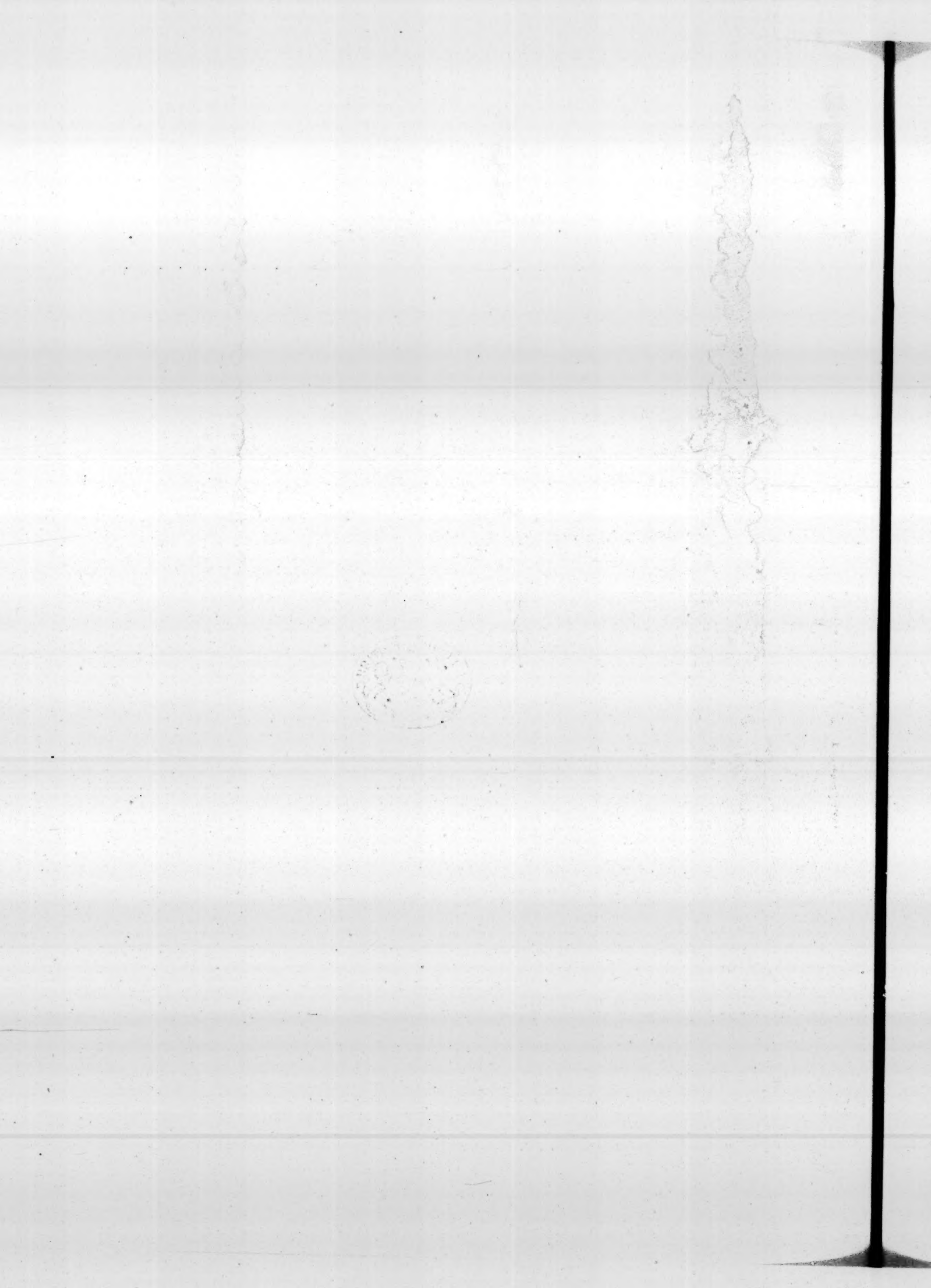
ACTA UNIVERSITATIS LUNDENSIS.

LUNDS UNIVERSITETS ÅRS-SKRIFT.

TOM. XXV.

1888—89.

LUND, 1888—89.
BERLINGSKA BOKTRYCKERI- OCH STILGJUTERI-AKTIEBOLAGET.
DISTRIBUERAS GENOM C. W. K. GLEERUPS FÖRLAGSBOKHANDEL, I LUND.

LUNDS UNIVERSITETS ÅRS-SKRIFT.

TOM. XXV.

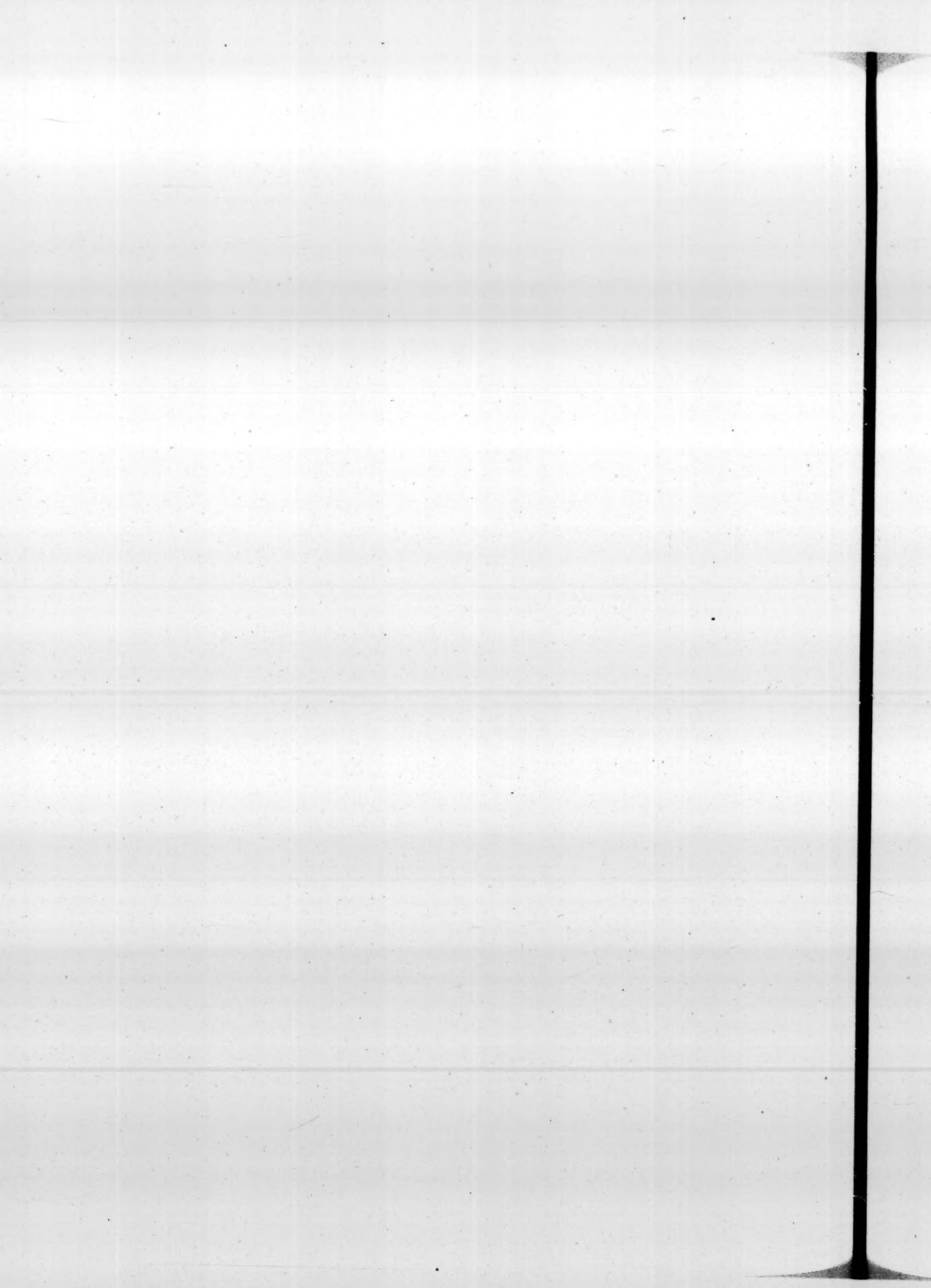
FÖR LÄSÅRET 1888—89.

III.

PHILOSOPHI, SPRÅKVETENSKAP OCH HISTORIA.

Innehåll:

(Afdelningen för Philosophi, Språkvetenskap och Historia).

Öfversigt af Filologiska sällskapets i Lund förhandlingar 1881—1888.

År 1881 stiftades Filologiska sällskapet i Lund. Det var från professor Chr. Cavallin, som planen att bilda ett dylikt sällskap hade utgått, och på kallelse af humanistiska sektionens dåvarande dekanus professor Esaias Tegnér (genom dess dåvarande sekreterare doc. Gustaf Cederschiöld) sammanträdde den 9 Mars 1881 de flesta då vid universitetet anställda filologerna för att öfverlägga om frågan. Diskussionen visade de närvarandes lifliga intresse för bildandet af ett sällskap sådant som det ifrågasatta äfvensom deras önskan, att området för sällskapets verksamhet icke måtte fattas allt för trångt, utan att fastmer bland sällskapets ledamöter måtte kunna upptagas äfven sådana vetenskapsmän, hvilkas fack snarast kunde anses tillhöra filologiens hjelpvetenskaper. För öfrigt uppdrog mötet åt en kommitté, bestående af prof. Cavallin, prof. Tegnér och doc. Cederschiöld att utarbeta förslag till stadgar.

Den 27 april konstituerade sig sällskapet och antog med några ändringar de af kommittén föreslagna stadgarna. Af dessa må följande utdrag meddelas. § 1. Sällskapets uppgift är att vid Lunds universitet till närmare vetenskaplig sammanslutning och samverkan förena idkare af filologiska och lingvistiska studier. — § 2. Sällskapet söker verka för detta ändamål genom föredrag, meddelanden och diskussion å gemensamma möten. Dessutom ingår det i sällskapets syfte att, så snart förhållandena det medgifva, i tryck utgifva en öfversigt af sina förhandlingar. — § 3. Medlemmar i sällskapet äro, utan särskildt val och efter hos sekreteraren gjord anmälan, alla varande eller förutvarande lärare i språkliga vetenskaper vid Lunds universitet. Dessutom kan annan vetenskapsman till medlem inväljas, sedan han af tvenne sällskapets medlemmar blifvit dertill föreslagen. — § 6. Å sista mötet under läsåret väljer sällskapet bland sina medlemmar ordförande, sekreterare och sekreterares suppleant för nästa läsår. Till ordförande må ej samma person väljas för tvenne på hvarandra

följande år. — § 7. Ordföranden kallar genom sekreteraren sällskapet till möten och leder å dessa förhandlingarna. — § 8. Sekreteraren åligger att förbereda sällskapets sammankomster och å desamma föra protokoll, att förestå sällskapets brefvexling och räkenskaper samt att vårda sällskapets tillhörigheter.

Sällskapet har hvarje termin (med undantag af den första) hållit tre möten.

Såsom ordförande hafva följande herrar fungerat: prof. Chr. Cavallin (läsåret 1881—82), prof. E. M. Olde (1882—83), prof. Theodor Wisén (1883—84), prof. V. E. Lidforss (1884—85), prof. Esaias Tegnér (1885—86), prof. A. Alexanderson (1886—87), prof. K. F. Söderwall (1887—88).

Sekreterare-befattningen har beklädts af doc. Gustaf Cederschiöld (läsåret 1881—82) och doc. Axel Kock (1882—88).

Sekreterare-suppleants-platsen af prof. Fredrik Wulff (läsåren 1881—88).

Sällskapet har haft den äran att såsom hedersledamöter bland sig räkna f. d. professorn i laghistoria vid Lunds universitet m. m. dr. Carl Johan Schlyter (vald till hedersledamot $^{25}/_{4}$ 1885, död $^{26}/_{12}$ 1888) och f. d. professorn i nyeuropeisk lingvistik och modern litteratur vid samma universitet m. m. dr. E. M. Olde (vald till hedersledamot $^{25}/_{4}$ 1885, död $^{2}/_{8}$ 1885).

Sällskapets arbetande medlemmar under sjuårsperioden 1881—1888: prof. A. Alexanderson, adj. Fredrik Brag, bibliotekarien Fredrik Braune, prof. Chr. Cavallin, doc. S. J. Cavallin, doc. Gustaf Cederschiöld (numera rektor), doc. Hjalmar Edgren (numera professor vid Lincolns universitet, Amerika), prof. Pehr Eklund, doc. August Heimer, doc. J. A. Kempe (numera lektor), doc. Axel Kock, prof. V. E. Lidforss, doc. Sven Linde, prof. A. Th. Lysander, doc. Anders Malmström (numera kyrkoherde), prof. E. M. Olde, doc. Joh. Paulson, biblioteks-aman. Carl af Petersens, doc. Emil Peterson, prof. C. W. Skarstedt, doc. Sven Söderberg, prof. K. F. Söderwall, bibliotekarien Elof Tegnér, prof. Esaias Tegnér, doc. Rudolf Wickberg (numera lektor), prof. Theodor Wisén, doc. Joh. Vising (lektor), prof. Fredrik Wulff, doc. C. M. Zander (lektor).

Axel Kock,
sällskapets sekreterare.

Mötet den 22 oktober 1881. *Chr. Cavallin: Thucydides' vittnesbörd om Themistocles' politiska brottslighet* I 135—138: jemförda med Herodotus, VIII. 75. 108 f., och senare författare: [Ephorus], Diodorus, Plutarchus, Cornelius Nepos, Justinus.

Thucydidis de Themistocle proditore testimonia.

Ejus commentationis hæc summa fuit:

Themistocles cum a civibus ad judicium et supplicium exquirentibus ad regem Persarum confugere coactus esset, non, si Thucydidi potius quam Diodoro et Plutarcho et Nepoti [1]) credimus, suppliciter pacem et vitam petivit, neque rursus consilia cum Pausania communicata aut recentiora ulla merita sed officia quædam in ipso bello Græcorum in regem collata, quo in fidem reciperetur, attulit. Qua narratione Thucydides ut haud ambigue non minus quam Ephorus (Plut. (?) *περὶ τῆς κακοηθείας Ἡροδότου* c. 5) Themistoclem de consiliorum Pausaniae societate absolvit, sic de legatione statim post pugnam Salaminiam ad regem missa Herodoto assentitur. Dicit enim Themistoclem exsulem ad regem litteras misisse, in quibus a rege sibi gratiam deberi diceret (c. 137. 4) *γράψας τὴν ἐκ Σαλαμῖνος προάγγελσιν τῆς ἀναχωρήσεως καὶ τὴν τῶν γεφυρῶν, ἣν ψευδῶς προσεποιήσατο, τότε δι' αὐτὸν οὐ διάλυσιν* ("cum præmonitionem reditus e Salamine missam et pontium, quam rem falso sibi attribuerat (ɔ: sui beneficii fecerat), illo tempore per se prohibitam rescissionem commemoraret"). Sed de illis verbis *τὴν — ἀναχωρήσεως* controversia fuit, cum alii, ut ex antiquioribus Franciscus Portus (1594), ex nostris Weckleinius *τὴν — προάγγελσιν* — illam dici putarent, qua rex de Peloponnesiorum ex Salamine recedendi consilio certior factus ad proelium Salaminium committendum impulsus esset, alii autem, ut Scholiasta,

---

[1]) Haud indignum est, quod animadvertatur, quæ Thucydides dixerit Themistoclem scripsisse: *ἔχων σε μεγάλα ἀγαθὰ δρᾶσαι πάρειμι διωκόμενος ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων διὰ τὴν σὴν φιλίαν*, ea Nepotem interpretatum esse: *Venio — tuam petens amicitiam.*

Laur. Valla interpres, Heilmann (Übersetz. 1762), Krueger denique et Classen (1870) et Poppo hæc verba interpretarentur de consilio post pugnam regi per nuntium dato, ut, dum pontium in Hellesponto factorum rescissio a principe Atheniensium viro impediretur, ne dubitaret in Asiam reverti (Herod. VIII. 110. *Θεμιστοκλέης — ἔσχε τοὺς Ἕλληνας τὰς νέας βουλομένους διώκειν καὶ τὰς ἐν Ἑλλησπόντῳ γεφύρας λύειν. καὶ νῦν κατ' ἡσυχίην πολλὴν κομίζεο*). Ac Weckleinius quidem (die Tradition der Perserkriege 1876) et Bauer (Themistokles 1881) eo cupidius Porti sententiam amplexi sunt ("ich glaube einfach als Behauptung aussprechen zu dürfen, dass die Worte — nur die — Vorhermeldung von der beabsichtigten Rückkehr der Griechen aus Salamis — bedeuten können", Wecklein. l. c.), quod non sine causa fieri potuisse negabant, ut Themistocles eundem nuntium iterum ad regem mitteret. Quod quamvis ita sit neque liceat negare, ipsum verbum *προάγγελσιν* quodammodo ad Weckleinii interpretationem melius convenire, tamen accuratius omnia examinantibus vix, quin Vallæ verior sit, ulla potest exsistere dubitatio. Nam si illa diceretur *προάγγελσις*, Themistocles non solum a rege ob eam legationem gratiam postularet, qua Persæ in summam fraudem incidissent, sed etiam falso *τὴν προάγγελσιν τῆς* (*τῶν Ἑλλήνων ἐκ Σαλαμῖνος*) *ἀναχωρήσεως* et *ἐν τῇ ἀποκομιδῇ* (ita enim est apud Thucydidem I 137. 4) et *ἐν τῷ ἀσφαλεῖ μὲν* (*αὐτῷ*) *ἐκείνῳ δέ ἐν ἐπικινδύνῳ* (tempore regi periculoso) missam diceret. Quorum si neutrum potuit fieri, certe Themistocles, ut non solum Herodotus l. c. (*σοὶ βουλόμενος ὑπουργέειν*) auctor est, sed etiam Ctesias (edd. Baehr, p. 70) significare videtur, Xerxem legatione aliqua per speciem amicitiæ missa, ut cum magna parte exercitus ad pontes Hellesponti tutandos in Asiam reverteretur, permovisse putandus est. Neque enim aut de fide Thucydidis dubitandum neque Themistocles de re haud sane antiqua apud regem mentiri ausus esse videtur. Quod si Hermocrates Syracusanus Niciam Atheniensium imperatorem falsis nuntiis et per simulatam Siciliensium quorundam amicitiam in fraudem inducere potuit (Thuc. VII 73), quid dubitamus, quin ejusmodi hostium nuntii apud Xerxem, et de sua salute et de fide Jonum sollicitum, aliquantum valere potuerint?

Neque vero Themistocles per nuntium Xerxi tantum revertendi consilium dedit sed etiam *eodem tempore* sibi attribuit (vel sui beneficii fecit), quod pontes non rescinderentur. Nam quod dicit Thucydides: (*ἔγραψε*) *τὴν τῶν γεφυρῶν, ἣν ψευδῶς προσεποιήσατο, τότε δι' αὐτὸν οὐ διάλυσιν*, nimirum non dicit hæc in epistula tantum exsulis Themistoclis ficta fuisse sed dicta jam a nuntio paulo post pugnam ex Salamine misso: propter regis amicitiam (huc, credo, spectant

etiam illa: διὰ τὴν σὴν φιλίαν) Themistoclem, ne pontes rescinderentur, prohibuisse (cfr. Herod. l. c., Nepos Vita Them.) Illud si scriptor voluisset, in epistula demum hæc ficta esse, sine dubio non ἣν ψευδῶς προσεποιήσατο, sed ἣν — προσεποιεῖτο aut προσποιούμενος scripsisset.

Sed quod Themistocles hanc legationem ad Persen misit et se benefactorem quendam regis jam tum jactavit, non continuo sequitur, eodem eum nuntio iterum usum esse aut illo consilio misisse, ut aliquando, si a civibus male et ingrate habitus esset, apud regem suffugium paratum haberet. Scilicet ut nuntio fides haberetur, auctorem idoneum afferri oportebat, neque proditionis macula ulla in Themistocle propter hoc quidem factum restare debet (cfr Stein ad Herod. VIII. 107 sqq.). Neque ejus rei apud Thucydidem ulla suspicio est, apud quem ne rex quidem ullis Themistoclis in se aut patrem suum meritis, ut eum in fidem reciperet, permotus esse dicitur, sed διὰ τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἀξίωσιν καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐλπίδα, ἣν ὑπετίθει αὐτῷ δουλώσειν. Mediam quandam Thucydides viam tenet inter Herodoti vel potius civium æqualium "malignitatem" quandam et posteriorum, Nepotis, Diodori, Plutarchi benevolentiam, qui omni modo Themistoclem extulerunt et criminibus oblatis absolverunt. Scilicet Thucydides ut non minus Themistoclem admiratus est, sic melius naturam moresque hominis cognoverat, neque dubitabat, quin, ut a proditione aversus, sic ad artificia quædam et ad ulciscendum propensus, postquam ejectus esset, perniciosa consilia in patriam struxisset, neque fraude regi imposita [1]) sed casu et morte fatali (non voluntaria), ne patriæ arma inferret, effugisset. Quanquam nescio an et Themistocles et Pausanias ipse magis rege ad res in Græcia novandas uti quam re vera regi Græciam subjicere voluerint. [2])

Mötet den 18 november 1881. *Gustaf Cederschiöld: Om de norsk-isländska romantiska sagorna.* De väsentligaste nya resultaten hafva sedan publicerats i föredragandens arbete Fornsögur Suđrlanda (Lund 1884), inledningen, afd. I.

Fredrik Wulff: Iakttagelser om accent, i synnerhet fransk.

Mötet den 18 februari 1882. *Axel Kock: Om w- och ch-ljudens förekomst i fornsvenskan och den äldre nysvenskan.*

---

[1]) Diodorus narrat regem Themistocli roganti promisisse, se sine illo Græciæ bellum non illaturum esse.

[2]) Cum his conferantur oratio M. Dunckeri 1882 habita et 1887 in "Abhandlungen über griech. geschichte" Lipsiæ edita, Stahliique editio Thucydidis I 1886.

I åtskilliga handskrifter från 1400-talet återgifves nysv. *v*-ljud dels med *v*, dels med *w*, enligt en bestämd norm. *V* brukas i framljud framför vokal, t. ex. *var, vin, væl; w* efter ett till samma stafvelse hörande *s, t, th(= þ), d, h, (q)* t. ex. *swa, twæggia, thwaghne, dwala, hwat, (qwar)*. Vissa handskrifter (t. ex. Bonaventura) bruka *w* äfven efter prefixet *o (vin* men *owin* etc.); vissa urkunder (Bonaventura, Varianten af 8:de boken af Birgitta) använda *w* också i förbindelsen *wr (wredhe, wrækia* etc.). En jemförelse med moderna bygdemål visar, att *w* utmärkte den labiala halfvokalen, *v* den dentilabiala frikativan. Det samgerm. och samnord. *w*-ljudet har alltså i fsv. så differentierats, att det i absolut framljud öfvergått till dentilabial frikativa, under det att det efter konsonant (samt i ett par andra ställningar) bibehållits.

Omkring år 1700 använde svenskan det s. k. *ch*-ljuden (den gutturala—palatala—tonlösa frikativan) i tyska låneord på *cht (macht* etc.) samt i *doch, ach;* detta enligt samtida grammaticis uppgifter, hvilka i våra dagar blifvit missförstådda. Åtskilliga ord, i hvilka fsv. *k*-ljud till följe af stafvelsens (eller ordets) relativa accentlöshet öfvergått till *gh*-ljud (guttural eller palatal sångbar frikativa) i den äldre nysv., hafva under en mellanliggande period användt *ch*-ljud (hvilket utgör ett öfvergångsstadium från *k*- till *gh*-ljudet). Detta har varit fallet med ändelsen *-lichin* (i *gudhlichin* etc.), *huilchin, nochon, och, tacha, fatichdombir* etc., som i Vadstena klosterregler skrifvas med *ch;* troligen äfven med sådana i andra medeltidsskrifter och i reformationsskrifter mötande ord som *iach, mich, tich, sich* etc. Föredraget är i utvidgad form tryckt i föredragandens arbete Studier öfver fornsvensk ljudlära I 1 ff. och 69 ff.

Rudolf Wickberg: Ett blandspråk i nordamerikanska vestern.

Det språk, som talas af de i Förenta Staternas vester kring Columbiafloden boende Chinook-indianerna, lär vara så svårt, att främlingar sällan inhemta detsamma. Behofvet af ett meddelelsemedel mellan å ena sidan dessa indianer och å den andra engelsk- och fransk-talande jägare och köpmän har emellertid gifvit upphof till ett i flere afseenden märkligt blandspråk, den s. k. *Chinook-jargonen*. Dennas material, som helt naturligt blott omfattar uttryck för det alldagliga lifvets enkla förhållanden, utgöres af omkring 250 enkla ord, som hemtats ur de olika språken i följande proportion:

Chinook-språket: omkring 100 (60 nomen, 33 pronominal-ord, 5 verb, 1 nomen-verb). Ex. *kalákala* (fågel), *kanēm* (kanot), *kwéh-kweh* (onomatop. = and), *mūs-mūs* (buffel), *nāa* (moder), *pīlpīl* (blod, röd), *siks* (vän), *spūk* (blå),

tilikum (folk, menniskor); — *a* (ja), *kah* (hvar?), *iawa* (ditåt), *kata* (hvad?), *na* (frågepartikel) m. fl., samt räkneorden.

Det närstående *Nootka*-språket: 17 (9 nomen, 7 verb, 1 negation). Ex. *haias* (stor, ganska), *haiu* (mycken), *māmuk* (göra), *wek* (icke).

Engelskan: 41 (38 nomen, 3 verb): *Bostön* (Amerikanare), *bōt* (boat), *hákatsjöm* (handkerchief), *haus* (house), *klai* (cry), *klās* (glass), *Kin-tsjotsj* (King George), *kitl* (kettle), *kōl* (cold), *lēk* (lake), *lēsi* (lazy), *löm* (rum), *man* (=), *mūn* (moon), *möskit* (musquito), *nēm* (name), *nōs* (nose), *ōluman* (old man, father), *paia* (fire), *pēpa* (paper), *pōs* (suppose), *sāmön* (salmon), *sēl* (sail, canvass), *sjūs* (shoes, moccasins), *sjüt* (shoot), *sīk* (sick), *skīn* (=), *smōk* (smoke), *snō* (snow), *sōlt* (salt), *stīk* (stick, wood, tree), *stōn* (stone, bone, any solid thing), *stötsjin* (sturgeon), *sön* (sun, day), *tala* (dollar, silver), *tlay* (dry), *tsjacket* (jacket), *tumōla* (to morrow), *wâm* (warm), *wâta* (water), *wīn* (wind).

Franskan: 33 (30 nomen, 3 verb): *kapō* (capot), *kasétt* (cassette), *kūli* (courir), *labūsj* (la bouche; sålunda ingår bestämda artikeln i de flesta från franskan lånade substantiv; se vidare:) *lahāsj* (la hache), *laklās* (la graisse), *lalān* (la langue), *lamestīn* (la médecine; äfven = läkare), *lamontaí* (la montagne), *lapīp* (la pipe), *lasuaí* (la soie), *latápl* (la table), *latēt* (la tête), *lawēst* (la veste), *lawīe* (la vieille), *lebiskwī* (le biscuit), *lemutōn* (le mouton), *lepīe* (le pied), *likū* (le cou), *lilū* (le loup), *limán* (les mains), *litān* (les dents), *lumarán* (loup marin), *mula* (moulin), *pāpa* (=), *Pasai-uks* (Français; *-uks* är plur.-änd. i Chinook-språket), *pasēse* (françaises? = tyg, filt), *pūlali* (poudre), *sapelīl* (la farine? = mjöl, bröd), *sāwasj* (sauvage), *sjānte* (chanter), *sjápot*, *sjápul* (chapeau), *tōnse* (danser).

Onomatopéer: omkring 10. Ex. *hēhē* (skratta), *klák* (släppa loss ett rep), *líplíp* (koka), *pō* (skjuta l. skott), *tiktík* (fickur), *tingting* (ringklocka), *túm* (dån), *túmtúm* (hjerta) o. n. a.

Af oviss börd: 40 (21 nomen, 10 verb, 3 nomen-verb, 6 pronominal-ord).

Ex. på *sammansatta* ord: *túm-wâta* (dån-vatten = vattenfall), *stīk-stōn* (käpp-sten = förstenadt trä), *kōl-sīk* (kall-sjuk = frossa), *wâm-sīk* (varm-sjuk = feber), *tul-tsok* (tungt vatten = is), *stīk-skīn* (trä-skinn = bark).

Ljudöfvergångar. De för indo-europeer besvärliga Chinook-gutturalerna ha förenklats till *h* eller *k*. — *'tχl'* blir *kl* i uppljud och *tl* i uddljud. Å andra sidan ha de för Chinook-indianerna främmande *d*, *f*, *g*, *r* (i vissa ställningar),

v, z, eng. *j* utbytts mot resp. *t, p, k, l, w, s, tsj.* — Det franska näsljudet har bortfallit eller blifvit *n.* Ex. ses i de engelska och franska lånorden.

Språkbyggnaden är, såsom man kan vänta, af enklaste slag. Inga böjningar finnas. Undantagsvis uppträder Chinook-språkets plur.-änd. *-uks* i det stelnade ordet *Pasai-uks* = fransmän. För öfrigt utmärkes plur. ofta genom *haiu* = många. — I allmänhet ingen artikel; stundom dock Chin. *ōkok* (denna). — Genetiv-förhållandet uttryckes genom ordföljden, t. ex. *kata nem maika papa?* = 'hvad är din faders namn?' — Komparativen uttryckes genom omskrifning sålunda: *wek maika skukum kakwa naika* = 'icke du stark som jag', d. ä. 'jag är starkare än du'. — Superlativen omskrifves med adverb: *haias oluman okok kanem* = '(mycket gammal) äldst (är) den kanoten'. Äfven genom starkare betoning kan begreppet förstärkas: *haiās* (med långt utdragen slutstafvelse) = 'utomordentligt stor'. — I räkneorden råder decimal-systemet. — Intet relativ-pronomen: *kah okok samön maika wawa kwapa naika* = 'hvilken den lax du talar (om) för mig?' Stundom användes dock fråge-pronomen såsom sådant: *wek naika kömataks ikata maika wawa* = 'ej jag förstår hvad du säger'. — Olika tempus uttryckas, om så behöfves, genom adverb. Stundom bildas dock futurum genom omskrifning med *tukéh* = önska: *naika papa tukeh memelust* = 'min fader skall dö'. — Intet verb 'vara' finnes. — Endast en preposition: *kwápa* eller *kwapá* (= till, för, vid, i o. s. v.), men äfven denna kan i allmänhet utelemnas. — Vilkorskonjunktion är *pos* = eng. *suppose.*

*Esaias Tegnér: De semitiska språkens uttryck för begreppet **son**.*

Mötet den 24 mars 1882. *Esaias Tegnér: Den lag, enligt hvilken indo-europeiskt **l** i de ariska språken öfvergår till **r**.*

Fredrik Wulff: Ljudförhållanden i den pyreneiska halföns språk, i synnerhet andalusiskan.

Mötet den 2 maj 1882. *Axel Kock: Några iakttagelser om accentuering i den äldre svenskan.* Tryckt i omarbetad form i föredragandens skrift Språkhistoriska undersökningar om svensk akcent II (Lund 1884—85), kap. "Enkla ord i nysvenskan, hvilka fordom haft första stafvelsen utan fortis" (s. 311 ff.).

Sven Söderberg: Om några nyfunna gotländska runinskrifter.

Hösten 1881 gjordes på Dunegårdens egor i Dalhems socken på Gotland ett rikt fynd af guld- och silfversaker. Fyndet inlöstes af staten och utgör nu en af de största prydnaderna i Statens Historiska Museum (inv. 6849). Riksantiqvarien Hans Hildebrand har lemnat en förberedande beskrifning af fyndet i *Svenska Fornminnesföreningens Tidskrift* h. 13, s. 71 ff. Enligt riksantiqvariens förmodan har skatten blifvit nedlagd under det för Gotland så svåra året 1361; många af de dithörande föremålen voro redan då gamla, andra åter måste hafva blifvit förfärdigade under tiden närmast före nedläggningen. — Flera föremål i Dunefyndet bära inskrifter, dels i runor, dels i munkskrift. De senare inskrifterna ingå i föremålens ornering och äro således samtidiga med sjelfva föremålen. Beträffande runinskrifternas ålder kan man deremot ingenting närmare sluta af de föremåls ålder, på hvilka de förekomma. De äro nämligen inristade på släta ytor, och samtliga de föremål, på hvilka de äro inristade, kunna vid nedläggningstiden hafva haft en betydande ålder. — Dunefyndets runinskrifter, för hvilka här redogörelse lemnas, blefvo af mig undersökta i Stockholm i April 1882. De med runskrift försedda föremålen äro fem:

1) *En armring af guld.* Ringen är sluten och består af fyra flätade tenar, hvilkas ändar äro förenade genom en tunn skifva, som upptager ungefär en sjettedel af ringens omkrets. Utsidan af skifvan är prydd med enkla, ingraverade ornament, på den släta baksidan är en inskrift mycket lätt inristad. Först läses ᛒᛅᛐᚢᛁᚦᚱ, hvilka sju runor upptaga skifvans hela bredd. Den återstående delen af inskriften står på två rader, skilda genom ett längdstreck. Runorna under längdstrecket, som böra tagas först, äro ᛅᚠᛅᛚ ᛋᚴᚢ. I fältet öfver strecket läsas endast tre runor ᛅᛁᚴ, hvilka stå längst till venster, näst intill ᚱ och midt öfver de tre första runorna i inskriften under strecket. På den återstående delen af detta fält (öfver strecket) ser man endast två korta, vertikala streck, inristade på något afstånd från hvarandra. — I ordet *Alsku* förmodar jag namnet på den blott halfannan svensk mil från fyndstället belägna socken, hvars officiela namn nu är *Alskog*. Denna senare form är en lärd etymologi, som grundar sig på namnets form i oblik kasus i gammal tid. Den gamla böjningen har varit den af ett svagt fem., nmt. *Alska*, kas. obl. *Alsku* (*-o*), såsom man finner af namnets former i de tvenne förteckningar på de gotländska sockennamnen, som äro tryckta i Scriptores rer. svec. med. ævi III : II, s. 290 ff. I den äldre af dessa förteckningar kallas socknen *Alsko*, men namnen stå här ofta i dat. (*Farthingaboe*, *Martaboe*, *Gudurpi*, *Wisbye*, *Trekumblum*, *Gardum* m. fl.). I den yngre förteckningen, som har namnen i

nmt. eller genit., skrifves namnet för Alskog *Alska*. Gutarna sjelfva kalla socknen nu (enligt muntligt meddelande af doktor Hjalmar Stolpe) *Alskä*, som också förutsätter en gammal form *Alska*. — I inskriften ofvan strecket har man antagligen att söka en form af verbet *ega*, forngutn. *aiga*. Det ligger närmast att anse ᛆᛁᚴ vara förkortadt skrifsätt för ᛆᛁᚴᛁᚱ, *aigir*, hvilken form, tecknad *eiger*, *eyger*, är den ensamt brukade præsensformen af verbet *aiga* i Gotlandslagens yngre handskrift, som är en afskrift af ett original från 1470. Då emellertid gutniska inskrifter, som uppenbarligen äro mycket unga, ännu hafva den äldre præsensformen *a* [1]), är jag mera böjd att anse ᛆᛁᚴ vara ristfel för ᛆᛘᛁᚴ, *a mik*. — Jag läser och tyder alltså inskriften: ᛒᚯᛏᚢᛁᚦᚱ ᛆᚠ ᛆᛚᛋᚴᚢ ᛆ(ᛘ)ᛁᚴ, *Botviþr af Alsku a mik*, Botvid från Alskog eger mig (näml. ringen). — I inskriftens få ord förekommer ingen för gutniskan egendomlig form, icke heller finns i språkformen något, på grund hvaraf man kan hänföra inskriften till någon viss tid. Deremot förekommer bland inskriftens runtecken ett, som jag träffat endast i de yngre af de gutniska inskrifterna [2]), nämligen tecknet för s-runan. Det liknar här ett ᚴ, till hvars kännestreck ett kort, uppåt rigtadt streck blifvit fogadt. Denna runform, som uppstått af ett med öfre delen till höger vändt ᛋ (ᛋ) (jfr Säve, Gutn. Urk. s. 73, anm. 65), är den allmännaste i yngre gutniska inskrifter, men förekommer icke i de äldre, som blott hafva den vanliga s-runan eller ᛌ. Hur tidigt den yngre formen blef bruklig, kan dock icke med full visshet afgöras med de tillgängliga hjelpmedeln. Jag har dock skäl att tro att denna runform kom i bruk först ett godt stycke in på 1300-talet.

2) *En sked af silfver*. Skeden har en för medeltidsskedar vanlig form med cirkelrundt blad. Mellersta delen af skaftet är bandformig, och här är på baksidan följande inskrift inristad, skarpt och tydligt: ᛋᛁᚼᛚᛆᛁᚠᛁᚱ • ᛆᛘᛁᚴ, som i Gutalagens språkform skulle tecknas: *Siglaifr a mik*, Siglef eger mig. Namnet *Siglaifr* är ännu bevaradt på Gotland i ett gårdsnamn i Näs' socken, *Siglaifs*, Säve Gutn. Urk. s. 49 samt Annaler f. N. O. 1852 s. 229. Det förekommer också på en gutnisk runsten Säve n:o 19 (L. 1702), der det skrifves *Sihlaf* i

[1]) Se t. ex. inskriften på runstenen i Hainem, Säve, Gutn. Urkunder s. 42, n:o 52 (L. 1726), afbildad Stephens II s. 712. På grund af stenens ornering hänför jag denna inskrift till omkr. 1400. Till sen tid måste man på grund af språkformen hänföra Säve n:o 28 (L. 1711): *Bondan Olafr i aghnabo ligr hier untir: han a mik*. Afb. Stephens II 748.

[2]) D. v. s. de inskrifter, som till språkformen öfverensstämma med den gotländska runkalendern från 1328 och den dermed samtidiga äldre handskriften af Gotlandslagen, eller som visa en ännu yngre språkform. Jfr Säve, Gutniska Urkunder s. XXXVIII.

nmt. sing. — Den här förekommande diftongen *ai* är för gutniskan egendomlig och visar att den, som inristat inskriften varit en gute [3]). Inskriften tillhör också utan tvifvel en tid då i de svenska fastlandsdialekterna diftongerna redan öfvergått till enkla ljud. För inskriftens sena tillkomst talar, att s-runan har den ofvan beskrifna unga formen. Äfven ᛯ såsom tecken för *gh*-ljudet tillhör de yngre gutniska inskrifterna; i de äldre betecknas gh-ljudet med ᚴ eller ᚴ (Forngutnisk Ljudl. § 19, med not. 2). — I *Sihlaifir* är den ljudande labiala spiranten, i inskriften uttryckt med stungen f-runa; detta tecken träffas äfven i ett par andra gutniska inskrifter, af hvilka afbildningar äro publicerade, nämligen i den ena inskriften från *Lye* (Säve n:o 122, L. 1763, afb. Stephens II 752) och i inskriften från *Kullans* i Gerums socken (Säve n:o 138, L. 1856, afb. Sjöborgs saml. II fig. 8) [4]). Det användes i dessa inskrifter på samma sätt som i vår inskrift i orden *yfir* (Lye), *sialfr*, *stufu*, *stafr* (Kullans); den sistnämnda inskriften har det likväl också i ordet *lyfþaþes* (för *lyftaþes*, gutnisk form för *lyktaþes*, Säve Urk. s. 72, anm. 55) [5]). — Såsom en ovanlighet i en

---

[3]) Se min Forngutnisk Ljudlära, Lund 1879, §§ 10 och 11.

[4]) Begge dessa inskrifter äro daterade, Lye 1449, Kullans 1487.

[5]) Om bruket af detta tecken i den Gotländska Runkalendern se nu Wimmer: "Dobefonten i Aakirkeby Kirke", Khavn 1887. s. 67 f. — Med anledning af Prof. Wimmers yttrande nämnda afh. sid. 63 angående min Forngutnisk Ljudläras (Lund 1879) förhållande till hans föreläsningar, vill jag, till förebyggande af missförstånd och med upprepande af hvad jag sagt i förordet till min afhandling, påpeka, att *jag i min afhandling i detalj utmärkt allt hvad jag hemtat från Professor W:s föreläsningar* (jfr Forngutn. Ljudl. s. 3). Hvad särskildt den Gotländska Runkalendern beträffar, som är aftryckt i Worms Fasti Danici och efter dessa i Liljegrens Runurkunder sidd. 263 o. 270—284, så har jag aldrig vetat, att Prof. W. omtalat densamma på sina föreläsningar, förrän jag såg det i tryck uppgifvas af Prof. W. någon tid efter det min afhandling utkommit (se Det philologisk-historiske Samfunds Mindeskrift, Khavn 1879, sid. 194). Äran af att hafva upptäckt att kalendern är ett gutniskt språkminnesmärke tillkommer, som kändt är, Rydqvist, som i Sv. Spr. Lagar på mångfaldiga ställen citerar densamma eller åtminstone de i språkligt afseende vigtigaste delarna deraf. Genom Rydqvist blef min uppmärksamhet rigtad på denna urkund. Jag hade likväl ursprungligen föga begagnat den i öfverensstämmelse med min (Forngutn. Ljudlära sid. 2 uttalade) åsigt om runtexternas otillförlitlighet och ringa brukbarhet för ljudläran. Jag hade dock en gång citerat kalendern i manuskriptet till min afhandling, hvilket var färdigt nov. 1878, och hvilket jag ännu har i behåll. Det enda tillfälle jag hört prof. Wimmer omtala kalendern var, då jag i dec. 78 för honom förevisade mitt manuskript, hvarvid prof. W. uppmanade mig att begagna kalendern. Detta råd var orsaken till både att jag genomgick kalendern efter Fasti Danici, som jag ej förut begagnat, och under mitt arbetes tryckning gjorde ett vidsträcktare bruk af densamma. Men jag insåg icke att prof. W. meddelat mig något nytt och har derför i min notis om kalendern (Forngutn. Ljudlära sid. 24) icke nämnt Wimmers, endast Rydqvists namn. Till följd af den skyndsamhet med

gutnisk runinskrift måste det framhållas, att en hjelpvokal blifvit uttryckt mellan *r* och den föregående konsonanten i *Sihlaifir*. I gutniska runinskrifter är ett dylikt hjelpljud nästan aldrig betecknadt och högst sällan i den äldre handskriften af Gotlandslagen. När likväl någon gång i denna handskrift hjelpljud uttryckes, betecknas det nästan alltid såsom här med *i*. (Forngutn. Ljudlära § 30).

3) *Ett tvåskaligt, rundt hängsmycke*, hvars prydligt arbetade framsida är af guld [6]); baksidan utgöres af en silfverskifva och i kanten af denna är med kraftig hand inskriften inristad. Delar af kanten äro bortbrutna, hvarigenom några af runorna blifvit stympade; något tvifvel om läsningen råder likväl icke. Inskriften lyder: ᚦᛁᚬᚴᛁ • ᚴᛅᚢᛒᛁ • ᛅᛘᛁᚴ þIOKI KAUPI A MIK, och man behöfver blott tillägga ett enda tecken för att bringa inskriften till den språkform, som vi träffa i den äldre handskriften af Gotlandslagen: *þiokki kaupi a mik*, Tjocke (med tillnamnet) "köpe" eger mig. *þiokki* är bildadt af adj. "tjock", fno. *þiǫkkr*, eller rättare är detta adj. i bestämd form, brukadt såsom personnamn. Jag kan ej påvisa namnet från annat håll, men vi böra ej förvånas öfver att träffa ett dylikt namn, då det var så vanligt i gammal tid att adjektiver begagnades som personnamn [7]). — *Kaupi*, här brukadt som tillnamn, är det fsv. *köpe*, "den,som deltager i ett köp", köpare eller säljare. *þiokki* har förlorat sitt *v* (fno. *þiǫkkvi*), hvilket visar att inskriften icke kan vara mycket gammal; tidpunkten för förlusten af halfvokalen känner man likväl icke och något annat åldersmärke förekommer icke i inskriften. — Förut kände man blott fem forngutniska ord med u-omljud (Forngutn. Ljudlära § 13); *þiokki* är

---

hvilken tryckningen måste företagas, kom jag dock icke att närmare undersöka Rydqvists förhållande till kalendern. — Mot prof. Wimmers klander, att jag icke tagit "tillstrækkeligt hensyn" till kalendern, vill jag anmärka, att jag begagnat den så mycket som mitt syfte kräfde, och jag kan icke inse att vi genom kalendern erhålla några af mig icke begagnade upplysningar om forngutniskans ljudförhållanden utöfver dem, som vi erhålla genom den större och pålitligare texten i den äldre handskriften af Gotlandslagen.

[6]) Ett dylikt gotländskt hängsmycke af guld är afbildadt af Montelius "Från Jernåldern" pl. I fig. 12; ett annat af förgyldt silfver, äfven mycket likt det ofvan nämnda, är afbildadt af Hildebrand, Illustrerad Sveriges Historia II fig. 51.

[7]) Vi vilja blott erinra om följande namn, som anträffas på svenska runstenar: *Svart* (L. 177), *Röd* (Rauþr. L. 465), *Gammal* (L. 210, 475 m. fl.), *Ung?* (Uk. acc. L. 269), *Qvick* (L. 236, 635), *Djerf* (L. 53, 377, o. ofta), *Ofeg* (ofta), *Otrygg* (Utrik, L. 613, 623, Utrük 721 och ofta), *Vred* (Vraiþr, L. 996) o. s. v. Oftast böjas de visserligen som starka subst., men man har ock svagt böjda: det allmänt spridda *Helge*, på Island *Gamli* (Oxf. Ordb., och i en isl. runinskrift L. 1844), *Hasvi* (den "Grå", af fno. hǫss, L. 381), *Fasti* (vanligt på svenska runstenar). Det senare kan dock uppfattas äfven på annat sätt.

det sjette; det visar, att nygutn. *tjäckur* icke är lånadt från svenska riksspråket (jfr Noreen, Fårömålets ljudlära § 116).

4) *En skålfot af silfver.* Den är utan ornament och kan beskrifvas som en cylinder med utvikna ändar; den nedre, som är vidast, har en diam. af 10 cm., och här står inskriften på utsidan längs kanten. Runorna äro lätt inristade, men likväl tydliga, utom på ett enda ställe. Jag läser: ᛋᛁᛅᛚᛋᚴᚱᛁᚢᛅ ᚦᛁᚱᚢᚿᛁᚱ. Första runan ᛋ har den förut beskrifna, unga formen. Den andra är ᛁ. Derefter kommer en samstafvaruna ᛅᛚ, hvars kännestreck för *a* når ända fram till den föregående stafven. Det följande tecknet är mycket svagt inristadt och har blifvit ännu mer otydligt genom silfrets oxidering; jag har kunnat följa en staf till samma höjd som den föregående stafven, men ej upptäcka något kännestreck. Det kan dock ej vara något tvifvel om, att vi här böra läsa ett ᛋ af samma form som det, som börjar inskriften. Äfven det följande tecknet är otydligt, man kan dock vid förstoring se både staf och kännestreck i ᚴ. De följande runorna äro tydliga. Transkriberad med lat. bokstäfver lyder alltså inskriften: SIAL SKRIUAþI RUNIR, i Gutalagens språkform: *Sial skrifaþi runir*, Själ skref runorna. — *Sial* är fsv. *siæl* (Rydqvist II 29), fornnorska *selr:* användt som personnamn känner jag det ej från någon annan urkund. — Verbet "skrifva" användes i fornnorskan på två sätt, dels såsom här med det skrifna såsom objekt, dels med det föremål som objekt, på hvilket skriften anbringas. Vi finna exempel på begge användningarna i gutniskan. I Gutalag träffas ordet fyra gånger, användt på alla ställena på det förstnämda sättet: *en þet scrifat ier, ier þet ai scrifat* 19 : 38, *þet iru lag sum hier ier scrifat, þar — sculu scrifas hier j* 61 : 1; likaså i den Gotländska Runkalendern: "*þa en þitta rim var scrifat* Liljegren Runurk. s. 263, n:o 2826. Men exempel på den senare användningen träffa vi på en ung gotländsk runsten (från år 1459) Säve n:o 153, L. 1780: "*Ta en iak* (d. v. s. stenen) *war skrifaþ. — han skref mik*". — Nästan omedelbart efter den nu behandlade inskriften äro ytterligare tvenne tecken inristade: det första är runan ᚴ, det andra har utseendet af ett upp- och nedvändt ᚴ (ᛦ). Hvad dessa tecken skola betyda torde ej vara lätt att gissa.

5) *En kopp eller skål af silfver*, i hvars botten en mystisk formel är inristad med runor. Då denna inskrift blifvit afbildad och utförligt omtalad af riksantiqvarien Hildebrand i Månadsbladet n:o 126 s. 89 (tryckt Sept. 1883), behöfver jag här ej uppehålla mig med densamma, utan vill endast anmärka att runformerna hänvisa till sen tid.

När Säve 1859 utgaf sina Gutniska Urkunder, voro 202 gutniska runminnesmärken kända (Säve a. arb. s. XL). Till dessa kunna läggas den Gotländska Runkalendern och dopfunten i Aakirkeby (L. 1978), hvilka väl voro kända, men hvilkas gutniska ursprung då icke var uppdagadt. Under de följande 22 åren blefvo tre nyupptäckta gutniska runminnesmärken bekantgjorda, nämligen en runfibula i Lunds Historiska Museum (Bruzelius: Svenska Fornlemningar II, s. 117, Stephens II 581), samt runstenarna i *Sanda* (Stephens II 777) och *Pilgården* i Boge socken (Stephens i Månadsbladet n:o 73, 1878). Efter upptäckten af Dunefyndet med dess 5 runinskrifter voro sålunda 212 gotländska runminnesmärken kända, i hvilket antal dock de fyra inskrifterna med äldre runor (Etelhemspännet och tre bracteater) icke äro inbegripna.

Chr. Cavallin: En homerisk fråga (om genitiven på *-οιο*). I latinsk öfversättning tryckt i Mélanges Graux 1883.

Mötet den 21 oktober 1882. *K. F. Söderwall: Några till riddarväsendet hörande uttryck.*

S. J. Cavallin: Några anmärkningar om tempus i potentiala och konditionala satser i latinet.

Fredrik Braune: Om äldre tillfällighetsdiktning i svenska landskapsdialekter.

Mötet den 18 november 1882. *Emil Peterson: Det czekiska och tyska elementets förhållande till hvarandra i konungariket Böhmen.*

Hjalmar Edgren: Om Skeats "Etymological Dictionary of the English Language". Föredraganden meddelade en kortfattad historik öfver utvecklingen af det engelska språkets lexikografi från Johnsons tid till våra dagar samt en redogörelse för de hufvudpunkter, hvari Skeats arbete skiljer sig från hans föregångares och hans samtidas.

Mötet den 13 december 1882. *E. M. Olde* inledde en diskussion om det vid senaste mötet af honom föreslagna och då antagna diskussionsämnet "Uppkomsten af den nyengelska participial-ändelsen *-ing.*"

Axel Kock: Förklaring af ett par fornnordiska uttryck.

Orden *sokn* och *ostbytta* i Bjærköarätten 19 pr. *(hittir a hafs butnum þorf wiþær sokn æller ostbyttu hawi halft.)* äro ej att med Schlyter öfversätta "sökning" och "ostkar", utan *sokn* betyder "dragg" (så ock isl. *sókn)* och *ostbytta*

(i st. f. *östbytta)* 'ösbytta', 'öskar'. *Östbytta* af *öst-* 'ösning' (jmf. isl. *austker* 'öskar').

I *Vendes och Götes konung* ingår ej, såsom det antagits, det mnt. adj. *wendes (wendisch)*. Detta uttryck har kommit till oss från Danmark och lyder under 1300- och 1400-talen i den danska konungatiteln *gudhe oc Wænde koning, Wende och Gotte Koningh* etc. *Gudhe (Gotte)* och *Wende* äro gen. plur. af subst. *gotar (götar)* och *vender*. Senare tillades *-s* till dessa liksom till andra gen. pl.: *Wendes oc Godes Konung.* Tryckt i Arkiv f. nordisk filologi I 209 f., 212 ff.

Rudolf Wickberg: En fornirländsk saga, jemförd med Macphersons Darthula. Tryckt i väsentligen oförändrad form i föredragandens skrift 'Om Kelterna' (Ur vår tids forskning 32) s. 63—78.

Mötet den 24 februari 1883. *Theodor Wisén: Förklaring af ett par fornskandiska böjningsformer.* Delvis tryckt i Arkiv f. nordisk filologi I 370 ff. under titeln "Om norröna medialformer på *-umk* i första personen singularis."

Chr. Cavallin: Filologiska curiosa.

Mötet den 7 april 1883. *Emil Peterson: Anmärkningar om accentuering och ljudförhållanden i czekiskan.*

Carl af Petersens: Om Arne Magnusson och hans stiftelse.

Mötet den 7 maj 1883. *Fredrik Wulff: Några anmärkningar om äldre franskt uttal.*

Esaias Tegnér: Om dansk-skånska ortnamn i Normandie. Tryckt i Nordisk tidskrift, utg. af letterstedtska föreningen 1884, s. 183 ff. under titeln "Norrmän eller danskar i Normandie? Några anmärkningar om normandiska ortnamn".

Mötet den 16 oktober 1883. *V. E. Lidforss: Personliga pronomina i franskan.*

I franskan kan man, som bekant, fullt korrekt säga: *eux* l'ont fait, et non *moi* = *illos* hoc fecerunt, non *me*. Då just franskan och provençalskan äro de språk, som vid öfvergången från latinet visat den största känsligheten för skil-

naden mellan subjekt och objekt, så att de uttryckte densamma icke blott vid pronominer, utan äfven vid nominer, genom att till och med åt dessa sist nämnda rädda just de två kasus som omedelbart beteckna den nämnda skilnaden, så synes det erbjuda ett visst intresse att undersöka på hvilka vägar språket kommit till ett uttryck, som i teoretiskt hänseende är så orimligt, och som väl ifrån början otvifvelaktigt äfven varit för detsamma fullkomligt främmande i praxis. En dylik undersökning får ännu ett skäl för sig, då man ser, att en sådan man som Mätzner, och med honom alla elementära språkläror fram till Lücking (1880), kunnat missförstå förhållandena ända derhän, att han i båda upplagorna af sin Französische Grammatik upptager för tredje personen en *nominativ-form* le la les, hvilken likväl endast har ett ringa syntaktiskt bruk, enär den är inskränkt till den *predikativa nominativen* (F. G.[1] s. 165), och likaså en relativ *nominativ* que, den der, jemförlig med nyss nämnda former, står blott predikativt (ib. s. 176). Redan Diez hade dock uppvisat, att de i fråga varande formerna samt och synnerligen äro gamla ackusativer, och deras användning motsvarar än i dag detta ursprung, endast med den likaledes af Diez anmärkta skillnad, att i nyfranskan ackusativen användes äfven för det subjektiva predikativet, såsom det också gått i engelskan och danskan i formlerna "it is *me*, it is *him*, det er *mig*" (Gramm. Rom. III, 45). Deremot har denna vändning ännu icke vunnit burskap i svenska riksspråket, som fortfarande håller på nominativen, om än talspråket här och der visar benägenhet att låta honom undanträngas af ackusativen (Stockholmarnas: *dä' va' dom*, men knappt: *dä' va' mäj).*

Vid de personliga pronominen har alltså, åtminstone delvis, inträffat detsamma som för substantiv och adjektiv genomförts öfver hela linien, d. v. s. att med ytterst få undantag ackusativen undanträngt nominativen. "Det är de stora massorna som vinna slaget", och, när man besinnar huru i de flesta satser objekt förekomma mångfaldigt flera gånger än de satsdelar, som uttryckas genom nominativen, så ligger häruti icke något så ovanligt eller oväntadt; men visserligen kan det hafva sitt intresse att se, från hvilket håll ackusativen först börjar intränga på nominativens område. Den svaga punkten är det subjektiva predikativet, dernäst öfriga ställningar i hvilka ett substantivs koordination till satsens subjekt icke gör sig omedelbart gällande, således jemförelseställningen efter konjunktioner, appositionen, m. fl.; det rena subjektet värjer naturligtvis sin plats längst, isynnerhet om det intar denna plats der, hvarest man rätte-

ligen väntar det, d. v. s. före verbet [1]). Att prestera ett fullt bindande bevis för att utvecklingen skett just i denna ordning, är naturligtvis svårt, för att ej säga omöjligt, när man vet, huru opålitliga handskrifterna i allmänhet äro särskildt i fråga om närvaron eller frånvaron af kasusändelserna; men jag tror dock, att de äldsta franska minnesmärkena skola befinnas lemna något stöd för den uttalade åsigten. Genomgår man dem i kronologisk följd, så visar det sig, att 1:o *Ederna* icke erbjuda något exempel på substantiv ss. subjektspredikativ och således icke lemna något bidrag till frågans lösning; 2:o att ungefär detsamma gäller om *Eulalia-qvädet* med blott ett enda exempel (st. 6 b: chi *rex* eret à cels dis sovre pagiens), hvilket dessutom faller under en inskränkning, som strax skall omtalas; 3:o att Valenciennes-fragmentet, La Passion du Christ och La Vie de St. Léger af lätt begripliga skäl äro odugliga för vårt ändamål; och att 4:o det således först är i *Alexis-qvädet*, som man får ett material, på hvilket en slutledning kan byggas. Gaston Paris säger rörande bruket för detta fall i den äldsta (och bästa) handskriften *L*, att, när adjektivet är predikativ, "il nous apparaît presque toujours au nom. sg. avec la forme du régime", och att de passiva participerna, hvilka så ofta förekomma såsom predikativ med afseende på subjektet, "ont presque sans exception la forme du régime au lieu de celle du nominatif." (Vie de St. Alex. p. 709). Herr Paris tillskrifver detta förhållande den engelske kopisten och anser detsamma röja "l'influence d'une langue germanique sur ce copiste"; men samme kopist har dock, när det gällt substantiven, slarfvat endast 15 gånger på de säkerligen 2—300, som förekomma i diktens 125 strofer, och hvad beträffar germanskt inflytande, så kunde ett dylikt möjligen komma i fråga, om det gällde endast den predikativa nominativen i singul., hvilken mister sitt *-s* och derigenom, liksom tyska adjektiv i samma ställning, blir oböjd; men med den predikativa nominativen i plural är ju förhållandet alldeles omvändt, eller att den vid felskrifning, från att vara oböjd, får sig ett *-s* tillagdt. Nu vållar emellertid innehållet, att dylika plurala subjektspredikativ ej förekomma mera än i st. 73 bd, och, då de här äro rätt skrifna, skulle de bevisa snarare mot än för min åsigt; men bevisningen blir dock ej synnerligen kraftig af blott

---

[1]) Jemf. följande exempel ur Chanson de Roland: Il est à mort *nafret* 2771; *meillor* vassal de lui ne vestit bronie 3532; ço me duinst deus, *le* filz sancte Marie 2938; u est *Marsilie* que jo aveie mandet? 3770. Citaten anföras efter O i Theodor Müllers upplaga (Göttingen 1870).

två exempel, och torde mer än tillräckligt motvägas af de mångfaldiga exempel i O af Chanson de Roland, der ackusativ-*s* tillägges. I denna handskrift af Chanson de Roland är nämligen förhållandet sådant, att i talrika, för att ej säga oräkneliga, fall så väl substantiv som adjektiv, i sing. och i plur., uppträda i objektsform för att uttrycka det subj. predikativet, medan deremot subjektet sjelft i de flesta fall uppträder i subjektsform, och, märk väl, ofta äfven subj. predikativet, när det genom omvänd ordföljd kommit att intaga subjektets plats (*Rex* i Prose d'Eulalie). Dessa företeelser fortfara så länge ännu de franska nomina ega några kasus, och det synes mig alldeles lönlös möda att vilja resonera bort dem: afskrifvare hafva slarfvat i mångt och mycket, det är sannt, men det kan dock icke vara en blott slump, att ifrån början just det subjektiva predikativet tio gånger oftare än subjektet sjelft kommit att få objektsform. För mig åtminstone bevisar detta, att det är just från detta håll som det franska kasussystemet först blifvit rubbadt.

Jag återkommer nu till de personliga pronomina. I franskan, liksom i öfriga nyare språk, hafva de behållit kasussystemet jemförelsevis rikt utrustadt, näml. med subjektsform och *två* objektsformer. Men icke nog härmed: dessa objektsformer uppträda derjemte i dubbel gestalt, allt efter som de äro *förenade* eller *sjelfständiga*, såsom man något oegentligt kallat dem, eller, rättare sagdt, allt efter som de äro *betonade* eller *obetonade*. Denna skillnad har emellertid först utvecklats derigenom att, när objektsformerna inklinera mot ett följande verb, de afgifva sin egen ton till detta, hvarefter äfven deras volym är till spillo gifven, så att de fullare och efter ljudreglerna bildade moi, toi, soi förtunnas till me, te, se, och i det äldre språket äfven lui, lei till li. Öfverallt deremot, der pronomenet får ton, behåller det äfven sin fullare form just för att kunna uppbära tonen, således alltid när pronomenet står utan verb eller har sin plats efter detta eller styres af en preposition, som då sjelf afgifver sin ton till pronomenet. En inskränkning i bruket af de tonlösa formerna synes dock hafva egt rum i ett enskildt fall, nämligen före infinitiv och particip, ty ännu så sent som 1530 uppgifver Palsgrave i sin Esclaircissement, att vid infinitiv och part. pres. användes soy (p. 339), och antagligen äfven moy och toy, ehuru han ej uttryckligen nämner detta. Att denna Palsgraves uppgift är riktig, bestyrkes af Marot och Rabelais, m. fl. samtida, hvilka i de nämnda fallen allmänneligen använda moy, toy, soy.

Objektsformerna för 1:a och 2:a personen äro således resp. me moi, och te toi. Vid nominerna hade nu, som ofvan visats, objektsformen utträngt subjektsformen i predikativ ställning; samma tendens gjorde sig naturligtvis äfven gällande vid pronom., och huru gestaltade sig förhållandena på detta område? Skulle man säga och sade man verkligen: ce m'est, ce t'est? Troligtvis aldrig, och det af två skäl: 1:o emedan me, te lika väl kunna vara dativer och en fortsättning af frasen kunde väntas, såsom i: ce m'est un grand plaisir etc. 2:o emedan substantivet som predikativ har vid rak ordföljd sin plats efter verbet och man således var van att vänta det der; alltså c'est *moi,* c'est *toi.* Ett annat sätt fanns visserligen, att låta verbet rätta sig efter predikativet: ce suis-je, ce sommes-nous, och dessa båda uttryck i 1:a personen hafva bibehållit sig till början af XVII seklet, enligt Maupas intyg, som dock på samma gång förklarar, att det är brukligare att säga c'est moi, c'est nous (p. 136). För andra personen skulle det heta c'est-tu, ç'êtes-vous; det första har antagligen förbjudit sig sjelf, emedan verbalformen ljöd tvetydigt, deremot har det andra verkligen förekommit, t. ex. Se c'estes vous, sel dites (Berthe au grand pied tir. CIV), dock har det sannolikt kommit ur bruk temligen tidigt, ty Maupas uppger uttryckligen 1:a och 3:e pers. pl. som de enda, efter hvilka verbet kan rätta sig. I samma mon som dessa uttryck undanträngdes, blefvo således moi, toi förherskande; först "in responsionibus, interrogationibus, admirationibus, idque uerbo suppresso" (Pilotus, 1550, p. 47); det nästa steget var att förstärkande sälla sig till subjektet: *moi,* je l'ai fait; *toi,* tu l'as dit; dernäst att med stark betoning alldeles uttränga den förenade formen: moi l'ai fait, toi l'as dit, uttryck, som, om ock tillåtna, dock ännu äro temligen sällsynta. Jemför Maupas p. 117.

De plurala formerna för 1:a och 2:a personen erfordra ingen särskild redogörelse.

Vi komma nu till 3:e personen. Här ställa sig förhållandena genast från början olika. Subjektsformerna hafva en vokal, som kan uppbära tonvigten, de tillhörande verbalformerna äro fullt distinkta, och ingenting har således hindrat att säga c'est-*il,* ce sont-*ils.* I sjelfva verket voro dessa uttryck allmänt gängse och äro icke så alldeles sällsynta ännu hos XVI:e seklets författare. När ackusativen börjar vinna insteg, har 3:e personen äfven då ett företräde deruti, att dess ackusativformer ej, såsom vid 1:a och 2:a pers., äro identiska med dativen, utan fullkomligt skilda från denna: le la les, men lui (lei) li

leur; följaktligen har man att vänta formlerna ce l'est, ce lès sont, och huru öfverensstämmande med språkets lynne dessa uttryck äro, visas bäst deraf, att de än i dag hålla sig uppe, om än det måste medgifvas, att de äro stadda på retur. Här visar sig nämligen analogiens makt i sitt fulla herravälde: först deruti att man formulerar uttrycket för 3:e pers. efter det för 1:a och 2:a, d. v. s. med pronomenet efter verbet, dernäst att dativen lui undanträngcr ackusativen le, blott på grund af sin större pondus och förmåga att uppbära tonen, så att man får c'est lui liksom c'est moi, toi, och slutligen deruti att för pluralen, der les utan tvifvel vore tillräckligt kraftigt att uppbära tonen, man ändock utbyter detta mot eux. Här hafva således varit långt större svårigheter att öfvervinna än för 1:a och 2:a pers.; utvecklingen har derför gått långsammare och dess slutpunkt kan till och med sägas ännu icke vara fullt uppnådd, eftersom jemte c'est lui, ce sont eux man fortfarande kan säga ce l'est, ce les sont.

Således 1:o fullare former för att uppbära tonen, 2:o ackusativen undantränger nominativen, 3:e analogi.

Axel Kock: Om behandlingen af ljudförbindelsen iū i svenskan och om fornsvenskans l-ljud.

Den äldre ljudförbindelsen *iū* (motsvarande isl. *iū*, *iō* i *kriúpa*, *liós* etc.) har behandlats i fsv. enligt följande lag: *iū* öfvergår till *y* efter *r* och efter *l*, då detta föregås af labial eller guttural; annars kvarstår *iū*, t. ex. *bryst*, *bryta*, *drypa*, *frysa*, *gryt*, *ryka*, *ryva*, *stryka*, *þry*, *þryzker* (isl. *þriózkr)*, *þryta*; *flygha*, *flyta*, *klyva*, — *liugha*, *ljughare*, *liure*, *lius*, *liustra*, *liuta*, *liuver*, *liuþ*, *biuþa*, *diup*, *diuper*, *diur*, *hiul*, *iul* etc. Under det att alltså ett föregående *r* alltid visar sig fiendtligt mot det i diftongen *iu* ingående *i*-ljudet, har *l* denna egenskap, endast när det föregås af en labial eller guttural. Denna egenskap hos *r* samt hos *l* i förbindelserna *fl-*, *kl-* måste hafva berott på ljudens supradentalitet, och detta stämmer fullkomligt dermed, att tungspets-*r* alltid är supradentalt, under det att ett vokalen föregående *l*-ljud i nysv. bygdemål är supradentalt, endast när det sjelft föregås af en guttural eller en labial. Äfven i fsv. har alltså *l* i dessa ställningar varit supradentalt. Tryckt i Nyare bidrag till kännedom om de svenska landsmålen ock svenskt folklif II, 12.

Mötet den 6 november 1883. *A. Alexanderson: Om en nyligen upptäckt skrift rörande det grekiska sjökriget.*

Theodor Wisén: Ordförklaringar till den äldre Eddan.
Emil Peterson: Förtyskning af czechiska ortnamn.

Mötet den 4 december 1883. *Sven Söderberg: Några anmärkningar om u-omljudet i fornsvenskan.*
Esaias Tegnér: Om några färgnamn.

Mötet den 15 februari 1884. *K. F. Söderwall: Om betydelsen af fornsv.* ***hæzla.***

Ifrågavarande ord träffas Hels. L. Kk. 21: 4 under formerna *haszlu* (1609 års uppl. *hädhslo*) och *hæþzlo* (1609 års uppl. *hädhslo*) samt Sv. Dipl. nr 1926 (3: 132) under formen *hædzloo.*

Ordets betydelse framträder klarast på sist anförda ställe, hvarest det förekommer i en öfversättning af ett latinskt diplom. Öfversättningen finnes i en handskrift från början af 1500-talet; det latinska diplomet är utfärdadt år 1313 af konung Birger, hvilken deri till Helsinglands inbyggare yttrar: "Vniuersitati vestre presentibus jnnotescat, Quod Nos consensum Regium fauorabiliter adhibemus, quod . . . dominus Nicolaus . . . vpsalensis archiepiscopus, nomine sue Ecclesie, de votis Beati Olauj Regis et Martyris gloriosi, vobiscum prouenientibus, pro ipsius honore et celebriori cultu infra Regnum nostrum vel extra ampliando, prout sibi videbitur expediens, ordinet et disponat"; orden "de votis . . . prouenientibus" återgifvas i öfversättningen med *aff olaffs hædzloo ok lösth* (för *löfth*) *sancte olaffue giorde nær edher ok rænta loffuade.* Såsom vi finna, återgifver *hædzloo* originalets *votis,* och de följande orden utgöra snarast en förtydligande omskrifning. Ordet *hædzla,* som således motsvarar lat. *votum,* hvars betydelse närmast är löfte, sedan (såsom här) löftesskänk, på löfte grundad gåfva el. afgift, synes äfven i betydelseutvecklingen öfverensstämma med el. bero af det lat. ordet. Liksom *votum* sluter sig till *voveo,* torde nämligen *hædzla* el. *hæzla* komma af *heta,* isl. *heita,* i betydelsen: lofva, och förhålla sig till detta såsom *væzla,* isl. *veizla,* förhåller sig till *veta,* isl. *veita.* — *Olafs hæzla* betecknar tydligen "afgift som på grund af löfte utgår till den helige Olof", d. v. s. till någon åt honom helgad stiftelse. Om ifrågavarande afgift får man närmare upplysning i andra diplom, i synnerhet i tre utfärdade år 1314 (Sv. Dipl. nr 1957, 1959, 1962), i hvilka inbyggarna i särskilda delar af Norrland (Ångermanland, Medelpad, Helsingland) förbinda sig att i likhet med

sina förfäder betala denna skatt (vota . . . ob honorem et specialem deuocionem beati Olaui) och i hvilka grunderna för dess erläggande samt sättet för dess uppbärande och aflemnande bestämmas. Såsom man finner af dessa och andra diplom (Sv. Dipl. nr 1960, 1963, 3772, 3773), lemnades gärden till Upsala domkyrka för att upprätthålla gudstjensten i S:t Olofs och S:t Eriks kapell vid det altare, som der var invigdt åt dessa båda heliga konungar. För öfrigt må nämnas, att några diplom från år 1336 och 1344 (Sv. Dipl. nr 3183, 3769, 3772, 3773) röra sig kring en tvist mellan erkebiskoparna i Nidaros och Upsala i fråga om hvilkens domkyrka skulle ega att uppbära skatten, äfvensom att i norska urkunder flerstädes talas om en Olofsskatt, oftast kallad *Ólafsskot*, och att om denna på ett ställe (Norges gamle Love 3: 186, jfr. Dipl. Norv· 4: 346) nyttjas det med *hæzla* beslägtade uttrycket *heitafé* [1]). Äfven om en annan afgift för kyrkligt ändamål nyttjas benämningarna *heit* och *heitafé* (se Fritzner, Ordb., 2 Udg., 1: 777, 778).

I de tre nämnda diplomen från år 1314 läses efter öfriga bestämmelser följande: "Quicumque vero dicta vota prout superius dictum est annuatim non soluerit puniatur secundum quod in legibus nostris est statutum (nr 1957: — soluerit secundum quod in legibus nostris statutum est puniatur)". Det lagstadgande, som här åsyftas, torde vara det samma som man finner Hels. L. Kk. 21: 4, hvarest det heter: *foræ hælghræ mannæ hazslu sum allir þinxmæn hawæ iættæt. hwar þar sitir kuar mæth giöri fram hæþzlo ok mæþ þre marker biskupi* (1609 års uppl. har, såsom förut anmärkts, *hädhslo* för *hazslu* och *hæþzlo* samt dessutom *sum ther medh sitter qwar*, *Göri* för *þar . . . giöri*). Med den *hælghræ mannæ hazslu*, till hvilken alla män på tinget förbundit sig, menas sannolikt det samma som i öfversättningen af diplomet nr 1926 (3: 132) kallas *Olafs hæzla*, och benämningen *hælghra manna hæzla*, (på löfte grundad) afgift till helige män el. helgon, torde bero derpå, att afgiften, såsom vi sett, i sjelfva verket utgick icke allenast till S:t Olof utan äfven till ett annat helgon; möjligt är likväl, att detta uttryck har en allmännare betydelse och i sig innefattar *Olafs hæzla*. Den straffbestämmelse, till hvilken de tre diplomen hänvisa, och som innehåller, att den som försummar att betala, skall erlägga afgiften och derjemte (ss. böter) tre marker åt biskopen, har sin motsvarighet

---

[1]) Om Olofsskatten i Sverige och Norge jfr. Strinnholm, Svenska Folkets Historia 5: 290; Hildebrand, Sveriges Medeltid 1: 296; Daae, Norges Helgener s. 49 f.; Keyser, Den Norske Kirkes Historie 1: 432, 2: 296 f., 390.

på svenskt rättsområde uti liknande bestämmelser om visst bötesbelopp för uraktlåtenhet att fullgöra rättsliga förpligtelser, och särskildt för försummelse med afseende på erläggande af stadgade afgifter för kyrkliga ändamål (jfr. Amira, Altschwedisches Obligationenrecht s. 413 f.).

Om den nu föreslagna (från de särskilda tolkningar, som framstälts af Ihre och Schlyter, afvikande) förklaringen af *hælghræ mannæ hazslu* och *hæþzlo* är riktig, är det emellertid egnadt att väcka undran, att ifrågavarande bestämmelse i Hels. L. fått plats i en flock, som handlar om kyrkofrid och brott deremot. Man skulle kunna tänka sig, att här föreligger ett senare tillägg, som inskjutits i mindre lämpligt sammanhang. I sammanhanget synes ej heller konstruktionen med *foræ* och följande subst. rätt passa; så vida intet har bortfallit näst framför *hwar*, måste man väl framför detta ord underförstå: "är det så", "gäller detta stadgande" el. dyl., och åt *foræ* gifva betydelsen: med afseende på, angående. — Teckningarna med *þ*, *dh* och *d* kunna så mycket mindre gifva anledning till betänklighet som handskriften af Hels. L. har sådana former som *viþz* för *vitz*, *viþzorþ* för *vitzorþ*, *mæþzmæn* för *mätzmæn* o. s. v., och 1609 års uppl. har af *væzla* formerna *wädhslu*, *wädslo*, *wädslur*.

Det nu behandlade ordet torde på de nordiska språkens område träffas endast i forngutn. *up haizlu soyþr*, kreatur som någon tillvaratagit och offentligen upplyst; det i denna sammansättning ingående *up haizla* sluter sig till det forngutn. *up haita*, offentligen kungöra. — Liksom betydelsen: "lofva", hvilken ofta tillkommer isl. *heita*, saknas hos detta verbs motsvarigheter på östnordiskt område, träffas betydelsen "löfte" (el. en ur denna utvecklad), hvilken tillhör eller ingår i isl. *heit*, *heitbundinn* o. s. v., icke i något med *heta* beslägtadt el. deraf afledt östnordiskt ord utom *hæzla*. Vi finna således äfven här en bekräftelse på det af Bugge (Forsaringen s. 49) påpekade förhållandet, att språket i Hels. L. med hänseende till ordförrådet i mycket närmar sig den norsk-isländska språkarten.

Theodor Wisén: Emendationer till isländska skaldevisor.

Axel Kock: Om uttal och accentuering i den äldre danskan.

En granskning af den gamle danske grammatikern Jens Høysgaards (född 1698, död 1773) skrifter lär oss, att han uttalade åtskilliga ordklasser utan stötton, hvilka i det nuvarande riksspråket (köpenhamnskan) få stötton. Hos honom saknas nemligen stötton i ord med kort vokal, åtföljd af betonad frikativa + tonlös konsonant: *højst*, *folk*, *amt*, *længst*, *høns* etc. Denna regel har

blifvit iakttagen af S. Grundtvig och Karl Verner, som deraf draga den slutsatsen, att stöttonen i denna talrika ordklass utvecklats i danskan under de sista 140 åren. Denna slutsats är dock icke berättigad. Af H:s Accentuered og Raisonered Grammatica (Kph. 1747) och af nuvarande uttalet på Jutland, H:s hembygd, framgår nämligen, att H. vid angifvandet af accentueringen i ord sådana som *højst, folk, amt* etc. rättat sig efter sin hembygds uttal, ej efter det dåtida Köpenhamns-språket. I hufvudstadsspråket hade dylika ord då som nu stötton, och orsaken till att de i H:s språk uttalades utan stötton var den, att den näst efter vokalen följande frikativan förlorat sin stämton (så att t. ex. *folk* uttalades med tonlöst *l*). — Grundtvig och Verner tyckas äfven hafva förbisett att H. i strid med sin hufvudregel konseqvent använder stötton i vissa större ordklasser af den här omtalade formen (kort vokal + *j, l, m, n* eller *ng* + tonlös konsonant), nämligen i a) enstafviga genitiver: *mands* etc. b) enstafviga adj. i neutr.: *sandt* etc. c) enstafviga participier: *solt* etc. d) enstafviga imperfekter: *hialp* etc. e) enstafviga imperativer: *reis* etc. Bevarandet af stötton (och af den efter rotvokalen följande konsonantens stämton) beror här på analogi-inverkan eller systemtvång: gen. *mands* bibehöll stöttonen genom anslutning till *mand* etc.

Genom uppgifter af 1600-talets metrici och grammatici (Severin Pauelsen Gotlender, Joh. Mich. Corvinus, Erik Pontoppidan, H. T. Gerner) framgår, att den äldre danskan i vida större utsträckning än den nuvarande lät i komposita fortis hvila på senare sammansättningsleden. Häraf förklaras den af det nuvarande rspr. använda stöttonen på senare kompositionsleden af ord på *-else, -ing, -ning, -ende, -ig, -lig (sammensværgelse, opdæmning* etc.) samt af sammansatta verb *(indhegne, overveje* etc.). När t. ex. *indhegne* i det äldre språket (fakultativt) lät fortis hvila på andra stafvelsen, hade denna liksom i andra dylika ord (t. ex. *betále* i det nuvarande rspr.) stötton, men då fortis i *indhegne* öfverflyttades till antepenultima, bibehöll penultima stöttonen såsom ett minne af fortis' äldre läge. Tryckt i Arkiv f. nordisk filologi III 42 ff.

Mötet den 14 mars 1884. *Chr. Cavallin: Om verba på -αω i homeriska dialekten.* Tryckt i Nordisk tidskrift for Filologi, N. R. VI 271 ff.

Mötet den 25 april 1884. *Anders Malmström: Om periodbildning i hebreiskan.*

Fredrik Wulff: Redogörelse för en ny uppställning och analys af sjelfljuden.

Mötet den 10 oktober 1884. *Emil Peterson: Några anmärkningar om personalsuffixen i det slaviska verbet.*

Fredrik Braune: Om de Lunds universitets-bibliotek tillhöriga handskrifter, som kunna anses ega filologiskt intresse.

V. E. Lidforss meddelade några jemförelser mellan svenska och tyska folkvisor.

Mötet den 7 november 1884. *Chr. Cavallin: Cleopatras död enligt grekiska och latinska författare, jemförda med några nyare framställningar.* Tryckt i Ny svensk tidskrift 1885, s. 140 ff.

Sven Linde: Emendationer till Senecas Epistulæ morales.

Mötet den 6 december 1884. *Axel Kock: Språkhistoriska anmärkningar om kompositas accentuering i svenskan.* Utgjorde ett referat af åtskilliga kapitel af föredragandens då ännu icke utgifna skrift Språkhistoriska undersökningar om svensk akcent, andra delen (Lund 1884—85).

Theodor Wisén lemnade ett kritiskt referat af Finnur Jónssons "Kritiske studier over norske og islandske skjaldekvad" (Köpenhamn 1884). Delvis tryckt i Nordisk revy 1884—5, sp. 238 ff.

Mötet den 7 februari 1885. *Hjalmar Edgren: Om befogenheten af att vid sanskrit-verbens indelning bibehålla den s. k. **tan**-klassen.* Tryckt i Proceedings of The American Oriental Society (Maj 1885) under titeln "On the Verbs of the so-called *tan*-class in Sanskrit".

Carl af Petersens: Om de s. k. æfintýri inom den fornisländska literaturen. Tryckt i Göttingische gelehrte Anzeigen 1885, s. 303 ff.

Mötet den 24 mars 1885. *S. J. Cavallin: Anmärkningar i svensk metrik med särskild hänsyn till Tegnérs och Adlerbeths hexametrar.*

*Esaias Tegnér: Om skånska ortnamn på **-torp**.*

Mötet den 25 april 1885. *Sven Söderberg: Om Runinskriften på Gårdbystenen (Öland).* Tryckt i Antiqvarisk tidskrift för Sverige IX, nr 2 s. 9 ff.

V. E. Lidforss: Redogörelse för den nya upplagan af P. Islas Fray Gerundio de Campazas.

Mötet den 2 oktober 1885. *Fredrik Wulff: Om den kritiska behandlingen af franska forntexter.*

Mötet den 6 november 1885. *Esaias Tegnér: Om Siloah-inskriften.*

Mötet den 9 december 1885. *Chr. Cavallin: Referat af differenspunkterna mellan Georg Curtius och den s. k. unggrammatiska rigtningen.* Efter föredraget följde diskussion.

Mötet den 12 februari 1886. *A. Alexanderson: Om en fornkretisk lagurkund.*

Mötet den 30 mars 1886. *Axel Kock: Till frågan om fornsvenskt riksspråk och fornsvenska dialekter.*

Merendels har man (och i synnerhet Rydqvist) alltför ensidigt framhållit den språkliga öfverensstämmelsen mellan våra äldsta fsv. urkunder, och följden häraf har blifvit, att man menat, det dessa samtliga skulle vara affattade på ett fsv. riksspråk, der inga nämnvärda dialekt-olikheter göra sig gällande. Fastmer finnas i flera bland våra landskapslagar och samtidiga urkunder många dialektdrag, hvilka äro så framträdande, att man *först från midten af 1300-talet är berättigad att tala om ett fsv. riksspråk i mera egentlig mening*, och detta riksspråk har utgått från dialekterna i Mälar-provinserna och det i ekonomiskt och politiskt afseende vigtiga Östergötland. De under 1200- och förra hälften af 1300-talet framträdande dialektolikheterna hafva ofta blifvit uppfattade såsom oväsentliga afskrifvare-nycker eller såsom skriffel, och denna uppfattning har man särskildt haft om de i urkunderna mötande olika ändelsevokalerna. För den som insett, att dessa *(a : æ, i : e, u : o)* vexla enligt bestämda lagar (vokalbalans- och vokalharmoni-lagarna), ställer frågan sig väsentligen annorlunda, ty dessa lagar utöfva inflytande, snart sagdt, på språkets alla flerstaviga ord. En bygd, der

man enligt vokalharmonien uttalade *boren* (part.), *göre* (pr. konj.) men *landi* (dat.), *sagþi* etc., har obetingadt haft en annan dialekt än den trakt, der man enligt vokalbalansen uttalade *borin*, *göri* men *lande*, *sagþe* osv. osv.

Särskildt språket i de äldsta Vestgöta-urkunderna visar många dialektiska drag, och speciellt sådana som lära oss, att fornvestg. i flera afseenden stod närmare fnorskan, än fallet var med svenskan i andra bygder. Dessa fvestg. dialektdrag röra I. *ljudläran:* vokalharmoni för *u : o*, *i : e* liksom i fnorskan, *nt* > *tt* och *i* > *æ* i *rætter*, *vitter* (isl. *vetr*, *vittr)* men normal fsv. *vinter*; *mp* > *pp* och *u* > *o* i *roppa* men normal fsv. *rumpa* (jmf. isl. *skroppinn:* sv. *skrumpen* etc.); *born*, *borker* (isl. *bǫrn*, *bǫrkr)* men normal fsv. *börn*, *hör* etc. — II. *formläran:* imp. *hælt* (isl. *helt)* af *halda*, normal fsv. *hiolt*; dat. pl. best. form *bondonom* (isl. *bóndunum)* men normal fsv. *bondomin*; 1 pers. sg. pr. ind. af svaga verb utan *-r* *(iak skyrskytæ)*. — III. *ordförrådet:* af den *mängd* ord, som annars saknas i fsv., men äro gemensamma för fvestg. och fnorskan (isl.), anföras här blott ett par exempel: *dæk* (isl. *dǫkk)*, *dögher* (isl. *dǿgr)*, *firnarværk* (isl. *firn*, *firinverk)*, *flæt* (isl. *flet)* etc. etc. Tryckt i föredragandens skrift Studier öfver fornsvensk ljudlära II, 489 ff.

Mötet den 7 maj 1886. *Emil Peterson: Om nasalis sonans.*

Axel Kock: Behandlingen af ***u****-omljudet af* ***a*** *i de östnordiska språken samt om deras l-ljud.* Tryckt i föredragandens skrift Studier öfver fornsvensk ljudlära II 464 ff.; jmf. ock Arkiv för nordisk filologi, N. F. I, 95 ff.

Mötet den 16 oktober 1886. *Esaias Tegnér: Om hebreiskans inflytelse på svenskan.*

Fredrik Wulff lemnade ett meddelande om Petrarcas Canzoniere.

Mötet den 12 november 1886. *Sven Söderberg: Om inskriften på Karlevi-stenen.*

C. W. Skarstedt: Om ursprungsbetydelsen af ordet θεός.

Mötet den 6 december 1886. *Sven Linde: Om grekers, inders och iraners öfvergud.*

Chr. Cavallin: Om det tredje nordiska filologmötet med särskildt afseende på dess klassiskt-filologiska afdelning.

Mötet den 19 februari 1887. *K. F. Söderwall: Några anmärkningar om svenska bibelöfversättningar under medeltiden.*

Mötet den 24 mars 1887. *Axel Kock:* I. *Långa ändelsevokaler i det nordiska fornspråket* och II. *Härledningen af ordet* ***fanden, fan.*** Det förra föredraget är tryckt i Arkiv f. nordisk filologi IV, 87 ff.

I det senare visades, att den allmänt antagna härledningen af *fanden, fan* från *fiande* är origtig, eftersom dels *i (j)* annars icke förloras i förbindelsen *fi-* + vokal, dels *fænden* i det äldre språket brukades såsom obestämd form. *Fanden (fan)* är ett frisiskt lånord: fris. *fannen, fännen* 'djefvul', och detta (äldre *fandiand)* är urspr. part. pres. af *fandia* 'besöka', ags. *fandian* 'söka, fresta' (jmf. *fandiand* 'den frestande: djefvulen' med fsax. *hêliand* 'den frälsande: Kristus'). Tryckt i Nordisk tidskrift for filologi N. R. VII, 301 ff.

Johan Vising: Om bruket af perfektum och imperfektum i de romanska språken.

V. E. Lidforss: Om bruket af tredje personens reflexivpronomen i st. f. pronomen för första och andra personerna.

Mötet den 6 maj 1887. *V. E. Lidforss: Referat af några arbeten från de senare årens literatur i Spanien.*

Mötet den 1 oktober 1887. *A. Alexanderson: Språkprof från det nuvarande Grekland.*

Mötet den 22 november 1887 (hundrade årsdagen af Rasmus Kristian Rasks födelse). *Theodor Wisén: Om Rasmus Rask.*

Mötet den 15 december 1887. *Chr. Cavallin: Anmärkningar om den grekiska syntaxens nuvarande ståndpunkt* (1887).

Syntaxen förhåller sig i allmänhet till språkets grammatiska former på samma sätt som ordboken till ordstammarna. Ordbokens uppgift är icke blott att uppräkna och med exempel belysa stammarnas olika betydelser och förbindelser: hon söker ock att förklara dessas uppkomst och sammanhang, då hon skiljer mellan ursprungliga och härledda, emellan egentliga och oegentliga betydelser och i denna olikhet också i viss mån uppvisar grunden till

förbindelsernas olikhet. På analogt sätt söker syntaxen att för en mångfaldigt använd grammatisk form utleta en grundbetydelse, i hvilken de olika användningarna ega sin källa och medelpunkt. Men oaktadt denna metodens likhet finnes det ock mellan ordbokens uppgift och grammatikens en väsentlig skilnad, hvilken beror på sjelfva föremålen. Ordbokens föremål är språkets materia eller betydelsefulla ljudkomplexer, grammatikens åter språkets *form*, hvilken både såsom *yttre* och som *inre*, som ljudform och som tankeform, hör språket ensamt till.

Det som betecknas med sjelfva ordet, har sin tillvaro utanför språket, i den menskliga föreställningens och medelbart i den yttre verklighetens verld. Huru ljudet ytterst kommit att beteckna saken, är språkets hemlighet, men vägen till att finna dess ursprungliga betydelse och betydelsernas sammanhang är *en* och klar; denna upplysning kan blott vinnas genom aktgifvande på språkets allmänna bildningsanalogier, på det enskilda ordets sammanhang med andra ord och dess faktiska bruk i tal och skrift. För ordboken finnes intet annat innehåll än *orden* sjelfva — ljud och betydelse i oupplöslig enhet; hon har lika litet att göra med obetecknade begrepp som med betydelselösa ljud, och etymologiskt olika stammar gälla för henne, om de ock vore absolut synonyma, för olika språkliga individer, likaväl som de homonyma, i. e. de etymologiskt och till betydelsen olika men till ljudelement (tillfälligtvis) identiska orden (ordformerna). Med grammatikens föremål är, om det betraktas syntaktiskt eller från funktionens sida, förhållandet i viss mån annorlunda. Det som betecknas med grammatiska former, har icke, såsom det med sjelfva ordet betecknade, en tillvaro utanför språket, men *inom* språket har det åtminstone för betraktaren tillvaro oberoende af det ljudelement, med hvilket, eller öfverhufvud det sätt, hvarpå det betecknas. Den grammatiska formen nämner eller utsäger icke någon föreställning, utan angifver blott, att den med ordet betecknade föreställningen som sådan ses i en viss form eller i ett visst förhållande till andra föreställningar (Madvig). Etymologiskt olika former gälla för syntaxen såsom identiska, så snart deras faktiska likhet i betydelse är konstaterad. Genitivus (possessivus) nämner icke föreställningen tillhörighet, utan är blott ett (konventionelt) tecken för detta förhållande mellan föreställningar; huruvida grekiskans tecken för förhållandet är ett *ς* eller ett *ος* eller ett *ο*, är för syntaxen, d. v. s. för funktionen, likgiltigt, om ock elementen en gång möjligen egt olika betydelser. På samma sätt äro grekiskans radikala och sigma-

tiska och tematiska aorister, latinets futura på *-bo* och futura på *-am*, perfekta på *-vi* och perfekta på *-si* samma tempora, d. v. s. till funktionen identiska, om ock enligt all sannolikhet *historiskt* äfven till betydelsen olika. Detta funktionens oberoende af den yttre formen gäller icke blott om de former, hvilka bestå i ändelser eller öfverhufvud i tillägg till en ordstam eller i ljudlig modificering af en sådan, utan hvarje (fast) sätt att beteckna ett grammatiskt förhållande, vare sig det består i suffix eller i särskildt ord eller i ordens ställning, gäller för en lika berättigad yttre form för förhållandet. Genitivförhållandet betecknas i *ett* språk eller en viss period af ett språk med ändelse, i ett annat språk eller i en annan period med partikel, i ett tredje medelst en fast relativ ordställning, men sjelfva förhållandet är det samma i latin, franska och hebreiska. En utsagas vilkorliga giltighet betecknas i grekiskan med en partikel, i latinet med modusform, i svenskan med hjelpverbum, men 'modus' sjelf säga vi med rätta vara densamma i *ἐποίησα ἄν*, 'fecissem' och 'jag skulle ha gjort'. På grammatikens område synes man alltså, i motsats till förhållandet på ordbokens, kunna *inom* språket sjelft skilja mellan ett yttre och ett inre. De *yttre* formerna, hvilka vi se icke blott vara olika i olika språk, utan ock inom samma språk mångfaldigas och förändras och försvinna och förnyas, äro blott så att säga förkroppslingar af vissa *inre*, alltid idealt förhandenvarande och sig lika former, de grammatiska begreppen eller kategorierna, hvilka under de yttre formernas vexling förblifva desamma och med deras försvinnande icke dö bort, utan åtminstone *kunna* gifva sig uttryck i nya yttre former.

Vid detta förhållande mellan yttre och inre språkformer eller, om man så vill, emellan de grammatiska formernas yttre och inre sida har det ock kunnat sättas i fråga, huruvida språkläran bör följa en analytisk eller en konstruerande metod, en tvekan, som icke en gång såsom hugskott kunnat få insteg i ordboken. Man har tvekat, huruvida syntaxen borde taga sin utgångspunkt från de inre, allmänna och väsentliga formerna eller från de yttre, i hvilka de funnit ett ofta ofullständigt och genom många yttre omständigheter stördt och fördunkladt uttryck. I sjelfva verket följer hvarje språklära en metod, som i viss grad är blandad af analys och syntes: hon utvecklar sitt material under ett allmänt konstruktivt schema, under det ytterst detta schema är vunnet genom analys af de yttre former, som förekomma i ett eller flera verkliga språk. Men såsom princip utgör denna olikhet i metoden den väsentliga

skilnaden mellan vår tids syntax och den som gjorde sig gällande i början af århundradet t. ex. Beckers, eller, för att inskränka betraktelsen till grekiskt område, mellan Gottfrid Hermanns grekiska syntax (De emendanda ratione grammaticæ græcæ 1801) och K. Brugmanns af 1885.

Den äldre syntaxen utgick från ett idealt system af kategorier och förhållanden, betraktade som på en gång tankens och språkets nödvändiga former, och gjorde till sin uppgift att uppvisa dessas uttryck i de verkliga, yttre formerna. "De objektiva relationsformerna", med hvilka menades kasusbegreppen, "äro gifna med vår föreställningsförmågas organiska lagar; de äro derför nödvändigt desamma i alla språk. Hvarje relationsform har derför ock i språket ett motsvarande uttryck, men objektets former äro mångahanda". Så heter det hos K. F. Becker, Deutsche Grammatik II 140, hvars skrifter visa oss ytterligheten af en ur satsläran konstruerad syntax. Den kritiske och mångsynte Gottfr. Hermann uttrycker sig mindre positivt, men hans ståndpunkt är i sjelfva grunden densamma; jfr. l. c. p. 125: quæ necessariæ notionum formæ animo humano inditæ sunt, eædem in linguæ conformatione cernuntur. Han har visserligen en klar blick för de så kallade slutna formernas blott relativa behöflighet och värde för ett språk. Ett språk, menar han, kan hjelpa sig utan *alla* former för genus, numerus och casus, och icke ens de förnämsta språken, såsom grekiska och latin, ega ett fullständigt uttryck för de inre formernas system, sådant som det i menskliga medvetandet förefinnes och af det vetenskapliga tänkandet utvecklas. Men de former, som finnas, gälla för honom såsom åtminstone med en viss grad af reflexion valda beteckningar för vissa moment af ett för skarpsinniga och högt bildade språkuppfinnares (linguæ inventores subtiles et eruditi) medvetande förhanden varande system af logiska kategorier. I 'numeri' finner han sålunda ett uttryck för 'qvantitetens' kategorier: individualitet, partikularitet, universalitet, men måste erkänna, att sistnämnda kategori icke har uttryck i något språk, ehuru hans grundliga kännedom af grekiskan gaf honom ett argument i dualis med dess af honom först anmärkta betydelse af båda två, "alle beyden". Men han var för skarpsynt och för ärlig för att vilja hålla på detta moment i dualens betydelse som det ursprungliga. Emellertid uppgaf han derför icke sin konstruktion, utan försökte bevisa, hvarför språket låtit systemet bli i denna punkt ofullständigt. Genusbeteckningen i språket finner han både ofullständigt genomförd och till sjelfva motivet onyttig och nästan ovärdig de 'upplyste' språkuppfinnarne, men han söker att

liksom gifva henne logisk betydelse genom att framställa henne som ett försök att gifva uttryck åt qvantitetens kategorier: position, negation, limitation, en förklaring, hvars mening, om den är någon, måste vara densamma som den af Hermann sjelf klandrade, att masculinum betecknar styrka och femininum svaghet (p. 137. 136). Casus obliqui gälla för Hermann såsom uttryck för relationens kategorier, hvilka äro substans och accidens, orsak och verkan samt vexelverkan. Detta system har från de yttre formernas synpunkt den brist, att någon form för 'vexelverkan' icke förefinnes, helst i grekiskan med dess antal af kasus. Hermann antager icke heller, att någon sådan någonsin funnits, och lät sig icke, såsom Reissig, af latinets större antal locka till att konstruera en 'Casus der Communio oder Wechselwirkung', men anser sig kunna anföra goda grunder för grekiskans underlåtenhet att utfylla det ideala systemet (qui causam ejus rei indagare voluerit, recte ac necessario factum fateri cogetur l. c. 147). Den Hermannska konstruktionen diktar sålunda icke fakta, men skäl för fakta; hon rör sig icke i historiska hypoteser, men betraktar det faktiska liksom sub specie æternitatis. Hon ser i grekiskan en ursprunglig existens, *utan* stamförvandtskap och utan egentlig historia inom sig. En utveckling eger språket (ɔ: grekiskan) för Hermann så väl som för andra skiftningar af samma ohistoriska ståndpunkt, t. ex. för den Hartungska lokalismen, blott så till vida, som formernas betydelse liksom förandligats och utvidgats, men icke i den mening att språkets olika åldrar kunde i flera eller färre, större eller mindre stycken vara en omskapning af en föregående eller en nybyggnad, under hvilka processer gamla moment gått förlorade och nya tillkommit både i yttre och inre former. I full konseqvens dermed gör han intet försök att sätta den syntaktiska betraktelsen i sammanhang med formläran, eller formelementets utveckling och förfall i sammanhang med betydelsernas (ɔ: de inre formernas) utveckling och inskränkning. Han förutsätter, att samma formsystem implicite eller idealt alltid förefunnits i språket och att dess utveckling i allmänhet kulminerat med kulturens egen utveckling. Märkvärdig är i detta hänseende hans uppfattning af förhållandet mellan grekiskan och latinet med afseende på antalet af casus obliqui, eller med andra ord af latinets företräde såsom egare af en sjette casus (Varro). Orsak och verkan borde, menar Hermann, ha haft hvar sin kasusform i 'språken' (lat. och gr.), men emedan 'båda dessa kasus', d. v. s. båda dessa för språkmedvetandet närvarande förhållanden eller 'inre former', "ad efficientiæ rationem pertinent, manserat ex ru-

diori nec satis culto sermone, ut et efficientia et effectus eadem nominum flexione exprimerentur", till dess slutligen Romarna rättade förhållandet genom skapelsen af en särskild casus ablativus. "Ita culturæ incrementa brevi antecessere totius linguæ interitum." Hermann förutsätter således utan vidare, att språkets formutveckling är en utveckling af kulturen, att grekiskans tillstånd i denna punkt är äldre än latinets och att latinet gått under, då dess klassiska gestalt fallit tillsammans — allt förutsättningar, hvilka visa det stora afståndet mellan hans tids och vår tids språkvetenskapliga ståndpunkt. Ett annat exempel på Hermanns sätt att betrakta språkliga företeelser erbjuder den grekiska konjunktiven. Då han rigtigt funnit, att denna modus hos Homerus har betydelse af futurum eller af optativus med *ἄν* och vill gifva en förklaring af detta förhållande, söker han denna förklaring icke i formens ursprungliga betydelse, utan tvekar, huruvida orsaken ligger i språkets outbildade skick, d. v. s. bristande klarhet i den inre språkformens uppfattning, eller i en ellips af futurum l. optativus, och bestämmer sig för det senare antagandet. Det rådde med ett ord hos denna rigtning en fullständig likgiltighet för sjelfva formelementen; lika eller olika, betraktades de som en omedelbar emanation eller sjelfskapad kropp för de allmänna och nödvändiga grammatiska kategorierna.

Men under det språkläran ansåg sig utgå från ett system af allmän grammatik ("categoriarum partitionibus iis uti liceat, quibus informatæ animo ante omnem experientiam leges formæque notionum intelliguntur, Hermann l. c. 127), var hon i sjelfva verket med afseende på antalet och arten af de inre formerna eller de förhållanden, som i språket finna uttryck genom särskilda former, och de särskilda betydelsernas fördelning under vissa allmänna rubriker helt och hållet beroende af de gamla språken och den gamla grammatiken. För Becker var det t. ex. ett afgjordt faktum, att all singularis *i* i andra latinska deklinationen är genitivus, och hellre än att taga saken formhistoriskt, konstruerade han fram en förklaring för att genitivens *begrepp* kunde bli lokalt och dativens likaså. För Hermann var all nominativform skapad till att beteckna saken i och för sig eller utan relation och all ackusativ till att beteckna accidens; han uppkastade aldrig frågan, hvarför dessa casus så ofta till formen sammanfalla, med hvilken fråga Madvig redan i sin första grammatiska skrift ådagalade originaliteten af sitt snille och sitt sinne för *historisk* språkforskning. Redan i denna afhandling (Om Kjønnet i Sproget 1838) har Madvig med full klarhet tillämpat den grundsats för betraktelsen af språkets 'inre och

yttre' former, hvilken Brugmann långt senare formulerat sålunda: syntaxen har icke att utgå från frågan, huru de eller de tankeförhållandena kommit till uttryck i detta språk, utan från denna: huru har språket syntaktiskt användt sina former och huru har man kommit till denna användning (gr. gr. p. 9)? Men tviflen på den konstruerande syntaxens sanning måste naturligtvis blifva större, i samma mån som betraktelsen utsträcktes till flera verkligen beslägtade språk. Man fann icke blott öfverhufvud, att somliga språk egde, logiskt betraktade, för många och andra för få led af ett system (t. ex. kasussystemet), utan ock att etymologiskt identiska former i det ena språket egde ett vidsträcktare och i det andra ett inskränktare betydelseomfång, eller till och med, att de egde alldeles olika betydelser. Dessa förhållanden framkallade försök att genom jemförelse af de olika systemen i de särskilda språken utröna den ursprungliga betydelsen af hvarje särskild form och dermed också det ursprungliga tillståndet i hela språkstammen (i urspråket). Med denna jemförande betraktelse af formerna utbildade sig ock helt naturligt en förändrad åsigt om sjelfva formelementets natur och dess ursprungliga förhållande till ordstammen. Denna fråga hade egentligen aldrig uppstälts af den äldre grammatiken derför, att den mer och mindre medvetet tänkt sig formbildningen såsom en förändring af ordstammen eller såsom en organisk utbildning af densamma. Ehuru denna åsigt i sitt utvecklade skick först uppträdde hos K. F. Becker, *sedan* hon af den framåtskridande vetenskapen redan var uppgifven — den teoretiska vederläggningen är gifven af Madvig i den första af hans språkfilosofiska afhandlingar (1842) —, ligger den dock till grund för hela den grammatiska terminologi vi ännu bruka, då vi tala om böja (i. e. förändra) orden, om räta och böjda former o. s. v. Emot detta betraktelsesätt har den jemförande språkvetenskapen satt åsigten om formernas uppkomst genom agglutination af i sig sjelfva betydelsefulla ljud, d. v. s. af ord, som i språket nedsattes till indirekta beteckningar för de grammatiska kategorierna. Den af Bopp grundlagda språkvetenskapen antog icke blott denna teori i allmänhet, utan gjorde ock till sin hufvuduppgift att i det enskilda uppvisa flexionselementets ursprungliga betydelse och i den finna nyckeln till formernas olika användningar. Man fann sålunda i stamsuffixen vissa bestämda pronomina eller verbalnomina, i kasussuffixen pronomina (Bopp) eller prepositioner (Pott), i tempusstammarna hjelpverb, såsom t. ex. äfven Madvig i sin afhandling om latinets futura antager för gifvet, att futura och de sigmatiska aoristerna äro sammansättningar med verbum substantivum;

i optativändelsen fann man ett verbum med betydelsen *gå* eller *vilja* m. m. (Curtius, Indogermanische Chronologie). Visserligen har denna i det enskilda gående genetiska rigtning, som onekligen började arta sig till en konstruktiv behandling af språkvetenskapen, i vissa punkter redan af G. Curtius, men i långt vidsträcktare mån af senare, såsom Joh. Schmidt, Delbrueck och Brugmann, öfvergifvits för analogistiska förklaringar eller för ett rent skeptiskt betraktelsesätt. Våra dagars språkvetenskap liknar, jemförd med den, som för ett eller två decennier sedan blomstrade, i detta stycke mindre den väfvande än den sin väf upprifvande Penelope. Man har öfvertygat sig, att "de flexiviska elementens ursprung i de allra flesta fall ligger långt bort om det språktillstånd, som språkforskningen i sista instans är i stånd att för sig upplåta, och försöken att förklara detta ursprung på etymologisk väg äro allt för osäkra för att lemna stöd åt fastställande af formernas grundbegrepp" (Brugmann l. c.). Äfven de sekundära former, hvilkas sammansatta beskaffenhet förr syntes mest klar, såsom plusqvamperfektum på -σα och lat. -eram (Madvig, de grammatiske Betegnelser I p. 171) förklarar man nu hellre för analogibildningar (efter aorister på -σα Brugm.). Men till den gamla 'organiska' språkbetraktelsen har man derför icke återvändt. Tvärtom innehåller den unggrammatiska teorien den eftertryckligaste protest mot hvarje konstruerande behandling af formsystemet och häfdar ett rent *historiskt* betraktelsesätt af formernas uppkomst. Då vi på denna väg söka enheten i en forms många betydelser, måste vi ofta stanna vid ett månghöfdadt resultat, en mångfald af 'Anwendungstypen' (Delbrueck), och våga hvarken att betjena oss af hypoteser för att betäcka bristen, icke heller få vi såsom verklig grundbetydelse anse det abstractum, som kan sägas vara det gemensamma i de många konkreta betydelserna. En forms grundbetydelse är dess första användning, som hon på ett bestämdt beteckningsmotiv erhållit, men hvilken denna första betydelse är, och på hvilka vägar formens användning utsträckts till andra betydelser, kan den historiska forskningen ofta icke utreda. Jemförelsen med beslägtade språk vidgar synkretsen och sprider ljus öfver det enskilda språkets företeelser, men ofta så, att den icke löser frågan, utan visar oss, att hennes lösning icke ligger så nära eller icke är så lätt, som vi med en inskränktare synkrets trodde oss kunna gissa. Det gäller på flera punkter af formläran att, som Madvig uttalar om en viss enskild form (l. c. p. 34): Ethvert Forsög at forklare hele Brugen umiddelbart af Grundbetydningen strander absolut paa den Omstendighed, at den hele Brugen ikke

er den samme i Sprog, i hvilke der ikke er den mindste Tvivl om de tilsvarende Leds Udspring af samme Rod; paa det ene Sted maa altsaa være lagt til og paa den anden taget fra". Men komma vi på denna väg icke till något absolut första, som kan tagas till utgångspunkt för en konstruerande språklära, så komma vi å den andra icke heller någonsin till en punkt, der utvecklingen afstannat i ett blott upprepande af det gamla, utan vi befinna oss på hvarje stadium midt i rörelsen.

En följd af vetenskapens historiska karakter är en innerligare förening och ett större inbördes erkännande mellan den filosofiska och den empiriska språkforskningen, mellan den speciella och den flera språk jemförande filologien. Under det förut filologer från olika läger icke sällan stodo mot hvarandra med påståenden, hvilka hvar för sig i sjelfva verket inneburo egendomligheter för särskilda språkområden eller språkperioder, men af abstraktionen upphöjts till allmänna språklagar, fordrar man nu, att den speciella grammatiken både skall ledas af förtrogenhet med de allmänna språkliga frågorna och grundas på statistiskt omständliga och kritiskt sofrade undersökningar. Man skiljer noggrant mellan det i en språklig forms ursprungliga anlag grundade och det genom analogi uppkomna, mellan det, som vunnit allmän giltighet i ett talspråk och det som endast trängt sig fram i enskilda fall eller grundar sig på enskilda författares val eller nyck att imitera ett äldre literaturspråk. Öfverhufvud går nutidens syntax allt mer i en rigtning till det konkreta och statistiska. Schmalfelds latinska syntax i Müllers "Handbuch der klassischen Alterthumswissenschaft" är ett talande vittnesbörd om den flit, med hvilken detaljforskningen bearbetat detta område, och hvilket värde den jemförande filologien sätter på sådana undersökningar, visa de ständiga klagomålen öfver otillräcklig statistik till Homerus, ehuru ett sådant materialförråd som Ebelings lexicon homericum nu föreligger i färdigt skick och det alltjämt ökas genom monografier af Homerus-studier.

Såsom exempel på det, som här anförts om den äldre och den nyare syntaxens olika karakter, vilja vi särskildt nämna några ord om den grekiska kasus- och modusläran.

De som åt *kasus* gifvit deras traditionella grekiska (och latinska) namn, hafva hemtat dessa från vanliga och liksom hvardagliga användningar af formerna och med benämningarna icke velat beteckna deras *grund*-betydelser, än mindre afsett att fullständigt angifva deras begreppsomfång. När de kallade en form *πτῶσις γενική* eller casus genitivus, betecknade de honom blott såsom den, hvilken

användes vid en persons benämning efter sin fader (t. ex. *Μιλτιάδης ὁ Κίμωνος*), hvarför ock Varro öfversätter *γενικός* med patricus; termen gifver, såsom Hermann rigtigt säger, blott ett *exemplum* significationis. Det föll dem aldrig in, att genitiven med detta namn skulle vara definierad som ursprungskasus eller bestämd som form för 'substansen i förhållande till accidensen' eller för 'das auf das Besondere bezogene Allgemeine' (Rumpf) — allt bestämningar, hvilka ytterst förskrifva sig från Gottf. Hermann, som i kasusformerna fann aprioriskt nödvändiga uttryck för relationens kategorier. På samma konstruerande ståndpunkt befann sig ock K. F. Becker, som i rena satsförhållanden sökte kasusformernas grundbetydelser, och lokalismen med sin lära om de tre nödvändiga casus obliqui för de tre förhållandena i rummet (hvarest?, hvarthän?, hvarifrån?).

Kasuslärans nuvarande ståndpunkt är i allmänhet ett resultat å ena sidan af Madvigs kritik af de logiska och lokalistiska teorierna (jfr. Wackernagel i Phil. Anzeiger 1885, anmälan af M:s syntax), å den andra af den komparativa filologiens granskning af de olika indogermanska språkens kasusformer. Madvig bevisade mot Hermann, att kasusbegreppen intet ha att göra med tingens objektiva förhållanden i och för sig utan med de förhållanden i åskådningen, i hvilka de hänföras till hvarandra och ses som delföreställningar af *en* totalbild. Sitt reala innehåll, tillade han, få dessa former från de föreställningar, hvilkas förhållanden de beteckna, en vox aurea, som ordagrant återkommer hos mer än en af de nyaste forskarna (t. ex. hos Brugmann l. c. § 102). Då det vidare heter, att 'Anskuelsens Forhold ere reducerte til eensartethed i Rummets schema', synes Madvig afgjordt ställa sig på lokalismens sida mot den logiska kasusläran. Men korrektivet af lokalismens ensidighet ligger i Madvigs inskränkning i antalet af de kasus, som verkligen utmärka 'förhållande'. Madvig visar nämligen genom en skarpsinnig analys af formerna och jemförelse af deras användningssätt, att ackusativen lika litet är skapad till objektskasus som till kasus för rörelse och att nominativen icke är ämnad till allmän logisk subjektskasus. Ackusativen är, enligt Madvig, ordets 'oförökta form', ordet i sig; der nominativen har en från ackusativen skild form, betecknas den (med *s*) såsom genus commune, d. v. s. som *lefvande*, handlande subjekt. Huru man än må döma om den blott eufoniska karakter, som Madvig vill tilldela ackusativens *m* (gr. *ν*), så är otvifvelaktigt läran om de nödvändiga lokala kasus genom Madvigs deduktion vederlagd, under det tillvaron af enskilda lokala

kasus enligt densamma ännu är en öppen fråga. Det syntaktiska bruket särskildt i grekiskan bekräftar nogsamt Madvigs lära om ackusativen såsom icke lokal kasus. Ensam ackusativ 'på frågan, hvarthän' vid enkla, intransitiva verba motus är i detta språk poetiskt bruk, men äfven som sådant långt sällsyntare i det äldre, sjelfständiga skaldespråket, d. ä. hos Homerus, än i det senare imiterande, t. ex. hos Euripides och Alexandrinarna. Äfven den nyaste på en vidsträcktare jemförelse stödda syntaxen skänker delvis sitt erkännande åt lokalismen. En lutning åt denna sida ligger redan i denna språkvetenskaps ofvan anförda fordran, att det, som skall gälla för en forms grundbetydelse, icke kan vara ett abstractum eller det gemensamma predikatet för formens olika användningar, utan något konkret och individuelt motiv, som genom analogien kunnat utvidgas till andra förhållanden mellan föreställningar. Men under det Madvig, såsom man särskildt finner af anmärkningarna till hans latinska skolgrammatik, var böjd att förklara grekiskans och latinets obliqua kasusformers alla användningar ur enskilda lokala grundbetydelser, har den jemförande behandlingen af alla indogermanska språk, åtminstone vid första påseendet, befriat oss från de hårdragna konstruktioner, till hvilka en sådan deduktion i det enskilda ofta måste leda. Enligt Madvig är t. ex. genitiven uttryck för en lokalt fattad sammanhörighet och det synes ha varit hans mening, att utgångspunkten ursprungligen skulle ha varit ablativisk. Det är väsentligen också omöjligt att *bevisa*, att detta *icke* kan ha varit fallet med den ursprungliga indogermanska genitiven, liksom det historiskt väl varit så med den romanska. Men, oafsedt tillvaron af en särskild ablativus, är hypotesen svår att i det enskilda genomföra. Delbrueck har nu ådagalagt, att det gemensamma indogermanska språket egt flera casus obliqui och att hvardera af de grekiska kasus representerar flera ursprungliga, nämligen så, att ursprunglig genitiv och ablativ sammansmält i den grekiska genitiven och ursprunglig dativus, localis och instrumentalis i den grekiska dativen. Enligt denna teori således hvarken kunna eller böra vi söka ett för alla genitivens betydelser gemensamt grundbegrepp. Men härvid äro två ting att märka. Först kan det äfven för det fullständiga indogermanska antalet af *åtta* kasus så mycket mindre vara fråga om ett system af aprioriskt nödvändiga moment, som detta fulla antal af åtta kasus i intet språk förekommer i pluralis eller dualis, hvarför ock enskilda författare, t. ex. Holzweissig i sin skrift om Wahrheit u. Dichtung in der lokalistischen Casustheorie, återkommit till Reissigs gamla hypotes om *en* ur-

sprunglig casus obliquus (accusativus), hvilken sedan liksom delat sig i flera särskilda kategorier. För det andra kunna de ursprungliga fem indogermanska casus obliqui icke anses för enkla och klara begreppsformer. När man från den grekiska genitiven afskilt de användningar, som tillhöra ablativen, och från dativen dem, som tillhöra localis och instrumentalis, stannar man oviss framför uppgiften att förklara den rena dativens och den rena genitivens grundbetydelse. Man frågar: "äro dessa kasus lokala *eller* grammatiska?" (Brugmann), och införer dermed i syntaxen en ny och som det synes föga lämplig terminus technicus. 'Grammatisk' måste nämligen i denna användning antingen vara ett mere negativum, en blott kontradiktorisk motsats till 'lokal' eller ock ett tomt abstractum, som kunde försvara sin plats i en skolastisk satslära, men icke i en rationel syntax, som söker efter 'individuella, språkliga motiv' för de grammatiska formernas uppkomst. Det heter hos Schmalfeld Lat. synt. 61[1]: Der Genetiv ist ein grammatischer Kasus. Gerade wie der Accusativ zur Determination des Verbs, so dient der Genetiv zur näheren Bestimmung eines Nomens. Seine muthmassliche Grundbedeutung ist die der Zugehörigkeit (oder des Attributes); diese tritt am reinsten im sogenannten Genetivus definitivus hervor, (in dem) neben dem Gattungsbegriff der Speciesbegriff im Genetiv statt der Apposition (steht) (p. 65). Hos Brugmann l. c. § 175 är ordet genitiv uteglömdt, men af sammanhanget är klart, att äfven han räknar genitiven för att vara en grammatisk och adnominal kasus. Vid denna bestämning är naturligtvis genitivens förening med verbum den svåraste stötestenen. Brugmann vill, med Delbrueck, förklara denna användning partitivt, Schmalfeld åter öfverhufvud genom ellips, hvilken 'figura' på nytt kommit till icke liten heder i syntaxen. "Manchmal schwebt ein nominaler Begriff vor, ohne jedoch geradezu ausgesprochen zu sein; an denselben kann sich ein determinirender Genetiv gleichwohl anlehnen" (Schmalf. l. c. § 64). Denna sväfvande bestämning torde dock i grunden innehålla mera sanning än den Brugmannska åsigten. De som bruka termen adnominal, torde nämligen icke kunna mena, att språkets uppfinnare, för att tala med Hermann, efter rent formell regel, liksom den som lär sig bruka ett främmande språk, förbundo genitiven med den ena och ackusativen med den andra pars orationis. Det måste vara deras mening, att genitivens förbindelse med nomen grundade sig på dettas innehåll, det vill säga, dess egenskap af substansord eller sakord. Men är det så, synes det otroligt, att ett sådant abstractum som "der auf seinen Gattungsbegriff bezogene Species-

begrift" skulle vara det beteckningsmotiv, som gifvit upphof åt formen. Detta motiv tyckes snarare vara en gengångare från den Hermannska och Beckerska konstruerande grammatiken, och det konkreta possessivförhållandet — naturligtvis icke i den ena eller reala formen utan i sin rena allmänhet — torde vara mera egnadt att gälla för genitivens *inre form* och för elementets relativa grundbetydelse. Om vi icke tveka att låta detta begrepp gälla för det ursprungliga i possessiva adjectiv, hvarför skulle det icke äfven på flexionens område få gälla för ursprungligt? Att den indogermanska genitiven till sin *form* skulle vara ett attributivt adjektiv, är emellertid, såsom Delbrueck anmärkt, obevisligt. Vill man nu från denna utgångspunkt hålla på genitivens 'adverbala' användning såsom sekundär, synes man icke böra klänga sig fast vid *en* elliptisk uppkomst, den ur partitivbetydelsen, icke heller vid ellipsen i allmänhet, utan antaga, att genitiven i och genom sin förbindelse med *vissa* substantiv liksom individualiserats efter deras innehållsbetydelse, t. ex. betydelsen af skuld, orsak, makt, och i följd deraf äfven kommit att förbindas med verba, som fordra bestämning ur dessa synpunkter.

I motsats till genitivens egenskap af grammatisk casus är man i allmänhet böjd att tillägga äfven den rena dativen en lokal grundbetydelse. Brugmanns definition af dativbegreppet "das Ziel, dem eine Thätigkeit zugerichtet, die Örtlichkeit, der etwas zugewandt ist" erinrar starkt om Hartungs bestämning af samma forms grundbetydelse i sin 'Lehre von Casus' och är hvarken mera 'einheitlich' än denna, icke heller mera klar i sitt förhållande till accusativus loci. Något stöd i det verkliga grekiska språkbruket eger bestämningen icke heller, särskildt icke i det homeriska språket. Det finnes knappt något exempel hos Homerus, i hvilket dativens betydelse af en rigtning i lokal mening skulle vara den enda möjliga. Brugmann anför två exempel. Det ena är: **θεοῖσι δὲ χεῖρας ἀνέσχον**, — men här är dativen icke mera lokal, än vid hvilket verbum med betydelsen 'räcka eller öfverlemna' som helst. Det andra är **οὐρανῷ ἐστήρικτο κάρη**; men i detta exempel är **οὐρανῷ** icke en ren dativ, utan en localis eller en bestämning på frågan 'hvarest', liksom fallet utan tvifvel ursprungligen är med partiklarna **ποῖ**, **ὅποι**, **ἐνταυθοῖ**, hvilkas kasuselement är det samma som i **πέδοι**, **οἴκοι** m. fl. Vill man bedöma saken rent historiskt, måste man säga, att, huruvida sjelfva dativens element ursprungligen haft lokal betydelse, är en sak som hvarken kan förnekas eller bevisas, men att i historiskt syntaktiskt hänseende dativens betydelse af relation till en person, eller det som tänkes som

person, eger obestridlig prioritet framför alla grammatiska och reala betydelser, som kunna tilläggas denne kasus (jfr. Delbrueck, Syntaktische Forsch. IV. p. 50).

Till slut skola vi också säga några ord om den grekiska syntaxens *modus*-lära. — Då de grekiska grammatici benämnde de två modi, hvilka tillsammans motsvara latinets conjunctivus, *διάθεσις ὑποτακτική* och *δ. εὐκτική*, i. e. *bisats*-modus och *önsknings*-modus, skedde detta visserligen icke med anspråk på att angifva deras *allmänna* betydelse utan blott för att förse formerna med ett slags igenkänningstecken. Men att de som sådana valt just dessa namn, är ett vittnesbörd, att de användningar, som de antyda, voro de för modi mest karakteristiska på den tid, då den grammatiska terminologien uppkom och utbildade sig. Om grammatiken varit en skapelse af en äldre tid i grekiska litteraturen, hade svårligen formerna på *-ω*, *-ωμαι* blifvit framför dem på *-οιμι*, *οίμην* benämnts bisatsmodus, icke heller önskningsfunktionen befunnits nog betydande hos de senare formerna för att från dem hemta deras namn. Conjunctivus är nämligen i det äldsta skriftspråket, hos Homerus, rikt representerad i *hufvud*satser, dels som prohibitivus, dels som futurum (eller modus potentialis). Vid tiden för den grekiska prosans uppkomst hade han mist det senare betydelseområdet, men utvidgat sin användning i hypotetiska och finala försatser derhän, att han tenderar till att bli en allmän bisatsmodus i alla fall, der indicativus icke är tillräcklig. Denna rörelse börjar tidigt nog. Redan Herodotus och ännu mer Thucydides har i försatser af nämnda arter mera konjunctiv än optativ; i den profana hellenistiskan fortsättes utvecklingen och i N. T. är hon fullbordad. I sist nämnde grekiska dialekt qvarstå få och ojemnt fördelade exempel af konjunktivens användning som futurum eller potentialis, under det tvärtom *den* futurets användning i bisatser, som i attiskan är bunden vid vissa slag af (relativa) satser, i N. T. är sällsynt. Deremot använder den äldre bibliska hellenistiskan (LXX), som endast har ytterst få bisatser, med förkärlek futurum såsom imperativ; jfr futura i dekalogen med imperativerna och förbjudande konjunktiv i "Fader vår". Oaktadt denna mångsidiga och farliga konkurrens med futurum och imperativus och optativus, af hvilka det förstnämnda också till formen ligger så nära, har dock konjunktiven bibehållit sig genom alla språkets åldrar ända till närvarande tid, under det den till form och betydelse långt mera individuelt utpreglade optativen i grekiskan tidigt börjat tyna och faktiskt längesedan försvunnit ur språket. Denne, som Madvig kallar för en bimodus men som i sjelfva verket inom språkstammen i allmänhet

har större utbredning än de former som motsvara grekiskans konjunktiv, — spelar hos Homerus sin största roll just i *bisatser*, nämligen de af *hypotetisk och final* art, och det i de senare regelbundet blott i förbindelse med præteritum i hufvudsatsen, under det conjunctivus står i finala bisatser som hänföra sig till en hufvudsats i præsens eller futurum. Dessutom brukas optativus (med *ἄν*) hos Homerus i potentiala hufvud- och eftersatser samt (utan *ἄν*) i önskesatser, dock i dessa senare mera sällan, särskildt der satsen icke inledes med *εἰ*, i. e. har formen af en hypotetisk försats. Förbindelsen med præteritum kan icke bero på någon præteriti-betydelse hos optativen sjelf, hvilket alldeles strider mot dess användning i optativa och potentiala hufvudsatser, utan derpå att den i följd af sin *hypotetiska* (fingerande) betydelse synes stå den närvarande verkligheten mera aflägsen, än den direkt fordrande och antagande konjunktiven. Dessa äro optativens betydelser hos Homerus och utan tvifvel dess gamla och ursprungliga användningsområde. Till dessa användningar komma nu i den joniska och attiska prosan formens bruk såsom *ren* modus orationis obliquæ eller i utsägelsesatser (efter *ὅτι, ὡς, διότι, ὅπως*) som bero af tempus præteritum, motsvarande *indicativus* i oratio recta och i utsägelsesatser, som anknyta sig till hufvudsats i præsens eller futurum. Men i och genom denna utvidgning utöfver de hypotetiska och finala satserna har optativens betydelse liksom grumlats för medvetandet och den börjar att försvinna ur de satser, i hvilka den ursprungligen haft sin plats, och lemna rum för konjunktiven såsom allmän modus för bestämmande bisatser. Än mer, äfven i sin nya betydelse af en modus subjectivus har den blott haft en kort blomstring; den spelar som sådan ut sin roll samtidigt med den konstmässiga prosastilen, och när denna får en efterblomstring i kejsartiden (e. Chr.), är just optativens användning ett tecken, att denna s. k. atticismus icke har fast fot i det bildade samtalsspråket. Lucianus kan med all den talang att skrifva ren attiska, öfver hvilken han är så stolt (*ὀνόματα καλὰ καὶ κατὰ τὸν ἀρχαῖον κανόνα συγκείμενα* Zeuxis kap. 2), dock icke använda optativen attiskt, liksom han icke heller i andra fall kan hålla sig ren från oattiska former och betydelser (t. ex. *ἤμην*; *λήσομαι* = *λήσω* o. dyl.). I hellenistiskan qvarstår af optativus i bisatser väsentligen blott dess bruk (med *ἄν*) i beroende frågesatser med tvekande betydelse, en användning, som den äfven eger i sjelfständiga satser (der den för öfrigt också är ytterst sällsynt). Namnen optativus och conjunctivus äro således för den senare grekiska litteraturens tid verkligen notæ characteristicæ.

Denna konjunktivens och optativens historia var alldeles förlorad för Hermanns De emendanda ratione et cet. oaktadt författarens grekiska lärdom och hans skarpsinnighet. Huru klart han än bevisade för sina läsare, att formernas gamla namn icke gåfvo någon upplysning om deras användning, lät han likväl af termen conjunctivus l. subjunctivus locka sig till att antaga och, hvad värre är, till att *bevisa*, att denna bisatsmodus' bruk i fria satser öfver allt grundar sig på ellips af en styrande hufvudsats, till hvilken konjunktivens betydelse af vilja l. befallning liksom skjutes öfver. Han låter sig icke undervisa af det faktum, hvilket han utan tvifvel i andra fall iakttagit, nämligen att modi i bisatser bli enformiga i samma mån, som dessa satser antaga fasta förbindelsetyper (jfr. Madvig l. c. 33), och att derför antagandet af en abstrakt underordningsmodus saknar all analogi i språkbruket. För modus i bisatsen måste samma *διαθέσεις ψυχικαί* ligga till grund, som för modi i sjelfständiga satser, och Hermann erkänner sjelf detta genom att för konjunktiven, så väl som för optativen, uppställa en grundbetydelse, som icke har något med skilnaden mellan bisats och hufvudsats att skaffa. Det gemensamma i konjunktivens och optativens grundbetydelser finner Hermann i begreppet *möjlighet* och anser naturligtvis den dubbla formen för denna ena kategori för en specielt grekisk uppfinning och ett lysande bevis på folkets fina iakttagelseförmåga och höga bildning (admodum subtilis et erudita cernitur observatio et sagacitas l. c. p. 208). Skilnaden åter mellan de två möjlighetsmodi sätter Hermann deri, att optativen utmärkt det rent tänkbara (subjektivt möjliga) men subjunktiven det objektivt eller i följd af omständigheterna möjliga. I grunden är visserligen denna definition på konjunktiven en förvexling af prius och posterius, ty modus conjunctivus betecknar aldrig det, som beror af en förutsättning, utan förutsättningen (antagandet) sjelf. Men de Hermannska oraklen ha inom syntaxen visat sig ega en otrolig lifskraft. Ännu i Delbruecks och andras (t. ex. Kochs) bestämningar på konjunktiven såsom Modus der Erwartung ("was man unter Umständen erwarten kann") eller Modus der näheren Zukunft (Delbrueck, S. F. I O. IV p. 117) i motsats till optativus såsom uttryck för "die fernere Zukunft," skymtar den gamle filosofen fram. Det är konjunktivens karakter af obetingadt uttryck från den närvarande tidens och det talande subjektets ståndpunkt, som gifvit honom sken af att vara mera 'objektiv' och "ligga verkligheten närmare" än optativen. Hermanns formella säkerhet och virtuositet i

användning af filosofiska termer och hans väl grundade anseende såsom mästare i grekisk specialfilologi imponerar äfven på vetenskapliga språklärde, som på det filosofiska området tyckas känna sig jemförelsevis främmande.

Med afseende på *Optativus* har Hermann först uppställt den efter honom nästan allmänt inom den speciella grekiska syntaxen upprepade bestämningen, att denna modus är uttryck för det rent tänkta eller tänkbara: id quod per se ipsum sine repugnantia cogitari potest. Madvig har i sin ofta nämnda skrift "Om de grammatiske Betegnelsers Tilblivelse og Væsen" klart visat, att denna bestämning är ett gemensamt attribut för all modus utom indikativen (som icke är någon modus i grekernas betydelse), och det enda gemensamma, som om de subjektiva modi kan utsägas. Men just derför angifver denna abstrakta bestämning lika litet optativens, som någon annan modus' konkreta innehåll och kan icke anses för dess grundbetydelse. Syntaxen står framför en dubbelhet i optativens så väl som i konjunktivens betydelse. Å ena sidan står den rent subjektiva af önskan (eller medgifvande), å den andra den potentiala af det rent (d. v. s. utan bibetydelse af overklighet) vilkorliga, som kan bestämma sig dels mera objektivt till det möjliga, dels mera subjektivt till det förmodade eller antagna. Denne dualism, som icke löses genom påvisande deraf, att det önskade så väl som det vilkorliga är något blott tänkt, qvarstår, äfven om vi utvidga betraktelsen till flera språk, och kan, så vidt man ännu kan se, endast på hypotesens väg vinna en sannolik lösning. Delbrueck antog i Syntaktische Forschungen I (p. 14, 25) optativens grundbegrepp vara *önska*, hvarvid han med Bopp och Curtius m. fl. ansåg sjelfva formen bildad medelst ett hjelpverbum *ι*, *ια* utan att dock med bestämdhet yttra sig om dettas betydelse; denna önskemodus hade sedan genom viljeuttryckets försvagande antagit betydelsen af möjlighet; genom tillkomsten af *κε* (= väl, i sanning), *ἄν* hade möjligheten modificerats till det under förhållanden verkliga. Äfven i fjerde delen af Synt. Forsch. (p. 117) finner han denna formulering af optativens grundbegrepp mera tilltalande än den, som utgår från en betydelse af futurum eller väl rättare af potentialis såsom den ursprungliga och från detta begrepp kommer till den egentliga optativen, liksom förhållandet varit med våra fria hjelpverb för önska (må, måtte). Den ena åsigten kan emellertid lika litet som den andra stödja sig på säkra bevis, och ännu är Brugmanns ord Gr. gr. § 166 det sista i frågan: So leicht die beiden Optativsuffixe (in *εἴην* und *φέροιμι* 2) lautlich zu vermitteln sind, so unsicher ist, in welchem historischen Verhältnisse

diese beiden Hauptfunktionen, der wünschende und der potentiale Optativ, zu einander stehen.

Såsom här, står i många, kanske i flertalet af fall den historiska syntaxen svarslös framför de yttersta frågorna, på hvilka den äldre vetenskapen trodde sig utan vidare ha svaret till hands. Men med sin reala behållning af fakta och analogier är hon dock rikare, än om hon ville räkna med imaginära skatter af hypoteser och fria konstruktioner. Hon hänvisar oss på ett arbetsfält, hvilket vi icke förmå att uppmäta, men hvarest vi både ha blommor för våra ögon och ädel metall under våra fötter och öfver oss en pröfvad arbetsmetods ledande stjernor. [1])

Esaias Tegnér: En syntaktisk-stilistisk egenhet i de semitiska språken.

Mötet den 29 februari 1888. *C. W. Skarstedt: Om förhållandet mellan* **φυσιόω** *och* **οἰκοδομέω.**

Emil Peterson: Striden om Königinhofer- och Grüneberger-handskrifternas äkthet.

Mötet den 6 april 1888. *C. M. Zander: Latinska medlemmar af ordfamiljen* ***dieu—diu—deiu.***

Axel Kock: En undersökning i fornnordisk ljudlära (ljudöfvergång från ***vā*** *till* ***ō*** *framför följande* ***u****).* Tryckt i Arkiv f. nordisk filologi N. F. I 46 ff.

Mötet den 5 maj 1888. *Joh. Paulson: Om Stockholms-fragmenten af Krysostomi homilier.*

---

[1]) Denna uppsats är en omarbetning af ett föredrag vid filologmötet i Stockholm 1886.

Bilaga till mötet den 4 december 1883.

Några anmärkningar om *u*-omljudet i Fornsvenskan [1]).

En af de mest utmärkande skiljaktigheterna mellan isländskan och fornsvenskan har sin grund i *u*-omljudet, som i hög grad förändrat den förra dialektens utseende, men deremot föga inverkat på fornsvenskans utseende. I isl. öfvergår på grund af följande *u* eller *v* i betonad stafvelse *a* till *ǫ*, *á* till *ǫ́*, på grund af ett följande *v*, *e* och *ę* (*i*-omljud af *a*) till *ø*, *i* till *y* (Noreen, Altisl. u. Altnorw. Gram. § 71); i obetonad stafvelse öfvergår på grund af ett följande *u* *a* till *u*. *U* och *v* hafva ofta bortfallit i ordens slut i förhistorisk tid, men *u*-omljud finnes alltid i isl. både i detta fall och då *u* och *v* ännu stå qvar i ändelsen, och föregående vokal varit mottaglig för omljudet. I forn-

---

[1]) Närvarande undersökning verkställdes för många år sedan och föranleddes närmast af ett yttrande (år 1879) af den danske språkforskaren magister M. Lorenzen, att Säves regel för *u*-omljudet i fornsvenskan möjligen vore rigtig. Mina anteckningar voro aldrig ämnade att offentliggöras, då herr L. sjelf umgicks med planen att skrifva om *u*-omljudet i de nord. språken. Sedan herr L. emellertid förklarat att han icke har något emot att jag offentliggör mina anteckningar om *u*-omljudet, har jag ansett mig icke böra hålla dem tillbaka, då de möjligen kunna leda till lösningen af en vigtig fråga i vårt språks historia. — Då så många år förflutit, sedan jag under ofvanstående titel uppläste de hufvudsakliga delarna af mina anteckningar i filologiska sällskapet, är det klart, att jag, då jag nu skulle omredigera dem för trycket, måst ändra mening i många punkter. Att här redogöra för dessa är onödigt. Endast ett vill jag anmärka, nämligen att jag nu vid förnyad undersökning kommit till en helt annan uppfattning af brytningen och dess förhållande till *u*-omljudet än den jag hyste för sex år sedan (jfr här nedan sid. 53 f.). — Mitt material har jag hufvudsakligen hemtat från Rydqvists Svenska språkets lagar. Af texter har jag fullständigt genomgått endast VGL. I, Upl. L. och ÖGL. Dialektord har jag endast undantagsvis upptagit och runinskrifternas material har jag alls icke begagnat af skäl, som skola sedan angifvas.

svenskan — under hvilket namn vi för korthetens skull här inbegripa äfven forndanskan, då dessa dialekter i afseende på *u*-omljud liksom i så många andra afseenden intaga samma ställning — träffa vi *u*-omljud af samma vokaler som i isländskan: af *a* t. ex. i *örn*, isl. *ǫrn*, gt. *arnar*, af *á* t. ex. *öl*, isl. *ǫ́l*, gt. *álar*; af *e* t. ex. *smör*, isl. *smør*; af *ę* i *öx*, isl. *øx*; af *i* t. ex. i *trygger* (got. *triggvs*); af *í* t. ex. *bly*, stam **blīwa* (fht. *blîo*, gt. *blîwes*). *U*-omljud i obetonad stafvelse hafva vi t. ex. i *annur*, isl. *ǫnnur*, fem. sing. af *annarr*. Men under det i isl. icke blott på den äldsta literaturens tid, utan ännu i dag *u*-omljudet har utseende af en lefvande språklag, i det de förändringar, som genom detsamma framkallats, i hufvudsaken upprätthållits i sitt ursprungliga system, så har deremot fsv. redan på den tid, från hvilken våra äldsta urkunder härstamma, endast svaga lemningar qvar af ett en gång existerande lefvande *u*-omljud. En regelbunden vexling mellan omljuden och oomljuden vokal träffas endast i obetonad stafvelse i några få ord. Eljes hafva de ord, som i fsv. hafva genom *u*-omljud uppkommen vokal, denna såsom en fast vokal, genomgående alla ordets former; isl. *ǫrn*, gt. *arnar*, motsvaras af fsv. *örn*, gt. *örnæ(r)*, Rydqvist II: 148. Sådana ord, som i isl. endast i vissa former hafva *u*-omljud, sakna dock vanligen omljud i fsv. Isl. *sǫk*, gt. *sakar*, *mǫrk*, gt. *markar* heta i fsv. *sak*, *mark* o. s. v. Olikheten i dylika fall kan förklaras af en i fsv. efter det *u*-omljudet upphört att vara en lefvande språklag skedd utjemning. Men vi träffa också i fsv. utan omljud sådana ord som *rasker*, isl. *rǫskr*, stam **raskva*, *dagg*, isl. *dǫgg*, stam **daggva*, i hvilka det omljud verkande elementet ingått i alla former och hvilka derför i isl. hafva genomgående omljud. För dylika fall duger icke förklaringen genom utjemning, ifall man anser att *u*-omljudet en gång haft samma utsträckning i fsv. som i isl. Man måste derför söka en annan förklaring för omljudets försvinnande i dylika ord eller ock antaga att *u*-omljudet utvecklat sig annorlunda i fsv. än i isl.

De första uttalandena, innebärande försök att för *u*-omljudet i fsv. uppställa en regel, finna vi hos norska författare [1]), som till fornsvenskan utsträcka en lag, som de iakttagit i norska handskrifter. Fornnorskan intager nämligen i afseende på *u*-omljudet en ställning mellan isländskan och fornsvenskan. Under det att en del norska handskrifter hafva *u*-omljud såsom isländskan, är

---

[1]) Vi bortse härvid från de äldre författare, som antogo isländskan vara stamspråket för alla de andra nord. dialekterna.

detta deremot i andra genomfördt efter en mera inskränkt regel. Till dessa senare hör den handskrift af Olof den Heliges Saga (Cod. 8 i den Delagardiska saml. i Upsala), som blifvit utgifven af Keyser och Unger (Christiania 1849). *U*-omljudet i denna text beskrifves af utgifvarna sid. VIII på följande sätt: "*a* bruges for *ö* (her skrevet *o*), naar det omlydvirkende *u* findes i Endelsen: *allum* = *öllum*, *jafur* = *jöfur*, *hauuđ* d. e. *havuđ*, *höfuđ*, *auund* d. e. *avund*, *öfund*; — — Sjelden findes i dette Tilfælde Omlyd, som: *ođru* 3^{20} d. e. *öđru*. Hvor derimod dette *u* ikke længere kommer til Syne i Endelsen, men tilhörer et ældre os ubekjendt Tidsrum i Sproget, iagttages Omlyden altid: *oll* (d. e. *öll*) af *allr*, *sok* (d. e. *sök*), gen. *sakar* o. lign." [1]).

I den af Munch och Unger utgifna "Norroenasprogets Grammatik" (Christiania 1847) heter det sid. 19 efter redogörelsen för omljuden i fornnorskan (= isländskan): "Overalt i Oldsvensk, og meget ofte i norske Haandskrifter savnes den ellers ved *u* bevirkede omlyd af *a*, naar dette *u* virkelig er tilstede i Endelsen eller Flexionen, som: *fađur* f. *föđur*, *hafuđ* f. *höfuđ*, *jafurr* f. *jöfurr*; aldrig naar det Omlyd virkende *u* selv er bortfaldet: *björn*, *kjölr*, *höll*; aldrig *bjarn*, *kjalr*, *hall*". De anförda exemplen äro fornnorska och troligen hemtade från ofvannämnda handskrift af Olof d. Heliges saga. Hvad fornsvenskan beträffar har man svårt att fatta författarnas tankegång. Ordalagen förbjuda antagandet, att det varit deras mening säga, att det anmärkta tillstån-

---

[1]) Vi beteckna denna text i det följande med OHS. — Formen *ođru* står isolerad; den är väl inkommen från handskriftens original, som ju antages hafva varit isländskt (se Rydqvist IV, 172 not.). — Att sådana former som *allum*, *landum* 18^{21} (sid. 18, rad. 21), *mannum* 5^{11} icke, såsom det blifvit förmodadt, äro analogibildningar efter andra tvåstafviga former, i hvilka intet omljud kunnat finnas (ss. *allir*, *landa*, *manna*), bevisas genom jemförelse med de af utgifvarna anförda formerna *afund* och *hafuđ*. Andra exempel af samma slag äro: *Anundr* 34^{7}, 49^{29}, *skarungr* 4^{39}, *allungis* 55^{5}, *ambun* 2^{29}, *harmung* 2^{24}, *harundenne* 73^{24}, *fraknutr* 22^{15} (=*fraknúttr*), *gauugr* 38^{30}, *gafrgra* manna 31^{7} (Jfr *gofger* 4^{35}, *gofgan* 22^{31}, *gofgarc* 23^{33}, *hofđi* 45^{32}, 85^{25}, af *hafuuđ* 49^{35}). — Åtskilliga norska diplom hafva *u*-omljud såsom OHS, t. ex DN. I N:o 59 (omkr. 1263, Nidaros), N:o 87 (år 1297, Bergen), N:o 92 (år 1300, Öykerö) m. fl. — Regeln gäller emellertid endast för omljud, verkadt af *u*; ett *v* i ändelsen har alltid verkat omljud i fornnorskan, vare sig det fallit bort i förhistorisk tid eller ännu står qvar. Exempel från OHS: *stođva* 31^{26}, 39^{15}, 63^{16}, *stođvađu* 66^{34}, *hogua* 3^{7}, 54^{27}, *hoguiđ* 26^{26}, *hoguin* 73^{39} (præs. *hoeggr* 72^{27} o. oftare), *atgoervi* 4^{35}, *gorvan* 36^{37}, *gorver* 26^{5}, *gorvar* 50^{3}, *dockvc* 73^{3}, *myrkva*stovo 41^{6}, *orvan* 67^{21} (af isl. adj. *ǫrr*), *lyngva* 48^{10} (gt. plur. af *lyng*, ljung). Ordet *or*, pil (isl. *ǫr*, stam **arva*) har sålunda följande böjning i OHS.: acc. sing. *or* 20^{20} (af **aru*), dat. *aru* 18^{2} (af **arū*), gt. plur. *orva* 73^{6}, dat. plur. *arum* 19^{38}.

det funnits endast i en förhistorisk tid i fsv. Men om det varit deras mening säga, att 1300-talets fornsvenska i fråga om *u*-omljudet öfverensstämt med de åberopade norska handskrifterna, blir ju yttrandet mycket origtigt. Sannolikt är likväl att de utan närmare undersökning på grund af ett mindre antal antecknade exempel antagit förhållandet vara *ungefär* detsamma i fsv. som i de åsyftade norska texterna.

I en senare skrift "Fornsvenskans och Fornnorskans språkbyggnad" (Stockholm 1849) har Munch framställt en afvikande åsigt. Här skiljes liksom i Norrœnasprogets Grammatik emellan "det starka eller derivationsomljudet", som förefinnes i alla ordets former, och "det svaga eller flexionsomljudet", som endast finnes i enskilda ordformer [1]). Det säges (§ 4), att "allmän brist på *u*-omljud är ett af Fornsvenskans vigtigaste kännetecken. I några få ord, der det s. k. starka omljudet eller assimilationen råder, finnes väl ock i F. S. *a* modifieradt af följande *u* till *ö*, som *öl*, *kjöt* o. s. v., men detta phenomen hör icke under det egentliga omljudet"; och i § 35 heter det: "Deremot finnes äfven i F. S. det starka omljudet af *a* vid *v*, och är detta den enda anledning, der i F. S. *a* kan omljudas till *ö*, s. *öl*, *kjöt*". Något annat bevis för denna åsigt än de anförda exemplen har M. icke anfört, och hans sinsemellan stridiga yttranden kunna endast uppfattas som famlande försök att förklara *u*-omljudets ringa freqvens i fornsvenskan, utan stöd af någon föregående grundlig undersökning.

Äran af att först hafva uppställt en klar och tydlig regel för *u*-omljudet i fornsvenskan tillkommer en svensk författare, C. Säve. I sin föreläsning "Om Språkskiljaktigheterna i Svenska och Isländska fornskrifter" (hållen 1859, tryckt i Upsala Univ. Årsskrift 1861) yttrar han sid. 7 efter att hafva redogjort för *i*-omljudet: "Men det finnes ett annat slags omljud, nämligen det som efterföljande *u* eller *v* verkar på ett föregående *a*, så att det förvandlas till *ö*. Detta *u*-omljud är af tvenne slag; 1:o) Det starka, såsom i orden *örn*, *sköld*, *kött*, och 2:o) det svaga, som blott inträder, när ett *u* verkligen finnes (eller nyl. funnits) i den efterföljande stafvelsen. Detta sista omljud är jämnförelsevis en nyhet inom Isl. (dock åtm. 5—600 år gammalt), som aldrig gjort sig gällande i Frn-Sv., lika litet som i något annat Germaniskt språk. De Isl. orden: *öllum*, *sögur*, *stöpull*, *sök(u)*, *vöðvi* heta i Landskapslagarna *allum*, *sagur*, *sta-*

[1]) Norroena Sprogets Gram. § 15, Fornsvenskans och Fornnorskans Språkbyggnad § 4, sid. 7, § 35, sid. 29, § 39, sid. 34.

þul, *saku* (dat. sg.) sak, *waþwi* vad". — Det är otvifvelaktigt att Säve varit påverkad af de norska språkforskarna, men å andra sidan finna vi hos honom ett betydande framsteg i uppfattningen af *u*-omljudet. Han har uppgifvit den ohållbara indelningen i derivations- och flexionsomljud [1]). Termerna "starkt" och "svagt" omljud hafva hos honom en helt annan betydelse än hos hans föregångare. Såväl af hans egna ord som af de anförda exemplen finner man att Säve med det "starka omljudet" förstår omljud, beroende på ett bortfallet *u* eller *v*, med "det svaga" ett omljud, hvars verkande orsak ännu qvarstår. Och hans tydliga mening är, att det starka omljudet utvecklat sig i en aflägsen forntid och är gemensamt för fornsvenskan och isländskan, medan det svaga omljudet är egendomligt för den senare och utvecklat sig i en jemförelsevis sen tid. Säve har aldrig lemnat någon utredning af sina åsigter om *u*-omljudet och man kan tvifla på att han kunnat på ett tillfredsställande sätt lösa de svårigheter, som ställa sig i vägen för hans regel. Man får tänka sig att han uppställt denna med stöd af ett större antal tydliga exempel och ansett att de mera dunkla borde på ett eller annat sätt förklaras i öfverensstämmelse med de förra. I sjelfva verket är det, såsom Säve formulerat sitt yttrande, ovisst, om han menat att *u*-omljud en gång inträdt i fornsvenskan *alltid*, då ett *u* eller *v* bortfallit i ändelsen. Man hade på Säves tid ännu icke börjat diskutera frågan om språklagarnas allmängiltighet [2]). Hufvudsaken är att han menat, att fornsvenskan haft *u*-omljud endast i det nämnda fallet och att han förlagt detta omljuds utveckling till en tidigare period än isländskans på ett qvarstående *u* eller *v* beroende omljud.

Samma år som Säves föreläsning kom ut i tryck, offentliggjordes Lyngbys berömda afhandling "Den Oldnordiske Udtale" (Tidskrift for Philologi og Pædagogik II, sidd. 289—321). I korthet, men med vanlig klarhet och skärpa afhandlar Lyngby här frågan om *u*-omljudet i de nord. språken. Han bevisar,

---

[1]) Lyngby har på ett slående sätt visat orimligheten af denna omljudets indelning i T. f. Ph. og Pæd. II, 299, der han yttrar: "Munch fremfører den förklaring, at gammel dansk og svensk havde *u*-omlyden som "stærk omlyd" eller "derivationsomlyd", medens -*u*- som "flexionsvokal" eller "i de blotte endelser" ingen indflydelse havde; derved forklares former som *øl*, *kød*, men ikke former som *jord*; forklaringen är desuden for kunstig, *da omlyden var ren mekanisk uden at sproget kunde tage hensyn til u-ets eller v-ets beskaffenhed som bestanddel af roden, af böjnings- eller afledningsendelsen.* (Kursiveringen af oss).

[2]) När vi i det följande tala om Säves regel för *u*-omljudet i fornsvenskan, gifva vi naturligtvis åt denna den vidsträcktare tydningen.

att *a* genom *u*-omljud i betonad stafvelse öfverallt först blifvit *å* (*ǫ*); och närvaron af *u*-omljud i några ord i fornsvenskan är för L., den stränge methodikern, ett bevis för att *u*-omljudet en gång varit allmänt här såsom i "Oldnordisk". "Mig forekommer det rimeligt", säger han, "at de anförte ord (danska) *dug*, *hoved* o. s. v. stå som ruiner fra den tid, da *u*-omlyden var gennemfört". De nämnda orden *dug* (isl. *dǫgg*, gt. *dǫggvar*) och *hoved* (isl. *hǫfuð*) förklaras hafva bibehållit omljudet, derför att omljud fans i alla former och orden inga former hade, från hvilka *a* kunde intränga. I danska *sak*, isl. *sǫk*, gt. *sakar*, inträngde *a* från de former, i hvilka intet omljud fans, liksom omvändt i andra dylika ord såsom danska *jord*, *hjort* (isl. *jǫrð*, *hjǫrtr*) den omljudna vokalen blifvit rådande. När man har *a* i ett sådant ord som svenska *dagg*, förklaras detta så, att ordet fått *a* för *å* (*ǫ*) genom en spontan utveckling från ett slutet ljud till ett öppnare, genom "en ligefrem hævning af *å* til *a*", såsom Lyngby uttrycker sig. Säves afhandling har Lyngby icke kunnat känna, men egendomligt är, att han icke heller omtalar *u*-omljudets ställning i fornnorskan.

Emot antagandet att fornsvenskan en gång haft ett *u*-omljud i samma utsträckning som isländskan polemiserar Rydqvist, Sv. Språkets Lagar IV, s. 171 ff. (1868). Rydqvist medgifver "att *u*-omljudet till en viss grad berört språkarterna i de särskilda Nordiska landen". Men han bestrider på det bestämdaste, "att *u*-omljudet såsom grundlag i fornsvenskan varit någonsin genomfördt i den isländska betydelsen". Betecknande för Rydqvists ställning såväl till den förevarande frågan som till språkvetenskaplig method i allmänhet är hans yttrande (sid. 187) att det förefaller honom sannolikt, "att skandinaverna i allmänhet haft någon böjelse att i vissa lägen låta *u*, *o* eller *v* blanda sig med stammens *a*; att Norrmännen haft den mer än Svenskar och Danskar, törhända Danskar mera än Svenskar; men att denna drift blott småningom klarnat till medvetande, och först på Island öfvergått till ett fast och fullständigt system, en sinnrik inrättning för välljudet". — Rydqvist har till det fornsvenska *u*-omljudets belysning hopsamlat ett rikt material, både från runinskrifterna och bokliteraturen, men detta material är behandladt utan kritik och R. har derför trots sin ganska utförliga framställning föga uträttat till utredningen af *u*-omljudsfrågan i fornsvenskan.

Tysken Edzardi har i Pauls och Braunes Beiträge (IV, 1877, s. 132 ff.) offentliggjort en afhandling, egnad åt "Umlaut u. Brechung im Nordischen", i

hvilken han uttalat åsigter, som delvis öfverensstämma med Säves [1]). E. indelar omljudet i stamomljud, beroende på ett i alla ordets former befintligt *v* eller *u*, och flexionsomljud, af hvilka det förra skall vara äldre än det senare. Äfven inom flexionsomljudet åtskiljas tvenne slag af omljud, ett äldre beroende på ett bortfallet *u*, ett yngre beroende på ett ännu i ändelsen befintligt *u*, en åsigt, som E. söker styrka dels genom hänvisning till förhållandet i fornnorskan dels genom rim hos skalderna (sid. 141, med not) [2]). Hvad fornsvenskan (Ostnordisch) beträffar, har den haft genomfördt flexions-*u*-omljud endast i *u*-stammarna (*skiöldr*, *skiöld*, *skiöldum*, *skiöldu)*, hvilkas *u* i ändelsen är ursprungligt (sid. 151). Deremot har fsv. i *a*-stammarna, i hvilka *u* i ändelsen kommit af *a*, enligt E. haft *u*-omljud endast i enstaka ord, då *u* fallit bort (*iorþ*, *börn*, *logh*, *gamul*, 142, 151). I fråga om stam-*u*-omljudet anser E. att fornsvenskan icke visar någon principiel olikhet med den norsk-isl. språkgrenen (Westnordisch). När man i fornsvenskan finner detta omljud mindre fullständigt och regelmässigt genomfördt än i isl., skulle olikheten bero dels derpå, att *v* ofta fallit bort i ändelsen före *u*-omljudets inträde, dels derpå att i ändelsen funnits andra vokaler *a*, *o*, *i*, som i fornsvenskan först sent blifvit ersatta af *u* [3]). Något annat stöd för sitt antagande om olikheten i ändelserna än *u*-omljudets uteblifvande har E. icke anfört, och hans method lider äfven i öfrigt af åtskilliga brister. Hufvudfelet hos E. är dock att han återupptagit de norska författarnas indelning af omljudet, något som förefaller så mycket besynnerligare, som han icke kan hafva varit obekant med Lyngbys träffande kritik deraf [4]).

Öfriga författare, som uttalat sig om *u*-omljudet i fornsvenskan, hafva med korta yttranden slutit sig till den ena eller andra af de ofvan omtalade åsig-

---

1) Edzardi citerar Säves skrift "Om Språkskiljaktigheterna etc." sid. 145 not. 3 m. fl. st.

2) Sina yttranden om skalderimmen har dock E. senare i en efterskrift i femte b. af samma Beiträge (s. 590) återtagit.

3) Liknande åsigter om frånvaron af *u*-omljud i fornsvenskan äro redan tidigare uttalade af Blomberg i den för sin tid förträffliga afhandlingen "Bidrag till den Germ. Omljudsläran" (1865), sid. 19 ff., 54 f. Blomberg påpekar dock den svårighet som ett sådant ord som fsv. *raþri* fortfarande erbjuder.

4) Jfr för öfrigt Pauls kritik af Edzardis framställning i hans och Braunes Beiträge VI s. 16 ff.

terna. Sålunda har Bugge i sin afhandling om "Runeinskriften på Rökstenen" [1]) anfört några exempel ur danska och svenska urkunder till stöd för Lyngbys uppfattning, och denna hafva de flesta författare omfattat. För rigtigheten af Rydqvists åsigt har Viggo Saaby uttalat sig [2]).

Om det fornsvenska *u*-omljudet hafva sålunda hufvudsakligen tre åsigter blifvit framställda:

1:o. Säves, enligt hvilken *u*-omljud inträdt i fornsvenskan, då *u* och *r* fallit bort, men icke då dessa stått qvar i ändelsen;

2:o. Lyngbys, enligt hvilken *u*-omljudet varit lika allmänt i fornsvenskan som i isl.;

3:o. Rydqvists, enligt hvilken *u*-omljud i fornsvenskan gjort sig gällande i enstaka ord, utan någon bestämd regel.

Af dessa åsigter är den sistnämnda numera minst förtjent af vår uppmärksamhet, då den strider mot hela den nyare språkvetenskapens utveckling, genom hvilken det torde vara ådagalagdt, att ljudöfvergångar af det slag, som här är i fråga, försiggå likformigt och undantagslöst och icke på ett dylikt sätt som Rydqvist föreställt sig. Med denna princip äro i sjelfva verket äfven de författare i strid, som antaga att *u*-omljudet en gång varit lika allmänt i fornsvenskan som i isl., då de, för att upprätthålla denna theori, måste antaga att det genom *u*-omljud uppkomna *ǫ* i en del ord åter blifvit *a*, i andra fått stå qvar, utan att någon särskild grund kunnat angifvas vare sig för återgången eller qvarblifvandet. Deremot kan från methodens synpunkt ingen invändning göras mot Säves åsigt; en sammanställning af det hithörande ordförrådet torde också visa, att denna åsigt är väl grundad. I en vigtig punkt måste likväl den Säveska uppfattningen af *u*-omljudet modifieras. Säve liksom alla de andra författare, för hvilkas åsigter om *u*-omljudet vi ofvan redogjort, hafva till ord med omljud räknat sådana ord som fsv. *skiolder*, sköld, i det de antagit att brytningsljudet äldst alltid varit *ia*, hvilket genom *u*-omljud öfvergått till *iǫ*, *iö*. Denna uppfattning kan icke längre upprätthållas. Det kan numera anses som bevisadt att brytningen, som vokalen *e* undergått, framkallats af ett hårdt vokalljud i följande stafvelse samt att det genom brytningen uppkomna

[1]) Antiqvarisk tidskrift för Sverige, 5:te b. (1878), sid. 18 ff.

[2]) Blandinger, udgivne af Universitetsjubilæets Danske samfund, 1:sta h., sid. 7.

nya, diftongiska ljudet varit från början olika, allt efter som den verkande orsaken varit ett *a* eller ett till *u*-klassen hörande ljud: **skelduʀ* har icke först blifvit *skealduʀ*, sedan genom omljud *skeǫldr*, utan *skeǫldr* har omedelbart uppstått af **skelduʀ* [1]). Ord med *iǫ*, *iö* i stammen böra alltså skiljas från ord med omljuden stamvokal. Vi skola i det följande närmare afhandla förhållandet mellan *u*-omljud och brytning. För uppfattningen af det följande nödgas vi likväl här tillägga en anmärkning. Det uppgifves att brytning framkallas icke blott af *a* och *u*, utan äfven af halfvokalen *v* [2]). Detta tror jag är origtigt; *v* har icke verkat brytning af *e* till *eǫ*, *iǫ*, utan i stället omljud af *e* till *ø*. Detta synes bevisas af formerna isl. *støkkva*, *søkkva*, *kløkkva*, *døkkr* af **stekkva*, **sekkva*, **klekkva*, **dekkvaʀ* (Noreen, Gram. § 71, Anm. 7). Dessa ord hafva emellertid tidigare haft *i* och hetat **stinkva* (så ännu i gutniskan), **sinkva*, **klinkva*, **dinkvaʀ* och fått *e* först efter det *kk* trädt i stället för *nk*, och det

[1]) Ett afgörande kriterium för rigtigheten af detta senare antagande (att *skeǫldr* icke uppstått af **skealduʀ*) är det af Kock (Studier öfver Fornsvensk ljudlära, sid. 481 f.) iakttagna förhållandet, att i vissa fornsvenska urkunder brytningsljudet alltid tecknas *io*, medan *u*-omljudet af *a* alltid tecknas *ö*. Skiljaktigheten i beteckningen hänvisar till en olikhet i uttal och ursprung. Kocks regel gäller fullständigt för ÖGL samt för VGL I med endast två undantag: det felskrifna *giöt* (giört) Kr. 12: 2, och *giört* G. 6 pr. Deremot har Upl. L. oftast *iö* äfven i ett sådant ord som *hiörþ*. — De former, som synas motsäga antagandet, att *e* omedelbart brutits till *iǫ* (eller rättare väl *io*), kunna till största delen förklaras. — Fsv. *miæþm* är got. *miduma* och har helt visst haft en urspr. böjning *miǫþum*, gt. *miǫþmar;* till genit. bildades en ny nmt. *miǫþm* och genom systemtvång uppstod böjningen *miǫþm*, *miaþmar* (isl. *miǫðm*, *miaðmar*), hvaraf formen *miæþm* förklaras. Forngutn. *mielk* (Forngutn. Ljudl. sid. 27), sv. dial. *mjälk* (äfven fsv. har *mielk*, *getamielk*, Söderwalls lex. s. 397) förklaras af en böjning *miǫlk*, *mialkar*. Forngutn. *miek* och *fiel* (Forngutn. ljudlära s. 27 med not. 2) förklaras deraf att orden äro urspr. *u*-stammar, jfr got. *filu*, gt. *filaus*; böjningen har varit *miǫk*, *miakar*, *fiǫl*, *fialar*; så förklaras äfven forngutn. *miel* och *smier* (a. st.) af en urspr. *u*-stamböjning. — För forngutn. *ier*, *ieru* (äfven fsv. har *iær*, Rydqvist IV: 127) antager jag följande utvecklingsgång: *er* (eller rättare *ær*), *iǫru*; *er*, *ieru*; *ier*, *ieru*. — Fsv. *iætun*, *fiætur*, *þiæþur* kunna förklaras på följande sätt: äldst har man haft *iǫtunn*, plur. *iǫtnar*; detta har ombildats till *iatunn*, *iǫtnar* efter sådana ord som *stapull*, *stǫplar*, *saþull*, *sǫþlar* (om hvilka se längre ned), och liksom i dessa har senare de osynkoperade formernas vokal tagit öfverhand. Att formen *iætun* skulle förklaras deraf, att suffixet *un* tidigare vexlat med *an* i dylika ord, sålunda att man haft både *iatann* och *iǫtunn*, hvaraf formen *iatunn* skulle kunnat uppstå, finner jag mindre sannolikt. Den ena eller andra suffixformen har troligen i de flesta fall gjort sig ensam gällande i hvarje särskildt ord före den tid, då brytningen inträdde. De nämnda orden visa aldrig något annat suffix än *un* och *ur* i nord. urkunder.

[2]) Paul, i hans och Braunes Beiträge VI sid. 17, Noreen, Altisländische u. Altnorwegische Grammatik (citeras här, Noreen, Gram.) sid. 37.

kunde tänkas att omljudet vore yngre än brytningen och att dessa ord fått *e* för äldre *i* först efter den tid, då brytningen genomfördes. Men vi hafva ett par andra ord, som visa att *v* icke verkat brytning af *e*. Jemte *smiǫr* har man i isl. *smør*, fsv. *smior* och *smör*. Den förra formen förklaras af en form på *-u*, **smeru* har blifvit *smeǫr*, *smiǫr; smør* kommer deremot af **smerva*. Likaledes har man *kiot* och *køt*, fsv. *kiot* och *köt*, det förra af **ketu*, det senare af **ketva* (om dessa ord närmare längre ned). Om *v* verkat brytning, skulle man aldrig erhållit något *smør* el. *køt*, endast *smiǫr* och *kiot*[1]). Det enda fall, då *v* verkat brytning i de nord. språken, är i sådana ord som sv. *sjunga* och *njugg*, men här har den vokal, som undergått brytning, varit *i*, icke *e* (härom mera längre ned).

Om vi bortse från runinskrifterna, träffa vi endast omkr. 60 ord i fsv., i hvilka en vokal blifvit ombildad genom *u*-omljud. Vi skola först undersöka de fall, då det verkande elementet varit *u*, på grund af hvilket endast *a* ombildats.

Vi träffa *u*-omljud:

1:o i fem. *a*-stammar: *rost* jemte *rast*[2]), isl. *rǫst*, gt. *rastar; hörf* och *harf*[3]); *öl* (rem), isl. *ǫl*, gt. *alar*[4]); i danska urkunder träffas *tørff*, isl. *þǫrf*,

---

[1]) Ursprungliga *u*-stammar äro också *hiǫrr* (dat. *hiǫrvi*), got. *hairus, fiǫr* (dat. *fiǫrvi*), jfr got. *fairhvus*, *miǫl* (dat. *miǫlvi*), se föreg. not och här nedan. Jfr Noreen, Arkiv I, s. 167. Isl. *miǫrkvi* har utan tvifvel tidigare hetat *mørkvi* och har ombildats efter den en gång befintliga adjektivformen *miǫrkr* (se längre ned, samt Noreen, Sv. Landsmålen, I s. 692), liksom *miǫrkvi*, som blott förekommer i äldsta tiden, senare antagit formen *myrkvi* efter *myrkr*, då detta undanträngt **miǫrkr*. Hvad isl. *iór* beträffar, tror jag icke det utvecklat sig af ett **eohraʀ*, såsom det förmodats; enligt min tro är ordet ett lånord, hemtadt från ett håll, hvarifrån nordborna erhållit många andra ord, nämligen från anglosaxiskan, der ordet heter *eoh*, gt. *eos*.

[2]) Rydqvist II: 66, nt. acc. sing. *rast* VGL. IV, Hels. L., acc. sing. *rost* ÖGL. B. B. 35 pr.; för plur. anför Rydqvist *rastir* och *roste(r)*. — Beträffande den senare utvecklingen af det urspr. genom *u*-omljud uppkomna *ǫ* hänvisa vi till Kock, Studier öfver fornsvensk ljudlära sid. 468 ff., och Arkiv för nord. fil. V s. 95 ff.

[3]) Södervalls ordb. sid. 468 *hørfh* (från ett diplom af 1316). Fno. har *harfr*, m.

[4]) Upl. L. M. 12: 6, undi öxæ *ölum*, Vestm. L. II. M. 11: 3 undir öxa *ölom*, Cod. Bildst. s. 316 seltis *öla* (skriffel för belti*söla*), se Rydqvist IV: 64, Kock, Studier s. 480. Svenska och danska dial. hafva *öl*, rem, enl. Rietz 494; men derjemte förekommer ett dial.

gt. *þarfar* (fsv. *þarf.* Rydqvist II: 61), *ørk*, isl. *ǫrk*, gt. *arkar*, fsv. *ark*, svenska dial. *örk* (Rietz), Jessen T. f. Ph. og P. V: 199. I nydanskan finnes vidare *lug*, isl. *lǫgg*, gt. *laggar* (Kock, Studier s. 477). Hit hör också andra sammansättningsledet i fsv. *væruld* (jemte *værald*, *væreld*, Rydqvist II: 67), isl. *ver-ǫld*, *ver-aldar*, samt forndanska *fuglerud*, isl. fugla-*rǫdd*, gt. *-raddar* (Bugge, afh. om Rökstenen sid. 21).

2:o i neutrala *a*-stammar: af *barn* förekommer rätt ofta i fsv. jemte plur. *barn* äfven *börn* (äfven genit. *börna*, *börnum* jemte de vanligare *barna*, *barnum* Rydqvist II: 103, IV: 180); danskan böjer ännu sing. *barn*, plur. *börn*. Vidare träffa vi i fsv. *möl* (Söderwall hos Kock, Studier s. 472), vanl. *mal*, nyd. *möl*. I forndanskan finna vi omljud i *logh*, nyd. *lov*, isl. *lǫg*, fsv. *lagh*, neutr. plur., samt *gørn*, isl. *garn*, plur. *gǫrn* (sv. garn), Kock, Arkiv V: 95. I nysv. *hand-söl*, isl. *handsal*, pl. *handsǫl* (Kock, Studier s. 472). Slutligen träffas i danska dial. *rönn*, hus, isl. *rann*, plur. *rǫnn*, Jessen, Årbøger f. Nord, Oldk. 1867, s. 375.

3:o i mask. *u*-stammar: *örn*, isl. *ǫrn*, gt. *arnar* (Rydqvist II: 148), *bolker* jemte *balker*, *börker*, *borker* jemte *barker* (II: 146), isl. *bǫlkr*, *balkar*, *bǫrkr*. *barkar* [1]). Hit hör också den en gång i Konungastyrelsen anträffade pluralformen *tottom* (i samma text också *tattom*), af isl. *þáttr*, plur. *þęttir*. Nysv. har

---

ol (enl. Rietz), som utan tvifvel står i afljudsförhållande till *öl;* jfr fht: *uol* och Arkiv III, s. 39. — Tvifvel underkastadt är, om man har omljud i fsv. *nos* (Rydqvist II: 66). Redan Blomberg (a. arb. s. 57 not.) har på grund af det nysv. uttalet *nos* med slutet *o* framställt en förmodan, att *nos* står i afljudsförhållande till isl. *nǫs,* plur. *nasar* (forngutn. *nas,* plur. *nasar*); *nos* med urspr. $\bar{o}$ har motsvarighet i lat. *nāsus*, *nāres;* isl. *nǫs* har motsvarighet i fht. *nasa*. Jag för min del finner det sannolikast att *nos* står i afljudsförhållande till *nǫs*, *nas* (i likhet med Noreen, Utkast till föreläsningar i Urgerm. judlära s. 47). Men med visshet kan det ju icke afgöras på grund af det nysv. uttalet med $\bar{o}$, då vi i så få ord hafva omljud bevaradt. — Beträffaude det såsom sammansättningsled i ortnamn förekommande fsv. *morþ*, *marþ* (*Öþmorþæ*, gent., var. *Emorþæ*, Upl. L. præf., *Ömorþ*, *Colmarþ* i dipl.. *Marþbækker*, *Morþbækker*, Hels. L., Rydqvist II 274 f.) kan det icke heller afgöras huruvida *morþ* och *marþ* stå i afljuds- eller omljudsförhållande till hvarandra. Brate upplyser att *mor* i Vestmanländskan är fem. och uttalas med slutet *o:* på grund af den senare omständigheten antager han att *morþ* står i afljudsförhållande till *marþ* (Vestm. Lagens ljudlära, sid. 23). — I Leckys Englands historia, sv. upplagan II: s. 631, omtalas en ort *Todmorden* i Lancashire. Om detta sammanhänger med vårt *morþ*, *marþ* vet jag icke, men jag har velat anföra det, då en närmare undersökning kanske skall visa, att så är förhållandet, och ljus derigenom spridas öfver det svenska ordet.

[1]) Former med *u*-omljud i dessa ord förekomma endast i nmt och acc. sing; se exemplen hos Rydqvist.

tåt och *tått*, som motsvara en äldre form *þāttr* utan omljud, men i dial. träffas *tutt*, som motsvarar ett äldre *þǫ́ttr* med bevaradt omljud; se Rydqvist II: 154 [1]).

4:o i pron. pers. fem. *hon*, *hun*, *hön* (Smål. L. 3 : 2 *höön*, Rydqvist II, 479), isl. *hǫ́n*, *hon* [2]).

De anförda orden visa, att fornsvenskan en gång haft *u*-omljud, verkadt af *u*. Frågan är nu under hvilka omständigheter omljudet inträdt. Alla de uppräknade fallen öfverensstämma deri, att de motsvara fall i isl., i hvilka *u*-omljud inträdt åtminstone i någon form på grund af ett bortfallet *u*. De fem. *a*-stammarna hafva i isl. omljud på grund af ett qvarstående *u* i dat. sing. *(sǫku)* och dat. pl. *sǫkum*, men på grund af ett bortfallet *u* i nmt. acc. sing. *(sǫk)*; de neutrala *a*-stammarna hafva *u*-omljud i dat. plur. i isl. på grund af ett qvarstående *u* *(bǫrnum)*, men på grund af ett bortfallet *u* i nmt. acc. plur. *(bǫrn)*; de mask. *u*-stammarna hafva i isl. *u*-omljud på grund af ett qvarstående *u* i acc. dat. plur. *(ǫrnu, ǫrnum)*, men på grund af ett bortfallet *u* i nmt. acc. sing. *(ǫrn, vǫllr, vǫll)*. Att *u*-omljudet i fornsvenskan inkommit endast genom de former, i hvilka *u* bortfallit, och att i ändelsen qvarstående *u* varit utan inverkan på stamvokalen, är klart deraf, att sådana ord, som i isl. hafva omljud endast på grund af ett qvarstående *u*, i fsv. aldrig hafva omljud. Vi träffa sålunda aldrig omljud i fornsvenskan:

1:o i de icke fåtaliga svaga fem. med *a* eller *ā* i rotstafvelsen: *aka*, *aska*, *ganga*, *gata*, *sagha*, *sala*, *tala* (Rydqvist II: 208 ff.), *fala* (II: 280), *maska*

---

[1]) De flesta *u*-stammarna hafva uppgifvit omljudet i fsv.: *vander* (isl. *vǫndr*), *lagher (lǫgr)*, *magher (mǫgr)*, *valder (vǫllr)*, *varþer (vǫrðr)*, *laster (lǫstr)*, *vanter*, *vatter (vǫttr)*. Rydqvist II: 144 ff. I det sistnämnda ordet är *u*-omljudet bevaradt i dalskan: *utt*, *ott*, Rydqvist II: 145. Jfr Noreen, Ordlista öfver dalmålet, Sv. Landsmålen IV: 2, s. 206.

[2]) Formen *hön* motsvarar regelmässigt isl. *hǫ́n*. De öfriga formerna, fsv. *hon*, *hun*, isl. *hon* hafva uppstått af *hǫ́n*, derför att ordet oftast är obet., liksom *værǫld*, blifvit *væruld*, derför att senare sammansättningsledet varit obetonadt. Acc. af "hon" har ofta i fsv. omljuden vokal, som inträngt från nmt., *hona*, *höna* (det senare Smål. Lag. 3 pr.) för *hana*, Rydqvist a. st. Formen *hön* samt *öl*, rem, och det ofvannämnda dial. *tutt* visa, att *ǫ́* icke i svenskan såsom i isl. återgått till *ā*. Huru de norska munarterna i allmänhet förhålla sig i detta afseende, känner jag icke. Men i OHS har *ǫ́*, med ett bestämdt undantag, återgått till *a*: *ast* 88^{27}, oll *sar* 80^{18}, nokcor *rađ* 3^{16}; *an* (isl. *ǫ́n*, *án* præp.) 68^{34}. Efter *r* står omljudet qvar: *ron* 5^{14}, *ropnen* 70^{12}; *rono* 13^{2} är analogiform med *ron*, ty man finner: *rano* 17^{37}, *ranom* 60^{24}, *raro* 7^{15}, 77^{34}, *qramo* 77^{7}, ^{27}. Månne det i norska dial. förekommande *haan* (hon), Rydqvist II: 480, står för äldre *hon* med spontan öfvergång från *o* till *ā*? Om denna öfvergång i isl. se Noreen, Arkiv II, 38 not.

(VI: 292), *ātta* (*ripratta* II: 218), *havor* (212) m. fl., oaktadt dessa ord i sina flesta former hafva *u* i ändelsen (isl. *saga*, *sǫgu*, *sǫgur*) [1]).

2:o i följande ord, hvilka i den efter stamvokalen följande stafvelsen alltid hafva *u*: *harund*, *afund* (Rydqvist II: 97, isl. *hǫrund*, *ǫfund*); personnamnen *Anunder*, *Azur* (Rydqvist II: 263), ortnamnen *Hambrungi*, *Hanungi* (II: 293); adj. på *-uttr*, *-ottr* (af *-uht*): *skallotter* (isl. *skǫllottr*), *stakkotter*, *skabbotter*, *sqallrotter*, *blakkotter* (II: 396); adv. *allungis* (V: 133, isl. *ǫllungis*); pron. *hanom* [2]); *attunger*, *attundi*.

Jag tror att den nu gjorda sammanställningen sjelf tillräckligt tydligt talar för rigtigheten af Säves lag, och några ytterligare kommentarier äro icke behöfliga. Den, som likväl skulle vilja påstå, att fornsvenskan haft omljud i samma utsträckning som isl., skulle inför de anförda fakta nödgas uppställa den regel, att *å* på grund af ett följande *u* åter blifvit *a*, d. v. s. samma orsak som under en språkperiod åstadkommit att *a* blifvit *å*, skulle under en annan haft den alldeles motsatta verkan. Men en dylik ljudlag lär väl ingen vilja

[1]) Jfr härmed norska dialekters *hoːva* (halfva), *soga* (saga), *voka* (vaka) m. fl. Aasen gram[2], s. 77. — *Hurruku* i textcodex af ÖGL., B. B. 23 anser jag vara skriffel för *hurraku*, som tvenne andra codd. hafva på detta ställe; *u* för *a* är föranledt deraf, att de begge omgifvande stafvelserna hade *u*. Ordets etymologi är för öfrigt dunkel; om den härledning, som Schlyter antager (Ordb.), *hurdrakka* (jfr Upl. Lagens *ragh rakki*) är den rätta, måste ordet hafva ombildats genom någon falsk etymologi i östgötadial., ty ÖGL. iakttager regelbundet konsonantfördubbling mellan två vokaler, äfven i obet. stafvelse. — Det danska *rugge*, i fsv. *ragga*, har icke, såsom Bugge (afh. om Rökstenen s. 20) förmodar, erhållit sitt omljud på grund af ett följande *u* (*raggu*, *raggur*), utan på grund af det föregående *r* och bör sammanställas med sådana ord som danska *roxe*, *raage* (våge). Om *u* i *rugge* jemför *hugg* af **hågg* (*hǫgg*). — Orden *gata* och *maska* hafva urspr. haft *r* i stammen, jfr got. *gatvo*, isl. *mǫskvi*. Hvad *gata* beträffar, synes förlusten vara gammal, då äfven isl. har *gata*. Förlusten af *r* i nmt. sing. är att tillskrifva analogi med de former, i hvilka det ljudlagsenligt bortföll (**gatra*, *gatu*, *gatur*).

[2]) *Honom* förekommer i fsv., men blott i yngre handskrifter i sällskap med acc. fem. *hona*. Se härom Leffler i Nord. Tidskr. för fil. N. R. IV s. 287. Alla äldre handskrifter hafva *hanom*. — I den allmänna fsv. præp. *gönom* hafva vi genom *u*-omljud uppkommen vokal; *gönom* är samma ord som isl. *gǫgnum* och detta måste sammanställas med *gǫgn*, sidoform till *gęgn* och *gagn* (det senare blott i sammansättningar). Alla tre formerna komma af en tvåstafvig form med afljud i suffixet: *gagin*, *gagan*, *gagun* (jfr fht. *gagan*, *gegin*). Af det senare uppkom *gǫgn*, af hvilket *gǫgnum*, fsv. *gönom*, är bildadt; och omljudet i detta senare har sin grund i ett bortfallet *u*. — Utom de nämnda formerna med *a* i första stafvelsen har man äfven haft en annan serie former med *e* i rotstafvelsen: *gegan*, *gegun*, ty man har i isl. och fsv. af denna stam former med brytningsljudet *ia*, *iǫ*: *giagnum*, (OHS), *giǫgnum*. — Om anledningen till förlusten af *g* i de fornsvenska formerna af denna stam (*gönom*, *gen*, *ginom* o. s. v.) skall jag här icke yttra mig.

antaga, och den förefaller dessutom alldeles orimlig, om man betänker, att vårt språk under snart sagdt alla perioder visat stark böjelse för vokalisk assimilation, medan något fall af dylik dissimilation som den i fråga satta svårligen låter uppvisa sig.

I isl. hafva mask. subst. på härledningsstafvelserna *-ull*, *-unn* ,*urr*, adj på *-ull*, *-ugr* äfvensom andra ord på en härledningsstafvelse med vokalen *u* genomgående omljud både i de former, der *u* står qvar, och i dem, i hvilka *u* försvunnit genom synkopering: *sǫđull*, plur. *sǫđlar*, *ǫfugr*, acc. *ǫfgan*, *hǫfuđ*, *hǫfđi* o. s. v. De synkoperade formerna hafva erhållit sitt omljud på grund af det utstötta *u* och icke genom analogi med de former i hvilka *u* står qvar, hvilket blir klart, om vi jemföra dem med sådana ord, som i alla former förlorat *u* på grund af synkopering: *Hǫgni* af *Hagun*ᴙ, *Rǫgnir* af *Ragunis* [1]). I OHS. hafva dylika ord i öfverensstämmelse härmed omljud i de synkoperade formerna, men sakna omljud i de osynkoperade: *gafugr* 46^{35}, *gafugra* 31^{7}, *gofger* 4^{35}, *gofgan* 22^{31}; *hanuđ* 21^{22}, *hafuuđ* 49^{35}, *hofđi* 85^{45}, *sođrla* (= *sođla*) 5^{39}. I fornsvenskan hafva, såsom vi kunna vänta, dessa ord en gång böjts på samma sätt som i OHS.; beviset härför är, att af hithörande ord i fornsvenskan en del hafva oomljuden vokal, andra omljuden. Efter hvad som förut visats beträffande sådana ord som alltid hafva *u* qvar i ändelsen (*harund*, *Anunder* etc.) är det klart, att i sådana ord som *saþul*, *afugher* i fornsvenskan intet omljud kunnat inträda i de osynkoperade formerna. När vi derför i fornsvenskan träffa omljuden vokal i ord af detta slag, kunna vi sluta, att omljud måste en gång regelbundet hafva inträdt i de former, i hvilka *u* utstöttes, och att förhållandet här varit detsamma som det ännu i historisk tid är i en del af fornnorskan. Vi träffa två hithörande ord i fornsvenskan, i hvilka den omljudna vokalen vid den utjemning, som egt rum, bevarats, hvartill komma två i nyare ostskandinaviska dialekter. De två fornsvenska orden äro: *horgher* och *huruþ*

[1]) Uttalet har varit *Rǫgnir*, *dǫglingr* (af **dagulinga*ᴙ), ej *Røgnir*, *døglingr*. Att man i isl. handskrifter finner *Røgnir*, *døglingr* bevisar intet; då äfven i de äldsta isl. handskrifterna tecknen *ǫ* och *ø* brukas utan åtskilnad. I OHS liksom i allmänhet i norska handskrifter göres skilnad mellan ljuden *ǫ* och *ø*: det förra tecknas alltid *o*, det senare *œ*: inf. *hoggua* 3^{2}, 57^{27}, *hoguiđ* 26^{26}, men præs. sing. *hoeggr* 72^{16}, *oexi* 54^{21}, *doekere* (af *døkkr*) 13^{3}; i denna text finna vi *doglingar* 72^{16}, *hofđingi* 85^{13}. Professor Wisén skrifver i Carm. Norroena: *dǫglingr* (t. ex. Yngl. S. v. 20), *Rǫgnir* (t. ex. *Hǫustlǫng* v. 4) och har på min fråga upplyst, att han föranledts till detta skrifsätt af rimmen, som fordra uttalet *dǫglingr*, *Rǫgnir*. Om omljudet i *Hǫgni* och dyl. ord jemför Hj. Falk. Arkiv, III: 301

(hovoþ)[1]. Af det första ordet, isl. *hǫrgr*, stam **haruga* (fornhögt. *haruc*, Gislason Årböger f. Nord. Oldk. 1866, s. 263), anföras i Söderwalls lex. (art. *hargher*) följande former, hemtade från lat. diplom: dat. pl. *horghum* (ortnamn, i dipl. från 1286 och 1324), *hargh*, *hargi* (dat. sing.: in parochia *hargh*, in *thorshargi*). Att *horghum* föreställer uttalet *hårghum*, bevisas deraf, att vi ännu träffa detta ord såsom appellativum i svenska dialekter i formen *horg* (uttaladt *hårg*, *hårj*), jemte *harg* (Rietz sid. 244). Vi kunna för detta ord uppställa följande ursprungliga böjning i fornsvenskan:

sing. nt.	**harugr*	plur.	**hǫrgar*
acc.	**harug*		**hǫrga*
dat.	**hǫrgi*		*hǫrgum*
gt.	**harugs*		**hǫrga.*

I diplomens *horghum* hafva vi alltså en ursprunglig form; isl. *hǫrgr*, sv. dial. *horg* har uppstått derigenom, att den synkoperade stammen allmängjorts. För *hargr* antager jag en dubbel utjemning: 1. *harugr*, *hǫrgar*, 2. *harugr*, *hargar*, 3. *hargr*, *hargar*[2]. — Hvad ordet "hufvud" beträffar är det nu visadt,

[1]) Till dessa kan läggas dat. plur. *öldum* Vestm. L. I: MB: 18 (kuma men at *öldum* saman), som Rydqvist (II: 109) rigtigt sammanställt med isl. *ǫlđ*, *ǫlđr*. Ordet är samma ord som fsv. *öl*, isl. *ǫl*. Stammen är *aluþ*, *aluđ*, konsonantstam, som i urgerm. tid förlorade i nmt. acc. sing. det i slutljud stående *þ*, och ännu i ags. texter böjes nt. acc. *ealu*, dat. gt. *ealođ* (Sievers, Angels.-Gram.[2], sid. 130, Pauls u. Braunes Beitr. X s. 449). I norden uppstod af nmt. acc. **alu*, *ǫl*, som antagit fullständig *a-(va-)*stamsböjning, isl. *ǫl*, dat. *ǫlvi*, fsv. *öl*; dat. plur. **aluđum* blef *ǫlđum*, fsv. *öldum*, hvilket således erhållit sitt omljud på grund af ett bortfallet *u*. — Isl. **ǫlđ* har omedelbart uppstått af gt. dat. **aluđ*; jfr isl. *miǫlk*, gt. *miǫlkr*, som icke kan skiljas från got. *miluks*; öfvergången **raluʀ*, *rǫlr*, **laguʀ*, *lǫgr* är för öfrigt fullkomligt analog med öfvergången **aluđ*, *ǫlđ*. Formen *ǫlđr* bör väl förklaras deraf, att ordet dragits öfver till *-es*-stammarna, hvilkas former det liknat. Man träffar ju af dessa ofta suffixlösa former: fsv. *myrkr* och *myrk* (äfven isl. har *myrk*, se Oxf. Ordb.), sv. *hat*, isl. *hatr* m. fl.

[2]) På samma sätt kan fsv. och isl. *hasl* förklaras af en stamform *hasula* (se längre ned). Jag tror icke att man behöfver antaga någon urspr. nord. dubbelform *harugr*, och *hargr*, såsom Brate gör, Bezzenbergers Beiträge XI s. 183. Liksom man af *saþull* fick plur. *saþlar* genom utjemning i st. f. *sǫđlar*, kunde man af *harugr* erhålla plur. *hargar*, så att man haft dubbla former i plur., liksom en gång *sǫþlar* och *saþlar* måste hafva stått bredvid hvarandra; och liksom *hǫrgar*, kunde gifva upphof till *horgr*, kunde *hargr* bildas efter *hargar*. Dylika dubbelformer hafva ju nästan alltid uppstått, när anledning dertill funnits. Men jag skall för öfrigt medgifva att tillvaron af ags. *hearg* talar för möjligheten att *hargher* är urspr. sidoform till *harugr*. — Deremot måste jag förneka, att vi haft, såsom Brate antager, a. st., en inhemsk form *Hagne* vid sidan om *Hǫgne*. Brate uppgifver, att en sådan form förekommer i fornsvenskan och forndanskan. Jag vet icke ur hvilka

att formerna *hafuđ* och *haufuđ*, hvilken senare form förekommer i norden endast i mycket gamla dikter, kunna förklaras såsom från början vid hvarandras sida stående former [1]). Jag har derför numer ingen betänklighet att förklara den fornsvenska formen ur en urspr. form *hafuđ* [2]). Böjningen har varit i fsv. densamma som i OHS: *hafuđ*, dat. *hǫfđi* och de synkoperade formernas vokal har allmängjorts i fsv. — I ostskandinaviska dialekter träffa vi med bevaradt omljud: *åkkul* i dalskan, fsv. *ankul* (Noreen, Sv. Landsmålen I: s. 698) och i jutskan: *munnel*, "stav, hvorved håndkværnen dreies", isl. *mǫndull* (Bugge, afh. om Rökstenen sid. 21). — Dessa nu omtalade 4 (5) orden äro de enda af det här i fråga varande slaget, i hvilka vi i svenskt och danskt språk finna omljuden vokal; i alla öfriga har vid den utjemning, som skett redan i den förhistoriska fornsvenskan, de osynkoperade formernas vokal segrat. Vi träffa i fsv., utan omljud: *saþul* (isl. *sǫđull*), *hakul (hǫkull)*, *stapul (stǫpull)*, *axul (ǫxull)*, *ankul* (jfr isl. *ǫkkla*, neutr.), *mantul* el. *mattul (mǫttull)* [3]); adj. *camul*, *farul* (isl. *fǫrull*), *gavul*, *gangul (gǫngull)*, *stangul*, *blastul*; *arugher (ǫfugr)*, *staþugher (stǫđugr)*, *adhuger*, *-talugher*, *aldrugher*, *valdugher (vǫl-*

källor B. hemtat formen, men är öfvertygad, att der den förekommer, den inkommit från tyskan. Den sv. Didrikssagan har, som bekant, af detta namn liksom af många andra den tyska formen *Haghen* (Sv. Fornskriftsällskapets saml. V: s. 375). Brates antagande att vi hos Brage måste läsa *Hagne* och icke *Hǫgne* (på ett ställe, der versen fordrar en tvåstafvig form) hvilar på det antagandet, att u-omljudet är yngre än Brages tid (omkr. 800), och detta senare antagande hvilar åter på ett annat, nämligen att danska lånord i Ormulum, som i forndanskan måste hafva undergått u-omljud, tecknas med *a*, ej med *o*. Då lånen icke äro äldre än omkr. 900, skulle u-omljudet då ännu icke hafva funnits i danskan (Pauls och Braunes Beitr. X s. 48, 73) Men att detta senare icke kan vara rigtigt, är klart deraf, att u-omljudet icke kan vara yngre än ändelsevokalernas synkopering, och denna måste hafva egt rum före 800, såsom runinskrifterna visa. Att vi i Orrms språk icke spåra något u-omljud i danska lånord, förklarar jag deraf, att vid tiden för de danska ordens upptagande den förändring, som de u-omljudna vokalerna undergått, ännu var så ringa, att t. ex. ett u-omljudet *a* uppfattades af främlingar som *a*. Vi måste naturligtvis tänka oss att öfvergången från *a* till *å* skett successivt, och att en rundlig tid förflutit, innan det *u*-omljudna *a* antog den ljudform som vi hafva i vårt *å*. Jemför det som här nedan visas om skalderimmen.

[1]) Se Noreen, Utkast till föreläsningar i Urgerm. judlära, sid 59.

[2]) I likhet med Kock, Studier öfver fornsvensk ljudlära sid. 484. Min tidigare förklaring af fornsvenska *huruþ* = *haufuđ*, som grundade sig derpå, att jag antog att den enda urgerm. formen varit *haufuđ* (Forngutn. ljudl. s. 27, not. 2), tager jag alltså tillbaka.

[3]) Rydqvist II: 38 f.

dugr), kraftugher, naþugher (nǫđugr), graþugher (grǫđugr), rađugher (rǫþugr) [1].

U-omljud i obetonad stafvelse träffa vi i fornsvenskan i följande ord: i adj. och pron. *gamal, usal, annar, ukar, iþar*, hvilka i fsv. i nmt. sing. fem. och nmt. acc. plur. neutr. alltid heta: *gamul, usul, annur, ukur, iþur* [2], isl. *gǫmul, vesul, ǫnnur, okkur, yđur;* vidare i fem. *apuld*, som förekommer jemte *apald* (isl. *apaldr*, m., gt. *apaldrs*) [3]; neutr. plur. *oþul*, af *oþal*, isl. *ódal*, plur. *óđul* [4]), fem. *ambut* (jemte *ambat*). isl. *ambǫtt*, gt. *ambáttar*, i forndanska qvinnonamnet *Olof* (fem. af *Oláfr*, Kock, Arkiv V: 97). Utan omljud träffa vi fem. sing. *hælagh*, plur. *hundraþ* [5]). De anförda formerna *gamul, annur* o. s. v.

[1]) Se Rydqvist II, 387—9, 401 f., III: 1, V: 73 f., VI: 246, 368. De anförda subst. synkoperas alltid i fsv., när böjningsändelsen börjar med vokal. Af adj. träffas deremot ofta trestafviga former äfven i våra äldsta urkunder, t. ex. *awghæn* (d. ä. *aughæn*) Upl. L. M. B. 15 pr., men *afgum* Vestm. L. G. B. 11: 1. De synkoperade formerna äro naturligtvis de äldre.

[2]) Rydqvist II: 397 f., 576, 486 f. [2]) Rydqvist II: 67. [3]) Rydqvist II: 97.

[3]) Östg. L. B. B. 8: 1: "aghin þer ström ælla fischia som *oþul* aghu". Rydqvist (II: 119) tager *oþul* här som sing., men sammanhanget tyckes fordra plur.: "ege de bönder ström (var. *ströma* = strömmar) eller fiskevattnen, som ega jordagodsen"; då det är fråga om flere egare, är det naturligast att taga *oþul* som plur. Emellertid förekommer i ÖGL. en acc. plur. *oþla* (dela þer om *oþla* sina), B. B. 28 pr., som måste hänföras till en sing. mask. *oþul*, hvilket vi också hafva i sammansättningar *oþolfaster, oþolskifti* (se Schlyters Ordb.) m. fl., och det är möjligt att vi på det förstnämnda stället i ÖGL. hafva detta. Neutr. sing. *oþal* förekommer icke i ÖGL.

[4]) Rydqvist II: 376, och 117. — Till ord, som undergått *u*-omljud, räkna vi endast sådana, som hafva ett urspr. *a* i härledningsstafvelsen. Jag är nämligen öfvertygad om, att i sådana former som isl. *kǫllud, kǫlludu, spǫkust, spǫkustu u* icke uppstått af *a*, utan omedelbart af det *o* (ō), som fans här ännu i urnord. tid i alla former och som qvarstått der det skyddades af ett följande *u* (*o*), då det i andra former öfvergått till *a*. Jag tror sålunda att fsv. haft en gång icke blott *kalluþ*, utan äfven *kalluþum*, men att mellanvokalen här icke uppstått genom *u*-omljud af *a*. Alla dylika *u* hafva försvunnit genom utjemning i fsv., utom i *þianosta*, och *orrosta*, som jag förmodar tidigare regelbundet böjts *þianasta, þianostu, orrastu, orrostu* (se Rydqvist II: 219). — Paul (i hans och Braunes Beitr. VI: 191 ff.), och efter honom Noreen (Gram. § 113, Urgerm. judl. s. 13) och Brate (Bezzenbergers Beitr. XI: 199) hafva uppställt den theorin, att äfven i sådana former, som *gamul u* går tillbaka till ett urgerm. *o*. De antaga nämligen att redan i urgerm. tid ett *a* i obet. stafvelse, då i följande stafvelse fans *ō, o, ū* eller *u*, öfvergått till *o*, som sedan, skyddadt af den följande vokalen, qvarstått ända till hist. tid här i norden. Tillvaron af detta urgerm. *u*-omljud synes oss emellertid tvifvelaktig. De spår, man velat finna deraf i andra germ. dialekter, äro få och osäkra; och de former, som man anfört till stöd för denna åsigt från nordiskt språkområde, nämligen urnord. *Haukoþuʀ* på Vångastenen och *ambohht*, danskt lånord i Orrmulum, afgöra efter min mening ingenting. Man tyder

bevisa tillräckligt att fornsvenskan en gång haft *u*-omljud af *a* i obetonad stafvelse, då *u* fallit bort ur ändelsen. Frågan är om *u*-omljudet varit inskränkt till detta fall, eller omljud funnits i obetonad stafvelse äfven i de former, der *u* stått qvar i ändelsen, och således i fsv. varit lika allmänt som i isl. (jfr isl. *hǫrpurum, gefundom, hundrudum*). Denna fråga kan icke med tillhjelp af några befintliga former afgöras, ty *hunđraþum*, som ofta anträffas (Rydqvist II: 117), *domarum* (Rydqvist II: 205) bevisa naturligtvis ingenting [1]).

Den föregående framställningen har visat, att omljud, verkadt af *u*, i fornsvenskan en gång haft samma utsträckning som i den norska dialekt, i hvilken OHS är affattad. Vi skola nu undersöka det af *v* verkade omljudets ställning i fornsvenskan, och vi skola då finna att fornsvenskan här intagit en äldre ståndpunkt än fornnorskan. Såsom förut visats (sid. 48), har i denna liksom i isl. *v* alltid verkat omljud, vare sig det fallit bort eller ännu står qvar i ändelsen. I fornsvenskan åter har *v*-omljud inträdt endast under samma vilkor som omljud, verkadt af *u*: ett bortfallet *v* har verkat omljud, ett qvarstående deremot icke. Skilnaden mellan omljud verkadt af *v* och af *u* är i öfrigt densamma i fornsvenskan som i de andra dialekterna: *u* har blott verkat på *a*, medan *v* äfven åstadkommit omljud af *e*, *ę*, *i* och *í* (jfr Noreen, Gram. § 70).

Vi träffa omljud i fornsvenskan i följande ord med *v* i stammen:

Haukoþuʀ som *Haukhoþuʀ* (af isl. *haukr* och *haþuʀ*, isl. *Hǫđr*); men denna urspr. af Bugge framställda tydning är osäker. *Snarare bör väl (såsom Bugge också alternativt föreslår, Tidskr. for Ph. og P. VIII: 186) *Haukoþuʀ* uppfattas som ett namn på *-oþuʀ*, bildadt i öfverensstämmelse med sådana namn som *Svǫsuđr* (**Svāsōþuʀ*), *Sváfađr* (**Svāfōþuʀ*) m. fl. *Ambohht* (Brate, Paul u Br Beitr. X, s. 32, 80) kan efter hvad som förut visats, icke antagas vara upptaget i Orrms dialekt före *u*-omljudsperioden. När vi här finna *u*-omljud af *a* återgifvet med *o*, under det att *u*-omljud af *a* hos Orrm i betonad stafvelse återfinnes som *a*, kan detta hafva berott derpå, att en *u*-omljuden vokal hastigare förändrats i en obetonad än i en betonad stafvelse; *o* i *ambohht* kan hafva varit likt främlingarnas *o* på en tid, då *ǫ* i *lǫg* (*laghe* hos Orrm, Brate a. st. sid. 48) ännu stod nära *a*. Så har *hon* redan tidigt blifvit *hon, hun* derför att ordet oftast var obetonadt (Noreen, Gram. § 127).

[1]) I OHS träffa vi visserligen *þækiandum* 9^{17}, men denna form bevisar här lika litet som en dylik form, anträffad i en fornsvensk skrift, då vi i OHS äfven träffa sådana former som: ii *hundrađ* 24^{28}, *ođal* (neutr. pl.) 13^{28}, skip *skipađ* 6^{12}, þau eru *kallađ* sotaskær 6^{16}, skyrta *saumađ* 33^{9}, *kæraztu* 52^{16}, *stođrađu* 66^{14}, *fastađu* 85^{6}; *o* (*u*) finna vi bevaradt endast i *hærrođ* 52^{9} (plur.), *resolld* 87^{9} och *annur* 15^{9}, samt i *orrasta*, som regelbundet har *a* i nmt., *u* eller *o* i de andra formerna i mellanstafvelsen: *orrasta* 50^{13}, *orrostu* $50^{19,25}$, 17^{18}, *orrustu* 50^{28}. Af *þionasta* har jag antecknat *þionastu* 43^{13}.

1) mask. *va*-stammar: *hör* (Rydqvist II: 91), isl. *hǫrr*, dat. *hǫrvi; stynger*, stam **stingva;*

2) fem. *va-(vō-)*stam: *dogg* (Söderwalls lex. s. 197), isl. *dǫgg*, gt. *dǫggvar;*

3) neutr. *va*-stammar: *hogg*, *hugg* (IV: 195), isl. *hǫgg*, dat. *hǫggvi; skrok*, *skruk*, isl. *skrǫk*, dat. *skrǫkvi; bygg*, isl. *bygg*, dat. *byggvi; lyng*, isl. *lyng*, dat. *lyngvi; bly*, isl. *blý*, fht. *blîo*, gt. *blîwes* [1]);

4) i adj. *va*-stammar: *gör* (I: 427), isl. *gǫrr*, acc. *gǫrvan; trygger* (VI: 464) isl. *tryggr*, acc. *tryggvan* (got. *triggws*); *stygger*, isl. *styggr*, acc. *styggvan* [2]);

5) i neutr. *myrker*, *myrk* (II: 124, 5), isl. *myrkr*, gt. *myrkrs*, dat. *myrkvi* (stam. *mirkviz*, *merkvez*).

Deremot saknas omljud i fsv. i följande ord med *v* i stammen: mask. *sanger* (II: 35), isl. *sǫngr*, dat. *sǫngvi;* fem. *staþ* [3]), isl. *stǫð*, gt. *stǫðvar; þrang* (II; 68), isl. *þrǫng*, gt. *þrǫngvar;* adj. *þranger* (II: 380), isl. *þrǫngr*, acc. *þrǫngvan*: *rasker* (III: 154), isl. *rǫskr*, acc. *rǫskvan; fal*, isl. *fǫlr*, acc. *fǫlvan* [4]); *kviker* (II: 380, 630), isl. *kykr* och *kvikr*, acc. *kykvan* och *kvikvan; far* (II: 417), isl. *fǫ́r*, *fár* (jfr got. plur. *favai*) [5]). En del ord med *v* i stammen hafva två former i fsv., en med omljud och en utan: vid sidan om *stynger* förekommer *stiunger*, hvilket senare, såsom vi längre fram skola visa, måste i förhållande till *stynger* betraktas som en oomljuden form; af *lyng* har man äfven (*ling* och) *liung*, af *bygg* också *biugg; liung* och *biugg* äro att betrakta som oomljudna former. — Isl. *dǫgg*, heter i nysv. *dagg*, och detta är den vanliga formen äfven i fornsven-

---

[1]) Om *smör* och *köt* se längre ned.

[2]) Om *gior*, isl. *giǫrr*, och adj. *myrker*, isl. *myrkr*, som äro urspr. *u*-stammar, skola vi tala särskildt längre ned.

[3]) Rydqvist II: 39, Bugge, Nord. Tidskr. f. Fil. N. R. III: 269.

[4]) Det enkla ordet förekommer ej i fsv.; men man har det dermed sammansatta *falaska*, hvilket träffas en gång, skrifvet *fallaska* (Rydqvist II: 210). Dessutom hafva vi i äldre nysv. *falske*, isl. *fǫlski*, och i fsv. *falna*, isl. *fǫlna*. Se Rydqvist II 210 och 407 samt III: 43. *Falske* och *falna* i fsv. anser jag stå för äldre *fǫlski* och *fǫlna*, i det de ombildat sin vokal efter stamordet.

[5]) Om saknaden af omljud i isl. *kvikr* och *fár* (så äfven i de äldsta handskrifterna) se längre ned. — Här kunna äfven anföras fsv. *blar* och *grar* (II: 416, 418), hvilka äro urspr. *va*-stammar, fht. *blâo, blâwes, grâo, grâwes.* Om något isl. *blǫ́r, grǫ́r* förekommer, vet jag icke; men jag är öfvertygad om att sådana former funnits. Om man i de äldsta handskr., som hafva ännu *u*-omljud af *á* (*ǫ́*), finner *blár, grár*, kan frånvaron af omljud förklaras på samma sätt som i isl. *fár*, om hvilket längre ned. — Jag antager att *siór* icke står i omljudsförhållande till *siár*. Äfven nyisl. har *siór*, hvilket visar, att fornisl. *siór* icke är = *siǫ́r*.

skan, der *dogg* förekommer blott en gång, men danskan har *dug (dugg)*, som också förekommer i sv. dialekter, och i sv. riksspråket hafva vi deraf härledda *dugga;* fsv. *rag* (Rydqvist VI: 368), nysv. *ragg*, isl. *rǫgg*, gt. *rǫggvar*, har haft en omljuden sidoform *rugg*, som förutsättes af nybildningarna nysv. verbet *rugga*, adj. *ruggig;* af adj. *styggev* hafva vi också formen *stiugger*, som förhåller sig till *stygger*, som *stiunger* till *stynger*.

I neutr. *myrker* har *v* i alla former ljudlagsenligt fallit bort. Något *v* visar sig i den historiska fornsvenskan icke heller i de öfriga uppräknade orden [1]), men förhållandet har här varit detsamma som i isl.: *v* har fallit bort i slutljudet, mellan två konsonanter och framför *u*, men bibehållits i midljudet framför *a* och *i (e)*. När vi nu i en del ord med *v* i stammen finna omljuden vokal, i andra oomljuden och till och med af samma ord finna former med och utan omljud, kan detta icke förklaras på annat sätt än att en vexling ursprungligen egt rum i ordens böjning mellan omljuden och oomljuden stamvokal, och att vid utjemning än den ena än den andra segrat. Då vi i neutr. *myrker*, som ljudlagsenligt förlorat *v* i alla former, finna omljud i fsv., ledes man redan häraf till en förmodan, att ett bortfallet *v* verkat omljud, men ett qvarstående icke. Bevisande är emellertid detta ord icke, då neutr. *myrker* kunde fått sin vokal från adj. *myrker* (isl. *myrkr*, acc. *myrkvan*). Deremot erhålla vi full visshet, när vi finna, att sådana ord, som bevarat *v* i fsv., sakna omljud: vi träffa här: *vaþvi* (Rydqvist II: 184), isl. *vǫðvi*, mask. *staþvi* (II: 184), verbet *staþva* (I: 394), stadga; formen *garva* i Helsingelagen, isl. *gǫrva*, acc. sing. fem. af *gǫrr*, fsv. *gör* [2]); vidare *arv* (*arf* II: 61), isl. *ǫr*, gt. *ǫrvar* (pil), *sperver, spirver* (II: 28), isl. *spǫrr*, nysv. *sparf* [3]). Dessa former visa, att ett qvarstående *v* icke verkat omljud i

---

[1]) Jemför Rydqvist II 35, 139, 453. I runinskrifter träffas adjektivformer med bevaradt *v*.

[2]) Hels. L. 7 pr. (1609 års upplaga): "brighder man adhrum *garfwä* sät (i orig antagl. *garwæ sæt*). Jfr Rydqvist I: 427. På andra ställen i denna text heter detta adj. *gör*, acc. *göran* (se Schlyters glossar till Hels. L.). Tillvaron af formen *garva* på det anförda stället förklaras deraf, att satsen, i hvilken det förekommer, är ett formelartadt uttryck, hvars ordalydelse bokstafsrätt fortlefvat från den tid, då man ännu böjde *gǫrr*, acc. *garvan*. — Det här i fråga varande adj. finnes ännu i en norrländsk dialekt, Vesterbottniskan, i formen *garf, garv* (dugtig, rask, modig), hvilken form Rydqvist rigtigt jemför med nysvenska *sparf;* se Rydqvist II: 411.

[3]) Härtill kunna vi lägga äfven fsv. *siunga, siunka* och *stiunka*, då dessa representera *singva, sinkva, stinkva* och uppkomsten *siunga* af *singva* är yngre än *v*-omljudet, såsom vi nedan skola visa.

fornsvenskan. När vi derför här finna omljud i ett ord med *v* i stammen, måste omljudet hafva inkommit genom någon form, der *v* fallit bort antingen på den grund att det stått i slutljudet eller mellan tvenne konsonanter. De anförda formerna äro äfven i det afseendet upplysande, att de visa, att *v* i fornsvenskan icke försvunnit ur midljudet på grund af en språklag. När *v* försvunnit ur midljudet, måste det hafva skett genom analogiens inflytande. *Vaþvi, staþvi, staþva* kafva bevarat *v*, derför att det ljudlagsenligt stått qvar i de flesta formerna och bortfallit endast framföre *u* (dat. pl. *vaþum, staþum*, 1:ste plur. *staþum*, vi stadga). När det saknas i midljudet i ett ord t. ex. i inf. *gæra, göra*, beror det derpå att det saknades i andra former af ordet: præs, *gær, gör*, præt. *gærþi, görþi* [1]). I *arv* och *sperver, spirver* har stammen i de tvåstafviga formerna (plur. **arvar, *spervar, *spirvir*), blifvit allmängjord, så att *v* kommit att stå i slutljudet, men detta kan hafva skett först efter det *v* erhållit ett fullständigt konsonantiskt uttal [2]). — Vi kunna nu uppställa den ursprungliga böjningen af en mask. *va*-stam i fornsvenskan:

sing. nt.	*hǫrr*	plur.	*harvar*
acc.	*hǫr*		*harva*
dat.	*harvi*		*harum*
gt.	*hǫrs*		*harva*

I detta ord, fsv. *hör*, har den omljudna vokalen segrat; i fsv. *sanger*, som böjts på samma sätt, har deremot pluralformernas vokal blifvit rådande. Dubbelform hafva vi af stam **stingva: stynger* och *stiunger*. *Stiunger* representerar oomljudna former, såsom vi skola visa [3]).

En fem. *va*-stam har i fornsvenskan haft följande böjning:

sing. nt. acc.	*dǫgg* af **daggu, *daggvu*,	pl.	*daggvar*,
dat.	*daggu*, af **daggvū* (jfr isl. *sǫku*)		*daggum*,
gt.	*daggvar*,		*daggva*.

Genom utjemning åt olika håll har man erhållit både *dogg, dugg* och *dagg* och af stammen **raggva-* både *rugg* och *ragg*. Deremot har man blott erhållit *þrang* och *stađ* (se ofvan). Stammen **arva*, pil, har böjts sålunda: *ǫr* (af **aru*,

---

[1]) Om analogiskt bortfall af *v* i isl. se Noreen, Gram. § 223, Anm. 2.

[2]) Det är endast efter *r*, som *r* på detta sätt sammanvuxit med stammen, nämligen utom i *arf* och *sparf*, i det ofvannämnda Vesterbottniska *garf*.

[3]) För de talrika formerna af ordet *sparf* skola vi redogöra längre ned.

**arvu*), *aru, arvar*, pl. *arvar, arum, arva* [1]); till genit. sing. *arvar* och plur. *arvar* bildades den nya nominatifformen *arv*. — Då utvecklingen varit i nmt. acc. sing. **daggvu, *daggu, døgg*, hafva de fem. *va*-stammarna icke undergått *v*-omljud i fsv. i någon form.

En neutral *va*-stam har haft följ. former i fsv.

s. nt. acc.	*høgg*, af **haggv, *haggva*,	pl. *høgg*, af **haggu, *haggvu*,
dat.	*haggvi*,	*haggum*,
gt.	*høggs*,	*haggva*.

Biugg och *liung* representera oomljudna former af *bygg* och *lyng*; men för öfrigt träffa vi endast omljudna former af de neutr. *va*-stammarna. Af *hugg* finner man visserligen *hag* en gång (Didr. S., Söderwalls lex. s. 512), men det är väl felskrifvet, då vi af detta ofta förekommande ord annars aldrig träffa annat än *høgg, hugg*.

En adj. *va*-stam, t. ex. *tryggr*, stam **triggva*, har böjts sålunda:

sing.	*tryggr*,	*trigg* (af **triggu, *triggvu*)	*tryggt*,
	triggvan,	*triggva*,	—
	triggum,	*tryggri*,	*triggu*,
	tryggs,	*tryggrar*,	*tryggs*,
plur.	*triggvir*,	*triggvar*,	*trigg* af **triggu, *triggvu*

o. s. v.

Den oomljudna vokalen har segrat i *þranger, rasker, fal, kviker, far, grar, blar*; den omljudna i *trygger*. Dubbelform hafva vi af *gör*, stam **garva*, nämligen fsv. *gör* och vesterbottniska *garf* (bildadt efter acc. *garvan* etc.), samt af *stygger*, hvars andra form, *stiugger*, uppstått af de oomljudna formerna med bevaradt *v*.

Ett ord, som undergått omljud på grund af ett mellan två konsonanter bortfallet *v*, hafva vi i fsv. *öx*. För detta ord kunna vi uppställa följande fornsvenska former [2]).

nt.	**ekvir(r)*	af urnord.	**akviRi(R)* (got. *aqizi*),
acc. dat.	*øxi*	„ „	**akvisiē*, (?)
gt.	*øxar*	„ „	**akvisioR*.

[1]) Jemför böjningen af detta ord i OHS., se ofvan sid. 48 not.

[2]) Jfr Sievers, Paul u. Braunes Beiträge V: 212 ff., samt Noreen, Arkiv III: 13. not. 2. — Ändelsen i acc. och dat. är osäker; Paul (i hans och Braunes Beitr. VI: 212) antager *ē* (*iē* af *iō*) för de fem. *ia*-stammarna (**haiđiē* af **haiđiō*).

I fornsvenskan är böjningen *öx, öxi, öxar* (Rydqvist II: 76), i det till de öfriga kasus blifvit bildad en ny nmt. *öx* i st. f. **ekvir*, som hade för mycken olikhet med de öfriga formerna.

Efter hvad som redan blifvit anfördt, torde det vara klart, att *v*-omljud inträdt i fornsvenskan under samma vilkor som omljud, verkadt af *u*. Man skulle utsätta sig för de största svårigheter genom att antaga någon annan lag för *v*-omljudets inträdande. Den som ville antaga att detta omljud börjat göra sig gällande först efter det *v* fallit bort i slutljudet och mellan två konsonanter, skulle väl kunna förklara de öfriga formerna, men icke de klara formerna *vaþvi*, *staþvi* och *staþva*. För ännu större svårigheter utsätta de förff. sig, som påstå att fornsvenskan haft *v*-omljud i samma utsträckning som fornnorskan och isländskan. Enligt deras antagande har visserligen fullständig lagbundenhet herskat vid *v*-omljudets genomförande i språket, men derefter måste de antaga fullständig regellöshet i utveecklingen, i det den omljudna vokalen måste antagas än hafva stått qvar, än utan synlig grund hafva återgått till det ursprungliga ljudet. Med dylika antaganden kan man uppställa hvilken ljudlag som helst. Jag betraktar derför Säves lag som redan bevisad, när jag nu öfvergår till att omtala de fall, då afvikelser från den jemna utvecklingen förekomma. Det skall visa sig, att dessa afvikelser låta förklara sig antingen derigenom att andra ljudlagar varit verksamma, eller genom en inverkan från närstående former eller derigenom, att redan i urnordisk eller ännu äldre tid grunden blifvit lagd till en olika utveckling.

Ofvan har det framhållits att *stiunger* representerade de oomljudna formerna af *stynger*. Formen *stiunger*, af stam **stingva*, måste sammanställas med de fornsvenska verben *siunga, diunga, sliunga, siunka, stiunka* af *singva, dingva, slingva, sinkva, stinkva* [1]). Motsvarande verb hafva i isl. undergått

---

[1]) Åt utredningen af de här i fråga varande ordens former i fsv. har Leffler egnat ett särskildt arbete "Om v-omljudet af *i* framför nasal" (Upsala 1877). Hufvudinnehållet af Lefflers framställning är följande: Den nord. grundformen till *siunga* är *sengvan*; denna grundform utvecklade sig olika i de olika dialekterna; i dalskan, gotländskan och fornnorskan blef *sengva singva*, som i den sistnämnda dial. genom omljud blef *syngva*. Fornsvenskan och forndanskan åter gingo en annan väg: här blef genom brytning *sengva seongva*, stam **stengva*, *steongr*, *stiungr* (*styngr* ser L. sig nödsakad förklara ur en stam *stongja*); dessa brytningsformer äro att sammanställa med *keǫlv(a)* af *ketv(a)*, kött. Jag behöfver här ej kriticera L:s framställning. Jag vill endast anmärka att grundfelet hos honom är,

v-omljud, *syngva, slyngva* (*søkkva, støkkva* med assimilation af konsonanterna äldre än *v*-omljudet). I fsv. *siunga, diunga* etc. har brytningen af *i* till *iu* verkats af ett i midljudet qvarstående *v* och på samma sätt måste formen *stiung-* hafva inkommit genom de former, der *v* stod qvar framför en vokal i ändelsen, sedan omljudet redan inträdt i nmt. acc. gt. Följande böjningsschema har en gång varit gällande i fsv.

sing.	nt.	*styngr* af **stingvʀ*,	**stingvaʀ*, plur.	**stingvar*,
	acc.	*styng* af **stingv*,	**stingva*,	**stingva*,
	dat.	**stingve*,		**stingum*,
	gt.	*styngs* af **stingvs*,	**stingvas*,	**stingva*.

Af **stingve*, **stingvar*, **stingva* erhölls senare genom brytning *stiung(v)e*, *stiung(v)ar*, *stiung(v)a*, liksom *singva* blef *siung(v)a*. Genom utjemning uppstodo dubbelformerna *stynger, styngar, stiunger, stiungar*. Att formerna med *iu* uppstått senare än formerna med *y*, är klart, ty *ingv* kunde icke blifva *iungv*, medan man ännu hade *ingv* i nmt., acc., gt.; i detta fall skulle man erhållit *iung* äfven i dessa former, och man skulle erhållit endast formen *stiung*, men intet *styng*. Denna slutsats bekräftas för öfrigt genom den olika geografiska utbredningen af *v*-omljudet och af brytningen *ingv* till *iungv*, *inkv* till *iunkv*. Det fornsvenska *v*-omljudet omfattar nämligen hela det ostskandinaviska språkområdet, äfven dalskan och gutniskan, såsom vi framdeles skola visa: deremot är öfvergången *ingv, inkv, iungv, iunkv* en svensk-dansk språklag [1]) och omfattar icke de två andra nämnda dialekterna: dalskan har *singa, slinga* [2]),

att han undersöker den här i fråga varande ljudförbindelsens utveckling utan att ställa denna förbindelses utvecklingsformer i samband med likartade företeelser, samt att han utan vidare undersökning tyckes antaga, att fornsv. haft *v*-omljud i samma utsträckning som isl., med undantag blott för den nämnda ljudförbindelsen, som aldrig i fsv. skall hafva varit underkastad omljud. Ett annat fel är ansättandet af *sengvan* som grundform; *singvan* är ju redan den urgermaniska formen. Det bör likväl anmärkas att L. icke sjelf ville betrakta sina resultat som fullt definitiva; och hans arbete utmärker sig genom rikedom på värdefulla detalj-iakttagelser och lemnar för utredningen af de här i fråga varande ordens historia ett rikt materiel. L. upplyser att *stiunger, siunga, siunka* o. s. v. i urkunderna lika ofta skrifvas med *o* som med *u*, och att urkunderna sjelfva icke genom bruket af dessa former lemna någon vägledning för bedömandet hvilketdera som är det äldsta. Jag för min del förmodar att vexlingen i skrifsättet beror derpå, att ljudet varit ett mellanljud mellan *io* och *iu*, hvilket man kunnat uttrycka lika rigtigt med *io* och med *iu*.

[1]) Danska *synge* af *siunga*, da. *synke* af *siunka*; se Leffler a. arb. sid. 43 ff.

[2]) Äfven *sikka* = *sinkva* och *stikka* = *stinkva*; *kk* är här möjligen äldre än öfvergången *-inkv-*, *-iunkv-*.

forngutniskan *singa, sinkva, stinkva* (Forngutn. Ljudlära sid. 28). *V-(u-)*omljudets utveckling tillhör tiden före den ostskandinaviska språkgrenens splittring i dialekter, medan brytningen i *siunga, siunka* inträdt i fornsvenskan först efter det språket i två från hvarandra vidt skilda områden redan börjat söndra sig från stamspråket Det ofvan uppställda böjningsschemat gäller för hela den ostskandinaviska språkgrenen, medan böjningen: *stynger*, plur. *stiungar* har giltighet endast för en del af språkgrenen, nämligen med uteslutande af dalskan och gutniskan. Fsv. *siunga, stiunka* etc. måste således hafva uppstått ur *singva, stinkva* efter *v*-omljudets inträdande och måste likställas med dalska *singa*, gutn. *singa, sinkva, stinkva;* derför aflägga dessa former *siunga, stiunka* etc. ett lika kraftigt bevis för rigtigheten af Säves lag som de ofvannämnda fsv. *vaþvi, staþvi* etc.

Af ordet "ljung", hvilket är den nu enda brukliga formen af detta ord, träffa vi i våra medeltidsurkunder tre former: 1. *lyng*, 2. *liung (liong)*, 3. *ling*. Stammen är **lingva;* isl. och fno. hafva endast omljuden form: *lyng*. Ordets böjning i fsv. har, omedelbart efter *v*-omljudets genomförande, varit:

[1]) Vi kunna säga för hela den nord. språkgrenen, ty vi skola senare visa att isl. och fsv. hade *singva*, då man redan hade pres. *syngr*. Isl. *syngra* är en med fsv. *siunga* parallel utveckling, medan pres. *syngr* tillhör gemensamhetsstadiet.

[2]) *Stynger, stiunger (stiongcr)* betyder i gamla språket "styng", "sticksår". I denna betydelse förekommer äfven ett *stinger* i unga handskr. af Magn. E. Landsl. (Sk. 8) samt i Skråordn. sid. 10. Detta *stinger* kunde vara en gammal sidoform till *stynger*, uppkommen medan man ännu böjde *stynger*, pl. *stingvar;* genom utjemning kunde här erhållits ett *stingr*, som ej vidare kunde undergå någon förändring. Men denna förklaring är osäker, då *stinger* kan stå för *stynger* genom inverkan från verbet *stinga*. I gamla språket (VGL. I FB: 6: 1 och VGL. II U: 13) förekommer ett annat *stinger*, el. *stingi*, m., som bet. håll, styng (sjukdom) och har sin motsvarighet i isl. fno. *stingi* (nyisl. *stingr* "a stitch in the side"), som är en afledning af verbet *stinga* utan *v*. — I moderna munarter hafva dessa ord och former blifvit sammanblandade; vi träffa här: *styng* och *sting*, begge med bet. 1. styng (nålstyng), 2. styng, håll (sjukdom), 3. styng, en insekt. Dessa former äro nu oftast neutr. — Dessutom träffas i vissa munarter: *sjung* (= stiung), mask., betydande 1. styng, nålstyng, 2. håll och styng (sjukdom). Jfr Leffler a. arb. s. 71. — Leffler anför a. arb. s. 39, från en urkund, skrifven i slutet af 1400-talet i Nådendal i Finland, af verbet fsv. *siunga* en form *syngias*. Jag hyser intet tvifvel om att detta är en norsk form. Dess förekomst i en svensk urkund i slutet af medeltiden kan icke väcka förvåning. — Formen *stinker* förekommer enligt Leffler (a. a. s. 51) på två ställen i unga handskr. af Magn. Er. landslag såsom pres. af verbet *stiunka*. Jag tror att Leffler förklarat dessa former rätt af en böjn. *stinka, stank* i analogi med de talrika verb, som hade afljudsskiftet *i-a-u*. Ljudlagsenligt har pres. af detta verb i fsv. hetat *stynkr* (af **stinkviR*), som undanträngts af *stiunker*. — Här böra vi också nämna namnet *Ingvar*, isl. *Yngvarr*. Formen *Ingvar(r)*

sing. nt. acc. *lyng*, af **lingv*, **lingva* plur. *ling*, af **lingu*, **lingvu*
dat. **lingve* *lingum*
gt. *lyngs*, af **lingvs*, **lingvas*, **lingva*

I dat. sing. och gt. plur. blefvo *lingve*, *lingva liung(v)e*, *liung(v)a* och härifrån utbredde stammen *liung* sig till andra former. Alla formerna träffa vi i ortnamn i våra medeltidsurkunder: 1. *Lynghem* (i Östgtl., träffas i dipl. af 1318), *Lyn(g)köpungr* (Vadstena klr., flere ggr, Brg. Up.); 2. *Lingh* (i Vestml., i dipl. af 1318), *Linge* (i Östgl.? dipl. af 1324), *Lingehem* (= det ofvannämnda *Lynghem* och i samma dipl.), *Linganor* (i Upl., i dipl. fr. omkr. 1312), *Lin(g)köpunger*, Kr. Landsl. och oftare); 3. *Liung (Liong)*, *Liunga*, *Liungaþing*, *Liunghem*, *Liungby*, *Liungköpungr* (Linköping) o. s. v., se Leffler, v-omlj., sidd. 73—79, der alla med "liung" sammansatta namn, som anträffas i äldre urkunder, äro samlade och hvarifrån jag hemtat de ofvan anförda formerna [1]).

Förhållandet mellan formerna *bygg* och *biugg*, som begge förekomma i fornsvenskan (*byg*, *biug*, *biog*, se Rydqvist IV: 78), förklaras på samma sätt som förhållandet mellan *stynger* och *stiunger*. Stammen är **biggva* och *-iggv-* förändrades i fsv. till *-iugg(v)-*, liksom *-ingv-* och *-inkv-* till *-iung(v)-* och *-iunk(v)-*; *-iugg* för äldre *-iggv-* förekommer inom samma språkområde som *-iung-* och *-iunk-* för äldre *-ingv-* och *-inkv-*, d. v. s. inom det ostskandinaviska språkområdet med uteslutande af dalskan och gutniskan. Öfvergången från *-iggv-* till *-iugg(v)-* och från *-ingv-* till *-iung(v)-* är en och samma företeelse; och är detta det enda tillfälle inom de nord. språken, då den urspr. halfvokalen *v*

är för fsv. styrkt genom skrifsättet *Ingvarus* i diplom (jemför också *ikvar*, *inkvar* i runinskrifter; se Leffler *v*-omljudet s. 85). Man skulle väntat *Jungvar* i analogi med öfvergången *singva* — *siung(v)a*. Jag förmodar att brytningen hindrats genom inverkan från de af samma stam, men utan aflednings-*v* bildade fsv. *Ingi* och fem. *Inga* (runinskrifternas IKA, se Brate, Antiqvarisk Tidskr. f. Sverige, X, sid. 81).

[1]) Något sing. *ling* har kanske aldrig funnits, ty det ofvannämnda ortnamnet *Lingh* i Vestmanland är utan tvifvel att uppfatta som plur. och som plur. måste äfven ordet uppfattas i sammansättningarna (jfr *liunga þing*). — I dalskan heter "ljung" *ling*, "bärris t. ex. af lingon (dalska *lingbär*) och blåbär", Noreen, Ordlista öfver dalmålet, sid. 114. Men dalmålet har ju aldrig haft något *liung*, endast *lyng* och *ling*. — *Lingon* är efter min mening en gammal afledning af stammen *lingva*, antingen urspr. ett svagt böjdt neutr *lingva*, plur. *lingun*, *lingon* (jfr *öga*, *ögon*), eller ock en afledning på *-un*: *lingun*. Jag sluter mig fullständigt till de resultat, till hvilka Schagerström kommit i sin afhandling: "Om svenska bär- och fruktnamn på *-on*".

verkat brytning. För ordet "bjugg" kunna vi uppställa följande urspr. böjning i fornsvenskan:

s. nt. acc. *bygg*	af **biggv*, *-va*	pl. *bigg*	af **biggu*, *-vu*
dat. *biugge*	af *biggve*		*biggum*	
gt. *byggs*	af **biggvs*, *-vas*		*biugga* af **biggva*.	

I isl. och fno. öfvergick äfven i dat. sing. och gt. plur. *i* till *y*, hvarför dessa språk blott hafva *bygg*. I fsv. *biugg* härstammar *iu* från dat. sing. och gt. plur.; formerna med *i* hafva dött ut. På samma sätt som dubbelformen *bygg*, *biugg* uppstått, har man också af adj.-stammen **stiggva* erhållit dubbelformerna *stygger* och *stiugger*, isl. fno. *styggr* (Rydqvist IV: 97). Nt. sing. m. har hetat *styggr* af **stiggvʀ*, **stiggvaʀ*, acc. *stiggvan*, som blef *stiuggan*, och genom utjemning erhölls *stygg* och *stiugg* i alla former. Af adj. stammen **skiggva*, nysv. skygg, förekommer i en uppländsk dial. formen *skiugger* (Noreen, Arkiv I, s. 167); vidare hör hit äfven nysv. *njugg*, hvars form förklaras af en gammal acc. *hniggvan*, plur. *hniggvir* o. s. v. Af adj. "trygg" har man icke kunnat erhålla någon form *triugg* af den urspr. böjningen *tryggr*, *triggvan* (got. *triggvs*), ty den här omtalade brytningen inträdde förmodligen icke efter *r*, liksom *e* icke brutits till *ea*, *eǫ* efter *r* (Leffler V-omljudet s. 61). Enligt vår åsigt representera formerna med *iu* således de former i hvilka *v* qvarstod i midljudet. Att detta antagande är rigtigt, derpå hafva vi ett kriterium i en glossa, som förekommer i slutet af handskriften af VGL. I *tyuggende* (= *tiuggænde*, *tiugganda*), part. præs. af ett verb *tiugga*, isl. *tyggva*, stam *tiggva* (jfr Rydqvist I s. 231) [1]).

---

[1]) Den urspr. stammen i *biugg* är *beuv* (ags. *beóv*), till *njugg*, *hneuv* o. s. v. När jag här ofvan uppställt *biggva* som den närmaste grundformen till *biugg*, har jag utgått från den förutsättningen, att diftongen *eu* öfvergått till *iu*, innan den s. k. skärpningen af *uv* till *ggv* inträdde, d. v. s. att utvecklingen varit *beuv-*, *biuv-*, *biggv-*. Emot detta antagande strida enligt prof. Noreen former, som vi träffa i dalskan och gutniskan (Arkiv 164 ff.). Den förra dial. har *negga(s)*, isl. *hnøggva* (stam *hneuv*), *tegga*, isl. *tyggva*, fsv. *tiugga (teuv)*, och *begg* = bjugg; nygutn. har *neggur*, njugg, och *bregga*, isl. **bryggva*, fsv. *bryggia*. Om dessa former upplyser Noreen, som grundligt känner de begge dialekterna, att de icke ljudlagsenligt hafva utvecklat sig ur äldre former med *i*. N. antager derför att skärpningen .gt rum, innan *eu* öfvergick till *iu*, och att de former, som legat till grund för *njugg*, *bjugg* o. s. v. varit *hneggv*, *beggv*. Jag behöfver icke granska de former, som Noreen härleder ur dessa grundformer med *-eggv*, då han med sitt antagande af dessa grundformer förenar åsigter om omljud och brytning, som icke längre äro hållbara. Men för att ingen må föreställa sig att det med den uppfattning af omljudet, som vi här sökt göra gällande, lå-

Af verbet "göra" kunna vi uppställa följande former såsom de äldsta i isl.: inf. *gørva*, præs. sing. 1. *gørvi*, 2 och 3. *gęrr* och *gørr*; præt. skulle hetat *garđi* af (**gariđi*), men har genom inverkan från inf. kommit att heta *gørđi*.

---

ter förena sig att antaga en grundform *beggva*, skola vi visa, att ett sådant antagande leder till resultat, som strida mot de faktiska förhållandena. Det kunde ju antagas att *eggv* brutits till *eǫggr*, *iuggv* i fsv. med undantag af dalskan och gutn. Af en stam *beggva* skulle vi då erhålla: nmt. acc. *beggva*, *beggv*, *bøgg*, dat. *beggve*, *beǫgge*, *biugge*, gt. *bøggs*, plur. *beggvu*, *beggu*, *beǫgg*, *biugg* o. s. v., d. v. s. blott *biugg* och *bøgg*, som aldrig förekommer, men intet *bygg*, som är den enda formen i isl. och fno., och äfven förekommer i fsv. Om vi (såsom Noreen med sitt antagande nödgas göra) hade haft en grundform *beggvu* skulle vi erhålla nmt. acc. *beggvu*, *beggu*, *beǫgg*, *biugg*, gt. *beggvar*, dat. *beggviu*, *biggvi*, hvaraf kunde uppstå isl. *bygg*, fsv. *biggvi*, men någon fornsvensk form *byğg* skulle vi icke på denna väg erhålla. På samma sätt skulle vi äfven af de andra orden erhålla andra former än de, som verkligen förekomma. Det enda sätt, på hvilket dessa ords former kunna förklaras, är att antaga att grundformerna haft -iggv-, såsom vi ofvan gjort. Härigenom nödgas man antaga, att de ofvannämnda dalska och gutn. formerna: dalska *negga(s)*, *tegga*, *begg*, gutn. *bregga* äro senare utvecklingar. Jag är fullt öfvertygad att detta är förhållandet. Dessa dialekter hafva haft de former, som funnos i fsv., innan förändringen *iggv* till *iugg* (*ingv*, *inkv* till *iung*, *iunk*) inträdde, d. v. s. former med *i* och *y*. Hvad gutn. *bregga* för väntat *brigga* af *briggva* beträffar, är denna form (*bregga*) lätt att förklara såsom uppkommen genom analogi med de talrika verb, som i nygutn. hafva afljudet *e*, *a*, *u*: *bregga*, *bragg*, *bruggi* efter *smella*, *small smulli* m. fl. (Säve, St. verben i Dalskan och Gotländskan s. 17, 18). För gutn. *neggur* tror jag att vi också på grund af isl. *hnøggr*, sv. dial. *nägg*, äro nödsakade antaga en afljudsform *hnaggvu*, af *hnauvu*, vid sidan om det för formen *njugg* till grund liggande *hneuvu*, hvilket ju icke bör vara betänkligt, då vi å ena sidan verkligen hafva ags. *hneáv*, som går tillbaka till *hnauv* och å andra sidan så ofta af nomina hafva former med olika afljud och detta såsom det synes isynnerhet af ord med *v* i stammen: jfr här nedan *sparf*, *gǫrr*. Att äfven *njugg* är en *u*-stam, derom hafva vi en antydan i att ingenstädes någon form med *y* förekommer, under det att de andra hithörande adj. allmännast hafva *y* (*skygg*, *stygg*). Af en stam *hniggvu*- erhålla vi blott former med *i* och *iu* i fsv.: nmt. *hniggr* (af **hnigguʀ*, **hniggvuʀ*), acc. *hniuggan* (af **hniggvan*, af **hniggviana*). Af *hniggr* hafva vi för öfrigt en härledning i en svensk-finsk dialekt: ett verb *nigla*, snålas, i Ingo socken i Nyland (Rietz, sid. 486). — Isl. *hnøggr*, af stam *hnaggvu*, har haft följande böjning: *hnǫggr* (af *hnagguʀ*), acc. *hnęggran* (af *hnaggviana*), hvilket i isl. blef *hnøggvan*, hvaraf nmt. *hnøggr* bildades. I fsv. blef *hnęggran* oförändradt, och häraf bildades: gutn. *neggur*, sv. dial. *nägg*. För ett hithörande ord äro vi nödsakade antaga en stam på *a* och en på *u* med olika afljud: nämligen sv. *snygg*, isl. *snǫggr*, *snøggr*. Det förra utgår från en stam *sniggva* (*sneuva*), hvaraf *snyggr* såsom *styggr*, isl. *snǫggr*, *snøggr* kommer deremot af en stam *snaggvu* (*snauvu-*), hvaraf *snǫggr*, acc. *snęggvan*, *snøggvan*. I sv. dial. förekomma af detta ord former, som t. o. m. tvinga oss att antaga äfven en stam *snaggva* (*snauva*), nämligen *snagger* (Rietz, s. 649), härledt af ett *snǫggr* (af **snaggvaʀ*) acc. *snaggvan*; jfr här nedan *garva*, *garvu*, *gervu*, stamformer till *gǫrr*, *gørr*, *giǫrr*. De två dalska verben *negga(s)* och *tegga* förmodar jag också hafva liksom gutn. *bregga* erhållit sitt *e* genom något analogiinflytande. Ordet *begg* (bjugg), som enligt min

I fsv. har samma böjning varit rådande, blott med den skilnad att intet *v*-omljud inträdt i de former der *v* stått qvar. Inf. isl. *gørva* (af *gęrva*, af **garvian*) har motsvarats af *gęrva*, præs. isl. *gørvi*, *gęrr*, *gørr* af *gęrvi*, *gęrr*, *gørr* [1]); præt. har hetat *gęrþi*, bildadt i analogi med inf. *gęrva*, liksom isl. *gørði* fått sin vokal från inf. *gørva*. Denna böjning återfinna vi i en af våra svenska urkunder, ÖGL., utan annan förändring än den att *v* försvunnit ur ordet. Inf. heter *gæra* (præs. konj. *gæri*), præs. sing. *gær* och *gör* (förhållandet mellan dessa ofta förekommande former är 3: 1), præt. *gærþe*. En ny inf. *göra*, bildad efter præs. *gör*, börjar emellertid redan här visa sig, men förekommer blott 2 ggr, Kr. 5 pr., Vaþ. 28 rubr. Deremot är den gamla præteritiformen *gærþe* nära utdöd, den träffas blott 2 ggr, Vaþ. 34 pr., R. 23: 3. På alla andra ställen heter præt. *giorþe*, *giorþu* (t. ex. Eþs. 1 : 4, 1 : 5, 1 : 6, 2 : 2, 12, 28, Dr. 6 : 1, Vaþ 1 pr., 6 : 5 o. s. v.). Detta *giorþe* är bildadt efter det till verbet *gæra* brukade supinum, som i ÖGL. alltid heter *giort* [2]). — I VGL. I är detta verbs ställning ungefär den-

---

mening står för äldre *bigg*, förekommer numera i dalskan endast i sammansättningarna: *begg-ann* (skördetid) och *stjyrlegg* (skörbjugg, Noreen, Ordlista öfver dalmålet, sid. 16 och 166), hvilka kanske blifvit på något sätt missuppfattade och omtydda. Man kan också tänka på att ordet erhållit sitt *e* för äldre *i* på grund af att det såsom led i sammansättning varit obetonadt (*biggann* och *beggánn*). — I ett hithörande ord har dalskan *y*, nämligen i *stygg*, se Noreen, a. arb. s. 182.

[1]) Genom regelrätt utveckling skulle vi i sjelfva verket icke haft någon form med *v*-omljud i fornsvenskan. Prof. Sievers, som förklarat ordets former i isl. (Göttinger gel. Anzeiger 1883, sid. 55 ff.), har visat att den ursprungliga böjningen varit i præs. 1. *garviō* (*garviē*?), 2. *garizi*, 3. *gariði*, men häraf har uppstått 1. *gęrvi*, *gørvi*, 2. och 3. *gęrr*, men intet *gørr*. Detta senare förklaras af Sievers hafva fått sitt *ø* genom analogi med 1 pers. *gørvi*. Men för att förstå ordets former i fsv., måste vi antaga att den analogibildning, som gifvit upphof åt formen *gørr*, egt rum redan före præsensformernas synkopering. Från första personen *garviō* har *v* inträngt i 2 och 3 pers., så att man vid sidan om *garizi*, *gariði* haft *garvizi*, *garviði*. Af dessa senare har uppstått regelrätt *gørr*, af de förra *gęrr*. Dessa formers ställning i ÖGL. nödga oss för öfrigt att antaga, det *gørr* och *gęrr* äro lika gamla. — På hvilket språkstadium, om i urnordisk tid eller redan i urgermansk, den nämnda analogibildningen egt rum, kan naturligtvis ej afgöras.

[2]) Äfven vid *vara* och *varþa* heter neutr. af detta participium alltid *giort* i ÖGL. t. ex. uarþær *giort* Dr. 10 : 1, Vaþ. 11 : 1, æn þæt mæþ uaþa *giort* uær Vaþ 16 : 1, þa uari sua lagh *giort* ES : 14 pr. Deremot brukas i andra former af detta adj. stammen *gör*, aldrig *gior*, t. ex. sum gærþin uær *gör* Eþs. 10 : 2, sum han uar friþlös *gör* a Dr. 3 : 4, *göri* (= *görir*, nt. plur. m.) B. 28 : 4. Deremot förekommer ett till neutr. *giort* nybildadt part. *giorþer* redan i ÖGL. Nu ær kirkia *giorþ* Kr. 1., hon ær ut *giorþ* G. 16 : 1, alle þe sum uarþa *giorþe* friþlösi Dr. 3 : 4. Detta *giorþer* har således ersatt formerna *gior*, *giorir* o. s. v.

samma som i ÖGL.; inf. heter oftast *gæra* [1]), *göra* förekommer 6 ggr, præs. sing. heter *gær* och *gör* (det förra 7 ggr, det senare blott R: 11). Præt. heter på det enda ställe det förekommer *giorþi* FB 11; part. neutr. heter *gört* AB. 21 pr., *giöt* Kr. 12: 2, *giört* G. 6 pr. (begge = *gört*), eljes alltid *giort*, andra former af part. *gör*. — Öfriga texter hafva jemte præt. *giorþe* också *görþe*, (hvilket senare är bildadt efter inf. *göra*), och förete i öfrigt den olikheten med ÖGL. och VGL. I, att den nybildade inf. *göra (giöra)* och præs. *gör (giör)* helt och hållet (så redan i Upl. L.) eller nästan helt och hållet undanträngt formerna med *æ* (se Schlyters ordböcker till lagarna och Söderwalls lex.) [2]). Detta ords historia har således i fsv. varit följande: Den äldsta böjningen var: *gæra, gær* el. *gör, gærþe;* denna återfinna vi i ÖGL., som i detta som i så många andra afseenden företer ett äldre skick än andra samtida eller t. o. m. äldre urkunder. Den första förändringen har varit, att ett nybildadt præt. undanträngde præt. *gærþe*, som är anträffadt endast två gånger. Nästa stadium var att af præs. *gör* en ny inf. bildades: *göra*, som visserligen redan uppträder i ÖGL., men blott 2 ggr. Slutligen undanträngde denna nya infinitivform den

---

[1]) Redan i äldre delen af VGL. I förekomma former med *gi: giæra* R. 8 pr., *giera* þ. 14, *giaræ* R. 8: 1, 9 pr., *gyærs* Orb. 10 (i den yngre delen af lagen och i Bisk. Brynjulfs stadge skrifves alltid så). Jag förmodar att *gi* i VGL. I bör förklaras genom konsonantens muljering, hvarpå man har andra exempel äfven i äldre delen af VGL I: *kiæpsir* G. 4: 2, *kiægglu* þ. 12: 2, *kiændi* þ. 14, *skiept* þ. 19: 2. I det två gånger förekommande *giaræ* står *a* troligen för *æ*, hvarpå man har talrika andra exempel i denna text; af detta ord finner man *garæ* för *gæræ* J. 2. pr., þ. 8 pr., *gaar* för *gær* My. 5. — Någon säker tvåstafvig præsensform, utgången från den urspr. 1 pers. sing. och motsvarande isl. *gørvir*, finna vi lika litet i VGL. som i ÖGL. Dock förmodar jag att *gærid* VGL. I J. 17: 2 står för *gærir;* jfr *hærars* (= *hæraþs, hærads*) AB. 15, och *annörghom* (= *annöþgom*) AB. 22. Den yngre handskr. af VGL. har på det ställe, som motsvarar det i VGL I, der *gærid* förekommer, *gör* (VGL. II: J. 41). Jfr om liknande fall i andra texter Rydqvist IV: 328. — Utom det af Rydqvist från VML. II (se nästa not) anförda *giorer* synes icke heller i andra fsv. texter någon tvåstafvig præsensform förekomma (se Söderwalls ordbok, art. *göra*). Deremot har Gotl. L. alltid *gierir*, utom 63: 2 *firigier*.

[2]) Rydqvist anför från VML. II en præs.-form *giorer* (se föreg. not) och två *gior* (Rydqvist I: 96) och Söderwall har *giora, gior* från diplom. Möjligen kunna dessa former stå för *giöra, giörer, giör* liksom man finner *gor* för *gör* (hos Söderwall). Men det är också möjligt att dessa former uttalats som de skrifvits och uppkommit genom inflytande från præt. *giorþe* och adj. *gior*. Så böra väl ock de isl. formerna *giǫrva, giǫrr* förklaras genom inflytande från adj. *giǫrr,* præt. *giǫrþi;* om de isl. formerna, se Noreen Gram. § 226 Anm. 4, Sievers a. st och Gering Finnboga saga sid. VI.

äldre regelbundna inf. *gæra*, samtidigt hvarmed præs. *gör* undanträngde præs. *gær*. Sjelfva urkunderna lära oss, att ordets utvecklingsgång varit denna och att inf. *göra* är en analogiform. Vi finna således icke i denna form något hinder för erkännandet af rigtigheten af Säves lag.

Icke heller utgör omljudet i fsv. inf. *hugga*, part. *huggin* (isl. *hǫggva* af **haggva*) något sådant hinder. *V*-omljud har en gång regelbundet inträdt i detta ord äfven i fsv. i præs. sing. *høggr* af **haggvir*, men omljudet kan icke hafva kommit härifrån, då *ø* icke brukar öfvergå till *u* och vi finna i fsv. endast former med *o* och med *u*: *hogga, hugga, hoggær, huggær* [1]); præs. sing. har tvärtom här såsom i de allra flesta fall ombildats efter inf. (eller rättare præs. plur., som till formen alltid öfverensstämmer med inf.) [2]). Deremot skulle vi äfven efter fsv. omljudslagar erhålla omljud af *a* till *ǫ*, som sedan blifvit *o*, *u* framför *gg*, i participium, nämligen i de former, der suffixets vokal synkoperats: *haggvinn*, dat. *hǫggnum*, plur *hǫggnir* o. s. v. Genom dessa former har omljudet först införts i öfriga former af participium och sedan öfverflyttats till præsens; men härvid har utan tvifvel äfven inflytande från neutr. *hogg, hugg* gjort sig gällande.

Vi komma nu till 5 (6) verb, för hvilkas genom *u*-omljud uppkomna vokal i svenskan samma förklaring kan användas: nysvenska *tröska, brygga, rynka, skrynka* och fsv. *ryggia*. Det förstnämnda verbet har såsom de beslägtade språken visa urspr. hetat: *þreskan, þrask, þruskun*. I got. har verbet intet aflednings-*v* (*þriskan*), men i norden finna vi former, som antingen hafva *v* eller förutsätta ett sådant (isl. *þryskva*, fsv. *þryskiæ*, da. præt. *torsk*, Molbech, Dansk Ordbog), ehuru här samtidigt äfven funnits former utan aflednings-*v* Isl. har blott ett svagt böjdt *þryskva*, præs. *þryskvir*, eller *þriskia*, præs. *þriskir*, præt. alltid *þriskta* (Noreen, Gramm. § 431 b). I fsv. träffa vi inf. *þriska* ÖGL. kr. 9, præs. sing. *þrisker* ÖGL. Eþs. 32, hvilka former otvifvelaktigt tillhöra ett starkt *þriska, þrask* utan aflednings-*v* [3]). Ett præt. *þrask*, som träffas i en annan text (*thrask*, Rydqvist I: 211), bevisar med afseende på

---

[1]) Rydqvist I: 171.

[2]) Den gamla præsensformen *högger* förekommer dock någon gång, enligt Kock, Studier öfver fornsv. ljudlära sid. 479.

[3]) *þriskær* måste tillhöra ett starkt verb, då det enligt ÖGLagens skrifsätt betyder *þriskr*. Svaga verb med lång rotstafvelse ändas i ÖGL. i præs. på *-ir*.

stamslutet ingenting [1]). Deremot hänvisar Upl. Lagens inf. *þryskiæ* V. B. 24 genom sitt omljud *y* till en äldre form *þriskva* [2]). Då man icke enligt fornsv. omljudslag kunde af *þriskva* erhålla *þryskva*, *þryskiæ*, huru skola vi då förklara *y* i denna senare form? På samma sätt som vi måste förklara att ÖGL:s *þriska* och det till grund för *þryskia* liggande *þriskva* erhållit sitt *i* i st. f. äldre *e*. Præs. sing. af *þreskan* hette redan i urgerm. tid i præs. *þriskiz*, *-iđ*. hvaraf nord. *þriskr* och från denna form inträngde *i* i inf. *þriska* för *þreska*. Af formen med aflednings-*v*, *þriskva*, inträdde *u*-omljud i fsv. blott i præs. sing. *þryskr* (af **þriskviʀ*), och härifrån fortplantade det sig till inf., så att *þriskva* blef *þryskva*, hvilket sedermera blef ett svagt böjdt *þryskia*. — På samma sätt förklaras äfven *y* för *i* i fsv. *bryggia*. Den urspr. böjningen har varit **briggva*, **braggv*, *bruggu*. Till inf. *briggva* hette præs. sing. i fsv. *bryggr* (af *briggviʀ*), på grund af hvilket man sedan fick *bryggva*, *bryggia*. Den starka böjningen af detta verb: præs. sing. *bryggs*, præt. *brag*, plur. *bruggo*, part. *bruggit* är ännu den vanliga i fsv., ehuru man redan här också finner de nyare formerna *brygde*, *brygd* (se Rydqvist I, 231, Söderwalls lex. art. *bryggia*). Isl. har deremot förlorat den starka böjningen med undantag af part. *brugginn*. — Som *bryggia* bör man också förklara fsv. *ryggia*, isl. *hryggva* (jfr Rydqvist VI: 380). Någon starkt böjd form förekommer icke i fsv. eller isl. af detta

---

[1]) *Thrask* kan nämligen vara en yngre analogiform i st. f. ett äldre *þrǫsk*; se längre ned.

[2]) Äfven det framför *a* stående *i* i *þryskia* tror jag hänvisa till en urspr. form på *-va*, och det på följande grunder. I isl. ändas svaga verb med *v* i stammen, föregånget af *g* eller *k*, än på *-va* än på *-ia* i inf. Det heter *byggva* och *byggia*. Den senare formen betraktar jag (i motsats till Paul, Beitr. VI: 105) som en analogiform, framkallad deraf att svaga verb på *g* och *k* regelbundet sluta på *-ia*. *byggva* har blifvit *byggia* i analogi med *fylgia*, *drekkia* och dyl., ty ljudlagsenligt skulle **byggvian* blifva *byggva*. Præs. *byggvir* vållade emellertid, att inf. *byggva* alltjemt kom att qvarstå. Man erhöll alltså dubbelformerna *byggva*, *byggia*, *þrængva*, *þrængia* o. s. v. Då *va* och *-ia* här vexlade, framkallade detta, att äfven starka verb på *-va* erhöllo vexelformer på *-ia*: *syngva*, *syngia*, *þryngva*, *þryngia*. På detta sätt har det tillgått äfven i fornsv. Man har haft dubbelformerna: *slækkva*, *slækkia*, *byggva*, *byggia* och i analogi härmed har man fått äfven *þryskva*, *-ia*. När *ia* sedan blef ensamt rådande, öfverförde detta verbet till den svaga konj. På samma sätt förklaras äfven *bryggia* för *bryggva*, *(h)ryggia* för *(h)ryggva*, *(h)rynkia* för *(h)rynkva* o. s. v. Äfven subst. *(h)rynkia* och *skrynkia* hafva i analogi med dessa former fått *ia* för *va*. Östgötalagens *þriska* förutsätter en form utan *v*, ty ett *þriskva* skulle sannolikt gifvit upphof till en inf. *þriskia*. — I isl. synes ett *þriska* utan *v* och ett *þryskva*, *þryskia* hafva blifvit sammanblandade

verb, men att det urspr. temat varit starkt såsom af *bryggia*, finner man af de beslägtade språken, fht. *hriuvan*, ags. *hréovan*. — Beträffande nysv. *rynka* och *skrynka*, äldre sv. *rynkia* och *skrynkia*, har Leffler (*V*-omljudet sid. 60 ff.), såsom mig synes på ett afgörande sätt visat, att de urspr. hetat **hrinkva* (isl. *hrøkkva*) och **skrinkva* med stark böjning. Præs. sing. har således urspr. hetat *hrynkr* och *skrynkr* (af **hrinkviʀ* och **skrinkviʀ*); häraf förklaras de äldre sv. formerna *rynkia* och *skrynkia* på samma sätt som *þryskia* och *bryggia* af äldre *þryskr* och *bryggr*. — Efter verben *rynkia* och *skrynkia* hafva subst. fem. *rynkia* och *skrynkia* (äldre **rinkva*, **skrinkva*, se Leffler a. st.) rättat sin vokal [1]).

Den för de nu omtalade orden använda förklaringen kunna vi använda äfven vid förklaringen af vokalen i ett annat ord, som vållat äldre forskare svårigheter (Lyngby, T. f. Ph. og P. II: 306, Rydqvist IV: 101). Jemte verbet *slækkia, slækte*, som sedan skall omnämnas, finna vi i fsv. ett annat verb med samma betydelse: inf. *slökia* [2]), *slykia, slykkia*, præs. sing. *slykkær* (i en dansk urkund), præt. *slökte*, part. *slict* (= *slyct*, liksom *lict* för *lykt*, Vestm. L. I, se Brate Vestm. lagens ljudl., s. 19), Rydqvist I: 232, VI: 417. Detta *slökia, slykia, slykkia* är ett annat verb än *slækkia*, ehuru det senare är afledt af det förra. *Slökia* är egentligen ett starkt verb med intr. bet. Vi träffa i sv. dial. ett præt. *slöck* (slocknade), ett part. *slokken*, hvilket också är

---

[1]) Verbet *þryskia* förekommer, som redan är uppgifvet, i Upl. L (fr. 1300), *bryggia* med härledningar träffas ytterst ofta i medeltidsskrifter och alltid med vokalen *y* (Söderwalls Ordbok), *ryggia (ryghia)* träffas också i medeltidsskrifter (Rydqvist VI: 380); part. *rynkter* af *rynkia* träffas i Vad. Kl. R. från omkr. 1450; subst. fem. *rynkia* i Bonav. fr. omkr. 1420 (Rydqvist VI: 380), äfven adj, *rynkiogher* och *skrynkiotter* träffas i medeltidsurkunder (Rydqvist VI 381, 411). På grund häraf tror jag icke att öfvergången *i* till *y* i dessa ord är att tillskrifva de omgifvande konsonanterna; *r* kan visserligen i förbindelse med vissa konsonanter (till hvilka höra *n* och *b*) verka öfvergång från *i* till *y* (se härom Kock, Undersökningar i svensk språkhistoria, s. 21 ff.); men på dylikt sätt uppkommet *y* visar sig icke konstant, åtm. under äldre tider. Jag tror derför att *y* i dessa orden är gammalt; men jag vill icke förneka att *r*, som visar sig hafva böjelse för labiala vokaler, kan hafva medverkat till att *y* i præs. sing. utbredt sig till andra former af præsensstammen. För öfrigt är det ej ovanligt, att vokalen i præs. sing. öfverflyttas till andra former af præs. i de starka verben; vi hafva här ofvan nämnt *þriska* i ÖGL.; åtskilliga andra exempel härpå uppräknas af Kock, Studier sid. 554 och Brate Vestm. Lagens ljudlära sid. 17 (*græva* för *grava* efter præs. *græver*, nysv. *gräfva*; *nima* för *nema* efter præs. *nimr*, *brigþa* för *bregþa* efter præs. *brigþer* m. fl.).

[2]) En inf. *slokia*, som Rydqvist också anför från samma urkund och samma ställe som *slökia*, är väl blott skriffel för detta senare.

anträffadt i gamla språket: _slukin_ ÖGL. B. B. 44 (Rydqvist I: 232), isl. _slokinn_. Detta senare hänföres af Noreen (Gram. § 409, Anm. 5) med rätta till samma afljudsklass som isl. _vefa_, _vaf_. Vi hafva alltså haft ett starkt verb _*slekva_, _*slakv_, _slokinn_, _(slukinn)_. Af stammen _slakv_ är fsv. _slækkia_ (af _*slakvian_) härledt. Detta senare är isl. _sløkkva_, _sløkta_. I fsv. böjdes det starka verbet i enlighet med detta språks ljudlagar: inf. _slekva_, præs. _slykr_ (af _slikviʀ_) eller _sløkr_ (af analogiskt _slekviʀ_), præt. _slǫk_ (det ofvannämnda dial. _slökk_, af _*slakv_). Från præs. sing. öfverflyttades dettas vokal till inf. och nybildningen _slykia (slykva)_, _slökia (slökva)_ utvecklade sig på samma sätt som de förutnämnda _þryskia_, _bryggia_ cet. Hvad böjningen beträffar, har man antagligen jemte den från urkunderna uppvisade: _slökia_, _slykia_, _slykkia_, _slökte_, _slykte_ också haft en böjning _slykkia_, _slukte_ i analogi med _lykkia_, _lukte_, ty danskan har _slukke_, _slukte_, som förhåller sig till _slykkia_, _slukte_, som da. _lukke_ förhåller sig till _lykkia_, _lukte_. — Verbet qvarlefver ännu i skånskan och andra sydsvenska munarter i formen _slökka_, _slökkte_ (Rietz, sid. 630) [1]).

Omljud saknas i fsv. emot regeln i præteritiformerna _slang_, _sang_, _sank_, (Rydqvist I: 184, 189 f.) och _bragg_ (Söderwalls lex.) [2]), isl. _slǫng_. _sǫng_, _sǫkk_, _*brǫgg_. Omljud har emellertid funnits äfven i fsv.; formerna med _a_ hafva re-

---

[1]) Den här framställda härledningen synes mig vara den enda möjliga. Att härleda _slökia_, _slykia_ ur roten i _slokinn_, _slukin_ synes mig vara omöjligt. Man skulle då icke erhållit något _slökia_. Deremot är det möjligt att man haft blott en præsens form _sløkr_ och ursprungligen endast formen _slökia_, ur hvilken _slykia_ kan hafva utvecklat sig: se Tamm, Arkiv II, sid. 343. — Öfvergången från _*slekva_ till _slökia_ har sin fulla motsvarighet i de ofvannämnda _þryskia_, _bryggia_ o. s. v., och liksom i dessa _r_ kan hafva bidragit till att præsensvokalen _y_ öfverflyttats till andra former af præsensstammen, kan _l_ i _slekva_, _sløkr_ hafva bidragit till att _ø (y)_ från _sløkr (slykr)_ öfvergått till andra former; ty äfven _l_ hör till de konsonanter, som visa tendens till att labialiseras, när de komma i närheten af ett labialt ljud (såsom här _y_ el. _ö_); jfr Kock, Undersökningar cet. sid. 22 ff. — Öfvergången från intrans. till trans. betydelse har följt med förändringen från stark till svag böjning, och har sin motsvarighet i _rynkia_; detta har trans. betydelse, men det starka verbet har haft intr.; jfr fno. _hrøkkva_, _hrǫkk_ (af _*hrekkva_, _*hrikkva_, _*hrinkva_), som betyder "krölle sig, kruse sig" (Fritzner). — I formen _slykkia_ är _k_ förlängt framför _i (j)_ liksom i _lykkia_ af _lykia_, _slækkia_ af _slækia_. Detta senare verb har också en gång i præt. hetat _sløkte_ (af _slakviđa_), men detta _sløkte_ hade sannolikt fått vika för det nybildade _slækte_, innan _slökia_ utvecklade sig ur _*slekva_.

[2]) Det är dock tvifvelaktigt om vi haft något _brǫgg_, ty detta vore i sin ordning en analogibildning efter _sǫng_, _sǫnk_ cet. Den regelrätta präteritiformen af _bryggia_ vore väl i fsv. _*brö_ af urspr. _brau(v)_; jfr ags. _bréovan_, _bréav_ (af _*brauv_). Skärpningen _uv_ till _uggv_ har endast egt rum mellan vokaler. Jfr isl. _hjó_ (äldre _*hehauv_), af _hǫggva_.

dan blifvit rigtigt förklarade af Lyngby såsom ombildade efter andra till samma afljudsklass hörande verb, hvilka icke hafva *v* i stammen såsom *drakk* och dyl. (T. f. Ph. og P. II: 299). Att vi jemte *sang*, *sank* icke träffa något *söng* el. *sönk* i fornsv., måste bero på en tillfällighet, då vi i nuv. riksspråket ännu hafva *sjöng*, *sjönk*; danskan har *torsk* (jemte *tarsk*) af *tærske* (se här ofvan).

Fsv. subst. neutr. *myrker*, *myrk* är en stam på *-viz* (**mirkviʀ*, af **mirkviz*, **merkvez*) och *u*-omljud har här inträdt regelbundet äfven i fsv. på grund af det bortfallna *v* (**mirkviʀ* — *myrkr*). Deremot skulle adj. "mörk" icke på ljudlagsenlig väg erhållit något *u*-omljud i fsv. Stammen är **merk(v)u-* (Noreen, Sv. Landsmålen, I: 692); af denna stam skulle uppstå nmt. *meǫrkr* (af **merkuʀ*), acc. *mirkvan* (af **mirkviana*), från hvilken senare stamform *u*-omljudet i isl. *myrkr* kan härledas. Deremot har fsv. adj. *myrker* erhållit sin vokal från fsv. neutr. *myrker*, liksom isl. *miǫrkvi*, som enligt Oxf. Ordb. förekommer i äldsta tiden, senare ombildats till *myrkvi* efter adj. och subst. neutr. isl. *myrkr* (jfr här ofvan, sid. 55 not. 1) [1]).

Svaga verb sådana som isl. *støkkva*, *støkta* skulle enligt lagen för det fornsvenska *u*-omljudet i fornsvenskan hafva *u*-omljud i præteritistammen, der *v* fallit bort mellan två konsonanter, men icke i præsensstammen. Detta tror jag också har varit förhållandet; när vi i fsv. *stænkia* (isl. *støkkva*), *sænkia*

---

[1]) Af adv. *þikkla* (ofta) förekommer i fornsv. en sidoform *þykkla* (Rydqvist, V: 152). Detta adv. kommer af adj. fsv. *þiokkr*, *þiukkr*, som är en *u-(vu)*stam (Noreen, Sv. Landsm. I: 692), som urspr. böjts: *þiǫkkr* (af **þekkur*), acc. *þikkvan* (af **þikkviana*); *þikkvan* förblef i fsv. oförändradt, men undergick i isl. omljud till *þykkvan*, som gaf upphof till en nmt. *þykkr*, hvarigenom detta språk erhöll dubbelformen: *þykkr*, *þiǫkkr*. Ett till isl. *þykkr* svarande fsv. *þikkr* har möjligen också funnits, ty ett namn *þik*, som läses på en smål. runsten (L. 1240) skall möjligen vara acc. af ett *þikkr*; ett af samma adj. bildadt namn förekommer på en annan smål. runsten (L. 1668) i formen *þiuk* (*þiokk*): jfr Söderberg, "Om några nufunna gotl. runstenar", sid. 7 not. 1. — Adverbet är förmodligen bildadt af någon af de former af adj., som hade stammen *þikkv-*, el. *þikkvi-*, och har hetat **þikkvlika* el. **þikkvilika*, som skulle gifva ett *þykklika*, *þykkliga*, *þykkla*. Formen *þikkla* anser Noreen (Arkiv I: 168) hafva uppkommit af *þykkla* genom senare omljud af *y* till *i*, som stundom synes förekomma framför *k*: *slikt* för *slykt*, *likt* för *lykt* (se här ofvan); men om vi granska texterna, finna vi att de äldre oftast hafva *i*, sällan *y*: Upl. L., der ordet ofta förekommer, har blott *i* i detta ord; så ock Hels. L., VGL. IV har en gång *þikkla*, Söderm. L. har flere gånger *þikkla*, men *þykkla* blott B: 15: 1 (Schlyters glossar till lagarna). Jag tror derför att *i* för *y* har en annan grund i detta ord än den af Noreen angifna. Jag förmodar att ordet åter fått *i* från de former, i hvilka stamvokalen var *i* (*þikkvan*, *þikkva* cet.), hvarigenom dubbelformerna *þikkla*, *þykkla* uppstått. — Den också förekommande formen *þiklika* är i texterna yngre än *þikkla*.

(søkkra), slængia (sløngra), þrængia (þrøngra, -ia), slækkia (sløkkra) icke finna omljud i någon form, beror det derpå att præsensstammens vokal tagit öfverhand. I stället för böjningen *þrængia* el. *-ra* [1]), præs. *þrængrir*, præt. *þrøngđa* (af **þrangriđa*) har man fått böjningen *þrængia, þrængđa*. I ett dylikt verb träffa vi visserligen vokalen *y* i fsv., nämligen i det till isl. *døggra* svarande verbet. Man har af detta verb i fsv. præs. *dygges*, part. præt. *dygdher* (Söderwall, lex., sid. 207); inf. har hetat *dyggia*. Men här är det icke den gamla præteritivokalen, som blifvit bevarad, utan ordet har otvifvelaktigt fått sitt *y*, derför att det uppfattats som en afledning af *dogg, dugg*. Fsv. *dyggia* betyder liksom isl. *døggra* bestänka, fukta.

U-omljuden vokal, har man i danska ordet *nögen*, medan det motsvarande svenska ordet saknar omljud: *naken*. Äldre da. former af detta ord känner jag icke; *nakin* förekommer redan i fsv. i Cod. Bureanus (Rydqvist III: 135). Genom denna form kan således omljudet icke hafva inkommit i det danska ordet; men vi hafva andra bildningar i fsv., genom hvilka omljudet kan hafva inkommit i *nögen*: fsv. *nakqviþer (-dher), nakuþer (-dher)*. Dessa tillhöra ett adj. med afljudsskiftet *i, a, u* i suffixet: *nakviđr, nakvađr* (got. *naqvaþs*), *nakuþr*, isl. *nøkkviđr* (af *nakviđr*), *nǫkkviđr* (af *nakvađr*, med senare ombytt suffix) [2]). — Fsv. *nakviþer* är en oregelbunden form, den skulle hetat *nǫkkviþer (nekviþer)*, men har fått sitt *a* från *nakuþer*. Ett *nǫkviþer* har böjts: *nǫkviþer*, plur. *nøkþir, nøktir; nakuþer* har haft plur. *nǫkþir, nǫktir*: genom utjemning har erhållits sing. *nøkkviþer, nǫkuþer*, och genom sammanblandning af endera af dessa former med *nakin* har man erhållit ett *nöken*, det danska *nögen* [3]).

---

[1]) Se ofvan sid. 77 not. 2.

[2]) Isl. har äfven *nǫkkviđr*, om hvilket mera senare. Om de fsv. formerna se Rydqvist III: 135, IV: 325, V: 10, om de fno.-isl. Oxforderordboken, sid. 461, och Leffler, V-omljudet, sid. 13, not. 2. Rydqvist anför inga böjda former vare sig af *nakin* eller af de andra fsv. formerna.

[3]) Fsv. fem. *nækt* (och *nakt* genom inverkan från *nakuþer*), isl. *nǫkt*, förmodar jag är ett gammalt **nakiþa*, af ett verb **nakjan*, som vi finna bevaradt i no. dialekter: *nækja (er, te)* blotte", Aasen, sid. 545. Jag kan ej föreställa mig att detta verb skulle kunna vara en nybildning af *nakin*. I ett fem. på *-iþa*, bildadt af *nakviþr* el. *nakvaþr* (*nakvadiþa*, såsom Tamm antager, Fem. på *ti* och *iþa*, sid. 39), skulle vi haft *u*-omljud, *nökt*; jfr isl. *þrøngđ* af *þrøngva* (**þrangviþa*). — Adj. *naken* träffas ej blott i svenskan, äfven danska dialekter hafva det: *nagen* (Molbech, Da. Ordbog). — Isl. *nakinn* är uppenbarligen ett lån från någon annan munart; det förekommer först i Odd Gottskalkssons öfversättning af Nya testam. (1540; se Jón Thorkelssons Supplem. til Isl. Ordbøger) och har förmodli-

I pron. "eder" saknas i gamla språket omljud, både i det personl. pron. och i det possessiva. Det senare heter i isl. *yđvarr*, plur. *yđrir*, hvilket har motsvarats af ett fornsvenskt *iþvarr*, plur. *yđrir*, och vid utjemning har de osynkoperade formernas vokal segrat: af ordet träffas i fsv. formerna: *iþar*, *iþart*, *iþrom* o. s. v. (Rydqvist II 487) [1]). Till isl. formerna af personl. pron. gt. *yđvar*. dat. *yđr* svara i fsv. *iþar*, *iþer* (Rydqvist: II: 475); i äldre tider hafva dessa former i fsv. varit: *iþvar*, *yþr*, och *i* i gt. och i det poss. pron. har undanträngt *y* i formen *yþr*.

Af ordet "någon" träffa vi följande former i ÖGL.: *nakuar* (nt. sing. m.) Kr. 19 : 1, (nt. s. f.) Æ. 7 : 1, *nakuat* Vaþ. 32 : 1, *nakuarn* Kr. 23, *nakuara* (acc. s. f.) G. 6 : 1, (acc. pl. m.) Kr. 13 : 2, *nakuarum* (dat. s.) R. 3 : 2, (dat. plur.) Eþs. 12 o. s. v. öfverallt former af stammen *nakvar*, utom på två ställen *nokor* [2]) (nt. s. m.) Vins. 6 : 6, och *nokrum* (dat. sing.) Kr. 8 : 1. Formen *nakuar* förekommer äfven i andra texter, men endast af östgötskt ursprung [3]). I motsats härtill träffa vi i Upl. L.: *nokor* KB. 1 : 2, *nokot* KB. 3, *nokon*

---

gen genom bibeltexterna inkommit i språket; som plur. till nyisl. *nakinn* brukas *naktir* (för *nöktir*, genom inflytande från sing. *nakinn*). — Rydqvist framkastar (IV: 325) den förmodan, att *nakin* är samma ord som *nakqviþer*. Det kan hända, att det är en gammal bildning, i hvilket fall man har en omljuden form deraf i smål. *näken* (Rietz 476), jfr *vakinn* af *vaka*. Men det kan också hända att *nakin*, *näken* utvecklat sig ur *nakqviþer*, *nakuþer*. Genom sammanblandning af dessa två kunde lätt ett *nakiþr* eller genom sammanblandning af *nękviþer* och *nakuþer* ett *nękiþer* uppstå. Som *nakiþer*, *nękiþer* hade kort rotstafvelse, kunde neutr. *nakit*, *nękit* lätt föra dem öfver till böjningen *nakin*, *nękin* *nakit*, *nękit* efter mönstret *dragin*, *dragit* (jfr isl. *skilinn*, *skilit* för *skilidr*, *skilit*). Ett bevis för ett sådant ursprung af *nakin*, *näken* vore, om det kunde uppvisas, att *nakin* förekom ofta i gamla språket, men aldrig någon plur. *naknir* eller annan synkoperad form.

[1]) I en sv. dialekt, nämligen i Moramålet i Dalarna har utjemningen tagit en motsatt rigtning: man har der nu former med *i*, som går tillbaka till äldre *y* (ännu i början af förra århundradet fans *yduart*, *ydart*, Rydqvist III: 281). I Orsamålet har det duala pron. isl. *ykkar* undanträngt pron. "eder" och heter *ikken*, der *i* motsvarar äldre *y* (ännu i början af förra årh. hade man acc. m. *ikkuan*, Rydqvist, a. st.), se Noreen, Ordlista öfver dalmålet, sidd. 40, 88. — Andra dalmål hafva former af pron. *eder*, som motsvara de fsv. med oomljuden vokal, Noreen a. st.

[2]) Schlyter betraktar *nokor* på detta ställe som korrumperadt och vill i stället läsa *ok*, jag vet icke på hvilka grunder (se ÖGL. s. 158, not. 67); i stället för "sum *nokor* þæn sum salde" i handskr. A. hafva handskr. C. och 1607 års upplaga: "sum kan *nakuar* *(nakwar)* þæn sum salde". Den enda ändring, som skulle kunna komma i fråga i A., vore att insätta *kan* framför *nokor* i öfverensstämmelse med de två andra texterna, men *kan* är icke nödvändigt för sammanhanget.

[3]) Cod. Bueranus och Söderk. R., se Rydqvist VI: 314.

KB. 17 : 3, *nokors* Kp. 9 : 3, *nokra* V. 29 : 2, *nokrum* KB. 14 pr., Kg. 5 pr., *nokro* KB. 15 : 8, M. 4 o. s. v. endast *nokor* med synkopering i urspr. trestafviga former. Öfriga äldre texter t. ex. VGL. hafva blott *nokor* med synkopering, liksom i ÖGL:s *nokrum;* former af *nokor* utan synkopering äro anförda af Rydqvist (II: 514) endast från en text, Vestm. L. I: *nokorum, nokoru.* Blandningsformer af *nokor* och *nakvar* förekomma i synnerhet i östgötska handskrifter, men äfven annars *noquara stund* Sdm. L. Conf., vidare *nokar, nakor, nakar* (Rydqvist: II: 514, VI: 314). Former med *e* i första eller andra stafvelsen träffas ej i fsv. (men väl i Gotl. L. *nequar*, se längre ned). — När jag här ofvan icke anfört östgötska *nakuar* bland bevisen för att ett qvarstående *v* icke verkat omljud i fornsvenskan, beror det på att vi äfven i isl. hafva *nakkvarr* utan omljud, och samma orsak, som vållat, att intet omljud inträdt i detta senare, kunde äfven varit orsaken till att omljudet uteblifvit i fsv. *nakvar.* Skälet till att intet omljud egt rum i isl. *nakkvarr* tror jag hafva varit det, att accenten urspr. legat på sista stafvelsen och den första varit obetonad, och ett bevis härför finner jag i följande förhållande. Det synes kafva varit en allmän regel i de nord. språken, att stafvelserna *va, ve, vi,* när de stått i början af ett ord, öfvergått till *u, o,* när ordet såsom led i en sammansättning varit obetonadt: *Sigvarðr* har blifvit *Sigurðr*, fsv. *dagværþr, dagurþer,* isl. *dǫgurðr,* isl. *andverðr, ǫndurðr,* fsv. *hvilíken, hvilíken, hulíken* o. s. v. När vi derjemte hafva qvar *Sigvarðr*, fsv. *dagværþer*, isl. *dagverðr*, isl. *andverðr*, fsv. *hvilíken*, bevisar detta, att man på samma tid accentuerat sammansatta ord på olika sätt i språket [1]). Man har sagt *ándverðr* (med accenten på första staf-

[1]) Se Noreen. Svenska Landsmålen I: 694 och Kock, Svensk Akcent II s. 341. Det är blott ett i början af ett enkelt ord stående *va, ve, vi,* som sålunda behandlats; ett aflednings *v* står qvar; isl. *Yngvarr,* fsv. *Ingvar*, isl. *yðvarr, nøkkvidr* förblifva oförändrade (i varägiska *Igor* har öfvergången skett i ett annat språk). Detta beror derpå att *v* i ordens början länge varit vokaliskt, medan ett till afledningen hörande *v* inuti ordet tidigt öfvergått till konsonant, för hvilket senare antagande många förhållanden tala, bland annat att *v* aldrig vokaliseras i ordens slut i de nordiska språken. — Verkningarna af den anförda regeln hafva i de flesta fall åter blifvit tillintetgjorda genom inverkan från det ännu qvarstående enkla ordet; sålunda behöfver ett *dagverðr* icke nödvändigt förutsätta ett slutbetonadt *dagvérðr*, utan kan hafva uppkommit genom ny sammansättning. Ofta hafva också de två formerna blifvit sammanblandade såsom i *ǫndverðr*, hvilket är en blandning af *andverðr* och *ǫndurðr.* Så har man ock *ǫndugi* och *andvegi*, jemte *ǫndvegi;* här kan man icke tänka på något inflytande från ett stamord, utan den senare formen måste hafva uppkommit genom blandning af de två andra.

velsen), hvilket blef *ǫnđurđr*, men samtidigt har man äfven brukat accentuera *andvérđr*, hvilket förblifvit oförändradt. Under denna regel faller *nakkvarr*, hvars senare del uppenbarligen är pron. *hvarr*, *hverr*, såsom de äldsta isl. texterna visa (se Oxforder Ordb. s. 451). Ett på sista stafvelsen accentueradt *nakkvarr* har icke undergått någon förändring (jfr *andvérđr*), ett *nakkvarr* med tonen på första stafvelsen har deremot undergått omljud och *va* har blifvit *u*: *nákkvarr* har blifvit *nǫkkurr* (jfr *ǫnđurđr* af *ándverđr*). I OHS heter ordet också *nokkorr*, hvilket tyckes visa att öfvergången *va -o(u)* är yngre än *v*-omljudet, ty i annat fall skulle man här haft *nakkor;* utvecklingen har varit *nakkvarr, nǫkkvarr, nǫkkorr* [1]). Hvarken *nokkorr* i fornnorskan eller isl. *nǫkkurr* synkoperas, i motsats till fsv. *nokor;* häri spåra vi en gammal dialektskillnad mellan de begge språkgrenarna [2]). — Fsv. *nakvar* motsvarar isl. *nakkvarr* och förutsätter liksom detta ursprunglig suffixbetoning. Omljudet i *nokor* förklaras deraf att ett på första stafvelsen betonadt *nakkvarr* i fsv. synkoperats; det har böjts: *nakkvarr*, plur. *nǫkrir* (af **nakkvrir*), och genom öfvergång af *va* till *o* och allmängörande af de synkoperade formernas stam har den allmänna formen *nokor, nokrir* uppstått. — Den omljudna vokalen har blifvit *o*, icke *ö*, derför att ordet såsom pron. oftast varit obetonadt i satsen (jfr *ok* i st. f. *ök*, af *auk*, Kock, Om några atona, sid. 17). Af samma anledning hafva vi *g* för *k* i nysvenska *någon* [3]).

---

[1]) OHS. 44[8] *nokcora*, 45[22] *nokcorer*, 46[32] *nokcot* o. s. v. Vårt antagande om utvecklingsgången *nakkvarr* — *nǫkkvarr*, *nokkorr*, motsäges icke af det en gång förekommande *dagurđr* (*dagurđarmale* 19[36]), ty detta kan vara ombildadt efter stamordet *dagr*.

[2]) Denna skiljaktighet har väl uteslutande sin grund i analogins inflytande. I fno.-isl. har ordet länge uppfattats som en sammansättning med *hvarr*, medan i fsv. det har dragits öfver till och behandlats som andra pron. på *-varr: iþvarr, ikkvarr*.

[3]) Leffler, som iakttagit ordets former i ÖGL. (*V*-omljudet, sid. 76), anser att formerna *nokor* Vins. 6: 6, och *nokrum* Kr. 18: 1, "inkommit i ÖGL. från andra munarter eller det under bildning varande riksspråket". Han antager nämligen, att *nakuar* är en äldre, i östgötskan bevarad form, *nokor* deremot en yngre form, som utvecklat sig ur den förra, och att utvecklingen gått hastigare i andra dialekter än i östgötskan. Detta antagande är alldeles obehöfligt, om vår förklaring af formerna *nakvar* och *nokor* är rigtig. Alla dialekterna hafva haft begge formerna: formen *nakvar* har blifvit allmän i östgötskan, medan i de andra dialekterna *nokor* fått öfvervigten; de två formerna *nokor* och *nokrum* i Östgötalagen, visa att *nakvar* icke fullständigt undanträngt *nokor* i den dialekt, på hvilken lagen är affattad. — Någon form med dubbelt *k* träffas icke i fsv., oaktadt *kk* väl är det urspr. i ordet. Att vi ej hafva någon form med *kk* i fsv. är lätt förklarligt: i *nakvar* har *k* förenklats, derför att det stått i slutet af en obetonad stafvelse, och i *nokor* har *nok-* kommit

Till isl. *ǫrr*, *ørr*, (den senare formens tillvaro är konstaterad genom skrifsättet *eyrr*, Gislason hos Rydqvist II: 103) svara i fornsvenskan och forngutniskan former utan *u*-omljud: fsv. *ar(r)*, *ær(r)*, forngutn. *er(r)* [1]). För att förstå dessa vexlande former, måste vi gå tillbaka till ordets urgermanska former. Ordet förekommer i sanskr. under formen *arus* (konsonantstam), men är för öfrigt utanför de nord. språken icke uppvisadt i något indoeurop. språk. Deremot träffas det som lånord från någon germ. dialekt i finskan under formen *arpi*, gt. *arven* (Thomsen, Den got. sprogklasses inflydelse på den finske, sid. 68, 113). I Arkiv f. Nord. Fil. III s. 14 har Noreen fäst uppmärksamheten på det finska ordet och anmärkt att man af den finska formen kan sluta att ordet är en stam på *-ves* [2]). Detta är otvifvelaktigt rigtigt, och om vi göra oss reda för den urspr. böjningen, skola vi också förstå, hur de nord. formerna uppkommit. Ordet har urgermanskt böjts sålunda: nt. acc. *arvaz*, dat. *aruzé*, gt. *arvésas* eller urnord. *arvaʀ*, *aruʀe*, *arvisas* [3]). Men af dessa former skulle vi endast erhålla nord. former med *u*-omljud (*ǫrr*, *ǫrre*, *ørs)*, och de fornsvenska formerna blifva oförklarade. Jag tänker derför att man redan i urnord. eller urgerm. tid hade dubbla former. Liksom i fsv. (och ofta äfven i isl.) *v* har försvunnit ur midljudet, derför att det saknades i andra former af

---

från de synkoperade formerna, der konsonanten förenklats, derför att den kommit att stå framför en annan konsonant. Isl. *nakkvarr* har väl fått sitt *kk* genom inflytande från formen *nǫkkurr* eller också har konsonanten åter förlängts framför *r*, sedan ordet icke längre betonats på gamla sättet, med tonen på suffixet (Noreen, Gram. § 203). De i fsv. någon gång förekommande formerna *nokorum, nokoru* (se ofvan) hafva kanske uppstått genom inflytande från *nakvarum, -u*; jfr för öfrigt fsv. *avughan* för *afgan* och dyl. former här ofvan sid. 62.

[1]) Ordet har förmodligen alltid haft dubbelt *r*, ty framför vokal i ändelsen skrifves alltid *rr*, se Söderwalls lex. s. 45.

[2]) Redan Mars 1879 meddelade mig D:r Bugge i bref med anledning af mitt yttrande om forngutn. *er*, Forngutn. ljudlära sid. 13, att han antog detta ord vara en stam på *-ves*; äfven Bugge stödde sitt antagande på finska *arpi*.

[3]) Brugmann Morph. Unters. II s. 189; Möller. Pauls u. Braunes Beitr. VII s. 508; Brugmann Grundriss, I: § 115. — Beträffande stammar på *-es* vilja vi här anmärka, att vi anse Noreen hafva fullkomligt rätt, när han antager en urspr. afljudsvexling *i*, *a*, *u* i detta suffix (Urgerm. judl. § 15, c.). Endast på detta sätt kunna de med detta suffix bildade ordens former förklaras. Ett nord. *fiall* (fht. *felis*) förutsätter nödvändigt ett **felaʀ*, som blifvit **fealʀ, fiall*; *døgr* förutsätter ett *dōgiʀ*; suffixet *ur* är vanligt i ags. i hithörande ord och kan äfven spåras i norden (se Noreen, Arkiv III sid. 15 not.). Ibland har vexlingen gifvit anledning till dubbelformer såsom i *ärr* eller isl. *setr* (af **setaʀ*) och *siǫt* (af **setu(ʀ)*): Noreen, Urgerm. judl. a. st.

samma ord (se ofvan sid. 66), förmodar jag att man i urnord. (eller ännu äldre) tid efter dat. *aruʀe* (och andra former med den svagaste stammen) bildade en nmt. *araʀ* och böjde ordet *araʀ*, *aruʀe*, *arisas*. Häraf skulle uppstå i norden efter synkoperingslagarnas verksamhet *arr*, *ǫrre*, *ęrs*, och af en sådan böjning förklaras de ostskandinaviska formerna. Det är likväl ej min mening att vilja antaga, att den urspr. böjningen upprätthållits i norden ända till *u*-omljudets inträdande. Men jag är öfvertygad om, att i förhistorisk tid på det angifna sättet uppstått två serier former: en med *v* och en utan *v*. De förra formerna hafva blifvit allmänna i Norge, de senare i Sverige - Danmark; inom det sistnämnda området [1]) hafva vi derför endast former utan *u*-omljud, i fno.-isl. former med omljud.

Af följande ord finna vi också vexlande former i de nordiska språken, nämligen af "sparf", "smör", "kött" och fsv. adj. *gör*, isl. *gǫrr*. — Särdeles talrika äro formerna af ordet "sparf". De svenska formerna af detta ord låta ordna sig på följande sätt: 1:o nysv. *sparf* utgår från en stam **sparva,* hvars böjning varit *spǫrr* (af **sparvʀ*, *sparvaʀ*), plur. *sparvar*, och det är stammen i de tvåstafviga formerna som blifvit allmängjord i nysv. *sparf;* 2:o fsv. plur. *sperfuer*, nysv. dial. *sperf, spärf* (Rydqvist II: 28), utgår från en stam **sparvu*, hvars böjning varit: *spǫrr* (af **sparuʀ*, **sparvuʀ*), plur. *spervir*, och af denna senare form förklaras de anförda formerna *sperfuer* och *spärf;* 3:o fsv. *spirver*, plur. *spirva(r)* (Rydqvist anf. st.), utgår från en stam **spervu* [2]), som böjts: *spiǫrr* (af **speruʀ*, **spervuʀ*), plur. *spirvir*, och äfven här är det stammen i nmt. plur. som blifvit allmängjord. — Forndanskan har *sparv*, som bör bedömas som sv. *sparf*. Nyd. *spurv*, plur. *spurve*, anser jag i likhet med Kock (Arkiv V s. 96) hafva annat afljud än de förut omtalade formerna, nämligen *u*, så att vi i denna stam i de nord. språken finna alla tre afljudsvokalerna *e, a, u* [3]). Andra danska former: *spurre*, plur. *spurrer* (Molbech, Dansk Ordbog) och äldre danska *en spørrve* (plur. *spøriæ*) [4]) synas hafva uppkommit genom sammanblandning af ett starkt *spurr* (stam. **spurva*) och *spörr* (stam **sparva*) samt ett svagt *spurve* (stam. **spurvan*, jfr got. *sparva*, *n*-stam). — För isl. finner jag endast följande former genom citat bestyrkta (Oxf. Ordb. sid. 585): sing.

[1]) Danskan har *ar*, sv. *ärr*.
[2]) Jfr Brate. Bezzenbergers Beiträge XI sid. 194.
[3]) Äfven i svenskan har man spår af en stam **spurva*, se Kock, Arkiv, a. st.
[4]) Se Kock, Studier öfver Fornsvensk ljudlära, sid. 477.

spǫrr, gt. *spǫrs*, plur. *sparrar*. Dalskan har äfven sing. *sparr* (Noreen, Ordlista öfver dalmålet sid. 175). Då ordet öfverallt annars (äfven i andra germ. dialekter) visar sig hafva *v* i stammen, synes man berättigad att härleda äfven formerna isl. *sparrar* och dalska *sparr* ur stammen *sparva-*. Isl. har, såsom vi framdeles skola visa, en gång böjt *va*-stammarna på samma sätt som fsv.; vi hafva således äfven här haft en böjning *spǫrr*, plur. *sparvar*; derigenom att *rr* i sing. uppfattats såsom tillhörande stammen, har man fått plur. *sparrar* i st. f. *sparvar*; i dalskan har man på samma sätt fått en plur. *sparrar*, hvartill sedan bildats en sing. *sparr* [1]).

Äfven af adj. *gör* utgå de vexlande formerna från olika stamformer. Fsv. *gör* (med en gammal acc. *garva*, se ofvan), det i vesterbottniskan förekommande *garf* och isl. *gǫrr* acc. *gǫrvan* utgå från en stam *garva*, hvilken vi äfven hafva i forngutn. *gar*, acc. *garran* (för *garvan*). Isl. *gørr* kan förklaras ur en stam *garvu*, som böjts nmt. *gǫrr* (af **garuʀ*, *garvuʀ*), acc. *gørvan* (af *gęrvan*, af *garviana*); genom utjemning har man erhållit nmt. *gørr*. Fsv. *gior*, isl. *gi rr* förutsätter en stam *gervu*; af **gervuʀ*, **geruʀ* har man fått *giǫrr*; acc. härtill skulle heta fsv. *girvan*, isl. *gyrvan*, men några sådana former förekomma icke [2]).

Af ordet "smör" träffa vi i fsv. både *smör* och *smior* (*smiör*, Rydqvist III: 184) [3]), och isl. har *smiǫr* och *smør*. Det förra böjes i hist. tid allmänt som

---

[1]) Rydqvist uppgifver II: 28 isl. *spörr*, plur. *spörrar*, utan citat; i Noreens Gram. (§ 276, och 309) uppgifves en *va*-stam *spǫrr* och en *u*-stam *spǫrr*, men utan anförande af pluralformer. Jónssons lexikon har *spǫrr*, plur. *sparrar* och *sperrir* med ? efter den senare formen. Det är mycket troligt att isl. liks. fornsvenskan haft en stam **sparvu*; plur. härtill skulle heta *spęrvir*; ett *spǫrr*, *spervir* kunde lätt blifva *spǫrr*, *spęrrir* i analogi med: *knǫrr* — *knęrrir*, *vǫrr* — *vęrrir*, och en pluralform *spęrrir* kunde sedan framkalla en pluralform *sparrar* i st. för *sparvar*. Med denna pluralform jemför för öfrigt forngutniska *garran*, *garra*, *garrum* af adj. *gar*, isl. *gǫrr*.

[2]) I fsv. förekommer af adj. *gör* former med *y*, och äfven af verbet *göra* finna vi former med *y*, *gyra*, *-om*, och af adj. *gyr*, *gyru* (Söderwalls lex. s. 444). Det är ej i de ålderdomligaste handskrifterna dessa former finnas. Docenten Kock har muntligen meddelat mig, att dessa former hafva för sin uppkomst att tacka en regel, som i vissa handskrifter är strängt iakttagen. Regeln lyder: i korta rotstafvelser öfvergå ljudförbindelserna *giö-*, *kiö-* till *giy-*, *kiy-*, när i följande stafvelse fins *i*: *görir* blir *gyrir*, præs. konj. *göri* blir *gyri*. Af ordet "kött" heter dat. *kyti*, men öfriga kasus hafva *ö*. I handskrifter yngre än dessa har *y* vidare utbredt sig i samma ord.

[3]) Fsv. *smör* kan icke stå för *smiör* med undertryckt *i*, ty vi hafva i fsv. också *smiugha*, Rydqvist I: 508. Den analoga ljudförbindelsen *sni* förekommer under hela medeltiden i *snior*, *sniör* och ännu i äldre nysv. heter det *sniö*, *sniögha*.

en *va*-stam; *smiǫr*, *smiǫrvi*, *smiǫrs*. Men den ursprungliga böjningen har varit som *u*-stam, och vi träffa ännu en rest af dess böjning som *u*-stam i dat. *smyrfe* (= *smyrvi*) Dipl. Norv. I: 228 (af år 1334). Stammen har således varit **smeru* (**smervu*), förmodligen har härtill brukats som genit. *smiarar* (jfr forngutn. *smier*). Den andra formen är *smør* och icke *smǫr*, hvilket framgår af skrifsättet i norska texter, som göra skilnad mellan *u*-omljud af *a (o)* och *ö*-ljud (oe), t. ex. Dipl. N. II: 122 (år 1315) *ollum*, *monnum*, *log*, *Strond*, men *hoeyra*, *koeypte*, *toeke* (af taka), *smoer;* D. N. IV: 150 (1321) *ollum monnum*, *Mork*, men *hoeyra*, *doettrum*, *smoers;* D. N. I: 134: *gongu*, *log*, *mork*, *oll*, *hondum*, *Boduar*, men *norrønna*, *kømi*, *smørs* o. s. v.[1]). Nyisl. har *smér* af *smer* med *e* förlängdt framför *r* såsom i *mér*. Då endast slutet *ø* i isl. öfvergår till *e* men icke ett öppet (af *ę*, Noreen, Gram. § 71, Anm. 5), måste *smør* liksom *smiǫr* gå tillbaka till en form med *e* i stammen. Såsom grundform kan man derför endast tänka sig ett **smerva*, som blifvit **smerv*, *smør*, fsv. *smör*, och man har haft af detta ord redan i urnord. tid både **smeru* och **smerva*. — Af ordet "kött" hafva vi i fsv. både *kiot* och *köt* (Rydqvist II: 118, om *kyt* se här ofvan); isl. har *kiǫt* och *ket*, hvilket senare står för äldre *køt*. Till grund för *kiǫt* ligger en stam *ketu*, för *køt*, *köt* en stam *ketva*[2]).

Det återstår nu endast att omtala ordet *örtug*, myntnamn: isl. har formerna *ørtug*, *ertug* (*ærtug*, Oxforder Ordb.), fsvenskan har *örtogh (ortogh)* och *artogh*, forngutniskan *ertaug* (Rydqvist II: 67); förmodligen är *ö (ø)* i detta ord upp-

---

[1]) Såsom dat. af *smør* har jag endast träffat *smoere* D. N. V: 156 (år 1341), hvilket naturligtvis icke hindrar att ordet tidigare hetat i dat. *smørve*. Om *smiǫr* upplyser Vigfusson i Oxforder-ordboken att dat. *smiörvi* är *"old"*, och han anför exempel på dat. *"smiöri"*.

[2]) De i ostskandinaviskan förekommande ord med *v* i stammen, af hvilka vi finna mer än en stam äro alltså: *sparf*, adj. *gör*, *njugg* och *snygg* (ofvan sid. 73) samt *smör* och *kött*. Det är naturligtvis ej min mening att vilja påstå, att de olika stammarna stått vid hvarandras sida från början, utan de hafva utvecklat sig ur en äldre böjning med regelbundet vexlande former; i somliga af dessa former har *v* stått qvar, i andra har det vokaliserats till *u*; genom dessa former på *u* hafva orden dragits öfver till de urspr. *u*-stammarnas böjning. Genom en motsatt utveckling hafva urspr. *u*-stammar, derför att *u* i vissa former blifvit halfvokal, dragits öfver till *va*-stammarnas böjning; och härigenom hafva dubbelformer uppstått. Men dessa analogibildningar hafva troligen i de flesta fall uppkommit långt innan en särskildt nordisk språkgren existerade. Hvad "smör" och "kött" beträffar, kan man förmoda att dessa äro ursprungliga stammar på *-ves*. Af dylika stammar kunde lätt formerna *smerva* och och *smeru*, *ketva* och *ketu* utveckla sig, då dessa stammar så ofta förlora den till suffixet hörande konsonanten *(z, R)*; jfr ofvan om *ärr*.

kommet genom *r*-omljud af *a* el. *e*, men mera kan jag ej säga derom, då ordets etymologi är obekant [1]).

U-omljudet i Forngutniskan och Dalmålet. — I Forngutnisk ljudlära sid. 27 f. har jag visat, hurusom forngutniskan skiljer sig från fornsvenskan derigenom att ord, som hafva genom *u*-omljud ombildad stamvokal, äro ännu sällsyntare i den förra än i den senare dialekten, och jag har framhållit (s. 47) att den nästan totala frånvaron af *u*-omljud var "en punkt, hvari forngutniskan är ålderdomligare än alla andra nord. dialekter". I denna fråga hyser jag nu en annan uppfattning. Jag tror att gutniskan haft *u*-omljud i samma utsträckning som fornsvenskan; att spåren af denna ljudlag äro så få i gutnitskan beror derpå, att utjemning till förmån för den oomljudna vokalen här egt rum ännu allmännare än i fornsvenskan. — *U*-omljud finna vi i GL. i obetonad stafvelse i sing. fem. och plur. neutr. af orden *gamal* och *annar:* belti *gamul* kap. 65, kirchia *annur* H. [2]) 4, silkisband *annur* 65. — I betonad stafvelse träffa vi genom *u*-omljud uppkommen vokal endast i orden *ol*, fsv. *öl*, isl. *ǫl* (af **alu*, ofvan sid. 60) [3]), och *yx*, fsv. *öx*, isl. *øx* [4]). Men dessa ord äro också de enda i GL. förekommande ord, som haft omljud i alla former [5]). I alla ord, som enligt fornsvensk *u*-omljudslag haft vexling mellan omljuden och oomljuden vokal, har i forngutniskan [6]) vid utjemning den senare alltid blifvit rå-

---

[1]) För att ej förbigå något, som jag antecknat, vill jag här nämna ordet *tisdag*, för hvilket man skulle väntat *tysdag*, då ordet är sammansatt med gudanamnet *Týr* (stam *tiva*); isl. har *tysdagr*, men ordet har i svensk literatur endast visat sig med *i* i första stafvelsen (Rydqvist VI: 460 *Tisdagher* från medeltidsurkunder); *i* låter förklara sig deraf, att ordet också varit appellativum och såsom sådant böjts: *týr*, plur. *tívar*; dat. sing. har hetat *tívi;* från denna och pluralformerna har *i* inkommit i öfriga former af singularis, brukad både såsom appellativum och proprium: *tír*, gt. *tís*. Jfr isl. plur. *tívar*, hvartill bildats en svag sing. *tívi*, Egilsson lex. poet. sid. 813. — Fsv. *þrysvar* har förmodligen erhållit sin vokal från neutr. plur. *þry*, och fsv. *tysvar*, sidoform till *trisvar*, är måhända analogibildning efter *þrysvar*. Man har dock äfven ex. på öfvergången *vi* till *y* i fsv. *tyggia* för *tviggia*.

[2]) H. = den i slutet af handskr. A. af Gotlandslagen skrifna Gotlands historia.

[3]) *Ol* bieris ai lengr, hver sum cumbr til bryllaups eþa vaizlur *ols* 24 pr.

[4]) Miþ stangu eþa *yxar* hambri 8 pr., þa gaf helgi Olavir hannum aina braiþ *yxi* H. 3. I ordet *yx* står *y* för äldre *ø* enligt gutnisk ljudlag. Allt *ø*-ljud har nämligen redan i forngutniskan öfvergått till *y* (*ȳ*); se Forngutn. ljudl. s. 17.

[5]) Såsom vi ofvan visat har nmt. sing. af ordet "yxa" en gång hetat *ękrir*, men denna form har trol. snart fått vika för nybildningen *øx* (se ofvan sid. 67).

[6]) D. v. s. i den dialekt, som är representerad genom den äldre och den yngre handskriften af Gotlandslagen.

dande. Vi träffa sålunda i GL. icke blott *axul* 26: 7, *ankul* 23: 4, *saþul* 45: 1, *stapul (i stapli)* 63: 2, i hvilka äfven fsv. bibehållit de osynkoperade formernas vokal; också ordet "hufvud", som i fornsv. behållit den omljudna vokalen, har i GL. *a: hafuþ* 19: 38, dat. *hafþi* (äldre *hǫfþi*) 19: 17, gt. pl. *hafþa* (äldre *hǫfþa*) 20. 1 (se ofvan sid. 61). Likaledes har GL. oomljuden vokal i pron. "hon"; det heter här *han* med lång vokal, såsom man finner af skrifsättet *haan* 2: 2, 20: 5; *hān* är ombildadt från *hǫ́n* efter acc. *hāna*, som utan tvifvel bibehållit den långa vokalen (jfr Smål. L:s *höön*, acc. *höna*, der en motsatt utveckling egt rum, se ofvan sid. 57). — Af ord med *v* i stammen anföra vi följande, som i fornsvenskan hafva omljuden vokal: *gar*, fsv. *gör*, isl. *gǫrr* [1]); *hagg*, fsv. *hugg*, isl. *hǫgg*. Det senare har sin vokal från dat. s. *haggvi*, gt. dat. pl. *haggva, haggum;* men här har förmodligen verbet af samma stam inverkat, det heter i GL. regelbundet *hagga*, part. *haggvin* [2]). — Ordet "någon" heter i GL. handskr. A. *neqvar*, som i regeln icke sammandrages i de trestafviga formerna; endast två gånger träffas synkoperade former: *necrum* och *neccrar* [3]). I handsk. B. heter detta ord *naqvar*, som i regeln icke heller sammandrages (se Schlyter, Gottl. L. s. 12 not 28); endast tre gånger träffas här sammandragna former: 20: 12 *nakra* (A. *nequara*), 25: 4 *nakrom* (A. *neqvarum*), 61: 1 *nakrar* (A. *nequarar*). Jag förmodar, att formerna *neqvar* och *naqvar* gå tillbaka till urspr. suffixbetonade former (jfr *nakvar* i ÖGL., ofvan sid. 82 ff.), och att de sammandragna formerna tidigare haft omljuden vokal (*ǫ* el. *ø*?), men i de respektive dialekterna blifvit ombildade efter de allmännare osammandragna formerna. Att formerna *nǫkrir, nǫkrar* o. s. v. funnits i språket, bevisas deraf, att Fårömålet ännu har *nåklen*, någon (Noreen, Fårömålets ljudlära sid. 55), som förutsätter de nämnda omljudna formerna. — Denna samma dialekt har äfven ett par andra ord med bevarad omljuden vokal,

---

[1]) So et maþr verþi ai a vittr *gar* 6: 1, siþan varþ þriþi (kirkia) *gar* H. 4, en i raiþi ir *gart* 8 pr., hafr kirchiu *garra* 3 pr., viþ *garran* 25 pr., af *garrum* gersemum 53. — Af verbet *giera* träffas följande former: inf. *giera* 3: 3, præs. sing. alltid *gierir* utom 63: 2 *gier*, præt. *gierþi*, *gierþu* 8 pr., H. 4. Jfr ofvan sid. 73 f.

[2]) Af neutr. *hagg* träffas följande former: kvert *hagg* 19: 31, tu *hag* 19: 37, miþ luca *haggum* 19: 35. — Verbet har i præs. uppgifvit *v*, men har det qvar i part.: lati *afhagga* 20: 15, *haggi* 26: 7, et hann *haggr* 7 pr., *afhagguit* 19: 24, torfa af hafþi *haggvin* 19: 32.

[3]) Þa en *neqvar* vill kirchiu giera 3: 3, *neqvan* 21: 1, et hann hafi haizl *neqvara* 4, wil hann *neqvarum* mistroa um *neqvat* 25: 4, miþ andru *nequaru* 19: 4, eptir *neqvara* (syni) 20: 12, *nequarar* atbyrþir 61: 1 o. s. v. — De synkoperade formerna träffas: 20: 4 þa en *neccrar* iru ogiftar; H. 5 taki viþr *necrum* biscupi.

nämligen *kytt*, fsv. *køt*, som förmodligen äfven i GL. skolat heta *kyt*, om det der förekommit, samt *nåkagur*, naken (Noreen, a. arb. sidd. 45 och 55). *Nåkagur* (= *nåkagr*) svarar närmast till got. *naqaþs;* forngutn. böjning har varit *nakvaþr*, *nǫkþan*, och det är de synkoperade formernas vokal, som segrat[1]).

I motsats till gutniskan har *Dalmålet* långt mer än fornsvenskan bevarat former med *u*-omljud. Vi vilja här inskränka oss till att efter professor Noreens "Ordlista öfver dalmålet" [2]) anföra några få former från Älfdalsmålet, för att visa, att den regel, efter hvilken *u*-omljudet varit genomfördt, varit den samma som i fornsvenskan. Omljud på grund af *u* träffa vi t. ex. i *lågg*, isl. *lǫgg*, gt. *laggar* (jfr sv. *laggkärl*), *tråst*, *trast*, isl. *þrǫstr*, *utt*, vante, isl. *vǫttr*, *åkkul*, fsv. *ankul* (jfr isl. *ǫkkla*), *åvud*, hufvud, isl. *hǫfuð;* deremot saknas omljud i Älfdalsmålet i *akksul*, axel, fsv. *axul*, isl. *ǫxull*, *avun*, fsv. *avugher*, isl. *ǫfugr*. De senare orden visa att man äfven här såsom i fsv. en gång böjt: *hafuð*, dat. *hǫfðe*. — På grund af *v* träffa vi omljud i: *snågg*, *snygg*, isl. *snǫggr*, acc. *snǫggvan*, i *ökkse*, yxa, fsv. *öx*, isl. *øx*, *bly*, bly, (fht. *blîo*, gt. *blîwes*), i præt. *ståkk* af **stakkv*, isl. *stǫkk*, *såkk* af **sakkv*, isl. *sǫkk;* deremot saknas omljud i infinitivformerna, i hvilka *v* stått qvar: *stikka* för **stikkva* (för *stinkva*), isl. *støkkva*, *sikka* af *sikkva* (för *sinkva*), isl. *søkkva*, *singa* för *singva*, isl. *syngva* (jfr ofvan sid. 69).

Sedan det nu, såsom oss synes, visats, att den ostskandinaviska språkgrenen haft *u*-omljud endast i det fall, då den verkande orsaken fallit bort, skola vi undersöka detta omljuds förhållande till *u*-omljudet i isländskan. Som ofvan är omtaladt, har Säve framställt den meningen, att det af honom s. k. svaga omljudet eller det, som beror på ett i ändelsen qvarstående *u* eller *v*, är "jemförelsevis en nyhet i isländskan" och således yngre än det af Säve s. k. starka

[1]) Noreens förmodan att formerna *nåkagur* och *nåklen* möjligen äro lånade från svenska riksspråket kan svårligen vara rigtig. Ett sådant ord, som "någon" brukar icke lånas från andra dialekter; ordet *naken* har mig veterligen icke omljuden vokal i någon svensk dialekt; och på lån från danskan kan man icke-gerna tänka. *Nåkagur* i färömålet och de olika formerna af "någon" hänvisa till gamla dialektskillnader inom gutniskan. Färömålet har gått mindre långt än de andra gutn. dialekterna i *u*-omljudets upphäfvande. — Hvad *l* för *r* i *nåklen* beträffar, så har man äfven andra exempel på en sådan öfvergång i språket, se Noreen, a. arb. sid. 28.

[2]) I "Nyare bidrag till kännedom om de svenska landsmålen ock svenskt folklif" IV: 2. Professor Noreens transskription kunna vi icke här återgifva.

omljudet, som berott på ett bortfallet *u* eller *v*. Hvarpå Säve grundat denna mening är icke bekant. Men det är klart att åsigten är rigtig. Vi skola som förut betrakta det egentliga *u*-omljudet för sig och *v*-omljudet för sig. Det starka *u*-omljudet sammanhänger med den allmänna förlusten af de korta ändelse- och midtvokalerna, men denna förändring har otvifvelaktigt försiggått samtidigt öfver hela norden och före splittringen i dialekter. Det starka omljudet måste derför också hafva utvecklat sig samtidigt öfver hela språkområdet. Men häraf följer att det speciellt isländska svaga *u*-omljudet måste hafva utvecklat sig senare; isl. *sǫkum* måste hafva erhållit sitt omljud senare än *sǫk*, ty då denna senare form uppstått samtidigt i isländskan [1]) och fornsvenskan, skulle, i fall isl. *sǫk* och *sǫkum* erhållit sitt omljud samtidigt, man vänta att äfven fornsvenskan en gång haft *sǫkum;* dertill kommer, att orsaken till omljudet i *sǫk* har varit en annan än i *sǫkum;* det förra har erhållit sitt omljud just genom och i följd af *u*-ets bortfall, deremot är orsaken till omljudet i *sǫkum* det ännu qvarstående *u;* det är icke troligt att begge orsakerna skulle hafva gjort sig gällande samtidigt. De grunder vi här anfört för antagandet af två *u*-omljudsperioder i isl. skulle delvis äfven kunna anföras för antagandet af två perioder af *v*-omljud, då bortfall af *v* äfven har sin grund i de korta ändelse- och midtvokalernas bortfall. Men för att *v*-omljudet måste hafva utvecklat sig under två perioder i isl. kunna vi anföra mer direkta bevis. Jemte *nøkkviđr* träffa vi i isl. äfven formen *nękkviđr* [2]). Om omljudet inträdt samtidigt i alla ordets former, skulle vi aldrig haft den senare oomljudna formen. Denna form låter deremot förklara sig genom antagandet att *v*-omljudet inträdt på olika tid i de synkoperade och osynkoperade formerna. Den äldsta böjningen i isl. har varit densamma som den urspr. böjningen i fornsv., nmt *nękkviđr*, acc. *nøkđan.* Genom inverkan från de osynkoperade formerna har man erhållit acc. *nękđan.* Då sedan omljudet inträdde i de osynkoperade formerna och *nękkviđr* blef *nøkkviđr*, har man åter erhållit *nękkviđr* genom inflytande

[1]) Benämningen "isländska" är här i sjelfva verket oegentlig, då det starka *u*-omljudet (och kanske äfven det svaga) genomförts före Islands bebyggande. Då emellertid en gemensam benämning är behöflig och intet missförstånd kunnat ega rum, hafva vi öfverallt i denna afhandling tagit namnet "isländska" såsom gemensamt namn för de dialekter, som i historisk tid visa sig hafva ett fullständigt genomfördt *u*-omljud.

[2]) Former med *e* (*ę*) i detta ord uppgifvas af Leffler V-omljudet sid. 13 och Oxforder Ordb. sid. 461. — Om förhållandet mellan öppet *ø* och *ę* jemför Noreen, Gram. § 71, Anm. 5.

från acc. *nękđan*, plur. *nękđir* o. s. v., hvarigenom dubbelformerna *nøkkviđr*, *nękkviđr* uppstått. — Genom antagande af två *v*-omljudsperioder kunna vi äfven förklara tillvaron af en isl. form *kvikr* vid sidan om *kykr*. Äldsta böjningen har varit: *kykr*, acc. *kvikvan*, plur. *kvikvir*. Genom utjemning erhölls nt. sing. *kvikr*, som icke kunde vidare förändras. Genom det andra omljudet blef acc. *kykvan*, plur. *kykvir*, och genom utjemning erhölls stammen *kvik*- (från nmt. *kvikr*) och *kyk*- i alla former [1]). — På liknande sätt förklaras genom en mellan de två omljudsperioderna skedd utjemning dubbelformerna *gęrr* och *gørr* (jfr ofvan sid. 87).

De isl. formerna af verbet "hög" böra enligt min förmodan härledas af en stam *hava*. Vi träffa i de äldsta handskrifterna, som ännu beteckna ett ljud *ǫ*, dubbla former: *hǫr (hor)* och *hár*, *hǫvan (hovan, hofan)* och *hávan*. Äfven dessa dubbla former förklaras genom antagande af en urspr. böjning *hǫr* (af **havʀ*, **havaʀ*), acc. (*havan* och genom vokallängdens öfverflyttning från de enstafviga formerna) *hávan*. Genom utjemning erhölls nmt. *hár*, och då *hávan* blef *hǫvan* genom det andra omljudet, erhöllos former med och utan omljud öfverallt [2]). — I adj. *fár*, som urspr. har *v* i stammen (jfr got. *favai*), finner man endast sällan omljud i handskrifterna [3]); *v* har visserligen försvunnit ur ordet, men detta kan hafva skett först efter det en del former blifvit enstafviga och det första omljudet inträdt. Ordets former förklaras på följande

---

[1]) Hoffory har Arkiv II: 55 framställt en annan förklaring af dubbelformerna *kvikr*, *kykr*. Han anser att *kvikr* utvecklat sig ur ett **kvikuʀ*, af **kvikvʀ*, **kvikvaʀ*, i det han antager att *v* ännu varit halfvokal och vokaliserats i slutljudet; ett **kvikuʀ* kunde ej bli annat än *kvikr*, då *u* icke inverkar på *i*. Omljudet härleder sig från de tvåstafviga formerna *kykvan*, *kykvir* o. s. v. Häremot kan invändas, att ett afledning-*v* aldrig vokaliseras i de nord. språken, hvilket redan Paul observerat (hans och Braunes Beiträge: VI: 102). Att utvecklingen icke varit, såsom H. antager: **kvikvaʀ* **kvikuʀ* **kvikr*, utan **kvikvaʀ*, **kvikvʀ* *kykr*, visar en jemförelse med præs. *høggr* af **hęggvʀ* af **haggviʀ*. Om förhållandet varit sådant som H. antagit, skulle vi haft præs. *hęggr*, icke *høggr*. — Stammen *kvik*- skulle visserligen qvarstå i de former, der ändelsen var *u*, men det är ej troligt att stammen *kvik*- skulle kunnat upprätthållas genom dessa former, i fall de andra haft *y*.

[2]) Om de isl. formerna af detta ord se Leffler. Arkiv I, 272 ff. — Min förmodan att handskrifternas *hor* och *hovan* betyda *hǫr* och *hǫvan* stöder jag derpå, att dessa former med *o* endast förekomma i handskrifter, som beteckna *u*-omljud af *á*. Formerna med *o* försvinna på samma tid som *ǫ* öfvergår till *á*. Jag tror att den rätta utvecklingen af **hauhvaʀ* är forngutn. *hauʀ* med bortfall af *hv* såsom i *sēa* af **sehvan*. Några former med *ō* hafva efter min förmodan icke funnits.

[3]) Leffler anför Arkiv I s. 274 ett neutr. sing. *faot* (*a* och *o* sammanslingrade) från no. Hom.

sätt: nmt. sing. **favaʀ* blef *fǫr*, plur. *(favir) fávir*. Genom utjemning erhölls *fár* och då *v* saknas här, uteslöts det äfven i de tvåstafviga formerna: sing. *fǫr* eller *fár*, plur. *fáir*. Om omljudet inträdt samtidigt i alla former, skulle vi i de äldsta isl. handskrifterna haft en böjning *fǫr*, plur. *fǫir*, men några sådana former som dessa senare har jag aldrig sett uppgifvas. — Om plur. *sparrar* af sing. *spǫrr* hafva vi förut talat, och äfven andra former skulle kunna anföras som bevis på att isländskan haft två *v*-omljudsperioder och att en tid måste hafva förflutit emellan det starka och det svaga omljudets inträdande [1]).

Om u-omljud och brytning. Den allmänna åsigten om brytningen af vokalen *e* till *ea* och *eǫ (eo)*, torde vara, att den är ett äldre phenomen än *u*-

[1]) Någon säker form, genom hvilken min ofvannämnda slutsats om två perioder af omljud, verkadt af *u* i isl., skulle kunna stödjas, kan jag icke anföra. Jag anser det visserligen för sannolikt att *hasl* kommer af en stam **hasula* (lat. *corylus*) och att formen *hasl* uppstått genom en dubbel utjemning: 1. *hasull, hǫslar*, 2. *hasull haslar*, 3. *hasl haslar*, men en dylik förklaring är osäker, då man inte vet om grundformen varit **hasula* eller **hasala* (jfr fht. *hasal*). Antalet af ord, af hvilka man skulle kunna vänta att finna dylika analogibildningar, är icke stort. — Någon absolut tidpunkt för det andra omljudets genomförande i isl. kan icke uppgifvas. Skalderimmen lemna oss i detta afseende ingen upplysning. Man finner visserligen hos skalder, som strängt iakttaga assonancereglerna, ofta helrim, som tyckas visa att det svaga omljudet ännu icke inträdt, t. ex. Hallfreds Oláfsdrápa vers 5[2] (Wisén, Carm. Norrœna, s. 34).

*Bark*laust í Dan*marku*.

Sighvatr Þordarsson, Bersǫglisvísur 6[8] (Carm. Norr. s. 42):

*land*folk tekit *handum*.

Þórarinn Þórolfsson, Eyrbyggia saga sid. 27, vers 3[4] (jfr Leffler, *V*-omljudet s. 30):

þings spámøyjar *singva*.

Men beviskraften hos dylika rim, som ofta förekomma hos 10:de seklets skalder, omintetgöres derigenom att vi hos samma eller samtida skalder anträffa rim, der helassonance bildas af former, som undergått omljud på grund af ett bortfallet *u* eller *v*, med former, som antingen icke kunnat undergå *u*-omljud eller som ännu hafva *u* el. *v* qvar, t. ex. Egill Skallargrimssons Hǫfudlausn, vers 4 (Carm. Norr. s. 21):

óx hiǫrva *hlam*
vid hlífar *þram (= þrǫm)*
gudr óx um *gram*
gramr sótti *fram*.

Hallfredr, Oláfsdrápa 2[4]. *hǫrd* ok austr i *Gǫrdum*.

Þórarinn Þórolfsson, Eyrbyggiasaga sid. 28, v. 3[4]:

kløkkr í fiall at *støkkva*.

Den enklaste förklaringen af denna egendomlighet är, att den genom omljudet verkade

omljudet. Några bevis för denna mening har jag icke sett framställas. Enligt min mening är brytningen en med det egentliga *u*-omljudet (det af *u* verkade omljudet) samtidig företeelse, och liksom *u*-omljudet i isl. utvecklat sig under två perioder, har äfven brytningen genomförts under två perioder. Skillnaden dem emellan är, att under det att det andra *u*-omljudet icke utvecklat sig i fornsvenskan, andra brytningen deremot är allmänt nordisk [1]). Mer än en omständighet väcker tanken på att brytning och *u*-omljud äro väsentligen likartade företeelser. I begge fallen åstadkommes förändringen genom ett hårdt vokalljud i följande stafvelse. Dertill kommer att man ej har svårt för att öfvertyga sig om att *u*-omljudet liksom brytningen ursprungligen varit en diftongisering [2]). Redan dessa allmänna betraktelser hade hos mig verkat öfvertygelsen, att brytning och omljud hafva utvecklat sig samtidigt och till en början på samma sätt. Det som stadgat hos mig denna öfvertygelse är att vi hafva, såsom jag tror, bevis för att brytningen utvecklat sig under två perioder. 1:o på grund af ett bortfallet *a* eller *u*, 2:o på grund af ett qvarstående *a* el. *u*. Vi träffa *a*-stammar, som sakna brytning och som icke varit utsatta för inflytande från närstående ord med obruten vokal. Ett sådant ord är isl. *selr*. Enligt regeln skulle brytning inträda i ett dylikt ord i alla former utom dat. sing., och man har förmodligen allmänt tänkt sig att frånvaron af brytning i isl. *selr* berodde derpå, att vokalen i dat. blifvit allmängjord; för ett enstaka ord vore en dylik förklaring antaglig, men icke för ett större antal ord, och vi finna icke blott isl. *selr* (fsv. *siæl*, sv. dial. *säl*),

---

förändringen ännu varit så ringa, att omljuden och oomljuden vokal kunnat rimma med hvarandra utan att stöta örat. Hvad som emellertid gör denna förklaring osäker är att versar, i hvilka omljuden och oomljuden vokal bilda helrim, stundom träffas äfven i yngre dikter, t. ex. i Einar Skúlasons Geisli (midten af 12:te årh.) *hall* (= *hǫll*, dat.) — *allir* 11[4], *rann* (n. pl.) — *manna* 54[8], i Hǫukr Valdísarsons Íslendingadrápa (omkr. 1200): *hratum* — *skatna* 13[6]. Prof. Wisén har fäst min uppmärksamhet på, att på de två förstnämnda ställena sjelfva handskriften (Bergsboken) har *hall* och *rann* (se Cederschiölds uppl. af Geisli sid. XIV, Lunds Univ. Årsskr. T. X).

[1]) Fsv. *stiæla*, *fiæla*, *stiærna*, *hiærta* o. s. v. Om brytningen kommer jag här att yttra mig endast i största korthet, alldenstund docenten Kock, när jag för honom omtalade, att jag antog två perioder af brytning, förklarade att han kommit till samma resultat och redan börjat förbereda en uppsats öfver denna fråga.

[2]) Jfr Sievers Lautphysiologie s. 138. Den företeelse i angels., som motsvarar hvad som vi i den nord. gram. kalla brytning, kallas af Sievers i hans Angels. Gram. "Umlaut."

utan äfven isl. *melr* (grusbacke); isl. *þegn*, fsv. *þiægn* och *þægn;* isl. *stertr* (fsv. *stiærter* med brytning); isl. *stelkr* (fogelnamn); forngutn. *stelkr*, fsv. *stiælker*, sv. dial. *stelk* (Rydqvist III: 193); isl. *berg* och *biarg*, fsv. *biærgh*, nysv. *berg;* isl. *spell* och *spiall* (fsv. *spiæll*, förderf): isl. *speld* och *spiald* (a square tablet) m. fl. [1]). Det är ej troligt att dativen i så många ord skulle kunnat förorsaka den obrutna vokalens bevarande. Genom antagande af två perioder erhålla vi deremot en naturlig förklaring för bevarandet af dessa obrutna former. Man har böjt äldst:

sing.	*sealr* (af **selaʀ*)	plur.	*selar*
	seal (af **sela*)		*sela*
	seli		*selum*
	seals (af **selas*)		*sela.*

Ett neutrum med *e* i stammen har böjts:

sing.	*bearg* (af **berga*)	plur.	*beǫrg* (af **bergu*)
	bergi		*bergum*
	beargs (af **bergas*)		*berga.*

I mask. finna vi fem former med obruten vokal mot tre med bruten, i neutr. tre af förra slaget mot lika många af senare. Det är då lätt förklarligt huru vi kunna hafva sådana former som *selr*, *melr*, *berg* o. s. v. Dessa former hafva uppstått genom utjemning under tiden mellan den första och den andra brytningens genomförande (jfr ofvan om *nękkviðr*, *kvikr* etc.) [2]).

Men om brytning inträdt på grund af ett bortfallet *a* el. *u*, utan att den egt rum vid ett qvarstående *a* el. *u*, är det klart att åtminstone den första perioden af brytning måste vara samtidig med den första perioden af *u*-omljud. Ett *u*, som verkat brytning, kan icke hafva bortfallit tidigare än ett *u*, som

---

[1]) Se Hjalmar Falk, Arkiv III: 303.

[2]) Ännu mer öfvertygande vore ett fem., som saknade brytning, emedan i ett dylikt, efter de begge perioderna, brytning skulle finnas i alla former. Fsv. *gæf* (= *gef*), isl. *giǫf*, är ett osäkert bevis, emedan det kan vara ombildadt efter ett *gefa*, som fsv. antagligen tidigare haft i st. f. det allmänna *giva*; en annan form af *gæf* är *gif*, som tydligen fått sin vokal från *giva; gif* är i fsv. literaturen yngre än *gæf* enligt Rydqvist II: 60. — Det ofta omtalade *eðri* i Þióðólfs vers, Heimskringla, Ungers uppl. sid. 75 (se Hoffory, Arkiv I: 45), kan förklaras som en analogiform, uppkommen under tiden mellan de två perioderna af brytning. Såsom Hj. Falk sett, (Arkiv III 299) måste en dat. **eðare* blifva *eaðre*. Men *eðre* kan hafva uppstått genom inverkan från de öfriga singularformerna, som icke undergingo brytning, då *a* här stod qvar i ändelsen. Det af Falk uppstälda schemat (a. st.) är alldeles rigtigt för perioden mellan den första och andra brytningen,

verkat omljud; **felu* (got. *filu*) har blifvit *fęl* på samma tid som **saku* blifvit *sǫk*.

Utvecklingen af den första brytningen och det första af *u* verkade omljudet föreställer jag mig hafva varit följande. Förlusten af de korta ändelse- och midtvokalerna är en förändring, som naturligtvis icke inträdt plötsligt, utan successift. I **felu* har *u* icke på en gång gått förloradt, utan det har småningom förklingat, derigenom att exspirationen vid dess uttal blifvit svagare och svagare; till slut har af *u* endast kvarstått ett labialt uttal af den föregående konsonanten. Men på samma gång som exspirationen vid uttalet af den andra stafvelsen försvagats, har trycket på den första förstärkts, hvilket ledt till utveckling af glidljuden, hvilka rönt en assimilatorisk inverkan från det följande ljudet. Af **felu* har uppstått *fe*^{o}*l* med en diftong, som genom sin qvantitet och troligen äfven i andra afseenden skilt sig från de egentliga diftongerna. På samma sätt har af **saku* blifvit *sa*^{o}*k*, **mālu mā*^{o}*l*, **etunar e*^{o}*tnar (iǫtnar)*, *sađular sa*^{o}*đlar*. I diftongen *e*^{o} var den andra delen det öppnare ljudet, som kräfde starkare exspiration, hvarför också det starkare trycket öfverflyttades till denna del: *e*^{o} blef *eǫ* och *e* blef halfvokal. I *a*^{o} var den första delen af diftongen det öppnare ljudet, hvarför här resultatet blef ett annat: här har den första delen erhållit öfvervigten, sedan ljudet först förändrat klangfärg genom inverkan af den senare delen; det nya ljudet har troligen varit ett mycket öppet *å*-ljud, som småningom genom spontan utveckling blifvit mera slutet (jfr ofvan sid. 61) [1].

Äfven i en stafvelse, som icke haft hufvudton, kan *u*-omljudet antagas hafva uppstått på det nu beskrifna sättet. När i sing. fem. och plur. neutr. **gamalu* den sista vokalen fallit bort, medan i andra former t. ex. acc. fem. **gamala*, *gamla* den sista vokalen står qvar och den mellersta fallit bort, kan

[1]) Kock har (Arkiv IV: 159 f.) förklarat det på grund af ett bortfallet *i* uppkomna *i*-omljudet genom diftongisering: *gastir*, *ga*^{i}*stir*, *gęstr*, och han jemför träffande en på detta sätt uppkommen diftong med förhållandet i nordiska dialekter, i hvilka i ordslutet stående oaccentuerade vokaler bortfallit, men ersatts derigenom, att stamvokalen erhållit tvåspetsig accent. I Öländskan har t. ex. impf. *skulle* blifvit *skuul*, uttaladt med två nästan skilda exspirationsstötar. Denna jemförelse är äfven tillämplig på det äldre *u*-omljudet och den äldre brytningen. **Saku* har blifvit *sa*^{o}*k* derigenom att den exspirationsakt, med hvilken *u* bildats, framflyttats till slutet af föregående stafvelse, och i *sa*^{o}*k* har diftongen uttalats med tvåspetsig accent. Diftongens begge delar hafva sedan sammansmält på ofvan beskrifna sätt.

detta förhållande, såsom Paul (Beitr. VI: 124 ff.) närmare utvecklat, endast förklaras så, att den qvarstående vokalen egt en stark biton. Ett **gamalu* har uttalats **gámàlu*, acc. *gámalà*. I en stafvelse med biton förmodar jag att äfven en diftong kunnat uppstå; af *gámàlu* har blifvit *gámà°l*, och senare *gámǫl*, *gamul*.

Det för isl. egendomliga yngre omljudet har enligt min förmodan också uppstått genom diftongisering: *sakum* har blifvit *sa°kum*, *sǫkum*. Men orsaken har här varit en annan. När i isl. *sakum* blifvit *sa°kum* har det berott derpå, att den talande vid det första vokalljudets frambringande redan börjat tänka på det följande och, innan det förra slutats, delvis inställt organen i den ställning, som erfordrades för det senare. Äfven här har alltså diftongiseringen uppstått genom glidljudens utveckling. Olikheten mellan det äldre och det yngre *u*-omljudet består deri, att det förra inträdt som en ersättning för en bortfallen vokal, medan det senare berott på anticipation af ett följande fullt artikuleradt ljud; och det yngre *u*-omljudet öfverensstämmer häri med den yngre brytningen, hvars diftong likaledes måste antagas hafva uppstått genom anticipation af ett följande vokalljud. Då den yngre brytningen är allmänt nordisk, medan det yngre *u*-omljudet är inskränkt till isl., finner man att en stafvelse med *e* lättare grumlats på grund af ett följande *u* än en stafvelse med *a*.

V-omljudet låter förklara sig vida enklare än *u*-omljudet. Det har visats att i fornsv. och äldst äfven i norsk-isl. omljud egt rum i de former, i hvilka *v* fallit bort, men icke i dem, i hvilka det stått qvar. Jag tror emellertid icke att det förra omljudet inträdt såsom en följd af att *v* fallit bort. *V* har fallit bort, då det vid synkoperingen af de korta ändelse- och midtvokalerna kommit att stå i slutljudet eller mellan tvenne konsonanter. Men enligt min tanke har *v* icke omedelbart fallit bort vid vokalsynkoperingen, utan någon tid stått i de nämnda ställningarna. Att omljudsbildande *v* kunnat stå i slutljudet bevisa sådana former som *sǫng* af **sangv* (af isl. *syngva*), *sǫkk* af **sakkv* (isl. *søkkva*) [1]). Det har derför otvifvelaktigt också kunnat stå mellan tvenne konsonan-

---

[1]) **Sangv* och **sakkv* voro enstafviga redan i urnordiska. Jemför äfven förhållandet i gotiska: got. *sagq (sankv)* Luc. 4: 40, *saihv* Mt 8: 4, Mc. 1: 44, *sahvt* Joh. 8: 57, *triggvs*

ter. För neutr. *hǫgg* antager jag sålunda följande utvecklingsformer: **haggva*, **haggv*, **hǫggv*, *hǫgg*, och acc. af adj. *nøkkviðr* har genomgått följande utvecklingsformer: **nękkviðan*, **nękkvðan*, **nøkkvðan*, *nøkkðan*. Det torde nu icke vara svårt att förstå att omljud kunnat finnas i de former, i hvilka *v* fallit bort, men icke i dem, i hvilka det stått qvar. I **haggv* och acc. **nękkvðan* har stamvokalen uttalats med samma exspirationsakt som det följande *v*, medan *v* i dat. *haggvi*, nmt. *nękkviðr* tillhört följande stafvelse d. v. s. uttalats med en ny exspirationsakt, och *v* har naturligtvis kunnat utöfva ett vida starkare inflytande på stamvokalen i de förra formerna än i de senare. Begge slagen af *v*-omljud, både det äldre allmänt nordiska och det yngre norsk-isl., hafva antagligen utvecklat sig på samma sätt: vid begge har labialiseringen uppstått derigenom att den talande i förtid d. v. s. redan vid uttalet af den föregående vokalen påbörjat den artikulation, som erfordrats för *v*. Men det är klart att anledningen till en sådan anticipation varit större, då *v* och den föregående vokalen uttalats med samma exspirationsakt såsom i en form *haggv*, än då vokalen och *v* tillhört olika exspirationsakter såsom i dat. *hagg-vi* [1]).

Luc. 16: 10. — Ofvan (sid. 83 not) har jag uttalat den åsigt, att halfvokalen *v* (före den allmänna vokalsynkoperingen) i inljudet öfvergått till konsonant, på den grund att *v*, när det kom att stå i slutljudet icke vokaliserats (jfr sid. 93 not 1) och en halfvokal förmodligen icke kunnat stå i slutljudet. Denna åsigt vill jag emellertid icke hålla på, då det låter tänka sig, att halfvokalen förändrat uttal först i samma mån som den följande vokalens artikulation försvagats. Öfvergången från **haggva* till **haggv* har naturligtvis skett successift, i det exspirationen vid uttalet af sista stafvelsen mer och mer försvagats. Härvid har *v* otvifvelaktigt äfven undergått förändring, men huru det uttalats när det stått i slutljudet, torde vara svårt att säga. Uttalet har otvifvelaktigt till en del varit beroende på det föregående ljudet. I en sådan form som *sakkv* måste det hafva varit tonlöst (utgjort ett svagt blåsande).

[1]) Uttalet af *v* måste hafva varit förbundet med en särdeles kraftig artikulation, då det verkat omljud icke blott såsom *u* af *a*, utan äfven af de flesta andra icke labialiserade vokalerna. För öfrigt har sjelfva bildningssättet vid *v*-omljudet varit ett annat än vid *u*-omljudet. Det förra kan nämligen icke hafva uppstått genom diftongisering, utan har uppstått omedelbart genom vokalens labialisering. Ty i förra fallet skulle *e* hafva undergått brytning äfven framför *v*, men såsom förut visats har brytning icke egt rum framför *v* (sid. 54), utom i tre bestämda ljudförbindelserna i fsv., i förbindelserna *ingv*, *inkv* och *iggv*, der *i* brutits eller diftongiserats till *iu* på grund af det följande *v*, men denna öfvergång tillhör en långt yngre språkperiod än det fsv. *v*-omljudet (se sid. 68 ff.).

Resultatet af vår undersökning kan sammanfattas i följande satser:

1. *U*-omljud, förorsakadt af ett bortfallet *u*, har varit allmänt nordiskt och utvecklat sig tidigare än *u*-omljud, beroende på ett i ändelsen qvarstående *u*, hvilket senare omljud omfattat endast språket i en del af Norge och dess koloni Island.
2. Brytningen är en med *u*-omljudet likartad företeelse och har liksom detta utvecklat sig under tvenne perioder (se sid. 94 ff.).
3. Omljud, förorsakadt af ett bortfallet *v*, har varit allmänt nordiskt och utvecklat sig tidigare än omljud, beroende på ett qvarstående *v*; det senare omljudet har icke funnits i fornsvenskan, men har omfattat hela den vestnordiska språkgrenen (se sid. 48 not.).

I den föregående framställningen har jag underlåtit taga hänsyn till ord och former, som träffas i de äldsta skandinaviska språkminnesmärkena, runinskrifterna. Det på grund af ett bortfallet *u* eller *v* beroende omljudet måste hafva genomförts före 800, då den allmänna synkoperingen af de korta ändelse- och midtvokalerna egt rum före den tiden. Det system, som framkallats genom omljudet, har antagligen i hufvudsaken upprätthållits ett par århundraden och man kunde derför vänta finna detsamma genomfördt i de äldsta danska och svenska inskrifterna med yngre runor. Men här möter oss den svårighet, som beror på den yngre runskriftens egen beskaffenhet. Genom denna uttryckes ordens uttal på ett högst ofullkomligt och otillfredsställande sätt. För nio enkla vokalljud, som språket haft efter *i*- och *u*-omljudens genomförande, har den yngre eller kortare runraden endast tre tecken, nämligen runorna för *a*, *i* och *u* [1]). För mellanljuden finnas inga särskilda tecken; ett mellanljud uttryckes i regeln med tecknet för det ljud, som det närmast liknar: runan för *a* brukas äfven som tecken för *ä* och *å*, runan för *i* äfven för *e* o. s. v. Man har ofta sökt hjelpa sig med digrafer: *ia* för *e*, *ai* för *ä*, *au* för *å* och *o* m. fl., men det är sällan man finner bruket af dessa konseqvent genom-

[1]) Egentligen finnas fyra vokaltecken, men det fjerde, os-runan, har samma betydelse som det egentliga *a*-tecknet med tillägg af nasalljud. Under uttrycket "den yngre runskriften" inbefatta vi naturligtvis här icke runskriftens sista form, i hvilken genom punktering och andra medel åstadkommits ett tecken för hvarje ljud i språket. Inskriften med dessa runor stå på samma språkliga ståndpunkt som det äldsta bokspråket.

fördt ens i en och samma inskrift [1]). Dessutom hafva de nämda teckensammanställningarna äfven betydelse af diftonger, hvilka senare äfven kunna uttryckas med enkla tecken [2]). I den yngre runskriften har alltså hvarje tecken flere betydelser, och de flesta ljuden kunna uttryckas på olika sätt. Denna mångtydighet har föranledt oreda. Härtill kommer, att runristarna, äfven om man bortser från uppenbara ristfel, icke kunna fritagas från att ofta hafva på ett godtyckligt och nyckfullt sätt begagnat sig af de skriftmedel, som stodo dem till buds. Det är endast med tillhjelp af bokspråket som vi kunna bestämma huru orden uttalats af runristaren. Då bokspråket lemnar oss i ovisshet, kan i allmänhet ingenting afgöras om uttalet af ett i en inskrift med de yngre runorna förekommande ord. På grund af dessa väl kända förhållanden anser jag att enstaka i runor förekommande beteckningssätt icke kunna rubba vår tro på ljudlagar, som uppställts med tillhjelp af bokspråket [3]). Jag har derför

---

[1]) Om beteckningssättet i de yngre runskrifterna se närmare Wimmer, Årbøger for Nord. Oldkyndighed og Historie 1874 sid. 211 ff. och Die Runenschrift, Berlin 1887, sid. 314 ff.

[2]) Ett säkert exempel på att ett rent diftongiskt ljud betecknats med ett enkelt tecken har man på Karlevistenen i versen, der ordet *haugi*, skrifvet *huki*, bildar helassonans med *draugr* (*traukr* i þaimsi *huki*). Detta exempel är i synnerhet derför bevisande, emedan inskriften otvifvelaktigt är inristad af en isländing eller norrman (se Sv. Antiqvarisk Tidskrift IX:2 sid. 13 och Arkiv VI, sid. 104). Omvändt har man också exempel på att en sammanställning af två tecken blifvit onödigtvis använd för ett enkelt ljud: nämligen *au* för *a* i *Auno* (acc.) Liljegren 1189, hvilket förmodligen betyder *Ána*, acc. af *Áni*, samt *Uþinkaur* (= *Oðinkár*) på Skærnstenen (Jylland). Wimmer har Årbøger 1874 sid. 220 också antagit att *au* här står för *a* och enligt min tanke rigtigt förklarat detta deraf, att *au* och *a* i runskrift kunde användas i samma betydelse, såsom tecken för *á* (*biaurn* och *biarn* = *biǫrn*). W:s senare förmodan (Die Runenschrift sid. 328) att *au* här kunde vara omljudsbeteckning och namnet en *u*-stam kan jag icke dela. Namnet förekommer på Harðaknuts och Magnus den godes mynt skrifvet med lat. bokstäfver och ändas alltid på *car*, aldrig *cor* (se Thomsens katalog Nr. 9852, 9869 a, 9985, 9993). Fornnorska *-kárr* har *a*-stamböjning och något spår af *u*-stamböjning förekommer icke (t. ex. dat. *Styrcari* Morkinskinna sid. 214, gt. *Styrkárs* Heimskringla, Harald Gråfälls s. kap. 14). Ett exempel på *ai* för *i* har man i inskriften, Torin, Vestergötlands Runinskrifter nr. 32 (= L. 1390): *Saiktrüks* = *Sigtryggs*.

[3]) Former, som enligt fornsvensk ljudlag skulle hafva omljud af *a* till *ǫ*, äro i runinskrifterna oftast tecknade med runan för *a*. När det senare språket förlorat omljudet på grund af analogi, kan man icke afgöra om detta tecken skall betyda *a* eller *ǫ*. I de äldsta inskrifterna har värdet otvifvelaktigt i dylika former varit *ǫ*. När omljudsvokalen särskildt betecknas, användes *au* eller *u*, som förekommer i former, som förlorat ett *u* eller *v* i ändelsen: t. ex. *Tanmaurk* (= *-mǫrk*) L. 1537 (Jellinge), *aurn* (*ǫrn*) L. 364, *Olauf* (fem. = *Álǫf*) L. 91, *üt* (= *ǫnd*) Torin Nr. 32, *saul* (= *sǫl*) L. 1410, Torin Nr. 9, *uaurþr*

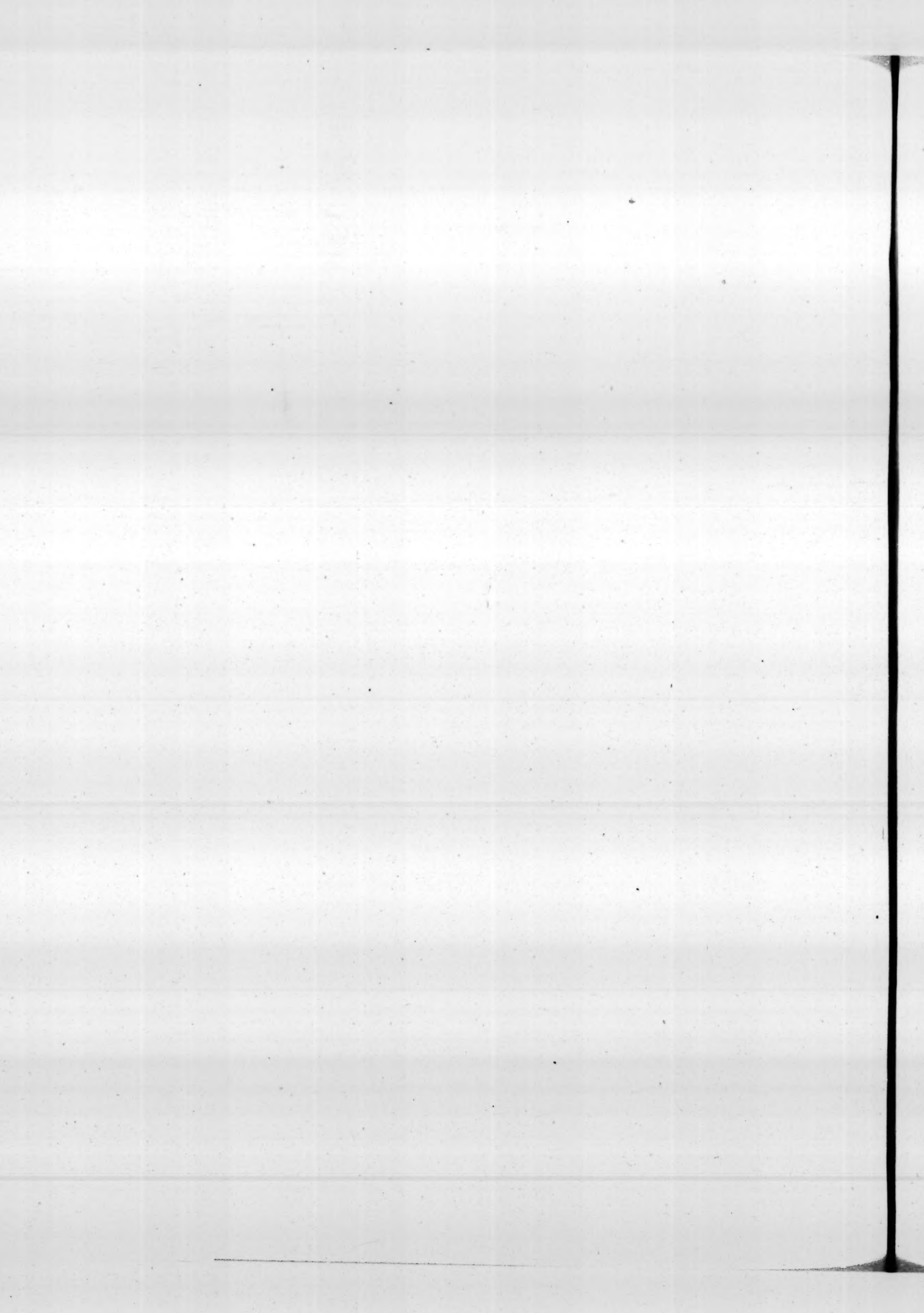
icke ansett det nödigt att här meddela en redogörelse för *u*-omljudet i runinskrifterna, isynnerhet som endast en del af dessa är på ett fullt tillfredsstäl-

(*vǫrđr*), *aut* (= *ǫnd*) L. 312. Dybeck fol. I: nr. 1. Samma inskrift har deremot *salu* och sålunda finner man i regeln *a*, när *u* fins i ändelsen. Särskildt vill jag anmärka att namnet *Anundr*, som tjogtals gånger förekommer på svenska runstenar, aldrig är tecknadt på ett sätt, som kan komma oss att misstänka, att runristaren uttalat det *Ǫnundr*. — De fall, då vi i runinskriften träffa *au* (*u*) för *a* framför ett bevaradt *u* eller *v* i ändelsen, äro följande: *kaurua*, *haukua* (*hukua*), *saulua*, *fauþur*, *sautu*. Inf. *kaurua* (göra) förekommer på den större Jellingestenen (L. 1537, som också har *Tanmaurk*, se ofvan) och på den större Sönderyissingstenen (Thorsen, Runemindesmærker II:2 sid. 75) och formen är förut förklarad (ofvan sid. 73 ff.); det allmänna skrifsättet i de svenska runinskrifterna är *karua*, *kirua*, *kiarua* (= *gǫrva*). Att detta verbs former i danskan tidigt ombildats genom analogi, bevisar formen *kiaurþu* = *giǫrđu* på Vallebergastenen i Skåne (Bruzelius, Samlingar till Skånes historia, fornkunskap och beskrifning 1873 sid. 3). — Omljudet i *hǫggva* är omtaladt ofvan sid. 76. Skrifsättet *haukua*, *hukua* förekommer ofta på svenska runstenar; vanligast är dock *hakua*. — *Saulua* träffas på Glavendrupstenen (L. 1489, Wimmer, Årbøger 1874 sid. 243 ff., Die Runenschrift s. 359) på Fyen i förbindelsen *Saulua kuþa*, tillnamn för den (*Áli*), öfver hvilken stenen är rest. *Saulua* är genit., beroende af *guþa* (isl. *gođi*), och måste antingen beteckna den folkstam eller det distrikt, hvars "guþi" *Áli* varit (Wimmer a. st.). Om namnet är danskt, anser jag den förra förklaringen för den rigtiga; *Sǫlva* är då gt. plur. och omljudet kan förklaras deraf, att ordet är en *va*-stam, hvars sing. hetat *sǫlr* el. *sǫll* (af **Salvaʀ*). Någon dansk namnform, som skulle kunna sammanhänga med *saulua*, är emellertid icke påvisad. Deremot har man i södra Norge i forntiden ett ortnamn *Sǫlvi* (Wimmer a. st.) och jag anser det troligast att den (*Áli*), öfver hvilken runstenen är rest, härstammat från det Norska *Sǫlvi* och att runstenens *saulua* är en norsk form. — *Fauþur* (äfven *fuþur*), som förekommer några gånger i runinskrifter (*fauþur* Glemmingestenen i Skåne enl. Wimmer Die Runenschrift sid. 326, vidare L. 258, 967, *fuþur* L. 504) förklarar jag som uppkommen genom blandning af två former: det allmänna *faþur* och *fauþr* (det senare t. ex. Torin Nr. 66). Det förra svarar till fno. *fǫđur*, det senare till fno. *fǫđr* (*fođr* i handskrr. mycket ofta, se Fritzners Ordbog[2]). Jag tror icke att handskrifternas *fođr* är en felaktig skriftform för *fođur* (*fǫđur*); *fǫđr* är en regelbunden motsvarighet till lat. *patrem*; en sådan form blef urgerm. **faþur* (af **faþr* med vokaliskt *r*), som gaf ett nord. *fǫđr* (jfr äfven *Herjafǫđr* cet.). På samma sätt tolkar jag *briuþur* (dat.) i inskr. L. 992 (*briuþur* enligt Baron Hermelin, se Antiqv. Tidskr. X: s. 220, L. har felaktigt *bruþur*) såsom uppkommen genom sammanblandning af *briuþr* (= *brøđr*, *iu* = *ø* ss ofta) och det vanliga *bruþur*. Jag tviflar emellertid på att det funnits i fsv. uttalsformerna *fǫđur* och *brøđur*; *fauþur* och *briuþur* tror jag snarast hafva uppkommit genom sammanblandning af två skrifsätt. — Det återstår nu att omtala formen *sautu*, som träffas på två skånska runstenar i samma trakt L. 1428 och 1429 i betydelsen "de satte". Rigtigheten af läsningen *sautu* är bestyrkt af Wimmer: Det philologisk-historiske samfunds Mindeskrift 1879, sid. 183. Då det på grund af den föregående framställningen är otillåtligt att taga *au* såsom tecken för *ǫ* d. v. s. som *u*-omljud af *a*, måste vi antaga att runristarna (eller kanske snarare runristaren, då det är sannolikt, att begge inskrifterna äro inristade af samme man) af en nyck eller af någon särskildt anledning här användt ett mera ovanligt skrifsätt. Den närmast liggande förklaringen synes vara att antaga det *au* här betyder *u* såsom i de i föregående not om-

lande sätt bekantgjord. Jag vill emellertid anmärka, att runinskrifterna långt snarare bekräfta än vederlägga den theori, som vi med tillhjelp af bokspråket sökt bevisa i denna afhandling.

---

nämnda fallen. Men denna förklaring anser jag af flera skäl oantaglig, bland annat hufvudsakligen derför att jag tror att formerna *satti, sattu* icke funnits eller åtminstone icke varit allmänna i så gammal tid, som den, till hvilken de två i fråga varande inskrifterna höra (emellan *R* och *r* är den gamla skilnaden i dem upprätthållen). *Sati* och *satu* i äldre inskrifter betyda enligt min mening *sętti* och *sęttu*. Fornnorskan har uteslutande *sętti* och præteritiformer med omljudsvokalen *æ* förekomma både i fornsvenskan och forndanskan. (Rydqvist I:84, IV:14, Wimmer, a. skrift sid. 182). Äfven i gamla svenska runinskrifter förkomma former som hänvisa till ett uttal *sętti, sęttu*: t. ex. *situ* Dybeck 8:o 60 (jfr A. T. X. s. 330), vidare Dybeck 8:o 55, L. 1213, 1353. På grund af denna utbredning i tid och rum af formen *sętti* antager jag att denna varit den allmänt nordiska formen och att *satti* är en yngre analogibildning. Dertill kommer att en analogibildning *sętia, sętti* i st. f. *sętia, satti* i synnerhet i fornnorskan är i högsta grad osannolik, medan en ombildning i motsatt rigtning från *sętia, sętti* till *sętia, satti* efter regelbundna svaga verb med kort rotstafvelse (*hvętia, hvatti, ętia, atti* o. s. v.) är naturlig. Jag förnekar alltså, att en form *søttu* kunnat finnas i fornsvenskan på grund af ljudlagsenlig utveckling, äfven om denna dialekt haft *u*-omljud i samma utsträckning som isländskan. Och jag behöfde derför icke här vidare upptaga utrymmet med att orda om runstenarnas *sautu*, utan kunde öfverlemna åt hvars och ens egen fantasi att utfundera hvad runristaren kunnat mena med ett sådant skrifsätt. För att likväl tillintetgöra hvarje tvifvel, som kunde uppstå beträffande den säveska omljudslagen på grund af *sautu*, skall jag visa att detta kan tydas på ett sätt, som fullständigt öfverensstämmer med hvad vi nyss utvecklat om böjningen af *sętia*. Lektor Brate har (Månadsbladet 1886 sid. 62) uppvisat att runan for *u* användes för ljudet *i*. Jag hyser dock en annan mening än Lektor B. om uppkomsten af detta bruk af *u*-runan. Bland de af Lektor B. anförda exemplen finnas särskildt två, der *au* står för *ai* i *þauʀ* = *þaiʀ* (Dybeck fol. II, 189 och L. 1049); härtill kan läggas ytterligare ett *þaum* = *þaim* på den större Gunderupstenen i Jylland (Thorsen, II:2 sid. 85). Enligt min tanke härleder detta bruk af *u*-runan sig deraf, att denna runa användes som tecken för *y* och att äfven *i*-runan användes i denna betydelse. Genom att tillägga *u* denna betydelse i *sautu*, erhålla vi en beteckning för just den uttalsform, som runristaren efter all sannolikhet användt; digrafen *ai* är nämligen i runor en regelbunden beteckning för *ä*-ljud. *Sautu* betyder alltså enligt min mening *saitu* (eller kanske närmast *saytu*) d. ä. *sęttu*. Måhända har runristaren användt detta ovanliga skrifsätt, för att visa sin omfattande runkunskap; någon villrådighet om betydelsen kunde ju icke uppstå.

Cum inter paucos codices græcos in Suecia asservatos essent duo Chrysostomei vetustate admodum insignes, putabam Suecorum esse philologorum eos excutere, si quæ præberent digna, quæ divulgarentur, ea publici iuris facere. In quibus autem libris cognoscendis et cum editionibus conferendis versanti mihi videbatur non esse tempus frustra consumere, si quis huic scriptori inter principes ecclesiæ patres locum tenenti operam navaret. Mox enim intellexi neque editiones Chrysostomeas emendationem abnuere et hos libros præbere, quibus in emendando Chrysostomo multum tribuendum esset. Postquam eo modo studium meum ad se convertit Chrysostomus, mihi proposui ut, quoad tempora sinerent neque inde detrimentum caperent cetera, quæ oporteret me colere studia, operam in eius cognoscendis collocarem libris; quorum bibliothecas exteras magnum servare numerum et ex variis catalogis librorum ms:orum (ut ex iis, quos confecit Henricus Omont) videre licet et partim ipse observavi.

In libris Chrysostomeis cognoscendis non id solum in animo habeo sequi, ut eruem, quæ legendi rationes ab editionibus alienæ in iis exstent, aut quo inter se cognationis gradu coniuncti sint ut indagem (quod ut necesse est indagetur, antequam ad contextum Chrysostomeum constituendum aggredi liceat, ita adhuc, quod ego sciam, prorsus est neglectum); sed id quoque persequi studeo, ut quæ propria in rebus grammaticis præbeant libri, quæ ad rem palæographicam explicandam, quæ omnino ad historiam linguæ græcæ illustrandam aliquid conferant, non minore studio exponam quam quæ ad verum contextum Chrysostomeum restituendum pertinent.

Hanc primam ad Chrysostomum patrem symbolam de codice Lincopensi continuo insecutura est altera, quæ erit de codice Holmensi. Spero fore ut alias iis adiungam eius generis symbolas.

Restat ut quantas possum maximas Consistorio Venerando Dioecesis Lincopensis et præfecto Bibliothecæ, D. Erico Hjalmaro Segersteen gratias agam ob librum manu scriptum utendum mihi singulari benevolentia datum.

Scribebam Lundæ a. d. X Cal. Nov. MDCCCLXXXIX.

Johannes Paulson.

De codice Lincopensi homiliarum Chrysostomi in epist. ad Cor. I habitarum [1]).

Scripsit

JOHANNES PAULSON.

Bibliotheca Dioecesis Lincopensis inter libros manu scriptos fragmenta homiliarum Chrysostomi Patris in I:rem Apostoli Pauli ad Corinthios Epistolam asservat. Signo notantur Teol. 178. Chartacea sunt, in folio, sæculo duodecimo (ineunte fere), ni fallor, scripta [2]). Vide tab. pal [3]). Uni tribuenda omnia sunt manui, præter quod fol. 15 (si ordinem, quem hodie servant, sequimur) r² (= rectæ paginæ dimidium alterum) nova manu exaratum præbet finem homiliæ XXII:æ a p. 188, v. 37 [4]) ἐπει[δάν [5]), et quod tertia *fortasse* manus f. 33, r² scripsit a p. 224 n(ovæ) h(omiliæ) v. 3 ἐχόντων ad p. 225 v. 7 πενίας πα] ραμυθία [6]). Quinquaginta octo nobis servata sunt folia. Eo modo transversas,

---

[1]) Codicem descripsit A. R. Alvin: Chrysostomi Homilia öfver I Kor. 8 efter en grekisk handskrift. (Diss. Upsal. theol.). Linköping. 1885. p. 7 sqq.

[2]) Alvin, p. 19, codicem aut sæculo undecimo in finem vergenti, aut duodecimo ineunti tribuit.

[3]) Hæc tabula repræsentat fol. 13, v(ersam pag.). Persimilis, verum ut fatear, est codici, uno tamen vitio laborat, inde orto, quod fieri non poterat, ut interior margo nisi folio e compagine soluto in eandem prorsus atque ceterum folium planitiem complanaretur. Unde factum est, ut litteræ iuxta eum marginem positæ minorem, quam ceteræ, nactæ sint formam.

[4]) Sequor eam operum Chrysostomi editionem, quam in Patrologiæ cursu completo dedit J.-P. Migne. Homilias in Cor. I. exhibet tomus X (Lutetiæ Parisiorum. 1859).

[5]) Hæc, quæ ad finem restant, viginti septem occupant libri ms:i versus.

[6]) Alvin, p. 11, de huius paginæ nova manu non cogitat.

a quibus pendet scriptura, acceperunt lineas stilo ductas, ut quaternionum folia 1, 3, 5, 7 paginas versas, 2, 4, 6, 8 paginas rectas lineis distinguant, scriptura in foliorum 1, 3, 5, 7 paginis rectis, 2, 4, 6, 8 paginis versis pendente e lineis quasi elatis, quæ, stilo alteras paginas sulcante, effectæ sunt. Paginæ, ut e tabula apparet, dimidiatæ sunt (unde r^1, r^2, v^1, v^2), tricenos senos versus exhibentes [1]). Excipitur tamen fol. 8, cuius r^2, v^1, v^2 tricenos septenos versus exhibent, fol. 9, cuius r^1, r^2 tricenos quaternos versus præbent. Cuius aberrationis causa ea est, quod hæc folia nisi in longitudinem lineis divisa non sunt, transversas lineas non acceperunt [2]).

Folia, exceptis ultimis quattuor, de quibus infra, verum contextus ordinem repræsentant, multis tamen diremptum lacunis. In quibus quot folia deperdita sint, maxima cum veri similitudine ubique eruere licet. Ad quod eruendum optimum nobis adiumentum præbent folia quædam, quorum in fine litteræ, quaternionis numerum indicantes, hodieque restant. Folia enim 11, 21, 29, 31, 49, 53, 54 exhibent hoc ordine numeros ιβ', ιδ', ι(ε') [3]), ις', κα', κβ', κδ'. Nisi ad hos numeros codicis integri, qui quondam fuit, statum nobis repræsentamus, non est, cur dicamus nos veri similitudinem assecutos esse.

Ab homiliarum Chrysostomi in hanc epistolam habitarum initio librum integrum incepisse, ea, quæ sequentur, ostendent. Sed initium deperditum est. Fol. 1 enim continet textum, quem præbet M. X, p. 51, v. 11 [οἶον ὅτι ὁ χριστὸς ἥξει — p. 52, v. 62 ἑκάστῳ, καθότι] = 113 versus Mignianos. Huic folio editio M. præmittit 2,475 versus, qui si in folia distribuuntur, efficiunt haud dubie 24 folia, i. e. tres quaterniones. Singulis igitur foliis centenos ternos versus tribuimus [4]), et fol. 1 primum fuisse quaternionis quarti (= IV, 1) credibile ducimus.

[1]) Fol. 12, v^1 primus versus scriptura vacuus est.

[2]) Hæc igitur res ostendere videtur uniones foliorum lineas, quibus dimidiantur paginæ, accepisse ante, quam locum suum in quaternionibns occuparent, transversas autem lineas scripturæ sequendas, unionibus iam in quaterniones dispositis, ductas esse.

[3]) Ita uncis includo ea, quæ oculi non satis cernunt.

[4]) Hunc numerum medium fere esse inter eos, quos singula folia exhibent, ex iis, quæ sequentur, emerget. Quum alterum folium non respondeat ad tantum versuum M. numerum, quantum præbet fol. 1, vix licet, ex eius numero proficiscentem, ad eum quasi ad normam distribuere versus amissos. Fol. 1 præterea incipit a pagina non lineata, unde sequitur, ut locum imparem quaternionis sui obtinuerit. Vide init. huius p. Si sumimus hoc folium tertium et vicesimum ab initio, non quintum obtinuisse locum, fit ut præmissa folia quam proxime respondeant ad folii primi ambitum (centeni duodeni enim versus et dimidius sin-

Hoc folium excipit maior etiam lacuna. Fol. 2 enim, quod proxime sequitur, incipit a pag. 149, v. 36 τὸ πεῖσαι ψυχάς [1]). Inter folia 1 et 2 igitur est lacuna 5,964 versuum. Qui versus, ratione habita quum eorum, quæ proxime exposuimus, tum eius rei, quod necesse est distributio versuum bene congruat cum iis, quæ sequentur, 57 folia occupasse videntur, singulis foliis centenos quaternos fere versus accipientibus [2]). Quare folia, in lacuna deperdita, una cum præmisso folio IV, 1(1) [3]) effecisse videntur septem quaterniones (IV—X), et insuper priora duo folia quaternionis undecimi: XI, 1, 2. Deinde continuatur fragmentum nostrum ita, ut hanc lacunam excipiat

XI, 3(2) = p. 149, v. 36 τὸ πεῖσαι ψυχάς — p. 151, v. 12 τῇ τῶν οἰκείων (= 104 v.).

4, 5 } = p. 151 v. 12 οἰκείων — p. 154, v. 33 Ἔλαττον μὲν ἡ πορνεία (= 206 v.) [4]).

6(3) = p. 154, v. 33 ἀλλ' ὁ θεὸς τῶν σῶν — p. 156, v. 7 ἕκαστος ἐν τῇ κλήσει (= 103 v.) [5]).

7, 8 } = p. 156, v. 8 ᾗ ἐκλήθη — p. 159, v. 24 τὸ παρόν (= 207 v.).

XII, 1(4) = p. 159, v. 24 ἤγαγε τὸν λόγον — p. 161, v. 13 μᾶλλον ἐπαίρονται (= 102 v.) [6]).

2(5) = p. 161, v. 13 ἂν δὲ μετὰ ἄλλων — p. 162, v. 57 τοὺς μετέχοντας (= 103 v.).

---

gulis foliis tum tribuuntur), longius autem a sequentium foliorum ambitu recedant, quam ut veri similitudo sit servata. Sed vel id nos prohibet, quominus id sumamus, quod tum necesse erit statuamus ternionem fuisse in amissa libri parte aut ea, quæ præmittitur, aut quæ excipit hoc folium; de ternionibus autem inter quaterniones non licet cogitare, nisi ubi manifesta nos ad eius modi fasciculum statuendum adducunt argumenta.

[1]) Minore forma sic excuduntur ea. quæ intra lacunarum fines posita sunt.

[2]) Velim observes, quam prope ad versuum numerum, quem supra, p. 2 fine, singulis in libri initio amissis foliis dedimus, accedat hic numerus.

[3]) Ita uncis inclusus, numerus, indicans, quem hodie locum occupent folia, apponitur iis numeris, quibus ostenditur quaternionis locus et foliorum intra quaternionem ordo.

[4]) Folia, quæ finem præmissæ, initium sequentis homiliæ continent, debent ad versuum numerum, uno alterove minorem, quam quæ continuum textum præbent, respondere, quum et ubique novæ homiliæ titulo præmittatur ornamentum, plerumque, ut in tab. pal., tres paginæ dimidiatæ versus occupans (interdum duos. semel unum), et interdum fiat, ut finis præmissæ homiliæ adornate disponatur. Vide tab pal. In XI. 4 initium cepit hom. XIX.

[5]) Velim observes huius quaternionis folia servata unionem effecisse, 3—6. Uniones autem 1—8, 2—7, 4—5 exciderunt.

[6]) In hoc folio (r²) incipit nova homilia, XX. Supra pag. dimidiatas, in quibus initium capit nova homilia, ubique homiliæ numerus litteris græcis indicatur (vide tab. pal.). Hi numeri semper cum numeris, quos præbent editiones, congruunt.

XII, 3(6) = p. 162, v. 57 ἅπερ οὐ σφόδρα — p. 164, v. 52 καὶ διὰ]τοῦτο (= 108 v.).
4(7) = p. 164, v. 53 τοῦτο οὐδὲ τοῦ πνεύματος — p. 166, v. 41 περι]ττὸν ἂν εἴη (= 107 v.).
5(8) = p. 166, v. 41 περι[ττὸν ἂν εἴη — p. 168, v. 25 καὶ ἐκ σπαργάνων (= 106 v.).
6(9) = p. 168, v. 25 ἐπὶ φάτνης κειμένου — p. 169, n. h. v. 11 ἀπείχετο (= 104 v.)[1].
7(10) = p. 169, n. h. v. 11 ὑπὲρ τοῦ μὴ σκανδαλίσαι — p. 171, v. 46 ὑπὲρ τὰς λοιπὰς (= 104 v.).
8(11)[2] = p. 171, v. 46 ἐκκλησίας — p. 173, v. 33 ἀναγκαίων ζητεῖν (= 108 v.).

XIII, 1, 2, 3 = p. 173, v. 33 Δείξας τοίνυν — p. 178, v. 28 τοὺς θαυμάζοντας (= 316 v.).

XIII, 4(12) = p. 178, v. 28 καὶ ἀποστῶμεν — p. 179, v. 61 τί ἐροῦμεν (= 99 v.).
5(13) = p. 179, v. 61 τί δὲ ἀπολογησόμεθα — p. 181, v. 30 καὶ σφαγαὶ καὶ φόνοι (= 95 v.)[3].
6, 7, 8 = p. 181, v. 30 Διόπερ τῶν ἄλλων — p. 186, v. 21 ἀλλ' ἵνα (= 308 v.).

XIV, 1(14) = p. 186, v. 21 σωτήρια δόγματα — p. 188, v. 9 ἐπεὶ καὶ παῖδες (= 97 v.).
2(15) = p. 188, v. 9 πολλάκις τὰ ἧττον — p. 189, v. 37 οὕτω τρέχω (= 91 v.)[4].
3(16) = p. 189, v. 37 ὡς οὐκ ἀδήλως — p. 191, v. 14 τῶν ἡμετέρων (= 103 v.).
4(17) = p. 191, v. 14 οὕτω κἀκεῖνοι — p. 192, v. 56 ἁμαρτάνειν (= 106 v.).
5(18) = p. 192, v. 56 καὶ τῆς μὲν ἐκείνων — p. 194, v. 26 ἀλλ' ἐ]κείνου (= 99 v.).
6(19) = p. 194, v. 26 ἐ]κείνου τοῦ προφητικοῦ — 195, v. 63 γοητεῦσαι (= 98 v.).

---

[1]) In hoc folio (v[2]) incipit nova homilia, XXI. De parvo versuum numero r[1] et r[2] vide p. 2.

[2]) Hoc folium exhibet quaternionis signum ιβ'.

[3]) Nova homilia, XXII, in hoc folio incipit. Vide tab. pal.

[4]) Quod tam parvum versuum Mignianorum numerum exhibet hoc folium non ex ea sola re pendet, quod homiliarum (XXII et XXIII) in eo nobis occurrit confinium; in quo velim observes pleniorem præmissæ homiliæ exitum; vide collationem; sed magis etiam a manu illa, quam supra p. 1 diximus exarasse finem homiliæ XXII:æ. Hæc enim manus ad exarandos tredecim fere versus editionis septem et viginti libri ms:i versibus usa est, qui numerus versuum ms:i ad duodeviginti fere vel undeviginti versus editionis respondere solet.

XIV, 7(20) = p. 195, v. 63 οὐχὶ ἄψυχος — p. 197, v. 28 τὸν λιμένα (= 96 v.).
8(21) [1]) = p. 197, v. 28 τοσαῦτα καί — p. 198, n. h. v. 13 λέγων (= 91 v.) [2]).
XV, 1(22) = p. 198, n. h. v. 13 Πιστὸς δὲ ὁ θεός — p. 200, v. 33 Οὐ γὰρ τῷ (= 98 v.).
2(23) = p. 200, v. 33 μετέχειν μόνον — p. 202, v. 9 Εἶτα (= 104 v.).
3(24) = p. 202, v. 9 ἐπειδὴ ἐν τάξει — p. 203, v. 37 οὐκέτι αἰχ]μάλωτος (= 94 v.).
4(25) = p. 203, v. 37 αἰχ[μάλωτος — p. 205, v. 7 Ἐνταῦθα γάρ (= 97 v.).
5(26) = p. 205, v. 7 σοὶ τὴν γῆν — p. 206, n. h. v. 14 ἀλλ' ὡς (= 93 v.) [3]).
6(27) = p. 206, n. h. v. 14 βδελυρῶν — p. 208, v. 10 βλασφημίαν (= 96 v.).
7(28) = p. 208, v. 10 ἐνταῦθα δέ — p. 209, v. 46 ἐκείνη δέ (= 98 v.).
8(29) [4]) = p. 209, v. 46 ἔμενεν ἀνέπαφος — p. 211, v. 15 τὸ ἑαυτοῦ ζητεῖ (= 94 v.).
XVI, 1—6 = p. 211, v. 15 τοῦτο καὶ ἐγώ φημι — p. 219, v. 36 κατακαλύπτων (= 507 v.) [5]).
7(30) = p. 219, v. 36 κατακαλύπτων — p. 221, v. 7 μὴ ὑβρίζῃ (= 100 v.).
8(31) [6]) = p. 221, v. 7 τότε πάντα — p. 222, v. 47 διαστῆναι τὴν γῆν (= 100 v.).
XVII, 1(32) = p. 222, v. 47 τῷ τὰ τοιαῦτα — p. 224, v. 39 μετὰ ὁμονοίας τόν (= 96 v.).
2(33) = p. 224, v. 39 ζυγὸν τοῦτον — p. 225, v. 51 εἰρημένου (= 87 v.) [7]).

---

[1]) Exhibet quaternionis signum ιδ'.

[2]) Homilia XXIV initium capit in hoc folio. Præterea in libro plenior redditur homiliæ finis quam in editione. Vide coll.

[3]) Hom. XXV in hoc folio initium capit. De pleniore libri ms:i salutatione vide coll.

[4]) Exhibet quaternionis signum ι(ε').

[5]) Singulis igitur foliis octogenos quaternos vel quinos versus M. tribuimus. Tam parvum versuum numerum adhuc nullum præbuit folium. Quum vero f. 31 quaternionis signum exhibeat (ιϛ'), quem quaternionem claudunt fol. 30 et 31 (= XVI, 7, 8), neque fieri possit, ut quattuor folia ad tantum versuum M. numerum respondeant, — singula tum folia centenos vicenos septenos versus M. exhiberent, et ternionem, non quaternionem haberemus — id solum restat, ut in sex folia distribuantur versus. (De quinque cur cogitare non liceat, apparet). Ne tamen probabilis ratio, quo modo factum sit, ut is modus distribuendi versus solus veri similis sit, abesse videatur, credo aliam manum, quæ maiore ad litteras pingendas usa est spatio, aut illam quæ nobis obvia fuit XIV, 2(15), aut quæ nobis mox occurret, [XVII, 2(33)], partem aliquam amissorum foliorum scripsisse. In primo huius lacunæ folio initium cepit hom. XXVI.

[6]) Hoc folium præbet signum quaternionis ιϛ'.

[7]) In hoc folio incipit hom. XXVII. Parvus versuum M. numerus pendet etiam e manu illa, cuius mentionem fecimus p. 1. Dimidiata enim pagina, hac manu scripta, respondet ad undeviginti tantum versus, quum soleant eiusmodi paginæ aliquanto plures exhibere versus.

XVII, 3—8 }
XVIII, 1—8 } = p. 225, v. 52 *καὶ δηλωθέντος* — p. 247, v. 50 *νομίζεις αὐτόν* (= 1,353 v.) [1].
XIX, 1 }

XIX, 2(34) = p. 247, v. 50 *τρυφᾶν* — p. 250, v. 8 *ἀπαγάγῃ τῶν κακῶν* (= 98 v.).

3(35) = p. 250, v. 8 *καὶ καταπνίξῃ* — p. 251, v. 4 *ἀλλ' ἵνα πάντες* (= 99 v.) [2].

4(36) = p. 251, v. 4 *τὴν ἑνὸς σώματος* — p. 252, v. 42 *Εἰ ὅλον* (= 103 v.).

5(37) = p. 252, v. 42 *γὰρ ἦν ἀκοή* — p. 254, v. 17 *κάλλος ἡ σωτηρία* (= 96 v.) [3].

6(38) = p. 254, v. 17 *μὴ ἐπαιρώμεθα* — p. 255, v. 59 *ὑπὲρ ἑαυτῶν δε]δοικέναι* (= 100 v.).

7(39) = p. 255, v. 59 *δε[δοικέναι, μή ποτε* — p. 257, n. h. v. 1 *τὸν φθόνον* (= 97 v.) [4].

8 }
XX, 1 } = p. 257, n. h. 1 *καὶ τὴν ἀθυμίαν* — p. 262, v. 30 *λάμπων, οὐκ αὐτόν* (= 301 v.).
2 }

XX, 3(40) = p. 262, v. 30 *ἐγκωμιάζουσι* — p. 264, v. 33 *τῶν μυρίων* (= 104 v.).

4 }
5 } = p. 264, v. 33 *τῶν μυρίων ἀπαλλάξωμεν* — p. 267, v. 39 *ἐκείνων σπουδήν* (208 v.) [5].

6(41) = p. 267, v. 39 *ἀπαιτεῖ* — p. 269, v. 15 *τὸ ἀξίωμα* (= 106 v.).

7 }
8 } = p. 269, v. 15 *Ἐπὶ μὲν γάρ* — p. 272, v. 29 *πατρὸς καὶ παιδός* (= 208 v.).

XXI, 1(42) = p. 272, v. 29 *τοῦτο συμβαίνει* — p. 274, v. 6 *καὶ ἀκό]λαστος* (= 100 v.).

2(43) = p 274, v. 6 *ἀκό[λαστος* — p. 276, v. 6 *ἀλλ' ἵνα* (= 103 v.).

---

[1]) Præter longe maiorem partem homiliæ XXVII:æ, hæc lacuna continuit totam homiliam XXVIII:am, et XXIX:am, præter in fine partem aliquam. Ex iis, quæ de lacunæ ambitu exposuimus, apparet singulis foliis nonagenos versus tribui. Qui numerus ut minor est quam quem omnino præbent singula folia, ita superat eum, quem statuimus supra, p. 5, singula folia in lacuna XVI, 1—6 exhibuisse. Ut eo loco, ita licet hoc confugere ad manum aliam, cuius præterea vestigium deprehendimus in folio lacunæ præmisso, XVII, 2 33). Si quis fortasse pro quindecim in lacuna amissis foliis de tredecim cogitat, ut statuat alterutrum fasciculorum XVII:um aut XVIII:um, ternionem, non quaternionem fuisse, singulaque folia non, ut supra expositum est, nonagenos, sed centenos quaternos versus M. præbuisse, observandum esse puto, ut ille numerus medio, qui in præmissa et sequente libri parte nobis occurrit, minor est, ita hunc eum superare. Accedit, quod ternionem alterum non deprehendimus, deprehendimus autem alteram manum.

[2]) In hoc folio incipit hom. XXX.

[3]) In hoc folio in ipsum contextum inserta esse quædam, quæ editiones non agnoscunt, docet coll. in 253,40.

[4]) Hoc folium præbet initium homiliæ XXXI.

[5]) Fol. 4, r[1], hom. XXXII excepit hom. XXXI.

XXI, 3(44) = p. 276, v. 6 μὴ δόξῃ — p. 277, v. 38 καὶ οὐ μόνον (= 101 v.)[1].
4(45) = p. 277, v. 38 τῷ φέρειν γενναίως — p. 279, v. 15 τὸ μὴ εἰδέναι (100 v.).
5(46) = p. 279, v. 15 φιλεῖν, οὐ τὸ φιλοῦντα — p. 280, v. 52 τοῦτο ποιῶμεν· οὐ]δένα (= 101 v.).
6(47) = p. 280, v. 52 οὐ[δένα ἑαυτοῦ — p. 282, v. 22 τοὺς μισοῦντάς σε, Κύριε (= 98 v.)[2].
7(48) = p. 282, v. 22 ἐμίσησα — p. 283, v. 64 καί φησιν· (= 104 v.).
8(49)[3] = p. 283, v. 64 Εὐξαίμην ἄν — p. 286, v. 3 θηρίου παντός (= 98 v.).
XXII, 1(50) = p. 286, v. 3 τις ἀγριώτερος — 287, v. 15 Εἴτε γνῶσις (= 98 v.)[4].
2, 3 = p. 287, v. 15 καθαργηθήσεται — p. 290, v. 21 αὐτῷ, φησί (= 198 v.).
4(51) = p. 290, v. 21 βοηθόν· — p. 291, v. 53 τῇ γυναικὶ ὑφάσ]ματος (= 95 v.).
5(52) = p. 291, v. 53 ὑφάσ[ματος σοφίαν — p. 293, v. 20 ὁ οἶκος· ἐκεῖνος (= 94 v.).
6, 7 = p. 293, v. 21 ἐκλύων αὐτῶν — p. 296, n. h. v. 9 Τίνος οὖν ἕνεκεν πρό (= 194 v.)[5].
8(53)[6] = p. 296, n. h. v. 9 τῶν ἄλλων — p. 298, v. 22 χρησιμώτερα (= 102 v.).
XXIII, 1–8, XXIV, 1–7 = p. 298, v. 22 τὸν λόγον ἄγει — p. 320 v. 12 χαλεπώτερον (= 1,318 v.)[7].

---

[1]) In hoc fol sequitur hom. XXXIII.

[2]) Auget versuum numerum id quod p. 282, v. 17 inseruntur quædam ab editionibus aliena. Vide coll.

[3]) Hoc folium præbet quaternionis signum κα'.

[4]) Hom. XXXIV initium capit in hoc folio.

[5]) In posteriore folio (v[1]) initium cepit hom. XXXV.

[6]) In fine huius folii exstat quaternionis signum κβ'.

[7]) Utrum de quindecim an tredecim foliis amissis cogitandum sit, velim conferas p. 6, n. 1. Si quindecim amissa esse sumimus, singula folia responderunt ad octogenos octonos versus M., si tredecim, ad centenos singulos fere. Hoc ut propius ad libri consuetudinem accedere confiteor, ita non me cogit ad statuendum ternionem pro quaternione. Ad novam manum quasi ad ultimam explicandi rationem confugere possumus. Addere licet ipsam differentem, quam sumimus, scripturam partium quarundam facile effecisse, ut eæ partes a ceteris seductæ amitterentur. Homilia XXXVI tota et homiliæ XXXVII:æ maior pars in hac lacuna fuerunt.

XXIV, 8(54)[1] = p. 320, v. 13 οὗτος διάκειται — p. 321, n. h. v. 11 κέχρηται ὁ Παῦλος (= 93 v.)[2].

XXV, 1(56)[3] = p. 321, n. h. v. 11 Οὐδὲ γὰρ περὶ βίου — p. 323, v. 25 ἐνταῦθα μέντοι (= 96 v.).

2 = p. 323, v. 25 μέντοι καὶ προσποιεῖται — p. 325, v. 8 ἥκει εἰς θάνατον (= 96 v.).

3(55) = p. 325, v. 8 θάνατον· — p. 326, v. 44 εἶναί φασιν (= 97 v.).

4 = p. 326, v. 44 Οὐ γὰρ ἐπὶ γῆς — p. 328, v. 19 ῥηθήσεσθαι (= 95 v.).

5(58) = p. 328, v. 19 ῥηθήσεσθαι — p. 329, v. 50 οὐκ ἀφίησι (= 93 v.)[4].

6(57) = p. 329 v. 50 Διὸ πρὸς ἐκεῖνον — p. 331, v. 30 ἀποστέρει (95 v.).

Hic finem ponunt fragmenta, quæ servata sunt. Præter finem homiliæ, in qua hic versamur, (58 v.), homiliæ in Epist. I ad Cor. XXXIX—XLIV haud dubie exciderunt. Num quid præter homilias in eam epistolam in eodem libro ms:o exceperit librarius, prorsus nescimus.

Quum igitur in libri fine prope 3,000 versus Migniani amissi sint, apparet triginta fere folia deperdita esse (XXV, 7, 8, XXVI—XXVIII, XXIX). Quare librum integrum ex 228 fere foliis constitisse — neque e paucioribus — iure concluditur. E quibus tres partes amissas esse dolemus.

E 44 Chrysostomi, quæ in I Epist. ad Cor. versantur, homiliis quinque tantum integræ servatæ sunt in fragmentis nostris: XX[5], XXIII, XXIV, XXX, XXXIII; maiores minoresve partes supersunt e quindecim homiliis: VI, XVIII, XIX, XXI, XXII, XXV, XXVI, XXVII, XXIX, XXXI, XXXII, XXXIV, XXXV, XXXVII, XXXVIII. Prorsus deperditæ sunt viginti quattuor: I—V, VII—XVII, XXVIII, XXXVI, XXXIX—XLIV.

De litterarum formis uberius disserere opus non est; satis erit ad tab. pal. delegare[6]. Quæ, ni fallor, nobis persuadet fragmenta Linc. tribuenda esse ei tempori, quo mediæ, quæ dicuntur, litterarum minusculæ formæ in novellas, quas dicimus, (junge Minuskel) abiebant[7]. Eodem modo differentiam, quæ est inter

---

[1]) Præbet hoc folium quaternionis signum κδ'.

[2]) Novæ homiliæ, XXXVIII, initium ponitur in huius folii v².

[3]) Sequuntur folia hoc ordine: 56, 55, 58, 57.

[4]) Hoc folium interposita quædam præbere editionibus non cognita docet coll. in 329,31, unde parvus versuum numerus explicatur.

[5]) Hanc homiliam e libro nostro edidit Alvin, l. l.

[6]) Non omittendum est non modo ϊ bina puncta supraposita accipere — tab. pal. non pauca exempla exhibet — sed ϋ quoque, quum rarius fiat, eiusmodi punctis instrui.

[7]) Gardthausen, Griech. Palæographie. Leipzig 1879. p. 189 sqq.

litterarum formas in titulis atque in ipso contextu adhibitas, satis aperit tab. pal.; titulos autem rubro colore, nigro contextus verba depicta esse non e tab. liquet. Sua initiales homiliarum litteras uti forma docet tab. pal. Quas litteras rubro quoque colore depingi addere licet. Eodem, quo tituli, colore exarantur litteræ unciales, quæ in marg. ante lineas positæ novarum indicant sectionum initia. Vide tab. v[1], v. 9 *T*, v[2], v. 9 *Σ*, v. 30 *O* [1]). A titulorum scriptura neque colore neque formis litterarum differunt annotata quædam, quæ inscriptionum vice partibus homiliarum interdum præfiguntur. Eiusmodi inscriptiones in ipsum contextum illatas invenies (vide coll.) 253,40; 282,17; 329,31 [2]); in alterutra margine, aut superiore aut inferiore, leguntur 168,7; 194,15; 203,1; 209,20; 220,11; 292,57.

Voces ecclesiasticæ, quæ dicuntur, solito modo per compendia scribuntur [3]). Exempla annotavi hæc:

ἀνου, ἀνον, ἀνε, ἄνοι, ἀνων, ἀνους, ἀνινον, ἀνινων (*ἀνθρώπου* etc.); *ἀπανιας* (*ἀπανθρωπίας*); *δαδ* (*δαυίδ*); *θς, θυ, θω, θν* (*θεός* etc.); *ἰηλ* (*ἰσραήλ*); *ἰς, ἰυ, ἰν* (*ἰησοῦς* etc.); *ἰω* (*ἰωάννης*), *ἰωου* (*ἰωάννου* fol. 55); *κς, κυ, κω, κν, κε* (*κύριος* etc.); *μρς, μρα* (*μητρός* etc.); *οὐνου, οὐνω, οὐνων, οὐνοις, οὐνους, ἐπουνιων* (*οὐρανοῦ* etc.); *πηρ, πρς, πρι, πρα, περ, πρες, πρων, πριδα, πρικης, πριαρχης* (*πατήρ* etc.); *πνα, πνς, πνι, πνικη, πνικης, πνικον, πνικα, πνικων, πνικοις, πνικως* (*πνεῦμα* etc.); *στρου, στρω, στρον, στρουμενον, στρωθεν, ἐστρουντο, ἐστρωσαν, στρωσαντας,* (*σταυροῦ* etc.); *σρια, σριας, σριαν, σριους* (*σωτηρία* etc.); *φιλανος, φιλανον, φιλανια, φιλανιας, φιλανιαν,* (*φιλάνθρωπος* etc.); *χς, χυ, χω, χν* (*χριστός* etc.).

Hæ voces per compendia scriptæ spiritus et accentus, ut ceteræ, exhibent, evitare tamen conantur, ne accentus supra lineam compendium indicantem ponatur. Neque hanc lineam, neque accentus repræsentare conatus sum. Haud dubie tab. nostra pal. melius quam typotheta de iis nos edocet. Quæ tab. voces

---

[1]) Scilicet sectiones sæpe in versu unciali litteræ præmisso initium capiunt; erat enim illius temporis consuetudo, ut spatium inter sectiones non relinqueretur, sectionem autem novam prima littera excipientis versus uncialem formam nacta indicaret. Vide sectionum recensionem infra.

[2]) Miro modo Alvin, p. 16, has inscriptiones pro versibus e S. S. petitis habuit.

[3]) O. Lehmann. Die tachygraphischen Abkürzungen der griech. Handschriften (Leipzig 1880) p. 1.

per compendia huius generis scriptas exhibet has: v[1], v. 8 *θεῷ*, v. 22 *φιλανθρωπία*, *κυρίου*, *ἰησοῦ χριστοῦ*, v. 33 (tit.) *κύριος*, v. 35 *κύριε*.

Huic per compendia scribendi generi apte subiungitur forma compendiaria, quæ est *φη*[1]) = *φησί(ν)*· quæ forma in L solet encliticorum modo ubique fere, ni fallor, vocis præmissæ accentui obnoxia esse, non, ut apud M., ubi verba alicuius laudantur, inter commata posita suum retinere accentum.

Rara sunt exempla eius per compendia scribendi generis, de quo Bast, Comm. pal.[2]), p. 781 sqq. verba facit, quod Gardthausen p. 245 "Minuskelkürzung", Lehmann, p. 3, "currentschriftliche Kürzung" dicit. Annotavi *εὐαγγελ'* = *εὐαγγέλιον*, *βασιλ'* = *βασιλέα*. Neque desunt exempla præpositionum eo modo scriptarum. Præter versuum finem nobis non occurrunt.

Sua mentione dignum est compendium omnium vetustissimum, per quod *ν* in fine versus[3]) exprimitur, i. e. linea fere librata. Sæculo XIII prorsus obsolescit[4]). Vel in L non admodum frequentatur. Tab. pal. ne unum quidem præbet exemplum. Solet eiusmodi *ν* finale esse, interdum autem interiorem vocis locum occupat, quibus locis *ι* id excipit[5]).

Notæ tachygraphicæ, quæ vocantur (Lehmann, l. l. p. 4), solitæ fere nobis occurrunt.

---

[1]) Bis, 262,31, 326,44, hoc compendium ponitur, ubi *φασίν* esse debet.

[2]) Accedit hæc commentatio palæographica ad Gregorii Corinthii de dialectis linguæ Græcæ libros, quos edidit G. H. Schæfer Lipsiæ MDCCCXI.

[3]) Semel est in interiore versus parte: p. 292, v. 56 (= XXII, 5(52) v[1]), in loco correctionem passo, ubi exarantur *καὶ ἄλλο τῶν τ(ῶ⁻ τ)οιούτων ποιεῖν*. Vide coll. [Verba in ( ) inclusa in rasura leguntur]. Cfr. Lehmannum, l. l., p. 3.

[4]) Quod obsolescit ⁻ = *ν*, cohærere videtur cum ea re, quod crebriores fiunt notæ tachygraphicæ. Solet enim *ν* una cum præmissa vocali per unam notam scribi. Tab. pal. octies (tituli enim rationem non habeo) præbet *ν* exscriptum versum claudens, sexies una cum vocali præmissa per notam exprimitur (semel cum vocali præmissa supra versum exaratur).

[5]) Si iis, quæ annotavi, fidem habeo, linea ⁻ finale *ν* repræsentat 176 locis, *ν* in interiore voce positum decies quater: *μετέχο⁻|τας* (in hac voce finem ponit fol. 5. *τας* infra lineam exstat), *καταναγκάζο⁻|τος* fol. 10, *ἐλεύσο⁻|ται* 10, *ἀνακρίνο⁻|τας* 11, *στέργο⁻|τα* 14, *φρο⁻|τίδος* 15, *ἐρῶ⁻|τα* 20, *ἤδο⁻|ται* 20, *ἐργάσο⁻|ται* 29, *τρέμο⁻|τα* 39, *ἁμαρτάνο⁻|τα* 42, *τρεφό⁻|των* 46, *ἐχρήσα⁻|το* 51, *λαβό⁻|τες* 51.

Adhibentur aut in fine versuum aut in versibus, a quibus incipiunt paginæ [1]). Vide tab. pal. Quum enim soleant suprascribi, rarius interiores versuum locos occupant, quippe ubi spatium inter versus, quantum opus sit, vix nanciscantur. Si autem qui versus spatium non scriptum relinquit, infra id spatium eodem, quo in primis paginarum versibus, iure exstant. Si quo alio loco in interioribus versibus inveniuntur, videre licet, ut sæpe in versibus paginas claudentibus, scripturam coartatam esse [2]). Longe maior notarum pars syllabas finales repræsentant. Sunt tamen etiam, quæ interdum medias syllabas reddant. Tab. pal. nostra has notas tachygraphicas exhibet:

ας [3]) (v^1, v. 1 *ἡμᾶς*. Lehmann § 29 et eius tab., imprimis *οὐσίας* e cod. Ven. 94 a. 1063 et *ἄλλας* e cod. Ven. 464 a. 1316). Semel mediam syllabam reddit: *ἀπολούσασ|θαι*. Non semper claudit versum; annotavi *παθόντας κακά*| [4]) fol. 7, *ἀνοίας ἐστίν*| 15, *θυγατέρας σου*| 30, *ὀφείλοντας συγκατα*||*βαίνειν* 50 [5]).

ειν [6]) (v^2, v. 1 *λαμβάνειν*. Lehmann § 30 et tab. v. 2 *εἰπεῖν* e cod. Ven. Eustathii 460 sæc. XII [7]) et *θερμαίνειν* e cod. Ven. 292, a. 1306). Interiorem versus locum occupat fol. 21 *μετριάζειν λέγων*||||, 31 *τύπτειν ἐλευθέρω*||, 42 *λέγειν ἡδύ*||| [8]).

εν (v^2, v. 17 *τέθηκεν*, 34 *μέν*. Lehmann § 32 et tab. v. 2 *συντακὲν* e cod. Ven. Eust.). Annotavi e fol. 14 *ἀπολαύσωμεν αὐτῆς*|, e 17 *ηὐδόκησεν ὁ θς*| [9]).

---

[1]) In eiusmodi versibus notæ tachygraphicæ interdum admodum cumulantur, ut fol. $22r^1$ |*ἀλλ' ἔτι πρὸς τὴν γῆν ὁρᾷς καὶ χρημάτων ἐρᾷς*|.

[2]) Scilicet annotationes marginales minus diligenter in utendis notis has observant leges. Quod valet etiam de insiticiis locis iis, quorum feci mentionem supra p. 9; cfr. infra n. 5 et 8, et p. 12, n. 3.

[3]) Quum quantitas vocalium evanuerit, apparet syllabas longas et breves notis iisdem reddi.

[4]) Hæc linea indicat versus finem. Duabus lineis dimidiatæ paginæ finis indicatur, tribus paginæ finis; quattuor lineæ transitum ad insequens folium fieri significant.

[5]) De *ἡμᾶς οὐδὲ ἀσεβεῖς οὐ*| fol. 47 vide n. 2 et coll. in p. 282, v. 17.

[6]) Semel ponitur, ubi *-ην* poscit orthographia græca: *διψεῖν* 187,38.

[7]) Quod ad notas tachygraphicas attinet, hunc codicem L. simillimum esse invenias.

[8]) De *εὐθυμεῖν καί*| fol. 58 vide n. 2 et coll. in p. 329, v. 31.

[9]) Alia huius syllabæ nota nobis est obvia in exitu participiorum *-μένος* etc., de qua Lehmann agit p. 33 sq. Vide tab. § 14 et imprimis v. 4 *ἡγουμένου* e cod. Mosqu. 361 a. 1306.

ες (v^2, v. 19 προσεδρεύοντες[1]). Lehmann § 34 et tab. v. 1 λύοντες e cod. Ven. Eust.). Semel hæc nota fol. 25, v^2, v. 1 ἰδόντες = p. 204, v. 47 puncta supraposita signo accentus gravis commutavit.

ιν (v^1, v. 34 (tit.) καταγγελοῦσιν, v^2, v. 9 σύνεσιν, 14 ἐσθίουσιν. Lehmann § 38 et tab. v. 1 εἰσίν e cod. Ven. Eust. et v. 2 γνωσιν e cod. Reg. 1892, sæc. XIII). Interior versus pars hanc notam accepit fol. 14 πα|ρὰ φύσιν· (sequitur tamen spatium duarum fere litterarum capiens), 54, v^2 in tit. ὑμῖν ἀδελφοὶ τό| et iterum |ὑμῖν in versus initio.

ων (v^1, v. 4 αὐτῶν, 24 αἰώνων[2]). Lehmann § 45 et tab., imprimis v. 5 βοηθῶν e cod. Ven. Eust. et ἐθνῶν e cod. Ven. 574 a. 1295)[3]).

ος quomodo per suprascriptum ο scribatur, apparet ex homiliæ numero tab. pal. supra v^1 posito. (Lehmann, § 42)[4]). Hoc ο suprascriptum magnitudinem valde variat. Cfr. Lehmanni tab. Interiores syllabas nusquam reddit hoc compendium, præter quod προσ|κυνήσῃ exstat fol. 1, et πρόσ|κομμα fol. 8, et |προσῆν in versus init. fol. 7[5]). Interior versus hoc compendium interdum præbet, ut fol. 1: |ὁ παῦλος· 7: λαμβάνοντος στρέφε|ται· 8 ἀδελφὸς ἐπί|· 30 ὁ παῦλος ἐπιτιμῶν|· 34 ἀθλιότερος ἢ|· 50 κράτος εἰς τούς|· 55 αὐτός φη|· 57 λογιζόμενος, τούς|· 58 οὐδὲ πλοῦτος ἡδονῆς· οὐ||δέ.

Præter has syllabas annotavi per notas tachygraphicas in L. scribi aliis locis:

α (Lehmann § 13. et tab. v. 6 χρησόμεθα e cod. Ven. 179 sæc. XIII). Hæc nota obvia est in solo exitu verborum θα· exempla collegi

---

[1]) Hæc nota olim τες, non ες reddidit. Lehmann, p. 61: "Im XII. Jahrhundert", inquit, "beginnen die Abschreiber, dieses alte Zeichen für τες für die Silbe ες zu verwenden" . . . p. 62: "Diese jüngere Form zeigt sich . . . zuerst im Cod. Reg. 2930 a. 1124."

[2]) 168,47 in voce ἐξόν, 268,31 in ἀλαλάζον falso hæc nota pro -ον ponitur. De ο et ω confusis vide infra.

[3]) Huius syllabæ nota in interiore versu nusquam ponitur præter fol. 47 in loco insiticio (vide coll. in p. 282, v. 17): διὰ πλειόνων· καὶ ὅτι| et ὑπὲρ αὐτῶν· καὶ μετὰ πρα|ότητος. Cfr. p. 11, n. 2.

[4]) Jure Lehmann, p. 75, animadvertit ος per compendium ο scriptum non esse veram notam tachygraphicam, sed ad id compendiorum genus referendum esse, quod ipse appellet "currentschriftlich" ("Die currentschriftliche Kürzung" p. 3), Gardthausen autem, Griech. Pal., p. 245 "Minuskelkürzung" vocet.

[5]) π ante versum in mg. ponitur. Correctoris tamen manum vix agnoverim.

hæc: *ὑστερούμεθα* fol. 7, *κεχρήμεθα* 20, *ἀπολαυσώμεθα* 21, *κολαζόμεθα* 25, *ὑστερούμεθα* 28, *ἐδεξάμεθα* 57 [1]).

αι (Lehmann § 19 et tab.; præter ceteras voces *εἶναι* v. 3 e cod. Reg. 2930 a. 1124 accedere videtur ad formam huius notæ, quam L præbet). Septem exempla exscripsi; quorum unum in part. *καί* in versu interiore.

αις (Lehmann § 26 et tab. v. 2 *πολιτείαις* e cod. Ven. Eust. et *ταῖς ἀληθείαις* e cod. Dresd. A. 85 sæc. XIII). Quater tantum nota tachygraphica utitur hæc syllaba (in *ταῖς*, *ἀσθενείαις*, *παῖς*, *φώναις*).

αν (Lehmann § 27 et tab. v. 1 *ἄρχουσαν* e cod. Ven. Eust.). Semel huius syllabæ notam excipit vox in eodem versu posita, fol. 6: *ἐποίησαν ἀπω|||λέσθωσαν*. Interiorem syllabam repræsentat nota in *πάν|τα* quater, in *πάν|των*, *ἅπαν|τας*, *ἅπαν|τα* singulis locis. Cfr. supra p. 11 de *ν* nota ante *τ* scriptum.

εις (Lehmann § 31 et tab., imprimis *δυσώδεις*). Fol. 25 invenitur *μυσταγωγηθεὶς ἅπαντα|*. Semel ponitur pro *ης*; vide p. 16, n. 2.

ην (Lehmann § 35 et tab., imprimis v. 3 *τήν* e cod. Ven. 122 a. 1343). Non raro interiorem occupat hæc nota locum: fol. 4 *αὐτὴν οἰ|*· 20 *αὐτὴν καλεῖ|*· 26 *διὰ τὴν συνεί|δησιν*· 32 *τὴν τιμήν|*· 43 *πλὴν σου|*· 50 *τὴν ἀθυμίαν|||*· 54 (v² in tit.) *εὐηγγελισάμην ὑμῖν|*· 55 *τὴν τροφήν|||*· 56 *αὐτὴν καλεῖ ὁ παῦλος||*·

ης (Lehmann § 37); huius syllabæ nota ita variat formam, ut et simillima sit figuræ, quam repræsentat Lehmann, tab., v. 2, in voce *ποιητής* e cod. Ven. Eust., — quæ forma longe plurimis locis nobis obvia est, — et bis (fol. 41, p. 268, v. 37 *ἐπαχθής* et fol. 46, p. 279, v. 47 *ἀπολέσῃς*) sibi induat formam, quam fere præbet apud Lehmannum *πάτρης* e cod. Iliadis B. sæc. XI et *πέτρης* e cod. Laur. conv. soppr. 52 sæc. XII. Mediæ quoque formæ nobis occurrunt, notæ particulæ *καί* quam simillimæ, quæ mihi ostendunt, qua via recentior forma e vetustiore sit orta. Interius ponitur hæc nota fol. 14: *ταύτης μόνον ἐστέ|ρηνται*· 25 *τῆς ψυχῆς ἡμῶν|*· 29 *ὑπὲρ τῆς τῶν|||(ἑτέρων σωτηρίαν* infra versum adduntur); 42 *τῆς πενίης||*.

---

[1]) *ω* utitur circumflexi accentus forma, sed semel tantum, in loco correcto: *τῶ*, supra lineam scripto; vide coll. 150,32. Lehmann, § 17, docet hanc notam sæc. XII obsolevisse.

ις eadem nota redditur atque *ης*, a qua discernitur punctis, quibus *ι* distingui nuper p. 8, n. 6 docuimus. Lehmann § 39. In interiore loco nobis occurrit fol. 20 *ἡ κτίσις; οὐ φόβων*|· 27 *εἴποι τις ἄν*|· 32 *πένης ἦ*|.

οις (Lehmann § 40 et tab. v. 2 *αὐτοῖς* e cod. Ven. Eust.).

ον: duabus utitur notis, una, quæ deorsus oblique, ut accentus gravis, ducitur, ut finem ponat in eadem fere linea atque inferior litterarum pars (Lehmann, § 41 et tab. 7, v. 4 *προῆγον* e cod. Palat. 169, sæc. XII; vide nostr. tab. pal. v[1], v. 35 in tituli fine, ubi *σον* hoc compendio supra lineam exarat *ον*), altera, quæ tamquam e duabus gravibus accentibus constat (Lehmann, tab. 7 v. 1 *τὸν* 7 et v. 2 *καλὸν* e cod. Ven. Eust.; cfr v. 2 *θερμόν* e cod. Ven. 292, a. 1306). Hæc quæ longe magis frequentatur (quinquies septuagies), adhibetur, ubi syllaba per compendium exaranda accentum gravem sibi assumit, illa quæ rarior exstat (undecies), ubi syllaba accentu caret, præter unum locum, ubi gravis adponitur. Fol. 7 invenitur *τὸν νόμον*|, fol. 30 *τὸν λόγον*|.

ους (Lehmann § 44 et tab. v. 2 *πάθους* e cod. Ven. Eust.).

ως (Lehmann § 47 et tab. v. 2 *οὕτως* e cod. Iliadis B; nota tamen in L oblique ponitur, ut in *ἡρακλέως* e cod. Ven. 172, a. 1175, et in *ἱερέως* e cod. Mosqu. 278, a. 1199).

Ex his notis *ων* præter ceteras frequentatur. Annotavi 250 fere exempla. Ad frequentiam dispositæ deinceps sequuntur *ος* (190), *εν*, *ας*, *ης*, *ην*, (106), *αν*, *ως*, *ειν*, *ιν*, *ους*, *ες*, *οις*, (*εν* in participiis 33 v. p. 12 n. 4), *ις*, *εις* (27), *αι* (6), *α* (6), *αις* (4).

Accedunt hæ particulæ notis tachygraphicis scriptæ:

γάρ, (Lehmann § 50).

δέ (Lehmann § 51 et tab. num. 13 e cod. Ven. Eust.); ter nobis occurrit.

ἐστίν (Lehmann § 57 et tab. num. 15 e cod. Ven. Eust.); tredecim exempla annotavi.

καί quater decies nota scriptum præbet tab. pal.

Quo tempore scribebatur codex noster, iam antiquum, qui sumitur, modum efferendi vocales lingua græca in eum, quo hodie utuntur neogræci, qui vocantur, mutaverat. Qui vocales efferendi modus is est, ut multæ, quæ quondam diversum sonum habuerunt, idem sonent [αι et ε; ι, η, ει, ῃ, οι, υ (iotacismus)], et evanuerit quantitatis differentia (unde imprimis crebræ vocalium ω et ο mutationes). Hanc vero mutationem tempore, quo dixi, perfectam esse liber ipse permagna exemplorum copia probat. Quæ exempla, ne in variantium lectionum indicem relata eum iusto longiorem reddant neve omittantur, h. l. breviter exponere licet [1]).

Diphthongus αι et vocalis ε hæc permutationis exempla præbent:

αι scribitur pro ε:

ἀπαταιῶν 172,3 (pro -τεών)· αἰσχύναισθαι 186,27 (-νεσθαι)· χείραις 186,31 (χεῖρες)· ἀπιστήσεται 191,64 (-τε)· χαλαιπῶς 192,16 (-λεπ-)· στρατοπαίδων [2]) 194,39 (-πεδ-)· καταιδηδοκῶς 195,13, καταιδηδοκότος 21 (κατεδ-)· ἐκεῖσαι 195,17 (-σε)· φοίνησσαι 200,13 (φοίνισσε)· στρατόπαιδον [2]) 221,30; ζηλοῦται 267,52 (-τε)· στρατόπαιδα [2]) 277,5; εἶται 285, n. h., tit. 2 (εἶτε)· ὥσται 320,31 (ὥστε)· ὑμαίνεος 321, n. h., 20 (ὑμέναιος).

ε paulo sæpius pro αι scribitur:

βούλητέ τις 171,39 pro -ταί· ποιμένει 173,6,20 pro -μαιν-· οὐκ ερήσονται 178,51 pro οὐχ αἰρ-· ταλεπωρίαις 180,13 pro -λαιπ-· παλέσαι 189,12 pro -λαῖσ-· ἀναξένων 198,24 pro -ξαίν-· πορεύεσθε 206, n. h. 1 pro -σθαι· στέῃ 211,3 pro σταίῃ· κενοτομίας 219,60 pro καιν-· θεραπενίδα 222,21 pro -παιν-· ἐπέμβενε 227,31 (-βαινε)· λοιμενομένου 247,52 pro λυμαιν-· ἐφίεσθε 249,11 (-σθαι)· ἔσχος 254,16 (αἶσ-)· ἐπερώμεθα 254,17 (ἐπαιρ-)· περιερεῖ 255,28 (-αιρεῖ)· κερδένουσιν 277,25 (-δαιν-)· ἐδυσχέρενε 279,38 (-ραινε)· ἀποφένεται 297,36 (-φαιν-)· [3]) ὑμαίνεος 321, n. h. 20 (ὑμέναιος)· τεκτένει 321,37 (-ταιν-).

Sequuntur iotacismi, qui vere dicitur, exempla:

ει scribitur pro η (ῃ):

ἀγάγει 155,30 (-γῃ)· εἰ μέν 161,41 (ἡ μέν)· πεφύσεισθε 161,58 (-σησθε)· εἴρκει 164,25 (ἧρ-)· πλήξει 166,7 (-ξῃ)· κλίνει 168,26 (-νῃ)· συνείδῃ 170, n. h. 29 (συνήδει)· κεκτεῖσθαι 173,31 (-κτῆσ-)· ποιεῖτε 179,30 (-ῆτε)· ἀπειχές 186,22 (-πηχ-)· ἀπεινές 186,25 (-πην-)· ἀρνεῖται 186,60 (-νῆτ-)· εἰκονημένον pr. m. 187,9, corr. ἠκ-· διψεῖν 187,38 (-ῆν). Vide p. 12 et

---

[1]) Scilicet omnia, quæ ad veram lectionum varietatem referri possunt, in eam referuntur. In difficillimo delectu ita egi, ut potius lectionibus variis insererem ea, quæ e vocalibus permutatis orta essent, quam inter exempla vocalium permutatarum ponerem, quæ annotare ad lectionis varietatem omnibus numeris absolvendam interesset.

[2]) Ter hæc vox -παιδ- pro -πεδ- exarat. 149,40 αι in ε correctum esse videtur.

[3]) Corr.[2] ε induxit et in mg. posuit αι.

n. 1; l. ἀειδής 188,4 (ἀηδ-)· δεῖθεν 189,43 (δῆ-)· ἀπιστείσετε 191,64 (-στήσ-)· ἀφεῖτε 194,51 (ἀφῆτε)· φανεῖναι 195,10 (-νῆν-)· προσεῖγε 195,48 (-ῆγε)· ἀγνοεῖσαι 196,33 (-ῆσαι)· ἔχει 198,11 (ἔχῃ)· μονογενεῖ 206,1 (-νῇ)· βλάψεις 207,63 (-ψῃς)· ὠφελεῖς 209,23 (-λῇς)· συμβαίει 210,50 (-βαίῃ)· συνδεῖσαι 210,58 (-δῆσαι)· λείψῃ 220,62 (λήψῃ)· ἀπείτει 221,10 (ἀπήτ-)· ἐνοχλεῖ 221,53 (-χλῇ)· κληρωθείς 222,16 (-θῇς)· φέρει 223,12 (-ρῃ)· φέρεις 223,41 (-ρῃς) λείψῃ 223,44 (λήψῃ)· συμβαίει 224,20 (-η)· εἴεσαν 224, n. h. 1 (ἤ-)· διεφθάρει 224,5 (-ρῃ)· ὀφείλει 225,30 (-λῃ)· ἀνάπειρον 248,11 (-πηρ-)· ἔχει 60 (ἔχῃ) καταπνίζει 250,8 (-ξῃ)· ἀπολέσει 9 (-σῃ)· ποιεῖ 251,56 (-ῇ)· ἔλθει 253,11 (-θῃ)· δοκεῖ (-κῇ)· διεφθάρει 253,56 (-ρῃ)· διῃρεῖσθαι 253,60 (-ρῆσ-)· πείρωρις 254,10 (πήρ-)· χειρῶν 29 (χηρ-)· χεῖρας 54, corr. χήρας· ζεῖν 255,17 [1]) (ζῆν)· ἐπιχειροίει 263,30 (-ροίῃ)· ἐπάρει 267,45 (-ρῃ)· ἠμελεῖσθαι 268,9 (-λῆσ-)· προείρηται 268,56 (προήρ-)· δοκεῖ 269,8 (-κῇ)· συμπλακεῖναι 274,1 (-κῆν-)· ἐμβεβλεῖσθαι 55 (-βλῆσ-)· θείς 275,38 (θῇς)· ἐπειρεαζομένοις 276,11 (ἐπηρ-)· ποιήσει 279,40 (-σῃ)· διειρημένους 280,7 (διῃρ-)· ἀναγκασθείς 33 (-θῇς)· λείψομαι 35 (λήψ-)· ἐφείδεται 281,19 (corr. in mgne ἐφήδ-)· ἐκβαίνει 281,52 (-νῃ)· κατάσχει 283,23 (-σχῃ)· ἀποτειχίσει 24 (-σῃ)· φεύγει 26 (-γῃ)· ποιεῖς 283,40 [2]); παρασκευάζει 284,51 (-σῃ)· εἰσενείνεκται 287,4 (-νήν-)· ἀπορρήξει 290,26 (-ξῃ)· εἴεσαν 296, n. h. 13 (ἤ-)· ἐγείγερται 325,33 (-γήγ-)· κατελέγει 326,35 (-γῃ)· corr.[2] in mgne η posuit. ποιήσει 328,38 (-σῃ)· καταναγκάζει 329,33 (-ζῃ)· λείψῃ 330,5 (λήψῃ)· πείρωσιν 15 (πήρ-)· ἰδείς 330,18 (εἴδῃς in mgne corr.[2]); ποιήσεις 331,24 (-σῃς).

Ex huius modi vocalium ει et η confusione repetendæ sunt etiam variæ lectiones, quæ exstant coll. 164,24; 166,31; 292,46; 59, aliæ.

η (ῃ) pro ει nobis occurrit:

προσκυνήση 51,21 (-σει)· στασιάζη 155,53 (-ζει)· τέθηκε 160,4 [3]) (τέθεικε)· αἴρη 161,31 (αἴρει)· καταβλάπτης 162,16 (-τεις)· ἐπάγη 163,36 (-γει)· λέγη 163,54, 164,1 (-γει)· τέθηκεν 165,60 [3])· ἔχη 166,21 (ἔχει)· ὠφελῆ 166,40 (-λεῖ)· βλάπτη (-τει)· καταφρόνῃ 168,39, καταφρόνη 53 (-νει) [4])· κομπάζης 169, n. h. 4 (-ζεις)· ἀπήχετο n. h. 11,14,31, (ἀπείχ-)· ἦεν 32 (εἶεν)· τέθηκεν 170, n. h. 4 [3])· συνείδη 29 (-ῄδει)· τέθηκεν 172,30 [3])· ἐξάληψον 179,4 (-λειψον)· τέθηκεν 181,12 [3])· κατηγορῆσθαι 186,42 (-ρεῖσθαι)· ἥξη 193,32 (ἥξει)· συγχωρήση 194,53 (-σει)· ἀπολαύσης 55 (-σεις)· κατέχης 196,24 (-χεις)· θήγη 29 (-γει)· περιβάλλη 197,45 (-λει)· ἄπησι 198,12 (-εισι)· ἐπήγει 199,19 (ἐπείγει)· ἀπάγης 201,51 (-γεις) [5])· σκόπη 202,46 [4])· (-πει)· ἔχη 47 (ἔχει)· ἐδηγματίσθησαν 203,60, ἐδηγμάτισεν 61 (ἐδειγμ-)· ἀγνοῆς 204,55 (-εῖς)· φρίττης 206,2; ἡ δὲ ἡ γῆ 205, n. h. 26 (εἰ δὲ . .); ἔχη 206, n. h. 17; διώκης 208,31; τέθηκε 37 [3]); ἐπῆχον 209,57 (ὑπεῖχον)· καταισχύνη 219,37; προστίθη 47 [4]); σκόπη 220,28 [4]); ἤ γε 222,31 (εἴ γε)· κατασκευάσης 223,20 (M-άζεις· v. coll.)· ἠστιῶντο 223, n. h. 5 (εἱστ-)· τέθηκεν 225,18, 49 [3]); ἦ 248,64 (εἶ)· τέθηκεν 250, n. h. 30, 252,23 [3]); ποιῆται 252,29; ἐπιτυγχάνη 253,13; πλεονεκτῆς 46; φρόνη 255,36 [4]); λέγη 256,10; ἥ τις 32 (εἴ τις)· χαίρη 263,10; ἄνησιν 268,57; τέθηκε 268,59 [3]); πενθῆ 273,19; εὐεργετῆ 274,8; τέθηκε 276, n. h. 4 [3]); μηράκιον 277,8; ἠπήγετο 279,37 (ἠπείγ-)· ἐπήγει 41; διαφθήρης 46 (-φθείρῃς)· ζήτη 280,9 [4])

---

[1]) Cfr supra διψεῖν p. 11, n. 6.

[2]) Scribitur signo syllabæ -εις.

[3]) Sibi fere constare videtur liber in hoc tempore scribendo ad similitudinem aor. ἔθηκα etc. Duodecim enim exempla annotavi. τέθεικε tamen inveni 192,42, 202,32.

[4]) Duodecim exempla præbent η pro ει in II pers. imp. præs. act. Accedunt III:æ pers. exempla duo ζητήτω et θαρρήτω.

[5]) ἀπάγει quod præbet M., est erratum typoth. (?).

(ζήτει)· [2]) μήδής 11 (μηδείς)· ζητήτω (ζητείτω) [2]); τέθηκεν 20 [1]); h. l. est var. lectio pro κατέθηκεν. παρήνη 281,62 (-νει)· προστίθη 283,16 [2]); ἐπήγου 50; δηλόν 284,38,43; μεταβληθήσης 46 (-θείσης)· δηλῇ 47 (δειλῇ)· δηλός pr. m., δειλός corr. 285,2,4,13,15; δηλόν pr. m., δειλόν corr. 17,20; δηλίαν pr. m., δειλίαν corr. 19; ἀπηλήν pr. m., ἀπειλήν corr. 23; ἠπήγετο 26 (ἠπείγ-)· γάμη 290,54 [2]); ἤδη 58 (εἴδη)· θέλης 325,60; ἐγκαταλείψης 326,3; ἀφήθη 328,31 (ἀφείθη)· συνήθη 46 (συνήθει)· θαρρήτω 329,40 [2]); θρήνη 330,6 [2]) (-νει)· ἄλγη 23 [2]); σκόπη 29 [2]); ἀθυμίση 331 9 (-μήσει)· ἄρχη 13.

Præs. ind. pers. II sing. verbi, quod est βούλομαι, semper M., ni unum alterumve exemplum me fugit, cum ει exarat, L autem cum η: 51,53, 52,17, 166,58, 201,50 (βόλη), 203,48, 210,49, 254,56, 268,18, 274,1, 280,28, 55, 284,37, 292,44, 321,4, 331,28. Neque aliter ὄψη (M. ὄψει) ex ὄψομαι: 51,45, 168,45, 186,59, 205,11, 209,26, 254,12,15, 273,32, 284 43, 330,36,51 [3]). At contra eadem persona Med. præs. φέρει pro φέρῃ 221,32, fut. ἐπιλήψει pro ἐπιλήψῃ 52,46, ἀπολαύσει pro ἀπολαύσῃ 223,18 exhibet.

Eadem vocalium confusio nobis occurrit coll. 281,10; 290,46,60, etc.

ει scribitur pro ι his locis:

ἠδείων [4]) 186,56 correctum videtur esse ex ἡδίων· ἡδείω [4]) 187,17; ἥδειον [4]) 187,19, 46; δεδείττῃ 197, n. h. 8 (-δίττῃ)· προσείωμεν 203,35 (προσί-)· καταλειποῦσαν 221,36 (-λιπ-)· εἴδη 222,25 (ἴδοι)· οἰκείαν 223,22 (-κίαν)· ἐμπορείας 224,27; κατείδωμεν 250,11 (κατίδ-)· ἀνειμησάμενοι 13 (ἀνιμ-)· ἐν εὐχαριστεία 255,8; ἀρρωστείαν 40; ἔρειον 264,29 (ἔριον)· καταλειπών 276,21 (-λιπ-)· συνειδεῖν 281,36 (-ιδ-)· ἡδείω [4]) 320,18 (-δίω)· τρεῖς 326,28 (τρίς).

ι scribitur pro ει:

ἰσόμεθα 51,36 (εἰσόμεθα)· παρατίνουσαι 52,16; ἴσεται 159, n. h. 4; ἴσονται 178,53; ἐπιτίνηται 180,29 (-τείν-); εἰδωλίοις 189,51 (εἰδωλείοις)· λιμῶνας 196,10; προτίων 220,24 (πρωτείων)· ποθινόν 222,36 [5]); ἰώθαμεν 252,29; ἐπιγομένου 255,42; ποθινωτάτης 258,8 (cfr n. 5); ἰδότες 264,7; ἀντιπεῖν 279,42; ἐξαλίφεις 282,19; ἴσονται 284,21; διασπαρίσης 287,5 (-ρείσης)· ἐξώκιλεν 291,35; ἰδείς 330,48 (εἰδῇς· in mgne corr.[2] ειδης).

Accedit magna pars nominum fem. gen. -ια pro -εια (= M.) exhibentium exitum: ἀλαζονία 161,43, -νίας 162,1; ἀνδρίαν 173,30; δαψιλίας 178,61; λαγνίας 189,23; ἀλαζονία 194,9; γοητία 195,59; μαγγανίας 195,61; καπηλίαν 206,10; περιφάνιαν 16; ἄδιαν 205, n. h. 17; χηρία 221,38 (χηρείᾳ), χηρίας 39; θεραπίας 223,11; ἐπιεικία 38 (κείᾳ), -κίας 224,13; πραγματίας 28; κατηφίας 254,6; αὐταρκίας 33; ἀπέχθιαν 264,11; καπηλίας 278,23; ὠφελία 280,18 (-είᾳ)· θυσχέριαν 291,11; βλακία 291,55; σαφηνίας 298,12; σαφήνιαν 15; μεθοδίαν 321, n. h. 33; ἐπιεικίας 322, n. h. 28; πτωχίαν 330,30; κολακίας 45.

Tria supra dedimus exempla, quæ contrariam vocalium confusionem ostendunt: ἐμπορείας 224,27; ἐν εὐχαριστεία 255,8, ἀρρωστείαν 255,40.

---

[1]) Vide p. 16, n. 3.

[2]) Vide p. 16 n. 4.

[3]) De his formis vide Kühnerum, Ausführl. Gr. d. gr. Spr.[2], I, 536,3. Cfr. etiam Gregorium Corinthium De dialectis linguæ græcæ, (ed. G. H. Schæfer, Lipsiæ, MDCCCXI), p. 119.

[4]) Ducente fortasse forma ἡδεῖα sic scribitur.

[5]) Nobis occurrit forma in AP.

Constat libros ms:os in exarando horum nominum exitu sibi non constare. De variato scribendi modo apud Atticos scriptores velim adeas Kühnerum, (Ausführl. Gramm.²) I, p. 706, A. 2. Cfr. Meisterhansium (Grammatik der Attischen Inschriften². Berlin 1888) p. 39 sqq.

E confusis vocalibus ει et ι ortæ sunt etiam variantes lectiones, quæ exstant (vide coll.) 51,32, 150,21, 162,2, 178,34, 194,42, 254,48, 255,42, 268,17, 273,35, 276, n. h. 2.

ει scribitur pro οι his locis:

κοινεῖ 159, n. h. 8 (-νοῖ)· κενεῖ 160, n. h 13 (-νοῖ)· ἀπαιτείη 169, n. h. 4 (-τοίη)· δέει 20 (δέοι)· λάβει 23 (λάβοι)· τείχους 187,2 (τοί-)· συγχωρείη 188,16,19 (-ροίη)· δηλεῖ 188, n. h. 6 (-λοῖ)· τεῖχοι 205,14 (τοῖ-)· ζητείη 211,1 (-τοίη)· σκοπείη 3 (-ποίη)· λέγει 11 (-γοι)· παραδράμει 248,10 (-μοι)· ἀποφύγει 256,34 (-γοι)· πλείω 58 (πλοίῳ)· πληρεῖ 277,9 (-ροῖ)· κατορϑεῖ 278,10 (-ϑοῖ)· ἐμπέσειεν 292,61 (-σοιεν)· λέγειτε 320,58 (-γοιτε) [1]).

οι diphthongus autem pro ει exaratur:

οἰκόνι 170,12 (εἰκ-)· πλοίωσιν 191,50 (πλείοσιν)· οἰδότες 207,45 (εἰδ-)· [2]) οἱ δέ 251,22 (εἰ δέ)· οἰδότες 267,63 [2]); ἀμοίβει 285,16 (ἀμείβ-)· οἰδότων 297,12 (bis) [2]); ἀπαλλάξοιεν 320,42 (-ξειεν).

Neque alius generis sunt variantes lectiones, quæ annotatæ sunt coll. 155,47, 164,27, 198,25, 268,13, 279,12, 292,31.

ει pro υ exstat his in vocibus:

ἐνέχειρα 150,54, 290,36 (-χυρα)· ἀπόλεισϑαι 167,27 (ἀπόλλυσϑαι)· ἀπόλειται pr. m., ἀπώλειται corr. 167,35, 168,11 (ἀπόλλυται)· contrario modo ἀπώλειται pr. m. 167,13, (i. e. ἀπόλλυται), corr. ἀπολεῖται.

υ pro ει exaratur in ἐξάλυψον 285,28; cfr. coll. 275,20.

η scribitur pro ι:

φλογῇ 150,15 (φλογί)· ἀφήπταται 154,59; σκανδαλήσω 168,3; σκανδαλήσαι 168, 18, 169, n. h. 11 (-λίσαι)·; ἐκτετηκότες 178,59; ἐσωφρονήσϑημεν 180,48 (-νίσϑημεν)· ὀνειδήζεσϑαι, pr. m., ni fallor; corr. -δίζεσϑαι 186,41; νομήσητε 190,24 (νομίσ-)· ἀδόκημος 35; φοινήσσει 196,36; χρυσίτης 62 (χρυσῖτις)· φρονήμοις 199,24,29; φοίνησσαι 200,13 (φοίνισσε)· παρόργησαν 202,27 (παρώργισαν)· ϑήγειν 203,38 (M. ϑίγειν. Veitch, Greek Verbs² s. v. ϑιγγάνω)· ὤδηνεν 204,15 pr. m., ut videtur; corr. ὤδινεν· ἐνεχειρήσϑης 205,26 (-ρίσϑης)· σκανδαλῆσαι 209,11; ὀνείδησε 221,46; ϑέμης 50; ἐνεχείρησε 223,5; ῥύϑμησον 31; ἐπιτήμησιν 225,42 (ἐπιτίμ-)· μετεσχημάτησα 252,11 (-τισα)· ἐπεστόμησε 46; ἐπιστομῆσαι 253,23 (-μίσαι)· ψηφήσασϑαι 264,2 (-φίσ-)· καϑόπλησε 274,26; αἰδέσημοι 275,33; μεϑορμήσατο 281,30 (μεϑωρμίσατο)· ἐκαϑήσαμεν 282,28; ἀπετείχηζε 38; ἀπήῃ 283,29 (ἀπίῃ)· μεταρυϑμῆσαι 284,35 (μεταρρυϑμίσαι)· πορήσασϑαι 290,63; ἐπιμηξίαν 291,10 (supra η punctum positum est: ῃ)· ἐκάϑησε 40; καϑοπλή-

---

[1]) Ex his imprimis observandæ sunt optativi formæ, quæ in indicativi formas abeunt, ει pro οι posito. Nescio an huius iotacismi generis ratio sit habenda, si de optativo modo e lingua græca evanescenti quæstio instituitur. Cfr. p. sq. mediam (η pro οι).

[2]) Forma οἶδα etc. ducente, quater οι pro ει in participio ponitur.

σας 45; *ἐνεχείρησε* 57; *κόνην* 293,20; *ὠφέλημον* 298,6; *εὐηγγελήσαμεν* 321, tit. 2; *ἀπαρτήσας* n. h. 1; *εὐηγγελήσαμεν* 322, n. h. 27, 323,3; *ἐξευτέλησε* 329,12; *κλήμακα* 331,28.

ι scribitur pro *η* (*ῃ*):

δινάρια 154,39 *(δην-)*· *εἰσίεσαν* 159, n. h. 13 *(εἰσῄεσαν)*· *ὀρχιστῶν* 178,56; *πεπλημμελικότας* 180,4; *γαλίνης* [1]) 187,17; *εὑρίσωμεν* 188,41; *εὐεργετικῶς* 191,62 *(-τηκώς)*· *ἐζωγρίσατε* 193,23; *κατηγορίσης* 194,57; *ἐνινοχότες* 197, n. h. 4; *προσίεσαν* 204,49; *καθίμενον* 205,15; *εὐεργετίθην* 207,52; *χαμευνίσης* 208,56; *εὑρίσεις* 210,43; *καταστίσῃ* 211,9; *μεμετριμένην* 220,1; *γαλίνῃ* [1]) 221,7; *ἐχειροτονίθης* 222,50; *γαλίνης* [1]) 223,15; *πλουτίσῃ* 248,30; *στίθι* 49 *(στῆθι)*· *σεσιπότα* 255,26; *ἰδίω* pr. m., *ἡδίω* corr. 273,21; *ἀνίκεστα* 24; *περιερρίχθαι* 274,40 *(-ρῆχθαι)*· *γαλίνης* [1]) 277,11; *ἀλίτης* 279,5; *κριπίς* 281,43 *(κρηπίς)*· *μισίσης* 282,43 *(μισήσῃς)*· *εὐπορίσωσιν* 292,18; *σιπεδόνα* 320,40; *διατηρίσειεν* 41; *ἠστόχισαν* 321, n. h. 21; *ἀρνίσασθαι* 323,14; *ἴδεσαν* 325,41; *ἀθυμίσῃ* 331,9 *(-μήσει)*; *θρηνίσει* 13.

Huc referendæ sunt vv. ll., quæ exstant coll. 204,25, 207,24, 208,57, 223,30, 272,65, 274,44, 281,1, etc.

η scribitur pro *οι*:

Conjunctivus modus pro optativo his locis exaratur: *ἔχῃ* 168,8; *ἴδῃς* 187,19; *ἔχῃς* 189,52; 191,49; *εἴπῃ* 201,12; *εἴδῃ* 222,25 *(ἴδοι)*· *ἔχῃς* 250, n. h. 16; *παραβάλῃ* 263,26; *θηρεύῃ* 279,23; *παραβάλῃ* 32; scilicet prorsus iisdem sonis efferebantur hæ formæ atque optativi modi formæ, quas extrudebant. Cfr. p. 18, n. 1.

Accedunt *ἡ πόλεμοι* 201,3 (*οἱ πόλεμοι*) et *παρ' αὐτῆς* 207,13 (*παῤ αὐτοῖς*).

οι pro *η* (*ῃ*) exstat:

ἀπέλθοι 196,21 *(-θῃ)*· *ἀμαθοῖ* 248,34 (*-θῇ* pr. m. *-θοί?*)· *δέοι* 292,56 *(-ῃ)*.

Huc refer libri scripturas 164,3; 280,23; 284,31.

η pro *υ* habemus:

πᾶν θήλῃ 193,23 *(πᾶν θῆλυ)*· *ἡ γηνή* 222,5 *(ἡ γυνή)*.

υ pro *η* nobis occurrit his locis:

συνείδυσιν 206, n. h. 28 *(-δησιν)*· *ἀπορυγνύμενος* 225,2 *(ἀποῤῥηγν-)*· *ὑπιοτέρα* 273,4 *(ἠπιωτέρα)*· *ἀνέφυνεν* 279,57 *(ἀνέφηνεν)*.

Sua mentione digna est crebra illa permutatio pronominum *ἡμεῖς* et *ὑμεῖς*· cuius exempla ut in unum locum conferantur, hæc sunt: *ἡμεῖς* 162,28, *παρ' ἡμῖν* 163,10, *ἡμεῖς* fortasse fuit 164,2 (nunc *ὑμεῖς*), *τοῖς ἡμετέροις* 180,11, *ἡμῶν* 255,32 (M. *ὑμῖν*)· *ἡμᾶς* 297,32; quibus locis M. præbet formas pronominis *ὑμεῖς*· contrario modo *ὑμῖν* legitur 223, n. h. 2 pro *ἡμῖν*· *ὑμᾶς* 250,7 pro *ἡμᾶς*· non raro nihil interest, utra nobis probetur lectio.

Huc referas velim vv. ll. coll. 168,52, 285,14.

ι exaratur pro *οι*:

ἡτιμασμένην 258,9 pro *ἡτοιμ-*· *παρόμιον* 320,28 pro *παρόμοιον*.

---

[1]) Quater hæc vox vocales confundit.

pro ι nobis occurrit οι his locis:

τὰ οἱερά fuisse videtur 181, tit., 1 pro τα ἱεράּ ποιεῖν 192,39 (πιεῖν)· μή τοι γε 206,22 (-τι). Huc refer coll. 222,39.

ι pro υ nobis obvium est in:

κωλίω 206, n. h. 23; κωκιτοί 222,43; ῥιθμῶ 298,9.

υ pro ι exstat in sola voce πολι|ορκούμενος 256,55.

οι pro υ exhibent hæ formæ:

λοιμανεῖται 198,24, λοίμην 199,24, λοιμαινομένου 222,46, λοιμενομένου 247,52 (λυμαιν-); et in ἄνοιε 220,55, ἀνοίειν 222,38, 253,46, διανοίειν 279,19.

υ pro οι bis invenimus: ἀπόλυιο 291,54, ἔλυτο 292,17.

ο et ω. Permagna vis exemplorum, quæ ο et ω confundunt, nobis in ms:o obvia est. Inprimis ostendunt formæ, quæ utriusque permutationis speciem exhibent, ο et ω prorsus idem valuisse, ut τρόγωμεν pro τρώγομεν 172,14, δόσωμεν pro δώσομεν 193,47, δεδοκῶια pro δεδωκότα 264,11 [1]).

in stirpe ο ponitur pro ω:

εἰδολοθύτων 169, n. h. 32 (εἰδωλ-)· τρόγωμεν 172,14; καρπόσῃ 179,24; πλεῖον 31 (πλείων)· πεινόντα 59; λελοβημένων 180,14 (-λωβ-); ὀλιγορίας 30 (-γωρ-)· δόσει :2 (δώσει)· πλεῖον 186,48, 189,32; ξυρόμενος 189,49; πανολεθρίαν 191,54 (cfr. ὄλεθρος)· δόσωμεν 193,47; κεκωφομένοι 194,37 (-φωμ-)· ἀπατομένων 195,60; φρικοδέστερον 197,15; ἀβίοτον 198,21 (AP. pro ἀβίωτος agnoscit ἀβίοτος)· πλεῖον 198,30; νότων 203,53; διασπόμενος 204,19; ἐπισπόμενος 36; σορεύσωμεν 60 (σωρ-); καλλοπίζωμεν 206,24; πολούμενον 205, n. h. 12 (πωλ-); τρόγω 207,64; ἠκριβομένος 208,52 (βωμ-); ὀφέλεια 209,4 (cfr. ὄφελος)· ἐκλυδονίζετο 209,49; προτίων 220,24 (πρωτείων)· νοθεῖς 221,23; κληροθείς 222,16; στενοποίς 43; ἐλαττόματα 223,41; εὐοχίαν 224, n. h. 1; διεσπαρμένος 248,35 (-μένως)· σκόπτειν 256,1; κομοδήσει 2 (κωμωδ-)· στεφανόσομεν 29; καρπόσασθαι 263,15; νοθής 27; σορείων 41; δεδοκῶτα 264,11; μέλλον 267,55; ἐκαρποσάμεθα 272,52; ἀγαπόμενος 273,16; ἀγαπομένων 32; στενοχορία 35 (-χωρ-)· δεσμοτήριον 274,24; δεσμοτηρίου 49; καλλοπίζεται 52; ἀγαπόμενον 278,18, 279,64, 280,3; εἰσάγον 278,36 pr. m.; corr., ο inducto, in mgne posuit ω; πλανόμενον 282,44; ἀγαπομένοις 285,26; ἀγαπόντες 285, n. h. 15; ἀπολόλει 291,14 (-λωλ-)· κλυδονίου 31; ἀνοφελές 297,50; κατέχον 320,26; κοινονῶμεν 52; corr.[1] supra addidit ω; φορασαι 322,5; κατάφορος 321, n. h. 36 (-φωρ-)· πλεῖον 329,26; ἐλαττόματα 31; ἐκαρπόσω 330,10; θεόμενος 40; δεσμοτήριον 54; 331,2 ταλαιπόρου.

ω ponitur pro ο in huiuscemodi syllabis his locis:

ἀγωνιζώμενοι 150,33 (-ζόμενοι)· οἴκωθεν 162,45; συγκαταβαίνωντες 165,61; γινώμενον 166,40, (bis); ἀπώλειται pr. m., ni fallor [ἀπό(λ)λειται?] 167,13 (i. e. ἀπόλυται); corr. ἀπόλειται· ἐξών 168,47 [2]); ἀντίδωσιν 169,23; ἀντίδωσις 170,17; μὴδαμῶθεν ἄλλωθεν 171,29; ὑπερέχων-

---

[1]) P. 274,24 (v. coll.), ut forma θηρίον in dandi casus formam mutaretur, satis habuit corr. ν eradere.

[2]) Vide p. 12, n. 2.

τας 172,26; *ὠνῆσαι* 180,35; *τελειώτητος* 188, n. h. 1; *πλείωσιν* 191,1; *πλοίωσιν* 50 (*πλείοσιν*)· *δέως* pr. m., ni fallor, 192,51, corr. *δέος*· *ὠφείλωμεν* 195,15; *ἀπελθῶντες* 26; *γενώμενοι* 30; *κατωρωρυγμένοι* 196,46 pr. m., corr. *κατορ-*; *μείζωνος* 54; *χείρωσιν* 61; *γυμνώτητι* 198,7; *ῥωπῇ* 199,1; *τρεφώμενοι* 201,16; *τωύτων* videtur fuisse 201,30, corr. *τούτων*; *βλαπτώμενος* 202,44; *προσελθῶντες* 204,59; *ἐπτώησαι* 206,6; *καταγώμενοι* 14; *ἀνακρίνωντες* 205, tit.; *ἀγνωούντων* 205, n. h. 9 (corr.?); *ἀνακρίνωντες* 12; *μείζωνα* 207,34; *δαίμωσι* 208,41; *σκανδαλιζώμενος* 209,6; *τὸ . . . συμφέρων* 50; *μείζωνι* 210,27; *τὸ . . . ἐπελθῶν* 55; *σιαγῶνα* 222,11; *τυπτωμένη* 14; *ὠφθῆναι* 48; *παρακωλουθεῖτε* pr. m., ut videtur, 248,38, corr. *-κολ-*; *ἀπωλέσει* 250,9 (*ἀπολέσῃ*)· *τὸ ὑπερέχων* 249, n. h. 40; *κεφάλαιον . . . φέρων* 250, n. h. 39; *χωρηγίας* 251,28; *μείζωνα* 253,11,41; *δεδωκῶτι* 255,10; *γεγηρακῶσι* 15; *σεσιπῶτα* 26 (*σεσηπότα*); *ἀλγηδῶνος* 29; *ὀξύρρωπον* 61; *τυπτωμένους* 256,22; *τοῦ βαθέως ὕπνου* 263,32; *δεδοκῶτα* 264,11; *τηκεδῶνα* 27; *κύμβαλον ἀλαλάζων* 268,31 [1]); *καταβλαπτώμενον* 273,37; *ἀνελῶντας* 275,14; *εὐαγγελιζώμενος* 42; *τοῦτο . . . παρέχων* 277,18; *βεβηκῶτα* 45; *μακρώθυμος* 58; *γεγηρακῶτος* 279,44; *οὐδαμῶθεν* 280,8; *βουλώμενος* 17; *οἴκωθεν* 23; *τεθηλῶτα* 286,22; *ἐπιδραμῶντας* 286, n. h. 3; *χάρισμα . . . ἔχων* 297,17; *ἴσως* 38 pr. m.; corr. *ἴσος*· *μείζωνα* 320,61; *οὔτως* pr. m. 320|21,1, corr. (rubricator?) *οὗτος*· *κεφάλαιον . . . συνέχων* 322, n. h. 11; *γνῶντα* 325,15; *θαπτώμενον* 27; *εἰκῶς* 326,36 (*εἰκός*); *πάντωθεν* 329,37; *οὔτως* 330,16 pro *οὗτος*.

H. l. subiungere licet in gignendi casu *τῶν πλησίων* (pro *τῶν πλησίον*) scribi 208,56, 210,13, 254,24; ceteri casus numquam declinationem exhibent, unde apparet ad scribendi modum referendum esse *πλησίων* pro *πλησίον*.

Contra legem iubentem adiectiva, quæ stirpis *-ο* finali brevem syllabam præmittunt, illud *-ο* in *-ω* mutare in comparandi gradibus (*χαλεπό-ς*, *χαλεπώτερος*) [2]) peccata hæc exstant:

ἀγριότερος 286,3, *-οτέρα* 275,12, *-ότερον* 286,5; *ἀθλιότερος* 248,64, *-ότερον* 256,51; *ἀλογότερον* 224,17; *δυνατότερος* 285,12, *-ότερον* 204,9, *-οτέρῳ* 286,11; *ἐμφατικοτέρας* 251,11; *εὐποροτέρα* 273,5; *ἡμερότερος* 286,4; *ὑπιοτέρα* (pro *ἠπιο-*) 273,4; *νεανικοτέρας* 210,24; *πληκτικότερον* 188, n. h. 2, *-οτάτην* 225,42; *φιλοσοφότεροι* 224,11; *φοβερότερον* 167,17; *φορτικότερον* 190,50; *χαλεποτέραν* 149,59.

Pauciora quidem exempla contra legem, quæ iubet illud *-ο*, præmissa syllaba longa (natura positioneve), breve remanere, peccant; exstant tamen hæc:

ἀναγκαιωτέρα 196,18, *-ώτερα* 298,22; *ἰσχυρωτέρα* 272,47, *-ωτέραν* 48; *ὀδυνηρώτερα* 186,40; *οἰκειώτερον* 181,4; *ποθινωτάτης* 258,8 (pro *ποθειν-*) [3]); *προτιμώτερον* 224,35; *στερρωτέρα* 272,47; *ταπεινώτεροι* 201,23; *τελειώτεροι* 159, n. h. 22; *φιλοστοργώτεροι* 273,33.

in casuum exitu *ο* ponitur pro *ω*:

ἐκεῖνο 162,8 (*-νῳ*), *τοῦτο* pro *τούτῳ* 162,29, 186,47, 200,21 (*ἐν τοῦτο*), 252,60 (corr.?), 269,11; *τὸν πλησίον* exstat 161,53 pro *τῶν*; *τό* pro *τῷ* scribitur 161,11,25; 164,3,4; 165,54; 179,29; 187,36,37; 192,15,16,54 (*τὸ μὴ διαβαστάζειν*); 193,45; 195,22, 200,33,34; 262,35; 268,36;

---

[1]) Vide p. 12, n. 2.

[2]) Kühner[2] I, 430, A. 3; G. Meyer, Griech. Gram.[2], § 394.

[3]) Oculo ducente, recte *ω* scripsit, *-ι-* (brevi) pro *-ει-* posito. Cfr. præterea p. 17, n. 5.

272,38; 274,53; 277,35,37,38 (bis); 286,11; 286, n. h. 2,3; 296, n. h. 19,22; 297,6. Longe plurimis locis hoc *τό* ponitur ante infinitivos, sunt tamen etiam, ubi cum nominis forma casus tertii coniungatur, ut 274,53 *ἐπὶ τὸ πράγματι*. Solet huic articuli formæ, imprimis infinitivo præmissæ, virgula subiungi commatis, quod dicitur, hoc fere modo: *τό,*; qua virgula nescio an corr. iota subscr. indicare velit, ut eo modo restituatur *τῷ*. Conferas velim p. 20, n. 1. Quamquam reticendum non est eiusmodi virgulam interdum formæ *τό* apponi, ubi in *τῷ* non est emendanda.

ω autem pro *ο* exstat:

ὄντως 163,54, 164,10 (*ὄντος*); *αὐτῶ* 51,35, 189,34, 199,54; *τούτων* 210,30; *τούτω* 162,4, 221,59; *τῶν* .. *λόγον* 225,19; *ἐκείνω* 277,42; *τῶ* ... *συμφέρον* 280,26; *τῶ δόγμα* videtur fuisse 282,5; *ἐπὶ τῶ* pr. m. 321, n. h. 2, corr. *ἐπὶ τό· ἐπ' αὐτῶ* 328,54 pro *ἐπ' αὐτό*.

in verbis flectendis *ο* ponitur pro *ω*:

περιγίνονται 149,43; ***γίνονται*** 169,21; ***κελεύονται*** 178,39; ***δείξομεν*** 179,56; ***προσέχομεν*** 180,51; ***ῥυθμίσομεν*** 53; ***ἐκτείνομεν*** 54; ***ὀνειδίζονται*** 181,11; ***ἐπαίρονται*** 12, ***ἐπιλαβόμεθα*** 188,47; ***γένομαι*** 190,36; ***ὀρέξομεν*** 194,43; ***αἰσθόμεθα*** 47; ***ἐπιδείξομεν*** 196,8; ***εἴπομεν*** 9; ***φεύγομεν*** 198,38; ***ὑπομείνομεν*** 204,38; ***ζηλώσομεν*** 206,17; ***λάβομεν*** 21; ***γένομαι*** 207,37; ***κρίνομαι*** ibid.; ***γίνονται*** 210,16; ***διαλέγομαι*** 220,47; ***φέρονται*** 222,43; ***ἐκβάλομεν*** 253,41; ***στεφανόσομεν*** 256,29 (***-νώσωμεν***)· ***φύγομεν*** 264,7; ***ὑπερευχόμεθα*** 16; ***προσβάλομεν*** 284,33; ***ἔχομεν*** 286,22; ***ἀπελάσομεν*** 292,41; ***κατέχον*** 320,26; ***θαυμάζομεν*** 52; ***φεύγομεν*** 322,11; ***ἀντεχόμεθα*** 12; ***λογιζόμεθα*** 329,34; ***καταβαίνομεν*** 331,29.

ω autem in huiuscemodi syllabis ponitur pro *ο*:

ἡμάρτωμεν 151,6; ***παρεδράμωμεν*** 160,16; ***ἔχωμεν*** 159, tit. 2, 160,16, 161,23,29; ***εἴχωμεν*** 162,22; ***πράττωμεν*** 170,18; ***διετρίβωμεν*** 172,13; ***τρόγωμεν*** 14 (***τρώγομεν***)· ***πίνωμεν*** 14; ***φρίττωμεν*** 186,25; ***ὀψώμεθα*** 187,27; ***εὑρήσωμεν*** 188,3, ***εὑρίσωμεν*** 41; ***προανεφωνείτω*** 192,23 (***-νεῖτο***)· ***δόσωμεν*** 193,47; ***μεθύωμεν*** 194,33; ***ἀπολαυσώμεθα*** 198,43; ***προσάγωμεν*** 199,54; ***συναπτώμεθα*** 200,57; ***μετέχωμεν*** 60; ***γινώμεθα*** 201,41; ***πειράζωμεν*** 202,18; ***παρακνίζωμεν*** 19; ***ληψώμεθα*** 203,32; ***ἐσταυροῦτω*** 204,4 pr. m., corr. ***-ροῦτο***· ***διαδάκνωμεν*** 30; ***ἐπιβησώμεθα*** 205,5; ***ἀπελευσώμεθα*** 206,25; ***διαμένωμεν*** 207,33; ***ἔχωμεν*** 34; ***εἰλώμην*** 209,10; ***τέμνωμεν*** 248,4; ***διαφευξώμεθα*** 250,12; ***ἐπιτευξώμεθα*** 14; ***ἔχωμεν*** 251,15; ***πίνωμεν*** 34; ***ἐπίωμεν*** 44; ***δυνησώμεθα*** 252,57; ***ἀνύωμεν*** 257,9; ***ἐκαυχάτω*** 276,5 (***ἐκαυχᾶτο***)· ***ὀψώμεθα*** 278,30; ***παρασκευάζωμεν*** 280,54; ***μισήσωμεν*** 282,61; ***χρήζωμεν*** 291,61; ***κηρύσσωμεν*** 329,15.

Conferas velim lectionis varietatem, quæ est (coll.) 160,5; 161,16; 168,47; 169, n. h. 28; 171,61; 172,8,16; 194,42; 196,38; 199,50; 253,46; 257,1 sqq., 9; 272,65; 276, n. h. 7; 290,42.

ο in verbis flectendis auctionem non accipit:

διορθοῦντο 170, n. h. 26; ***κατορθωκότας*** 180,56; ***ὁμολογημένων*** 187,45; ***ὀργίσθη*** 193,22; ***ὁρισμένον*** 196,52; ***παρόργησαν*** 202,27 (***παρώργισαν***); ***καθόπλισε*** 221,28; ***ὀνείδισε*** 46; ***καθόπλησε*** 274,26; ***μεθορμήσατο*** 281,30; ***ἐξόριζον*** 285, n. h. 15; ***ἀπολόλει*** 291,14; ***ὁμολογημένον*** 323,22; ***προοδοποίησε*** 328,27. Alia exempla omissi augmenti invenias coll. 191,2, etc.

ι ἀνεκφώνητον, quod dicitur, longe plurimis locis prorsus omittitur. Nusquam adscribitur, subscribitur autem his locis:

1) in II:a pers. sing. ind. M. et P.; *βούλῃ* (M. *βουλει·* vide p. 17): 51,53, 52,17, 166,58, 201,50 (*βόλῃ*), 203,48, 210,49, 254,56, 268,18, 274,1, 280,28,55, 284,37, 292,44, 321,4, 331,28; *ὄψῃ* (M. *ὄψει.* cfr. l. l.): 51,45, 168,45, 186,59, 205,11, 209,26, 254,12,15, 273,32, 284,43, 330,36,51: accedunt hæ eiusdem personæ formæ, in quibus exarandis L cum M. congruit: *ἀνέχῃ* 167,20; *ποιῇ* 26; *ὑπισχνῇ* 169, n. h. 5; *μεθυσθήσῃ* 179,19; *καρπώσῃ* 24; *ἁλώσῃ* 28; *ἀπελεύσῃ* 29; *στήσῃ* 180,39; *ἀκούσῃ* 186,56; *ἐπιλήψῃ* 189,17; *περισσεύῃ* 54 (M. *περισσεύεις*); *δεδίττῃ* 197, n. h. 8; *αἰσχύνῃ* 201,64; *ἅπτῃ* 205,21; *καλλωπίζῃ* 206,4; *φείδῃ* 206, n. h. 31; *περιεργάζῃ* 207,21; *ἀπέχῃ* 35; *ἀπογεύῃ* 57; *ἐργάσῃ* 209,23; *δυνήσῃ* 210,45; *ἀπαλλαγήσῃ* 220,41; *πείθῃ* 53; *λήψῃ* 62; *ἀπολαύσῃ* 223,14; *λήψῃ* 44; *δυνήσῃ* 248,53; *παύσῃ* 256,3; *τεύξῃ* 262,53; *ἀναδέχῃ* 264,11; *γίνῃ* 274,2; *εὔξῃ* 282,44; *ἀπορραγήσῃ* 283,1; *ἀποστρέφῃ* 29; *λήψῃ* 37; *αἰσχύνῃ* 284,4; *ἀπεύχῃ* 8; *στενοχωρῇ* 290,60 (M. *-ρεῖς*); *ἀνέχῃ* 325,10; *λήψῃ* 330,5; *φέρῃ* 17;

2) in eadem pers. conj.: *εὔξῃ* 194,55; *ἀπέχῃ* 207,16; *γένῃ* 24; *προνοῇ* 208,58 (M. *προνοῇς*); *ἀποδύσῃ* 220,42; *λυμαίνῃ* 254,5; *κτήσῃ* 256,48; *γένῃ* 262,57; *ἐπιδείξῃ* 263,2; *προστρίψῃ* 277,13 (M. *-ῃς*); *ἐργάσῃ* 283,40;

3) in eadem persona imper. (pro *-ει*): *καταφρόνῃ* 168,39; *προστίθῃ* 283,16; cfr. p. 16, n. 4.

Accedunt in 3:a pers. conj. *ὁδεύῃ* 198,19 (vide coll. 198,8) et verb. impers. *δέῃ* 292,47.

His formis in *ι ἀνεκφών.* exeuntibus adiunguntur paucæ, quæ in interiore vocum parte *ι* subscribunt:

ᾅδης vox *ι* subscripto utitur 52,20,26, 325,57, 326,4;

ῃ augmentum his locis invenitur: *ᾔδεσαν* 51,56 (correctum ex *εἴδεσαν?*)· *διῃρεῖσθαι* 253,60; *ἀνῄρηται* 273,15, 277,49; *ἀπῄτησε* 275,3; *ᾐσχύνετο* 278,54, 279,6,26; *ᾔσθετο* 279,51; *παρῄνη* 281,62; *ἐπῇρεν* 296, n. h. 23 (M. *ἐπῆρεν*).

Falso *ἀπολλῷ* exaratur 224, n. h. 13, et *ᾔπιον* 282,1; *πολλῷ* 225,4 in ea parte est, quam dubitanter tertiæ manui tribuimus p. 1.

Omnino credo m. pr. *ι* subscripsisse. Facile tamen corr. his illisve locis addidit neque discerni potest.

Contra communem græcæ linguæ usum non raro singulæ consonæ pro geminis, interdum geminæ pro singulis ponuntur; eius permutationis exempla hæc sunt:

-λ- pro *-λλ-* *ἀνατέλειν* 149,50; *ἐκβάλων* 155,39; *καταστέλει* 161,11; *ἐλείποντα* 35; *ἀπώλειται* 167,13 (i. e. *ἀπόλυται* pro *ἀπόλλυται*)· *ἀπόλεισθαι* 167,27 (*ἀπόλλυσθαι*)· *ἀπόλειται* 167,35; 168,11; *μᾶ|λον* a pr. m. omissum, posuit corr. 168,40; cfr. coll.; *ἀπολυμένων* 169, n. h. 33; *διαβάλων* 170, n. h. 20; *προβαλώμεθα* corr. 179,47 (quid exaraverit pr. m., discernere non possum); *καταγγέλουσιν* 181, tit. 5; *ἀπήλακται* 187,41 (corr.[1] supra add. alterum *λ*); *ἀπολύουσι* 189,1; *ἐξηλαγμένη* 191,28; *μέταλα* 196,42,51; *ἀπηλάγη* 202,66 (corr. alterum *λ* supra posuit); *πολῆς* 204,25; *ἐκβάλεις* 206,3; *ἀπηλάχθαι* 205, n. h. 22; *διαβάλοντες* 207,47; *ἀπόλυσι* 209,1; *προσαπολύουσι* 210,57; *ἀπηλαγμένος* 221,8; *ἀλ'* 223, tit. 2 (*ἀλλ'*); *παραγγέλων* 225,12,16,23,24; *ἐμβάλει* 40; *ἐναλάσσων* 253,17; *συναπόλυται* 254,2; *ἐμβάλει* 274,25; *συμψελίζοντες* 278,45; *με|λήσει* 279,38; *ἐπιβάλειν* 284,12 [1]); *ἀπηλαγμένος*

---

[1]) Corr. in marg. posuit *εῖν* et in versu signum supra eam syllabam collocavit; efficere igitur voluit *ἐπιβαλεῖν*.

284,57 (corr.[1] alterum λ supra posuit); ἀπήλακται 292,1; ἐπεμβάλουσι 293,8; ἄ|λ' 297,59 (ἀλλ'); ἄ|λων 322, n. h. 22 (observavit corr.[2]) ἀπήλακται 331,2 (corr.[1] alterum λ add.); geminatione autem -λλ- scribitur pro -λ- his locis: μέλλει 168,11 (μέλει); καλλῇ pr. m. 205, n. h., 30, corr. καλῇ· πόλλεις 211,9; καλλά 248,11; πόλλεις 292,6.

Ad permutatas -λλ- et -λ- videntur referendæ esse variæ lectiones quæ exstant 150,2; 161,8; 198,12; 207,24; 322, n. h., v. 33, etc.

ῥ non raro in commissura verborum (et post augmentum) geminationem omittit; exempla hæc sunt: διαρηγνύσθω 155,23; ἀπέ|ριπται 164,56; ὑποδηματοράφος 168,19; σκηνοράφων 23; σκηνοραφίου 58; ἔ|ραπτε 59; σκηνοράφον 206,15; πρόριζον 224, n. h. 15; ἀπορηγνύμενος 225,2; ἐράπισαν 276,30; ἐραπίζετο 278,32; μετὰρυθμῆσαι 284,35 (μεταρρ-)· ὑποδηματοράφος 292,14; unum exemplum exstat geminatione perperam usum τὸν ἔ|ρρωτα 274,59. Cfr. v. l. p. 224, v. 37.

-ν- pro geminatis -νν- scribitur in γεγενηκόσιν 222,36, γεγενηκότας 39; geminatur autem non recte in αὐχέννα 256,23;

-μ- geminationis non rectæ exempla præbet hæc: κατεστρωμμένων 194,21; κρυμμοῦ 255,7; διατεταμμένην 281,4; his adiungimus φθεγομένους 168,10 pro φθεγγομένους.

Singula exempla exhibent -κ- pro -κκ-: ῥεβέκα 279,24; -σ- pro -σσ-: γλώ|σας 268,65; -τ- pro -ττ-: αἰνιτόμενος 250, n. h. 8. Contrario modo ῥάκκους exstat 284,12 pro ῥάκους, παττάγου 197,7 pro πατάγου.

Longe igitur plurima huius permutationis exempla præbent consonæ liquidæ (λ, μ, ν, ρ), quarum natura haud dubie permutationi quasi viam præmunivit. Licet in memoriam revocare producendi usus, qui ante has consonas in carminibus epicis frequens nobis occurrit.

In quibusdam exemplis (sex) observare licet a consona perperam non geminata novum m:si versum initium capere. Falsam in eiusmodi loco geminationem unam solam deprehendimus. Cfr. paulo infra, ubi de vocibus in binos versus discretis agimus.

Spiritus raro omittitur; omissi hæc tantum exempla annotavi: περὶ αυτόν 149,39 (cfr. coll.); ἐξ ανομοίων 65; ἐπόψεσι 150,20; (ἐπ' ὄψεσι); ἐκ ακροβυστία 155,64 pr. m., corr. ἐν ακροβυστία· μετὰ ακριβείας 160,19; οὐκ ευθέως 160, n. h. 2; τῆς ασεβείας 165,37; ἐποχήματος 168,31 (ἐπ' ὀχ.); ο δέ 170,4[1]); περὶ αυτοῦ 170, n. h. 24 (cfr. coll.); ουδέν 171,24; ὑπὲρ αναγκαίας 178,32; ἐν αντιοχεία 41; οὐκ ερήσονται 51 (pro οὐχ αἱρ.); ὁ μὲν οὖν απόστολος 194,18; οὐκ ανίσταται 28; ἐν εξομολογήσει 195,26; οἱ αετοί 203,9; περὶ αυτόν 204,32; αυτῇ 221,46; ουδένα 249,4; οὐκ ανέξεται 286,15; οὐκ αρτοποιός 292,14; οὐκ ά|λων 322, n. h. 22; οὐκ αρκεῖται 325,34; ἂν απαλλάξῃς 331,4; ἐξ ευτελοῦς 23. Sequuntur quattuor exempla ρ initiale non aspiratum exhibentia: ἐν ρήματι 163,39; ρημάτων 320,37; διὰ ρημάτων 325,60; ρυπαραῖς 203,26. Neque licet ab his formis seiungere voces, quæ sunt κανοτιοῦν 277,6, 281,35,59, 283,40; οὐδενοτιοῦν 278,26 al.

---

[1]) Albert Thumb (Untersuchungen über den Spiritus asper im Griechischen. Strassburg 1889) p. 41 animadvertit: "Es ist eben die Vernachlässigung der Aspiration beim Artikel eine weit verbreitete Erscheinung." Cfr. p. 18: "in dem proklitischen tonlosen Artikel wird der Hauch mit geringerer Energie hervorgebracht als in Wörtern mit Eigenton."

Apparet longe plurima exempla exstare in verbis, quibus præmittuntur voces procliticæ: negandi particulam οὐκ præmissam invenimus septies [1]), præpositiones ter decies [2]), etc. Inde igitur omissus spiritus excusationem petere videtur, quod in unum tamquam vocum corpus proclitica vox cum excipiente coaluit. Neque omittendum est præter duo exempla (ο δέ 170,4; οὐκ ερήσονται 178,51), — ratione non habita eorum, quæ ab ϱ incipiunt —, omnia *lenem* spiritum desiderare.

Quum, quo tempore scribebatur liber noster, utraque aspirandi ratio eodem modo efferretur, sæpe factum est ut confunderentur signa. *Asperi* signum pro leni inveni his in formis: ἥνεγκαν 51,61; οὗτε 150,32; ἥλασαν 162,20; ῥέμα 165,26; 167,38; οὐχ οἶσθα 179,19; ἑμαυτόν 190,43; ἁρξάμενος 202,36; οὗτε 207,57; ὅν 225,29 (ὄν); ἑοίκασι 256,58; ἥπιον 282,1; ἡλακάτη 291,52; ἡπίσταντο 325,42; accedit nomen ἀβραάμ, quod aspero instrui solet; annotavi tres locos: 170,13, 210,28, 221,11.

Crebriora sunt exempla *lenis* pro aspero positi; cuius modi sunt: ἀλουργίς etc. 205,26, 275,21; ἀλουργά 292,40; ἄλυσιν 280,45,53, 284,7; ἀπάντων 278,43; ἀψίς etc. 203,31, 329,49 (Thumb, l. l., p. 78, 83); ἐλέσθαι etc. pro ἑλέσθαι 248,17, 273,34,36, 279,34; ἕλκος pro ἕλκος 277,39; ἔστηκεν et aliæ formæ perf. et plusqf. eius verbi: 168,40,58, 193,60, 194,5 (bis), 11,12,19, 197, n. h. 3, 208,59, 209,49, 249,6 321, tit. 3, 323,2,12,16, 329,51 (Thumb, p. 12); ex ἑστιάω εἰστιῶντο (ἡστιῶντο) etc. 223, n. h. 5, 224, n. h. 4, 225,47; ex ἥκω forma ἦξει 193,32, 224,37, 283,52; ex ἡττάομαι, ἠττήθητε 171,46; ἤττης pro ἥττης 321,2; ἦττον pro ἧττον 223, tit., 225,33, 331,8; ἱπτάμενον (pro ἱπτ.) 263,33; ex ὁράω formæ ἑώρων et ἑώρακα etc. 159, n. h. 17, 171,3,9, 172,38, 326,29 (Thumb. p. 41); ὀ χειρωθείς 283,60; de ὀ pro ὁ cfr. p. 24, n. 1.

E confusis spiritus signis ortæ sunt variæ lectiones, quæ exstant 187,14, 196,29, al.

Geminata consona ϱ in interiore vocum parte nusquam spiritus signa accepit (-ϱϱ-, non -ῤῥ-).

Spiritus signa in commissura verborum iunctorum interdum posita sunt. Quæ tamen res vix vero interaspirationis nomine comprehenditur (Gustav Meyer, Griech. Grammatik.² § 244), sed referenda est, opinor, ad perversam verborum disiungendorum rationem. Hæc annotavi exempla spiritum asperum ex-

---

[1]) Velim conferas ea, quæ paulo infra de hac particula in duas lineas divisa exstant.

[2]) De præpositionum proclitica natura egi Stud. Hesiod. I. p. 21.

hibentia: *ἀνϑ' ὑποφέρουσιν* 166,22; *καϑ' ὕβρισον* 273,43; *καϑ' ὅπλησε* (*καϑώπλισε*) 274,26; *παῤ ὑφέστηκε* 277,56; vide coll. 255,12. Crebriora nobis obvia sunt exempla, quæ alterum iuncti verbi membrum leni instruunt spiritu; ubi prius membrum elisione finalem vocalem amisit, suo id non indicari solet signo, duobus locis exceptis; cuius generis exempla hæc sunt: *ὑπὲξίσταιο* 149,54; *περιἐγένετο* 150,25 [1]); *παρὲδράμωμεν* 160,16; *ἐνἀπομένει* 167,10; *κατὴναγκασμένην* 168,51; *κατὲξανισιαμένη* 190,26; *προἀνεφωνείτω* 192,22; *ὑπερὶδεῖν* 193,25; *κατ'αἰδηδοκότος* 195,21; *ὑπὲρεὐχόμεϑα* 264,16; *ἐποὐρανίων* 268,45; *ἐπὄψεται* 274,18; *ἐξὲδίδου* 276,37; *περὶἐχύϑη* 279,12; *μετὰρυϑμῆσαι* 284,35 [2]); in quibusdam vocibus maiore iure recedit L a Mignii coniungendi ratione, ut in *καϑ' ἅπαξ* 165,53; *ὅπως οὖν* 167,57; *ὅπως δήποτε* 248,38; *ὡς ἀνεί* (sic) 248,56, 251,41, 279,31; contra Mignium autem *ἐξίσης* exhibet 329,47, ut M. ipse aliis locis. *τὸ κατεῖδος* exstat 192,35 pro *τὸ κατ' εἶδος*.

Semel perperam in media voce ponitur lenis: *διἀφανῆναι* 150,63.

Hic subiungere licet L ubique exhibere *διό* et *διόπερ*, paucis locis exceptis: *δἰ ὅ* 248,16; *δἰ ὅπερ* 206, n. h. 24; *διὸ* exstat 280,10, et correctoris manu 164,48.

ἐπὶ νόσον exstat 256,10 pro *ἐπίνοσον*.

Librarius non raro accentuum signa omisit, imprimis in vocibus, quibus inest proclitica quædam aut enclitica vis, ut sequentis præmissæve vocis accentui sint obnoxiæ. Procliticarum vocum accentu carentium exempla exstant hæc: in præpositionibus [3]):

ἀπό: *ἀποτελείας γνώσεως* 161,52;

διά: *διατοῦτο* longe plurimis locis exaratur, *διὰ τοῦτο* quater tantum inveni: 170, n. h. 18, 224,15, 249,6 (pr. m. *δια*?), 326,5; *διατούτου* est 203,57, *διαταῦτα* 223,27, *διὰ ταῦτα* autem 151,7. Interposita particula *δή*, *δια* caret accentu his locis: *διαδὴ τοῦτο* 163,3, 171,16, 202,2,35, 219,57, 272,31, 279,10 291,14,29, 322, n. h. 21, 328,27; *διαδὴ τούτων* exstat 167,20, *διὰ δὴ τοῦτο* inveni 253,21, *διατί* decies annotavi, *διὰ τί* bis deprehendi, 200,31,61;

---

[1]) Si positum spiritus signum iure a librarii perversa disiungendi ratione deducimus, apparet *περι*, *προ*, *ὑπερ*, accentu carentia referenda esse ad exempla omissi accentus. De quibus infra.

[2]) Secundum disiungendi, qua utitur librarius, falsam rationem scribere debuit *μετὰ ῥυϑμῆσαι* etc. De omisso spiritu *ρ* initialis vide p. 24 fin. De *ρ* pro *ρρ* in commissura verborum vide eand. p.

[3]) Cfr. supra p. 25, et n. 2.

διατίνος exhibetur 169,4. *διαπαντός* contra M.[1]) 284,57. *διασαυτοῦ* legitur 179,27, *διατοὺς πένητας* 225,39.

κατά: *κατατῆς ἐπιθυμίας* 186,58; *καταμικρόν* 281,25; *κατακοινοῦ* 325,34.

μετά: *μεταπολλῆς* 180,39; *μεταπενίας* 330,18.

παρά: *παρακορινθίοις* 190,52; *τὰ παρασαυτῆς* 219,47.

πρός: *προσκαπηλίαν* 206,10.

σύν: *συντωπειρασμῶ* 199,6.

Articuli forma, quæ est *τό*, interdum accentum negligit, ut ante infinitivos (quater); *τά* ter accentu destitutum inveni; *τω* (= *τῷ*) deprehendimus 199,6.

αν non raro pro *ἄν*, *καν* constanter fere pro *κἄν* invenitur.

μη accentu privatum mihi occurrit his locis: 161,28 (*ἐὰν μη*), 163,46 (*εἰ μη*), 252,55 [2]).

ἀλλατί exstat 279,45; *ἱνατί* ex *ἵνατί* correctum invenitur 193,22 (at *ἵνατι* ex *ἱνατί* 207,2?).

δέ encl. sæpe caret accentu, iis quoque locis, ubi cum procl. *ου* coniungitur, ut *οὐδε* 166,50, 280,4, 281,40.

Accedunt hæ voces accentu destitutæ: *ἐλαβεν* 150,22; *ἀμετρως* 159, n. h. 11; *αὐτο* 166,33: *τυπτοντες* 167,43; *περιβεβλημενος* 168,38; *ἐστηκεν* 168,40; *μεγάτινα* 169,13 [3]); *καταγγελουσιν* 181, tit. 5; *πλυνεταίσου* 195,5 [2]); *δεσμοφυλακα* 197,6; *τοῦ μικρου* 198, n. h. 4; *ὥσπέρ| τισιν* 205,6 [2]); *μολυσ|μου* 208,34; *μεγα* 220,59; *τὰ τοιαυτα* 248,32; *ἀγαπην* 268,29; *οὐδενοτιοῦν* 278,26; *λογισμον* 279,42; *φωρασαι* 322,5; *οὐδεν* 323,21 (post. loco); *ἀναστασιν* 326,36.

Omissa vocalium quantitate accentus quoque discrimen deperdidisse multa exempla eos confundentia ostendunt. (Simon Portius p. 12, et Meyeri Comm.).

1) Ultimam syllabam falso accentu circumflexo, qui dicitur, pro acuto instructam exhibent hæ formæ: *φῆς* 52,11; *μιαρᾶ* 154,57; *πονηρᾶ* 160,8; *κοινῆ* 162,14; *ἀπαταιῶν* 172,3; *καθαρᾶ* 186,52; *τὰ λυπηρᾶ* 187,23; *καταιδηδοκῶς* 195,13; *ὦν* pr. m., opinor, 198,10; corr. *ὢν*; *κατενεγκῶν* 202,31; *ψοφοδεῆς* 207,24; *πονηρᾶς* 223,12; *γαληνᾶ* 224,31; *σκιᾶ* 248,48; *ἡ διαφορᾶ* 250, n. h. 4 (priore loco); *μικρᾶ* 253,49

---

[1]) In hoc verbo scribendo, ut in multis, sibi non constat M.

[2]) Cfr. Bastii Comm. pal., p. 825. Cfr. infra p. 29 init.

[3]) Cum his exemplis cfr. Psichari, Introd. p. IX: *καμερήμου*, sed *κάμερη*, etc. (Simon Portius. Grammatica linguæ gr. vulgaris ... suivie d'un commentaire ... par W. Meyer avec une introduction de J. Psichari. Paris 1889).

(post. loco); *παρειᾶ* 254,3; *αἰσχρᾶ* 7; *φαιδρᾶ* 258,2; *προϊῶν* 268,65; *τὰς σκιᾶς* 284,39; *κραταιᾶ* 286,16; *προσβαλῶν* 321,38; *λυπηρᾶ* 330,30.

2) Ultimam falso acuto, non circumflexo instruunt hæ voces: *ἀσθενή* 166,7 (bis); *ἐναγούς* 167,26; *ἐν ἀρχή* 188,32; *τῆς παλαιάς* 190,49; *ἤ* 191,35, 249, n. h. 14; *τῆς δωρεάς* 191,46; *ἐκ πονηράς* 192,36; *ἐχρήν* 195,37, 248,17; *ἀπολλώ* 252,11; *ὀστά* 264,31, 268,46; *τὰ ψευδή* 274,23; *ἰσχυρά* 276, n. h. 9 (-*ρᾷ*); *τῆς πλευράς* 290,27; *ἀδελφιδήν* 46; *εὐτελούς* 331,23; *ἀναιρείς* 24.

3) Pænultima circumflexum accentum pro acuto accepit his locis: *ἐξαρπᾶσαι* 150,45; *χρεῖα* 160,15, 169, n. h. 4; *λῖθοι* 159, n. h. 9; *ἐγκωμιᾶσαι* fuisse videtur 170, n. h. 25, sed acc. pæne est erasus; *ἀναγκαῖα* 173,24 (-*καίᾳ*)· *δεικνῦντες* 196,4; *τῇ συναφεῖα* 200,56; *τῇ θεῖα* 203,29; *ἀναβλῦσαν* 203,47; *ἶσον* 208,9, 210,17, 222,33, 272,38, 275,39, 277,6 [1]); *ἀνδρᾶσι* 209,24; *ἀνασπᾶσαι* 224, n. h. 15; *τοῦτου*, ni fallor, fuit 247,51 (nunc *τούτου*)· *κατασκευᾶσαι* 249, n. h. 26; *βαπτῖσαν* 251,2; *ἀναβεβηκυῖα* 252,26 (-*κυίᾳ*)· *βασιλεῖα* 262,37; *νησιεῖα* 272,60; *ῥᾶστα* 273,5; *κατεσπαρᾶχθαι* 274,40; *θαυμᾶσαι* 58; *ποῖα* 292,10; *κατασκευᾶσαι* 322, n. h. 7.

4) Pænultima acutum pro circumflexo exhibet: *ἀκτίνας* pr. m. 149,51, corr. *ἀκτῖνας*· *ἰσχύσαι* 155,55; *τύφον* 161,9; *κρίμα* 179,38 pr. m., ni fallor; corr. *κρῖμα*· *ὠνήσαι* 180,35; *κηρύξαι* 190,37,41; *ἀκτίνας* 203,43, 204,26, 207,31; *κηλίδος* 207,30; *κηλίσι* 31; *ὑπερβαίνον* 210,41; *προσρίψαι* 221,26; *οἶσθα* 248,52; *ἀντάραι* 256,33; *πραύναι* 277,37; *πράγ|μα* 278,19; *κερδάναι* 283,57; *ἰχώρι* 320,47; *διώξαι* 329,2; *χρήμα* 330,8 (librarius fortasse *χρήματα* scribere voluit, ut apud M., sed *τα* excidit); *σώμα σου* 330,13 [2]).

Harum vocum accentus e pænultima ad antepænultimam commeavit: *καταφρόνηται* 149,42; *δίδοντας* 178,62; *χίονα* 195,8; *ἀπόστητε* 199,20; cfr. coll. in 168,20, 292,15 (*χαλκότυπος*), al.

Ab ultima ad pænultimam se transtulit accentus in *χωρηγῖων* 179,52 [3]) (cfr. *τοῦτου* 247,51 supra v. 13); *ὑπνῆλον* 280,22; *ἶδε* 280,29. (Veitch, Greek Verbs² s. v. *εἴδω*).

ἡδίον legitur 273,34 pro *ἥδιον*, *παγάς* pro *πάγας* 322, n. h. 2.

256,15 L. exarat *μυρία τάλαντα*, M. *μύρια*· 272,44 L. *μύριοι τοιοῦτοι*, M. *μύριοι*. De *καθαίρων*, *καθαίρουσι* pro -*ρῶν*, -*ροῦσι* vide coll. in 161,2.

μή in iunctis formis accentum suum servat hoc modo:

---

[1]) Formæ in brevem syllabam exeuntes ubique, quod observaverim, hoc accentu notantur, excepto 297,38, ubi pr. m. scripsit *ἶσως*, corr. *ἶσος*.

[2]) *χρυσίτης* pro *χρυσῖτις*, quantitatem, quam oculi videbant, secutus scripsit librarius 196,62.

[3]) -*ων* compendio scribitur, circumflexus accentus infra compendium vocali *ῖ* imponitur.

μὴδείς exstat undecies, *μηδείς* bis: 203,23, 285,16.

μὴδέν nobis occurrit vicies, *μηδέν* semel (278,58).

μὴδενός bis exstat: 197,29, 285,25, *μὴδενί* bis: 208,23, 330,23, *μὴδένα* quinquies, *μὴδεμίαν* bis: 165,7, 208,22, *μὴδὲμίαν* semel: 206, n. h. 17.

μὴδέ annotavi sexaginta quattuor locis, *nusquam* *μηδέ* [1]). In elisione ubique est *μὴδ'*.

μὴδαμόθεν invenitur 171,29, 207,44; *μὴδαμοῦ* 200,54; *μὴδέποτε* ter (187,38, 197,35, 198,36) obvium est, *μὴδέπω* bis: 155,17, 284,19.

μηδαμῇ exstat 51,41, *μηδαμῶς* eod. v.

Quum ex his 120 exemplis quinque tantum *μη-* accentu destituant, hæc quinque haud dubie licebit ad ea referre exempla eiusdem voculæ, quæ librarii incuria accentum non acceperunt. Vide p. 27.

Eodem modo *οὐδὲ μία* deprehendi 180,57, 204,17 250, n. h. 15; cfr. coll. 206, n. h. 16; *οὐδὲ μίαν* exscripsi 189,52.

De ea differentia, quæ est inter M. et L. in gravi accentu utendo, non loquar, quum cohæreat cum interpungendi ratione, quæ ita sibi non constat, ut operæ pretium non sit eam exponere. In ipsa collatione locorum quorundam, ubi momenti quid habet, mentio fiet. Interdum gravis acc., ante interpungendi signum positus, in acutum est correctus.

Iam vidimus p. 27 omnem, quæ quondam fuit inter accentum circumflexum et acutum, differentiam, quo tempore scriberetur liber noster, amissam esse, unde factum esse, ut sæpe confunderentur. Qua differentia amissa confusio necessarie in inclinandi quoque modum, quo utuntur encliticæ, irrepsit. Hæc annotavi, quæ a solito inclinandi modo abhorrent:

1) ultima præmissa accentu notata, *bisyllaba* enclitica accentum suum retinet his locis: 52,18 *ὑμῶν| εἰμί·* 150,3 *ζηλωταὶ εἰσί·* 162,20 *πῶς τινές·* 164,3, 168,22 *γὰρ ἐσμέν·* 170,14 *μισθῶ τινί·* 169, tit. 3, 171,12 *ὑμεῖς ἐστέ·* 171,21,33 *ὑμῖν εἰμί·* 171,29,38,48 *ὑμεῖς ἐστέ·* 178,34 *ἡμεῖς ἐσμέν·* 179,41 *γενεᾶς τινές·* 63 *καὶ τινάς·* 189,41 *σκοπὸν τινά·* 192,38,60, 193,9,34 *καθὼς τινές·* 194,31 *γοῦν ποτέ* 200,2 *χριστοῦ ἐστίν·* 31 *χριστοῦ ἐσμέν·* 201,45 *τί οὖν φημί;* 202,18,28 *αὐτοῦ ἐσμέν·* 207,47 *ὑποκριταὶ τινές εἰσι·* 208,28 *φῶς ἐσμέν·* 209,27 *τὰ ἑαυτοῦ ποτέ·* 221,48

---

[1]) Bast, l. l. p. 826 de hac forma disserit. Cfr. Nilenium p. 46. (Luciani codex Mutinensis. Upsala Universitets Årsskrift 1888).

αὐτῷ τινά· 268,62 *καὶ φησί·* 272,37 *θεοῦ φησίν·* 277,54 *μὴ ἐστί·* 278,50 *χρυσαῖς τισί·* 292,38 *οὖν ἐστί·* 297,52 *τί ἐστί* (cfr. coll.); 298,12 *δεῖ τινός·* 321, n. h. 23 *τὴν τινῶν πίστιν·* 25 *καθαρμὸς ἐστίν·* 328,34 *θεοῦ εἰμί·* 57 *ἑαυτοῦ τινά.*

Rarius *monosyllaba* enclitica accentum præbet: 52,60 *εἷς τί τῶν·* 195,52 *αὐτοῦ|τί·* (cfr. coll.); 56 *ἀξιοῖς σοῦ·* 220,27 *τῶν σοί·* 51 *τὰ σοὶ προσήκοντα·* 58 *δοκεῖ τί·* 224,3 *γοῦν τίς·* 225,1 *αὐτὸν τίς·* 250, n. h. 31 *ἕν τί ἐστι* (M. *ἕν τι ἐστί*)· 253,35 *ἕν τί χάρισμα·* 263,22 *κηφὴν| τίς ἐστι·* 274,15 *διὰ τὸ σέ·* 286,13 *ἑαυτοῦ τίς·* 328,50 *ἕν τί·* 57 *ὥσπερεὶ τῷ ἐκτρώματι* (pro *τῳ*)· 329,41 *ἀθυμιῶν τίς·* (cfr. coll.) [1]).

Hic addere licet pr. m. ipsam, ut videtur, 169, n. h. 4 *μὴ τις* correxisse in *μή τις*.

2) pænultima præmissa acuto distincta, monosyllaba enclitica accentum suum servavit his locis: 155,63 *περιτετμημένος τίς·* 156,1 *ἀκροβυστία τις·* 163,26 *λέγει τί·* 166,61 *ἴδη σέ·* 181,20 *λέγει τίς* (cfr. coll.); 188,35 *ἠράσθη τίς·* 189,19 *ἄρα ποῦ·* 200,32 *πλέον τί·* 201,12 *εἴπη τίς·* (i. e. *εἴποι τις*)· 30 *κοινωνία τίς·* 44 *δυναμένων τί·* 203,20 *βασιλέα τίς·* 205, n. h. 9 *ἐπεισέλθη τί·* 206, n. h. 30 *εἴποι τίς·* 34 *ἕλλην τίς·* 211,11 *λέγει τίς·* 220,48 *συμβουλεύων σέ·* 223,21 *ὅταν τί·* 224,1 *ἐκείνη τέ·* 249,5 *ταύτης ποῦ* (cfr. coll.); 255,62 *ἀγνωμόνων τίς·* 272,65 *δουλεύη τίς·* 275,13 *ὅπου γέ·* 279,31 *μεγάλω τίς·* 55 *γνωρίμοις τίς·* 280,21 *ὥσπερ τίς·* 48 *ἴδοι τίς·* 281,31 *ἔχει τί·* 285,19 *δειλίαν τί·* 292,56 *ἄλλο τί* (cfr. coll.); 298,8 *ἴδοι τίς·* 320,47 *ἴδη τίς;*

encliticæ accentus ultimæ præmissæ imponitur: 163,29,37 *εἴπέρ εἰσι·* 47 *ὅπέρ ἐστι·* 171,42 *δευτέρά φησιν·* 189,28 *ἄλλό τι·* 201,48 *βλάψαί τι·* 255,46 *σαφεστέρά ἐστιν·* 272,56 *ἡλίκόν ἐστι·* 275, n. h. 5 *καθάπέρ τισι·* 276, n. h. 10 *πύργός τις·* 277,49 *καθάπέρ τις·* 280,51 *ὅτάν τινα* (cfr. coll.); 285,5 *καθάπέρ τινα* (cfr. coll. v. 6); 291,32,40 *ὥσπέρ τινα·* 39 *ὥσπέρ τινας·* 292,7,8, *ἔστώ τις·* 33 *καθάπέρ τινας·* 297,47 *ἔσταί τι·* 323,6 *ὥσπέρ τινα·* [2]).

---

[1]) Observare licet ex his exemplis maiorem partem (35 e 58) inveniri post *περισπωμένας*, quæ vocantur, voces, — id, quod eo magis est animadvertendum, quod longe plures exstant finales syllabæ *ὀξύτονοι* quam *περισπώμεναι*. Nescio an hoc coniungendum sit cum ea de inclinandi ratione doctrina grammaticorum quorundum, cuius mentionem facit Joannes Charax, Bekkeri Anecd. III, p. 1150, his verbis: *Ἄλλοι δέ τινες συγχέουσιν, ὡς καὶ Ῥωμανὸς λέγων, εἰ περισπωμένη προηγεῖται, οὐ παρέχουσι τὸν τόνον αὐτῇ, οἷον καλοῦ μοῦ· . . . ψευδὲς δὲ λίαν ἐστίν.* Scilicet in magna sua inconstantia librarius sæpissime ab hac inclinandi ratione deflexit.

[2]) Quod ad hunc inclinandi modum attinet, conferendus est idem Charax, l. l. p. 1149: *προηγεῖται . . . ἢ προπαροξύτονος λέξις . . . ἢ ὀξύτονος . . . ἢ τροχαικὴ ἀπὸ τόνου, ὡς δοῦλός μου, ἄλλός μοι, ἔνθά μοι. ἄλλων δὲ προηγουμένων οὐκ ἐγκλίνονται, οἷον ἀνθρώ-*

De encliticæ vocis accentu in ultima præcedente deposito ita prævalente, ut imminutus accentus præmissus omittatur, vide supra p. 27, n. 3.

3) pænultima præmissa circumflexo notata, bisyllabæ encliticæ accentus ultimæ præcedenti non imponitur: 150,11 *μᾶλλον εἰσί·* 155,41 *πρᾶγμα ἐστί·* 164,36 *οἶος ἐστί·* 187,21 *οὗτος ἐστίν·* 195,10 *φανεῖναι τινά* (pro *φανῆναί τινα*)· 200,48 *σῶμα ἐσμέν·* 210,51 *εἶτα τινές·* 223,26 *οἷον ἐστί·* 250, n. h. 12 *πᾶσιν ἐστί·* 251,17 *σῶμα ἐσμέν·* 253,36 *σῶμα ἐστέ·* 257,13 *δῆλος ἐστίν* (cfr. coll.); 267,51 *δῶρον ἐστί·* 275,30 *ποιῶσι τινές·* 276, n. h. 5 *τοῦτο ἐστί·* 331,21 *ἡσθῆναι ποτέ.* Semel fit in monosyllaba voce: 219,58 *τοῦτο τέ.*

Octies pænultima eo accentu distincta præcedente, monosyllabæ encliticæ accentus, ut post pænultimam acuto notatam, prorsus neglegitur: 171,56 *ἐγκαλοῦσι μοι·* 201,5 *τοσοῦτον σε·* 205,12,17 *τοῦτο σοι·* 209,57 *διασπᾶσαι με·* 321,8 *ταῦτα σε·* 326,5 *τοῦτο σε·* 330,15 *σῶμα σου.*

4) antepænultima præcedente acuto instructa, in ultima non deponit enclitica vox accentum, sed retinet his locis: 159, n. h. 3 *ἐγκαλούμενον τινά·* 161,12 *ἔχοντες τί·* 170, n. h. 38 *ἔχουσι τί·* 171,53 *ἀνακρίνουσιν ἐστίν·* 200,47 *ἐγγύτερον τί·* 201,46 *εἰδωλόθυτον τί·* 202,24 *ἐχρήσατο ποτέ·* 203,24 *ἕτερον ἐστί·* 255,2 *ἔχουσι τί·* 256,14 *πένητες ἐσμέν·* 282,33 *πνεύματος ἐστέ·* 320,50 *ἴδωμεν τινά·* 326,25 *ἀνάστασιν ἐστίν.*

Contrario modo 171,6, supervacaneo accentu posito, legitur *ἃ βλέπετέ φησίν.*

De encliticis deinceps sequentibus statui solet ultimam solam accentu vacuam esse. Quod grammaticorum præceptum non semper tuentur libri mss. L his locis ab hoc præcepto discessit: 195,48 *εἴ τις σοι·* 201,45 *εἴδωλόν τι ἐστίν·* 206,22 *μή τοι γε* (cfr. coll.); 275,27 *μαθηταί μου ἐστέ·* 275,42, 280,38 *τίς γάρ μου ἐστί(ν).* Cfr. ea, quæ de cod. Ven. B. II. et librorum mss. S. S. usu refert Kühner I, p. 267, VI.

Librarius non satis accurate *τίς, τί* pron. interr. discernit a pron. indef. *τίς, τί.* Non raro omittit acutum accentum pron. indef. continua oratione in gravem mutare. Contraria ratione pron. interr. *τίς* accentum suum in præmissa voce deponit 51,52 *ὑπό τινος,* pro *ὑπὸ τίνος.*

ἐστι formam *παροξύτονον* interdum e grammaticorum præceptis esse debere constat. His autem locis M. *παροξύτονον* formam præbet, L encliticam: 51,41

που τινός, ἄλλου τινός, ἄλλῳ τινί ... μέμφονται οἱ ἀκριβεῖς τὸν θέσει τροχαϊκὸν ἔχοντα δύο ὀξείας ἐφεξῆς, ἄλλός τις. Cfr. Hermannum De emend. rat. Gr. gr. p. 70. Scilicet librarius noster non observavit fines, quos huic inclinandi usui præscripsit Charax.

μηδαμῶς ἐστι 151,9, 154,65 μέν ἐστιν· 188,32 ταῦτά ἐστιν· 196,32 οὖν ἐστι· 197,38 οὐ γάρ ἐστιν.

Bast, Comm. pal., p. 824 docet particulam μὲν itemque alteram δὲ in Cod. Paris. 2036 nonnumquam duplici accentu gravi notari, "fortasse", inquit, "ut mutua earum relatio significetur." Quibus verbis notam subiungens Schæfer putat has particulas duplici accentu notatas fortasse esse "ut ob mutuam illam relationem maiore cum vi vocis pronuntientur." Quod valde probo. Perquam frequentatur hic usus ita quidem, ut longe plurimis locis utraque particula duplicem acceperit accentum; cuius rei optimum exemplum inveni p. 290, v. 40: τὸν μὲν γὰρ ὡς πατέρα ἀγαπῶμεν· τὸν δὲ ὡς πάππον· καὶ τὴν μὲν ὡς μητέρα· τὴν δὲ ὡς τιθηνόν· καὶ τὸν μὲν ὡς υἱὸν καὶ ἔκγονον καὶ ἐξέκγονον πάλιν· τὴν δὲ ὡς θυγατέρα καὶ θυγατρίδι· καὶ τὸν μὲν ὡς ἀδελφόν· τὸν δὲ ὡς ἀδελφιδοῦν· καί τὴν μὲν ὡς ἀδελφήν· τὴν δὲ ὡς ἀδελφιδήν· non raro tamen alterutra tantum duplici gravi notata nobis occurrit, ut δὲ tab. pal. v^1, v. 16, v^2, v. 36. Accentum autem re vera geminari ut vox gravius efferatur, vel inde elucet, quod vocula μή, quæ nulla mutua eiusmodi, ut μὲν -δέ, relatione utitur, non raro duplici accentu instructa invenitur. Quod fit sæpissime in interrogationibus e S. S. petitis, ut μὴ οὐκ ἔχομεν κτλ. (I. Cor. IX,4,5) 171,60, 172,7,16; μὴ ὁ πίπτων οὐκ ἀνίσταται (cfr. psalm. XL,9) 194,27; μὴ ἰσχυρότεροι αὐτοῦ ἐσμέν (I. Cor. X,22) 202,18,27. Quibus locis e S. S. petitis se adiungunt 150,48, 151,8, 170,10, qui exhibent Dan. III,18, ubi μή peculiari modo intendi videtur propter id, quod verbum omissum est (καὶ ἐὰν μή, scil. ἐξέληται), et 167,54 quod præbet I. Cor. VIII,13 οὐ μὴ φάγω. Restant duo tantum exempla: 170, n. h. 37 in interrogatione: μὴ ὑπό τινά εἰμι τὸν ἀναγκάζοντά με καὶ κωλύοντα λαβεῖν; et 203,33 in coniunctivo prohibitivo: μή, παρακαλῶ, μὴ κατασφάξωμεν κτλ. Cfr. ea, quæ affert Schæfer loco nuper laudato [1]).

In hiatu admittendo et evitando ita cum M. conspirat, ut paucissima, quæ ab eo recedunt, exempla invenerim. Hiatus tamen, quem addito ν parag. summovit M., integer restat ἐστι, ἄκουσον 51,31; ἐστι| ὁ χς 52,27; λέγωσι ὅτι 170, n. h. 8; εἰσι οἱ 264,21 [2]); addito autem ν his locis summovet hiatus, quos servat M.: ἕνεκεν, εἰκότως 190,13; εἶπεν ἀναμιμνήσκων 202,21; κατεσκεύασεν αὐτό 297,35.

---

[1]) Nilén, l l., p. 48, huius rei mentionem faciens, μή non videtur deprehendisse duplici gravi accentu instructum, ἐπεί autem semel eo signo præditum esse docet n. 2.

[2]) Semel, omisso colo, hiatus invenitur in L., ν parag. non addito; vide coll. 193,61.

Hi hiatus, quos elisione vocalis finalis sustulit M., in L retinentur: *ἀλλὰ ἀφίησιν* 155,58; *ταῦτα οὖν* 203,1; *ἵνα οὖν* 250,6; *ἀλλὰ ὁδόν* 267,44; *ἵνα ἡμῖν* 286,20; *ἀλλὰ ἀσθένεια* 322,1; *ταῦτα οὖν* 330,21. Elisione autem tollit hos, quos præbet M.: *ἀλλ' ἀποσχίζεις* 201,7; *ἀλλ' ἕκαστον* 253,7; observa etiam variam lectionem, quæ exstat 150,52.

ν parag. accedit ad verborum formas ante initiales consonas non modo singulas, sed etiam binas, contra usum editionis M. his locis: *παρεσκεύασεν· π(όθεν)* 150,63; *τίθησιν τ.* 163,5; *ἔρραπτεν*[1]) *κ.* 168,59; *εἴωθεν|τ.* 172,59; *ἀρκέσειεν· τ.* 180,18; *διέταξεν|τ.* 181, tit. 4; *ἐστίν· πλ.* 186,53; *δέδοικεν κ.* 61; *ἔσβεσεν τ.* 188,38; *ἐστιν· μ.* 39; *ἀπαναισχυντήσωσιν· δ.* 188, n. h. 5; *ἁμαρτάνουσιν κ.* 7; *ἔτυχεν τρ.* 189,55; *τέθεικεν δ.* 192,42; *ἐκάλεσεν κ.* 193,52; *ἀπήλλαξεν π.* 199,62; *ἐστὶν; σφ.* 200,2; *θῶσιν τρ.* 202,1; *ἐπήγαγεν μ.* 53; *ἔτυχεν πρ.* 204,59,62; *ἀναγκασθῶσιν πλ.* 205, n. h. 7; *ἀφίησιν τ.* 18; *ἐξετάσειεν κ.* 208,63; *ἐπλεόνασεν· κ.* 209,20; *ἐζήτησεν τ.* 51; *ἔφερεν κ.* 220,43; *εἰσιν· λ.* 224, n h. 11; *τέθηκεν· τ.* 225,49; *ἔγνωσεν·|κ.* 251,51; *ἐστιν|π.* 255,46; *ἐπήγαγεν δ.* 272,33; *ἤνεγκεν π.* 45; *κατέχειν· μ.* 274,36; *διατηρήσειεν τ.* 320,41; *ἀπαλλάξειεν τ.* 42; *εἶπεν, πρ.* 326,19; *εἴωθεν· σκ.* 330,57 [2]).

A M. autem abhorrens *ν* parag. non posuit ante initiales consonas his locis: *ἐστι καί* 195,66; *τέθεικε φ.* 202,32; *ἐστί· κ.* 250, n. h. 12; *ἐβάπτισε· τ.* 251,2; *πάσχουσι κ.* 281,19; *χωροῦσι δ.* 284,10 [3]).

οὕτως omnino M. exarat ante vocales, *οὕτω* ante consonas. A qua lege ita discedit L., ut *οὕτως* ante consonas contra M. exhibeat his locis: 155,63 (*οὕτως περιπατείτω*)· 162,23 (*δ.*); 166,27 (*δ.*); 179,20 (*δ.*); 181, tit. 4 (*κ.*); 188, n. h. 5 (*σ.*); 189,12 (*κ.*); 13 (*δρ.*); 18 (*τρ.*); 20 (*κ.*); 36 (*τρ.*); 56 (*π.*); 61 (*λ.*) cfr. coll.; 193,18 (*πρ.*); 194,41 (*κ.*); 196,32 (*σβ.*); 197,46 (*π.*); 200,36 (*κ.*); 203,7 (*πρ.*);

[1]) *ν* minore forma expressum significat *ν*, pr. m. positum, correctura erasum esse.

[2]) Ex his 38 exemplis octo exstant ante binas consonas initiales, quorum sex ante mutam adiuncta liquida. Ante *τ* decem, ante *κ* octo inveniuntur. Corr. imprimis ante *κ* erasit *ν*: e quindecim exemplis erasi *ν* parag. sex exstant ante *κ*; ante quam consonam bis tantum *ν* relictum est.

[3]) De *ν ἐφελκ.* inconstanter adhibito cfr. quum alios rerum grammaticarum scriptores (Kühner, Ausf. Gramm. I, p. 227, sqq.. Meister, Die Griech. Dialekten, imprimis I, p. 125, Deventer, De litera *ν* Græcorum paragogica, diss. inaug., Monasterii MDCCCLXIII, p. 31 sqq.), tum Meisterhansium, Grammatik der Attischen Inschriften. Berlin 1888. pp. 88, 89. De hac littera in libris mss. usurpata agunt scriptores, quos laudat Kühner p. 320, nn. Cfr. Detlefsenium (Über einen griechischen Palimpsest der k. k. Hofbibliothek etc. Sitzungsber. der Phil. hist. Classe. Bd. XXVII) p. 396: "Endlich", inquit, "findet sich das *ν ἐφελκυστικόν* durchgehends auch vor Consonanten."

204,63 (ι.); 208,26 (γ) vide coll.; 54 (δ.); 210,43 (γ.); 61 (σ.); 220,1 (μ.); 38 (π.); 221,57 (δ.); 249, n. h. 29 (π.); 250, n. h. 22 (κ.); 26 (κ.); 28 (τ.); 32 (κ.); 251,56 (ϑ.); 252,54 (κ.); 56 (κ. bis); 59 (γ.); 60 (β.); 253,55 (τ.); 263,19 (ζ.); 268,41 (φϑ.); 273,24 (δ.); 275,12 (κ.); 291,58 (δ.); 63 (τ.); 322,4 (βϱ.); 329,15 (κ.); 330,41 (κ.). Cfr. Kühnerum I, p. 230,3, a.

Voces ubi in duas lineas sunt dividendæ, certas quasdam non semper quidem observant leges. Ne tamen res, quæ si quo die satis elaborata erit, adiumentum optimum, opinor, ad statuendum, quo sint tempore exarati libri, præbeat, prorsus omittatur, hæc, quæ annotavi, exponere licet.

Si singula est inter binas vocales consona, cum posteriore vocali in lineam excipientem transmigrat [1]) ut πϱο|σέχομεν tab. pal. v[1], v. 6, etc. (at συν-οίκειν fol. 3 [2]), al., in commissura dividuntur). Quæ lex valet etiam de iunctis verbis, quorum prius membrum in iunctura elisionem patitur: με|τηνέχϑη). Neque aliter disiungitur negativa particula, quæ est οὐ|κ [3]) et præpositiones ante nomina positæ, ut ἐ|π' οὐ ϑεῶ 24, ἐ|φ' ἑκάστων 55, ἐ|π' αὐτῶ 58; πα-ϱ' ἐμοῦ 46 iungendi lineola additur. Quæ disiungendi ratio repetenda est e harum vocum proclitica natura. Vide p. 24, n. 3. Excipiuntur tamen hæc:

οὐκ præmissum versum claudit his locis: οὐκ-ἀφίησιν 18, οὐκ-ἐν χϱήμασιν 21, οὐχ-εὑϱίσκει 46 [4]);

præpositio priorem versum claudit, a nomine incipit versus insequens: παϱ- ἑαυτοῦ 31, παϱ-ἑαυτῶν 52, ἀπ'-αὐτῆς 58 [4]).

Diphthongos (αυ et) ευ in lingua ngr. ante vocales *av*, *ev* sonare constat. Simon Portius p. 11 et Meyeri comment. E quo appellandi modo repetenda est discernendi ratio, quam nobis præbent hæc: κατασκε|υάζει 11, ἀπογέ-νομαι 24 [5]), κατασκε-υάζει 24, ϑεϱαπέ-υειν 45 [5]), ὑποπτέ-υει 47 [5]), πϱοφητέ-υων 53 [5]), πϱοφητέ-υητε 53 [5]), κατασκε-υάσαι 56. In ευ exit præmissus versus bis: δουλεύ-οντας 1, κατασκευ-άσας 36.

---

[1]) Videtur tamen librarius operam dedisse, ne initialis vocalis ab excipienti consona deduceretur. Sed valde vaccillat.

[2]) Jungendi lineolam - ponimus, ubi L. eam exhibet. Addimus quoque folii in libro numerum, unde exempla petita sunt.

[3]) Hæc particula in duas lineas divisa non raró apostrophi signum sibi assumit, quasi vocalem elisione amisisset.

[4]) Jungendi lineola his locis significare videtur consonam in initio insequentis versus poni debuisse — id, quod cum disiungendi consuetudine congruit.

[5]) Accentus quoque supra ε, non supra υ positus, alteram diphthongi vocalem in consonam abiisse testatur.

Hæc, quæ sequuntur, animadvertenda videntur de binis consonis inter vocales positis:

geminata consona cum sequenti vocali coniungitur:

κκ: κό|κκους 23;

λλ: 31 exempla collegi, quæ legem servant [1]); accedunt tria quæ geminationem consonæ λ omittunt: μᾶ|λον 9; vide p. 23 et coll. in 168,40; ἀ-λ' (= α-λλ') 53 et ἄ|λων 56, vide p. 24. Ter tantum iungendi lineola adhibetur: ἀ-λλ' ὁ 51, ἀ-λλά 53, ἀ-λ' 53 [2]).

Vicies quinquies prius λ versum claudit, a posteriore incipit versus insequens, et vicies bis quidem in particula ἀλ|λά (ἀλ-λά); singula exempla præbent πολ|λά 12, ἔλ-λησι 30, ἀπαλ|λάξοιεν 54. Hæc exempla omnia, exceptis πολ|λά et ἀπαλ|λάξοιεν, eiusmodi disiungendi ratione utuntur, ne initialis vocalis versum claudat. Præter ἔλ-λησι, lineolam iungendi præbet ἀλ-λά septies.

ἀλλ'-ἀπολεῖται scribitur 52, ἀλλ'-εὐχαρίστησον 57.

μμ: συ|μμετρίαν exstat 13, πλη|μμελήματα 19.

νν: σβέ|ννυται 15, τυρα|ννίδος 47. At in commissura disiungitur ἐν-νόει 32, ἐν|νοοῦντες 37. ut puto, ne versus in ε initiali finem ponat.

ρρ: προ|ρρήσεις 1, πα|ρρησία 25; de ἔ|ρρωτα pro ἔ|ρωτα 43 (p. 274, v. 59) v. p. 24. At contra ἀπόρ|ροια 33, στερ|ρωτέρα 42.

σσ: φοίνη|σσαι (i. e. φοίνι|σσε) 22, γλώ|σσας 50, γλῶ|σσαι, γλώ|σση, γλώσσαις 53, περι|σσότερον bis 58; γλώ|σας exstat 41.

ττ: vicies ττ in initio versus excipientis ponuntur [3]), quinquies aliter: διορύτ|τουσι 20, ἦτ|τον 33, φυλάτ|τει 36, περιτ-τῶς 51, ὑπορύτ-τει 56.

E centum igitur, quæ huc pertinent, exemplis 67 legem, quam posuimus, servant, neque inter ea sunt, quæ lineola conexiva sint instructa, præter tria (ἀ-λλ' etc. vide supra, v. 7), quæ eam adhibent, ut significet vocalem initialem in fine versus positam a consonis seiungendam non fuisse. E 33 exemplis, quæ legem neglegunt, de 26 suspicari licet inter geminatas consonas divisionem

---

[1]) πο|λλή et aliæ formæ eiusdem vocis quater decies, πο|λλάκις semel, μᾶ|λλον quater, ἀπα|λλαγῆναι etc. quater, ἀ-λλά bis, μέ|λλω, μέ|λλοντος, μακέ|λλω, ἕ|λληνα, κά|λλιστον, ἐκα|λλωπίζετο singulis locis.

[2]) Cur lineola conexiva in his solis ponatur, vide p. 34, n. 1.

[3]) Fit in ἔλα|ττον etc. quinquies, in περι|ττόν etc. ter, in πλή|ττω etc. ter, in συντά|ττεσθαι, φυλά|ττου binis locis, in πρά|ττωμεν, σφά|ττειν, κηρύ|ττει, δεδεί|ττῃ, κρεί|ττονα singulis locis.

fieri, ne vocalis initialis a sequentibus consonis diducatur; ex his exemplis novem, e ceteris duo, addita lineola illa, significare videntur divisionem non ad normam factam esse.

γγ inter geminatas consonas non habui, quum γ ante aliam γ posita sonum suum non retineat, sed n sonet (Simon Portius, p. 8); sexies cum sequenti vocali coniunguntur: εὐα|γγέλιον 1, φθε|γγόμενον 14, παρα|γγελίας 33, συ|γγενῶν 51, εὐη|γγελησάμην 56, et ante ρ positæ γά|γγραιναν 56; bis autem inter γ|γ fit divisio: συγ|γενείας 22, παραγ|γελθῆναι 33.

Huic consonarum unioni se adiungunt γκ quæ exhibent: συ|γκαταβαίνειν 15, ἀνά-γκη 17, ἀνα-γκαιοτέρα 20, κατενε-γκῶν 24, ἀνα-γκασθῶσιν 26, προσενε|γκών 28, ἠνα-γκάζετο 49, ἀνα|γκαιοτέροις 52, ἀνά-γκη 52 [1]). ἐγ-καλῇ 18 et ἐγ|καλεῖ 45 ita discernuntur, ne vocalis initialis a cetera voce seiungatur. συγ|κειμένη 2 solum arbitraria discernendi ratione utitur (in commissura?).

His accedit ἐντυ-γχάνοντας 19.

His consonarum coniunctionibus similes sunt μβ, μπ, μφ.

μβ: λα|μβάνειν 10 (bis), λα|μβάνοντι 11, σύ|μβολον 17. Sed quater συμ- in commissura vocum a posteriore parte seiungitur:

συμ|βουλεύει 3, συμ|βαίνει 13, συμ-βαίνει 40, συμ|βάντα 57.

μπ: παραπέ|μπων 24, ἐξεπό|μπευσε 43, παραπέ|μπει 55; eodem modo συ|μπέπλεκται 37, sed ἐμ|πεσών 56, cur ea discernendi ratione utatur, iam liquet.

μφ: συ|μφέρον 29, συ|μφέροντος 37, συ|μφέρον 46; at συμ-φερόντων 53, lineola conexiva posita ut ostendat μ una cum φ appellandum esse. At ἀμ|φότερα 2 et ἐμ|φαίνων 17, quum singulas vocales consonis præmittant. E ceteris binarum consonarum coniunctionibus hæ peculiari dignæ sunt mentione:

γμ: πρά|γματι 3, πρά|γματος 8, πρα-γματεύεται 29, πρά|γμασιν 34, πρα|γμάτων 34, ὑπόδει|γμα 35, 58, πρᾶ|γμα 45, πρά|γματι 49. At πρᾶγ|μα 4, 28, δογ|ματίζειν 5, πράγ|μα 45, πρᾶγ-μα 58.

κλ: κατε|κλάσθη 25; cur autem exstet ἐκ|λύσωσιν 15, ἔκ-λυσις 54, vide p. 34, n. 1.

---

[1]) Difficile est videre, cur lineola iungendi tot locis ponatur. Quattuor exempla, quæ eam post ἀνα- ponunt, suspicari licet eam adhibere, ut ostendat ἀνα- non esse præpositionem, sed membrum vocis iunctæ. Sed eius modi suspicio non cadit in κατενε-γκῶν et ἠνα-γκάζετο.

κμ: τε-κμήρια 17.

μν: γυ|μνόν 12 et ita semper (sexies).

σκ: in commissura vocum fit divisio: κατα|σκευάσαι 5, κατα-σκευάζων 17, κατα-σκευάσαι 26, κατα-σκευᾶσαι 56, κατα-σκευαστικόν 56; reluctatur καταο-κευᾶσαι 35. Neque aliter προσ-κυνήση 1, πρόσ|κομμα 8. Præter hæc exempla nobis occurrunt: ἀρέ-σκω 24, διδά-σκεσθαι 46; sed διδασκαλίαν 19, διδάσ-κω 56, ἀπογινώσ-κει 47, ἐγινώσ-κετο 58 [1]).

σχ: κατισ-χύουσιν 1, πάσ|χουσι 5, αἰσ-χύνομαι 12, παράσ-χωμεν 13, πάσ-χουσιν 34, ἰσ|χυρωτέρα 42, πάσ-χω 46, κατάσ-χει 48. παρα-σχῶμεν 12, οὐκ' ἀ-σχημονεῖ 45. De lineola iungendi frequentata cfr. n. 1.

σπ: δεσ|πότου 9, δεσ|πότη 9, 23, δεσ-πόταις 30, ἐσ-πούδακε 31. διασ-πώμεναι 54. ὥσ|περ 20, 55, ὥσ-περ 17, 20, 55, προσ|ποιεῖται 56 in commissura dividuntur. Contrario modo ἐπε|σπάσατο 43, δε|σπότων 51.

σφ: κατα|σφάξωμεν 24 βλά|σφημον 58. De ἔσ-φαξε 9, et ἀσ-φαλεστέραν 44 vide p. 34, n. 1.

σθ: περιγενέ-σθαι 2, μνη-σθῆναι 7, οἶ-σθα 12, ἀποστρέφε-σθαι 13, ἐκλά-σθησαν 25, ἀπογεύε-σθαι 27, ἐφελκέ-σθαι 28, διεσπά|σθητο 33, μέμνησθε 33, συναναμίγνυ-σθε 48, προ-σθήκης 53, γενέ-σθαι 53, γνω-σθήσεται 53, ἐπεί-σθησαν 56, γενέ-σθαι 56. His exemplis repugnant hæc: περιτεμνέσ-θω 3, μάχεσ-θαι 6, λέγεσ|θαι 6, ἀσ|θένειαν 7, 8 [2]), ἀσ|θενῶν 8 [2]), ἀπέχεσ-θαι 7, κατειργάσ|θη 10, αἰσ|θητῶν 11, ἀπολούσασ-θαι 13, χρηματίζεσ|θαι 13, κολασ-θήσονται 17, ἐσ-θίοντες 23 [2]), ἤδέσ-θησαν 25, σβεσθήσεται 31, τύπτεσ-θαι 31, ὀργίζεσ|θαι 32, πένεσ|θαι 34, ἐποιήσ-θημεν 36, στέλλεσ|θαι 51.

σδ, στ: ὥσ|τε 5, 41, προσ-δοκῶντας 34, προσ|τίθη 48, προσ-δοκῶν 49 in commissura dividuntur; προ-σετηκέναι exstat fol. 34.

σμ: ubique (quindecies) inter has consonas fit divisio, ut πλάσ|μα 1. Semel lineola iungendi adhibetur: λογισ-μον 46.

χμ: αἰχ-μάλωτος exstat 24.

Lineolam conexivam non raro usitatam iam deprehendimus [3]); exempla annotata omnino ostendunt eam positam esse ut corrigeret dividendi exemplum,

---

[1]) Ex ea re, quod utriusque dividendi rationis exempla præter duo lineola conexiva utuntur, concludere licet librarium dubium hæsisse, utram sibi sequendam assumeret. Idem valere videtur de ceteris σ cum mutis coniunctionibus.

[2]) De hoc exemplo vide p. 34, n. 1.

[3]) Est, ubi liceat suspicari eam non pr. m. positam esse.

legem negligens [1]), sæpe etiam adhibitam esse, ubi librarius certa disiungendi ratione destitutus esse videretur. Cfr. imprimis p. 37 consonarum coniunctiones dividendas. Addere licet hanc lineolam poni, ut cum partibus sequentibus iungat eiusmodi vocum membra, quæ facile lector, lineola non posita, voculas esse credat; cuius rei exempla annotavi *προ-ϊέμενοι* fol. 1, *ἐπει-δή* 16, 56, *τοῦ-το* 16, 22, *δια-τοῦτο* 20, 34 (cfr. p. 26), *διατοῦ-το* 25, 27, 57, *διό-περ* 33, *ἀνω-τάτω* 28, *ἅπαν-τας* 29. Cfr. p. 36, n. 1.

Huc pertinent procliticæ voces arcte cum insequentibus in appellando iungendiæ: *ὥσπερ-γενόμενοι* 21, *κἂν-οτιοῦν* 32, *οὐδενοτι-οῦν* 45, *ὑπὲρ-ἡμῶν* 55.

In *δι-ατί* 16, 24, *δι-ό* 16 lineola conexiva fortasse ponitur, quod *δι-* in lingua ng. non efficit syllabam [*διά* = *δjά*(*γjά*)]. In *ἑαυ-τόν* 29, *ἀπολαύ-σῃ* 32, *ἐνταῦ-θα* 36, poni videtur, quum, quo sono efferatur *υ*, e consona excipiente pendeat (Simon Portius p. 11 et Meyer, Comm. p. 99); a qua consona igitur seiungi non debet.

Antequam ad lectionis varietatem annotandam aggrediar, licet exponere, quæ intercedat ratio inter M. editionem et L, quod attinet ad contextum dividendum in sectiones. Quod si cui supervacaneum esse videtur neque multum proficere ad penitus cognoscendum sermonem Chrysostomeum, velim observet eum esse textus Chrysostomei habitum, ut in sermone eius cognoscendo aliquo cum fructu versari vix liceat, incipiendum vero esse a libris mss. recognoscendis. Sed res, in qua hic versamur, eiusmodi est, ut sperare liceat fore ut ex ea facilius cognoscamus, quo cognationis vinculo L cum aliis libris mss., modo excussi fiant, coniunctus sit [2]). Sectionum initia eo modo afferam, ut earum unciales litteras unciali forma donem, neque omittam afferre, ubi L cum M. conspiret, ubi ab eo abhorreat.

---

[1]) Iis, quæ supra allata sunt, p. 36 etc., addere licet hæc initialem vocalem versum claudentem, lineola illa interposita, cum sequenti vocis parte iungentia: *ὑ-π' αὐτοῦ* fol. 5, *ὑ-περέχωντας* 11, *ἀ-νέχομαι* 16, *ἀ-ψοφητί* 20, *ὑ-μᾶς* 21, *ἑ-αυτῷ* 23, *ἐ-π' ἐμέ* 28, *ἰ-ατρον* 34, *ἡ-σαῦ* 46, *ὑ-πομένει* 47. *κἀ-κεῖνον* 3 quoque huc referendum est.

[2]) Quod tam sæpe sectio initium capit a versu, quamquam spatia inter sectiones non relinquuntur, facile nos adducit, ut negemus sectiones e libro archetypo acceptas esse.

Sectionum initia igitur hæc habemus: p. 51, v. 17 *Τίς γὰρ ὁρῶν* (= M.); v. 28 *οὐκ οὖν Ὅσω* v. 41 *Ὅταν γὰρ ἃ μηδαμῇ* p. 52, v. 13 *τὸ μὲν γὰρ Καθαιρεθῆναι* (v. 51 M. *Πῶς οὖν κτλ.* contra L); p. 149, v. 50 *καὶ καθάπερ Ἀνατέλειν* v. 57 *τοῦτο καὶ ἐφ' ἡμῶν γίνεται· Καὶ νῦν* (= M.); p. 150, v. 17 *ἐκείνων μὲν Γὰρ οὐκ* v. 23 *εἰ γὰρ τῶν Δεδεμένων* v. 35 *ἀκούσωμεν δὲ καὶ τί Λέγουσιν* v. 51 *Ὅρα αὐτοὺς οἰκονομικῶς* p. 151, v. 11 *καὶ γὰρ Ἔδοξαν* p. 154, v. 0 *Πῶς οὖν* (= M.); p. 155, v. 13 *Ποῖον γὰρ εἰπέ μοι* v. 25 *Τοσαύτη ἡ περιουσία* v. 40 *ἐνΤαῦθα γάρ* v. 51 *Τί γὰρ οἶδας γύναι* p. 156, v. 5 *Ταῦτα εἰς τὴν πίστιν* p. 159, v. 28 *Ὁ γὰρ μετὰ τὸ (ἀπο)δεῖξαι* p. 160, v. 9 *εἰ δέ τις ἀσχηΜονεῖν* v. 24 *Εἰρήνην γάρ* p. 159, n. h. v. 7 *πολλοὶ γὰρ αὐτοῖς Μαθόντες* v. 13 *καὶ γὰρ εἰς εἴδωλα Εἰσίεσαν* p. 160, n. h. v. 1 *ὁ δὲ μακάριος οὗτος θέΛων* v. 14 *Πρῶτον ὅπερ ἐνόμιζον* (cfr. coll.); v. 22 *Διατοῦτο* p. 161, v. 8 *Οὔτε οὖν καταβάλειν* v. 18 *Ὥσπερ γάρ* v. 30 *ὥσΤε ὅταν χωρίς* v. 50 *Ὁρᾶς* (= M.); v. 58 *Τί τοίνυν* p. 162, v. 9 *Ποῖον δὴ τοῦτο* v. 19 *εἰ Δὲ οὐδενός* v. 31 *Εἰ δέ τις* v. 54 *Θέα εἰς ὅσην* p. 163, v. 13 *Οὐκ ἔστιν οὖν εἴδωλον* (v. 23 M. *Ὁρᾷς πῶς οὐχ ἁπλῶς* L *ὅρα κῶς οὐχ|πλῶς· ἁ* supra *χ* additur; fortasse debuit esse *οὐχ|Ἁπλῶς?*)· p. 164, v. 7 *καὶ εἷς Κύριος* v. 37 *Εἰ δέ τινες* v. 48 *διὸ Τὸ εἷς* p. 165, (v. 3 M. *Ἐγὼ μὲν οὖν*) v. 30 *Τίνες δέ* (= M.); p. 166, v. 11 *Βρῶμα δὲ ἡμᾶς* v. 31 *διατοῦτο πρῶΤον* (v. 39 M. *Τέως μὲν οὖν*)· v. 45 *Οὐκ εἶπεν* p. 167, v. 7 *Νῦν μὲν γάρ* v. 53 *διόπερ Εἰ βρῶμα* p. 168, v. 7 *Ταῦτα δὲ οὐ πρός* (v. 29 M. *Ταῦτα λογίζου*)· v. 39 *Μὴ δὴ καταφρόνῃ* [1])· v. 63 *Καὶ τίς ἐστι* p. 169, n. h. v. 17 *τοῦ γὰρ Χριστοῦ* p. 170, n. h. v. 15 *Οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος* (v. 20 M. *Εἶτα ἵνα μὴ δόξῃ*)· v. 26 *Καὶ μηδὲν βουλόμενος* [2])· p. 171, v. 22 *Ὁρᾷς πῶς* (= M.); v. 59 *μὴ οὐκ ἔχωΜεν* p. 172, v. 10 *Τί οὖν οὐκ ἔτρωγεν* v. 20 *ὅρα σοφίαν τὸν κορυΦαῖον* (= M.; *Φ* rubricatorem fugit, posteriore manu depictum est); v. 33 *Ὅρα τὴν ταπεινοφροσύνην* p. 173 (v. 1 M. *Διὸ καὶ ἐφ' ἕτερον*)· v. 6 *Τίς ποιμένει ποίμνην* v. 17 *οὐΔὲ εἶπε* v. 25 *ταῦτα Πρός τούς* p. 178, v. 34 *Οὔφημι φησίν* (vide coll.); (v. 55 M. *Νῦν δὲ ὑπέρ*)· p. 179, v. 22 *Ἀλλ' ὑποπτεύεις* v. 33 *οὐ τοίνυν ἐκβιαζόμενος Ὑμᾶς* (= M.); v. 47 *Μὴ δὴ ταύτας* p. 180, v. 4 *Καὶ γὰρ ἡ ἐκκλησία* v. 34 *Δεικνὺς ὅτι* v. 52 *ἵν' οὖν Τὸν λόγον* p. 181, v. 7 *Σκόπει δέ* v. 20 *εἰ δὲ λέγει τίς Ὅτι* p. 186, v. 24 *Κἂν ὠμὸν κἂν ἀπεινές* v. 34 *Εἰ δὲ τὴν ἡδονήν* (v. 44 M. *Καὶ ἵνα σαφέστερον*)· p. 187, v. 18 *διά τοι τοῦτο τοὺς Μοιχεύοντας* v. 44 *Τί τοίνυν, τούτων* p. 188, v. 16 *εἰ δέ τις τὰ μὲν ἄλλα Συγχωρείῃ* v. 27 *Ἀλλὰ τῆς ἀρετῆς* p. 190, v. 5 *Ἀλλ' ὑπωπιάζω* (v. 24 M. *Μὴ γὰρ δή*)· v. 31 *Οὐχὶ ἀναιρῶ* (vide coll.); p. 191, v. 2 *Καὶ τίνος ἕνεκεν* v. 39 *Εἶδες παῦλον σοφίαν* v. 58 *ἐπειδὴ γάρ Τοῖς περὶ γεέννης λόγοις* p. 192, (v. 1 M. *Σκοπεῖτε γοῦν*)· v. 16 *Καὶ τί πρὸς ἡμᾶς* v. 28 *ὁρᾶς πῶς Δείκνυσιν* v. 40 *Ἤκουσας πῶς λοιπόν* v. 49 *Ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνοι* v. 61 *Τίνος ἕνεκεν τῆς πορνείας* p. 193, v. 10 *Καὶ διατί μὴ τίθησι* v. 26 *Μηδὲ ἐκπειράζωμεν τὸν χν* (v. 29 M. *Διὰ τούτου πάλιν*)· (v. 45 M. *Πάλιν φοβεῖ*)· v. 46 *Ὅτι μὲν γάρ* v. 56 *Ὥσπερ γὰρ αἱ ἐνταῦθα κολάσεις* p. 194, v. 9 *Ὅθεν δῆλον ὅτι ἀλαζονία* v. 15 *μὴ τοίνυν ἐπὶ τῇ στάΣει* (cfr. coll.)· v. 53 *Τὰς γὰρ ἀνομίας* (p. 195, v. 12 M. *Ἀλλὰ κἂν εἰς ἐκεῖνο*)· p. 196, v. 1 *τίς ἡ μανία Τίς ἡ νόσος* v. 12 *ἐννόησον Τὰ διειδῆ* v. 23 *εἰ δ' ὅΤι μετὰ τῶν* v. 27 *Οὐκ οὖν ἐπειδή* v. 38 *Αὕτη καὶ φύσιν ἀγνοῆσαι* (v. 41 M. *Διὸ καὶ ῥίζαν*)· v. 62 *Λέγεται τοίνυν ἡ χρυσίτης* p. 197, v. 9 *ἀρ' οὐκ' ἐΦρίξατε* v. 35 *φοβη-*

---

[1]) p. 168, v. 52 *ὅταν οὖν| δησ* omisit rubricator *Ι* ponere. In marg., ubi id positum fuisse credere licet, charta est detrita.

[2]) p. 170, n. h. v. 30 *δυνάμενος γὰρ εἰπεῖν| τι*, pro *Ὅτι*, quod inde iure concluditur, quod *τι* caret accentu, licet *ο* non in marg. positum cernatur. E librarii usu scribendi fuisset *τί*, non *τι*. (Cfr. coll. in 170, n. h. 21).

θω|(μεν) Τοίνυν (v. coll.); p. 198, v. 15 *Ὅταν ἴδῃ πολλάς·* v. 27 *ταῦτα δὲ οὐχ' ὁ Πένης μόνον·* p. 198, n. h., v. 14 *Ἆρα εἰσὶ πειρασμοί.* p. 199, v. 17 *Πάλιν αὐτοὺς θεραπεύει·* v. 29 *ὡς φροΝήμοις λέγω* (i. e. *φρονίμοις·* v. coll.); p. 200, (v. 15 M. *Τοῦτο καὶ οἱ ἐρῶντες*)· p. 201, v. 19 *Βλέπετε τὸν ἰηλ·* (v. 47 M. *Ταῦτα δὲ λέγω*)· v. 53 *Μὴ τοίνυν τρέχετε·* p. 202, v. 2 *διαδὴ τοῦτο ἀπάγω· Ὁ γὰρ σκοπός·* v. 28 *εἶδες πῶς φοβερῶς· Πῶς φρικτῶς·* v. 39 *Πάντα μοι ἔξεστιν·* v. 50 *τὸ μὲν γὰρ Εἰπεῖν·* p. 203, v. 1 *ταῦτα οὖν καὶ ἡΜεῖς* (cfr. coll.); v. 17 *οὗτοι Καὶ τότε ἀπαντήσονται·* (v. 20 M. *Εἰ γὰρ βασιλέα*)· v. 48 *βούλῃ καὶ ἑΤέρωθεν·* v. 57 *Διατούτου τὰ κέντρα·* v. 62 *Ἐρώτησον καὶ τὸν θάνατον·* p. 204, v. 14 *Ὅπερ γὰρ οὐκ ἦν* (v. coll. in v. 13 et 14); v. 31 *Διόπερ καὶ ἰώβ* (v. coll.); (v. 37 M. *Προσίωμεν τοίνυν*). v. 41 *τοῦτο τὸ σῶΜα·* v. 56 *Διαναστήσωμεν·* p. 205, v. 1 *Αὕτη γὰρ ἡ τράπεζα·* v. 13 *ὥσπερ γὰρ Ἐν τοῖς βασιλείοις·* v. 20 *εἶδες Πῶς τὸ πάντων·* p. 206, v. 23 *διὸ παρακαλῶ τὴν ψυχήν·* p. 205, n. h., v. 13 *Ἐὰν γὰρ ἀγνοῶν·* v. 29 *Διατοῦτο οὐ μόνον·* p. 206, n. h., v. 21 *Ὁρᾷς πῶς καὶ ὅτε·* p. 207, v. 4 *Ἐλευθερίαν·* v. 19 *οὐδαμῶς· Οὐ γὰρ ὡς·* (v. 35 M. *Τί οὖν ἀπέχῃ*)· v. 41 *Τί δέ ἐστι· τί βλασφημοῦμαι·* v. 63 *Διατί γὰρ οὐ λέγω·* p. 208, v. 6 *Τί οὖν· ἐπειδὴ χν·* v. 28 *Εἰ γὰρ φῶς ἐσμέν·* v. 42 *εἶτα ἐπειδὴ Εἶπεν·* (v. 51 M. *Τοῦτο κανὼν χριστιανισμοῦ*)· p. 209, v. 3 *ἐκεῖ μὲν γὰρ ἂν Μὴ προσῇ·* v. 14 *Πάντων γοῦν ἀνώτερος·* (v. 17 M. *Καὶ γὰρ οὐδέν*)· v. 20 *καὶ σὺ Τοίνυν ἀδελφέ* (cfr. coll.); v. 33 *τοιοῦτος ἦν Καὶ ὁ δαδ·* v. 46 *ὁ ἰωνᾶς πάλιν Οὐ ζητήσας·* v. 61 *διατοῦτο Καὶ πάντων·* p. 210, v. 11 *Τὸ δὲ τοῦ παύλου* (= M.); (v. 26 M. *Οὐ ταύτῃ δὲ μόνον*)· v. 32 *Ἔχω καὶ τρίτην·* v. 47 *ἱκανὰ μὲν Γάρ·* v. 62 *διαδὴ τοῦτο καὶ ἐν πλοίῳ Εἰ χειμῶνος·* p. 220, v. 11 *Τοσαύτῃ τοῦ σταυρωθέντος* (cfr. coll.); (v. 13 M. *Ἀλλὰ δέδοικα*)· v. 36 *Καὶ γὰρ καὶ ἐκείνοις·* v. 60 *Τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον·* p. 222, (v. 1 M. *Πλὴν μὴ τούτοις*)· v. 10 *εἰ γὰρ Τοῖς ἔξωθεν·* v. 18 *καὶ πρὸς ὑμᾶς Δὲ τοὺς ἄνδρας·* v. 60 *Ταῦτα τοίνυν λογιζόμενος·* p. 223, (v. 9 M. *Οὐχ ὁρᾷς τοὺς γεωργούς*)· v. 20 *ἵν' οὖν Τοῦτο μὴ γένηται* (v. coll.); v. 38 *Μετὰ τούτων·* p. 224, v. 3 *Λέγεται γοῦν τίς* (= M.); v. 23 *Ἐπεὶ καὶ ἔμπορος·* p. 224, n. h., v. 13 *Οὐκ ἐπειδὴ παύλῳ·* p. 225, v. 11 *Τοῦτο δὲ παραγγέλων* (vide p. 23); v. 29 *ὅταν γὰρ μὴ δὲ παραγγελίας·* v. 34 *Δέον γὰρ ἐπιδοῦναι·* v. 45 *Καὶ οὐ λέγει·* p. 247, v. 57 *Ὁ μὲν γὰρ εἰδώς·* p. 248, v. 2 *Ἐπειδὴ βίον ἄλυπον·* (v. 18 M. *Διὰ τοῦτο αἰσχύνομαι*)· p. 249, v. 8 *Ὅταν γὰρ τῆς ἄνω δόξης·* p. 250, v. 6 *Ἵνα οὖν μὴ ἀεί·* p. 249, n. h., v. 32 *Εἶδες σύνεσιν ἠκριβωμένην·* p. 250, n. h. v. 20 *εἰπὼν δὲ Τοῦτο* (= M.); v. 27 *καθάπερ γὰρ καὶ τὸ σῶμα·* v. 35 *ἀνακτησάμενος Τοίνυν·* v. 45 *οὐ Γὰρ ἐν ἄλλῳ·* p. 251, (v. 8 M. *Ὥστε καὶ ὁ κατασκευάσας*)· v. 34 *Ὅτι πνεῦμα εἰπών·* p. 252, v. 1 *Μὴ τοίνυν εἴπῃς·* v. 30 *εἰ ὅλον τὸ σῶμα ὀφθαλΜός·* (v. 44 M. *Εἶτα ἐπειδὴ ἔτι*)· p. 253, v. 13 *εἰ δὲ ἦν τὰ πάντα Ἓν μέλος·* v. 21 *διὰ δὴ Τοῦτο·* 40 *ταῦτ' οὖν ἐνΝοοῦντες* (cfr. coll.); p. 254, (v. 13 M. *Εἰ δὲ καὶ ἐπὶ ἐνεργείας*)· v. 16 *Ἐπεὶ οὖν κοινόν* [1])· (v. 42 M. *Καὶ τί λέγω*)· p. 255, v. 3 *ὅρα Γοῦν·* v. 44 *τὰ Αὐτὰ καὶ ἐκεῖνοι·* (= M.) [2]); p. 256, v. 12 *Φοβερὸν ὑμῖν ἡ πενία·* v. 21 *Καὶ ὅτι τοῦτο τοῦτον·* v. 38 *οὐκ ἄρα Ἡμεῖς·* p. 257, v. 1 *Ἵν' οὖν μὴ καὶ ἡμεῖς* (= M.); p. 258, v. 8 *δεῦτε οἱ εὐλογημένοι Τοῦ πρς·* p. 262, v. 34 *Εἶτα ἕλληνες μέν·* (v. 40 M. *Οὐδὲν δὲ οὕτω μερίζει*)· p. 263, v. 16 *οὕτω Καὶ παῦλος·* v. 44 *Οὕτω καὶ ὁ ἰωσήφ·* p. 264, v. 12 *Εἶδες πῶς τὸ κακόν* (v. coll.); v. 24 *παρακαλοῦμεν* (v. coll.) *τοίνυν Τὸν φιλάνθρωπον θν·* v. 32 *Ἵν' οὖν καὶ ἑαυτούς·* p. 268, v. 52 *εἶτα ὥσΤε εὐπαράδεκτον·* de p. 269, v. 4 vide coll.; (v. 6 M. *Εἶτα μετὰ τοῦτο*); p. 272, v. 39 *Καὶ γὰρ εἰ μετὰ ἀκριβείας·* v. 49 *Ταύτην οὐ πλοῦτος·* v. 61

---

[1]) v. 27 librarius, *κ* in marg. posito, voluit: *καὶ|Καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ.* Rubricatoris munere neglecto, corr.[1] exaravit *καὶ| (γὰρ κ)αὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ.*

[2]) p. 256, v. 8 *ἐπεὶ καὶ πρὸς τὸν ὑγιαί|(ν)οντα*, rubricator omisit uncialem *N* efficere.

Ἡ δὲ ἀγάπη· p. 273, v. 10 *Παλιν τὸ κακῶς λέγειν·* (v. 29 M. *Μὴ γάρ μοι*); v. 42 *ἐκείνη ἔλεγε Καθ' ὕβρισόν μοι·* (v. coll.); p. 275, (v. 5 M. *Εἶδες πῶς αὐτός*); p. 276, v. 4 *καλὸν γάρ μοι Μᾶλλον·* (v. 10 M. *Εἰ δέ ποτε καὶ καυχᾶται*)· v. 38 *Ταῦτ' οὖν ἅπαντα·* 276, n. h., v. 3 *Σκόπει γοῦν πόθεν·* p. 277, v. 30 *χρηΣτεύεται·* p. 278, v. 3 *καὶ θέα Πῶς* (= M.); v. 16 *τί γὰρ Λέγω φησίν;* v. 52 *Οὕτω καὶ τὸν δαδ·* p. 279, v. 16 *πάντα δὲ ὅταν εἴπω, Μὴ νομίσῃς·* (v. 30 M. *Εἶδες καὶ ἐν γυναικί*)· p. 280, v. 9 *Μὴ τοίνυν ζήτη* (i. e. -τει) *τὸ σόν·* v. 43 *Πάλιν τὸ ἐκείνων συμφέρον·* v. 55 *Βούλη* (i. e. -λει) *καὶ ἐπὶ τῶν ἀρχόντων·* (v. 63 M. *Εἰ δὲ λέγεις*)· p. 281, v. 25 *Εἶδες πῶς καταμικρόν·* v. 55 *εἶδες Τὴν κορωνίδα·* p. 282, v. 3 *Τί οὖν, φησίν·* v. 17 *Οὕτω καὶ ὁ ἰεζεκιήλ* (v. 34 M. *Τότε μὲν γὰρ*)· p. 283, v. 7 *Ἀλλ' οὐχ ὁ παῦλος οὕτω ἐκέλευσεν·* v. 19 *ὁρᾶς Πῶς* (= M.); v. 52 *ἵνα Δὲ μάθῃς σαφῶς* (v. coll.); (v. 63 M. *Τί οὖν ὁ Παῦλος*); p. 284, v. 20 *Ὅταν γὰρ μάθωσι·* v. 32 *οὕτω τοίνυν καὶ ἡμεῖς· Τοῖς ἑλλήνων παισί·* v. 51 *σκόπει Δὲ ὁ ἰακώβ·* p. 285, v. 4 *Ἀλλ' ὅρα πῶς·* v. 16 *Ἀλλὰ μηδεὶς νομιζέτω·* v. 29 *Ὅτι δὲ καὶ τὸν θρασύν·* p. 286, v. 12 *Ὥσπερ δὲ ἐπ(ιεικεῖ)ς·* p. 286, n. h. v. 1 *ταῦτα δὲ ἔλεγε Διπλῇ* (= M.); v. 26 *ἐπεὶ οὖν πανταχόθεν αὐΤήν·* p. 290, v. 24 *Ἵνα δὲ μὴ ἐπαίρεται* (v. coll.)· (v. 34 M. *Εἶδες πόσους συνδέσμους*)· v. 35 *ἀλλὰ ταῦΤα μὲν ἀπὸ τῆς φύσεως·* v. 47 *ἐπενόΗσε δὲ καὶ ἑτέραν·* p. 291, v. 3 *εἶδες Πόσοις τρόποις·* v. 28 *Νῦν δὲ πᾶσα ἡ γῆ·* v. 35 *ἐπειδὴ δὲ εἰς πολλὴν Ἐξώκιλε* (i. e. -κειλε)· v. 42 *ἵνα δὲ μὴ μόνον Ἐν ταῖς πόλεσιν·* p. 292, v. 5 *Καὶ ἵνα τοῦτο σαφέστερον ἴδῃς* (= M.); v. 35 *ἴδωμεν οὖν καὶ τὴν τῶν Πενήτων πόλιν·* v. 57 *Ποῦ οὖν δεησόμεθα·* v. 64 *καὶ εἰ μὴ χρήσιΜος ὁ πλοῦτος·* p. 293, v. 15 *ὁ γὰρ προΦήτης ἀγγαῖος·* p. 296, n. h., v. 18 *Ὅρα τοίνυν πῶς·* p. 297 (v. 3 M. *Ὥστε τὸ μὲν ὑπὸ τοῦ Πνεύματος*)· (v. 28 M. *Ὥστε κἀντεῦθεν δῆλον*)· v. 39 *Ἐπειδὴ πολλοὶ οἱ τὴν ὠφέλειαν·* p. 298, v. 11 *Καὶ γὰρ καὶ ἐν τοῖς ἐνάρθροις* (v. coll.); v. 19 *Καὶ ἐὰν ἄδηλον φωνήν·* p. 320, v. 23 *Ὁ δὲ φιλοσοφῶν·* v. 32 *Ταῦτα εἰ καὶ σαφέστερον·* (v. 36 M. *Διὰ τοῦτο καὶ οἱ προφῆται*)· (v. 56 M. *ὁ μὲν γὰρ σώφρων*)· v. 59 *σὺ γὰρ ἔχεις ἀπὸ Τῆς ἀπολαύσεως·* v. 63 *Οὗτος μὲν οὖν ὥσπερ ἔφην·* p. 322, v. 2 *ποῖος οὖν τῆς ἡδοΝῆς·* v. 10 *ἐπεὶ οὖν οὗτος ἐν ἡδοΝῇ* (v. coll.); p. 322, n. h, v. 14 *Ἀσφαλίζεται δὲ τοὺς οἰκείους·* v. 24 *Ἵνα δὲ ὃ λέγω σαφέστερον γένηται·* v. 42 *Τοῦτο καὶ ὁ γαβριήλ·* p. 323, v. 4 *εἶδες Πῶς αὐτοὺς καλεῖ·* v. 11 *Εἶτα ἐπειδὴ τὰ πάλαια ἔλεγε·* (= M.); p. 325, v. 12 *ἴδε γάρ φησιν ὁ ἀμνός·* v. 40 *Ὅτι μὲν γὰρ ἀπέθανε·* p. 326, v. 18 *Ἐπειδὴ γὰρ τὴν ἀπὸ τῶν γραφῶν·* (v. 27 M. *Διὸ οὐδὲ ἅπαξ εἶπε τό·*); v. 42 *Ἔπειτα ὤφθη ἐπάνω·* p. 329, v. 9 *Τίνος δὲ ἕνεκεν καὶ αὐτό·* v. 31 *ταῦτα καὶ ἡμεῖς Ἀκούοντες* (= M.); v. 50 *Διὸ πρὸς ἐκεῖνον μέν, ἔλεγεν·* [1]) p. 330, v. 26 *ἀλΛ' ὁρᾷς ἑτέρους·* (v. 33 M. *Ὁ μὲν γὰρ πλοῦτος*) [2])· p. 331, v. 23 *Εἶδες πῶς κἂν ἐξευτελοῦς.*

Ex his apparet L textum in longe minores partes dispartitum præbere quam M. Qui utrum e libris sectionum initia acceperit necne, eruere non licuit. Certum est raro L. et M. congruere, longe plura sectionum, quas præbet M., initia a L. aliena esse.

---

[1]) v. 58 *τί τοίνυν| πὶ τοῖς ἄλλοις·* Corr. ε a rubricatore omissum ante lineam addidit.

[2]) Ab *ὅ* incipit novus versus; quam litteram quum corr. addidisse videatur, credere licet librarium studuisse, ut ab ea nova initium caperet sectio.

Sequitur lectionum varietas, quam ab editione Migniana abhorrentem exhibet L. Quam ita annotabo, ut omnino ante hoc signum] lectiones Mignianas ponam, post id eas, quas præbet L. Ubi e re erit, secutus raras, quas de librorum, quibus nititur M., lectionibus exhibet annotationes, notis indicabo, quæ sit inter L et codices olim discussos ratio [1]). Neque omitto e versione latina ea afferre, quæ cum L facere videantur [2]).

Omnino ab æstimandis lectionibus abstinui, quod, mea quidem sententia, antequam ad textum vere Chrysostomeum constituendum aggredi licet, necesse est diligenter excussi fiant codices, eruaturque, quo inter se iuncti sint cognationis gradu, ut inde locum adipiscamur, ubi stantes iudicium certum nec vagum de iis, quæ adhuc incerta sunt, facere possimus. Raris tamen locis iudicium meum non cohibui.

IV, 1(1) r[1]. P. 51, v. 20 *ἑλκομένους* [3])] *ἐρχομένους.*
v. 28 *φανότερα*] *φανερώτερα* [4]).
v. 30 *σημεῖα νῦν οὐ γίνεται*] *γίνεται* in L e *γίνονται* restitutum esse videtur.
v. 32 *ἰδόντες*] *εἰδότες.*
v. 38 *ὥσπερ οὖν*] *ὡς* [5]).
r[2] v. 49 post *τὴν μετάστασιν* om. sunt *τῆς εὐλαβείας τὴν ἐπίτασιν.*
v. 50 *μετὰ γὰρ ταῦτα*] *μετὰ ταῦτα γὰρ πάντα* (sequitur suo loco, ut apud M., *ἅπαντα*).
v. 53 *πρὸ πεντήκοντα, ἢ ἑκατόν*]; *πρὸ πεντήκοντα ἢ πρὸ ρ'*
πρὸ τῶν ἑκατόν] *πρὸ τῶν ἑκατὸν ἐτῶν* [6]).
v. 56 *πόθεν δὲ ᾔδεσαν*] *δέ* om.
v. 57 *πόθεν τε*] *πόθεν δέ.*
v. 61 *ὑπὲρ τοῦ κηρύγματος* om., sed corr. in mg. add.
προέμενοι] *προιέμενοι.*
v. 8 *συστῆσαι*] *συστῆναι.*
v. 9 *ψευδεῖ*] *ψευδῆ* et v. 10 *ἀληθεῖ*] *ἀληθῆ.*
v[1] p. 52, v. 12 *χρόνου* inseritur post *τοῦ παρόντος,* v. 13 *χρόνῳ* om. [7]).

---

[1]) De libris, quorum subsidiis nititur Migniana editio homiliarum Chrysostomi in I Cor. ep., hæc tantum inveni, p. 9 (vers. lat.) a): "Totum opus a Montf. collatum cum cod. Reg. 1818; sed ex duobus aliis multa addita vel correcta sunt."

[2]) Præf. p. 7, editor, "Homiliarum", inquit, "in primam Epistolam interpretationem Latinam, quod non accurata esset, pæne totam mutavimus." Nihilominus interdum restant in interpretatione ea, quæ de legendi ratione ab editione abhorrenti testimonium facere videantur. Quæ ubi cum L congruere visa sunt, quum credere liceat interpretem iis locis contextum L assentientem secutum esse, attuli. Doleo, quod ipsa Montefalconii editio mihi non præsto est.

[3]) *ποταμοὺς πυρὸς ἑλκομένους.* "Ita Regius codex; editi vero, *ἐρχομένους.* Hic alluditur ad illud Danielis VII,10, *ποταμὸς πυρὸς εἷλκεν.*" M. Licet, opinor, lectionis varietatem repetere ab eadem appellandi ratione, quæ in lingua Neogræca *ἀξαδέρφη* effecit ex *ἐξαδελφή* (Meyer, Comm. p. 73).

[4]) "Legebatur *φανερώτερα*" M.

[5]) "Legebatur *ὡς*" M. v. 39 L cum M. *λογίζεται.* "Legebatur *λογισθήσεται*". M.

[6]) "Ante centum ergo *annos*". Versio lat.

[7]) Vers. lat. cum L. facere videtur: ". . . prædictiones tales sunt, ut ad præsens usque *tempus* non potuerit dictis vis inferri" ("vis inferri" = M. v. 13 *βιάζεσθαι χρόνῳ*).

P. 52, v. 17 ὡς βούλει] εἰ βούλῃ.
v. 22 τὸ, Δαληθήσεται ὅπου ἂν κηρυχθῇ τὸ Εὐαγγέλιον om. [1]).
v. 23 ἡ γυνὴ αὕτη] ἡ γυνὴ ἡ πόρνη [2]).
v. 27 οὐ γὰρ ἂν ... ἐκράτησεν ἄν] post. ἄν om.
v. 33 μετ' αὐτούς] μετ' ἀτοῦ (sic) [3]).
v² v. 48 Πολλὰ δή] πολλὰ γάρ.
v. 49 δεικνύντες] δεικνύοντες [4]).
v. 51 πάντες πιστεύουσι] πιστεύουσι πάντες.
v. 53 λοιπὸν γὰρ καί] λοιπὸν| καί.
v. 59 Τότε οὖν] καί.
v. 60 αὐτῷ] αὐτῶν [5]).

XI, 3(2) r¹ = p. 149, v. 39 περὶ ἑαυτό:] περὶ αυτόν. Vide p. 24.
v. 50 μέλλοντος τοῦ ἡλίου] μέλλοντος ἡλίου [6]).
v. 51 λαμπρὸν γίνεται τὸ φῶς τῆς ἡμέρας] λαμπρὸν τῆς ἡμέρας γίνεται τὸ φῶς.
v. 57 ὁ τῆς Βαβυλωνίας καμίνου βασιλεύς] ὁ τῆς βαβυλωνίας βα|σιλεύς pr. m.; corr.¹ ὁ τῆς βαβυλωνίας καμίνου| βασιλεύς [7]).
v. 60 αὐτῷ] αὐτοῦ [8]).
r² v. 63 τοιοῦτον γάρ ἐστιν, om. τί post γάρ.

---

[1]) "Aberat comma: τὸ, Δαληθ ... Εὐαγγέλιον" M.

[2]) ... "ubi αὕτη, legebatur ἡ πόρνη" M. ἡ πόρνη videtur esse glossema.

[3]) Scilicet hic deprehendimus insignem illam, quæ in minuscula scriptura non rara est, confusionem α et αυ; de qua Bast, Comm. p. 736, al. locis, disserit. Infra, p. 180, v. 4 contrario modo α exempli sui diphthongo αυ reddidit librarius. Unde iure concludas exemplum eius minuscula scriptura usum esse.

[4]) Formæ verborum, in -μι, ut dicimus, exeuntium, paulatim e græca lingua evanuerunt· Simon Portius, p. 31: ... "verba nanque in μι", inquit, "nec per somnium quidem vidit unquam præsens Græcia."

[5]) Præmittuntur τῶν ὑπαρχόντων, quorum ad similitudinem αὐτῶν pro αὐτῷ scriptum est. Libri N. T. eandem lectionis varietatem agnoscunt (Act. IV, 32).

[6]) In articulo adhibendo omittendove valde inter se discrepant L et M. Cuius rei ut in unum locum congerantur exempla — omissis tamen vocibus ecclesiasticis, de quibus p. 44, n. 8 — his locis M. exhibet articulum, L omittit: p. 149, v. $_{50}$, 150,$_{32}$, 155,$_{12}$, 160,$_{17}$, 159, n. h, $_{14}$, 162,$_{22}$, 180,$_{10}$, 181,$_{1}$, 188,$_{8}$, 197,$_{4}$, 205, n. h., $_{23,24}$. 209,$_{42}$, 221,$_{14,15}$, 222,$_{26}$, 248,$_{32,60}$, 249,$_{7}$ bis, $_{8}$, 253,$_{30,43}$, 269,$_{7}$, 273,$_{22}$, 275,$_{28}$, 280,$_{50}$, 281,$_{47}$, 284,$_{24,56}$, 291,$_{53}$, 296. n. h. $_{11}$, 320,$_{24}$, 321, n. h.. $_{5}$ bis, 325,$_{32}$, 326,$_{19}$; his autem locis L exhibet, M. omittit: 150,$_{43}$, 169,$_{19}$, 178,$_{43}$, 249, n. h. $_{7}$, 250, n. h. $_{27}$ bis, 253,$_{56}$, 254,$_{25,54}$, 274,$_{31}$, 283,$_{47}$, 322, n. h. $_{8}$, 329,$_{28}$, 330,$_{50}$, 331,$_{24}$.

[7]) βα in fine versus in κα mutavit, addidit μίνου supra, et ante versum insequentem posuit βα. Scilicet similitudo syllabarum βα et κα librarium decepit (De β et κ confusis vide Bastium, Comm. p. 708).

[8]) Ut hic, ita sæpe dandi casus, quem præbet M., in L aut in genetivum aut in accusativum abiit. Constat græcam linguam medii ævi hunc casum abiecisse, genetivum (et accusativum) eius partibus in lingua ngr. fungi. Vide Simonem Portium, p. 13. Unde repetendus est haud dubie dandi casus tot locis in L mutatus. Ut omittam eos locos, ubi mutandi ratio posita forsitan sit præmissis excipientibusve in verbis (52,$_{60}$, 255,$_{32}$, 278,$_{41}$, 326,$_{29}$) *genetivum* præbet L, M. dativum 149,$_{60}$, 155,$_{12}$, 221,$_{60}$, 222,$_{53}$, 255,$_{42}$, 281,$_{57}$, 290,$_{37}$, 291,$_{31,46}$. 293,$_{18}$, 330,$_{6}$, *accusativum* autem 160,$_{5}$, 167,$_{51}$, 192,$_{13}$, 195,$_{41}$, 196,$_{48,54}$, 253,$_{46}$, 297,$_{5}$, 322,$_{42,43}$, 325,$_{34}$, 326,$_{33,34}$.

p. 150, v. 1, 2: καὶ χαλκὸν καὶ σίδηρον καὶ ἃ πολλῷ τούτων ἐστὶν εὐτελέστερα] καὶ χαλκὸν καὶ σίδηρον καὶ ἀπόλλυσθαι ἐντεῦθεν [1]).

v. 14 ὥσπερ ἐν ὕδατι ἦσαν καὶ δρόσῳ] ὥσπερ ἐν ὕδατι ἦσαν τῇ δρόσῳ [2]).

v. 15 ἐκεῖνος om., corr.[1] in mg. apposuit.

v[1] v. 21 ἔδειξε] ἔδειξαν· om. λοιπόν. ὅτι καί] ὅτι εἰ καί [3]).

v. 23 παρὰ τὴν τῶν πολλῶν ἁμαρτίαν] παρὰ τὴν τῶν οἰκούντων ἁμαρτίαν [4]).

v. 32 ἐν τῷ μέσῳ] ἐν μέσω· corr. τῶ supra add. Cfr. p. 13, n. 1.

v. 36 φιλόσοφον] φιλόθεον [5]).

v. 37 post ἔστι θεὸς ἐν οὐρανοῖς omittuntur omnia a δυνατὸς ἐξελέσθαι ad v. 43 usque ἔστι θεὸς ἐν οὐρανοῖς].

v. 43 αὕτη εἰκών] αὕτη ἡ εἰκών.

v. 49 ὦ om. ante βασιλεῦ [6]).

v. 51 ad οἰκονομικῶς corr.[2] in mg. summa annotavit ὁμονοητικῶς (pro ὁ-).

v[2] v. 52 οὐδὲ ἦσαν θαυμαστοί] οὐδὲν etc. [7]).

v. 55 θεός post versus finem corr.[1] addidit.

v. 60 θεοῦ] τοῦ θεοῦ [8]). κατακαυθείησαν] κατακαυθείεσαν [9]).

p. 151, v. 1 φησί abest. [10]) (Versio: "inquies.").

---

[1]) Apparet falsam esse L legendi rationem. Scilicet ἀπόλλυσθαι ortum est, opinor, e genuina hac lectione ἃ πολύ ἐστι(ν) (πολύ igitur fortasse pro πολλῷ restituendum, et τούτων reiciendum[?]), tum ἐντεῦθεν ex εὐτελέστερα, quod corruptela præmissarum vocum sensum amiserat.

[2]) "Duo codd., ἦσαν τῇ δρόσῳ, rectius, ni fallimur." M.

[3]) Cfr. infra coll. in p. 168, v. 47.

[4]) τῶν οἰκούντων esse glossema vocum τῶν πολλῶν, non iure in textum receptum, ostendunt verba, quæ sequuntur v. 27: ... αἱ τῶν πολλῶν ἁμαρτίαι τὴν πόλιν παρέδωκαν.

[5]) Reg., φιλόθεον. M.

[6]) V. T. (Dan. III,18) omittit ὦ.

[7]) Versio: "admirandi non fuissent".

[8]) Nescio an magna in articulo utendo inconstantia huius vocis et aliarum eiusdem generis ("vocum ecclesiasticarum") ad id, quod per compendium scribuntur, sit referenda. Compendium, ut θς, fortasse non θεός modo, sed etiam ὁ θεός significavit. Quod ut veri simile putarem, adductus sum magna, quæ huc pertinet, varietate lectionum. L enim articulo utitur, M. non his locis (vide coll.): 150,60, 160, n. h. 22, 181,7, 193,16, 207,11, 210,4 250, n. h. 28, 274,27, 282,12; M. autem sæpius articulum exhibet, ubi L eum neglegit: 168,49, 180,45, 188, n. h. 7, 191,7. 203,40, 204,31, 209,37,51, 262,33, 263,16, 272,46, 278,28,31, 282,8, 298,18, 321, n. h. 25, 328,21. Cfr. p. 43, n. 6. Velim tamen memoria teneas paucitatem vocum ecclesiasticarum.

[9]) ε et η in flectendis verbis confusæ præter hunc locum inveniuntur 160, n. h. 20, 168,11, 180,10,11,35, 188,1, 206,1 219,62, 273,17, 283,26, 290,25. P. 150, v. 60 excepto, ceteris locis exitus - ητε - ετε, et - ηται, - εται confusionem ostendunt, quæ repetenda est ex evanescentibus verbi formis. Cfr. δέ et δή confusas coll. p. 154, v. 63 (de p. 160, n. h. v. 13, v. p. 46, n. 3).

[10]) In hac voce ita inter se differunt L et M., ut 1) L eam omittat, M. exhibeat his locis: 151,1, 155,46, 162,41 pr. m. 171,39, 189,17, 191,2, 201,1, 273,38, 282,59, 322, n. h. 27; 2) L exhibeat, M. omittat 253,30; 3) L in alio atque M. verborum ordine collocet: 193,47, 207,54, 250, n. h. 41, 253,3, 283,10, 326,30, 328,38. M. exhibet φησίν, L λέγει 189,61. De φησίν pro φασίν vide p. 10, n. 1.

v. 2 *Διὰ τὸ πάντως* etc.] *διὰ τὸ πάντων* etc.

v. 5 *τοιαῦτα ἀπωδύροντο*] *ταῦτα ἀπεδύροντο* [1]).

v. 10 in mg. corr. *γάρ* annotavit, quod post *διά* inseri iubet.

XI, 6(3) r[1], p. 154, v. 43 *καίτοι εἰ*] *καίτοι γε εἰ*.

v. 44 *καὶ ἥ*] *ἡ καί*.

v. 45 post *ἕν σῶμά ἐστιν* om. sunt *ἓν μὲν σῶμά ἐστιν*.

v. 49 *ἀπίστου* om.

r[2] v. 50 *διὸ* videtur fuisse *διόπερ*.

v. 63 *λέγω δέ*] *λέγω δή*.

p. 155, v. 4 *οἰκείωται*, om. augmento, pro *ᾠκείωται* [2]).

v. 12 *τῷ βουλομένῳ*] *βουλομένου*.

v[1] v. 33 *εἰ γὰρ ἀκάθαρτος μένουσα γεννᾷς*] *εἰ γὰρ ἀκάθαρτος μένων γεννᾶς* [3]).

v. 34 *ἄρα* om.

v. 45 *οὐ δεδούλωται*] *οὐ γὰρ δεδούλωται* [4]).

v[2] v. 47 *πυκτεύει* et *παρέχει* pro *πυκτεύοι* et *παρέχοι*.

v. 48 *φησί* om.

ἀπαλλαγῆναι] *ἀπαλλῆναι*.

v. 49 *κέκληκεν*] *κέκλησεν* [5]).

v. 51 *ὁ πορνεύσας*] *ὁ πορνεύων*.

v. 64, p. 156,1 *Ἐν ἀκροβυστίᾳ*] *ἐκ ακροβυστία* pr. m., corr. *ἐν ακροβ.* [6]).

XII, 1(4) r[1] p. 159, v. 28 *τὸ ἀποδεῖξαι*] *τὸ δεῖξαι*.

v. 31 *τὸ ὑμῶν αὐτῶν συμφέρον*] *τὸ ὑμῶν συμφέρον*. Corr. in mg. add. *αὐτῶν* [7]).

p. 160, v. 5 *καὶ ᾧ*] *καὶ ὅ·* fuit fortasse *καὶ ὥ*.

v. 8 *Οὐ γὰρ ἡ μίξις πονηρόν*] L *πονηρᾶ* [8]).

v. 17 *τῆς* om. ante *παρθενίας*.

r[2] v. 18 *ἡμῖν βιβλίον*] *βιβλίον ἡμῖν*.

v. 29 *καὶ φιλανθρωπίᾳ* om.

v. 30 quæ *ἰησοῦ χριστοῦ* excipiunt, hoc modo leguntur: *ὦ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμην*: — [9]).

---

[1]) *ἀπο-δύρομαι* librarius, non *ἀπ-οδύρομαι*. De *δύρομαι* pro *ὀδύρομαι* vide Curtium Grundz.[5], p. 725, Veitchium, Gr. Verbs, s. *ὀδύρομαι* (*δύρομαι*). Eodem modo infra p. 330, v. 8 *ἀπέλεκες* ex *ἀπο-λέκω* pro *ἀπ-ολέκω*.

[2]) Infra alia id genus exempla invenies (167,32, 191,2, 192,1, 221,5, 285,3, 329,12). Omissi augmenti exempla, quæ nobis occurrunt in verbis ab *ο* incipientibus, annotata sunt p. 24. Simon Portius, p. 47: . . . "augmentum", inquit, "iis tantum præteritis addi consuevit, quorum præsens incipit a consonante." Cfr. Meyeri comm. Psichari, Essais de grammaire historique néo-grecque, II partie, p. 223, et 226, præbet exempla omissi augmenti, e Syntipa sæculi XI:i auctore petita.

[3]) "Reg. *ἀκάθαρτος μένων γεννᾷς*". M. *μένων* pro *μένουσα* vel, quod præmissum *ἀκάθαρτος* pro masc. gen. habitum est, vel quod sequitur *γεννᾷς*, quod solet de viro, non de femina dici.

[4]) Versio: "Non *enim* servituti subiectus est" etc.

[5]) *ἐκάλεσεν* est inter var. lect. (Cor. I, VII,15). *κέκλησεν* forma orta est contaminatis formis *κέκληκεν* et *ἐκάλεσεν* (*ἔκλησεν*? Veitch, s. *καλέω*).

[6]) De *κ* et *ν* confusis (cfr. coll. in p. 190, v. 21) disserit Bastius, Comm. p. 726. De omisso spiritu vide p. 24.

[7]) N. T. exhibet *σύμφορον* Sed v. l. est *συμφέρον*.

[8]) De acc. cfr. p. 27.

[9]) Homiliarum perorationes ita a M. abhorrentes exhibet L, ut concludere liceat librarios in iis scribendis non ms:orum fidem servare, sed solemnia earum verba intra fines

p. 159, n. h. v. 2 ὁ λόγος ἡμῖν] ἡμῖν ὁ λόγος.
v[1] v. 14 τὸν ὄλεθρον ἔτικτον] ἔτικτον|ὄλεθρον.
v. 20 τῶν προκειμένων ἥπτοντο] ἥπτοντο τῶν πρ.
ἐπ' ante εἰδωλοθύτων om.
v. 22 οὐχ om. ante ὡς.
p. 160, n. h. v. 2 ..έλλων] θέλων [1]).
v. 9 τοῖς ἰσχύουσι διαλέγεται πρώτοις] L πρῶτον [2]).
v. 10 γὰρ καὶ ἐν] γὰρ||ἐν.
v[2] v. 12 δέξασθαι δυνάμενος] δεξάμενος [3]).
v. 14 interpungitur hoc modo: καὶ κενοῖ (L κενεῖ vide p. 18) τὸν τῦφον αὐτῶν| πρωτον ὅπερ etc.
v. 18 ἔδειξεν ἐπιβλαβὲς ὂν τὸ πρᾶγμα] ἔδειξεν ὅτι ἐπιβλαβὲς ἦν τὸ πρᾶγμα.
v. 20 καλλωπίζηται] καλλωπίζεται.
v. 22 παῦλος] ὁ παῦλος.
p. 161, v. 2 καθαιρῶν] καθαίρων [4]).
v. 8 αὐτὴν καταβαλεῖν] καταβάλειν [5]) αὐτήν.
XII, 2(5) r[1] v. 16 μόνων] μόνον.
v. 19 οὕτω κοινωνὸν ἕνα] οὕτω τὸ, κοινωνὸν εἶναι. De τό, vide p. 22.
v. 24 κατέβαλεν αὐτῶν τὸ φρόνημα] κατέβαλε τὸ φρόνημα.
δευτέρῳ δὲ σφοδροτέρως] δευτέρω δὲ σφοδροτέρῳ [6]).
v. 31 καὶ ante εἰς om. (Versio non reddit).
r[2] v. 38 γνῶσιν μὲν ἔχων] γνῶσιν|ἔχων.
v. 40 ἐμπεσών] ἐκπεσών [7]).
v. 51 ταῦτα πάντα] πάντα ταῦτα.
v. 54 διασπασθῆναι] διασπαθῆναι.
αὐτούς] = pr. m. Corr. αὐτοῖς.
p. 162, v. 1 ἐκεῖνο] ἐκείνη.
v. 2 εἰδῇς] ἴδης.
v. 3 αὐτόν om.
v. 10 συνεζευμένη, om. γ, et τῇ pro ἡ.
v. 11 καί om.
v. 12 εἰδέναι] εἶναι.
v[1] v. 16 σεαυτόν] σαυτόν.
v. 21 ὅπου γε εἰ καί] ὅπου γε καὶ εἰ.
v. 22 γνῶσιν τὴν τῶν ἄλλων] γνῶσιν τῶν ἄλλων.
v. 28 post Οὐδ' ὁστισοῦν om sunt κἂν Πέτρος ᾖ, κἂν Παῦλος, κἂν ὁστισοῦν, quæ in ima mg. exarata sunt h. m.: κὰν πέτρος ἦ· κὰν παῦλος· κὰν οστισοῦν.

---

quosdam præscriptos ad libitum mutare. Cfr. coll. in 170,22, 180,61, 224,42, 276,45, 286,27. Breviandi verba: καὶ τὰ ἑξῆς exhibet M. p. 188, v. 50, 196,44, 206,26, 250,15, 258,11, 322,13, L in homiliarum finibus nusquam.

[1]) In hoc v. L cum Reg. (= M.) exhibet καταφορικῶς. Morel. καταφρονικῷ· Savil. καταφορικῷ.

[2]) Vers. lat. "valentiores *primum* aggreditur".

[3]) v. 13 cum Reg. ὃ δὴ καί, "melius quam editi, qui habent ὃ δὲ καί." M.

[4]) Eadem permutatio nobis occurrit infra 167,52, 296,18. E qua colligere licet, ni fallor, archetypon huius libri accentuum signis non fuisse notatum. Cfr. n. in p. 252, v. 4. De accentibus in falsum locum motis vide p. 27, 28.

[5]) i. e. καταβάλλειν(?). Cfr. p. 23.

[6]) Lingua ng. omnino non utitur adverbiis in -ως exeuntibus, sed in -α. Scilicet omni inter ο et ω amisso discrimine, non differebant a primi casus forma masc. adj. (nisi hoc illudve adverbium accentum in antepænultima positum movit; vidimus autem accentum esse admodum vagum). Nescio an inde petenda sit causa, cur σφοδροτέρω (i. e. -ρῳ) extruderit σφοδροτέρως. Cfr. coll. in p. 189, v. 61, 195,14. Neque aliter iudico de dativis formis illis, quas p. 160, n. h. v. 2 Morel. et Savil. præbere nos edocet M. Vide n. 1.

[7]) Paulo ante scriptum est ἐκπεσεῖται. Præterea κ et μ facile confundi docet Bastius, Comm. p. 721, etc.

v. 29 *καί* post *γάρ* om.

v² v. 31 *ἔγνωσται ὑπ' αὐτοῦ* om.[1]).

v. 34 *ὁ Χριστός* om.

v. 35 *ὑμᾶς ἐξελεξάμην*] *ἐξελεξάμην ὑμᾶς*[2]).

v. 36 *καὶ Παῦλος ἀλλαχοῦ*] *καὶ πάλιν*[3]). *φυ|σιοῖ* pr. m., corr.¹ *φησὶ| φυσιοῖ*.

XII, 3(6) r¹ p. 163, v. 14 *εἴδωλον* et *ξόανον* pro *εἴδωλα* et *ξόανα*[4]).

v. 23 *Ὁρᾷς*] *ὅρα*.

r² v. 25 *καί* abest post *καὶ γάρ*. *ἀποάπολελυμένως*, dittogr. scripto[5]) *ἀπο*. Post. *ἀπό* inductum est.

v. 28 *συντελεῖ, καὶ εἰς αὐτήν*] *συντελεῖ εἰ|σ'αὐτήν* pr. m., ni fallor; corr. *συντελεῖ καὶ εἰς|( )αὐτήν*[6]).

v. 30 *θεοὶ πολλοί*] *πολλοὶ θεοί*.

v. 45 *χωρὶς τοῦ Πατρός*][7]) *χωρὶς τοῦ πρός τι*.

v. 45 *θεός*, v. 48 *μέγιστον* om.

v¹ p. 164, v. 1 *λόγον λέγει*] *λέγῃ λόγον*.

v. 3 *Διπλῇ*] *διπλοῖ*.

v. 9 *ἐκ τοῦ μὴ ὄντος*. — v. 10 *εἰς τὸ εἶναι*] *ἐκ τοῦ μὴ ὄντως* (vide p. 22, v. 9) *εἰς τὸ εἶναι παρήχθη τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος*.

v² v. 24 *προσετίθει*] *προσετίθη*[8]).

v. 26 *Οὐ τοῦτο δὲ μόνον* om., sed supra in margine addita, signis collocandi appositis.

v. 27 *λέγοις*] *λέγεις*.

v. 28 *ἐπειδή* om. et *ἁρμόζει*] *ἁρμόσει*[9]).

v. 41 *τὸν Υἱὸν ἐκάλεσε Κύριον*] *κύριον τὸν υἱὸν ἐκάλεσεν*.

v. 52 *διασκευῇ*] *κατασκευῇ*.

XII, 4(7) r¹ p. 165, v. 6 *ὁμότιμον αὐτό*] *ὁμότιμον αὐτῶν*.

r² v. 31 *εἰδωλοθύτων*] *εἰδωλόθυτον*[10])

v. 42 *ἐκγόνους*] *ἐγγόνους*[11]).

v. 44 *δέ* ante *δεδοικέναι* om.

v. 49 *δέ* post *τινές* om. *τοῦ εἰδωλοθύτου*] *τοῦ εἰδώλου*[12]).

v. 55 *νομίζοι*] *νομίζων*.

v¹ p. 166, v. 1 *αὐτούς* post *οὕτως* om. *ἑτέρως πως*] *ἑτέρως| πῶς*.

---

[1]) "Deerant verba *ἔγνωσται ὑπ' αὐτοῦ*." M.

[2]) L cum N. T. (Joh. XV,16) facit.

[3]) Hæc legendi ratio conjuncta est cum ea, quam v. 34 annotavimus.

[4]) Singularis numerus pro plurali videtur ortum ducere e versu Paulino præmisso, I Cor. VIII,4: *ὅτι οὐδὲν εἴδωλον ἐν κόσμῳ, καὶ ὅτι οὐδεὶς θεὸς ἕτερος, εἰ μὴ εἷς*. Fortasse etiam ad hunc numerum eligendum valuit singularis numerus verbi, cui adiunguntur nomina: *οὐκ ἔστιν οὖν εἴδωλον; οὐκ ἔστι ξόανον*; cfr. p. 51, v. 30.

[5]) In v. 27 L præbet illud *ἡμῖν*, quod in Reg. deesse docet M.

[6]) De variis voces dividendi rationibus cfr. supra, p. 34.

[7]) "Sic habet Savilius in margine, et sic legit vetus interpres Latinus, *absque Patre*, ubi observes in mss. fere semper *πατρός* sic scribi *πρς*, unde error ortus fuerit, ut ex sequentibus liquet. Editi, *χωρίς τοῦ πρός τι*." M. De compendio vocis *πατρός*, vide p. 9.

[8]) Kühner, I, p. 645, A. 5.

[9]) "Reg. . . . *ἁρμόσει*". Eadem permutatio consonarum nobis occurrit p. 223, v. 20, contraria vero 191,35, 278,38, 284,51. De confundendi ratione cfr. Simonem Portium, p. 9: "z", inquit, . . . "æquivalet . . . simplici *s*, cum in medio dictionis ponitur."

[10]) N. T. (I Cor., VIII,7) *εἰδωλόθυτον*, ut L cum M. infra v. 50.

[11]) Infra, coll. in p. 290, v. 42, contrario modo se habent M. et L. Cfr. etiam coll. in p. 279, v. 14.

[12]) Ita cum N. T. At paulo supra, v. 46, cum M. a N. T. recedit, exhibens in hoc loco *τοῦ εἰδωλοθύτου*.

v. 6 πως om.
v. 13 ὑστεροῦμεν] ὑστερούμεθα [1]).
v. 14 πάλιν αὐτῶν καθεῖλε] καθεῖλε πάλιν αὐτῶν.
v² v. 15 μόνον ἐκεῖνοι] μόνοι.
v. 20 ἐν πᾶσιν] ἐμπᾶσιν [2]).
v. 22 ἀνθυποφέρωσιν] ἀνθ'ὑποφέρουσιν [3]).
v. 24 αὐτὸν μόνον] αὐτὸ μόνον [4]).
v. 29 σφόδα pr. m.; corr.² σφόδρα.
v. 31 ὠφελεῖται] ὠφέληται.
v. 37 ὑστεροῦμεν] ὑστερούμεθα, ut v. 13.
XII, 5(8) r.¹ v. 60 Νῦν δέ] νυ|νὶ δέ.
r² v. 13 ἀπολεῖται] ἀπόλειται (corr. ex ἀπώλειται), i. e. ἀπόλλυται [5]).
p. 167, v. 14 ἐπὶ τῇ σῇ βρώσει] ἐπὶ τῇ σῇ γνώσει [6]).
v. 15 ἔχεις] ἔχει.
v. 17 καὶ πάντων φοβερώτερον] τὸ πάντων φοβερώτερον.
v. 20 τὸν τέλειον] τέλειον.
v. 22 ἀπέθανε. Καὶ οὐκ εἶπεν — v. 24 δι' αὐτὸν om., excipiente ἀπέθανεν.
v. 25 καὶ ante οὕτως om.
v. 26 αὐτοῦ ποιῇ] ποιῇ αὐτοῦ.
v. 29 διὰ βρῶμα] ὅτι διὰ βρῶμα.
v¹ v. 39 ἀνήγαγε τὸ ἁμάρτημα] τὸ ἁμάρτημα ἀνήγαγε.
v. 40 ἐκείνων] ἐκείνου.
v. 45 τὸν νοσοῦντα] τὸν ἀσθενοῦντα [7]).
v. 51 τρίτῳ] τρίτον.
v. 52 ᾠκοδόμησε] οἰκοδόμησε [8]).
καθαιροῦσι] καθαίρουσι [9]).
v. 55 Τοῦτο, ὡς διδάσκαλος] τοῦτο. δι δάσκαλος. Cfr. Psichari, Essais, II, p. 224.
v. 57 εἰδωλόθυτον] εἰδῶ|θυτον pr. m., corr. εἰδωλό| θυτον.

---

[1]) Ita N. T. (I Cor. VIII,8). Infra coll. in p. 208, v. 13, M. cum L in eodem versu cum N. T. congruit.

[2]) Scilicet ad efferendi modum scripta sunt, ut ἔμπας, aliaque.

[3]) In verbis flectendis ου et ω (= indicativus et coniunctivus) non raro confunduntur. M. exhibet ου, L ω his locis: 166,22, 168,17, 186,31, 264,15,24, 285, n. h. 13; accedit eadem confusio in participio 283,6. M. autem ου, L ω præbet 195,54, 203,41; quibus adiungenda sunt exempla ο (= ω, vide p. 20 sqq.) et ου confundentia: 201,50, 203,30, 208,13, 286, n. h. 14, 328,8, (278,48, 281,49). Cfr. p. 43, n. 8 de dativo casu in gen. mutato. De confundendi causa velim adeas Simonem Portium, p. 11: "Mutatur (ω) non raro . . . in hac vernacula lingua in ου." Cfr. Psichari, Introd., p. XV.

[4]) αὐτὸ μόνον pro αὐτὸν μόνον mihi persuasi ex appellandi ratione ita orta esse, ut pro αὐτὸμ μόνον — ita enim appellabantur; Psichari, Introd. p. XIII etc. — geminatione liquidæ μ omissa αὐτο μόνον scriberentur, cfr. infra 249,4. De omissa liquidarum geminatione vide pp. 23, 24. Cfr. tamen etiam Meyeri Comm. p. 89

[5]) "Savil. et Morel. ἀπόλλυται." M.

[6]) . . . "Reg. . . . ἐπὶ τῇ σῇ γνώσει . . . Interpres Latinus Chrysostomi, *in conscientia tua.*" M. N. T. (I Cor. XIII,11) ἐν τῇ σῇ γνώσει. Chrysostomum tamen βρώσει, non γνώσει in suo N. T. legisse ostendunt verba, quæ paulo infra sequuntur, v. 29: Οὐδὲ γὰρ εἶπεν, Ἐπὶ τῇ σῇ τελειότητι, οὐδέ, Ἐπὶ τῇ σῇ γνώσει, ἀλλ' Ἐπὶ τῇ σῇ βρώσει.

[7]) Hæc lectio e I Cor. VIII,11,12, in quibus explicandis hic versatur Chrysostomus, huc illata esse potest.

[8]) Cfr. coll. 155,4 et n.; hoc ipsum verbum augmento destitutum (ἀνοικοδόμησε) e Syntipa affert Psichari, Essais II. p. 223.

[9]) Cfr. coll. 161,2.

v. 59 *σκανδαλίζει*] *σκαδαλίζει* [1]).

v² v. 60 *καὶ ἐκείνων ἀφέξομαι*] *καὶ ἐλλήνων ἀφέξομαι.*

v. 61 *μου* om.

p. 168, v. 2 *ἀλλ', Ἵνα μηδέ*] *ἀλλὰ μηδέ.*

v. 3 *σκανδαλίσω*] *σκανλήσω.* Corr. supra posuit *δα* [2]).

Ad ea quæ leguntur v. 7 in mg. superiore, signis appositis, leguntur: *περὶ τοῦ μὴ καταφρονεῖν τῆς σωτηρίας τοῦ πλησίον.*

v. 9 *τῶν πλησίον*] *τοῦ πλησίον.*

v. 11 *ἂν ὁ δεῖνα σκανδαλίζηται*] *ἐὰν ὁ δεῖνα σκανδαλίζεται.*

v. 14 *ἦν ἀσθενείας*] *ἀσθενείας ἦν.* *τὸ συμβαῖνον*] *τὸ συμαίνον* [3]).

v. 17 *πλεονεκτῶμεν*] *πλεονεκτοῦμεν.*

v. 20 *δευσοποιός*] *δεψοποιός* [4]). *χαλκοτύπος*] *χαλκότυπος*, ut infra 292,15. Cfr. p. 28.

XII, 6(9) r¹ v. 36 *μὴ*| pro altero *μηδέ.*

v. 37 *πάντοθεν ἐσταυρωμένος*] = pr. m., sed corr., *αυ* et *ω* lineis transfixis, *ε* et *η* supra scriptis, efficere studuit *ἐστερημένος.*

v. 40 *οὗτος μᾶλλον ἕστηκεν ἐγγύς*] *οὗτος ἕστηκ(?)*| *ἐγγύς* pr. m.; corr., in fine præmissi, ante initium sequentis versus additis, quæ desiderantur, effecit *οὗτος ἕστηκεν μᾶ|λον ἐγγύς* [5]).

v. 47 *ἐξόν*] *ἐξῶν.* Vide p. 12, n. 2. *προσίηται*] *προσεῖται* [6]).

v. 48 *δεῖγμα*] *χρῆμα.*

r² v. 49 *ὁ Ἰωάννης*] abest *ὁ.*

v. 50 *υἱὸς ἦν*] *ἦν υἱός.*

v. 52 *Ὅταν οὖν ἴδῃς*] *ὅταν οὖν| δῃς.* Vide p. 39, n. 1.

ὑλοκοποῦντα] *ἡλικοποῦντα* post hoc omittitur *σφυροκοποῦντα*, sed in mg. add. corr. *σφυροκοποῦντα.*

v. 54 *καί* post *πέτρος* om.

v. 58 *σκηνοῤῥαφείου*] *σκηνοραφίου*, sed pro *ι* fuit aut *η* aut *ει.*

v. 62 *ἠσχύνετο; Καὶ*] *ἠσχύνετο; ἀλλὰ καί.*

v. 65 *διὰ τοῦτο τοῦ καταφρονεῖσθαι*] *διὰ τοῦτο καταφρονεῖσθαι.*

p. 169, v. 2 *παραγενομένων*] *παραγεναμένων* [8]).

[1]) Appellatio vocis haud dubie hunc scribendi modum genuit. Meyer, Comm. p. 89: "*τὴν δόσιν* se disait *tin dósin* ou *ti dósin*". Psichari, Introd., p. XIII. G. Meyer, Gr. Gr.² § 294. Eiusdem generis menda exstant 169,13, 201,60, 207,1, (251,11), 285,14. (Cfr. etiam 251,64, 254,48, 268,51). E contrario *ν* additur 197,2, 210,41.

[2]) *σκανλήσω* (*σκανλίσω*) e *σκανδαλίσω* repetendum est, oculis librario a *Δ* ad simillimam litteram *Λ* aberrantibus. Bast, Comm. p. 711: "Delta", inquit, "in alphabeto et unciali et minusculo simile est litteræ *Λ* s. *λ*." Cfr. coll. in p. 169, n. h., v. 8.

[3]) *συμαίνον* = *σημαίνον*, *υ* et *η* confusis, postquam *συμβαῖνον* falso *συμμαῖνον* legit (?). Cfr. Bastium, Comm. p. 708 de confusis *β* et *μ* (*Στρόμμος* pro *Στρόμβος*).

[4]) *δεψοποιός* pro *δευσοποιός* scribi potuit eadem ratione, qua usus appellandi in sermone ngr. e *καῦσις* fecit (*κάψι*) *κάψα*, ex (*ἐ*)*δούλευσα* (*δουλεύω*) *δούλεψα*, aliaque. Meyer, comm., p. 74, 77.

[5]) De *μᾶ|λον* pro *μᾶ|λλον* vide p. 23.

[6]) Ubi M. binos *ι* sonos exhibet, L non raro singulas præbet. Præter hunc locum annotavi: 180,11, 192,33, 201,43, 254,13, 268,35, 273,22, 279,18. Peculiari observatione digna est vox *ὑγεῖα* 255,39, *ὑγείας* 256,11. Mendis eius generis etiam ceteros libros ms:os Chrysostomi inquinatos esse apparet ex iis, quæ de p. 205, n. h. v. 5 annotavimus in coll. p. 192,33. Contrario modo inter se discrepantes vidimus M. et L coll. in p. 150, v. 21.

[7]) *γενάμενος* pro *γενόμενος* in Archimede (ed. Heiberg) legitur I, 284,4,8,21,26, II, 294,7. Passim nobis occurrit in Fragmentis H(olmiensibus) Chrysostomi. Detlefsen eam formam in palimpsesto suo invenit (l. l. p. 396).

v. 4 *μᾶλλον* om.
v[1] v. 10 *καλεῖσθαι.* — v. 11 *ὁ θεός*] *καλεῖσθαι ἐκέλευσεν ὁ δεσπότης ἐπὶ τὰ συμπόσια καὶ τὰ δεῖπνα.*
v. 13 *μέγαν τινά*] *μεγάτινα* [1]).
v. 16 *καί* ante *ἐπισημότερον* om.
v. 19 pr. m., ni fallor, scripsit *πλείονος ἀπο|λαύσωσι*, om. *δι' ἐκείνων·* corr. *πλείονος (δὶ ἐκ)είνων| ἀπολαύσωσι·* ante versus initium positum est *ἀπο.*
παῤῥησίας] *τῆς παρρησίας.*
p. 170, v. 3 *ἐνταῦθα ζητῶν*] *ζητῶν ἐνταῦθα.*
v[2] v. 18 *ἅπαντα* om.
v. 22 *κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ, ἀεὶ, καί* om. Cfr. coll. in p. 160, v. 30.
p. 169, n. h. v. 3 cum Reg. *ὅπερ.*
v. 8 *σκανλαλίσαι* pr. m., corr. *σκανδαλίσαι* [2]).
v. 10 *καθεῖναι*] *ἰέναι.*
XII, 7(10) r[1] v. 13 *τοῦτό πω*] *τοῦτό πως.*
v. 16 *τοῦτο ἐποίει* om. In ceteris cum Reg. facit.
v. 23 *μή* om.
v. 24 *τούτου μάρτυρας αὐτούς*] *τούτους μάρτυρας.*
v. 26 *καὶ παρ' ἑτέρων.* — v. 28 *ἐσκανδαλίζοντο* om.
v. 28 *οὗτος*] *οὕτως.*

r[2] p. 170, n. h. v. 5 *ἄρχεται* corr. ex *ἔρχεται* [3]).
v. 17 *ἐξὸν μὴ ἦν*] *μὴ ἐξὸν ἦν.*
v. 21 *δείκνυσιν, τί ἐξῆν*] *δείκνυσιν ὅτι ἐξῆν* [4]).
v. 23 *λαμβάνειν*] *λαβεῖν.*
v. 24 *περὶ ἑαυτοῦ*] *περὶ αυτοῦ.* De omisso spir. vide p. 24.
v[1] v. 30 *εἰπεῖν, ὅτι*] *εἰπεῖν| τι* [5]).
v. 33 *ὅπερ*] *ὅτιπερ.*
p. 171, v. 7 *ὅτε*] *ὅτι.*
v. 8 *εἰ καὶ ἀπόστολος εἰ καὶ ἐλεύθερος*] *εἰ καὶ ἀπόστολος· εἰ καὶ ἐλεύθερος.*
v. 12 *Τὸ γὰρ μέγα*] *τὸ μέγα.*
V[2] v. 22 *Καίτοι γε*] *καὶ τόγε.*
v. 27 *μοι* post *τὴν παροῦσαν* om. [6]).
v. 31 *με* post *μάλιστα* om.
v. 39 *φησί* abest.
v. 43 *μέντοι*] *μὲν οὖν* [7]).
XII, 8(11) r[1] v. 48 *καί* post *Καὶ γάρ* supra lineam add.
v. 50 *διὰ τῶν ἐπιστολῶν τῶν δύο τούτων*] *διὰ τῶν δύο τούτων ἐπιστολῶν.*
v. 52 *αὐτοῖς* ante *ἀπόδειξιν* om. [8]).
v. 54 post *ἐστιν αὕτη* om. *Τί ἐστιν* — v. 55 *ἐστιν αὕτη.*
v. 55 *Τοῖς ζητοῦσι μαθεῖν πόθεν ὅτι ἀπόστολός εἰμι*] *πόθεν* om. [9]).

[1]) Quemadmodum factum est, ut scriberetur *μὴν τὸν δόσης* pro *μὴ τὸν δόσης* (e Prodromo exemplum hoc affert Meyer, Comm. p. 89), ita e contrario obscura finalis *ν* appellatio efficere potuit, ut *μεγάτινα* exararetur pro *μεγάντινα.* Cfr. n. in p. 167, v. 39. (De accentu vide p. 27, n. 3 et p. 30).

[2]) De *σκανλαλίσαι* pro *σκανδαλίσαι* cfr. n. in 168,3.

[3]) "Reg., *ἄρχεται*, quæ lectio vera est. Editi *ἔρχεται.*" M.

[4]) Vers.: "ostendit illis accipere licuisse" videtur cum L facere: *δείκνυσιν ὅτι ἐξῆν ἐκείνοις λαμβάνειν.* Haud dubie *ὅτι*, non *τί* est legendum. Qua via *τί* pro *ὅτι* libri nacti esse possint, sequens n. docet.

[5]) *τι* pro *ὅτι* inter versus scriptum est, quod librarius lineæ præfigendum rubricatori reliquit o. Vide p. 39, n. 2.

[6]) Versio non reddit *μοι.*

[7]) N. T. (II Cor. XII,12) *μέν.* Varia lectio est *μέντοι.*

[8]) Versio omittit *αὐτοῖς.*

[9]) Paulo supra cum M. in eadem fere verborum coniunctione conspirat, v. 39, legens: *Κἂν βούληταί τις . . . μαθεῖν πόθεν ὅτι ἀπόστολός εἰμι·* ad quæ M. "Legebatur", inquit, „*μαθεῖν πόθεν ἀπόστολός εἰμι*".

v. 61 ἔχομεν] ἔχωμεν [1]).
post μὴ οὐκ ἔχομεν om. sunt: ἐξουσίαν φαγεῖν καὶ πιεῖν; μὴ οὐκ ἔχομεν.
p. 172, v. 7 ἐκεῖνά τε λέγων] ἐκεῖνα| λέγων.
v. 8 ἔχωμεν bis pro ἔχομεν, quod corr. restituit. Cfr. coll. in p. 171,61.
v. 11 post ἔπινε; om. sunt: Μάλιστα μὲν πολλαχοῦ οὔτε ἔτρωγεν οὔτε ἔπινε·
v. 12 ἐν ψύχει om.
r² v. 16 ἔχομεν] ἔχωμεν pr. m.; corr. ἔχομεν. Cfr. coll. in 171,61.
v. 26 ἁπάντων] ἅπαντα [2]).
v. 33 τὴν παντὸς φθόνου] τὴν| φθόνου [3]).
v. 37 καὶ ante ἐλεύθεροι om.
v¹ v. 42 γάρ inser. post ἐπειδή.
ἰσχυρότατον] ἰσχυρό|||τερον.
v. 48 πρῶτον μέμνηται τοῦ ἐπικινδύνου] πρώτου κτλ. [4]).
v. 53 ὅτι Ὁ οὐδέ] ὅτι οὐδέ.
v. 56 πότε om.
v. 57 ἀπήτησεν] ἐπήτησεν [5]).
v. 58 παχύτερον καὶ τοῦτο] παχύτερον| τοῦτο.
p. 173, v. 5 ἐνέφηνε] ἀνέφηνε.
ὑπόδειγμα προστίθησι] προστίθησιν ὑπόδειγμα.
v² v. 9 post ἐπιδείκνυται inseruntur: καὶ ἐκ τούτων ἐμφαίνων· excipientibus καὶ γάρ.
καί ante στρατιῶται om.
v. 11 πολέμων] ποιμνίων [6]).
v. 15 Οὐ γάρ] οὐδὲ γάρ.
v. 18 ὁλόκληρον οὐ τρυγᾷ] ὁλόκληρον τρυγᾷ.
XIII, 4(12) r¹ p. 178, v. 30 τό ante τοσαύτην om.
v. 34 ἐλεεινῶς] ἀνηλεῶς.
Εὐφήμει] οὔ φημι.

---

[1]) Idem peccatum annotatum invenies in varietate lect. N. T. (I, Cor. IX,4). Repetitur infra p. 172,8,16, 329, v. 18.

[2]) "Reg., ἁπάντων melius, quam Editi ἅπαντα." M.

[3]) v. 32 cum Reg. (et Savil.) exhibet "τοῦ μὴ ἐργάζεσθαι." N. T. (I. Cor. IX,6) μὴ ἐργάζεσθαι, omisso τοῦ, Morel. τοῦ ἐργάζεσθαι.

[4]) "Legebatur . . . πρώτου . . ." M.

[5]) Infra, p. 290, v. 49 contraria ratione M. exhibet ἐπ', L ἀπ'.

[6]) M. hæc legit: . . . στρατιῶται καὶ γεωργοὶ καὶ ποιμένες ἦσαν οἱ ἀπόστολοι, οὐ γῆς οὐδὲ ἀλόγων οὐδὲ πολέμων αἰσθητῶν, ἀλλὰ ψυχῶν λογικῶν καὶ τῆς πρὸς τοὺς δαίμονας παρατάξεως. Quibus subicit hæc: "Reg., οὐ δὲ ἀλόγων οὐδὲ πολέμων αἰσθητῶν, recte. Editi vero οὐδὲ πολέμων ἀλόγων." Sed nescio an mendum in Migniana quoque scribendi ratione lateat, ortum ex permutatis simillimis verbis ποιμνίων et πολέμων. Quid, si mihi persuasi legendum esse: . . . οὐ γῆς οὐδὲ ποιμνίων ἀλόγων οὐδὲ πολέμων αἰσθητῶν, κτλ., ut ποιμνίων ἀλόγων respondeat ad ψυχῶν λογ. eodem modo, quo πολέμων αἰσθ. ad τῆς πρ. τ. δ. παρατάξεως? Licet sibi fingere archetypon, in quo fuit:

. . . . ΟΥΔΕ
ΠΟΙΜΝΙΩΝΑΛΟΓΩΝΟΥΔΕ
ΠΟΛΕΜΩΝΑΙΣΘΗΤΩΝ . . .

unde propter similes inter se versuum fines (οὐδέ) et initia similia (ποιμνίων et πολέμων) duas inprimis variantes lectiones deducere licet; quarum una hæc: . . . οὐδὲ ποιμνίων ἀλόγων οὐδὲ ποιμνίων (pro πολέμων) αἰσθητῶν, altera autem: οὐδὲ πολέμων (pro ποιμνίων) ἀλόγων οὐδὲ πολέμων αἰσθητῶν. Ex illa L legendi ratio orta est ea via, quod, quum repetitum ποιμνίων offenderet, priore loco semotum est, id, quod eo maiore iure fieri visum sit, quod ἄλογα vel per se armenta significet; hæc autem dedit et Reg. codicis scripturam, πολέμων priore loco seiuncto, et eam, quam, teste M., editi olim exhibuerunt: πολέμων ἀλόγων.

v. 37 πολλῷ χαλεπώτερον ποιεῖ] πολλῶ (τερον) ποιεῖ, et in mg.: χαλεπώ.
v. 42 ἐν ῇ ἁπάντων] ἐν ῇ| πάντων [1]).
v. 43 ὁ inseritur inter πολύς et τῆς ἐλεημοσύνης.
v. 45 καί ante τοῖς om.
v. 49 ποιοῦντες] ποιοῦντας [2]).
v. 50 Ἂν δὲ ταῦτα] κἂν ταῦτα.
r² v. 61 δοῦναι post δαψιλείας om.
v. 64 παρέχοντας] ἔχοντας.
Οὐ γάρ] οὐδὲ γάρ.
v. 66 ὅταν πλουτῶν τοσοῦτον δῷς] ὅταν πλοῦτον τοσοῦτον ἔχων, δῶς.
p. 179, v. 1 δοίη] δώη [3]).
καὶ μηδέ] καὶ μή|τε δέ.
v. 2 μεγαλοψυχίαν] μεγαλοψυχίας [4]).
v. 4 οἰκτιρμῶν σου om., in mg. add.[5]).
v¹ v. 19 σύ et v. 27 μέν om.
v. 28 καὶ ante κενοδοξίᾳ om. [6]).
v. 35 ἱερέων] ἱε|έων, corr. ἱε|ρέων.
ἀγανακτεῖν] ἀνακτεῖν· corr. supra add. γα [7]).
v² v. 42 καὶ inseritur post ὅπου γε.
v. 46 οὐδείς τι τῶν] οὐδεὶς τῶν.
v. 47 προβαλλώμεθα] προβαλώμεθα. De confusis -λλ- et -λ-, vide p. 23.
v. 48 τὰς προφάσεις] τὰς |φάσεις pr. m.; corr. τὰς προ|φάσεις.
v. 49 Ὅταν γάρ] ὅταν δέ.
XIII, 5(13) r¹ p. 180, v. 4 τὰ αὐτά σοι] τὰ αὐταύ σοι [8]).
v. 8 ταμῖειον pro ταμιεῖον [9]).
v. 9 ἄν,
v. 10 μέν om.
θησαυρίζητε] θησαυρίζετε.
ἐπὶ τῆς γῆς] ἐπὶ γῆς [10]).
v. 11 ταμιείοις] ταμείοις.
ἀποκλείητε] ἀποκλείετε.
v. 21 ὑμῖν om.
r² v. 26 ὁ πάντα] καὶ πάντα.
v. 28 ἡ τῶν ἀρχομένων ῥαθυμία] τῶν ἀρχομένων ἡ ῥαθυμία.
v. 31 Μωϋσέως] μωσέως· et sic scribuntur, υ omisso, huius vocis formæ 190,59, 191,9,14, 193,18, 202,24, 208,29; 282,20; 285,21.
v. 35 δυνήσεται] δυνή|σηται = p. 188, v. 1.
v. 39 τῆς παῤῥησίας] παρρησίας.
v. 41 ἱερέας om., sed in mgne add.
οὐδέν σου] οὐδέν σοι.
v. 45 ὁ ἀπόστολος] ἀπόστολος [11]).
v¹ v. 49 ἐκείνων] αὐτῶν.

---

[1]) Forsitan librarius hoc α reliquerit, ut rubricator ante lineam pangeret.

[2]) In lingua neogr. hæc participii forma, quam nos dicimus acc. plur. masc. gen., indeclinabilis est omnis generis et numeri: ποιοῦντας = (faciens) in faciendo. Simon Portius, p. 35 etc.; Meyer, Comm. p. 196. Eodem modo p. 220, v. 35 κελεύοντας pro κελεύοντες.

[3]) i. e. δῴη, optativi modi forma (δῴην est v. l. Herod. IX,111), vix δώῃ, quæ coniunct. modi forma passim invenitur apud epicos poetas (Hom. vide lex., Hes. Op. 357), sæpe varians δοίη formam. Epicæ formæ infra exstant 181,5, 254,38.

[4]) Præmittitur gignendi casus: χήρας γυναικός.

[5]) v. 16 L cum M. præbet illud εἰ γάρ, quod olim defuisse docet M. in n.

[6]) Similis appellandi modus syllabarum καί et κε, vel ut καί ante κε dittographia scribatur, vel ut scribendum excidat, facile efficit.

[7]) Aberravit librarii oculus a γα ad να. De γ et ν litteris confusis vide Bastii comm. pg. 710 et 727.

[8]) Cfr. de α et αυ confusis supra p. 52, v. 33.

[9]) Quod uterque sonus ι (ι et ει) in unum coaluit (cfr. v. 11), factum est, ut eodem accentus signo notentur.

[10]) De τ(ῆς) et γ(ῆς) confusis vide Bastii comm. p. 710; unde sequitur ut facile alterutrum excidat.

[11]) Adde hanc vocem iis, quæ p. 9 per compendia scriptæ afferuntur.

v. 54 *τοῖς δεομένοις*] *δεομένοις*.
v. 56 *κατωρθωκότας τὰ*] *κατορθωκότας τὰς τά* dittographia, sed *τάς* corr. induxit [1]).
v. 61 *'Ιησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ κτλ.*] *ἰησοῦ χριστοῦ ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν:* — Cfr. coll. in p. 160, v. 30.
p. 181, v. 1 *τήν* ante *σπουδήν* om.
v² v. 5 *τὰς βοῦς*] *τοὺς βόας* [2]).
v. 6 *νόμον κείμενον εἰς μέσον ἀγαγεῖν*] *νόμον ἐπὶ τούτω κείμενον ἀναγνῶναι* [3]).
v. 7 *τὴν Παύλου σύνεσιν*] *τὴν σύνεσιν τοῦ παύλου*.
v. 13 *οὐδὲ γὰρ οὐδὲ οὐδέ*, sed corr. *οὐδέ*, quod excipit *γάρ*, induxit.
v. 18 *'Εκ τοῦ ἱεροῦ*] *ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου*.
v. 20 post *λέγει* inseritur *τίς*.
v. 23 *μείζονα πολλῷ*] *πολλῶ μείζονα*.
XIV, 1(14) r¹ p. 186, v. 25 *ἐμμελές τι*] *εὐμελές τι*.
v. 31 *ἁρπάζωσι*] *ἁρπάζουσι*.
v. 37 *καὶ τὸ παρὰ πάντων θαυμάζεσθαι* om. inter versus, excipiente colo *καὶ τὸ χρηστάς κτλ.* In mg. infra scripta exstant.
v. 41 *οἷον τὸ παρὰ* (*πάντων ὀνειδί-*) *ζεσθαι*· pr. m. *ὀνειδήζεσθαι*.

v. 44 *γένηται* = corr.; pr. m. *γίγνηται* (*?γίνηται?*) [4]).
v. 45 *τινα* om.
v² v. 49 *γίνηται*] *γένηται*.
v. 58 congruit L cum M., sed inter *τούτου δέ* et *μᾶλλον δέ* est rasura octo vel decem fere litterarum capax. In qua, ni fallor, dittographia scriptum fuit *μᾶλλον δέ* [5]).
v¹ p. 187, v. 14 *ἅπασιν ὀφθαλμοῖς ἀπαντᾷ*] *ἅπασ(ιν) ὀφθαλμοῖς ἅπαντα* [6]).
v. 28 *καί* om. post *Καὶ γάρ*.
v² v. 36 *ταύτῃ*] *ταύτης*.
v. 41 *τούτου δίψους*] *δίψους|τούτου*.
p. 188, v. 1 *δυνήσεται*] *δυνήσηται* = p. 180, v. 35.
αὐτῆς ἀπολαύσωμεν] *ἀπολαύσωμεν αὐτῆς*.
v. 5 *πρὸς τοῦτο*] *τοῦτο*, om. *πρός*.
v. 8 *οἱ πολλοί*] *πολλοί* [7]).
XIV, 2(15) r¹ v. 26 *ἐν λιμένι*] *λιμένι*.
v. 27 *ἴδιον τοῦτο*] *τὸ ἴδιον*.
r² v. 50 *καὶ τὰ ἑξῆς* [8])] *τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν:* —
v¹ p. 187, n. h. v. 2 *καὶ ὡς τοῦτο*] *καὶ τοῦτο* [9]).
p. 188, n. h. v. 5 *αὐτό*] *αὐτά*.

---

1) De *κατορθωκότας* pro *κατωρθ*. vide p. 22. Cfr. coll. in 155,4, et n.

2) "Reg, *τοὺς βοῦς*." M. Cfr. n. in p. 179, v. 1.

3) Iterum cum Reg. facit L.

4) Præsentis et aoristi temporis formæ huius verbi (*γίνηται* et *γένηται*, *γινόμενος* et *γενόμενος*) sæpe confunduntur: 186,44,49, 221,25, 223,7,20, 224,2, 225,3, 255,20, 275,12, 321, n. h. 28. Cfr. 171,7.

5) Reg. suam h. l. præbet lectionem: *τούτου δὲ καὶ αἰσχυνομένου καὶ ὑποπτεύοντος μᾶλλον*.

6) "Legebatur *ἅπαντα*". M.

7) Versio lat. præbet "multi".

8) Ex hoc modo breviatim scribendi homiliarum perorationes satis apparet librarios eas non veris Chrysostomi verbis reddere. Cfr. coll. in p. 160, v. 30. L nusquam in exarandis perorationibus breviandi ratione utitur. Cfr. infra 198,44, 206,26, 250,15, 258,14, 322,13.

9) De *καί* et *ὡς* simili modo exaratis (unde facile menda oriuntur) vide Bastii comm. p. 781.

v. 5 (ἵνα μη ἀ)παναισχυντήσωσιν.
v. 7 εἰς τὸν Χριστόν] εἰς χν·
v² p. 189, v. 15 οὐδὲ ὑμῖν ἔσται πλέον] οὐδὲν ἡμῖν κτλ. [1]).
v. 17 σαυτὸν, φησὶ, κατὰ] σαυτὸν|κατά [2]).
v. 33 πολύ om.
XIV, 3(16) r¹ v. 41 εἰκῇ exit in rasuram [3]).
v. 45 τῶν πλησίον] τῶν πολλῶν.
v. 50 ἵνα μὴ ὑποσκελισθῶσι] inter versus om., sed in mgne supra add.: ἵνα μὴ ὑποσκελισθῶσι ποῦ.
v. 53 καὶ οὔτε ἐὰν φάγῃς, περισσεύεις, οὔτε ἐὰν μὴ φάγῃς, ὑστερῇ] καὶ οὔτε ἂν μὴ φάγῃς περισσεύῃ, οὔτε ἐὰν φάγῃς ὑστερῆσαι [4]) (hoc -σαι est dubium).
v. 57 οὐκ ante εἰκῇ om
v. 59 ἀλλὰ καὶ ἁπλῶς ἐκχέεις σαυτοῦ τὴν ἰσχύν] ἀλλ' ἁπλῶς ἔχεις αὐτοῦ τὴν ἰσχύν.
v. 61 οὕτω φησίν] οὕτως λέγει [5])· cfr. n. in 151,1.
σφοδροτέρως αὐτοῖς ἐχρήσατο] σφοδροτέροις ἐχρήσατο αὐτοῖς. Cfr. n. in p. 161, v. 24.
r² p. 190, v. 2 καὶ ante ἐπ' ὀλέθρῳ om.
v. 4 ἀνεύθυνοι ταῦτα τολμῶντες] ἀνεύθυνοι οἱ ταῦτα τολμῶντες.
v. 10 ὤδινεν εἰπεῖν, ὅτε ἔλεγε] ὤδινεν εἰπών.
v. 13 τοῦτο] αὕτη.
v. 20 δυσένδοτος] δυσ( )τος.
v. 21 ἐνδίδωμι] ἐκδίδωμι.
v¹ v. 31 οὐκ εἶπεν Ἀναιρῶ] οὐχὶ ἀναιρῶ.
v. 32 οὐδ(ὲ γὰρ) ἐ|χθρὰ ἡ σάρξ. Corr. ἐχθρά ita exaravit, ut ε post lineæ finem, χθρά ante versus initium scripta sint [6]).
v. 39 δέξασθαι] ἐπιδέξασθαι [7]).
v² v. 56 ἦσαν ταῦτα] ταῦτα ἦσαν.
v. 62 πάντες c. v. 61 repetitur ante τὸ αὐτὸ πόμα [8]).
p. 191, v. 2 ηὐδόκησεν] εὐδόκησεν [9]).
φησί abest.
v. 6 post ἀπολαῦσαι inseritur προστήσεται.
v. 7 τοὺς τοῦ βαπτίσματος] τοὺς βα|πτίσματος pr. m., ni fallor; corr., βα eraso et post lineam repetito, τοὺς (τοῦ) βα|πτίσματος.
XIV, 4(17) r¹ v. 22 οὕτω καί] οὕτως.
v. 28 post ἐξηλλαγμένη γὰρ ἦν omittuntur: οὐ τῷ τρόπῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ φύσει· μάννα γὰρ ἦν
v. 31 τὸ αὐτὸ πόμα πνευματικόν] τὸ αὐ|τὸ πνευματικόν· corr., τὸ eraso et versus præmissi fini affixo, τὸ αὐτὸ| πόμα πνευματικόν effecit; πό- in mg. ante versum exstat.
v. 34 ἡ δὲ πέτρα] ἡ δὲ πέτραν (αν compendio scriptum).
v. 35 ἢ γὰρ ἂν καὶ πρὸ τούτου ἀνέβλυζεν] ἢ γὰρ καὶ πρὸ τούτου ἀνέβλυσεν.
r² v. 52 post ἀπώλοντο inter versus omittuntur Καὶ μὴν πάντες ἀπώλοντο.
p. 192, v. 1 εὐηργέτησε] ἐνεργέτησε·

---

[1]) Vers. lat.: "nihil assequemur".
[2]) v. 23 Reg. exhibet ἀδιαφορεῖ, L cum M. (et editis) διαμαρτάνει.
[3]) Credere licet fuisse εἰκῆν, ad similitudinem eorum, quæ insequuntur: καὶ μάτην.
[4]) Estne hic vestigium ngr.? Nam in lingua ngr. hæc persona exit in -σαι. Simon Portius, p. 38.
[5]) Versio lat. præbet: "ita loquitur".
[6]) In eodem versu L exhibet οὐδὲ κολάζω· quæ olim defuisse docet M.
[7]) "Legebatur ἐπιδείξασθαι". M.
[8]) Repetitur πάντες N. T. (I Cor. X,4).
[9]) Cum N. T. (I Cor. X,5).

v^1 v. 3 ὑπεστόρεσεν] ὑπέστροσεν [1]).
v. 4 καί inser. ante παρῆν.
v. 13 αὐτοῖς] αὐτούς.
v. 21 οὕτω καὶ διά] οὕτω|διά.
v^2 v. 33 εἰδωλείοις] εἰδώλοις [2]).
v. 47 ante αὕτη δὲ ἦν ἡ γαστριμαργία omissa sunt omnia inde a v. 43 αὕτη δὲ ἦν γαστριμαργία ad v. 47 τίθησιν.
v. 51 καί ante ὑμεῖς om.
v. 53 ἔπληττεν] ἔπληττον.
v. 54 τούτω μόνον] τούτω δὲ μόνον. τῷ ante τοὺς μέν om.
XIV, 5(18) r^1 v. 59 ὑπευθύνους ἀποφαίνεται] ὑπευθύνους ὑποφαίνει.
p. 193, v. 7 ἐντεῦθεν ante ἐτέχθη om.
r^2 v. 16 συμβουλὴν βαλαάμ] συμβουλὴν|τοῦ βαλαάμ·
v. 21 Μαδιάμ] μαδιάν [3]).
v. 23 αὖται] αὐταί [4]).
v. 27 αὐτῶν] αὐτόν [5]).
v. 31 δέ om. inter πειρασμῶν et ἕνεκεν. ἐγόγγυζον] ἐξελύοντο.
v. 34 καθὼς καί τινες] καθὼς τινές [6]).
v^1 v. 47 φησὶ, δῆλον] δῆλόν φησι·
v. 50 εὐεργεσιῶν] εὐερσιῶν.
v. 52 γεγράφθαι] ἐγεγρά|φθ (pr. m. ἐγεγράφθη?); corr. αι supra θ posuit, augmentum reliquit.
v. 61 post καθεῖλε om. sunt: τῶν ἐπὶ τῇ γνώσει μέγα φρονούντων, quæ in mgne infra annotata sunt; quibus omissis hiatus est inter καθεῖλε et Εἰ (vide p. 32, n. 2).

v^2 p. 194, v. 7 καὶ ἐκεῖνοι] κἀκεῖνοι.
v. 10 ἐξῆς] ἐξ ἧς.
v. 14 εὐδιεινόν] εὔδιον.
ad v. 15 Μὴ τοίνυν κτλ. in marg. supra leguntur: περὶ τοῦ μὴ θαρρεῖν ἑαυτοῖς· καὶ κατὰ πλεονεξίας.
v. 16 καί inseritur post ἀλλά.
XIV, 6(19) r^1 v. 27 οὗ pro ὁ post ἐκείνου τοῦ προφητικοῦ·
v. 36 αὐτὴν τῆς ἀρετῆς τὴν διδασκαλίαν] αὐτὴν τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀρετῆς.
v. 42 εἴδομεν ἄν] ἴδωμεν ἄν.
v. 43 γάρ om.
v. 44 δεομένων] δεομένου, sequentibus τοῦ φάρμακα ἐπιθήσοντος·
r^2 v. 55 Κἂν εὔξη σπουδαίως, ἀπολαύσεις ἀφέσεως] κάν εὔξη, σπουδαίως κτλ.
v. 62 ἰασάμην τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ] ἰασάμην αὐτόν [7]).
p. 195, v. 9 ὡσεὶ ἔριον] ὡς ἔριον [8]).
v. 12 ἔλθωμεν] εἰσέλθωμεν.
v. 14 πάντως] πάντες.
v^1 v. 17 ἀποπλαπλανηθῶμεν, sed prius πλα induxit corr.
v. 19 φιλάνθρωπος γάρ] καὶ φιλάνθρωπος.
v. 23 Ἐννοήσαντες τοίνυν τὸ μέγεθος αυτοῦ] ἐννοήσαντες|αὐτοῦ τοίνυν τὸ μέγεθος.
v. 28 γάρ om.
v. 30 μηδὲν ἐνταῦθα] μὴ ἐνταῦθα.
v. 37 ἐχρῆν ποιεῖν] ποιεῖν|ἐχρήν.

---

1) i. e. ὑπέστρωσεν.

2) L igitur h. l. idem præbet mendum, quod libri et editi consentientes exhibent p. 205, n. h., v. 5: ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς εἰδώλοις τελουμένων· ad quæ M. "Savilius", inquit, "conjicit ἐν τοῖς εἰδωλείοις."

3) Μαδιάν V. T. (Num. XXXI,8); var. lect. Μαδιάμ.

4) V. T. αὗται (Num. XXXI,16). De spir. cfr. p. 25.

5) αὐτόν est var. l. N. T. (I Cor. X,9).

6) N. T. (I Cor. X,10) καθάπερ καθὼς καί et καθώς var. ll. sunt.

7) Esaias LVII,18 τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ ἑώρακα, καὶ ἰασάμην αὐτόν.

8) Esai. I,18 ὡς ἔριον.

v. 38 κατ' ἐκεῖνον νῦν εἰσι] κατ' ἐκεῖνον εἰσί [1]).

v[2] v. 41 ὅταν ἴδω τῷ μὲν θεῷ περὶ ἐλέου συνεχῶς ἐντυγχάνοντας] ὅταν ἴδω τὸν μὲν θεὸν περὶ ἐλέους [2]) ἐντυγχάνοντας συνεχῶς.

v. 43 οὕτω τῆς ἑαυτῶν ἀφειδοῦντας ψυχῆς] οὕτως ἀφειδοῦντας τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς.

v. 44 μὴ παίζωμεν, post ἀγαπητοί iteratum, om.

v. 46 τοῦ ἐλέου] τοῦ ἐλέους. Vide v. 41.

v. 47 τούτου καί] τούτου πόρρωθεν ὄντες καί.

πάντα ἁπλῶς] πάντα μὴ ἁπλῶς.

v. 52 ἤ τι τῶν αὐτοῦ προέσθαι] ἢ τῶν αὐτοῦ| τί προέσθαι. De encl. τί vide p. 31.

v. 54 ποιοῦμεν] ποιῶμεν.

v. 57 σαυτοῦ] ἑαυτοῦ.

v. 58 ἐκπέπληγμαι] ἐκπλήττομαι.

XIV, 7(20) r[1] v. 63 οὐχὶ ἐπίκηρος om. ante οὐχὶ ἄπιστος.

v. 64 κτῆσις] = pr. m., ni fallor; corr. κτίσις.

r[2] p. 196, v. 25 μόνης] μόνος.

v. 26 τὰ χρήματα] χρήματα, sed τά in marg. ponitur.

v. 29 αὕτη] αὐτή. De spir. cfr. p. 25.

v. 38 καὶ πατραλοίας ἐποίησε καὶ μητραλοίας] καὶ πατραλοίας καὶ μητρωλοίας [3]); in marg. ἐποίησε, quod post μητρωλοίας inseri iubet signum:

v, 41 ταύτην] αὐτήν.

v[1] v. 48 ἑαυτοῖς] ἑαυτούς.

v. 50 τῶν μόχθων] τῶν πόνων.

v. 54 τοσούτῳ] τοσοῦτον.

v. 58 post ὣς est rasura.

v. 59 ἐγκαλινδούμενοι pro ἐγκαλ.

p. 197, v. 2 ληκύθιον] ληκύνθιον [4]).

v. 3 τὸ ἔλαιον] τὸν|ἔλαιον pr. m., corr. τὸ |ἔλ.

διὰ τὸ σκότος εἶναι om.

v. 4 ὁ καιρός] |καιρός.

v[2] v. 8 ἐκείνης inter v. om.

v. 14 συνδεῖ] συνδεῖν [5]).

v. 17 περιφέρουσιν] περιφέροντες [6]).

v. 18 ὀφαλμός pro ὀφθαλμός.

v. 24 καταλαμβανούσης] καταλαβούσης.

v. 26 τὴν νύκι( ); α supra τ add. [7]).

XIV, 8(21) r[1] v. 34 τὰ μηδέποτε πέρας λαμβάνοντα κακά] τὸ μὴδέποτε πέρας λαμβάνειν τὰ κακά.

v. 35 Φοβηθῶμεν] φοβηθῶ| pr. m.; corr. add. μεν.

v. 36 τοσούτων τιμωριῶν] τοσούτων κακῶν τε καὶ τιμωριῶν.

v. 40 ἀποδημοῦντας om.

r[2] p. 198, v. 8 τῶν δεσμωτῶν] (τῶν γῆς ὁ)δεύη, τοὺς ἀγροὺς τὰ|πρ(οάστεια) δεσμωτῶν· quæ inserit L' infra, v. 19, nobis occurrunt.

v. 11 ἔχῃ. Οὗτος] ἔχει οὗτος·

v. 12 ἐμβάλλῃ] ἐμβάλῃ [8]).

v. 19 οὐδὲ ζῆν] = corr.; pr. m. οὐδὲν ζῆν.

v. 24 καθ' ἑαυτόν] = corr.; pr. m., ni fallor, καθ' αὑτόν.

[1]) De encl. vocis accentu vide p. 31.

[2]) Ex τὸ ἔλεος, ut infra v. 46.

[3]) i. e. μητρολοίας; forma vocis infra iterum nobis obvia erit p. 222,33.

[4]) Sophocles, Lex., s. v. ληκύνθιον "ληκύνθιον incorrect for ληκύθιον". Cfr. p. 210,41; vide etiam p. 167, v. 59, et n.

[5]) ... τοσούτῳ βαρύτερον (scil. ἔχουσι δεσμοφύλακα τὴν φιλαργυρίαν), ὅσῳ μετὰ τοῦ σώματος καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῖς συνδεῖν. Cfr. p. 211, v. 5.

[6]) Paulo ante exstat τίκτοντες.

[7]) τὴν νύκταν pr. m.? Cfr. Psichari, Essais, II, p. 16, etc.

[8]) De -λλ- et -λ- confusis cfr. p. 23. In eodem v. cum Reg. et Savil. exhibet λαβών, quod Morel. desiderare docet M.

v. 25 *οἶδε*] *εἶδε*.
v[1] v. 35 *μᾶλλόν ἐστιν*] *μάλιστά ἐστιν*.
v. 38 *φεύγ(ομεν τὴν φι)λαργυρίαν*.
v. 43 *ἐπηγγελμένων*] *ἀποκειμένων*.
v. 44 *καὶ τὰ ἑξῆς*] *χάριτι τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ· ὧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν* [1]):
v[2] p. 197, tit. v. 3 *σὺν τῷ πειρασμῷ ποιήσει*] *ποιήσει σὺν τῶ πειρασμῶ* [2]).
v. 5 *καὶ τὰ ἑξῆς* om.
n. h. v. 1 *Ἐπειδήπερ*] *ἐπειδὴ γάρ*.
v. 2 *παραδείγματα*] *παραδείματα* [3]).
p. 198, n. h. v. 10 *ἀντικατέστητε*] *ἀντεκατέστητε* [4]).
XV, 1(22) r[1] p. 199, v. 3 *ἵνα μάθῃς ἀκριβῶς*] *ἵνα μάθης καὶ ἴδης*.
v. 7 *ὑμᾶς* inseritur ante *ὑπενεγκεῖν*,
v[1] v. 47 *τὸ φοβερόν*] *καὶ φοβερόν* [5]).
v. 50 *τὸν—θησαυρόν*] *τῶν—θησαυρῶν*.
v. 55 *τῆς πλάνης* om.
v. 58 *καὶ* inseritur ante *Ὑπέρ*.
p. 200, v. 7 *καὶ* ante *ἐκπληττόμενοι* om [6]).
v[2] v. 9 *ἐκεῖ* post *μείνωμεν* inseritur.
v. 10 *ἡμῖν αὐτοῦ*] *αὐτοῦ ἡμῖν*.
v. 14 *τί δὲ φιλοστοργότερον* om., præmisso *φρικωδέστερον*.
v. 16 *ἐπιθυμοῦντας*] *ἐφιεμένους* (= R.).
v. 24 *αὐτός* om.
v. 27 *καὶ μεγαλοπρεπέστερον* om. post *φρικωδέστερον*, sed in mg. add.
ἱερουργίαν] *ἱερουγίαν*.
v. 28 *αὐτήν* om.
v. 30 *Ὁ ἄρτος*] *τὸν ἄρτον* [7]).
XV, 2(23) r[1] v. 39 *τούτῳ*] *τούτου*.
v. 57 *Οὐ γάρ*] *οὐδὲ γάρ*.
r[2] v. 58 *ἐκεῖνος*] *ἄλλος*.
v. 59 *ἐπήγαγεν*] *ἔλεγεν* [8]).
v. 62 *καὶ* ante *κατὰ τοῦτο* om.
p. 201, v. 1 *φησίν* abest.
v. 7 *σεαυτόν*] *σαυτόν*.
v. 14 *τὴν αὐτήν*] *τὴν ἑαυτοῦ* [9]).
v. 17 *τὴν ἀθάνατον*] *καὶ ἀθάνατον* [10]).
v[1] v. 37 *τεθειμένον*] *τιθέμενον* (= Reg.).
v. 39 *τοῦ σώματος* om., excipiente *τοῦ χριστοῦ* [M. *τοῦ κυρίου* [11])].
v. 40 *τοῦ θυσιαστηρίου*] *τῶ θυσιαστηρίω*.
v. 43 *ὡσπερεὶ ἰσχύν*] *ὥσπερ ἰσχύν*.
v. 45 *οὐχ* inseritur ante *ὅτι* [12]).
v[2] v. 50 *βόλῃ* pro *βούλει* [13]).

---

[1]) Cfr. n. in p. 188, v. 50.

[2]) Cum L facit N. T. (I Cor. X,13).

[3]) Ex appellandi ratione causa mendi est petenda (”*γμ* s'assimile en *μμ*’. Meyer, Comm., p. 77). Conferre licet infra p. 275, v. 20 et *γίνεται* etc. pro *γίγνεται*.

[4]) *ἀντεκατέστητε* est var. lect. N. T. (Hebr. XII,4). De augmento præpositioni *κατ’* præmisso conferre licet Simonem Portium, qui p. 47, v. 34: ”Animadverte tandem”, inquit, ”in verbis compositis ex aliqua præpositione, quæ incipiat a consonante, semper in præteritis illis augmentum syllabicum fieri ante ipsam præpositionem.”

[5]) v. 49 cum M. contra Reg. facit L. Item v. 54.

[6]) Vers. lat. non reddit illud *καί*.

[7]) *τὸν ἄρτον* N. T. (I Cor. X,16).

[8]) Eodem modo infra, p. 208,54, M. *ἐπήγαγε*, L *ἔλεγε* exhibet.

[9]) Ad similitudinem, ut videtur, illius *τὴν ἑαυτοῦ*, quod v. 13 antecedit.

[10]) ”Reg., *εἰς τὴν ζῶσαν* (M. et L *ζωήν*) *καὶ ἀθάνατον*”. M.

[11]) N. T. (I Cor. X,16) *τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ* exhibet.

[12]) ”*οὐχ ὅτι*” est v. l. (I Cor. X,19) pro ”*ἢ ὅτι*”.

[13]) *βόλῃ* vix ad epicam formam (vide lexx. Hom.) referendum est, sed, ut *ω* et *ου* passim confunduntur, ita *ο* quoque, quum idem sonet atque *ω* — vide p. 20 sqq. — pro *ου* positum esse potest.

v. 51 ἀπάγει] ἀπάγης· cfr. p. 16, n. 5,
v. 60 τὴν τράπεζαν τὴν βασιλικήν] τήν τράπεζα τὴν βασ. [1]).
p. 202, v. 6 καί post εἶδες om. [2]).
XV, 3(24) r[1] v. 15 Καὶ ἀρκεῖται] καὶ γὰρ| ἀρκεῖται.
v. 16 ἀπαγωγήν] ἐπαγωγήν.
v. 20 εἰ δυνατόν inseritur inter αὐτόν et πρός.
v. 21 τῶν αὐτοῦ πολεμίων] τῶν αὐτῶν πολεμίων.
v. 29 ἐπέπληξεν] ἐπέπλην(?) pr. m., corr. ἐπέπλη.
v. 30 ἀπαγωγῇ] εἰσαγωγῇ.
r[2] v. 38 ἐγίνετο] γίνεται.
v. 54 καί post πανταχοῦ om.
v[1] v. 61 τὸ αὐτοῦ] τὸ ἑαυτοῦ.
v. 65 ἅπασιν ὀλίγοις ἀρκεσθείς] ἅπασιν (ἀρ?)κεσθείς pr. m.; ἀρ eraso, in marg. scribitur: ὀλίγοις ἀρ.
ad p. 203, v. 1 in marg. super. scripta exstant: περὶ ἀγάπης τῆς εἰς τὸν πλησίον· καὶ ἐγκώμιον εἰς τὸ τοῦ κυρίου σῶμα· καὶ ὅτι δεῖ ἐπιμελεῖσθαι καθαρότητος· καὶ προσ(ι)έναι τῇ ἁγίᾳ μεταλήψει· καὶ περὶ κοινωνίας; —
v. 7 ἵπτασθαι] ἵστασθαι.
v. 8 ad τὸν οὐρανόν in marg. infra ponitur: μᾶλλον δὲ καὶ ὑπὲρ τῶν οὐρανῶν [3]).
v. 11 καί ante ὑψηλόν om.
v[2] v. 16 οὐ κολοιῶν] οὐκ ὀλοιῶν.
v. 22 ἐπ' ἐρημίας] ἐπ' ἐρημίαις [4]).
v. 24 καὶ σητῶν additur post νήματα [5]).
v. 30 δι' οὗ bis pro δι' ὅ.
v. 36 πρὸς σεαυτόν] πρὸς ἑαυτόν.

XV, 4(25) r[1] v. 40 τὴν τῶν ἀγγέλων λῆξιν] τὴν ἀγγέλων λῆξιν.
v. 41 προσηλούμενον] προσηλώμενον· inter v. post hoc verbum καί om.
v. 42 καί ante ἥλιος om. [6]).
v. 53 βαστάσασαν] βαστάξασαν· Cfr. Veitchium s. v. βαστάζω.
v. 59 αἱ ante ἐξουσίαι om.
r[2] v. 62 αὐτούς] αὐτάς [7]).
p. 204, v. 2 καταγέλαστος] καταγέλασμα.
v. 13 γέγονε· τὸ σῶμα] γέγονε τὸ σῶμα.
v. 14 γάρ inseritur post ὅπερ. κατεργάζεσθαι] κατεργάσασθαι.
v. 16 ἕως αὐτόν] ἕως ἂν αὐτόν.
v. 20 γέγονε τοῦ Βαβυλωνίου] τοῦ βαβυλωνίου γέγονεν.
v[1] v. 23 μέσην] = corr.; pr. m., ni oculi me fallunt, μέσον.
v. 24 καί ante ἀνατεμὼν om.
v. 25 προήει] προσ(ί)ει.
v. 30 σφοδρῶς om.
v. 31 Διὸ καὶ ὁ Ἰώβ] διόπερ καὶ ἰώβ.
v. 37 μετὰ θερμότητος αὐτῷ] αὐτῷ| μετὰ θερμότητος.
v. 38 μή, v. 39 ἄν om.
v[2] v. 47 γάρ om.
v. 59 μὴ ἁπλῶς] μὴ δὲ ἁπλῶς.
p. 205, v. 6 περιπεφραγμένοι] πεφραγμένοι.
XV, 5(26) r[1] v. 9 γοῦν] οὖν.
v. 19 ἀλλ' αὐτὸν τὸν τούτων] ἀλλὰ τὸν τούτων.
v. 24 τὴν τούτων τῶν μυστηρίων ὑποδοχήν] τὴν τούτων ὑποδ. τῶν μυστ.
r[2] p. 206, v. 4 ἀλλ' ἔτι πρὸς τὴν γῆν bis scripta, in fine r[1], in initio r[2]; priore loco inducta sunt.
v. 9 ἐτέθη τεχθείς] ἐτέχθη.

---

[1]) De ν om. vide p. 49 n. 1.
[2]) Versio non agnoscit.
[3]) "Reg., τὸν οὐρανὸν, μᾶλλον δὲ ὑπὲρ τὸν οὐρανόν". M.
[4]) De α et αι confusis velim adeas Bastii Comm. p. 705.
[5]) "Reg., νήματα καὶ σητῶν". M.
[6]) Versio omittit.
[7]) "ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας ἐδειγμάτισεν ἐν παρρησίᾳ, θριαμβεύσας αὐτοὺς ἐν αὐτῷ". N. T. (Col. II,15).

v. 10 ἐκείνῳ τῷ προς καπηλείαν] τῶ πρ. καπηλίαν ἐκείνω.
v. 12 κλίνῃ] κλῖναι [1]).
v. 15 πορφυροπώλιδα] πορφυρόπολιν.
v. 22 οὗτος om.
μήτι γε] μή τοι γε.
v. 25 καί post ἦν om.
v. 26 ἀγαθῶν] σκηνῶν [2]).
χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ, καὶ τὰ ἑξῆς [3])] χάριτι τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ· ὧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν: —
v^1 p. 205, n. h. v. 1 Εἰπών] εἶπεν [4]).
v. 8 πλείονι] πλείω.
v. 16 αὐτούς] αὐτόν.
v. 20 ἅπαν τό] ἅπαντα τά.
v. 21 post ὅ τι ποτέ ἐστι om. hæc: τὸ προκείμενον. Ὥστε ἔστι [5]).
v. 23 μὴ τῇ φύσει] μὴ φύσει.
v. 24 τὸ post ποιοῦντα om.
v. 26 τῶν δαιμόνων] τῶν δαιμονίων.
v. 27 τὰ ἄλογα αὐτοῦ πάντα] τὰ ἄλογα· εἰ δὲ αὐτοῦ πάντα.
p. 206, n. h. v. 1 θέλητε πορεύεσθαι] θέλετε πορεύεσθε [6]).
v. 4 ἀλλ' οὐδέ] ἀλλ' οὐκ'.
v. 12 Ἄν δέ τις] ἐὰν δέ τις [7]).
XV, 6(27) r^1 v. 16 οὐδεμίαν γάρ] οὐδὲ γὰρ μίαν.
v. 22 δεῖ post ἀπέχεσθαι om. [8]).
v. 24 καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς excipiunt τοῦ γὰρ κυρίου ἡ γῆ, ut supra v. 20.
v. 24 δι' ὅπερ] διόπερ.
v. 29 Συνείδησιν δὲ λέγω] συνείδησιν|λέγω.
v. 33 οἰκονομηθῇ] οἰκοδομηθῇ.
p. 207, v. 1 φροντίζεις] φροτίζεις.
r^2 v. 10 πρὸς ἑαυτόν] πρὸς αὐτόν.
v. 11 τὰ χριστιανῶν] τὰ τῶν| χριστιανῶν.
v. 16 post οὐδὲ ταῦτα ἐρεῖ om.: Πῶς, φησίν, οὐκ ἐρεῖ.
v. 24 μηδὲ λινοπλήξ [9])] μὴ δ' ἑλληνοπλήξ.
v. 28 δωρεῶν] δώρων.
v^1 v. 33 ἂν ἐθέλωμεν] ἐὰν θέλωμεν.
v. 42 οὐ ἐγὼ εὐχαριστῶ] οὐ| εὐχαριστῶ.
v. 46 ὑποστεύσουσι] ὑποστεύουσι.
v^2 v. 52 εὐηργετήθεν] εὐεργετίθην.
v. 53 αἴτιον γίνεσθαι] αἴτιος γίνεσθαι.
v. 54 φησίν, ὁ Ἕλλην] ὁ ἕλλην φησίν·
XV, 7(28) r^1 p. 208, v. 13 χωρὶς τούτου δέ] χωρὶς τοῦτο καί [10]).
v. 26 οὕτω] οὗτος.
v. 27 οὐδὲ τοὺς ἔξωθεν] οὐδὲ τοῖς ἔξωθεν, præmissis ἐν τοῖς δυνατοῖς.

---

[1]) κλῖναι in lectionis varietate est N. T. (Math. VIII,20).

[2]) Hæc legendi ratio respicit Jesu verba Luc. XVI,9: ἑαυτοῖς ποιήσατε φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἵνα ὅταν ἐκλίπῃ δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς.

[3]) Cfr. n. in p. 188, v. 50.

[4]) v. 5 ad ἐν τοῖς εἰδώλοις M. in n.: "Savilius conjicit ἐν τοῖς εἰδωλείοις". Cfr. n. in p. 192, v. 33.

[5]) L cum M. non agnoscit ea, quæ ante Ὥστε ἔστι inserit Reg.: ὥστε μὴ ἑαυτῷ παρέχειν ἀνακρίσεως ἀφορμάς.

[6]) N. T. (I, Cor. X,27): εἴ τις καλεῖ . . . καὶ θέλετε πορεύεσθαι· Chrys.: ἐάν τις . . . καλῇ . . . καὶ θέλετε . . ."

[7]) N. T. (v. 28) ἐὰν δέ τις.

[8]) Vers. lat. non reddit δεῖ.

[9]) Sophocles, Lex., affert formam λινοπλήξ.

[10]) De ὑστερούμεθα (I Cor. XIII,8) in hoc versu posito cfr. supra n. in p. 166, v. 13. De præp. χωρίς cum acc. iuncta in sermone ngr. vide Simonem Portium p. 55.

v. 30 post *παραλύειν* om.: *πρὸς ἑαυτοὺς ἐπισπᾶσθαι τοὺς ἀπίστους, οὐ φυγαδεύειν.*
v. 32 *πλήττονται*] *καταπλήττονται.*
v. 33 *εἰς τὰ τοιαῦτα* om.
v. 34 *παντὸς αἰσθητοῦ μολυσμοῦ*] *παντὸς μολυσ|μοῦ αἰσθητοῦ.*
r² v. 40 *κακηγορίαν*] *κατηγορίαν.*
v. 54 *ἐπήγαγε*] *ἔλεγε* [1]).
v. 57 *ἀπαγχονήσῃς*] *ἀπαγχονίσῃς.*
v. 58 *προνοῇς*] *προνοῇ.*
v. 59 *τῆς εἰκόνος ἕστηκας*] *ἕστηκας τῆς εἰκόνος.*
v¹ p. 209, v. 19 *ὑγιὲς προσενεγκὼν*] *προσενεγκὼν ὑγιές.*
ad v. 20 summa in marg. annotata sunt: *ὅτι δεῖ πάντα ποιεῖν ἡμᾶς· οὐ πρὸς τὸ ἑαυτῶν, ἀλλὰ πρὸς τὸ κοινεῖ* (lege *κοινῇ*) *συμφέρον· καὶ τούτου τύπος ἐστὶ μωϋσῆς καὶ δαυὶδ καὶ παῦλος ἀπόστολος.*
v² v. 23 *καί* post *γάρ* om.
v. 27 *ἀλλὰ τὰ τοῦ πλησίον*] *ἀλλὰ| τοῦ πλησίον.*
v. 30 *ἀλλ' οὐδὲν αὐτὸν οὕτω μέγαν ἐποίησεν*] *ἀλλ' οὐδὲν οὕτως αὐτὸν μέγα ἐποίησεν.*
v. 32 *ἀφῇς*] *ἀφείς* [2]) = p. 282, v. 20, 285,27.
v. 37 *ὁ Ἀβραάμ*] *ἀβραάμ·*
v. 42 *ὁ τούτου*] *τούτου.*
v. 43 *ἐγὼ δέ εἰς*] *ἐγὼ εἰς* [3]).
XV, 8(29) r¹ v. 51 *ὁ Ἰακώβ*] = ms., sed corr., ni fallor, *ὁ* add. supra [4]).

v. 56 *ἐνυπνίων καὶ διασπᾶσαι*] *ἐνυπνίων| διασπᾶσαι.*
v. 57 *ὑπεῖχον*] *ἐπῆχον* [5]).
v. 62 *ἀπέλαυσεν*] *ἀπήλαυσεν* [6]).
v. 63 *αὐτόν* inseritur post *λαμπρόν.*
p. 210, v. 1 *καί* post *κωλύει* om.
v. 4 *ἐν βασιλείοις στρεφόμενος*] *ἐν τοῖς βασιλείοις τρεφόμενος·*
v. 5 *μείζονα*] *μεῖζον.*
v. 6 *τοῦ χριστοῦ* add. post *τὸν ὀνειδισμόν.*
r² v. 18 post *κακουχεῖσθαι* inseritur *καί* [7]).
ποιῆσαι εἶναι ἐν ἀδείᾳ] *ποιῆσαι ἐν ἀδεία.*
v. 19 *μέγα τὸ ἀλλάξασθαι*] *μετὰ* [8]) *τὸ ἀλλάξασθαι.*
v. 27 *νικᾷ*] *κατά.*
v¹ v. 33 *εἰπεῖν ὑπερβολήν*] *ὑπερβολὴν εἰπεῖν.*
v. 36 *ταὐτόν*] *ταὐτό.*
εἴ τις προΐσταιτο υἱοῦ] *εἴ τις υἱοῦ προσταίη* ("Reg., *προσταίη*". M.).
v. 41 *Τοῦτο ζήλωσον*] *τοῦτον ζήλωσον* [9]).
v. 45 *ἐννοήσας*] *ἐννόησον.*
v. 53 *καί* om. ante *κατακλείσαντες.*
v. 54 *ἐπεισελθών*] *ὑπεισελθών·* Cfr. p. 209, v. 57.
v² v. 56 *ἅπαντα* om.
v. 61 *συνέστηκε*] *συνίσταται.*
v. 63 pr. m. *κυρβενήτης*, corr. *κυβερνήτης.*
p. 211, v. 5 *ἀρκέσαι*] *ἀρκέσει* [10]).

---

[1]) Cfr. p. 200, v. 59.
[2]) V. T. (Exod. XXXII,32) *ἀφεῖς.*
[3]) L cum V. T. (Gen. VIII,9) facit.
[4]) v. 49 L cum M. inter *ἐσαλεύετο* et *καὶ κατεποντίζετο* exhibet *καὶ ἐκλυδωνίζετο*, quæ olim defuisse docet M. in n.
[5]) *ὑπ-* et *ἐπ-* videntur non raro confundi; vide p. 210, v. 54; (223, v. 12).
[6]) De hac augmenti forma vide Veitchium s. v. *ἀπολαύω* (Meyer § 473, a.). Cfr. infra 251,45; 264,5. (Adde *ἀπηλαύσαμεν* p. 199, v. 39).
[7]) Versio videtur respicere hoc *καί.*
[8]) De *γ* et *τ* confusis vide Bastii comm. p. 710. Cfr. p. 52, n. 10 et infra coll. 274,25.
[9]) Fortasse præmissum *τὸν οὐρανόν* valuit ad hanc formam *τοῦτον* efficiendam pro *τοῦτο.*
[10]) *τοσοῦτον ... σῖτον, ὅσον ἀρκέσαι ἑαυτῷ* M. Cfr. p. 197, v. 14.

v. 8 παρατάττεται πρὸς κινδύνους, ἀλλ' ἵνα] παρατάττεται |ἀλλ' ἵνα.
v. 13 καὶ δόξαν καὶ ἀσφάλειαν] καὶ ἀσφάλειαν καὶ δόξαν.
v. 15 ζητῶν συμφέρον] συμφέρον ζητῶν.
XVI, 7(30) r[1] p. 219, v. 36 αὐτοῦ om. post κατακαλύπτων.
v. 38 κείρεσθαι]( )ειρᾶσθαι[1]). Fuit, opinor, πειρᾶσθαι.
v. 42 post δέδοται om. sunt: Καὶ εἰ ἀντὶ περιβολαίου δέδοται.
v. 59 καί post δεικνύς om.
v. 62 ἐὰν θέλητε] ἐὰν θέλετε [2]).
r[2] v. 63 δηλῶν ὅτι] δηλονότι.
p. 220, v. 3 ἐνθείς] θείς.
v. 7 δεικνύς] δείκνυσιν.
v. 10 καί ante κατεδέξατο om.
v. 11 ad τοσαύτη κτλ. summa in mg. annotata sunt: περὶ τοῦ φέρειν τὰ ἐλαττώματα τῶν γυναικῶν καὶ μὴ τύπτειν αὐτάς: —
v. 18 κοσμεῖν ἑαυτάς, μὴ ἐν πλέγμασιν ἢ χρυσῷ om.
v. 20 τῆς ὑποταγῆς] τῆς ἐξουσίας.
v[1] v. 26 κἀγώ] ἐγώ.
v. 30 τὴν μητέρα σου] τὴν μητέρα.
v. 34 ὀφθαλμοδουλείαν δουλεύειν] ὀφθαλμοδουλείαν ὡς ἀνθρωπάρεσκοι δουλευέιν.
v. 35 κελεύοντες] κελεύοντας. Cfr. p. 178, v. 49.
v. 44 ἐξείλετο] ἐξείλατο [3]).
v. 45 λέγε μοι] μοι λέγε.
v[2] v. 51 μόνα] μόνον.
v. 53 εἰ om.
p. 221, v. 1 λέγω] λέγων.

v. 2 κελεύων] κελεύω; cfr. v. 1, λέγω.
v. 5 παρεσκευασμένη] παρασκευασμένη.
v. 6 καὶ ὁ ἀνὴρ καὶ χαλεπαίνουσαν] ὅταν ὁ ἀνὴρ χαλεπαίνουσαν.
XVI, 8(31) r[1] v. 14 τούς ante ἱδρῶτας om.
v. 15 τῶν ante πάντων om.
v. 25 γινόμενα] γενόμενα.
v. 29 αὐτοῦ] αὐτοῦ.
v. 30 μόνον] μόνος.
r[2] v. 43 οὐχὶ πρός] οὐ πρός.
v. 55 αὐτῶν om. [4]).
v. 56 ἐπέταττε] ἔπραττε.
v[1] v. 60 ἐκείνῃ] ἐκείνης.
p. 222, v. 1 πρόσεχε] προσέχετε.
v. 4 καί om. post γυναικί.
v. 6 τὴν ἑαυτῆς] τῆς ἑαυτῆς.
v. 16 συνοίκῳ τοιούτῳ] συνοίκω τινὶ τοιούτω.
v[2] v. 25 καί post καὶ τοῦτο om.
v. 26 τὰ τοιαῦτα] τοιαῦτα.
v. 29 ἀναγκαίοις] ἀναγκαιοτάτοις.
v. 33 μητραλοίου] μητρολοίου cfr. p. 196, v. 38.
καί post Εἰ γάρ om.
v. 36 τοῦτο om.
v. 39 ἐσχάτης μανίας] ἐσχάτης ἀνοίας.
v. 46 τινὸς θηρίου] θηρίου τινός.
XVII, 1(32) r[1] v. 50 Διὰ γὰρ τοῦτο] διατοῦτο.
v. 53 λαμπράν σοι] λαμπράν σου.
v. 59 λυμανεῖς σου] λυμανεῖ σου.
p. 223, v. 3 παρέδωκε] παραδέδωκε.
v. 4 αὐτοῦ] ἑαυτοῦ.
v. 6 δι' αὐτῆς] δι' αὐτήν.
v. 7 γίνου] γένου.

---

[1]) N. T. (I Cor. XI,6) κείρασθαι.

[2]) N. T. (Math. VII,12) v. l. θέλετε.

[3]) De hac forma cfr. Veitchium, s. v. αἱρέω. Præterea in hoc versu facit cum M.: ἀλλ' οὐδὲν αὐτοὺς τοῦτο ἐξείλετο (L ἐξείλατο). Reg. ἀλλ' οὐδένα αὐτῶν τοῦτο ἐξείλετο.

[4]) "Ο σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσει καὶ τὸ πῦρ οὐ σβεσθήσεται". Marc. IX,44(46). Editores N. T. omittunt versum, libri, qui habent, cum L videntur αὐτῶν post τὸ πῦρ omittere.

r² v. 12 λυπρόγεως] λεπτόγαιος (= Reg.).
v. 14 καὶ σὺ ποίει] καὶ αὐτὸς ποίει.
v. 18 πολλῆς] μετὰ πολλῆς.
ἀνιών] ἐπανιών.
v. 20 κατασκευάζεις] κατασκευάσῃς (i. e. -σεις).
γίνηται] γένηται.
v. 24 λυπηρότερον] λυπηρόν.
v. 30 πένησσα] πένις (i. e. πένης?).
v. 33 ὀργίλος] ἀργή.
v¹ v. 37 οὐ θεραπεύεται om.
v. 39 τὸν παρὰ τοῦ θεοῦ] τὸν τοῦ θεοῦ.
p. 224, v. 2 γινόμενος] γενόμενος.
v. 6 εἰπεῖν] εἶπεν.
γυμνάσιον καὶ παλαίστραν ἔχειν] γυμνάσιον ἔχειν καὶ παλαίστραν.
v. 12 αὐτὸν τὸν θεόν] αὐ|τὸν θεόν.
v. 14 διὰ τοῦτο] διὰ τό.
v² v. 15 αὐτὸν αὐτήν] αὐτὴν αὐτόν.
v. 20 μὴ—μηδέ] μὴδὲ—μὴδὲ.
v. 23 πάντοτε] πάντοθεν.
v. 37 κατὰ ῥοῦν] καταρροῦν.
XVII, 2(33) r¹ v. 40 ἐπιτευξόμεθα] τευξόμεθα.
v. 42 μεθ' οὗ κτλ.] ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν [1]): —
p. 223, n. h. v. 2 πάλιν om.
v. 12 νενομισμέναις] νενομισμέναι.
r² p. 225, v. 3 τὸ γινόμενον] γενόμενον [2]).
v¹ v. 22 σφοδρότερον] σφότερον.
v. 27 τοῦ παραγγελθῆναι] τοῦ παραγγέλματος παραγγελθῆναι.
v² v. 35 γενέσθαι] ἐγγενέσθαι.
v. 36 δέ post ὑμεῖς om.
v. 38 ἐπανέλθητε] ἐπέλθητε.
XIX, 2(34) r¹ p. 248, v. 4 δέ inseritur post ἡμεῖς.
v. 6 ταὐτὸν ποιοῦμεν] ταὐτὸ ποιοῦμεν.

v. 10 ἰδών] ὁρῶν.
r² v. 14 τὴν μὲν αἰσχρὰν φύσει] τὴν μὲν αἰσχρὰν φύσιν.
v. 26 ὑπὲρ πᾶν om. ante ὑπε|ρέβαλε.
v. 29 ἐν τοῖς πονηρευομένοις] ἐν πονηρευομένοις [3]).
v. 32 καθ' ἑκάστην ἀκούοντες τὴν ἡμέραν] καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀκούοντες.
v. 34 μανθάνοντα] μανθάνοντες (ad παιδία) [4]).
v. 35 ἐξετάζηται] τὰ στοιχεῖα ἐξετάζηται.
v¹ v. 36 πολὺν κίνει τὸν γέλωτα] πολὺ κίνει γέλωτα.
v. 37 ὅταν μὲν ἐνταῦθα] ὅταν ἐνταῦθα.
v. 51 εἰσόδου τῆς πρὸς τὰ ἄνω βασίλεια] post βασίλεια add. φερούσης.
v. 56 Ταὐτὸν γάρ] ταὐτὸ γάρ.
v. 60 τὸ ante πένεσθαι om.
v² v. 61 τὸ πᾶν ante παρά om.
p. 249, v. 2 ἀδιάφορα διαφέρειν] ἀδιάφορα φέρειν.
v. 5 ταύτης πόῤῥω] πόρρω ταύτης.
v. 7 διὰ τοῦτο τὰ πολλά] διατοῦτο| πολλά.
ἡ ζάλη] ζάλη.
v. 8 τοῦ τῶν οὐρανῶν ἔρωτος] τῶν οὐρανῶν ἔρωτος.
p. 250, v. 1 τοῦ—προστετηκέναι] τὸ—προστετηκέναι.
XIX, 3(35) r¹ v. 8 καταπνίξῃ] καταπνίζει [5]).
v. 9 ἕως ἐστὶ καιρός] ἕως καιρός· in marg. add. ἐστί.
v. 12 τοῦ παρόντος βίου] τοῦ βίου.
v. 15 καὶ τὰ ἑξῆς] τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ· μεθ' οὗ, τῷ πατρὶ ἡ δόξα ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι· εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν. Cfr. p. 188, v. 50.

---

[1]) Cfr. n. in p. 160, v. 30.

[2]) v. 8 hæc: καὶ φιλοσοφίας ἀφορμὴ τῆς μεγίστης, quæ in editis defuisse (ante καὶ ταπεινοφροσύνης) docet M., cum Reg. exhibet L.

[3]) Μὴ παραζήλου ἐν πονηρευομένοις Psalm. XXXVI,1.

[4]) Kühner, II, p. 48.

[5]) De ζ et ξ confusis vide Bastii comm., p. 715. Cfr. infra 256,39.

p. 249, n. h. v. 1 εἰπεῖν om. "Aberat εἰπεῖν". M.
v. 3 Πνεύματος abest.
v. 4 φανέρωσιν γίνεσθαι] φανέρωσι γίνεσθαι [1].
v. 7 ἓν καὶ τὸ αὐτό] τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτό [2].
r² v. 19 ἐπεχείρει] ἐπεγείρει.
ὀλυμπικῶν τε ἀγώνων] ὀλυμπιακων ἀγώνων.
v. 24 εἰς μέσον] μέσον.
δι' οὗ βιάζεται] διὸ οὐ βιάζεται· in marg. corr.: δι' οὗ βιάζεται.
v. 28 γάρ abest post τόν.
v. 37 Αὐτὸ τὸ ἓν σῶμα [3])] αὐτὸ τὸ σῶμα.
v¹ v. 39 ποῦ ἡ διαφορά] ποῦ ἐστιν ἡ διαφορά [4]), sed ἐστιν inductum est.
p. 250, n. h. v. 2 ἐξεταζόμενα] ἐξεταζόμενον.
v. 4 τότε ἡ διαφορὰ, καὶ ἡ διαφορὰ ἐν πᾶσιν] τότε ἡ διαφορᾶ ἐν| πᾶσιν. Corr., omissa inserens, exhibet: τότε ἡ διαφορᾶ· καὶ ἡ δι| αφορὰ ἐν πᾶσιν.
v. 11 καὶ τὰ ἐλάττονα] καὶ| ἐλάττονα.
v² v. 26 τοῦ Χριστοῦ τὸ σῶμα] τὸ τοῦ χριστοῦ σῶμα.
v. 27 καὶ σῶμα καὶ κεφαλή] καὶ τὸ σῶμα καὶ ἡ κεφαλή.
v. 28 ἄνθρωπος] ὁ ἄνθρωπος·
v. 40 ὄν abest ante ἐνδεικτικόν.
v. 41 φησὶ, πάντες ἡμεῖς] πάντες ἡμεῖς φησί·
v. 44 ἓν σῶμα] σῶμα.
p. 251, v. 1 ὁ ἕτερος] |ἕτερος.
XIX, 4(36) r¹ v. 11 ἐμφαντικωτέρας] ἐμφατικοτέρας. Cfr. p. 169, v. 13.
v. 29 εἰς ἓν Πνεῦμα] ἓν πόμα [5]).
r² v. 36 ἓν ante πνεῦμα om.
v. 42 Ἀπὸ τῆς αὐτῆς πηγῆς] ἀπὸ τῆς πηγῆς· corr. in mg. add. αὐτῆς·
v. 45 ἀπελαύσαμεν χάριτος] χάριτος ἀπηλαύσαμεν [6]).
v. 51 post γίνεται absunt σῶμα ὅταν γένηται, quæ infra in mg. add.
v. 54 τὸ θαυμαστὸν, καὶ τοῦ om.
v¹ v. 59 ἐπ' αὐτὰ τὰ μέλη] ἐπ' αὐτὰ| μέλη pr. m., corr. τὰ ante μέλη inseruit.
v. 64 Εἰ γὰρ τὸ τὸν μὲν ἠλαττῶσθαι, τὸν δὲ ὑπερέχειν] εἰ γὰρ τὸ [7]) τὸ μὲν τῶν μελῶν ἠλαττῶσθαι τὸ δὲ ὑπερέχειν.
v. 65 ἀλλά pr. m. insertum ante τὸ πᾶν inductum est.
p. 252, v. 4 ἀπὸ τοῦ τὸν μέν] ἀπὸ τοῦτον μέν [8])·
v. 7 rasura inter τὸ et γάρ.
v. 9 αὐτῶν τὰ ῥήματα] αὐτὰ τὰ ῥήματα [9]).
περιτίθησι] περίθησι.
v² v. 24 τοὺς πόδας] τὸν πόδα.
v. 32 ἐμπεσὼν διαφοράν] διαφορὰν ἐμπεσών.
v. 41 σῶμα εἶναι] σῶμα ἦν.
XIX, 5(37) r¹ v. 44 ἐθορυβοῦντο] ἐτιμωροῦντο.

---

[1]) De ν om. cfr. p. 166, v. 24.

[2]) N. T. (I Cor. XII,11) cum L facit.

[3]) "Ita Reg. Editi vero, αὐτὸ τὸ σῶμα". M.

[4]) "Ubi est defferentia" Vers.

[5]) πόμα est var. lect. N. T. (I Cor. XII,13). Paulo infra, v. 36, L cum M. πνεῦμα ποτιζόμεθα.

[6]) Vide supra p. 209, v. 62.

[7]) i. e. τῶ(?). Cfr. p. 22, init.

[8]) Vix licet hunc scribendi modum ex eo linguæ ngr. usu repetere, quo præpositio ἀπό, ut ceteræ (Simon Portius, p. 55), cum accusativo iungitur; veri similius est librarium non recte legisse exemplum suum; quod eo facilius fiebat, si carebat accentuum signis, ut sumpsimus supra; vide n. in p. 161, v. 2. Cfr. tamen coll. in p. 290, v. 49.

[9]) "Ipsa verba" Vers.

v. 48 ἓν καὶ τὸ αὐτό] τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτό (= p. 249, n. h. v. 7, quem locum vide).
v. 54 Πνεύματος] πρς (pro πνς).
p. 253, v. 2 τῶν τόπων] τῶν πόνων.
v. 3 φησὶν, ὁ θεὸς ἔθετο] ὁ θεὸς ἔθετό φησιν·
r[2] v. 6 ἂν ἔχοις] ἔχεις.
v. 12 τῆς τε γὰρ οἰκείας] τῆς τε οἰκείας.
v. 14 Νυνὶ δέ] νῦν δέ [1]).
v. 17 ἐναλλάττων] ἐναλάσσων.
v. 18 et 19 ad ὅτε utrumque in marg. corr.[2]. οὔτε.
οὔτε.
v. 21 τοῦτο κἀκεῖνο] τοῦτο καὶ τοῦτο κἀκεῖνο.
v. 22 πιστεύσωσι] πιστεύωσι.
v. 26 τῷ πολλὴν ἐν αὐτοῖς εἶναι τὴν διαφοράν] τοῦτο πολλὴν εἶναι ἐδόκει ἐν αὐτοῖς τὴν διαφοράν· corr.[2] in marg. δοκεῖν ἐν.
v. 27 ἀπὸ τούτων] ἀπὸ τούτου.
v. 30 post ἦν inseritur φησιν.
v[1] πολλὴ ἡ διαφορά] πολλὴ διαφορά.
v. 32 πάντες ἰσότιμοι ἦτε] = L, sed corr.[2] in marg. οὐκ posuit inserendum inter ἰσότιμοι et ἦτε.
v. 34 πῶς ἂν ἦτε] πῶς ἦτε.
v. 40 inter σῶμα et Ταῦτα rubro colore titulorum modo (vide p. 9) scripta exstant: ἐγκώμιον εἰς τὰς πενιχρὰς χήρας· τὰς προσεδρευούσας ταῖς ἐκκλησίαις· καὶ ὅτι οὐ δεῖ ἡμᾶς πενίαν δεδοικότας, ἀρετὰς καταφρονεῖν καὶ τὰ ἑξῆς: —
v. 42 φθονῶμεν ponitur ante τοῖς μείζονα v. 41.
v. 43 τῶν τὰ ἐλάττονα] τῶν| ἐλάττονα.
v. 45 οὐ δύναται ἐκεῖνος] ἐκεῖνος οὐ δύναται.
v. 46 ὥστε κἂν ἔλαττον (pro ἐλάττων) ᾖς, τοῦτο (pro τούτῳ) πλεονεκτεῖς· κἂν μεῖζον (pro μείζων) ἐκεῖνος ᾖ, ἐλαττοῦται τοῦτο (pro ἐν τούτῳ).
v. 49 δοκεῖ, bis scriptum, priore loco inductum.
v[2] v. 56 οὐκ εὐμορφία] οὐκ ἡ εὐμορφία.
v. 59 rasura post ὁμοίως.
v. 60 δοκεῖ μὲν διῃρεῖσθαι· ταῦτα δὲ συμπέπλεκται ἀκριβῶς.
p. 254, v. 3 καὶ χεῖλος ἐρυθρὸν, καὶ ῥὶς εὐθεῖα absunt ante καὶ ὀφρῦς ἐκτεταμένη·
v. 5 λυμήνῃ] λυμαίνῃ.
v. 10 ἐπὶ χειρός] ἐπὶ χειρῶν.
v. 13 βουληθείης] βουληθείς.
XIX, 6(38) r[1] v. 25 τὴν εἰκόνα τοῦ σώματος] τὴν εἰκόνα τὴν τοῦ σώματος.
v. 27 Καὶ γὰρ καί] καὶ| αἱ pr. m., Vide p. 40, n. 1.
v. 32 ὁ μὲν . . . ἐκένωσεν] οἱ μὲν . . . ἐκένωσαν.
v. 36 τὸν ἐλάττονα] τὸν ἔλαττ(ων)· corr. exaravit (ων)· pr. m., ni fallor, τὸν ἔλαττον.
v. 38 τὴν ἔγγαμον] τὴν ἐν| γάμω. Cfr. p. 196, v. 59.
ὑπετέμετο] ὑποτέμνεται.
r[2] v. 45 ἐν Ἐκκλησίᾳ] ἐν ἐκκλησίαις.
v. 48 συνιδόντες] συνειδότες.
v. 54 οὕτω καὶ χήρας] οὕτω καὶ τὰς χεῖρας pr. m., ni oculi me fallunt; corr. οὕτω ( ) χήρας·
p. 255, v. 7 πηγνύμεναι] πηγνύμενοι.
v[1] v. 12 ἐφημέρου] ἐφ ἡμέρου.
v. 17 βούλοιτο [2])] ἐβούλοντο.
v. 20 γινόμενοι] γενόμενοι.
v. 25 χεῖρα] χεῖρας.
v. 32 ὑμῖν] ἡμῶν. Cfr. p. 19, et n. in coll. p. 149, v. 60.
v[2] v. 35 καθ' ἑκάστην] καθεικάστην. Cfr. coll. in p. 52, v. 33.
ὑμῖν ἐνηχοῦμεν] ἐνηχοῦμεν ὑμῖν.
v. 36 μέγα φρόνει] μέγα τί φρόνει.
ὦ om. ante ἄνθρωπε.

---

[1]) N. T. (I Cor. XII,20) νῦν δέ.
[2]) Mendum typoth. pro βούλοιντο.

v. 39 absunt ante ἡ ὑγεῖα (pro ὑγίεια) hæc: ἡ τιμὴ πρὸς καταφρόνησιν, quæ v. 41 subiunguntur verbis πρὸς πενίαν.
v. 42 ἐπειγομένῳ] ἐπιγομένου.
v. 44 τούτων om., sed in marg. add.
v. 46, 47 in ἔξω καθημένων est κα cruce inductum, et infra in marg. annotantur: ἐξωθημένων vel(?) ἔξω καθημένων.
v. 53 καὶ ἐκ μεγάλων] εἰ ἐκ μεγάλων [1]).
XIX, 7(39) r^1 p. 256, v. 4 συμφοράς] συμφοραῖς (præmissis ἐν τοῖς λόγοις).
v. 5 ἡμᾶς additur post ποιῆσαι [2]).
v. 6 σπουδάζων ποιῆσαι] ποιῆσαι σπουδάζων, ut in v. 5.
v. 11 ὑγιείας] ὑγείας.
v. 19 τύχῃ ὄντα] ὄντα τύχῃ.
r^2 v. 23 ἀλγοῦντας] ἀλ||ἀλγοῦντας.
v. 30 δακρύσωμεν] δακρύωμεν.
v. 33 πρὶν ἢ χεῖρας ἀνταῖραι, τὸν ἀντίπαλον ἰδών] πρὶν ἢ χεῖρας τὸν ἀντίπαλον ἀντάραι· ἰδών.
v. 35 ὡς ἄτονος] ὡς ἄτολμος [3]).
v. 39 καταπαίξεται] καταπαίζεται· cfr. p. 250, v. 8.
v. 41 ὁρῶν δεδοικότα καὶ τρέμοντα; Μᾶλλον δέ, ὅταν ἀπειλὴν τοῦτο νομίζῃς, οὐ δεήσεται λοιπὸν κτλ.] ὁρῶν σε φρίττοντα· οὐ δεήσεται λοιπὸν κτλ.
v^1 v. 49 φόβῳ post κατέχει om
p. 257, v. 1 sqq. exstant formæ καταγελάσομεν . . . διαρρήξομεν . . . διακόψομεν . . . ἀποτειχίσομεν pro formis in -ωμεν exeuntibus.
v. 9 πανόμεθα pro πανώμεθα.
v^2 v. 13 ἔσται] ἐστίν.
v. 13 μηδένα γένοιτο] μὴ γένοιτο μηδένα.
p. 258, v. 7 ἀκούσαιμεν] ἀκούσωνται.
v. 11 καί post γάρ om.
v. 12 ὑπερβαινόντων] ὑπερβαίνοντα.
v. 14 καὶ τὰ ἑξῆς] τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος νῦν καὶ ἀεὶ· καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν. Cfr. n. in p. 188, v. 50.
p. 257 tit. v. 1 ὁ ὀφθαλμός] ὀφθαλμός [4]).
XX, 3(40) r^1 p. 262, v. 31 γάρ φασιν ὅτι] γάρ φησιν τί [5]).
v 33 οἱ χριστιανοί] χριστιανοί.
v. 37 καί post καὶ γάρ om.
v. 43 κατά τι] κατὰ πολύ.
v. 45 post μὴ λάβῃ absunt οὐχ ὅταν αὐτὸς λάβῃ.
v. 50 φθονεῖ μέν, ἀλλ' ἀνθρώποις] φθονεῖ μὲν ἀνθρώποις.
v. 51 ἀνθρώποις φθονεῖς] φθονεῖς ἀνθρώποις.
v. 56 ἀγάλλεσθαι] ἀγαλλιᾶσθαι.
r^2 p. 263, v. 1 ἀρετήν, bis scriptum, altero loco inducitur.
v. 9 ὅπερ] ὥσπερ.
v. 10 αὐτός τι] αὐτός.
v. 14 ὁ ζῆλος· ὁ τοιοῦτος μεγάλα.
v. 15 δύναται subicitur verbo ἀγαθά.
v. 16 ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων] ἀπὸ ἰουδαίων.
v. 25 ἀναστάντα ἴδῃ] ἴδῃ ἀναστάντα.
v^1 v. 27 ad verba οἷον ἂν εἰ νοθὴς (pro νωθὴς· legit εἰνοθής) ὄνος in marg. sup. annotantur: ὑπνοθείς. οἰνοθείς.
v. 42 γάρ abest post ὁ μέν.
p. 264, v. 2 ψηφίσασθαι αὐτόν] ψηψίσασθαι αὐτῷ [6]).

---

[1]) Vers. "*si* ex magnis".
[2]) ... "curans, ut *nos* mendicos efficias". Vers.
[3]) "Alii, ὡς ἄτολμος, non male". M.
[4]) Exstat v. l. (I Cor. XII,21) articulum omittens.
[5]) De φησίν pro φασίν vide p. 10 et n. 1. τί qua via ex ὅτι exsistere potuerit, docet coll. in p. 170, n. h. v. 21,30 (p. 50, n. 4, 5).
[6]) "Savil. in marg., ψηφίσασθαι αὐτῷ, forte melius". M.

v. 4 ὁ Ἰακώβ] ὁ ἰώβ [1]).
v. 5 ἀπέλαυσε] ἀπήλαυσε· vide p. 209, v. 62.
v. 6 ἑαυτούς] ἑαυτοῖς, ad μυρίοις, quod præmittitur.
v^2 v. 8 ὅτι χάριν ἔλαβε πνευματικὴν ὁ ἀδελφός] ὅτι χάριν πνευματικὴν ὁ ἀδελφὸς ἔλαβε.
v. 12 ποῖ] πῶς.
τὸν κολοφῶνα τῶν ἁμαρτημάτων] τῶν ἁμαρτημάτων τὸν κολοφῶνα.
v. 14 τοῦτο τὸ πάθος om. [2]).
v. 15 φθονῶμεν] φθονοῦμεν.
ἀλλὰ abest.
v. 24 Παρακαλῶμεν] παρακαλοῦμεν.
XX, 6(41) r^1 p. 267, v. 41 post τουτέστι absunt: τὰ χρησιμώτερα, τὰ συμφέροντα. Ὁ δὲ λέγει, τοῦτό ἐστι·
v. 43 ὁδὸν χαρισμάτων] πηγὴν χαρισμάτων [3]).
v. 45 οὐδὲ γάρ] οὐ γάρ.
v. 46 χαρίσματα δείκνυμι ὑμῖν] δείκνυμι χαρίσματα· abest ὑμῖν.
v. 50 πᾶσι πάντα] πᾶσι ταῦτα.
v. 54 δείκνυμι ὑμῖν] ὑμῖν δείκνυμι [4]).
p. 268, v. 3 = p. 267, v. 54.
r^2 v. 5 αὐτῶν τὴν ἐπιθυμίαν] τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν.
v. 13 μέλλοι] μέλλει.
v. 14 λέγει τοῦτο εὐθέως, ἀλλ' ὃ μάλιστα ἐπόθουν absunt [5]).
v. 17 διὰ τὸ ὀφείλειν] διὰ τὸ φιλεῖν.
v^1 v. 32 κατέῤῥιψεν] κατέρραξεν.
v. 35 ἀφιείς] ἀφείς.
v. 42 πρὸς ἀλλήλους διαλέγεσθαι] πρὸς ἀλλήλοις διαλ. [6]).
v. 48 σχήματος fortasse fuit σχίσματος.
v. 49 γοῦν inseritur post Οὕτω.
v. 51 αἰνίξασθαι] ἐνδείξασθαι.
v^2 v. 66 οὐδὲν ὄν] οὐκ ὄν.
p. 269, v. 2 post προφητείαν om. hæc: Εἰπὼν γάρ, ἐὰν ἔχω„προφητείαν"· pro quibus leguntur διὸ καί [7]).
in v. 4 μετ' ἐπιτάσεως, exstat μ (corr.[1]?) ita ante lineam, ut credere liceat librarium studuisse, ut inde nova sectio initium caperet. Cfr. 254,27.
v. 7 τὸ καθ' ἕκαστον] καθ' ἕκαστον.
v. 14 τῶν γλωσσῶν] τῶν γλωττῶν.
XXI, 1(42) r^1 p. 272, v. 33 Δευτέρα δέ] δευτέραν [8]) et
v. 34 ὁμοίαν pro ὁμοία.
v. 46 ὁ διάβολος] διάβολος·
r^2 v. 60, 61 βασκανίαν, ἐπιθυμίαν, ὑπεροψίαν] βασκανία ἐπιθυμία ὑπεροψία, præmissis νηστεία, σωφροσύνη, ἀγρυπνία·
v. 65 ἡδίω τῆς ἐλευθερίας] ἰδιότης ἐλευθερίας.

---

1) Credere licet ἰώβ ortum esse e compendio ἰκβ = ἰακώβ.

2) "Aberant verba, τοῦτο τὸ πάθος". M.

3) "Vetus interpres, qui vertit, *fontem donorum*, legit πηγὴν χαρισμάτων". M.

4) N. T. (I Cor. XII,31) cum L facit.

5) In archetypo fuisse conicere licet: ἀλλ' οὐ τοῦτο λέγει εὐθέως, ἀλλ' ὃ μάλιστα ἐπόθουν, τοῦτο τίθησιν· ut oculi librarii a priore ad alterum τοῦτο aberrarent. M. οὐ λέγει τοῦτο κτλ.

6) Fortasse valuit ἀγγέλοις, quod antecedit, ad casus confundendos.

7) Scilicet διὸ καί supplevit is, qui vidit sententiam hiare, omissis εἰπὼν γάρ κτλ. Qui igitur L scripsit, non sua incuria omisit verba illa.

8) δέ cum N. T. (Matth. XXII,39) omittit L. Est v. l. Quod accusativos casus attinet, nescio an librarius eos habuerit pro objectis verborum: ἐπήγαγε "δευτέραν", καὶ ... προσέθηκεν "ὁμοίαν".

p. 273, v. 5 κοῦφα καὶ ῥάστα ποιεῖ [1]).
In ima marg. leguntur: αγαπη τὰς τῶν πραγμάτων φύσεις μετατίθησι.
v[1] v. 17 φαίνεται] φαίνηται.
v. 21 οὐχ ante lineam scr.
v. 22 ὡς οἱ ὑπέρ] ὡς ὑπέρ, sed in marg.: γρ. οἱ.
v. 25, 26 Ἀλλ' ἡδονὴν ἔχει, φησὶν, ἄτοπον τὸ φιλεῖν. Ἄπαγε, καὶ εὐφήμει, ἄνθρωπε· οὐδὲν γάρ κτλ.] ἀλλ' ἡδονὴν ἔχει φησὶ τὸ φιλεῖν, ἄτοπον καὶ εὐφημίαν· οὐδὲν γάρ κτλ. [2]).
v. 29 ἀγοραῖον] ἀγοραίαν [3]).
v. 35 γενέσθαι] γένοιντο.
ἰδεῖν] εἴδοιεν (i. e. ἴδοιεν).
v. 38 φησί abest.
v[2] v. 41 ζητεῖ] ἐζήτει [4]).
Ἐννόησον οὖν] ἐννόησον γοῦν.
v. 42 τὰ πράγματα ἃ ἐκείνη] τὰ πράγματα· ἐκείνη.
v. 43 Καθύβρισόν με καὶ ποίησον μοιχαλίδα] καθύβρισόν μοι καὶ ποίησόν μοι| μοιχαλίδα.
v. 55 ἦν αὐτήν] αὐτὴν ἦν.
p. 274, v. 5 ἠδύνατο] ἐδύνατο.
in ima marg. παρρησίαν(?) πρὸς τὸν θεόν.
XXI, 2(43) r[1] v. 9 ἐν τοῖς κυρίοις] ἐν τοῖς καιρίοις.
v. 12 παρασκευάσῃ καὶ δείξῃ] παρασκευάσαι καὶ δεῖξαι.
v. 24 θηρίῳ τὸν] θηρίον τόν pr. m., sed corr. θηρίο τόν· cfr. p. 20, n. 1.
v. 25 τό γε αὐτῆς μέρος] αὐτῆς τότε μέρος.
v. 27 Ἰωσήφ] ὁ ἰωσήφ·
v. 30 ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μόνον, ἀλλά] ἀπὸ τῆς ἀρχῆς |ἀλλά.
r[2] v. 31 βάρβαρος ἐκεῖνος] ἐκεῖνος ὁ βάρβαρος.
v. 34 παρὰ οἰκέτου, καὶ οἰκέτου] παρὰ οἰκέτου· οἰκέτου.
v. 44 τί γὰρ παθούσῃ βίαν ἀγαπητὸν ἦν; Τὸ ἀπαλλαγῆναι τοῦ ἐνοχλοῦντος] τῇ γὰρ παθούσῃ βίαν, ἀγαπητὸν ἦν τὸ ἀπαλλαγῆναι τοῦ ἐνοχλοῦντος.
v. 49 ἐξεῖπε τὸ δρᾶμα] τὸ δρᾶμα ἐξεῖπεν.
v. 53 οὐν ἂν ἔπαθεν] οὐν ἔπαθεν.
v. 54 μή, ante φιλοτιμίας om., in marg. add.
v[1] p. 275, v. 12 γενομένῃ] γινομένῃ.
v. 15 οὐδέν ποτε] οὐδέ ποτε.
v. 20 ἐνδείγματος] ἐνδύματος [5]).
v[2] v. 28 τὸ σημεῖον] σημεῖον.
v. 38 Κἂν γάρ] κἄν.
XXI. 3(44) r[1] p. 276, v. 10 καὶ καυχᾶται] καυχᾶται.
v. 15 ἄξιοι ἡμεῖς πρὸς ἐκεῖνον ἐξεταζόμενοι, οἱ κτλ.] ἄξιοι πρὸς ἐκεῖνον ἐξεταζόμενοι· ἡμεῖς οἱ κτλ.
v. 20 γάρ με, φησὶν, ἀγαπᾷν] γάρ μοι φησίν κτλ.
v. 21 τὴν καλὴν ἐντολήν] τὴν καινὴν ἐντολήν.
v. 25 εὐηργέτησε] εὐεργέτησε.
v. 28 τοὺς δαιμονῶντας] τοὺς δαιμονιῶντας [6]).
v. 31 Καί ante οὐδέ abest.
r[2] v. 40 μιμησώμεθα inser. post ζηλώσωμεν.

---

[1]) v. 12 μικρόν est mendum typoth. pro πικρον, quod præbet L. Versio: "ipsa autem illud *amarum* esse declarat".

[2]) Ante v. 21—28 marginis recta regione ducta est linea et in marg. scr.: γελᾶν.

[3]) Apud Sophoclem, Lex., femininum genus huius vocis suo utitur exitu.

[4]) Versio habet *quærebat*.

[5]) "Legebatur ἐνδύματος". M. Utrumque eodem modo appellatur. Cfr. supra p. 197, n. h. v. 2.

[6]) δαιμονιάω = δαιμονάω e Just. Apol. 2,1 affert Sophocles, Lex.

v. 45 ἅμα τῷ ἁγίῳ κτλ.] σὺν τῷ ἁγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ πνεύματι· ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν. Cfr. p. 160, v. 30.
p. 275, n. h. v. 1 ὅτι καὶ πίστεως] ὅτι πίστεως.
v. 4 ὄφελος μέγα] μέγα ὄφελος.
v^1 p. 276, n. h. v. 2 εἰδῇς] ἴδῃς.
v. 7 ἰσχυρῶς ἄφρων] ἰσχυρὸς ἄφρων.
v. 9 ἐκείνης εἶναι] εἶναι ἐκείνης.
v^2 p. 277, v. 13 ἔσεισας] ἔσεισες [1]).
προστρίψῃς] προστρίψῃ.
v. 14 καὶ γάρ] καί· corr. in marg. addidit alterum καί, addere voluit haud dubie γάρ (γὰρ καί?).
v. 22 παρ' ἐκείνους] παρ' ἐκείνοις.
v. 37 καταπραῦναι] πραῦναι [2]).
XXI, 4(45) r^1 v. 53 φρονοῦντας] φρονοῦντες.
v. 61 αὕτη] αὐτή.
r^2 p. 278, v. 2 ἀναιρεῖ τὴν κακίαν] ἀναιρεῖ πολλάκις τὴν κακίαν.
v. 22 in ὑ|||πομένοντες ante lineam scriptum est π.
v^1 v. 24 infra ἀγάλλονται linea est ducta, et in marg. scriptum: γαυριῶνται.
v. 26 post παραιτήσεται abest colum: καὶ οὐ μόνον οὐ παραιτήσεται [3]).
v. 28 ἀπὸ τοῦ πονηροῦ] ἀπὸ πονηροῦ·
v. 31 Ἰησοῦς ὁ Χριστός] ἰς χς.
v. 38 ἐνόμιζε] ἐνόμισε.
v. 41 ἐν μέσῳ θεάτρῳ τῶν ἐχθρῶν] = corr.^{2}; pr. m. θεάτρων. Cfr. coll. in p. 149,60.

v. 46 κα(λὸν εἶναι)· pr. m. εἶναι, opinor, omisit; -λὸν εἶναι coartando scripta sunt.
v^2 v. 48 ἐπιμελόμενοι] ἐπιμελούμενοι· ut p. 281, v. 49.
v. 53 αὐτομολούντων [4])] αὐτομολουσῶν.
v. 54 γυναικοτραφές] γυναικοτραφή [5]).
p. 279, v. 9 ἀλλὰ καὶ χαίρειν] ἀλλὰ| χαίρειν.
v. 12 οἶδε] εἶδε.
v. 14 ἐγκαλύπτεται] ἐκκαλύπτεται. Cfr. coll. in 165, v. 42.
XXI, 5(46) r^1 v. 18 ἢ εἴ τις ἕτερον] εἴ τις ἕτερος.
v. 36 ἀλλ' ὅμως] καὶ ὅμως.
v. 37 τοσούτου κινδύνου] κινδύνου| τοσούτου.
v. 39 Ἡσαῦ] ἠσαῦ.
r^2 v. 42 πεῖσαι αὐτόν] αὐτὸν πεῖσαι.
v. 43 λέγεις καὶ μάτην δέδοικας] λέγεις καὶ μάτην λέγεις καὶ δέδοικας.
v. 46 ἡ κατάρα] ἡ κα|κατάρα.
σὺ μή] μὴ σύ.
v. 49 ἔτη ἑπτά] ἑπτὰ ἔτη.
v. 50 ὤφλεν] ὄφειλεν· in mg. corr. ω. ἀπάτης] = corr.; pr. m. ἄπτης.
v. 53 ὑπέμεινε] ὑπέμενε.
v. 55 παρὰ τοῖς γνωρίμοις] περὶ τοῖς γνωρ.
v. 60 οὖν ἔλεγεν] ἄρα ἔλεγεν.
p. 280, v. 1 μή abest.
v^1 v. 13 ἐν τῷ τοῦ πλησίον συμφέροντι κεῖται] ἐν τῷ συμφ. κεῖται τοῦ πλ.
v. 15 κατωρυγμένον abest.
v. 19 τῶν ὑπὲρ τούτου στεφανῶν] τῶν ὑπὲρ τούτων στ.

---

[1]) Hac terminatione -ες utitur secunda pers. sing. perf. ngr. = aor. pgr. Vide Simonem Portium, caput, quod est de modo conjugandi, p. 33, sqq.

[2]) Non raro verba simplicia et ex præpositionibus composita confunduntur. Annotavi hæc: M. præbet composita, L simplicia his locis: p. 159, v. 28, 178,64, 205,6 220,3, 224,40, (225,38), 249,2, 277,37, 280,20, 284,28, (291,56); M. autem simplicia, L composita 190,39, 195,12, 208,32, 223,18, 225,35.

[3]) "Deerat comma, καὶ οὐ ... παραιτήσεται". M.

[4]) "Sic exemplaria Biblica (I Sam. XX,30) et unus cod. Reg. Legebatur αὐτομολουσῶν". M.

[5]) Hac forma utitur vocat. casus in lingua ngr.

v. 20 κατέθηκεν] τέθηκεν. Cfr. p. 17, v. 1.
v. 23 βούλοιτο] βούληται (recte).
v[2] v. 32 σύ abest ante αὐτό.
v. 37 βελτίων, καί] βελτίω| καί.
v. 44 διὸ καὶ ἔλεγεν] διὸ ἔλεγεν [1]).
v. 50 ὁ ἀνὴρ τοῦ τῆς γυναικός] ὁ ἀνὴρ τῆς γυναικός.
v. 51 ὅταν τινὰς συνδῆσαι] ὅτάν τινα συνδῆσαι.
XXI, 6(47) r[1] v. 53 τοῦτον ὑπ' ἐκείνου καὶ ἐκεῖνον ὑπὸ τούτου] τ. ὑπὲρ ἐκ. καὶ ἐκ. ὑπὲρ τ.
v. 57 τῶν πλησίον] τοῦ πλησίον.
p. 281, v. 1 πολεμήσῃ] πολεμίσῃ.
v. 7 τὰ ἑαυτῆς] τὸ ἑαυτῆς· vide infra p. 286, n. h., v. 19.
v. 8 τικτόμενα] γινόμενα.
v. 10 ἀφιεῖσαν] ἀφίησιν.
r[2] v. 18 τῆς στοργῆς] τῆς ὀργῆς.
v. 19 τοῖς κακῶς πάσχουσιν] = corr.; pr. m. κακοῖς.
v. 20 συγχαίρει δέ] συγχαίρει.
v. 24 οἰκεῖα τὰ ἀλλότρια] τὰ οἰκεῖα, ἀλλότρια.
v. 25 τρόφιμον] τροφόν.
v. 28 τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀπηλλάγη] τῆς ἀνθρ. ἀπηλλάγη φύσεως.
v[1] v. 47 Πάντα τὰ χρηστά] πάντα χρηστά.
v. 49 ἐπιμελομένη] ἐπιμελουμένη, ut p. 278, v. 48.
v. 51 ἀλλὰ καὶ πιστεύει] ἀλλὰ πιστ.
v. 57 Οὐ διακόπτεται, οὐ διαλύεται τῷ φέρειν] οὐ διαλύεται· οὐ διακοπ. τοῦ φ.
v. 58 στέργει] στέρ|γει, sed corr.[2] ρ induxit et in marg. posuit στεγο (i. e. στέγω).

v[2] p. 282, v. 8 τοῦ διαβόλου] διαβόλου.
v. 12 Παῦλος] ὁ παῦλος.
v. 15 ἡ repetitur ante πρὸς τὸν θεόν.
v. 17 verbis ὑπὲρ αὐτῶν subiciuntur hæc rubro colore depicta (v. p. 9): ἐγκώμιον εἰς τὴν ἀγάπην διὰ πλειόνων· καὶ ὅτι οὐ δεῖ ἡμᾶς οὐδὲ ἀσεβεῖς οὐδὲ ἁμαρτωλοὺς μισεῖν· ἀλλ' εὔχεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν· καὶ μετὰ πραότητος νουτεθεῖν ἅπαντας.
v. 20 ἀφῇς] ἀφείς [2]) = p. 209, v. 32, 285, 27.
XXI, 7(48) r[1] v. 29 οὔτε δὲ Βαβυλῶνα] οὔτε βαβ., sed corr.[1] δέ in marg. apposuit.
v. 30 πλείονα νῦν ἀπαιτούμεθα φιλοσοφίαν] πλ. ἀπαιτ. φιλοσ. νῦν.
v. 32 ὡς ἐπὶ Ἡλιοῦ] ὡς| ἐπὶ ἡλίου, sed corr.[2] in marg. ὥσπερ pro ὡς ἐπί.
r[2] v. 56 γυναῖκα corr., sed aliud fuit (γυνήν? Cfr. Psichari. Essais, II, p. 85 etc.).
v. 57 καίτοι γε τί οἰκειότερον κτλ.] καίτοιγε· τὸ οἰκειότερον κτλ. Corr.[2], ο in καίτοιγε inducto, τί in marg. scripto, vult καί τί γε.
v. 59 φησί abest.
p. 283, v. 6 φυσώμενοι] φυσούμενοι [3]).
v. 10 Τί οὖν φησιν, ὅταν λέγῃ] τί οὖν ὅταν λέγῃ φησίν.
v[1] v. 19 οὐχὶ τόν] οὐ τόν.
v. 26 ἀποστρέφηται] ἀποστρέφεται.
v. 28 ἐκεῖνος πρὸς αὐτόν καλῇ [4])] ἐκεῖνος αὐτὸν καλῇ.
v. 34 ὁ θεὸς αὐτόν] αὐτὸν ὁ θεός.
v. 35 ἀπαλλάξῃς] ἀπαλλάξας, præmisso σπουδάσας.

---

[1]) Versio non agnoscit illud καί.

[2]) V. T. (Exod. XXXII,32) ἀφεῖς.

[3]) E ion. forma φυσέω pro φυσάω(?). Cfr. p. 48, n. 3.

[4]) πρός videtur falso in hoc comma e sequenti: μήτε οὗτος πρὸς αὐτὸν ἀπίῃ, irrepsisse.

v. 36 ὅμως abest. In versione non investigatur.

v² v. 44 πολλοὶ γάρ καί] πολλοὶ δὲ καί.

v. 45 δύναται om. post ἐπισπάσασθαι, sed in marg. corr.¹ add.

v. 46 ζηλοτυπήσουσι] ζηλοτυποῦσι.

v. 47 καὶ θαύμασιν] καὶ τοῖς θαύμασιν.

v. 51 ἀλλ' ἔασον αὐτὸν τέως ἐπαινεῖν, φιλεῖν, καί κτλ.] ἀλλ' ἔασον ἐπαινεῖν· φιλεῖν τέως· καί κτλ.

v. 52 Καὶ ἵνα] ἵνα δέ.

XXI, 8(49) r¹ p. 284, v. 1 καὶ τοὺς παρόντας ἅπαντας] καὶ πάντας τοὺς παρόντας ἅπαντας [1]).

v. 6 σεαυτόν] ἑαυτόν.

v. 7 ταύτην abest post τὴν ἅλυσιν. πανταχοῦ om. ante περιφέρεις.

v. 10 συγκαταβαίνω] συγκαταβαίνων.

v. 12 ῥάκους ἀγνάφου] ῥάκους ἀγνάφους [2]).

v. 14 διαβέβληνται τέως πρὸς τὸ δόγμα] pr. m. τέως om., corr.¹ in marg. scripsit et post δόγμα poni iussit.

v. 19 ἐπεὶ μηδέπω] ἐπειδὴ μηδέπω.

v. 24 τὸ εἰς αὐτὸν πιστεύειν] εἰς αὐτὸν πιστ.

r² v. 28 βασίλειά τις εἰσάγων τινά, πρίν] βασίλειά τις ἄγων πρίν.

v. 31 καταμάθοι] καταμάθη.

v. 36 χειραγωγῆσαι] παιδαγωγῆσαι.

v. 47 ἐνδείκνυσιν] ἐνδείκνυται.

v. 48—51 εἴ τις μάχαιραν μολιβδίνην, οὐ σιδηρᾶν ποιήσας, ἀλλὰ μένουσαν ἐπὶ τῆς τοῦ μολίβδου φύσεως, τὰ σιδήρου ἐργάζεσθαι παρασκευάσῃ. Σκόπει δέ· κτλ.] εἴ τις μαχ. μολιβδίνην, τὰ σιδήρου ἐργάζεσθαι παρασκευάζει· οὐ σιδηρᾶν ποιήσας, ἀλλὰ μένουσαν ἐπὶ τῆς τοῦ μολί|||βδου v¹ φύσεως, οὔπω μεταβληθείσης ταῦτα γίνεσθαι, οὕτω καὶ ἐν αὐτῇ τῇ δειλῇ [3]) ψυχῇ τὴν ἑαυτῆς ενδείκνυται δύναμιν ἡ ἀγάπη· σκοπεὶ δὲ κτλ.

v. 56 ἐκ τῆς ἀγορᾶς] ἐξ ἀγορᾶς.

p. 285, v. 3 ἐτεθνήκει] τεθνήκει. Cfr. p. 221, v. 5.

v. 5 λέοντος θρασύτερος ὑπὸ τῆς ἀγάπης γέγονε] ὑπὸ τῆς ἀγ. λέον. θρασ. γέγονε.

v. 6 καθάπερ γάρ τινα] καθάπέρ τινα.

v² v. 7 φόνου] φθόνου.

v. 14 κρατυνθείς] κρατηθείς· cfr. n. in coll. p. 167, v. 59.

v. 27 ἀφῇς] ἀφείς = 209, 32; 282, 20.

XXII, 1(50) r¹ p. 286, v. 3 παντός τις] παντός||||τίς.

v. 9 ἀφεῖσαν] ἀφεῖσα.

v. 16 ἐκείνην] αὐτήν.

v. 21 κομίσῃ τὰ ἀγαθά] κομίσηται ἀγαθά [4]). Cfr. p. 290, v. 32.

v. 24 ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν absunt.

v. 26 ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι] σὺν τῶ ἁγίω καὶ ἀγαθῶ πνεύματι.

v. 27 δόξα, κράτος, τιμή, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.] δόξα τιμὴ καὶ κράτος εἰς τ. αἰῶν. τ. αἰών. ἀμήν: — De hom. fine cfr. n. in p. 160, v. 30.

r² p 285, n. h. v. 10 καί om. ante τοὺς ἔχοντας.

v. 13 ἔχωσιν] ἔχουσιν.

v. 17 τεῖχος αὐτοῖς] αὐτοῖς τεῖχος.

v¹ p. 286, n. h. v. 6 οὐδὲ εἰ] οὐδὲν εἰ. φιλονεικεῖν] φιλόνεικον.

---

[1]) N. T. (Act. XXVI,29) πάντας τοὺς ἀκούοντας.

[2]) Scilicet ἀγνάφους exitum vocis ῥάκους sibi assumpsit.

[3]) Corr. ex δηλῇ.

[4]) De α et αι confusis agit Bast, Comm. p. 705.

v. 14 ὑπούλους] ὑπόλους pr. m.; corr. ὑπούλους.
v. 19 τὸ ἑαυτῆς] τὰ ἑαυτῆς [1]).
XXII, 4(51) r^1 p. 290, v. 24 πραχθέντα] προαχθέντα.
v. 25 ἐπαίρηται] ἐπαίρεται.
v. 27 τοῦ παντός om.
v. 32 τὸν ἄνδρα] = pr. m., sed α scriptum fuit figura illa, quæ αι simillima est (vide coll. in p. 286, v. 21), quare corr. erasit, et in mg. scripsit α.
v. 36 Καὶ γάρ] καί.
v. 37 τὸ ὅμοιον αὐτῷ] τὸ ὅμοιον αὐτοῦ.
v. 42 καὶ τὸν μὲν ὡς υἱὸν καὶ ἔγγονον καὶ ἐξ ἐγγόνων πάλιν] κ. τ. μ. ὡς υ. καὶ ἔκγονον καὶ ἐξέκγονον π. Cfr. coll. in p. 165, v. 42.
v. 44 θυγατριδῆν] θυγατρίδι [2]).
v. 46 δεῖ] δή.
r^2 v. 49 ἐπ' ἀλλοτρίους] ἀπ' ἀλλοτρίους [3]).
v. 53 νύμφης συνάγων] νύμφης ἀνάγων.
v. 56 κόρην τὴν τοιαύτην] κόρην τοιαύτην.
v. 60 στενοχωρεῖς] στενοχωρῇ.
p. 291, v. 1 συγγενῶν ὁρμαθόν] ὁρμαθὸν συγγενῶν.
v. 4 χρῄζειν] χρείζειν, ni fallor, e χρήζειν corr.
v. 5 παρεσκεύασεν] κατεσκεύασεν [4]). ἵνα καὶ οὕτως] ἵνα οὕτως· in mg. add. καί.
v^1 v. 30 ἡμᾶς ἐξ ἄλλης ἐποίησεν ὕλης] ἐξ ἀλλ. ἡμᾶς ἐποί. ὕλ.

v^2 v. 31 ἐν μέσῳ τῷ κλυδωνίῳ] ἐν μέσω τοῦ κλυδονίου.
v. 38 δι' ἀγάπην] διὰ πολλὴν ἀγάπην. Ἐπειδὴ γάρ] ἐπειδὴ δέ.
v. 42 συναγάγωσιν] συνάγωσιν.
v. 46 εἰς μέσον ἀμφοτέροις] εἰς μέσον ἀμφοτέρων.
v. 53 τῇ γυναικί] γυναικί.
XXII, 5(52) r^1 v. 56 ἐπεισήγαγε] εἰσήγαγε.
p. 292, v. 6 πλουσίων μόνον] πλουσίων μόνων.
v. 12 ἐν μέν] ἐὰν μέν.
r^2 v. 15 χαλκοτύπος] χαλκότυπος· vide supra 168,20.
v. 18 post οἱ ταῦτα inseruntur καὶ τὰ τοιαῦτα.
v. 19 οὐκ abest ante ἀνέχονται.
v. 25 φύσις] φύσιν.
v. 31 μένοι] μένει.
v. 35 Ἴδωμεν δέ] ἴδωμεν οὖν. εἰ καί] καί· abest εἰ.
v^1 v. 43 φαινέσθω χρυσίον] φαίνεσθαι χρυσίου.
v. 44 μηδὲ ἱμάτια τοιαῦτα absunt; corr.[1] in summa marg. addidit.
v. 46 ζήσεται] κείσεται (corr. e κήσεται?).
v. 52 ἡμῖν δέ] ἡμῖν δεῖ [5]).
v. 56 ἄλλο τι τῶν τοιούτων] ἄλλο τῶν τ(ῶ- [6]) τ)οιούτων· corr. τί supra lineam add.
v. 57 ad Ποῦ οὖν κτλ. in ima marg. annotata: ὅτι οὐ πᾶσι περὶ [7]) θεοῦ δίδοται ὁ πλοῦτος.

---

[1]) L h. l. cum N. T. (I Cor. XIII,5). Cfr. coll. in 281,7, ubi prorsus contraria ratione se habent L et M. τό v. l. exstat.

[2]) θυγατρίδι pro θυγατρίδιον. Cfr. Simonem Portium, p. 9, de ι littera finali neutrorum.

[3]) De confusis ἀπ' et ἐπ' vide coll. in p. 172, v. 57. De ἀπό cum accus. casu iuncto cfr. n. in p. 252, v. 4. De præpositionibus in serm. ngr. cfr. Simonem Portium, p. 54.

[4]) "Alii, κατεσκεύασεν". M.

[5]) Versio habet: "non auro rursus *opus est*, non argento", i. e. οὐ χρυσοῦ πάλιν ἡμῖν δεῖ καὶ ἀργύρου. δέ fortasse est err. typoth. (?).

[6]) De hoc loco vide p. 10, n. 3.

[7]) παρά debet esse pro περί. Cfr. paulo infra, v. 64: Καὶ εἰ μὴ χρήσιμος ὁ πλοῦτος, φησὶ, τίνος ἕνεκεν δέδοται παρὰ τοῦ θεοῦ.

v. 59 δέον] δέει [1]).
v² p. 293, v. 3 ᾧ ἐὰν βούλομαι] ὢ ἐὰν θέλω [2]).
v. 5 καὶ ἐγέλασα] κἂν ἐγέλασα.
v. 18 τῷ λεγομένῳ] τῶν λεγομένων.
XXII, 8(53) r¹ p. 296, n. h. v. 11 ἐν τῷ καιρῷ] ἐν καιρῷ.
v. 12 γλῶττα] γλῶσσα, ut v. 17 γλωσσῶν pro γλωττῶν.
οὕτω τότε] οὕτω καὶ τότε.
v. 13 γλῶσσαι subicitur verbis αἱ πολλαί.
v. 17 ἐδύνατο] ἠδύνατο.
v. 18 Ὅρα τοίνυν πῶς αὐτὸ καὶ καθαιρεῖ καὶ ἐπαίρει] ὅρα τοίνυν πῶς καὶ καθαίρει [3]) αὐτὰ καὶ ἐπαίρει.
v. 20 οὐκ ἀνθρώποις λαλεῖ, ἀλλὰ Θεῷ] ἀνθρώποις λαλεῖ, om. ceteris [4]).
v. 22 Πνεύματι λαλεῖ] πνεύματι δὲ λαλεῖ [5]).
v. 23 δόξῃ] δείξῃ.
v. 27 συμφέροντος] συμφερόντως.
p. 297, v. 1 καὶ παράκλησιν absunt ante καὶ παραμυθίαν.
v. 3 κατέχεσθαι] κατέρχεσθαι.
v. 4 ἀμφοτέροις κοινόν] κοινὸν ἀμφοτέροις.
v. 5 τούτῳ δέ] ταῦτα δέ.
r² v. 8 οὐκ ἔχοντες] μὴ ἔχοντες.
v. 9 ἑαυτοὺς μόνους om.
v. 12 rasura post μὲν αὐτῶν, in qua, ni fallor, μὲν αὐτῶν dittogr. scriptum fuit.
v. 24 ἐκτὸς εἰ μὴ διερμηνεύει] ἐ. εἰ μὴ διερμηνεύῃ [6]).
v. 32 Πάντας ὑμᾶς] πάντας ἡμᾶς.
v¹ v. 35 τότε λοιπόν] = corr.: pr. m. τὸ λοιπόν.
v. 37 = v. 24, quem vide.
δύνηται] δύναται.
v. 38 καί ponitur inter τοῦτο, et τό.
v. 45 Ἔστω γὰρ ὁ φθεγγόμενος γλώσσαις Παῦλος] ἔστω γὰρ παῦλος ὁ φθ. γλώσσαις.
v. 52 Τίς ἐστι Παῦλος] τί ἐστί παῦλος [7]).
v. 53 Ἀπολλώς] ἀπολλώ.
v² v. 57 τι om. ante εἴπω.
v. 58 καὶ δυνάμενον] τὸ δυνάμενον.
v. 60 ὧν ἀκούσαντες] ὧν οὐκ ἀκούετε. Post κερδάναντες sequitur ἀπελεύσεσθε, p. 298, v. 4, omissis p. 298, v. 1—3, qui sequuntur post συνίετε v. 4, præter quod v. 3 ἢ τὸ κιθαριζόμενον, præmissis τὸ αὐλούμενον, exciderunt.
p. 298, v. 2 μὴ δῷ] = pr. m.; corr. in marg. posuit δι [8]).
v. 4 συνίετε] συνεῖτε.
v. 7 καί post Καὶ γάρ abest.
v. 9 μηδὲ ῥυθμῷ] μὴ ῥιθμῷ.
v. 11 Καί γάρ] καὶ γὰρ καί [9]).

---

[1]) i. e. δέῃ.
[2]) Paulo infra, v. 12, M. cum L in eadem verborum coniunctione Ὢ ἐὰν θέλω.
[3]) De καθαιρεῖ et καθαίρει confusis vide coll. p. 161, v. 2.
[4]) E contaminatis v. 2 (I Cor. XIV): ὁ γὰρ λαλῶν γλώσσῃ (ita N. T.) οὐκ ἀνθρώποις λαλεῖ ἀλλὰ θεῷ, et v. 3: ὁ δὲ προφητεύων ἀνθρώποις λαλεῖ, repetenda esse videtur lectio libri L.
[5]) Ita in N. T. (I Cor. XIV,2).
[6]) N. T. (I Cor. XIV,5) διερμηνεύῃ.
[7]) N. T. (I Cor. III,5) τί δέ ἐστιν Παῦλος.
[8]) i. e. "μὴ διδῶ", quæ est var. lect. N. T. (I Cor. XIV,7).
[9]) καί particulam omissam in L, obviam in M. sæpe deprehendimus, et quidem, præmissis καὶ γάρ, his locis: 163,25, 171,48, 173,9, 187,28, 209,23, 262,37, 298,7, γάρ autem præmisso 160, n. h. 10, 162,29, 171,48, 222,33, 258,11, 277,14. Quibus locis subiungendi sunt hi: 161,31, 162,11, 163,28, 167,25, 168,54, 169,16, 172,37,58, 178,45, 179,28, 190,2,

v. 11 *ἐν τοῖς ἀνάρθροις*] *ἐν τοῖς ἐν ἄρθροις.*
v. 18 *ἐν τοῖς πνευματικοῖς*] *ἐν πνευματικοῖς.*
v. 20 *γάρ* post *καί* om.
σάλπιξ pro *σάλπιγξ.*
XXIV, 8(54) r[1] p. 320, v. 24 *τὸ πέλαγος*] *πέλαγος.*
v. 25 *ὑπομένοι*] *ὑπομένει.*
r[2] v. 48 *μεμολυσμένον*] *μεμολυσμένω*, præmissis *αἵματι καὶ ἐγκεφάλω.*
v. 49 *ἀλλὰ καί*] *ἀλλά.*
v[1] v. 63 *τηρῆσαι*] *ποιῆσαι.*
p. 321, v. 1 *δείκνυσιν ἡμῖν τὴν ἡδονήν*] *δείκνυσι τὴν ἡδονὴν ἡμῖν.*
v. 3 *ἰδεῖν*] *εὑρεῖν.*
v. 9 *Καὶ γάρ*] *καί.*
v. 11 *ποιοῦσιν*] *πάσχουσιν.*
v[2] p. 322, v. 8 *στεφανουμένου*] *στεφανομένου.*
v. 10 *μᾶλλον* abest.
v. 13 *χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ, καὶ τὰ ἑξῆς*] *ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν· χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ· ὧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν* [1]).
p. 321, n. h. v. 1 *περὶ τῶν*] *περιττόν* pr. m., corr. *περὶ τῶν* [2]).
v. 5 post *ἅψηται* inseritur *λοιπόν.*
λέγω τῶν νεύρων καὶ τῶν φλεβῶν] *λέγω νεύρων καὶ φλεβῶν.*
XXV, 1(56) r[1] v. 17 *πότὲ δὲ ἔλεγεν*] *ποτὲ ἔλεγεν.*
v. 20 *ἔστιζε*] *ἑστίαζε*, sed linea infra est ducta, crux in marg. apposita, et corr.[2] in ima marg. scripsit *αἰτίαζε* [3]).
v. 23 *Ποτὲ μὲν οὖν τοῦτο*] *ποτὲ μὲν| τοῦτο.*
v. 25 *ἡ ἀνάστασις*] *ἀνάστασις.*
v. 26 *Ταῦτα δὲ ἔπειθε*] *ταῦτα ἔπειθε.*
v. 28 *γενόμενα*] *γινόμενα.*
v. 30 *μετὰ μικρόν*] *κατὰ μικρόν.*
v. 31 *εἰσῆγεν*] *εἰσήγαγεν.*
βαδίζων] *προβαίνων*, sed in marg. corr.: *γρ. βαδίζων.*
r[2] v. 36 *προσωπεῖον*] *πρόσωπον.*
p. 322, n. h. v. 3 *τούτους θηρῶν λόχους*] *τούτου λόχους θηρῶν.*
v. 5 *Καὶ γάρ*] *καὶ γὰρ καί.*
v. 8 *μετὰ πολλῆς ἀκριβείας*] *μετὰ πολλῆς τῆς ἀκριβείας( )·* quæ apud M. sequuntur: *ἅπασιν ἐπιών. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὕστερον τέθεικε* absunt.
v. 13 *τῷ λόγῳ*] *τὸν λόγον.*
v[1] v. 20 *ἦν ἐκείνων*] *ἐκείνων ἦν.*
v. 27 *ἀδελφοί, φησί, τὸ Εὐαγγέλιον*] *τὸ εὐαγγέλιον ἀδελφοί*, omisso *φησί.* Corr.[1] positis litteris *α* et *β* [4]), ordinem restituit: *ἀδ. τὸ εὐαγ.*
v. 33 *ἐντεῦθεν προκατεβάλετο τῶν λεγομένων τὴν ἀπόδειξιν*] *ἐντεῦθεν τῶν λεγομένων| κατεβάλλετο τὴν ἀπόδειξιν.*
v. 38 *τοῦ αὐτοῦ*] *τὸ αὐτοῦ*, præmissis *τὸ ἑξῆς πάλιν.*
v. 42 *τῇ Παρθένῳ*] *τὴν παρθένον.*
v[2] v. 43 *τῇ οἰκουμένῃ*] *τὴν οἰκουμένην.*
p. 323, v. 1 *Ὁ καί*] *ὅ* [5]).

191,22, 192,21,51, 193,34, 200,7,62, 202,6,54, 203,11,42, 204,24, 206,25, 209,56, 210,1,53, 219,59, 220,10,26, 221,6, 222,4,25, 274,34, 276,10,31, 275, n. h. v. 1, 279,9, 285, n. h. 10, 291,5, 320,49, 323,1,24, 325,51, 329,11, 330,41. His tantum locis L exhibet, M. omittit: 192,4, 194,16, 199,58, 296,12, 297,38, 298,11, 322, n. h. 5, 323,24, 329,16,26.

[1]) Cfr. n. in p. 188, v. 50.
[2]) De *ττ* pro *τ* cfr. p. 24.
[3]) Similis crux apponitur *στίζων* 329,35 et linea eodem modo infra est ducta.
[4]) Ordinem, quem restituit corr., servant verba in N. T. (I Cor. XV,1).
[5]) N. T. (I Cor. XV,1) *ὅ*, non *ὃ καί* præbet.

v. 1 εὐηγγελισάμην] εὐηγγελισάμην ὑμῖν [1]).
v. 24 καί om. inter καίτοι et τοῦτο· in marg. autem scriptum fuisse credo.
ἀλλ' ἵνα αὐτούς] ἀλλ' ἵνα καὶ αὐτούς.
XXV, 3(55) r[1] p. 325, v. 24 κατακέκριται νῦν, δηλῶν] κατακέκριται· νῦν δηλῶν [2]).
r[2] v. 32 προστίθησι τὸ, Κατά] προστίθησι κατά.
v. 34 εἰρημένῳ] εἰρημένον.
v. 36 ἐννοήσας] = pr. m.; corr. ἐννοήσαι.
v. 38 οὐ abest post τοῦ θανάτου.
v. 51 καί om. ante διὰ τοῦ βάτου.
v. 54 δὲ ὑπὸ τοῦ θανάτου ita coartando et extra lineam scribuntur, ut appareat ab initio aliquid omissum fuisse.
v[1] p. 326, v. 13 Ἔπειτα] εἶτα, correctum, ni fallor, ex ἔπειτα [3]).
v. 16 ἔπειτα Ἰακώβῳ] ἔπειτα ὤφθη ἰακώβω [4]).
v. 19 τήν abest ante διὰ τῶν γραμμάτων.
v[2] v. 28 νῦν δέ] νυνὶ δέ.
v. 29 ἐφ' ἑκάστῳ] ἐφ' ἑκάστων [5]).
v. 30 φησί ponitur post alterum ὤφθη.
v. 33 τούτῳ πρώτῳ] τούτω πρῶτον [6]).
v. 34 Ποίοις δὲ δώδεκα ἐνταῦθά [7]) φησιν ἀποστόλοις] ποίους — ἀποστόλους.
v. 39 Διὰ τοῦτο οὐδέ] διατοῦτο δὲ οὐδέ.

v. 44 ἄνω] τὸ ἄνωθεν.
φασίν solito compendio formæ φησίν exaratur. Cfr. p. 10.
XXV, 5(58) r[1] p. 328, v. 19 προδιοικούμενος] προδιοικονομούμενος.
v. 20 εἶπεν, Ὀφείλετε] εἶπεν ὅτι ὀφείλετε.
v. 21 ὁ Χριστός] χς.
v. 30 Ὅτι ἐδίωξα τὴν Ἐκκλησίαν] διότι ἐδίωξα τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ [8]).
v. 35 γάρ om.
v. 38 ὕπτιον ποιήσῃ, φησί·] ὕπτιόν φησι ποιήσει.
v. 39 γέγονε] ἐγενήθη [9]).
v. 43 Οὐκ εἶπεν, Ἐτιμήθην, ἀλλ', Ἐκοπίασα absunt, præmisso v. 42 ἐκοπίασα, sed in inf. marg. corr.[1] post ἐκοπίασα v. 42 inserenda exaravit: οὐκ εἶπεν ἐτιμήθην. Infra erasa sunt alia, quæ haud dubie fuerunt: ἀλλ' ἐκοπίασα.
r[2] p. 329, v. 3 τοῖτο οὐ ποιεῖ] τοῦτο ποιεῖ.
v[1] v. 12 Εἰ μὴ γάρ] εἰ γὰρ μή.
ἐξηι τέλισε] ἐξευτέλησε.
v. 14 καλεῖν] ἀποκαλεῖν.
v. 16 Τὸν γὰρ μάρτυρα] καὶ γὰρ τὸν μάρτυρα.
v. 18 Ἦ οὐκ ἔχομεν] ἢ οὐκ ἔχωμεν· vide supra coll. in p. 171, v. 61.
v. 19 φαγεῖν καὶ πιεῖν] φαγεῖν πιεῖν· corr. καί supra versum add.
v. 25 et 27 ἀπέλαυσε] ἀπήλαυσε.

---

[1]) L cum N. T. (I Cor. XV,1) facit.
[2]) In N. T. (Joh. XVI,11) abest νῦν.
[3]) εἶτα est var. lect. N. T. (I Cor. XV,5).
[4]) L congruit cum N. T. (l. l. v. 7).
[5]) Gen. casus fortasse, quod sequuntur τῶν ἑωρακότων. Vide coll. in p. 149, v. 60.
[6]) "huic *primum*" Vers.
[7]) I Cor. XV,7.
[8]) L cum N. T. (l. l. v. 9). Paulo supra, v. 15, L cum M. in eodem loco dat ὅτι pro διότι.
[9]) = N. T. (l. l. v. 10). Infra, v. 41, L cum M. γέγονεν.

v. 26 *Εἰ γὰρ πλεῖον*] *εἰ γάρ| καὶ πλεῖον.*
v. 28 *σπουδήν*] *τὴν σπουδήν.*
Inter vv. 30 et 31, rubro colore scripta inseruntur hæc (vide p. 9): *ὅτι οὐδέ πλοῦτος ἡδονῆς· οὐ* [1])|| *πενία, ἀθυμίας ὑπόθεσις.* v² *καὶ ὅτι ἂν πρὸς τὴν μέλλουσαν ἀφορῶμεν, εὐχερῶς πενίαν φέρομεν· καὶ ὅτι διηνεκῶς δεῖ εὐθυμεῖν καὶ μὴ λυπῆσθαι* [2])· *εἰ μὴ μόνον ἐφ' ἁμαρτίαις.*
v. 35 *ἄνω καὶ κάτω*] *ἄνωθεν καὶ κάτω.*
v. 41 *Οὔτε γὰρ ῥαθυμῶν τις*] *οὔτε γάρ, |ἀθυμῶν τίς.*
v. 42 *ἔσται* abest.
v. 46 *πάλιν* om. ante *πρός.*
v. 48 *ῥαθυμεῖν* ita in rasura, ut credere liceat fuisse *ἀθυμεῖν* (= v. 41).
XXV, 6(57) r¹ p. 330, v. 6 *ἐφ' ἑκάστῳ*] *ἐφ' ἑκάστου.*
v. 7 *τῶν μὴ συμβάντων*] *τῶν συμβάντων.*
v. 8 *χρήματα*] *χρίμα·* de accentu vide p. 28.
v. 8 *ἀπέβαλες*] *ἀπέλεκες* [3]). In mg. corr.² *ἀπέβαλες.*
v. 10 *Εἰ τὰ μὲν ἀγαθὰ ἐδεξάμεθα παρὰ Κυρίου, τὰ δὲ κακὰ οὐχ ὑποίσομεν*] *εἰ τὰ ἀγαθὰ ἐδεξάμεθα ἐκ χειρὸς κυρίου· τὰ κακὰ οὐχ' ὑποίσομεν* [4]).
r² v. 24 *τότε* abest ante *δάκρυσον.*
v. 39 *πολλῷ σοῦ*] *σοῦ πολλῷ.*
v. 41 *κἀκεῖνος*] *ἐκεῖνος.*
v¹ v. 45 *τοὺς θορύβους*] *τοὺς φόβους.*
v. 48 *ἰδείς,* sed in mg. *ειδης.*
v. 50 *πλουτοῦντα*] *τὸν πλουτοῦντα.*
v. 52 *Μετὰ δὲ τοῦτον*] *μετὰ δὲ τοῦτο.*
p. 331, v. 6 *κέκτηται*] *κέχρηται.*
v² *πλείω παρέχῃς*] *πλεῖον παρέχῃς.*
v. 15 *δέ* ante *ἐθνῶν* abest.
v. 19 *ὅταν καί*] *κἄν.*
v. 20 *ἑτέρου κόσμου*] *ἕτερον κόσμον.*
v. 21 *ὁ λογισμὸς προϊών*] *προϊὼν ὁ λογισμός.*
v. 24 *λογισμὸν τόν*] *τὸν λογισμὸν τόν.*
v. 29 *τὸν ὕπαρχον*] *τὸν ὑπάρχοντα.*
καταβιβάσας τῷ λόγῳ] *τῷ λόγῳ καταβιβάσας.*

Hæc est lectionum farrago, quam præbet L. Apparet maiorem earum partem parvi faciendam esse, non tamen paucas bonas. A quibus æstimandis cur abstinuerim, lectorem edocui p. 42 [5]).

E paucis, quæ de libris suis aperit M., (vide p. 42, n. 1), non licet eruere, quæ omnino ad constituendum contextum Chrysostomeum codici L tribuenda sit vis. Singula tamen proferre libet, quæ pro virili parte imprimis illustrent, qua inter se utantur ratione L et cod. Reg. 1818 [6]):

---

[1]) Debet esse *οὐδέ.*
[2]) i. e. *λυπεῖσθαι.* Paulo supra pro *φέρομεν,* lege *φέρωμεν.*
[3]) Vide supra coll. in 151,5.
[4]) L prorsus congruit cum V. T. (Job. II,10).
[5]) Inveniuntur tamen variæ lectiones iudicatæ coll. in p. 52, v. 23, 150,1,2,23, 161,2,24, 167,14, 170, n. h. 21, 173,11, 283,28.
[6]) Hic codex finem ponit in p. 252, v. 16 M.

a) una cum Reg. exhibet verba, quæ contra *editos* omnes aut aliquem, ut Mignii utar verbo, præbet M. coll. in p. 160, n. h., v. 2 (vide p. 46, n. 1), v. 13 (vide n. 3), 169, n. h. 3, 172,32 (vide p. 51, n. 3), 225,8 (p. 62, n. 2).

b) Reg. adstipulatur, M. ab utroque abhorrente coll. in p. 150, v. 36, 155,33, 164,28, 167,14, (181,5), 181,6, 200,16, (201,17), 201,37, (203,8), 203,24, 210,36, 223,12 [1]).

Neque paucis locis nobis visi sunt interpretes (cfr. p. 42, n. 2) Chrysostomum vertisse ex exemplaribus L simillimis. Annotavimus hos, de quibus, velim adeas coll.: p. 51, v. 53, 52,12, 150,52, (151,1), 155,45, 160,9, 161,31, 170, n. h. 21, 171,27,52, 188,8, 189,15, 203,42, 206, n. h. 22, 210,18, 252,9, 280,44, 283,36, 292,52.

Perquam digni, qui observentur, sunt versus, quos e S. S. petivit Chrysystomus, quod non raro, ubi M. a textu, quem nos recepimus, declinavit, L eos cum S. S. congruentes præbet [2]). Exempla congessi hæc: V. T. Gen. VIII,9 (coll in p. 209, v. 43), Exod. XXXII,32 (209,32, 282,20, 285,27), Num. XXXI,8 (193,21), Job. II,10 (330,10), Psalm. XXXVI,1 (248,29), Esai. I,18 (195,9), LVII,18 (194,62), Dan. III,18 (150,49); N. T. Matth. XXII,39 (272,33), Marc. IX,44(46) (221,55), XV,16 (162,35), Joh. XVI,11, (325,25), I Cor. III,5 (297,52), VIII,7 (165,31,49), 8 (166,13,37), [11, (167,14)], X,4 (190,62), [5 (191,2)], 13 (197, tit.), 16 (200,30, 201,39), 19 (201,45), 28 (206, n. h. 12), [XI,6 (219,38)], XII,11 (249, n. h. 7, 252,48), 20 (253,14), 31 (267,54), XIII,5 (286, n. h. 19; cfr. 281,7), XIV,2 (296,22), 5 (297,24,37), XV,1 (323,1,2), 7 (326,16), 9 (328,30; cfr. 328,15), 10 (328,39) [3]).

Num his locis L ipsa Chrysostomi verba exhibeat, diiudicari non potest, nisi pluribus libris mss. diligenter excussis. Certum est non licere contendere locos e S. S. petitos in L nobis obvios servasse verba verborumque ordinem, quibus usum sit Chrysostomi exemplar S. S. De uno loco, I Cor. VIII,11, observavimus librarium exarasse legendi rationem a vero Chrysostomo alienam (vide p. 48, n. 6); quater correctorem deprehendimus exemplari suo, ut videtur, usum:

---

[1]) His vero locis L congruit cum M., Reg. aliam legendi rationem exhibente (vide M.): p. 51, v. 39, 52,47, 155,55, 163,27, 186,58, 189,23, 199,49,54, 205, n. h. 21, 220,44.

[2]) Versus e S. S. petitos, quos diductis litteris describendos curavi, contendi cum Tischendorfii editionibus V. (Lipsiæ 1860) et N. T. (Lipsiæ 1869—1872):

[3]) His autem locis a M. abhorrens L exhibet lectiones, quas inter varias collocavit S. S. editor, in textum autem non recepit: Matth. VIII,20 (206,12), Act. IV,32 (52,60), I Cor. IX,4 (171,61), X,9 (193,27), 10 (193,34), XII,13 (251,29), Hebr. XII,4 (198, n. h., 10).

bis enim variam lectionem pro ea, quam hodie editores agnoscunt, Chrysostomo obtrudit, I Cor. XIV,7 (298,2), XV,5 (326,13); semel ordinem turbatum restituit, I Cor. XV,1 (322, n. h. 27); semel addidit verbum a librario omissum I Cor. VII,35 (p. 159, v. 31). (Credibilius enim duco has correcturas ad exemplar N. T. factas esse quam ad alium librum ms. Chrysostomi).

Accedit, quod, si L cum M. contendimus, consentientes persæpe a nostro N. T. recedunt, non raro autem, L aberrante, M. ad illud accedit.

Supra veri simile docui esse exemplar, unde L descriptus est, accentibus non fuisse notatum [1]), minuscula autem scriptura usum esse (p. 43, n. 3, 7 etc.). Vix enim possumus, ut mihi quidem videtur, L deducere e codice uncialibus litteris scripto, nullo intercedente apographo, licet hoc illudve mendum potius ex eius modi libro quam e libro minuscula scriptura uso repetatur. Vide p. 51, n. 6. Correctorum manus passus est liber duorum (aut plurium), quorum alter, si non æqualis, at certe non multo recentior fuit librario ipso; qui ex alio libro addidit plura, quæ librarius aut in exemplari suo non habuit, aut non vidit [2]); alter autem corrector admodum recens fuit; de quo paulo infra.

Supra, p. 2—8, ostendere conatus sum, quantus olim esset huius libri ambitus. Quibus infortuniis factum sit, ut e quattuor partibus una tantum servata esse videatur, erui vix poterit hodie. Aliqua tamen de fatis suis narrat liber ipse. Charta enim, quæ inter involucrum et folia textu repleta adglutinata est, hæc præbet:

> ”Fragmenta hæc Homiliarum B. Joannis Chrysostomi in Epistolas Paulinas accepi partim a celeberrimo viro Daniele Lundio, Professore Ling. Or. in academia Upsalensi [3]), partim a cl. Magistro

---

[1]) Vide coll. in p. 161, v. 2 (p. 46, n. 4); cfr. coll. in p. 187, v. 14 et p. 63, n. 8. Concedendum tamen est hæc accentuum menda e remotiore etiam codice recepta esse posse.

[2]) Eiusmodi additamenta exstant coll. p. 51, v. 61, 150,15, 159,31, 162,28, 164,26, 168,52, 179,4, 180,41, 186,37, 189,50, 193,61, 196,26,38, 200,27, 202,65, 203,8, 250,9, 251,42,51, 255,44, 273,22, 282,29, 283,45, 284,14, 291,5, 328,43.

[3]) Daniel Lundius, n. 1666, mortem obiit 1747. In academia Upsalensi litteris studebat a. 1685—1691, quo anno magister creatus peregrinabatur a. 1692—1694 in Germania et Hollandia. In patriam reversus primum pastoris officio apud legionem Sudermanniæ, tum adiunctura theologica in academia Upsalensi functus, professor orient. linguarum in eadem academia erat a. 1703—1711, quo anno philologiæ musas valere iussit revertitque professor ad cathedram theologicam. Quod munus a. 1731 reliquit electus episcopus Strengnensis. Multa scripsit magnæque doctrinæ laude inter suæ ætatis viros linguarum orient. scientia instructos florebat.

Petro Hedelino [1]. Aromatum antea involucra fuerunt, in patriam nostram perlata e Græciâ, a comitibus itineris illustrissimi Herois Christophori Königsmarchii [2].

Er Benzelius Er filius." [3].

Benzelius librum cum editione Saviliana contulit; in foliorum enim initio annotavit paginam et versum Savilianum, ubi eorum textus incipiat, in fine autem (vide tab. pal.), ubi finem ponat. Unde apparet Benzelium folia in ordinem, quem nunc servant, disposuisse. Pauca quædam, quæ manu altera annotata esse indicavi, ei tribuenda puto.

Constat [4]) bibliothecam Lincopensem a. 1757 a vidua Benzeliana modico pretio (quatuor milibus thalerorum argenteorum) sibi paravisse libros Benzelianos et multos, ut tunc erant librorum copiæ (tria milia voluminum dicunt), et, qua erat possessor exquisita doctrina et iudicio, diligenter electos. Credere licet inter hos libros, quorum non pauci manu scripti erant, et græci et latini, etiam fuisse fragmenta hæc Chrysostomea.

---

[1]) Petrus Hedelinus videtur in academia Upsalensi, ubi litteris studebat a. 1701—1710, Lundio magistro usus esse. Hoc anno magister creatus, lector græcæ linguæ in gymnasio Carlstadensi constitutus est a. 1719. Mortem obiit 1721.

[2]) Philippus Christophorus Königsmarchius (von Königsmark), n. 1662, inimicorum vi in aula Hannoveranica periit a. 1694. Erat filius Conradi Christophori Königsmarchii, fratris Ottonis Guilelmi, qui dux exercitus reipublicæ Venetæ in bello contra Turcas gesto in obsidenda urbe, cui nomen est Negroponte, mortem oppetiit a. 1688. Patruum in hoc bellum secutus esse dicitur. Qui vero fuerint comites illi, quorum laudi tribuuntur perlata in patriam codicis nostri fragmenta, erui vix poterit.

[3]) Ericus Benzelius, n. 1675, e gente Benzeliorum fama celeberrima; longe tamen inter gentiles celeberrimus fuit. Filius erat Erici Henrici, Archiepiscopi Sueciæ. Quum alumnus academiæ Upsalensis per aliquot annos fuisset, peregrinans Germaniam Hollandiam Angliam Galliam a. 1697—1700 vidit consuetudinemque cum præstantissimis suæ ætatis viris (Fabricio, Leibnitzio, Gronovio, Montefalconio etc.) iunxit. Præfectus bibliothecæ Upsalensi a. 1702. Per annos 1723—1726 munere professoris theologiæ functus, electus est episcopus primum Gothoburgensis a. 1726, tum Lincopensis a. 1731. E vita decessit a. 1743, quum paulo ante archiepiscopus Sueciæ delectus esset. Magna rerum scientia ornatus erat; in historia litterarum Suecanarum inter principes locum tenet. Erat inter conditores Societatis Scientiarum Upsalensis.

[4]) Den Svenska Mercurius, Aprilis 1757, p. 704.

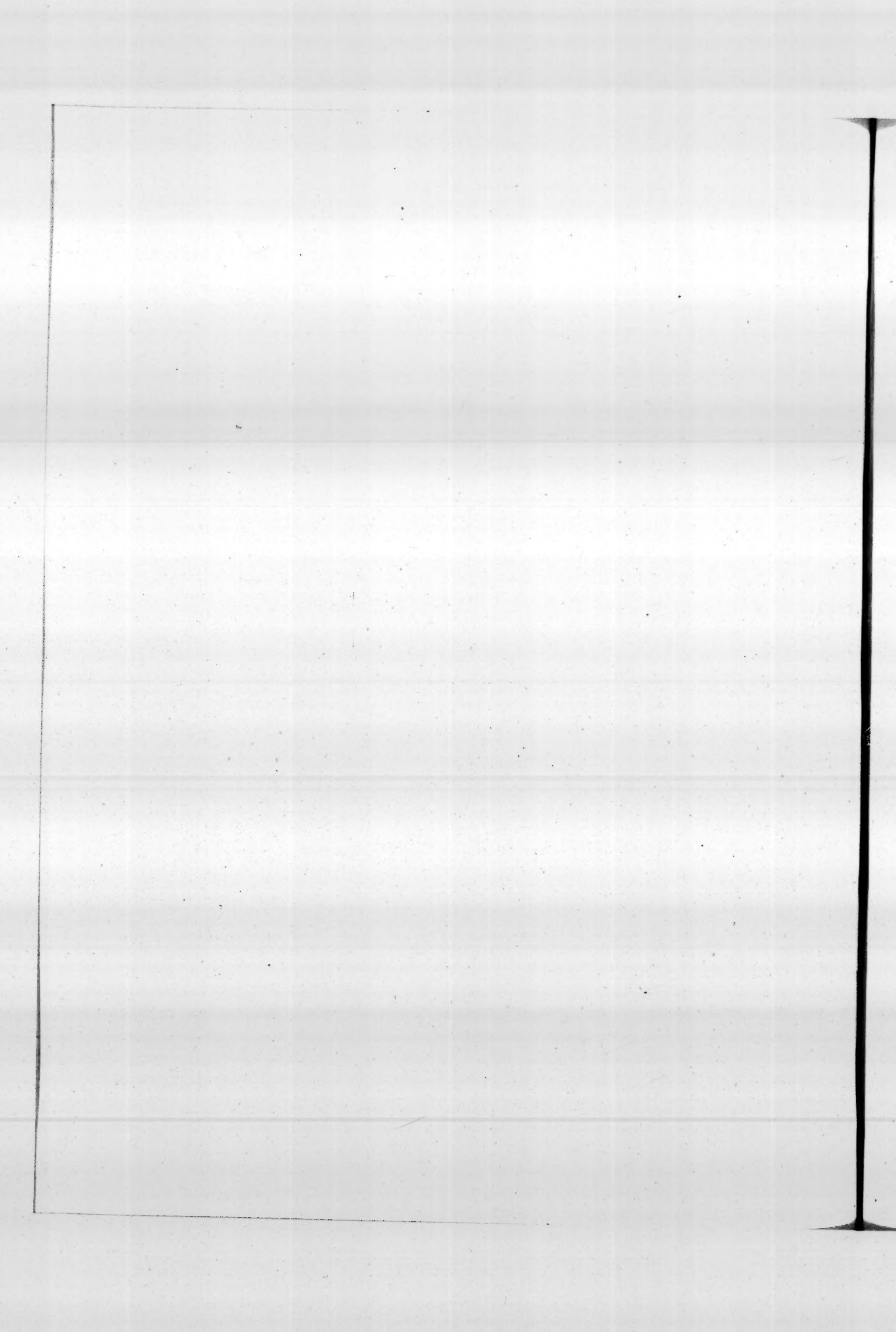
Inveniuntur passim annotata partim latine partim græce, ad contextum ipsum non pertinentia. Alia legi, alia maiorem difficultatem præbent, quam ut operæ pretium esse iudicem in iis interpretandis et tempus terere et oculorum aciem in periculum committere. Fol. 2 infra r² hoc legitur distichon, quod quin recte legerim, non dubito:

Ego de gloria
O quæ res hominum ferventes concoquis æstu
Et regis imperio gloria cuncta tuo.

Fol. 44 summa in mg. homo scribendi admodum imperitus scripsit:
Gubernator Livoniæ Ericus Dalberg in priori bello polonico invenit.

Apparet hæc prorsus non respicere posse fragmentum nostrum.

Appendix exhibens præcipua exempla, in quibus L ab M. abhorret, generatim exposita [1]).

A) M. uberiores quam L exhibet lectiones.

a) propter similia vocum initia similesve clausulas, vel propter similes voces easdemve litteras repetitas etc. omissa [2]):

coll. in p. 51, v. 49, 149,57, 150,37, 154,45, 162,28, 165,44, 167,22, 168,3,52, 171,54,61, 172,11,53, 173,11, 178,30,37, 179,28,35, 186,37, 187, n. h. 2, 189,59, 191,7,28,31,52, 192,43, 193,7, 195,63, 200,14,27, 201,39, 203,36, 205,19, 205, n. h. 21, 207,16, 208,30, 210,4,53, 219,42, 220,10, 222,59, 248,26, 250 n. h. 4, 251,42,51, 254,3, 256,41, 262,45, 267,41,46, 268,14,17, 269,2, 273,42, 276,10, 278,26, 280,51, 281,18,47, 290,56, 297,1, 298,3, 325,38, 328,43.

b) inter lineas omissa:

coll. in p. 52, v. 53, 150,55, 159, n. h. 14, 160, n. h. 10, 161,38, 167,57, 168,36,40, 172,7,33,58, 178,42, 179,48, 186,37, 189,17,50, 190,32, 191,52, 192,21, 197,4,8,35, 203,41, 206, n. h. 29, 207,42, 209,27,56, 211,8, 224,12, 249,7 bis, 250, n. h. 11, 251,1,59, 253,43, 254,27, 273,21, 274,30, 279,9, 321, n. h. 23, 329,41.

c) alia omittendi exempla, quæ cur omissa sint, omnino minus apparet:

coll. in p. 51, v. 38,56,61, 52,22,28, 149,50,63, 150,15,21 bis, 32,49,60, 151,1, 154,49, 155,12,34,48, 159,31, 160,17,29, 159, n. h. 20,22, 160, n. h. 22, 161,24,31, 162,3,11,22,29,31,34,36, 163,25,28,45,48, 164,26,28, 165,49, 166,1,6,15, 167,20,25,55,61, 168,2,40,49,54,65, 169,4,10,16,19, 170,18,22, 169, n. h. 16,23,24,26, 171,12,27,31,39,48,52,55, 172,12,37,56, 173,9,18, 178,45,61,64, 179,4,19,27,46, 180,9,10 bis, 21,39,41,45,54, 181,1, 186,45, 187,28, 188,5,8,26, 188, n. h. 7, 189,33,57,59, 190,2,31, 191,2,22,35,51,54, 193,31,34,61, 194,43, 195,28,38,44, 196,26,38, 197,3,40, 197 tit. 5, 199,55, 200.7,24,28,62, 201,1, 202,6,54,65, 203,11,40,42,59, 204,24,30,31,38,39,47, 206,22,25, 205 n. h. 23,24, 206, n. h. 22, 208,33, 209,23,37,42,43,51, 210,1,18,56, 219,36,59, 220,18,30,53, 221,14,15,55, 222,4,25,26,36,50, 223,37,39, 223, n. h. 2, 225,3,36, 248,29,32,36,37,60,61, 249,8, 250,9,12, 249, n. h. 1,3,7,19,24,28,37, 250, n. h. 40,44, 251,29,36,54, 252,48, 253,6,12,30,34,

---

[1]) Sæpe fit, ut lectio, quam ab M. alienam exhibet L, æquo iure ad diversa referatur genera, interdum etiam, ut, quo referenda sit, dubitetur. Quod monui, ne offendaris, si aut eundem locum ad diversa genera relatum invenies, aut tibi videor in disponendis diversitatis exemplis mihi non constare.

[2]) Syllabas vel voces, unde omittendi causa est profecta, diductis formis omnino excudendas curavi.

255,36,44, 256,49, 258,11, 257, tit., 262,33,50, 263,10,16,12, 264,15, 267,45,46, 269,7, 272,33,46, 273,22,26,38,42, 274,34,53,54, 275,28,38, 276,31, 275, n. h. 1, 277,14, 278,28,31,46, 280,1,15,32,44,50, 281,20,51, 282,8,12,29,59, 283,28,36,45,51, 284,7 bis, 14,24,28,56, 285,6, 285, n. h. 10,17, 290,27,36, 291,5,53, 292,19,35,44,56, 296, n. h. 11, 297,9,57, 298,7,18, 320,24,25,49, 321,9, 322,10, 321, n. h. 5,17,25,26, 322, n. h. 5,8,27, 323,1,24, 325,32,38,51,54, 326,19, 328,21,35, 329,3,19,42,46, 330,7,24, 331,15.

B) **L uberiores quam M. præbet legendi rationes:**

coll. in p. 51, v. 50,53 bis, 150,43, 154,43, 155,45, 160,30, 161,19, 167,29, 168,62, 169,19, 172,42, 173,9, 178,43, 179,42, 181,20, 190,4,62, 191,6, 192,4,54, 193,16, 194,16, 195,47 bis, 197,36, 199,7,58, 200,9, 201,45, 202,15,20, 203,24, 204,14,16,59, 205, n. h. 27, 206, n. h. 24, 207,11, 209,63, 210,4,6,18, 220,34, 222,16, 223,18, 225,27, 248,4,35,51, 249, n. h. 39, 250, n. h. 27,28, 251,65, 253,26,30,56, 254,25,54, 255,36, 256,5, 263,15, 268,49, 274,27,31, 276,40, 278,2, 282,15, 283,47, 284,1,51, 286,26, 291,38, 292,18, 296, n. h. 12,13,22, 297,38, 298,11, 321, n. h. 5, 322, n. h. 8, 323,2,24, 326,16,39, 328,20,30, 329,16,26,28, 330,50, 331,24.

C) **Diversitas lectionis in verborum ordine constat:**

coll. in p. 51, v. 50, 52,12,51, 149,51, 154,44, 160,18, 159, n. h. 2,14,20, 161,8,51, 162,21,35, 163,30, 164,1,9,41, 166,14, 167,26,39, 168,14,50, 169,10, 170,3, 170, n. h. 17, 171,50, 173,5, 180,28, 181,7,23, 187,41, 188,1, 189,53,61, 190,56, 193,47, 194,36, 195,23,37,41,43,52, 198,8, 197 tit. 3, 200,10, 204,20,37, 205,24, 206,10, 206, n. h. 16, 207,54, 208,34,59, 209,19,30, 210,33,36, 211,13,15, 220,45, 222,46, 224,6,15, 248,32, 249,5, 250, n. h. 26,41, 251,45, 252,32, 253,3,26,42,45,60, 255,35,39, 256,6,19,33, 257,13, 262,51, 263,25, 264,8,12, 267,46,54, 268,3,5, 273,5,25,55, 274,25,31,49, 276,15, 275, n. h. 4, 276, n. h. 9, 279,37,42,46,49, 280,13, 281,24,28,57, 282,30, 283,10,34,51, 284,51, 285,5, 285, n. h. 17, 291,1,30, 296, n. h. 18, 297,4,45, 298,1,4, 321,1, 322, n. h. 3,20,27,33, 326,30, 328,38, 329,12,16, 330,39, 331,21,30.

D) **Recensionum diversitatem forsitan hi loci testentur:**

coll. in p. 160, v. 30, 160, n. h. 12,18, 162,34–36, 166,15, 167,14, 169,10–11, 178,66, 180,61, 181,6, 188,50, 190,10, 194,62, 197,34, 198,44, 199,3, 206,9,26, 224,12, 250,15, 251,64, 253,26, 256,41, 258,14, 276,45, 284,48–51, 286, 24–27, 296,20, 297,60, 322,13, 330,10.

E) **Huic variarum lectionum generi se adiungunt loci, qui voces eodem fere significatu instructas commutarunt:**

coll. in p. 51, v. 28,32,57, 52,17,48, 149,39, 150,36,52, 151,5, 154,63, 159,28, 160, n. h. 2, 164,52, 165,42,49, 169, n. h. 10, 170,24,33, 172,57, 173,5, 178,64, 179,49, 180,49, 181,18, 186,25, 188,27, 189,15,45,61, 190,21,39, 192,59, 194,14, 195,12,57, 196,41,50, 198,19,43, 200,16,58,59, 201,14, 202,16,30,61, 204,2, 205,6, 205, n. h. 26, 206, n. h. 16,33, 207,10,28,33, 208,26,32,40,54, 209,57, 219,63, 220,3,20, 222,39, 223,12,14,18, 224,40, 225,35,38, 248,10, 249, n. h. 19, 252,44, 256,35, 262,43,56, 267,43,50, 268,51,66, 276,21,28, 277,37, 280,20, 281,8, 283,44,52, 284,6,10,28,36, 285,14, 286,16, 286, n. h. 6, 290,24,42,46,53, 291,5,38,56, 292,46, 293,3, 297,8, 320,63, 321,3,11, 321, n. h. 30,31,36, 326,44, 328,19,39, 329,14,35, 330,45.

F) **Sequuntur exempla, quæ formas vocum permutarunt:**

coll. in p. 51, v. 30,32,61, 52,8,49,60, 150,21, 151,2, 155,12,33,49,51, 160,8, 160, n. h. 9, 161,8,16,24,40, 162,1,2,16, 163,14,23, 164,3,28, 165,6,31,55, 166,13,20,22,24,31,37,60, 167,13,15,40,51,52,

168,9,11,17,20,47, 169,2,13, 169, n. h. 13,24,28, 170,23, 172,8,16,26,42,48, 178,49, 179,1,2,47, 180,10,11,35,41, 181,5, 186,31,44,49, 187,36, 188,1, 188, n. h. 5, 189,61, 190,13, 191,35, 192,3,53, 193,27, 194,42, 195,41,54,58, 196,25,29,38,48,54, 197,14,17,24,26, 198,12,24,25,35, 199,50, 200,30,39, 201,7,37,40, 202,38, 203,22,30,53,62, 204,14,23, 206,12,15, 205, n. h. 1,8,16,20, 206, n. h. 1,12,24, 207,46,53, 208,13,57,58, 209,30,32, 210,5,36,45,61, 211,5, 219,62, 220,7,35,44,51, 221,1,2,5,25,29, 30,43,60, 222,1,29,33,53, 223,3,4,6,7,24, 224,2,6,23, 223, n. h. 12, 225,3, 248,6,14,34, 250,1,8, 250, n. h. 2, 251,11, 252,24,41, 253,14,22,27,46, 254,5,10,13,32,36,38 bis, 45,48, 255,7,12,17,20,25,42, 256,4,30,39, 257,1 etc., 9,13, 258,7,12, 262,31, 264,2,15,24, 268,35,42, 272,33,34, 273,17,29,35 bis, 41,43, 274,5,12,24, 275,12, 276,20,25, 276, n. h. 2,7, 277,13,22,53,61, 278,38,41,48,53, 279,12,14,18,53, 280,23,37,57, 281,1,7,10,19,49,57, 282,20, 283,6,19,26,35,46, 284,31,47, 285,27, 286,9,21, 285, n. h. 13, 286, n. h. 19, 290,25,37,44,60, 291,31,42,46, 292,6,15,25,31,43,59, 293,18, 296, n. h. 17,18,27, 297,5,24,37,52, 298,4, 322,8, 321, n. h. 28,31, 322, n. h. 13,33,42,43, 325,34, 326,28,29,33,34,44, 329,18, 330,6,8, 331,6,20. (Cfr. p. 15—22 de confusis vocalibus).

G) **Accommodationis falsæ exempla videntur exstare his locis:**

coll. in p. 52, v. 60, 155,33, 162,1, 168,48, 194,27,44, 196,25, 197,17, 201,14, 202,21, 208,27, 222,6, 248,14, 250, n. h. 2, 252,9, 256,4, 264,6, 272,60,61, 280,19, 283,35, 284,12, 292,6, 320,48, 322,38.

H) **Glossema redolet L his locis:**

Coll. in p. 52,23, 150,23, 167,45, 178,66, 198,43, 220,34.

I) **Dittographiæ exempla his locis exstant:**

coll. in p. 163, v. 25, 180,56, 181,13, 186,58?, 195,17, 206,4, 253,21,49, 256,23, 263,1, 273,43, 279,43,46, 292,56, 297,12.

Cetera legendi varietatis exempla, quorum frequentia non admodum est magna, omnino vix licet in certa diversitatis genera distribuere.

Index græcus.

Summarium eorum, quæ hac ad Chrysostomum patrem symbola I continentur.

ὑμῖν τιμωρηθῶσι καὶ κατακρινεῖ· ὅτι
μηδὲ τοῖς ἑτέρων κακοῖς ἐσωφρο
νίσθημεν· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἀναγέ
γραπται ἐκεῖνα, ἵνα φυγόμεν αὐ
τῶν ζῆλον· διὸ τὸν δεῖνα καὶ τὸν δεῖ
να ἀφέντες, ἡμᾶς ἑαυτοὺς περι
σκόπωμεν· ἕκαστος γὰρ ἡμῶν ὑπὲρ
ἑαυτοῦ λόγον δώσει τῷ θεῷ· ἵν' οὖν
τὸν λόγον τοῦτον μετὰ καλῆς παρασ
χώμεθα ἀπολογίας, τὸν ἑαυτῶν
ῥυθμίσωμεν βίον· καὶ δαψιλῆ τὴν
χεῖρα ἐκτείνωμεν δεομένοις· ἴδω
μεν ὅτι ταύτῃ μόνῃ ἡ μὲν ἐστὶν ἀπολο
γίας τὸ δοξάσαι ἡμᾶς αὐτοὺς κατορ
θώσαντας τὰ ἐπιτεταγμένα
ἑτέρα δὲ οὐδεμία· κἂν ταύτην ἐνδῶ
μεν παρασχεῖν, τὰς ἀφορήτους
ἐκείνας ὀδύνας τῆς γεέννης δια
φευξόμεθα καὶ τῶν μελλόντων
ἐπιτευξόμεθα ἀγαθῶν· ὧν γένοι
το πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν· χάρι
τι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ·
ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς
τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων
ἀμήν :~

Οὐκ οἴδατε ὅτι οἱ τὰ ἱερὰ ἐργαζό
μενοι ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐσθίουσιν; οἱ
τῷ θυσιαστηρίῳ προσεδρεύον
τες τῷ θυσιαστηρίῳ συμμερί
ζονται; οὕτως καὶ ὁ κύριος διέταξε
τοῖς τὸ εὐαγγέλιον καταγγέλλουσιν
ἐκ τοῦ εὐαγγελίου ζῆν: κεφάλαιον ~
Πολλὴν ποιεῖται σπουδὴν ἀποδεῖξαι

μὴ κεκωλυμένον τὸ λαμβάνειν· διὸ ἐπὶ
τοσαῦτα ὅσα ἔμπροσθεν, οὐκ ἠρ
κέσθη· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὸν νόμον χω
ρεῖ· οἰκειοτέρων τοῦ προτέρου
παράδειγμα ὑποδείξας· οὐδὲ γὰρ ἦν
ἴσον τοῦ Μωσέως παραγγελίαν εἰσάγειν
καὶ ἐν τοῖς περὶ ἱερέων νόμον
ἐπὶ τούτου κείμενον ἀναγνῶναι.
Σκόπει δέ μοι κἂν τούτῳ τὴν σύνεσιν
τοῦ Παύλου· πῶς μεταχειρίζεται τὸ
πράγματος μεγαλοπρεπῶς· οὐ δὲ
γὰρ εἶπεν οἱ τὰ ἱερὰ ἐργαζόμενοι
ἐκ τῶν προσφερόντων λαμβάνου
σιν· ἀλλ' ἐπὶ ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐσθίουσιν·
ἵνα μὴ τὸ εἰληφέναι τοὺς λαμβάνοντας ὀνειδί
ζονται· μή τε οἱ παρέχοντες ἐπ
αίρονται. διὸ καὶ τὸ ἑξῆς οὕτως τέθεικεν·
οὐδὲ γὰρ [illegible] οὐδὲ ἐν ταῦτα ἀπὸ τῶν
οἱ τῷ θυσιαστηρίῳ προσεδρεύοντες
ἀπὸ τῶν θυόντων λαμβάνουσιν·
ἀλλὰ τῷ θυσιαστηρίῳ συμμερίζονται·
τὰ γὰρ προσαχθέντα, οὐκ ἔτι
τῶν προσενεγκόντων, ἀλ
λὰ τοῦ ἱεροῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου·
Καὶ οὐκ εἶπεν ὅτι τὰ ἱερὰ λαμβά
νουσιν, ἀλλ' ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου
ἐσθίουσι· δηλῶν πάλιν τὴν
μετριότητα· καὶ ὅτι οὐ χρηματίζε
σθαι δεῖ· οὐδὲ πλουτεῖν· εἰ δὲ λέγει
ὅτι τῷ θυσιαστηρίῳ συμμερίζονται·
οὕτω μερίδα δείκνυσι λέγων· ἀλλ'
τὴν ἐξ ὀφειλῆς διδομένην αὐτοῖς
παραμυθίαν· καίτοι τὰ τῶν ἀπο
στόλων, πολλῷ μείζονα ἦν· ἐκεῖ
γὰρ τιμὴ ἦν ἱερωσύνη· ἐνταῦθα
δὲ κίνδυνοι· καὶ σφαγαὶ καὶ φόνοι· 381,25

Fragm. Linc. Chrysostomi (saec. XII.) fol. XIII.5(13)v

De oratorum Atticorum in oratione obliqua temporum et modorum usu.

Scripsit

NILS SJÖSTRAND.

In syntaxi Græca cognoscenda et exponenda tot viri docti tamque clari operam collocarunt, ut forsitan vix opus esse videatur tironis meam accedere opellam, quo res jam cognita planius exponatur. Nam quæ hac de re scripserunt KRÜGER [1]), KÜHNER [2]), MADVIG [3]), CHR. CAVALLIN [4]), AKEN [5]), plures rerum grammaticarum scriptores præstantissimi, ejus modi sane sunt, ut attente legentis studium et diligentiam multo magis quam sollicite recensentis notationem ac reprehensionem requirant. Neque vero id ago, ut, quæ statuerunt illi, ego refutem. Sed quemadmodum ceteris in rebus sæpissime usu venire solet, ut qui magnam rem tractandam susceperunt, quamvis recte de eis, quæ gravissima sunt, omnino judicent, tamen in rebus singulis nonnulla eos fugiant, quæ ad totam rem illustrandam non sine aliquo momento habenda sint; sic credebam etiam

---

[1]) K. W. KRÜGER, Griechische Sprachlehre für Schulen, 4 Aufl. Berlin 1862.

[2]) R. KÜHNER, Ausführliche Grammatik der griechischen Sprache, 2 Aufl., Hannover 1870.

[3]) J. N. MADVIG, Græsk Ordføiningslære, 2 Udgave, Kjøbenhavn 1857. — Syntax der griechischen Sprache, 2 Aufl., Braunschweig 1884. — Bemerkungen über einige Puncte der griechischen Wortfügungslehre, Göttingen 1848.

[4]) CHR. CAVALLIN, Grekisk Syntax, Lund 1879 (In locis laudandis hanc editionem præcipue secutus sum). — Grekisk Syntax i Sammandrag, Lund 1887.

[5]) A. F. AKEN, Die Grundzüge der Lehre von Tempus und Modus im Griechischen, Rostock 1861.

in hac re facile fieri posse, ut hoc non nimis artum spatium scrutanti mihi aliquid obveniret, quod rite erutum et in lucem prolatum ad lacunam vel minimam syntaxis Græcæ explendam adjuvaret.

Hac fiducia ductus opus aggressus sum haud ignarus, quamquam rem novam tractaturus eram, tamen me non novam viam ingredi. His enim nostris temporibus commentationes ad syntaxim Græcam illustrandam pertinentes neque raræ sunt et a viris doctis maxime commendantur. Ut M. SCHANTZ ille in præfatione commentationis, quæ inscribitur ”Entwickelungsgeschichte der Absichtssätze von D:r Philipp Weber, Würzburg 1884—85,” quem libellum infra non semel laudabo, cum multa tum hæc dicit: ”Eine historische Syntax der griechischen Sprache ist eine Aufgabe, der sich die Philologie nicht mehr lange entziehen darf. Für die Lösung derselben steht aber nur ein Weg offen: *Erforschung aller syntaktischen Phänomene durch alle Autoren in chronologischer Reihenfolge hindurch.*” Idem in extremo hoc exordio se sperare profitetur fore, ut per discipulos hoc optatum brevi consequatur.

Neque tamen opus est externorum nomina afferre. Nam S. I. CAVALLIN nostras, cujus doctissimi viri omnes fere commentationes in singulorum scriptorum orationis obliquæ temporum et modorum usu inquirendo versantur, quantum hujus modi commentationibus profici posset, satis ostendit. Ac grata mente profiteor unam [1]) ex ejus commentationibus legenti mihi placuisse illius præceptoris mei optimi ita sequi exemplum, ut, quemadmodum ille de Xenophonteo temporum et modorum usu scripsisset, sic ego de oratorum Atticorum usu scriberem. Itaque eundem rerum ordinem eandemque disputandi rationem, quibus ille usus erat, secutus, quamquam hujus commentationis titulo, ne longus fieret, hoc non satis indicavi, tamen, quoniam in eis orationis obliquæ enuntiationibus primariis, quæ a temporibus primariis pendent et finito modo utuntur, modi et tempora immutata retinentur [2]), de temporibus et finitis modis earum tantum enuntiationum primariarum, quæ ad præterita tempora referuntur, disputationem institui. — Ac si quis quæsiverit, cur de quibus scriberem oratores potissimum elegerim, ei respondebo Xenophonte excepto vix quemquam ex scriptoribus Atticis pro operum magnitudine majorem hujus rei exemplorum aut largitatem aut

---

[1]) De Xenophonteo temporum et modorum usu in enuntiationibus orationis obliquæ primariis ad tempora præterita relatis, Act. Univ. Lund. Tom. XVI—XVII.

[2]) CHR. CAVALLIN, Grek. Synt. § 190. 1.

varietatem præbere quam quemvis de majoribus saltem oratoribus, id quod minus exspectares, præsertim cum ex paucitate illa exemplorum ex eis sumptorum, quæ ad consecutionem temporum et modorum illustrandam et a Kühnero et a Krügero allata sunt, hoc minime suspicari liceat.

Sed antequam ad rem propositam me confero, meum esse puto commemorare, quamquam in oratoribus legendis multis singulorum oratorum editionibus usus sum, tamen in locis afferendis has me secutum esse editiones, a quibus si decessi, id notavi et, quæ esset codicum lectio, sive ea servanda videbatur sive respuenda, semper indicavi:

Antiphontis orationes et fragmenta — ed. Fr. Blass, ed. altera correctior, Lipsiæ 1881.

Andocidis orationes edidit Fr. Blass, Lipsiæ 1871.

Lysiæ orationes ad codicem Palatinum nunc denuo collatum rec. Carolus Scheibe, ed. altera aucta et emendata, Lipsiæ 1884.

Isocratis orationes rec. G. E. Benseler, Lipsiæ 1851.

Isæi orationes cum fragmentis — ed. H. Buermann, Berolini 1883.

Lykurgos' Rede gegen Leokrates erkl. von A. Nicolai, 2 Aufl., Berlin 1885.

Aeschinis orationes rec. A. Weidner, Berolini 1872.

Demosthenis orationes ex recensione Guilielmi Dindorfii, ed. tertia correctior, Lipsiæ 1871.

Hyperidis orationes quattuor cum ceterarum fragmentis ed. Fr. Blass, ed. altera, Lipsiæ 1881.

Dinarchi orationes III recognovit — E. Mætzner, Berolini 1842.

Quoniam autem id mihi non proposui, ut, quæ cujusque oratoris veræ ac germanæ essent orationes, quæ spuriæ, inquirerem, hac in re editores modo allatos prorsus secutus sum.

Postremo docebo, quibus compendiis in oratorum nominibus afferendis usus sim:

A. = Antiphon, *Ae.* = Aeschines, *And.* = Andocides, *D.* = Demosthenes, *Din.* = Dinarchus, *I.* = Isocrates, *Isæ.* = Isæus, *L.* = Lysias, *Lyc.* = Lycurgus, *Hyp.* = Hyperides, *Ps. Ae.* = Pseudo-Aeschines, cetera.

Jam vero primum omnium satis constat in eis orationis obliquæ enuntiationibus primariis, quæ a præteritis temporibus pendent et finito modo utuntur, aut omnino eadem, quæ in oratione recta usurpata sunt, retineri tempora et modos, aut indicativum, nisi hypotheticus est, et conjunctivum in optativum transgredi, aut denique indicativo retento præsens in imperfectum mutari et perfectum in plusquamperfectum [1]). Quando autem orationis obliquæ aut nulla omnino aut tantum modorum aut denique temporum tantum fieret mutatio, ut, nondum exposito et examinato singulorum scriptorum scribendi usu, suo jure pro certo statuere non potuerunt rerum grammaticarum scriptores, ita hac commentatione conatus sum, quis esset oratorum hac in re loquendi usus, exponere et exemplis quam potui diligentissime allatis et examinatis ostendere, si non quibus causis ductum ex oratoribus aliquem aliquo loco aliqua structura usum esse, ubi alia non posset usurpari, statuendum esset, quod vix credo quemquam umquam statuere posse, at certe quam sæpe singula structurarum genera usurparentur, et quando potissimum hoc, non aliud inveniretur; quibus ex rebus aliqua tamquam regula singulorum generum usus exsisteret.

In pertractanda autem re proposita hunc ordinem sequar, ut primum de eis enuntiationibus, quæ a particulis ὅτι et ὡς incipiunt et ad dicendi, declarandi, sentiendi verba referuntur, disputationem instituam, tum de eis enuntiatis, quæ ab eisdem particulis incipientia ad verba affectuum, laudis, criminis referuntur, nonnulla afferam, deinde de interrogationibus obliquis quæstionem faciam, tum de eis enuntiatis, quæ ab ὅπως (l. ὡς) particula incipientia ad verba curandi, cavendi referuntur, nonnihil disputem, denique de eis enuntiatis, quæ a particula μή incipiunt et ad verba timendi, cavendi referuntur, nonnulla quæram.

Has commentationis partes pertractatas sequetur brevissima singulorum oratorum collatio, qua appareat, quænam sit eorum hac in re discrepantia, quinam consensus. Neque enim, cum eos omnes pro uno quasi corpore existimarem atque in hac re non magis inter se dissimiles invenissem, quam idem orator in aliis orationibus sui esset dissimilis, animum inducere potui de uniuscujusque usu singillatim disputare, veritus ne res nimis dissiparetur.

---

[1]) S. I. Cavallin, l. l. pag. 1.

Sed quoniam in eo est, ut de temporibus et modis earum enuntiationum, quæ ad tempora præterita referuntur, disputationem instituam, proposito conveniens est nonnulla præmittere, quibus exponam, quæ verbi formæ præteritum tempus indicent. Cum vero hac de re non copiosius quam doctius disputaverint et CHR. CAVALLIN [1]) et S. I. CAVALLIN [2]), quam brevissime afferam ea, quæ omnino constare videntur, et paulo diutius commorabor in eis, quæ apud oratores hac in re præcipue animadvertenda sunt.

Ac primum quidem apparet per *imperfectum*, *plusquamperfectum*, *aoristi indicativum* præteritum tempus significari, denique per *præsens historicum*, post quod, ut apud Xenophontem [3]), ita apud oratores sæpius indicativus restat, id quod apud oratores quidem etiam post cetera tempora præterita fieri meo jure contendo. Et quod dicit S. I. CAVALLIN l. l. apud Xenophontem post præsens historicum aoristi optativum numquam fere usurpari, apud oratores unum tantum hujus modi exemplum invenitur: *Ps. I.* 17. 12 *λέγει λόγον δεινότατον, ὡς ἐγὼ καὶ M. — ἓξ τάλαντ' ἀργυρίου λάβοιμεν παρ' αὐτοῦ.* At post præsens logicum in enuntiatis explicativis a particula *ὡς* incipientibus aoristi optativus duobus locis, *D.* 56. 21, *Ps. D.* 59. 5, legitur, vide infra pag. 7. Præterea optativus aoristi legitur post participia verborum timendi ad præsentia historica relata his tribus locis: *Isæ.* 1. 10, *D.* 39. 3, 50. 51. Neque tamen hi loci quidquam habent, quod mireris, cum præsertim constet post verba timendi aoristum et longe sæpissime usurpari et semper fere habere futuri temporis significationem.

Sed præter has jam allatas verbi formas præteritorum temporum vicibus fungi et cum optativo conjungi possunt:

1) qui a tempore præterito pendent *optativi* (et in enuntiationibus explicativis, ut *And.* 1. 115 *ἔλεγεν, ὅτι — ἀκούσειεν, ὅτι ἐγὼ θείην τὴν ἱκετηρίαν*, et in finalibus enuntiatis, ut *L.* 23. 10 *ἔδοξέ μοι χρῆναι — παραγενέσθαι, ἵν' εἰδείην — ὅ τι λέγων ἀφαιρήσοιτο*), *infinitivi* et *participia* [4]),

---

[1]) Grek. Synt. § 191.

[2]) l. l. pag. 4 seqq.

[3]) S. I. CAVALLIN, l. l. p. 4.

[4]) Etiam participia ad optativos relata, qui a tempore præterito pendent, cum optativo conjungi possunt, ut *L.* 9. 5 *ἐπυθόμην, ὡς καὶ δήσειν με ἀπειλοῖεν, λέγοντες (= καὶ λέγοιεν), ὅτι — Π. ἐνδημοίη.*

2) qui a primario etiam tempore verborum dicendi et sentiendi pendent *infinitivi* [1]) *aoristi*, ut *D.* 24. 213, ubi indicativus et optativus conjuncti leguntur, *λέγεται — εἰπεῖν, ὅτι αὐτὸς ἡγεῖται ἀργύριον μὲν νόμισμ' εἶναι —, τοὺς δὲ νόμους ἡγοῖτο νόμισμα — εἶναι*, itemque *infinitivi* et *participia præsentis*, cum ad imperfectum respondent, ut *A.* 5. 39 *ἐγώ φημι ταῦτα μὲν οὐ λέγειν αὐτόν, ὅτι δὲ ἐξάγοι ἐμὲ — καὶ ὅτι — καταποντώσειε*. — *L.* 10. 25 *τίς οὐκ ἂν ἐλεήσειε Διονύσιον — λέγοντα, ὅτι δυστυχεστάτην εἴημεν στρατείαν ἐστρατευμένοι —;*

Tempora autem *historica* cum *ἂν* juncta, quamquam præteritum tempus indicant, tamen fere numquam cum optativo conjunguntur [2]). Unum tantum inveni exemplum et quidem in enuntiato explicativo, ubi optativus cum indicativo conjungitur, *L.* 12. 48 *εἴπερ ἦν ἀνὴρ ἀγαθός, ἐχρῆν ἂν — μηνυτὴν γίγνεσθαι περὶ τῶν εἰσαγγελιῶν ἁπασῶν, ὅτι ψευδεῖς εἶεν, καὶ Β. καὶ Ἀ. οὐ τἀληθῆ μηνύουσιν, ἀλλὰ — εἰσαγγέλλουσιν* [3]).

Postremo afferenda sunt nonnulla exempla, ubi *perfecti indicativus, vere præsentis indicativus, optativus cum ἂν* conjunctus cum optativo connectuntur,

---

[1]) Participium autem aoristi ad tempus primarium relatum hoc tantum loco cum optativo conjungitur: *D.* 34. 17 *ἀκούετε, ὅτι οὐδαμοῦ γέγραπται ἐν τῇ παραγραφῇ, ὡς ἀποδέδωκε τὸ χρυσίον, καὶ ταῦτ' ἐμοῦ διαρρήδην γράψαντος εἰς τὸ ἔγκλημα, ὃ ἠκούσατ' ἀρτίως, ὅτι οὔτε τὰ χρήματ' ἔνθοιτο εἰς τὴν ναῦν οὔτ' ἀπέδωκε τὸ χρυσίον*, sed cum indicativo his locis: *D.* 34. 46 *οὗτος μὲν εἰς ἐκεῖνον μόνον ἀναφέρει τὴν ἀπόδοσιν, ἐγὼ δ' εἰς — τοὺς ἀκούσαντας αὐτοῦ, ὅτι* (*ὅτε*?) *οὐκ ἔφη ἀπειληφέναι τὸ χρυσίον*. — *D.* 19. 61, 34. 47, *Lyc.* 93.

[2]) Contra cum indicativo conjunguntur sæpissime et quidem in enuntiatis, quæ ab *ὅτι* et *ὡς* incipiunt, his locis: *præs. I.* 4. 7, 15. 105, Ep. 9. 6, 8. 74, *Isæ.* 12. 12, *A.* 1. 11, *L.* Aposp. 54 (præs. et perf.), *I.* 13. 4, *Isæ.* 4. 6, *D.* 19. 214, 58. 27, *L.* 3. 2, 32. 1, *I.* Ep. 9. 6, *Ae.* 1. 89, *D.* 55. 9; *imperf. A.* 6. 24, 27, *Isæ.* 3. 74, *Ps. D.* 47. 29, *L.* 4. 4, *I.* 12. 123; *perf. D.* 29. 2; *aor.* et *plusqpf. D.* 28. 2; *aor. Isæ.* 9. 11, *Lyc.* 116, *D.* 18. 241, *Isæ.* 3. 33; *fut. D.* 19. 24; *aor. cum ἂν Isæ.* 11. 29; in interrogationibus obliquis: *præs. I.* 8. 58, 10. 21, *D.* 24. 146 (bis), *Ps. D.* Ex. 1, 44, *D.* (9. 45), 39. 2; *imperf. D.* 55. 7; *impf.* et *aor.* L. 4. 10, *D.* 18. 233; *perf. I.* 19. 2; *aor. L.* 4. 15, *I.* 19. 28, *Isæ.* 4. 4.; *fut. L.* 4. 7, *D.* 19. 40; (*aor. opt. cum ἂν I.* 5. 105); post verba curandi legitur *fut. ind. D.* 23. 15, 45. 34, *Ps. D.* Ex. 32 (Post verbum timendi *aor. conj. L.* 12. 98, *D.* 21. 128).

[3]) Cfr. autem etiam *L.* 14. 21 *οὐκ ἂν εἶχον, ὅτου ἡγοῦντο*, ubi omnes fere post *Marklandium* editores legunt *ἡγοῖντο*. Sed neque hoc exemplum: *Ps. D.* 49. 24 *οὐκ ἂν αὐτὸς ἡγεῖτο ἀποροῦντα τοῦτον ἔχειν, ὁπόθεν εἰσπράξειε τὸ ἀργύριον* huc referri potest, nam *ἂν* ad infinitivum *ἔχειν*, non ad *ἡγεῖτο* referendum est, neque hoc: *D.* 41. 29 *οὐκ ἐπέτρεπον ἂν αὐτῷ λέγειν, ὅτι τύχοι*, nam *ὅτι* = *quidquid*. Ceterum hoc loco Madvig, "Bemerkungen" pag. 19, *ἔτυχεν* necessario legendum dicit et præterea codicis Σ auctoritate ductus cum Baitero et Sauppio *ἂν* particulam deletam vult.

ut *Ps. D.* 47. 13 *μεμαρτυρήκασιν, ὡς ἐγὼ οὐκ ἐθέλοιμι ἀναβαλέσθαι, ὁ δὲ Θ. κελεύοι*, ubi tamen perfectum idem fere valet atque aoristus. Eodemque modo explicandus est hic locus Demosthenicus: *D.* 52. 22 *αὐτό γε τοῦτο μόνον οὐ τετολμήκασι — μαρτυρῆσαι, ὡς κατήγετο παρὰ τούτῳ ἐκεῖνος, εὖ εἰδότες, ὅτι διὰ βασάνου — ὁ ἔλεγχος ἤδη ἔσοιτο, εἴ τι τοιοῦτο ψεύσοιντο.* — Difficiliores autem ad explicandum sunt hi loci: *D.* 56. 21 *τούτου τεκμήριον λέγει, ὡς ἄῤ ἐκ τῆς Ῥόδου μισθώσαιτο πλοῖα καὶ δεῦῤ ἀποστείλειε τῶν χρημάτων ἔνια* et *Ps. D.* 59. 5 *καὶ νῦν ἔτι, ἄν που λόγος γένηται, παρὰ πάντων ὁμολογεῖται, ὡς τὰ βέλτιστα εἰπὼν ἄδικα πάθοι.* Atque illius quidem exempli explicationem vidi nullam; sed hoc KÜHNER ita interpretatur: "*καὶ νῦν ἔτι ὁμ., ὥσπερ καὶ πρόσθεν ὡμολογεῖτο, ὅτι . . πάθοι*" [1]). Sed ut hoc rectum sit, id quod equidem negare non audeo, tamen animadvertendum est omnibus eis locis, ubi non modo nullam novam sententiam, quæ tempore præterito utatur, addi opus sit, sed jam adsint duæ enuntiationes, quarum alterius verbum sit tempus præteritum, alterius primarium et ex utra enuntiatione sententia ab *ὅτι* vel *ὡς* incipiens regatur non certo dijudicari posse videatur, semper (excepto uno loco, *Ps. D.* 47. 46 *παρασχόμενος ταύτην τὴν μαρτυρίαν, ἣν ἄλλος μὲν οὐδεὶς μεμαρτύρηκεν, ὁ δ' ἀδελφὸς καὶ ὁ κηδεστής, ὡς ἐθέλοι τὴν ἄνθρωπον παραδοῦναι, ἐξηπάτησε τοὺς δικαστάς*, ubi tamen enuntiatio relativa, in qua est tempus primarium, parenthesis vice fungitur itaque optativus legitimus est — cfr. etiam *And.* 1. 40) indicativum retineri, ut *L.* 10. 6 *ἐρεῖ, ἅπερ ἐτόλμα λέγειν, ὡς οὐκ ἔστι*, et præterea *I.* 15. 289, *Isæ.* 3. 78, 6. 57, (*Ae.* 2. 90), *D.* 23. 110, 36. 18, *Ps. D.* Ep. 2. 7 (*Lyc.* 90 potentialis). Utcumque vero est, hi loci et a Demosthenis et a ceterorum oratorum scribendi usu prorsus abhorrent. Cfr. tamen *And.* 3. 34 *φημὶ — ἄνδρα στρατηγὸν — εἰδότα, ὅ τι πράττοι, δεῖν τοὺς πολλοὺς — ἄγειν ἐπὶ τοὺς κινδύνους.*

Legitur *D.* 16. 5 *οὐ γὰρ ἐκεῖνό γ' ἂν εἴποιμεν, ὡς ἀνταλλάξασθαι βουλοίμεθ' ἀντιπάλους* —, quod MADVIG (Bemerkungen, pag. 21) in *βουλόμεθα* emendare vult, KÜHNER autem, l. l. § 399. 6 b an. 6, *βουλοίμεθ' ἂν ἀντιπάλους* legere mavult. Et si emendatione opus sit, hanc præferam. — *Isæ.* 9. 18 *οὐκ ἂν ἔχοιμι, ὅπως ὑμῖν παρασχοίμην*, quod, quantum scio, nemo mutavit.

---

[1]) Cfr. præterea KÜHNER. Ausf. Gramm. § 551. 2, ubi eodem modo explicat notissimum illud exemplum Thucydidium I. 38 (*οἱ Κερκυραῖοι*) *πολεμοῦσι λέγοντες, ὡς οὐκ ἐπὶ τῷ κακῶς πάσχειν ἐκπεμφθείησαν,* "indem sie sagen, wie sie auch seit ihrem Abfalle sagten, dass."

Neque hoc loco: *L.* 21. 21 *οὐκ ἂν ἔχοιμι, ὅ τι τούτου μεῖζον αὐτοῖς εὐξαίμην κακόν*, ubi AKEN docet a sententia regenti *ἂν* particulam facile posse suppleri. — Cfr. *L.* 1. 1. — At *Din.* 3. 19 particulam *ἂν* addendam omnes præter MÆTZNERUM editores docuerunt et cum BEKKERO legendum: *χρὴ — ὑμᾶς — δεῖξαι — εἰδότες, ὅτι μετὰ μὲν δικαιοσύνης — ἀμυνούμεθα —, μετὰ δὲ δωροδοκίας — οὐδεμί' ἂν πόλις σωθείη.* — Itemque his locis particula *ἂν* jure addenda: *L.* 5. 5 *οὐκέτι σκέψονται, ὅ τι ἀγαθὸν εἰργασμένοι — ἐλεύθεροι γένοιντο.* — *Isæ.* 12. 7 *ἡδέως ἂν — πυθοίμην, εἰ ἄλλοθέν ποθεν ἔχοιεν* (REISKE *ἔχοι ἂν* sine dubio recte) *ἐπιδεῖξαι.* — *Din.* 1. 50 *οὐκ ἔστιν, ὅντινα τρόπον ποιήσειεν —.* — *A.* 6. 6 *οὐκ ἔστιν, ὅποι ἀνενεγκὼν τις τὴν αἰτίαν ἀπολύσαιτο.* — *And.* 2. 19 *ὑμῖν οὐκ εἰσὶν ἕτεροι, ὑφ' ὧν αἰτίαν ἔχοιτε.* — Cfr. *And.* 3. 1. Atque in plerisque horum exemplorum vel maxime apparet, quam facile *ἂν* excidere potuerit [1]).

---

[1]) At quærentibus nobis, utrum in his et hujus modi exemplis recte inseratur particula *ἂν* necne, videndum esse apparet, quam late pateat apud scriptores Atticos in oratione recta hujus optativi sine *ἂν* particula usus. Qua de re inter viros doctos non satis convenit. Ac MADVIG quidem, Græsk Ordføiningslære § 138 Anm. 2, dicit; "Om *ἂν* ved den potentiale Optativ enkelte Gange er udeladt af attiske Digtere, er uvist; i Prosa aldrig." Neque postea, Gr. Synt. § 138 Anm. 2, sententiam mutavit. Cfr. præterea ejus "Bemerkungen", p. 4 annot. 2, ubi summa vi et ope repugnat sententiæ eorum, qui in enuntiationibus eis potentialibus, ubi *ἂν* omissum est, sponte omissum censent et ut sententiam *ἂν* particula carentem explicent ad subtilissimas argutias, quæ ei nugæ videntur, confugiunt. — CHR. CAVALLIN, Gr. Synt. § 153 c, aliquanto cautius et haud dubie verius dicit: "Någongång förekommer i Homeri och andre förattiske skalders språk optativus utan *ἂν* såsom vilkorlig eller absolut potentialis. – De ställen hos attiske prosaister, der i handskrifterna detsamma eger rum, torde vara förfalskade." — KRÜGER, Gr. Spr. § 54. 3 Anm. 7, in eandem fere sententiam: "Dass in selbständigen Sätzen *der blosze Optativ* ungefähr in demselben Sinne vorkomme wie *der Optativ mit ἂν*, ist eine Annahme, die wenigstens mit Bezug auf die *Attiker* groszen Bedenken und Beschränkungen unterliegt. Bei attischen *Prosaikern* finden sich solche Stellen um so seltener, je besser sie uns handschriftlich erhalten sind: *keine bei Thukydides, Platon, Isokrates und Demosthenes;* eine oder zwei nach allen Handschriften bei *Xenophon.* Nur bei den *kleinern Rednern*, die uns weniger treu überliefert sind, finden sich mehrere, verhältniszmäszig jedoch auch sehr wenige Stellen der Art, deren manche zu verbessern man mit Recht wenig Anstand genommen hat." — KÜHNER autem, l. l. § 395. 3 et pluribus locis, apud poetas præcipue hujus modi optativos in Attica lingua inveniri dicit ille quidem, sed etiam prosæ orationis scriptorum atque etiam eorum, apud quos talia exempla inveniri negat KRÜGER, exempla haud pauca affert, quæ eis abjudicare minime studere videtur. — Et FROHBERGER in annotationibus ad *L.* 31. 24 *τί οὖν βουληθέντες ὑμεῖς τοῦτον δοκιμάσαιτε*; dicit: "Der Optativ ohne *ἂν nicht selten* in Fragen mit negativer Tendenz als Ausdruck des *Zweifels an der Möglichkeit.*" Idem statim addit: "Die Conjekturalkritik hat freilich fast überall durch Einsetzung eines *ἂν* den Potentialis herge-

Contra animadvertere licet apud oratores neque post tempora primaria, quæ a præterito tempore pendent [1]), neque post conjunctivos in enuntiationibus finalibus aut hypotheticis ad historicum tempus relatis optativum inveniri [2]). — Sed post imperfectum hypotheticum indicativus et optativus conjuncti leguntur hoc loco: *Isæ.* 9. 12 *εἰ ὁ Ἀ. μηδένα ἐβούλετο εἰδέναι, ὅτι τὸν Κλέωνος υἱὸν ἐποιεῖτο μηδ' ὅτι διαθήκας καταλίποι, εἰκὸς ἦν μηδὲ ἄλλον μηδένα ἐγγεγράφθαι ἐν τῷ γραμματείῳ μάρτυρα.*

Jam vero his præmissis ad enuntiationes ab *ὅτι* et *ὡς* particulis incipientes aggrediar et rem ita tractabo, ut ex orationis rectæ temporibus proficiscens ostendam, singula orationis rectæ tempora quamnam habeant in obliqua oratione constructionem.

---

stellt." — RAUCHENSTEIN ad eundem locum idem fere dicit. — Postremo E. MÆTZNER in annott. ad Antiph. quacumque ratione conatus est hunc optativum defendere.

Ut vero facile assentior illis, qui hujus optativi exempla scriptorum Atticorum, quæ quidem corrupta sint, "ohne Anstand" minuere student, ita non possum probare aut MADVIGIUM, qui hujus modi exempla inveniri prorsus negat, aut KRÜGERUM, qui hunc usum nimis artis circumscripsisse terminis videtur. Itaque, ut *Thucydidem* et *Platonem* omittam, cum ceterorum oratorum tum *Isocratis* et *Demosthenis* nonnulla afferam exempla, quæ quoniam non nisi præteriens collegi, quin numero augeri possint, non dubito.

His autem locis apud oratores hujus optativi exempla inveni: in interrogationibus rectis: *L.* 31. 24 (*ἄν* add. BEKKER, COBET optativum in futuri indicativum mutavit), *I.* 5. 71, 12. 121 (vide AKEN, l. l. § 276), *Isæ.* 3. 54 (*ἄν* add. *Dbr.*), 4. 19 (*ἄν* BEKKER), 7. 36 (*ἄν* BEKKER), *Lyc.* 144 (*ἄν* BEKKER), *D.* 20. 117 *καταδειχθείη*, quod BEKKER in *καταδειχθῇ* correxit, 21. 35, 34. 48 (cfr. KÜHNER, l. l. § 395. 5, AKEN, l. l. § 277, BERNHARDY, Syntax pag. 411), *Ps. D.* 61. 11 (cfr. AKEN, l. l. § 276); in sententiis ad enuntiationes, quæ ab *εἰ* proficiscuntur, relatis: *A.* 2 *β* 4 (*ἄν* BEKKER), 4 *δ* 3 (*ἄν* add. *D. Turr.*), *I.* 15. 79 (*ἄν* est in uno codice Laur.), *Isæ.* 9. 8 (*ἄν* BEKKER), 10. 23 (*ἄν* BEKKER), 11. 38 (*ἄν* add. *Dbr.*), *Din.* 1. 91 (*ἄν* BEKKER); in sententiis vel absolutis vel ad enuntiata, quæ, quamquam hypotheticam vim habent, tamen non ab *εἰ* proficiscuntur, relatis: *A.* 1. 25 (*ἄν D. Turr.*), 3 *β* 6 (*ἄν D. Turr.*), 5. 64 (*ἄν D. Turr.*), *L.* 11. 7 (*ἄν Markl.*), *Isæ.* 9. 5 (*ἄν* BEKKER), 10. 18 (*ἄν D. Turr.*), *Din.* 1. 66 *τολμήσειεν*, BEKKER *τολμήσει*, 2. 3 (*ἄν* BEKKER).

[1]) Indicativus autem legitur in enuntiatis ab *ὅτι* et *ὡς* incipientibus his locis: *I.* 12. 161 *aor.*, *D.* 3. 35, 18. 54 (in accusatione) *præs.*, 56. 11 *perf.*, *Hyp.* 1. 13 *perf.*; post verbum curandi: *I.* 15. 132 *fut.* (post verbum timendi: *I.* Ep. 8. 1, *D.* 19. 193 *aor. conj.*).

[2]) Indicativus contra legitur in enuntiatis ab *ὅτι* et *ὡς* proficiscentibus his locis, et quidem *præs. L.* Aposp. 34, *I.* 5. 113, *D.* 19. 77; *imperf. Ps. D.* 7. 21; *perf. L.* 12. 7, *Ae.* 2. 154; *aor. Lyc.* 141, *D.* 52. 30, *Ae.* 3. 47; *fut. Ps. D.* 10. 10; in interrogationibus obliquis: *præs. Ps. Ae.* Ep. 1. 4, *D.* 29. 1, *Hyp.* 1. 9; *imperf. D.* 19. 27; *aor. D.* 50. 21; post verbum curandi *I.* 12. 86 *fut.*

De enuntiationibus a particulis ὅτι et ὡς incipientibus ad præterita verborum dicendi, declarandi, sentiendi relatis.

Præsens.

In hac commentationis parte primum eos locos tractabo, ubi in optativum transgressus est præsentis indicativus, tum eos, ubi retinetur immutatus, denique eos, ubi præsens in imperfectum mutatum est.

I. Harum structurarum secunda est usitatissima, tertia longe rarissima, et hæc quidem earum ratio statui potest, ut ex *octo* locis prima vix *ter*, secunda *quater*, tertia non multo plus *semel* usurpetur [1]). Ubi autem optativus legitur, enuntiationes regens et recta tam arte cohærere semper fere videntur, ut ad idem ipsum tempus referendæ sint. Neque tamen ex contrario concludere licet. Indicativus autem præcipue usurpatur de eis, quæ vel ad omnia tempora vel ad posterius tempus quam enuntiatum regens pertinent, i. e. de eis, quæ vel solent fieri vel debent. Itaque non solum sunt multo plura hujus modi exempla, sed etiam in eis, quæ sunt, multo sæpius invenitur optativus in eis orationibus, ubi orator aliquanto diutius commoratur in rebus gestis exponendis, in afferendis eis, quæ facta sunt, quam in eis, ubi totus fere versatur in suadendo, quid faciendum sit, quid fugiendum. Præterea observandum est post infinitivos ad præterita relatos longe sæpissime indicativum retineri, post participia non item, et verba dicendi, declarandi sæpius quam verba sentiendi, cognoscendi cum optativo conjungi, postremo in eis enuntiationibus, quæ in oratione recta primam personam habebant, optativum sæpius quam indicativum inveniri [2]).

[1]) Ergo minime assentiri possum Madvigio, cum dicit, Bemerkungen pag. 17: "Oben wurde die eigenheit berührt, dass die Griechen, wenn sie einen indicativ beibehalten, der als von einem präteritum abhängig nach der regel in den optativ übergehen sollte, oft *(im ganzen wohl öfter)* das imperfectum dem präsens substituiren." — Hæc enim regula qualis sit, ex eo vel maxime apparet, quod S. I. Cavallinio teste (l. l. p. 25 ann. 2) ne in Xenophontis quidem scribendi usum quadrat, quem constat omnium scriptorum Græcorum post tempus præteritum præsens immutatum rarissime usurpare. Præterea illud, quod et hoc loco Madvig et suo quisque loco plurimi grammatici docent, in lingua Græca post tempora præterita indicativum "nach der Regel" in optativum transire hoc ne Atticorum quidem usu comprobatur, nedum ceterorum scriptorum Græcorum, apud quos orationis obliquæ optativi usum multo rariorem esse constat. Nam præter Xenophontem et Andocidem vix credo quemquam scriptorem Græcum afferri posse, qui hanc regulam servaverit. Quin etiam paucos invenias, qui optativum æque sæpe usurpent atque indicativum.

[2]) Cfr. S. I. Cavallin, l. l. p. 8.

1. Optativus igitur primæ personæ orationis rectæ respondens his locis invenitur:

A. ubi prima persona immutata restat:

a. post verba dicendi et declarandi:

α) in præterito indicativi: *And.* 1. 61 εἶπον, ὅτι εἰδείην —. — 1. 64 εἶπον, ὅτι νομίζοιμι —. — *L.* 12. 9 εἶπον, ὅτι — ἕτοιμος εἴην. — *I.* 15. 75 εἶπον, ὡς ἄξιος εἴην —. — *Ae.* 2. 119 ἐγὼ — ἀπήγγελλον, ὅτι — ἡγοίμην.

β) in participio: *L.* Aposp. 10 προσῆλθον λέγων, ὅτι νέος — εἴην. — *Ps. D.* 47. 36 ἀπῄτουν — λέγων, ὅτι ἤδη περὶ ἀναγωγὴν εἴην. — *D.* 50. 48 ἀποκριναμένου μου αὐτῷ, ὅτι οὐκ εἰδείην — ἔφη.

b. post verbum sentiendi: *D.* 48. 6 ἐλογισάμην πρὸς ἐμαυτόν, ὅτι οὐκ ἐν καιρῷ ὀργιζοίμην.

B. ubi in tertiam orationis obliquæ personam mutata est:

a. post verba dicendi et declarandi:

α) in præterito indicativi: *A.* 1. 15 ἔλεγεν αὐτῇ, ὅτι ἀδικοῖτο. — *And.* 1. 122 ἔλεγεν, ὡς ἕτοιμος εἴη. — *Ps. I.* 17. 51 ἔλεγεν, ὅτι ἐλεύθερος εἴη sequ. aor. opt. — *Isæ.* 6. 31 ἔλεγεν, ὅτι βούλοιτο —. — *D.* 35. 29 οὗτοι — ἔλεγον, ὅτι αὐτὰ ταῦτα περαίνοιεν. — 50. 47 λέγει (præs. hist.), ὅτι βούλοιτο —. — *L.* 12. 74 εἶπε καὶ ὅτι — ἔχοι καὶ ὅτι fut. ind. — 23. 7 εἶπεν, ὅτι — εἰδείη —. — *Isæ.* 6. 27 εἶπεν, ὅτι βούλοιτο —. — *Ae.* 3. 95 εἶπεν, ὡς ἥκοι. — *L.* 23. 6 ἀπεκρίνατο, ὅτι τὸν Ἰ. μὲν γιγνώσκοι, υἱὸν δὲ — οὐδένα εἰδείη. — *Isæ.* 9. 6 ἀπεκρίνατό μοι, ὅτι ἔχοι τὰς διαθήκας. — *Ae.* 3. 104 ἀπεκρίνατο, ὅτι — δέοιτο. — *D.* 50. 50 ἀπεκρίνατο, ὅτι — τὸν μισθὸν παρ᾽ ἐμοῦ λαμβάνοι. — *Lyc.* 18 ἀπήγγελλεν, ὡς aor. opt., αὐτὸς δὲ ἥκοι. — *Ae.* 2. 17 προσέθηκεν, ὅτι — βούλοιτο. — In continuata oratione obliqua *L.* 13. 9 οἴοιτο δέ — et *And.* 1. 40 οὐκοῦν δέοιτο χρήματα λαβεῖν.

β) in infinitivo: *D.* 24. 213 λέγεται εἰπεῖν, ὅτι — ἡγοῖτο.

γ) in participio: *Isæ.* 9. 4 προσῄει — λέγων, ὅτι θεῖος εἴη. — *D.* 50. 47 προσέρχεταί μοι (præs. hist.) — λέγων, ὅτι βούλοιτό μοι διαλεχθῆναι. — 52. 19 προσῆλθε — λέγων, ὅτι perf. opt. καὶ αὐτὸς ἀξιοίη. — 53. 6 προσέρχεταί μοι (pr. hist.) — λέγων, ὡς ἀκούοι —. — *Ps. D.* 59. 9 παρασκευασάμενος ἀνθρώπους δούλους καὶ κατασκευάσας, ὡς Κυρηναῖοι εἴησαν, προεῖπεν, ubi post κατασκευάσας credo cum Reiskio audiendum

λέγοντας sive potius *ἐροῦντας* = *qui dicerent*[1]). — *L.* 23. 2 *εἰπόντος τούτου, ὅτι Πλαταιεὺς εἴη, ἠρόμην* —. — *Ae.* 2. 21 *Κίμωνος εἰπόντος, ὅτι φοβοῖτο — ἐπηγγέλλετο.* — *D.* 50. 55 *ἀποκριναμένου αὐτοῦ, ὅτι ἥκοι —, ἐκέλευον.* — 52. 5 *ἀποκριναμένου τουτουί, ὅτι γιγνώσκοιεν —, ἔφη.* — 52. 8 *ἀποκριναμένου τοῦ πατρός, ὅτι οἴοιτο —, ἔφη.* — 24. 158 *διεξιόντος τινός, ὡς χαλεπὸν τὸν ἀγῶνα ὑπολαμβάνοι τόνδε, — ἔφη.* — *Ps. D.* 47. 46 *παρασχόμενος ταύτην τὴν μαρτυρίαν, ὡς ἐθέλοι παραδοῦναι, ἐξηπάτησε* —.

b. post verba sentiendi et cognoscendi: *Ps. D.* 59. 57 *ἐπείσθη — λογιζόμενος, ὅτι πονηρῶς μὲν ἔχοι* —. — *Isæ.* 9. 15 — *Ἀστυφίλου εὖ εἰδότος* (= *ὃς εὖ ᾔδει*), *ὅτι — μέλλοι κινδυνεύειν.* — *Ae.* 1. 145 *οὕτως — ἐπένθησεν, ὥστε — προακούσας, ὅτι μὴ μετελθὼν μὲν — γηραιὸς — ἀποθανεῖται, τιμωρησάμενος δὲ διὰ ταχέων μέλλοι — τελευτᾶν, εἵλετο* —.

2. Optativus autem ad secundam orationis rectæ personam respondens his locis legitur: *L.* 8. 12 *εἶπεν, ὅτι — ἀδικεῖν δοκοίην.* — *D.* 50. 40 *ἀπεκρίναιό μοι, ὅτι μύθους λέγοιμι.* — *Ae.* 2. 109 *διαβολήν τινα ὑπειπών, ὡς οὐχ ἅπαντες ὑπὲρ τῶν αὐτῶν οὐδ' ὅμοιοι ταῖς δόξαις ἥκοιμεν, διεξῄει.* — 2. 155 *ἀπεκρίνατο, ὅτι — στοχάζοιτο.* — *L.* 13. 78 *ἔφη — λέγων, ὅτι οὐχ οὕτω διακέοιντο.*

3. Postremo optativus tertiæ orationis rectæ personæ respondens legitur:

A. ubi e tertia in primam personam transitus factus est:

a. post verba dicendi:

α) in præterito indicativi: *D.* 50. 26 *ἔφραζεν αὐτῷ, ὅτι ἴδια ἔχοιμι καὶ δημόσιον οὐδέν.* — 50. 27 idem exemplum recurrit. — 50. 50 *ἀπεκρίνατο αὐτῷ, ὅτι τριήραρχος ἐγὼ τῆς νεὼς εἴην.* — *A.* 1. 11 *ἐπειδὴ τάχιστα αὐτοῖς ἀπηγγέλθη, ὅτι ἐπεξίοιμι τὸν φονέα, ἠθέλησαν.* — *D.* 53. 5 *ἐπιστέλλω* (præs. hist.) *αὐτῷ, ὅτι ἀνῆγμαι καὶ οὐχ οἷός τ' εἴην οἴκαδε ἀφικέσθαι.*

β) in participio: *Ps. I.* 17. 5 *διαβολῆς γενομένης, ὡς — ἐγὼ — συγγιγνοίμην — συλλαμβάνει* (præs. hist.).

b. post verbum sentiendi: *I.* 19. 21 *αἰσθόμενος, ὅτι μέλλοιμεν αὐτοῦ καταμένειν, ἐδεῖτο* —.

B. ubi nulla personarum mutatio facta est, in enuntiatis, quæ de hominibus, non de rebus pronuntiantur:

---

[1]) Certe hac interpretatione melior fit loci sensus, quam si statuimus *ὡς* (= *ὅπως*) a verbo curandi *κατασκευάσας* pendere.

a. post verba dicendi et declarandi:

α) in præterito indicativi: *A.* 6. 21 *ἔλεξα, ὅτι — οὐ προκαθισταίη Φιλοκράτης. — εἶεν γὰρ οἱ συνειδότες πολλοί. — And.* 1. 115 *ἔλεγεν, ὅτι οὐδεὶς ὑπακούοι. — L.* 12. 6 *ἔλεγον — ὡς εἶέν τινες τῇ πολιτείᾳ ἀχθόμενοι. — Isæ.* 6. 13 *ἥκοντες — ἔλεγον, ὅτι — αὕτη εἴη Πιστοξένου θυγάτηρ. — D.* 53. 10 *ἔλεγεν, ὅτι οἱ ξένοι ἀπαιτοῖεν αὐτὸν τὸ ἀργύριον — καὶ ὅτι — οὐδεὶς ἐθέλοι — πρίασθαι. ὁ γὰρ ἀδελφὸς — οὐδένα ἐφη ὠνεῖσθαι. — L.* 1. 19 *εἶπον, ὅτι οὗτος ὁ φοιτῶν εἴη. —* 8. 12 *εἶπεν — ὡς — λέγοιεν —. —* 23. 9 *εἰπόν τινες, ὅτι εἴη αὐτῷ ἀδελφός. — Ps D.* 47. 61 *εἶπεν, ὅτι υἱός μου εἴη (τὸ μειράκιον). — D.* 50. 37 *ἀποκρίνεταί μοι* (præs. hist.), *ὅτι ὁ συντριήραρχος αὐτῷ οὐχ ἥκοι ἐπὶ τὴν ναῦν.*

β) in infinitivo: *D.* 33. 17 *ἦλθεν ἐπὶ τὸ ἀμφισβητεῖν, ὡς αὐτῷ διαιτητὴς εἴη ὁ Ἀ. —* 43. 3 *γένει ὡς ἐγγυτέρω τις εἴη αὐτῶν τῆς γυναικός, οὐδ' ἐπεχείρησεν οὐδεὶς ἀντομόσαι.*

γ) in participio: *L.* 9. 5 *ἐπυθόμην, ὡς — ἀπειλοῖεν λέγοντες, ὅτι — Πολύαινος ἐνδημοίη. — D.* 32. 8 *ἔπραττε λέγων, ὡς αὐτός τε καὶ τὰ χρήματ' ἐκεῖθέν ἐσιι καὶ ὁ ναύκληρος εἴη καὶ οἱ δεδανεικότες Μασσαλιῶται. —* 52. 3 *προσέταξε — λέγων, ὅτι κοινωνὸς εἴη αὐτοῦ ὁ Κ. — Ps. D.* 47. 35 *ἀποκριναμένου αὐτοῦ, ὅτι* perf. opt. *καὶ χωρὶς οἰκοίη ὁ Θ. —, ἦλθον. —* 49. 55 *ἀποκριναμένου μοι τούτου, ὅτι ἐλεύθερος εἴη ὁ Ἀ., — ἐπέσχον. — And.* 1. 4 *πολλῶν μοι ἀπαγγελλόντων, ὅτι λέγοιεν οἱ ἐχθροί —,* verbum finitum desideratur. — *Ae.* 2. 51 *θορυβησάντων αὐτῶν, ὡς δεινός τις εἴη καὶ σύντομος, — ἔφη. — Ps. I.* 17. 5 *διαβολῆς γενομένης, ὡς καὶ ὁ πατὴρ ἐπιβουλεύοι — συλλαμβάνει* (præs. hist.).

b. post verba sentiendi et cognoscendi:

α) in præterito indicativi: *L.* 19. 50 *αὐτοὶ — ἠκούετε —, ὡς Διότιμος ἔχοι τάλαντα τετταράκοντα. —* 9. 5 *ἐπυθόμην, ὡς καὶ δήσειν με ἀπειλοῖεν.*

β) in participio: *L.* 19. 51 *ἁπάντων ἀκηκοότων, ὅτι — τάλαντα ἔχοι Δ., εἶτα ἔπαθέ τι. — Ps. D.* 47. 67 *ἀκούσας, ὅτι οὐδὲν ἔτι εἴη ἡ ἄνθρωπος, — ἐπέδειξα. — Isæ.* 9. 4 *ἤγαγον εὖ εἰδότες, ὅτι ἀσπάζοιτο αὐτὸν Ἀστύφιλος. —* 9. 5 *ἐπορευόμην παρὰ τὸν Ἱεροκλέα, εὖ εἰδώς, ὅτι — ἐπιτήδειος εἴη Κλέωνι. — Ps. D.* 59. 61 (in testimonio) *μαρτυροῦσιν* (præs. hist.) — *εἰδότες, ὅτι Φράστορος υἱὸς εἴη. — L.* 23. 3 *πυθό-*

μενος, ὅτι ἑτέρας δίκας τὰς μὲν φεύγοι τὰς δ' ὠφλήκοι, — ἔλαχον. — *Ps. D.* 59. 51 πεπυσμένος σαφῶς ἤδη, ὅτι Στεφάνου μὲν οὐκ εἴη θυγάτηρ, τὸ δὲ πρῶτον ἐξηπατήθη — ἐκβάλλει [1]) (præs. hist.). — 59. 56 idem optativi exemplum recurrit post sententiam secundariam.

C. in enuntiationibus, quarum verbum est impersonale, aut forma verbi εἰμί (vel γίγνομαι) cum neutris vel adjectivorum vel substantivorum conjuncta, aut quarum subjectum est substantivum masculini vel feminini generis, quod res, non homines significat, ut δέοι *D.* 19. 16 ἐδημηγόρει καὶ συνηγόρει — λόγους, ὡς —. — 1. 22 δέοι in continuata oratione obliqua — δοκοίη *L.* 22. 2 εἶπον, ὅτι μοι —. — *Ae.* 2. 102 idem exemplum. — μέλοι *L.* 12. 74 εἶπεν, ὅτι οὐδὲν αὐτῷ μέλοι. — *D.* 50. 31 ἀπεκρίνατο, ὅτι οὐδὲν αὐτῷ μέλοι ὧν λέγοιμι. — 50. 37 idem exemplum recurrit. — Huc referre licet *D.* 53. 10 ἔλεγεν, ὅτι — ἐν ταῖς συγγραφαῖς εἴη — αὐτὸν ἀποδοῦναι ἢ — ὀφείλειν.

Ae. 3. 71 ἀπῆλθεν — ὑπειληφώς, ὡς ἄμεινον εἴη —. — *D.* 56. 9 ἀποστέλλει (præs. hist.) — εἰδώς, ὅτι ἀναγκαῖον εἴη —. — *Ae.* 2. 157 ἐπεῖπεν — ὡς δεινὸν εἴη —. *L.* 8. 10 κατέστη — λέγων, ὡς οὐ δίκαιον εἴη —. — *D.* 48. 6 λόγον μοι προσφέρει (pr. hist.), ὅτι δίκαιον εἴη —. — *L.* 9. 7 ἔπειθον — διδάσκοντες, ὡς οὐκ ἐπιεικὲς εἴη —. — 13. 8 ἀντεῖπεν, ὡς οὐδενὶ τρόπῳ οἷόν τε εἴη. — Cfr. huc *I.* 15. 141 ἐτόλμησαν εἰπεῖν, ὡς ἄξια εἴη τὰ λεγόμενα φιλοτιμίας.

And. 1. 12 ἔλεγεν, ὅτι — γίγνοιντο μυστήρια. — 1. 36 ἔλεγεν, ὡς εἴη τὰ ἔργα οὐκ ὀλίγων ἀνδρῶν. — Cfr. 1. 118 ἔλεγον, ὅτι ταῦτ' εἴη ἀνδρῶν ἀγαθῶν. — *D.* 53. 23 ἀπεκρινάμην — λέγων, ὅτι — νῦν τῆς πόλεως εἴη τ'ανδράποδα καὶ ἡ ἀπογραφή. — *Ps. Ae.* Ep. 10. 9 ἔφη μουσικὸν πεπεῖσθαι, ὅτι Ηρακλέους εἴη τὸ παιδίον. — *And.* 1. 39 (ἔφη) γνῶναι, ὅτι τούτων εἴη τὸ ἔργον. — *Isæ.* 9. 24 εἰδώς, ὅτι οὐδενὶ ἄλλῳ γίγνοιτο τὰ Ἀστυφίλου ἢ ἐμοί, — προσήει.

And. 1. 115 ἔλεγεν, ὅτι εἴη νόμος πάτριος —. — *L.* 32. 25 ἔλεγεν, ὅτι τῶν παίδων ὁ κίνδυνος εἴη. — *Isæ.* 2. 12 εἶπεν, ὅτι δέοιτο ἥ τε ἡλικία καὶ ἡ παροῦσα ἐρημία ἐκείνου. — 5. 15 ἔπεισε τοὺς δικαστάς, ὡς οὐκ ἀληθὴς εἴη (ἡ διαθήκη). — *Hyp.* 3. 36 ὑπὲρ τούτων ὑμῖν τὰ ἐγκλήματα ἦλθε παρ' Ὀλυμ-

[1]) Puto enim Reiskii explicationem loci accipiendam et cum Schæfero statuendum utramque sententiam ab ὅτι particula pendere.

πιάδος ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς, ὡς ἡ χώρα εἴη ἡ Μολοττία αὐτῆς, ἐν ᾗ τὸ ἱερόν ἐστιν. — *L.* 12. 48 ἐχρῆν ἂν — μηνυτὴν γίγνεσθαι περὶ τῶν εἰσαγγελιῶν, ὅτι ψευδεῖς εἶεν — sequente indicativo. — *D.* 33. 10 παρέδωκα — εἰπών, ὅτι δέκα μναῖ ἐνείησαν ἐν τῇ νηί. — *Isæ.* 6. 32 ποιησάμενος μάρτυρας, ὡς οὐκέτ' αὐτῷ κέοιτο ἡ διαθήκη, ᾤχετο ἀπιών. — *L.* 12. 15 ᾔδειν, ὅτι ἀμφίθυρος εἴη (ἡ οἰκία). — *And.* 1. 86 ἐπειδὴ ἑωρῶμεν, ὅτι πολλοῖς εἶεν συμφοραί, — ἐθέμεθα. — *Ps. D.* 59. 57 ἐπείσθη — λογιζόμενος, ὅτι — οὐ πολλὴ ἐλπὶς εἴη. — *Isæ.* 6. 29 ὁρῶντες — ὅτι εἴη αὐτοῖς ἱκανὴ ἀφορμή, συνεπιτίθενται (præs. hist.).

II. Jam transgredior ad illos locos, ubi in oratione obliqua præsentis indicativus retentus est; quibus in locis afferendis eundem ordinem sequar, quem in prima parte secutus sum.

1. Primum igitur afferam eos locos, ubi præsentis indicativus ad primam orationis rectæ personam respondens invenitur. Sunt autem hi:

A. ubi prima persona immutata restat:

a. post verba dicendi et declarandi:

α) in præterito indicativi: *D.* 53. 23 ἀπεκρινάμην αὐτοῖς, ὅτι ἕτοιμός εἰμι.

β) in infinitivo: *D.* 19. 214.

γ) in participio: *L.* 7. 34 προσῆλθον λέγων, ὅτι — ἕτοιμός εἰμι. — *I.* 5. 17 δηλώσαντός μου, ὅτι μέλλω πέμπειν — ἐξεπλάγησαν. — *Isæ.* 5. 30 ἔδομεν — ἐπιδεικνύμενοι, ὅτι οὐ — ποιούμεθα. — *D.* 19. 45 ἡσυχίαν ἔσχον — διαμαρτυράμενος, ὅτι ταῦτ' οὔτ' οἶδα οὔτε κοινωνῶ, προσέθηκα δέ, ὡς οὐδὲ προσδοκῶ. — 50. 9 οὐδεμίαν πρόφασιν ποιησάμενος, ὅτι τριηραρχῶ — ἔθηκα. —

b. post verba sentiendi: *D.* 56. 13 οὐκ ἂν ἔφαμεν συγχωρῆσαι οὐδὲν τούτων, λογιζόμενοι, ὅτι — ὁμολογοῦμεν [1]).

---

[1]) Commemorare licet a particula ὅτι rectam orationem nonnumquam incipere, cujus rei exempla præsentia hæc sunt: *Ae.* 3. 120 διωριζόμην, ὅτι ἐγὼ μὲν — βοηθῶ — καὶ — ἀφοσιῶ. — *D.* 18. 174 εἶπον, ὅτι — ἡγοῦμαι. — 50. 49 λέγω (præs. hist.) αὐτῷ, ὅτι ἀκούω, sequ. futuro. — *And.* 1. 48. λέγει (pr. hist.), ὅτι Ἀνδοκίδη, — σὺ μὲν ὁρᾷς — ἐγὼ δὲ — ἐδεόμην — ἀναγκάζομαι. — *Ps. D.* 7. 20 οὐκ ἐτόλμησαν εἰπεῖν, ὅτι καταψεύδεσθε ἡμῶν καὶ φατέ —. — *Ps. D.* 47. 57 ἐξέφερον — τῆς γυναικὸς λεγούσης, ὅτι εἴη τετιμημένα — καὶ ὅτι τὰ πρόβατα — ἔχετε. Similis transitus invenitur *I.* 5. 18, *Ae.* 1. 82, *D.* 50. 37. — Tertia præsentis persona legitur *D.* 19. 168.

B. ubi prima persona in secundam mutata est: *D.* 18. 99 ἐδείξατε, ὅτι — ἔχετε. — *Ps. D.* 47. 16 ἔδει — μάρτυρας ποιεῖσθαι, ὡς ἐθέλεις —, ubi tamen ἐθέλεις etiam ad tertiam personam respondere potest.

C. ubi prima persona in tertiam est transgressa, cujus rei exempla omnia post verba dicendi et declarandi inveniuntur:

a) in præterito indicativi: *I* 5. 23 ἔλεγον, ὡς ἐλπίζουσιν. — *D.* 56. 5 ἔλεγον, ὅτι βούλονται δανείσασθαι. — *Isæ.* 1. 11 ἀπεκρίνατο, ὅτι οὐδὲν — ἐγκαλεῖ. — *Ae.* 3. 41 ἀνεκήρυττόν τινες — ὅτι στεφανοῦνται. — *Ps. D.* 59. 30 προαγορεύουσιν (præs. hist.) αὐτῇ, ὅτι οὐ βούλονται —. — *Lyc.* 29 κατεμαρτύρει αὐτοῦ, ὅτι προδότης — ἐστίν. — Cfr. *I.* 13. 4, *A.* 1. 11.

b) in infinitivo: *D.* 22. 59 ἐτόλμα λέγειν, ὡς — εἵλκυσε καὶ νῦν ἐστιν ἐν κινδύνοις. — 19. 193 εἰπεῖν φασι τὸν Σάτυρον, ὅτι — τυγχάνει — δέδοικε δέ —. — 23. 117 ἐκεῖνόν φασιν εἰπεῖν, ὅτι — οἴεται. — 24. 213 λέγεται εἰπεῖν, ὅτι αὐτὸς ἡγεῖται —, sequ. opt. præs. — 31. 6 ἐτόλμησεν εἰπεῖν, ὡς οὐκ ἀποστερεῖ —. — *Ae.* 3. 132 ὁ τολμῶν (= ὃς ἐτόλμα) γράφειν, ὅτι δεσπότης ἐστίν. — 2. 12 εἶπον, ὅτι Φ. κελεύσειεν ὑμῖν ἀπαγγεῖλαι, ὅτι βούλεται —. — *Ps. D.* 25. 76 οὐκ ἔχοντες, ὡς οὐκ ἀδικοῦσι, δεῖξαι, — κατέφυγον. — *D.* 44. 5 εἰ — ἔμελλε δείξειν, ὡς ἔστι υἱὸς γνήσιος. — *Ps. D.* 47. 17 ἔδει αὐτὸν — μάρτυρας τοὺς δικαστὰς ποιεῖσθαι, ὡς ἕτοιμός ἐστι παραδοῦναι —, ubi ἕτοιμός ἐστι etiam ad tertiam personam respondere potest.

c) in participio: *D.* 50. 5 δεῖ — ἀναμνησθῆναι, ὅτι — ἱκέτευον — λέγοντες, ὅτι — κατέχονται. — 59. 100 πέμπουσιν (præs. hist.) ἄγγελον — δηλώσαντα, ὅτι νικῶσι.

2. Tum ii loci afferentur, ubi præsentis indicativus ad secundam orationis rectæ personam respondens restat immutatus. Sunt autem hi:

A. ubi secunda persona remanet:

a. post verba dicendi et declarandi:

α) in præterito indicativi: *L.* 28. 5 ἔλεγεν, ὡς — συκοφαντεῖτε καὶ — ἐπιθυμεῖτε. — *Ae.* 2. 112 εἶπον, ὡς καλὸς εἶ.

β) in participio: *I.* 5. 3 διέτριβον λέγων, ὡς διαμαρτάνετε — καὶ σὺ πολεμεῖς. — Ep. 1. 4 ἐπεχείρησαν — λέγοντες, ὡς σὺ — τιμᾷς — καταφρονεῖς.

b) post verba sentiendi, et quidem in præterito indicativi: *D.* 35. 54 ὑπεθέμην, ὅτι καὶ ὑμεῖς ἀδικεῖσθε. — *L.* 10. 30, 11. 11 οὐκ ᾔδειν,

ὅτι — τιμωρεῖσθε — ἔχετε. — *D.* 22. 30 ἑώρα, ὅτι — οὐ λέγετε. — *Ps. D.* Ex. 46 πρόδηλον ἦν, ὅτι δεινότατοι πάντων ὑμεῖς ἐστε ἀκούειν.

B. ubi secunda persona in primam transgressa est post verba dicendi:

a) in infinitivo: *Ae.* 2. 144 ἐτόλμησεν εἰπεῖν, ὡς ἐγὼ — περιπίπτω.

b) in participio: *I.* 5. 18 ἐτόλμησαν — λέγοντες, ὡς ἀνοήτοις ἐπιχειρῶ πράγμασιν. — *D.* 6. 30 οὐκ εἴων προέσθαι Πύλας λέγοντας, ὡς ἐγὼ — δύσκολός εἰμι. — 8. 73 ἤκουσά τινος λέγοντος, ὡς — λέγω. — 18. 132 κεκραγώς, ὡς δεινὰ ποιῶ — ἐποίησεν.

C. ubi secunda persona transgressa est in tertiam his tantum locis: *And.* 1. 43 ἀνέκραγεν ἡ βουλή, ὡς εὖ λέγει. — *D.* 34. 13 προσέρχομαι (præs. hist.) λέγων, ὅτι οὐδὲν ποιεῖ τῶν δικαίων οὐδ' ἀποδίδωσι τὸ δάνειον. — 40. 9 οὕτως οὐ πάντα γε ἦν ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας κεκρατημένος, ὥστ' — οὐδὲ τούτους, ὡς υἱεῖς εἰσιν αὐτοῦ, πεισθῆναι ἠξίωσεν. — 9. 12 ἔφη — πυνθάνεσθαι αὐτοὺς ὡς νοσοῦσι.

3. Postremo afferentur ii loci, ubi præsentis indicativus ad tertiam orationis rectæ personam respondens immutatus retinetur, qui sunt:

A. ubi tertia persona in primam transgressa est:

a. post verba dicendi: *D.* 21. 110 τῶν — πραγμάτων — ὡς ἐγὼ αἴτιός εἰμι, κατεσκεύαζε. — *Ps. D.* 49. 57. — *D.* 12. 19 ἕνα (ἔλεγον) ἐπιχειρῆσαί με διαβάλλειν, λέγονθ' ὡς — καταφρονῶ — καὶ — ἀναιρῶ καὶ φημί. — *Ps. D.* 59. 76 ἔστησαν — μαρτυρίαν ποιούμενος ὁ δῆμος — ὅτι — ἀξιοῦμεν.

b. post verba sentiendi: *Ps. Ae.* Ep. 11. 7 προσήκειν μεμνῆσθαι ὑμᾶς ὑπελάμβανον, ὅτι — ἐπιστέλλομεν. — *D.* 18. 87 ὁρῶν, ὅτι — χρώμεθα — ἐπολιόρκει. — Cfr. *A.* 1. 10, *I.* 5. 113, *Ae.* 1. 89, *D.* 55. 9.

B. ubi tertia persona in secundam transgressa est his duobus locis: *Ps. Ae.* Ep. 2. 1 ἐπέστειλεν — ὡς ἐπηρεάζεις — ὀνειδίζεις. — *Ps. D.* 12. 16 ἠναγκάσθην — τοῦ στρατηγοῦ — διαγγέλλοντος, ὅτι πολεμεῖν αὐτῷ προστάττετε.

C. ubi nulla personarum mutatio facta est, in enuntiatis, quæ de hominibus, non de rebus pronuntiantur:

a. post verba dicendi et declarandi:

α) in præterito indicativi: *I.* 15. 243 ἔλεγον, ὡς πολλοὶ — ἔχουσι. — *D.* 19. 321 προὔλεγον ὑμῖν, ὅτι οὐ προσδέχεται Φ. — 39. 32 ἔλεγον οὗτοι, ὡς οὐδὲν χείρους εἰσὶν οἱ — συγγενεῖς. — *Ae.* 1. 82 εἶπεν, ὅτι — ἀποδοκιμάζει ἡ βουλή. — *Ps. D.* 10. 58 οὐδεὶς πώποτε τοῦτον

εἶπεν ὡς ἀδικεῖ καὶ πολεμοποιεῖ. — *L.* 1. 23 *φράζει* (præs. hist.), *ὅτι ἔνδον ἐστὶν ὁ Ἐ.* — 13. 21 *μηνύει* (pr. hist.), *ὅτι συλλέγονταί τινες.* — *And.* 1. 130 *ἴστε, ὅτι — κληδὼν — κατεῖχεν, ὅτι Ἱππόνικος — τρέφει.* — *Ps. D.* 47. 65 *ἄγγελος ἦλθέ μοι, ὅτι πάλιν οἴχεται Εὔεργος τὰ σκεύη ἐκφορήσας ἐκ τῆς οἰκίας.* — *Isæ.* 9. 27 *ὡς — — Κ. καὶ Ἰ. βούλονται ὑμᾶς ἐξαπατῆσαι, καθ' ὅσον ἐδυνάμην ἀπέδειξα.* — *D.* 23. 173 *ἔργῳ ἑαυτὸν ἐξήλεγξεν, ὅτι καιροφυλακεῖ τὴν πόλιν καὶ — ἔγνωκε.*

β) in infinitivo: *A.* 4 γ 4 *ἐτόλμησεν εἰπεῖν, ὡς ὁ ἄρξας — φονεύς ἐστι.* — *Ae.* 2. 73 *ἠναγκάσθη — φράζειν, ὅτι θαυμάζει ὁ δῆμος —.* — 3. 42 *διεπράττοντο ἀναγορεύεσθαι, ὅτι στεφανοῖ αὐτοὺς ὁ δῆμος.* — *Isæ.* 12. 11 *οὐκ ἐδυνήθησαν οὐδεμίαν μαρτυρίαν εὑρεῖν, ὡς οὑτοσὶ ἄλλου τινὸς πατρός ἐστιν ἢ τοῦ ἡμετέρου.* — Cfr. *D.* 18. 54 (in accusatione), *L.* Aposp. 54, *Isæ.* 4. 6.

γ) in participio: *L.* 7. 34 *προσῆλθον λέγων, ὅτι μοι πάντες εἰσὶν οἱ θεράποντες.* — *Ps. I.* 17. 41 *ἐδεόμην — λέγων, ὅτι — τυγχάνει χρώμενος.* — *Ps. D.* 47. 33 *προσῄειν — λέγων, ὅτι οὐκ ἀποδίδωσί μοι τὰ σκεύη ὁ Θεόφημος.* — 58. 27 *εἰ — λεγόντων αὐτῶν — ὡς οὐκ ἔτι πρόσεισι Θ., ἐπείσθηθ' ὑμεῖς, — ἐπεπόνθεσαν ἄν.* — *D.* 18. 32 *ὠνεῖται* (præs. hist.) — *ἀπαγγειλάντων ἡμῶν, ὅτι μέλλει καὶ παρασκευάζεται πορεύεσθαι.* — 20. 73 *λέγεται — ἀπαγγελλόντων τινῶν, ὡς Ἀ. τειχίζουσιν, ἀρνεῖσθαι* (negasse). — 50. 17 *εἰσαγγελθέντων, ὅτι Βυζάντιοι — κατάγουσι — καὶ ἀναγκάζουσιν — ἀνειλόμην.* — 31. 4 *ἀνεῖλεν — ἔργῳ φανερὸν ποιήσας, ὡς ψεύδεται.*

b. post verba sentiendi et cognoscendi:

α) in præterito indicativi: *L.* 12. 9 *ἠπιστάμην, ὅτι — οὐ νομίζει.* — *Ps. D.* 25. 13 *οὐκ ἠγνόουν, ὅτι — — ἀπέρχεται.* — 59. 100 *ὡς — ἔγνωσαν, ὅτι οὐ πάντες πάρεισιν, ἐπιτίθενται* (præs. hist.).

β) in optativo: *Ps. D.* 49. 16 *φοβούμενος, μὴ πύθοιντο, ὅτι Φ. — ἀποστερεῖται, — ἐδεήθη.*

γ) in infinitivo: *D.* 3. 35 *εἶπον, ὡς δεῖ νέμειν — ὅτι δὲ νικῶσι ξένοι, ταῦτα πυνθάνεσθαι.* — 19. 306 *ἔφη — ἐπειδὴ ἀκοῦσαι, ὅτι Ἀ. — ἀπέρχεται, δεινὸν αὐτῷ δόξαι.*

δ) in participio: *D.* 23. 74 *δοκοῦσί μοι λογιζόμενοι, ὅτι — ἀποφυγγάνει, νομίσαι* (judicasse). — 23. 165 *ὑμῶν ἀκηκοότων, ὅτι πλησίον ἐστὶν ἐκεῖνος, — ἐπεχείρησε.* — Cfr. 19. 77. — 23. 175 *ἡ συμμαχία συνε-*

στάθη — Χαριδήμου φανεροῦ γεγενημένου, ὅτι — ἐχθρός ἐστιν. — 36. 43 *πεῖραν δούς, ὅτι χρηστός ἐστιν — ἐπιστεύθη.* — *L.* 13. 77 *εἰδώς, ὅτι εἰσί τινες — ἐτόλμησεν.* — *D.* 19. 44 *εἰδώς, ὅτι ψεύδεται — ἐπειρώμην.* — *L.* 13. 17 *γνούς, ὅτι εἰσί τινες, οἳ κωλύσουσιν — εἵλετο.* — *Ae.* 2. 154 *πυθόμενος, ὡς εἰπεῖν δύναται — ἔπειθεν.*

D. ubi nulla personarum mutatio facta est, in enuntiatis, quæ non magis ad præsens quam ad omne fere tempus referri possunt. Quæ enuntiata, cum in eis mentio fiat eorum, quæ accidere solent, vel afferantur verba et sententiæ, quæ in usum proverbiorum abierunt, stabiliorem quandam atque integriorem sibi vindicarunt immutabilitatem. Sunt autem loci hi:

a. post verba dicendi et declarandi:

α) in præterito indicativi: *D.* 19. 283 *ἔλεγεν, ὡς οὐδέν ἐστ' ὄφελος πόλεως, ἥτις μὴ νεῦρ' ἐπὶ τοὺς ἀδικοῦντας ἔχει.* — 19. 136 *εἶπον — καὶ οὐδεὶς ἀντεῖπεν, ὡς ὁ δῆμός ἐστιν ἀσταθμητότατον πρᾶγμα.* — *I.* 10. 34 *ἐπέδειξεν, ὅτι ῥᾴδιόν ἐστιν ἅμα τυραννεῖν καὶ μηδὲν χεῖρον διακεῖσθαι τῶν ἐξ ἴσου πολιτευομένων.* — *Lyc.* 129 *οὐ πρότερον ἀπῆλθον, πρὶν — πᾶσιν ἐπίσημον ἐποίησαν, ὅτι οὐδ' αἱ παρὰ τῶν θεῶν ἐπικουρίαι τοῖς προδόταις βοηθοῦσιν.*

β) in infinitivo: *D.* 24. 212 *λέγεται αὐτὸν εἰπεῖν, ὅτι νόμος ἐστὶν ἅπασιν.* — *I.* 6. 45 *τολμήσαντός τινος εἰπεῖν, ὡς καλόν ἐστιν ἐντάφιον ἡ τυραννίς, — διέφθειρεν.* — *D.* 24. 214 *λέγεται — προσθεῖναι — ὅτι ἀργυρίῳ μὲν πολλαὶ τῶν πόλεων — κεκραμένῳ χρώμεναι σώζονται καὶ οὐδ' ὁτιοῦν παρὰ τοῦτο πάσχουσι, (νόμοις δὲ πονηροῖς χρώμενοι — οὐδένες πώποτ' ἐσώθησαν).* — *I.* 5. 12 *ἠβουλήθην — ποιῆσαι φανερόν, ὅτι τὸ πρὸς ἅπαντας λέγειν πρὸς οὐδένα λέγειν ἐστίν, ἀλλ' ὁμοίως οἱ τοιοῦτοι τῶν λόγων ἄκυροι τυγχάνουσιν ὄντες.*

γ) in participio: *I.* 15. 2 *εἰδὼς ἐνίους — λέγοντας, ὡς ἔστι περὶ δικογραφίαν — ὥσπερ ἂν εἴ τις — τολμῴη —, ἠμυνάμην.* — 18. 9 *συνεβούλευον — λέγοντες, ὡς πολλὰ παρὰ γνώμην ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἀποβαίνει, καὶ ὅτι τύχῃ μᾶλλον ἢ τῷ δικαίῳ κρίνεται.* — *Ps. D.* 61. 29 *τοσοῦτον μετήλλαξας — ὥστε πολλῶν θρυλούντων, ὡς — παρέχεται — φοβεῖσθαι.* — *I.* 10. 4 *ἐκείνων ἐπιδειξάντων, ὅτι ῥᾴδιόν ἐστι, περὶ ὧν ἄν τις πρόθηται, ψευδῆ μηχανᾶσθαι λόγον, ὅμως ἔτι — διατρίβουσιν.* — 12. 138 *ἦσαν — διδάξαντες — ὅτι πᾶσα πολιτεία ψυχὴ πόλεώς ἐστι.*

b. post verba sentiendi et cognoscendi:

α) in præterito indicativi: *Ae.* 1. 24 *οὐκ ἠγνόει, ὅτι οἱ πρεσβύτεροι — — ἀκμάζουσιν, ἡ δὲ τόλμα — ἄρχεται.* — *Ps. Ae.* Ep. 11. 6 *οὐκ ἠγνόουν, ὅτι λαμπρόν ἐστι τὸ τοῖς βαρβάροις πολεμεῖν.* — *D.* 19. 151 *ᾔδειν, ὅτι πάντα — τοῖς ἀμελήσασιν ἀπόλλυται.* — *Ps. D.* 60. 30 *ᾔδεσαν Κεκροπίδαι τὸν ἑαυτῶν ἀρχηγὸν τὰ μὲν ὡς ἔστι δράκων, τὰ δ' ὡς ἔστιν ἄνθρωπος.* — *I.* 8. 103 *οὐκ ᾔδεσαν τὴν ἐξουσίαν ὡς δυσχρηστός ἐστιν, οὐδ' ὡς — ποιεῖ, οὐδ' ὅτι — ἔχει.* — 15. 122 *ἠπίστατο τοὺς δεδιότας ὅτι μισοῦσι.* — 2. 42 *πρόδηλον ἦν, ὅτι — νομίζουσιν, οὐ μὴν — ἀκούουσιν, ἀλλὰ πεπόνθασιν.* — Cfr. *L.* Aposp. 34.

β) in infinitivo: *I.* 4. 7 post imperf. cum *ἄν.*

γ) in participio: *L.* 12. 69 *εἰδότες, ὅτι οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι τῶν πολεμίων ἕνεκεν τἀπόρρητα ποιοῦνται,* sequ. aor. ind. —, *ὅμως ἐπετρέψατε* —. — 30. 22 *ἐπεχείρησεν — εἰδώς, ὅτι ἡ βουλὴ — ἐξαμαρτάνει — ἀναγκάζεται.* — *I.* 8. 10 *προσῆκεν ὑμᾶς — προσέχειν τὸν νοῦν — εἰδότας, ὅτι — οἱ ἃ βούλεσθε λέγοντες ῥᾳδίως ἐξαπατᾶν δύνανται.* — 12. 210 *ἐτόλμησας εἰπεῖν, ὡς εὕρεταὶ — γεγόνασι, καὶ ταῦτ' εἰδώς, ὅτι τοὺς παῖδας τοὺς αὑτῶν ἐθίζουσι περὶ τοιαύτας πραγματείας διατρίβειν, ἐξ ὧν ἐλπίζουσιν αὐτοὺς — κακῶς ποιεῖν μάλιστα δυνήσεσθαι τοὺς Ἕλληνας.* — Ep. 9. 2 *ταύτην ἐποιησάμην τὴν αἵρεσιν — εἰδώς, ὅτι πράξεις εὑρεῖν καλὰς — χαλεπὸν καὶ σπάνιόν ἐστιν.* — *Ae.* 3. 6 *ἔταξεν — εἰδώς, ὅτι, ἂν διαιτηρηθῶσιν οἱ νόμοι τῇ πόλει, σώζεται καὶ ἡ δημοκρατία.* — 3. 160 *ἔφη — εἰδώς, ὅτι αἱματός ἐστιν ἡ ἀρετὴ ὠνία.* — Cfr. 1. 152. — *I.* 10. 5 *οὓς ἐχρῆν — γυμνάζειν, ἐνθυμουμένους, ὅτι πολὺ κρεῖττόν ἐστι περὶ τῶν χρησίμων ἐπιεικῶς δοξάζειν ἢ περὶ τῶν ἀχρήστων ἀκριβῶς ἐπίστασθαι.* — Cfr. *L.* 3. 2, 32. 1.

E. in enuntiationibus, quarum verbum est impersonale, aut forma verbi *εἰμί* cum neutris adjectivorum et substantivis generis neutrius conjuncta, itemque cum substantivis masculini et feminini generis, quæ res, non homines significant, cfr. pp. 14—15.

Verba impersonalia, quamquam in optativum transire posse supra ostendi, tamen in indicativo longe sæpissime inveniuntur et quidem ea potissimum, quæ aliquid fieri debere, oportere significant. Itaque cum *χρείη* optativi forma numquam inveniatur, indicativus *χρή* his locis legitur: *L.* 12. 70 *ἐνετεθύμητο, ὡς χρή* —. — 16. 14 *εἶπον, ὅτι* —. — 22. 2 *ἔλεγόν τινες, ὡς* —. — 30. 11 *πείθουσιν* (præs. hist.) — *ἀποδεῖξαι, ὡς.* —. — *I.* 14. 31 *οὐκ ἔθεντο τὴν ψῆφον, ὡς* —; — 15. 132 *τοιούτους λόγους ἤκουσεν, ὡς* —. — Ep. 3. 2

συνεβούλευον, ὡς —. — *Ps D.* 61. 18 *ηὐδοκίμησάν τινες ἤδη τῶν συμβουλευσάντων, ὡς οὐ χρή* — [1]).

Ad allatos duos locos, qui *δέοι* præbent, hi 19 loci respondent, ubi *δεῖ* legitur: *I.* 5. 13 *ἠβουλήθην ποιῆσαι φανερόν, ὅτι δεῖ.* —. — 7. 26 *διεγνωκότες ἦσαν, ὅτι* —. — 15. 289 *ἔγνωσαν, ὅτι* —. — *Lyc.* 101 *ἐποίησεν — ἐνδεικνύμενος, ὅτι* —. — *Ae.* 2. 105 *εἶπεν — ὡς* —. — 2. 142 *ἔσωσα Οἰταίων ἐγχειρούντων λέγειν, ὡς* —. — 3. 93 *ἀπέδοτο — τῷ λόγῳ προσβιβάζων ὑμᾶς, ὡς* —. — 3. 149 *οὐδενὸς λέγοντος οὔθ' ὡς δεῖ οὔθ' ὡς οὐ δεῖ — διώμνυτο.* — *D.* 3. 35 *εἶπεν, ὡς* —. — 8. 4 *ἤκουσά τινος εἰπόντος, ὡς* —. — Idem 8. 73. — 8. 74 *ἐδημηγόρησεν, ὡς* —. — 9. 11 *εἶπεν, ὅτι* —. — 18. 35 *ἦσαν λόγοι — ὡς οὐ* —. — 18. 54 (in accusatione) *ἔγραψεν, ὡς* —. — 23. 219 *ὅτι δεῖ κολάζειν, ἔγραψεν.* — 35. 1 *ἐπελάθοντο — ὅτι* —. — *Ps. D.* 47. 50 *ἐδεήθη — λέγων, ὅτι* —. — 59. 5 *οὐδεὶς ἀντεχειροτόνησεν, ὡς οὐ δεῖ* —.

Ut *δοκοίη* ita *δοκεῖ* duobus locis legitur: *Ae.* 2. 116 *ἀπεφηνάμην, ὅτι ἐμοὶ δοκεῖ* —. — *D.* 18. 115 (in decreto) *εἶπεν, ὅτι δοκεῖ* —.

Postremo hæc afferentur exempla: *D.* 24. 36 *ᾔδει, ὅτι ἔστι* (licet). — 19. 320 *ᾔδει — ὅτι οὐκ ἔνεστι.* — 18. 7 *ᾤετο — ὁρῶν, ὅτι — οὐκ ἔνι.* — 19. 321 *ἐδημηγόρουν, ὡς οὐχὶ καλῶς ἔχει.* — *Ps. I.* 17. 11 *ἀφικνοῦνται* (præs. hist.) *οἱ ἀπαγγέλλοντες, ὅτι — αὐτῷ μεταμέλει* —. — *A.* 3 *γ* 9 *ἔλεξαν, ὡς οὐ πρέπει.* — *Ae.* 2. 114 *εἶπον, ὅτι — προσήκει.* — *D.* 48. 6 *ἀπεκρινάμην, ὅτι — προσήκει.* — 4. 5 *εἶδεν, ὅτι — φύσει ὑπάρχει* (licet). — *I.* 8. 74 *ἔφασκον ἂν ὑμᾶς καταμαθεῖν, ὡς οὐ συμφέρει.*

I. 7. 68 *λεγόντων πολλῶν, ὡς δίκαιόν ἐστιν — ἔδοξε.* —. — 8. 67 *ποίους λόγους οὐκ ἀνηλώσαμεν — διεξιόντες, ὡς δίκαιόν ἐστιν αὐτονόμους εἶναι τοὺς Ἕλληνας;* — 8. 68 *πόσας πρεσβείας ἀπεστείλαμεν — διδαξούσας αὐτόν, ὡς οὔτε δίκαιόν ἐστιν οὔτε συμφέρον* —; — cfr. 15. 105. — *D.* 19. 193 *εἰπεῖν φασιν — ὅτι — ῥᾷστά ἐστι* —. — *I.* 5. 11 *ἐπήρθην — ὁρῶν, ὅτι χαλεπόν ἐστιν — εἰπεῖν.* — *D.* 4. 5 *εἰ ἔσχε τὴν γνώμην, ὡς χαλεπὸν πολεμεῖν ἐστιν Ἀθηναίοις — οὐδὲν ἂν ἔπραξεν.* — *L.* 3. 9 *ἠρόμην — εἰδώς, ὅτι — πρέποντά ἐστι τὰ πεπραγμένα.*

---

[1]) Cfr. *L.* 30. 32 *ἐπεχείρησαν δεῖσθαι, ὡς χρὴ παύσασθαι.* — *ὡς χρή* codd., Bremi, Foertsch, Franz, Scheibe. Sed Cobet verba delevit eumque secuti sunt Frohberger et Rauchenstein, quorum tamen hic verba uncis inclusa in contextu servat. Sed amovenda sunt, quippe quæ ex sequentibus verbis *ὡς χρή* orta sint.

D. 4. 5 *εἶδεν, ὅτι ταὖτά ἐστι τὰ χωρία ἆθλα.* — 23. 26 *διελογίζετο, ὅτι πάντα τὰ τοιαῦτα — ὀνόματά ἐστιν — ἀδικήματα γίγνεται.* — 32. 5 *αἰσθάνονται* (pr. hist.), *ὅτι κακόν τι ἐν κοίλῃ νηῒ γίγνεται.* — 48. 46 *ἐχρῆν αὐτὸν — διαμαρτύρασθαι, ὅτι αὐτῷ οὐδέν ἐστιν ἔτι πρᾶγμα.* — *Ps. D.* 46. 2 *οὐδαμοῦ μάρτυρας παρέσχετο — ὥστ' εἰδέναι ταῦτα ὅτι ἀντίγραφά ἐστιν.* — *Isæ.* 12. 12.

D. 22. 48, 24. 161 *δημηγορίαν ποιούμενος, ὡς ἔστι τριῶν αἵρεσις — οὐκ ᾤετο.* — 8. 73 *ἤκουσά τινος λέγοντος, ὡς — ἔστιν οὐδὲν ἀλλ' ἢ λόγοι τὰ παρ' ἐμοῦ.* — 30. 26 *ᾔδειν, ὅτι λόγος ταῦτα καὶ παραγωγή ἐστι.* — *Ps. D.* 42. 5 *διεμαρτυράμην, ὅτι οὐδεὶς ὅρος ἔπεστιν.* — *And.* 1. 112 *λέγει* (præs. hist.), *ὅτι ἱκετηρία κεῖται ἐπὶ τοῦ βωμοῦ.* — 2. 20 *ἐπίστασθε, ὡς ἠγγέλθη, ὅτι οὐ μέλλει σῖτος ἥξειν.* — *I.* 7. 46 *ἠπίσταντο, ὅτι δύο τρόποι τυγχάνουσιν ὄντες.* — *Isæ.* 3. 50 *ᾔδει, ὅτι* [1]) — *κληρονομία προσήκει* —. — *ὡς οὐκ εἰσὶν ἀληθεῖς αἱ διαθῆκαι — καθ' ὅσον ἐδυνάμην ἀπέδειξα.* — *Din.* 1. 102 *ἐχρῆν — πείθειν τούτους — λέγοντας, ὡς οὐκ ἔστιν ὑμῖν οὐδεμία σωτηρία.*

III. Sequitur, ut perspiciam, quando præsentis indicativus in imperfectum transierit; quod quidem imperfectum quamquam nonnullis locis difficile est ad dijudicandum præsenti an imperfecto orationis rectæ respondeat, tamen quinquaginta fere locis ad præsens respondens inveniri contendo [2]). Et quod dicit S. I. Cavallin l. l. hunc transitum non fieri ad ea verba, quæ vere dicendi verba sint, quamquam apud oratores nonnulli loci sunt, ubi post talia verba præsenti an imperfecto rectius respondeat imperfectum orationis obliquæ nonnihil dubitare liceat, tamen nullus locus est, ubi pro certo statuere possis hujus modi imperfectum ad orationis rectæ præsens respondere. Sed post verba declarandi, quæ ad significationem prope accedunt ad dicendi verba, aliquanto sæpius apud oratores quam apud Xenophontem hoc imperfectum reperitur, ut ex allatis exemplis cognoscere licet. De vi autem atque usu hujus imperfecti quamquam omnino non nego Cur-

[1]) Ita Scheibe, codd. *διότι.*

[2]) Ut apud Xenophontem (S. I. Cavallin, l. l. p. 26) ita apud oratores *ὅτι* multo sæpius et quidem apud hos ter sæpius quam *ὡς* invenitur in his enuntiatis. In illis autem, ubi imperfectum immutatum servatur, quæ numero sunt fere duplo pauciora, *ὡς* æque fere sæpe usurpatur atque *ὅτι.*

TIUM [1]) et KOCHIUM [2]) recte statuisse, cum dicerent imperfectum usurpari, cum scriptor indicare vellet ea, quæ afferrentur, et loquenti vera videri et se ipsum scire certa et vere facta esse, tamen vel maxime assentiri velim S. I. CAVALLINIO monenti "hoc veritatis rei indicium non tam ab imperfecti forma enuntiationis explicativæ quam ab ipsa vi et significatione verborum regentium plurimis locis repetendum esse." Certe ea, quæ afferentur, exempla ad hanc sententiam comprobandam sunt aptissima.

Jam vero, ut perspiciatur, quantus sit hujus imperfecti usus apud oratores, verba et locutiones eas, quæ cum hoc imperfecto conjunguntur, ordine enumeratas afferam:

αἰσθάνομαι A. 1. 15 *αἰσθομένη, ὅτι ἀδικεῖσθαι ἔμελλε, μεταπέμπεται* (præs. hist.). — *Ps. I.* 21. 21 *ἐγίγνωσκεν, ὅτι ἔκειτο τὰ χρήματα παρ' αὐτῷ, πολλοὺς ᾔσθημένους.*

ἀκούω D. 34. 46 *ἀναφέρει τὴν ἀπόδοσιν — εἰς — τοὺς ἀκούσαντας αὐτοῦ, ὅτι οὐκ ἔφη ἀπειληφέναι τὸ χρυσίον.*

βασανίζω *And.* 1. 64 *ὡς ἦν ταῦτ' ἀληθῆ, τὸν παῖδα παρέδωκα βασανίσαι.*

γιγνώσκω L. 12. 73 *ἐγιγνώσκετε, ὅτι — ἐξεκλησιάζετε* [3]).

δηλόω (*ἄδηλον*) *Ps. L.* 2. 58 *ἐδήλωσαν, ὅτι ἡ δύναμις — ἦν σωτηρία.* — L. 19. 39 *ἐδήλωσαν, ὅτι — μέρος ἦν.* — 19. 52 *ἐδήλωσαν, ὅτι οὐκ ἀληθῆ ἦν.* — D. 23. 164 *προσῆκε — δηλῶσαι, ὡς εἶχεν εὐνοϊκῶς ὑμῖν.* — 30. 6 *ὅτι ἀμίσθωτον τὸν οἶκον ἐποίουν, οὐκ ἄδηλον ἦν.* — 45. 61 *οὐκ ἄδηλον ἦν, ὅτι τοῦτο ἔμελλον ποιήσειν.*

δικάζω D. 43. 5 *ἐδίκασεν, ὅτι οὐδαμόθεν αὐτῷ προσῆκεν οὐδὲν τοῦ κλήρου.*

εἶπον *Ae.* 2. 119 *εἶπεν, ὡς ἐψευδολόγουν — καὶ ὡς ἐφόβουν* [4]).

ἐλέγχω (*ἐξ-*) L. 19. 7 *ἀπέθανον, πρὶν παραγενέσθαι τινὰ αὐτοῖς ἐλεγχομένοις, ὡς ἠδίκουν.* — D. 44. 36 *ἐξελεγχθεὶς — ὅτι ἠδίκει — ᾤετο —.* — *Ps. D.* 7. 25 *ἐξήλεγχον τὸν Φ., ὅτι ἐξηπάτα ὑμᾶς*

---

[1]) Griech. Schulgr. § 529. Anm. 3.

[2]) Griech. Schulgr. § 109. Anm. 2.

[3]) Ita SCHEIBE monitu SAUPPII. Codd. *ἐκκλησιάζετε.*

[4]) Hoc exemplum, cujus imperfectum præsenti an imperfecto respondeat difficile est dijudicatu, cum in oratione recta æquo jure possit cogitari dixisse Demosthenem: *ψευδολογεῖς — φοβεῖς* atque *ἐψευδολόγεις — ἐφόβεις,* huc retulit MADVIG, Bemerkungen pag. 17, itemque *D.* 19. 194 *εἰπεῖν φασιν αὐτόν, ὅτι ἦν αὐτῷ ξένος,* sed hoc prorsus perperam, nam ex ipso sententiarum sensu apparet jam in recta oratione hoc loco imperfectum usurpari oportere.

καὶ οὐκ ἐπανορθώσασθαι ἐβούλετο τὴν εἰρήνην. — *Din.* 3. 18 ἐξήλεγξεν αὐτοῦ τὴν καλοκἀγαθίαν ὅτι ψευδὴς ἦν. — Cfr. *A.* 6. 24 ἐμοὶ ἂν ἔλεγχος ἐγίγνετο, ὅτι οὐδὲν δίκαιον ᾐτιῶντο.

ἐνδείκνυμι (ἐπι-, ἐπίδειξιν ποιέομαι) *D.* 43. 69 ἐνεδείξατο, ὅτι τὰ οὐδὲν προσήκονθ' ἑαυτῷ ἔχειν ἐνόμιζεν. — *L.* 12. 56 ἐνεδείξαντο, ὅτι οὐχ οἱ τεθνεῶτες αὐτοὺς ἐλύπουν. — *D.* 43. 32 ἐνίκησεν — ἐπιδειξάντων ἡμῶν, ὅτι γένει ἐγγυτάτω ἦν Ἁγνίᾳ. — *Lyc.* 102 ἔθεντο — ἐπίδειξιν ποιούμενοι, ὅτι — προῃροῦντο.

λέγω *L.* 13. 41 περὶ Ἀγοράτου τουτουὶ ἔλεγεν ὅτι αἴτιος ἦν τοῦ θανάτου [1]).

λογίζομαι *And.* 1. 52 ἐλογιζόμην πρὸς ἐμαυτόν, ὅτι οἱ μὲν — ἐτεθνήκεσαν —, οἱ δὲ φεύγοντες ᾤχοντο —, τέτταρες δὲ ἦσαν ὑπόλοιποι.

μάρτυρες γίγνονται *A.* 6. 32 μάρτυρες ἐγένοντο, ὅτι οὐδὲν ἀληθὲς ᾐτιῶντο. — *I.* 18. 11 προβαλλομένου δ'ἐμοῦ μάρτυρα, ὡς οὐκ εἰσαγώγιμος ἦν ἡ δίκη — οὐκ ἐπεξῆλθεν.

μνείαν ποιέομαι *I.* 15. 102 ἐποιησάμην τὴν μνείαν, ὅτι — τὰ πράγματα διέφερεν αὐτῶν.

νόμους παρέχομαι *Ps. D.* 47. 29 τί ἂν καὶ ἀντέλεγον αὐτῷ νόμους παρεχομένῳ, ὡς προσῆκεν —;

οἶδα (σύνοιδα) *A.* 1. 8 ᾔδει, ὅτι οὐχ οἷόν τ' ἦν. — *Isæ.* 3. 74 δῆλον ὅτι — ἀκριβῶς ἂν ᾔδει, ὅτι — ἔμελλεν —. — 11. 16 εἰδότες, ὅτι ἔξω ἦσαν τῆς ἀγχιστείας, οὐκ ἠμφισβήτουν. — *D.* 23. 187 ὡς ἀνάξιος ἦν, ᾔδειν. — 30. 35 ᾔδεσαν τὰ χρήματα ὅτι παρὰ τούτοις ἦν. — 40. 40 ἐπέτρεψα — εἰδώς, ὅτι — δικαιότατον ἦν. — 50. 44 ᾔδειν, ὅτι — ἔμελλε τριηραρχήσειν. — *Ps. D.* 49. 31 οὐκ εἰδώς, ὅτι ἀλλότριαι ἦσαν, δίδωσι (præs. hist.). — *D.* 48. 6 συνειδώς, ὅτι ἐψεύδετο καὶ ἀναισχυντεῖν ἐπεχείρει, καὶ ὅτι οὐδεὶς ἦν — ὠργίσθην.

ὁράω *I.* 18. 56 τὴν μαρτυρίαν ὅτι ψευδὴς ἦν — εἶδον οἱ δικάζοντες. — *Ps. D.* 49. 64 ἑώρα σε ὡς ἠπόρου.

πείθω *Ps. I.* 17. 35 εἰ ἐπεχείρησε πείθειν, ὡς οὐκ ἦν μοι χρήματα, — ἄξιον ἀκοῦσαι.

---

[1]) Hoc imperfectum quamquam præsentine an imperfecto orationis rectæ rectius respondeat dubitari potest, tamen huc retuli. Cfr. Chr. Cavallin, "Gr. Synt. i Sammandrag" § 87. 2. b.

πυνθάνομαι L. 3. 6 πυθόμενος, ὅτι τὸ μειράκιον ἦν παρ' ἐμοί, — εἰσῆλθεν.

τεκμήρια ποιέομαι A. 6. 27 αὐτὰ ἂν ταῦτα μέγιστα τεκμήρια κατ' ἐμοῦ ἐποιοῦντο, ὅτι ἀληθὴς ἦν ἡ αἰτία.

ὑπονοέω Ps. D. 46. 1 ὅτι οὐκ ἀπορήσειν ἔμελλεν —, ὑπενόουν.

ὑποψίαν ἔχω D. 57. 25 λόγον εἶχεν ὑποψίαν τιν' ἔχειν, ὡς οὐκ ἦν ἀστός.

φανερὸν ποιέω I. 16. 91 φανερὸν ἐποίησεν, ὅτι — ἐπολέμει, καὶ ὅτι — ἐπεθύμει. — Din. 1. 20 τῶν Ἀρκάδων — φανερὸν ποιησάντων, ὅτι τοῖς μὲν σώμασιν — ἠναγκάζοντο, ταῖς δ' εὐνοίαις — ἦσαν — οὐκ ἐτόλμησεν —.

ψεύδομαι ψεῦδος D. 43. 29 ἐψεύσατο — ψεῦδος — ὅτι οὐκ ἦν — ὁμοπατρία.

ψῆφον φέρω D. 57. 61 οὐδὲ τὴν ψῆφον ἤνεγκεν, ὡς οὐκ ἦν Ἀθηναῖος.

Imperfectum.

Imperfectum orationis rectæ, si a tempore præterito in oratione obliqua pendet, aut immutatum retinetur aut in præsentis optativum transit; quorum illud aliquanto sæpius fit quam hoc. Retineri enim imperfectum docet Kühner, ubicumque, si in optativum transiret, aliqua ambiguitas oreretur; quæ si exsistere non posset, in optativum transgredi [1]). Et omnino hoc recte docet. Ceterum, sive transitus ille factus est sive omissus, utroque tempore præteritum indicari vel clarissime perspicitur eis locis, ubi vel cum hoc præsentis optativo conjunguntur aoristi optativi vel cum hoc imperfecti indicativo aoristi et optativi et indicativi connectuntur, neque ullum discrimen horum omnium temporum si quidem ea ratio respiciatur, quæ inter enuntiationes regentem et rectam intercedit, interpretanti, nisi ad argutias confugiat, discernere licet.

Jam vero primum eos locos afferam, ubi præsentis optativus imperfecto respondens legitur, tum eos, ubi cum hoc optativo conjunguntur aoristi optativi, denique eos, ubi hoc imperfectum vel cum aoristi optativis aut indicativis conjunctum vel solum retinetur immutatum.

---

[1]) Vide l. l. § 550 A. 4, Anm. 6.

I. Solus igitur præsentis optativus imperfecto respondens post hæc verba reperitur:

λέγω *I.* 12. 18 *ἔλεγον, ὡς — τρεῖς ἢ τέτταρες — διαλέγοιντο.* — *Ae.* 2. 120 *ἔλεγον, ὅτι Κλεοχάρης — φαίη* (dixisse).

εἶπον *I.* 19. 39 *αὐτὸν ἀπεκόμισ' ἐπὶ τὸ πλοῖον — ὥστ' ἐκεῖνον πολλάκις καὶ πρὸς πολλοὺς εἰπεῖν, ὅτι μόνος ἀνθρώπων αἴτιος εἴην αὐτῷ τῆς σωτηρίας.*

ἀπαγγέλλω *L.* 9. 6 *ἀπαγγείλαντός τινος, ὡς ἐγὼ λοιδοροῖμι — ἠξίωσαν.* — *Ae.* 2. 13 *ἀπήγγειλεν — ὅτι φαίη Φ. ἄκων πολεμῆσαι πρὸς ὑμᾶς.*

ἀποκρίνομαι *D.* 30. 20 *ἀπεκρίναντο, ὅτι οὐδεὶς μάρτυς παρείη, ὅτ' ἐλάμβανεν Ἀ. τὴν προῖκα, κομίζοιτο δὲ Ἀ.* — 53. 8 *ἀπεκρινάμην αὐτῷ, ὅτι ἐν τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ εἴην αὐτῷ φίλος.*

διέξειμι *Ae.* 1. 168 *διεξῄει, ὡς ἐν τῷ πότῳ ἡμῶν κιθαρίζοι καὶ λέγοι ῥήσεις* (Alexandrum puerum in nostro convivio cithara cecinisse et fabulas narrasse).

λόγον προσφέρω *D.* 48. 6 *λόγον μοι προσφέρει* (præs. hist.), *ὅτι ἡ μήτηρ προσήκουσα εἴη τῷ Κόνωνι.*

μαρτυρέω *Ps. D.* 47. 6 *ἐμαρτύρησαν οὗτοι, ὡς ἐθέλοι παραδοῦναι Θ. καὶ πρόκλησιν προκαλοῖτο.* — Cfr. 47. 13.

II. Præsentis imperfecto respondentis et aoristi optativi conjuncti his locis inveniuntur [1]): *A.* 5. 39 *ἐγώ φημι ταῦτα μὲν οὐ λέγειν αὐτόν, ὅτι δὲ ἐξάγοι* [2]) *ἐμὲ — καὶ ὅτι — καταποντώσειε.* — *L.* 8. 12 *ἀπήγγειλεν, ὡς τοὺς μὲν — φάσκοιτε, τοὺς δὲ — κωλύσαιτε* [3]). — Aposp. 52 *ἔλεγεν, ὡς*

---

[1]) Sunt, qui, præsertim cum optativus præsentis in eadem significatione atque aoristi in his exemplis usurpetur, concinnitatis causa præsens in aoristum plerisque locis emendare conati sint; qui quidem duas res non satis considerasse mihi videntur: unam, quod præsentis optativus non semper ad præsens respondet, alteram, quod sunt loci (qui infra afferentur), ubi imperfectum immutatum cum aoristi vel optativo vel indicativo conjunctum invenitur eandemque atque illa tempora habet ad verbum regens temporis relationem; qui loci non nihil valere videntur ad hos præsentis optativos, ut qui imperfecto respondeant, a corrigendi cupidis defendendos. Contra apparet rem longe aliter se habere eis locis, ubi præsentis et aoristi optativi conjunguntur illi quidem, sed ad idem tempus minime pertinent, ut *Ps. I.* 17. 51 *ἔλεγεν, ὅτι ἐλεύθερος εἴη — εἰσπέμψειε δ' αὐτὸν Πασίων* (orat. rect.: *ἐλεύθερός εἰμι — εἰσέπεμψε δ' ἐμὲ Π.*). Cfr. cum hoc loco *And.* 1. 115, *Ps. D.* 59. 51.

[2]) Codd. etiam *ἐξάγει* præbent. *Bait. Turr.* *ἐξαγάγοι.*

[3]) Ita Reiske. Codd. *κωλύσετε,* quæ forma hoc loco ferri nequit.

αὐτὸς μὲν — τύχοι, οὗτος δὲ ἔλθοι, εἰσελθὼν δὲ κακῶς λέγοι αὐτόν. — *I.* 16. 6 εἰσήγγελλον — λέγοντες, ὡς ὁ πατὴρ μὲν συνάγοι τὴν ἑταιρείαν ἐπὶ νεωτέροις πράγμασιν, οὗτοι δὲ — τὰ μυστήρια ποιήσειαν. — *Ae.* 2. 83 εἶπεν, ὅτι πέμψειε μὲν αὐτὸν *K*, ἀξιοίη δέ. — *D.* 52. 15 ἐτόλμησαν μαρτυρῆσαι, ὡς ὁ μὲν *K.* ὅρκον τῷ πατρὶ δοίη, ὁ δὲ πατὴρ οὐκ ἐθέλοι ὀμόσαι παρὰ τῷ Λυσιθείδῃ. — *L.* 1. 20 κατηγόρει (ancilla) πρῶτον μὲν ὡς — προσίοι (moechus), ἔπειτα ὡς αὐτὴ τελευτῶσα εἰσαγγείλειε καὶ ὡς ἐκείνη (domina) τῷ χρόνῳ πεισθείη — καὶ ὡς — ᾤχετο (domina). — *D.* 35. 36 ἀπεκρίνατο, ὅτι — περιγένοιντο καὶ — perf. opt. — καὶ οὐ δύναιτο (potuisse) κομίσασθαι.

III. Antequam eos locos inspiciam, ubi imperfectum solum invenitur, ea exempla afferam, ubi optativus et indicativus aoristi cum hoc imperfecto conjunguntur. Sunt autem hæc: *Isæ.* 9. 12 εἰ μηδένα ἐβούλετο εἰδέναι, ὅτι τὸν Κλέωνος υἱὸν ἐποιεῖτο (se adoptasse) μηδ' ὅτι διαθήκας καταλίποι, εἰκὸς ἦν —. — *D.* 43. 37 (in testimonio) μαρτυρεῖ — λέγειν τὴν μητέρα — ὅτι ἡ μήτηρ — ἀδελφὴ ἦν — καὶ ὅτι ἀδελφὸς οὐδεὶς γένοιτο. — *Ps. D.* 59. 81 ἐδεῖτο — λέγων, ὅτι οὐκ ᾔδει (tum, cum eam duxit) Νεαίρας αὐτὴν οὖσαν θυγατέρα, ἀλλ' ἐξαπατηθείη — καὶ ποιήσαιτο — καὶ — κηδεύσειεν αὐτῷ. — *Isæ.* 4. 26 παρέσχοντο μάρτυρας πρῶτον μὲν ὡς ἀνεψιοί εἰσιν —, ἔπειτα δὲ ὡς οὐδεπώποτε ἐκείνῳ διάφοροι ἦσαν, ἔτι δὲ καὶ ὡς ἔθαψαν *N.*, πρὸς δὲ τούτοις ὡς *X.* — ἐχρῆτο. — *I.* 4. 144 διῆλθον, οὐκ ἀναμνημονῶν, ὅτι *Δ.* μὲν ἐπῆρχε [1]), Δράκων δὲ — ἐποίησε —. — *Ae.* 2. 29 εἶπον — ὡς — δεινὸν ἔργον διεπράξατο, διδάσκων, ὅτι — ἀντέπραττε — καὶ — ἐποιήσατο καὶ — ἐπολέμησε. — 2. 111 προσέθηκεν — ὡς ἐξένισεν — ὡς ἐμισθώσατ' αὐτοῖς — ζεύγη καὶ συμπαρῄει. — Cfr. *Ae.* 2. 50, *D.* 19. 249, 253.

His autem locis imperfectum solum restat immutatum:

a) ad primam orationis rectæ personam respondens:

L. 22. 3 φανερὸν ἐποίησα, ὅτι οὐκ — ἔλεγον — ἀλλὰ ἐβοήθουν. — *D.* 41. 17 παρεκλήθη — ὥστε μηδὲ τοῦτ' εἶναι λέγειν, ὡς λάθρᾳ — ἐπράττομεν ταῦτα. — *Ps. D.* 47. 16 ἔδει παραδιδόναι ἐμβεβλημένης σοι μαρτυρίας, ὡς ἤθελες παραδιδόναι. — *Isæ.* 6. 24 ἀπεδείξατο, ὅτι οὐ

---

[1]) Ita cod. Urb., Blass, Rauchenstein, plures. Benseler autem, immodico suo Isocratis perpoliendi studio ductus, cum *Ambr.* concinnitatis causa legit ἐπῆρξε.

παίδων ἕνεκα ἐγάμει. — *L.* 12. 56 *ἐπεδείξαντο, ὅτι οὐκ — ἐστασίαζον.* — Cfr. præterea *L.* 4. 4, *Isæ.* 4. 26, 9. 12, *Ae.* 2. 111, *Ps. D.* 59. 81 [1]).

b) ad secundam personam respondens:

And. 1. 39 *τοῦθ' ὑπέθετο δεινότατον πρᾶγμα, οἶμαι, ὅπως ἐν ἐκείνῳ εἴη ὅντινα βούλοιτο Ἀθηναίων φάναι τῶν ἀνδρῶν τούτων εἶναι, ὅντινα δὲ μὴ βούλοιτο λέγειν, ὅτι οὐκ ἦν.* — *L.* 22. 3 *διαβάλλειν ἐπεχείρουν με λέγοντες, ὡς ἐγὼ σωτηρίας ἕνεκα τοὺς λόγους ἐποιούμην.* — *D.* 50. 54 *ἐκέλευον αὐτὸν τὴν ναῦν παραλαμβάνειν — ἵνα μὴ πρόφασις αὐτῷ γένοιτο ἀπολογίας, ὡς ἐγὼ οὐκ ἤθελον αὐτῷ παραδοῦναι τὴν ναῦν.* — Cfr. *Ae.* 2. 119, *L.* 13. 41.

c) tertiæ personæ respondens:

L. 1. 17 *μεστὸς ἦν ὑποψίας — ἀναμιμνησκόμενος, ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἐψόφει ἡ θύρα.* — 7. 42 *ἀπέδειξα, ὡς οὐκ ἐνῆν σηκὸς ἐν τῷ χωρίῳ.* — 10. 25 *τίς οὐκ ἂν ἐλεήσειε Διονύσιον — λέγοντα, ὅτι —* perf. opt. —, *κρεῖττον δὲ ἦν αὐτῷ* (melius autem sibi fuisse) *τότε ἀποθανεῖν* —. — 18. 11 *δῆλον — ἐγεγένητο, ὅτι — ἀπέκτεινον.* — *I.* 4. 119 *ταῦθ' ὅτι — οὕτως εἶχεν, αἱ συμφοραὶ σαφῶς ἀπέδειξαν.* — 14. 41 *τούτων ὡς οὐ βασιλεὺς αἴτιος ἦν, ὁ τελευταῖος χρόνος σαφῶς ἀπέδειξεν.* — Cfr. 12. 123. — *Isæ.* 6. 52 *ἐχρῆν διαμαρτυρεῖν, ὡς οὐ κύριος ἦν.* — Cfr. 4. 26. — *Ae.* 1. 87 *ἀνάγκη ἦν — μαρτυρεῖν τὸν μὲν ὡς ἐδέκαζε, τὸν δὲ ὡς ἐδεκάζετο.* — 3. 116 *ἐξήγγελτο — ὅτι — εἰσέφερον δόγμα* (fecisse decretum). — *L.* 18. 257 *ἐμοὶ ὑπῆρξε — τοιαῦτα πολιτεύματα ἑλέσθαι, ὥστε — μηδὲ — ὑμᾶς, ὡς οὐ καλά γ' ἦν ἃ προειλόμην, ἐπιχειρεῖν λέγειν.* — 19. 194 *εἰπεῖν φασιν αὐτόν, ὅτι ἦν* [2]) *αὐτῷ ξένος* (sibi *fuisse* hospitem). — 19. 244 *ὅτι σοφὸς ἦν ὁ ποιητὴς ὁ ταῦτα ποιήσας, σὺ διώρισας αὐτός.* — 28. 1 *εἶπεν, ὡς ὁ πάππος ὤφειλε τῷ δημοσίῳ, καὶ διὰ ταῦθ' ὁ πατὴρ οὐκ ἐβούλετο μισθωθῆναι τὸν οἶκον.* — 30. 28 *ἦν ῥᾴδιον γνῶναι, ὅτι καὶ συνῴκει τῇ γυναικὶ καὶ τὸ χωρίον ἐκέκτητο, πρὶν γενέσθαι τὴν δίκην.* — 57. 64 *φανερὸν ἐγένετο, ὅτι — συνώμνυον οὗτοι ἐπ' ἐμέ* [3]). — *Ps. D.* 7. 21

---

[1]) In oratione recta a particula *ὅτι* incipienti prima imperfecti persona his locis legitur: *And.* 1. 48 simul cum præs., *Ae.* 2. 50 et *D.* 19. 253 cum aor., *D.* 53. 12 cum perf. ind.

[2]) Cfr. supra pag. 23 ann. 4.

[3]) Interpunctionem enim probo Bekkeri, Dindorfii, non Reiskii.

τοὺς τοιούτους λόγους ὅταν ἀπαγγελλόντων ἀκούῃ, ὅτι κακῶς ἤκουεν, ὑμεῖς δ' ἀπεδέχεσθε, (ἔφη) μεταβάλλειν αὐτοῦ τὴν γνώμην. — 47. 78 — *ἣν ἐμαρτύρησαν ὡς οὗτος ἤθελε παραδιδόναι.* — Ex. 50 *ἣν δὴ τοῦτο γνώριμον, ὅτι ὅπως καλῶς ἀγωνιεῖται ἔλεγεν.*

Perfectum et Plusquamperfectum.

Perfecti indicativus orationis rectæ in oratione obliqua aut remanet aut in optativum transit aut denique in plusquamperfectum mutatur. Quarum constructionum prima est usitatissima, secunda aliquanto rarior, tertia longe rarissima [1]). Præterea observandum est perfectum, sive indicativus sive optativus legitur, in his enuntiationibus post verba dicendi et declarandi longe sæpissime inveniri, post verba sentiendi et cognoscendi admodum raro.

I. Primum autem eos locos afferam, ubi in optativum transgressus est perfecti indicativus [2]), qui sunt:

A. post verba dicendi et declarandi:

a) in præterito indicativi: *L.* 1. 18. *ἔλεγον, ὅτι ἐγὼ πάντα εἴην πεπυσμένος.* — 29. 12 *οὗτοι ἔλεγον, ὡς πεντακόσιοι αὐτοῖς εἴησαν δεδεκασμένοι.* — *Isæ.* 7. 27 *ἔλεγεν, ὅτι πεποιηκὼς εἴη μὲ υἱὸν καὶ ἐγγεγραφὼς — καὶ παραδεδώκοι τὴν οὐσίαν.* (*I*). — *D.* 34. 11 *ἔλεγεν, ὅτι οὔτε* — aor. opt. — *οὗτος — οὔτε τὸ χρυσίον εἰλαφὼς εἴη παρ' αὐτοῦ.* (*I*). — *Ps. D.* 58. 30 *ἔλεγεν, ὡς ἐπιβεβουλευμένος ὁ παῖς εἴη.* — *Isæ.* 8. 22 *εἶπον, ὅτι ποιήσομαι —. δεδεημένη γὰρ εἴη* [3]) *ταῦτα ποιεῖν ἡ ἀδελφή.* — *Ae.* 2. 155 *ἀπεκρίνατο, ὅτι* — præs. opt. —, *τοῦ δὲ τρόπου πλεῖστον*

---

[1]) Harum ratio, si locorum numerum respicias, ea est, quæ intercedit inter numeros, qui sunt 6: 4: 1.

[2]) Hic commemorare licet, ubicumque in enuntiationibus explicativis perfecti optativus invenitur, ibi circumscriptas formas usurpari præter hunc unum locum: *Isæ.* 7. 27, ubi simplex forma *παραδεδώκοι* cum circumscripta conjungitur. At contra, ubi perfecti indicativus retinetur, simplices formæ semper usurpantur, exceptis duobus locis: *D.* 21. 104 *εἰμὶ δεδρακώς* (cfr. tamen 23. 25 *δέδρακε*) et 37. 19 *ἐστὶ πεπραγμένα ταῦτα.* Ceterum animadvertendum est optativi primam personam præ exemplorum numero haud raro inveniri. Ubi autem personarum mutatio facta est, cui personæ orationis rectæ forma quæque respondeat, singillatim indicabitur.

[3]) Ita recte legit Reiske. Codd. *ἔνι.*

εἴη διημαρτηκώς. (*II*). — *D*. 35. 36 ἀπεκρίνατο, ὅτι — aor. opt. — καὶ τοῦτο τὸ χρυσίον δεδανεικὼς εἴη ἀδελφὸς αὐτοῦ — καὶ οὐ — præs. opt. —, ἀλλὰ ἀπολωλὸς εἴη καὶ τοῦτο. — *Ps. D*. 42. 6 ἀπεκρίνατο, ὅτι ὁ μὲν πεπραμένος εἴη τοῦ σίτου, ὁ δ' ἔνδον ἀποκείμενος. — *D*. 33. 18 προὐφασίζετο, ὡς ὁ παῖς ἀπολωλεκὼς εἴη τὸ γραμματεῖον. — 34. 49 οὐδ' αὐτὸς ἔξαρνος ἐγένετο, ὡς οὐκ εἴη εἰρηκώς, ὅτι —. (*I*). — 48. 44 κατεχρήσατο (scil. τούτῳ τῷ λόγῳ), ὅτι ἐγὼ τὴν οἰκίαν — μεμισθωμένος εἴην (*II*) — sequente aor. ind. — *Isæ*. 8. 23 παρεφθέγγοντο, ὡς οὐδ' ὁτιοῦν εἴη *K*. καταλελοιπώς. — *D*. 21. 121 (in testimonio) ἡ εἰσαγγελία ἐδόθη — ὅτι εἴη Νικόδημον ἀπεκτονώς. — *L*. 9. 4 προσελθὼν τῷ στρατηγῷ ἐδήλωσα, ὅτι ἐστρατευμένος εἴην.

b) in infinitivo: *D*. 18. 22 εἰς τοῦθ' ἧκεν ἀναιδείας, ὥστ' ἐτόλμα λέγειν, ὡς ἄρα ἐγὼ πρὸς τῷ τῆς εἰρήνης αἴτιος γεγενῆσθαι καὶ κεκωλυκὼς εἴην τὴν πόλιν — αὐτὴν ποιήσασθαι. (*II*). — *And*. 1. 41 εἰπεῖν (ἔφη) ἡμᾶς, ὅτι δεδογμένον εἴη δύο τάλαντα διδόναι.

c) in participio: *L*. 10. 25 τίς οὐκ ἂν ἐλεήσειε Διονύσιον — λέγοντα, ὅτι δυστυχεστάτην εἴημεν στρατείαν ἐστρατευμένοι —; — *Isæ*. 6. 42 λεγόντων ἐκείνων, ὅτι οὗτοι ἐξεληνοκότες εἶεν εἰς τὴν πλησίον οἰκίαν — οὐκ ἠθέλησαν τῶν δικαίων οὐδὲν ποιῆσαι. — *D*. 52. 19 προσῆλθε πρὸς τὴν τράπεζαν, λέγων, ὅτι τετελευτηκὼς εἴη ὁ Λύκων καὶ — præs. opt. — 53. 6 προσέρχεταί μοι (præs. hist.) λέγων — ὅτι δι' ἀπορίαν ἐφοδίων οὐ πεπορευμένος εἴη ἐπὶ τοῦτον. (*I*). — 53. 7 λέγων, ὅτι ἓξ καὶ εἴκοσι μνῶν λελυμένος εἴη — ἐκέλευε —. (*I*). — *Ps. D*. 47. 57 ἐξέφερον — τῆς γυναικὸς — λεγούσης, ὅτι αὐτῆς εἴη ἐν τῇ προικὶ τετιμημένα τὰ σκεύη. — 59. 69 ἠξίου — λέγων — ὅτι ἀπολωλεκὼς εἴη τὴν προῖκα καὶ οὐκ ἂν δύναιτο πάλιν αὐτὴν ἐκδοῦναι. — *Hyp*. 2. 6 τῆς γυναικὸς προλεγούσης, ὅτι συνομωμοκυῖα εἴη — ἐλάμβανεν. (*I*). — *Ps. D*. 47. 35 ἀποκριναμένου αὐτοῦ, ὅτι νενεμημένος εἴη καὶ — præs. opt. — ὁ Θεόφημος, — ἦλθον. — *Isæ*. Aposp. 1 λόγου ἀπαγγελθέντος πρὸς τοὺς οἰκείους, ὡς ἄρα τετελευτηκὼς εἴην ἐν τῇ ναυμαχίᾳ, — Εὐμάθης ἐνεφάνισε τὰ χρήματα. (*III*). — *Ae*. 2. 42 Κτησιφῶντος — εἰπόντος καὶ προσθέντος, ὡς ἐν τοσούτῳ χρόνῳ οὐ πώποθ' οὕτως ἡδὺν οὐδ' ἐπαφρόδιτον ἄνθρωπον ἑωρακὼς εἴη, — ἔφη. (*I*).

B. post verba sentiendi et cognoscendi:

a) in præterito indicativi: *D*. 48. 19 ἐπειδὴ ἐπυθόμην περὶ τῆς βασάνου τἀνθρώπου καὶ ὅτι ἀποδεδωκὼς εἴη τὸ ἀργύριον, ἐνόμιζόν μοι ἀπο-

δώσειν —. — *Ps. D.* 47. 38 ἐπεπύσμην αὐτὸν ὅτι οὐκ εἴη γεγαμηκώς.

b) in infinitivo: *And.* 1. 39 ἔφη — τῇ ὑστεραίᾳ ἀκούειν, ὅτι οἱ Ἑρμαῖ εἶεν περικεκομμένοι. — *Hyp.* Aposp. 35 ἔφασαν ἐν Οἰνόῃ ἀκοῦσαι, ὅτι μάχη εἴη γεγονυῖα.

II. Indicativus autem perfecti his locis retinetur:

A. post verba dicendi et declarandi:

a) in præterito indicativi: *And.* 1. 62 λέγει (præs. hist.), ὅτι πέπεισμαι ταῦτα συμποιεῖν καὶ ὡμολόγηκα —. (*II*). — *D.* 35. 30 ἀποκρίνεται (pr. hist.), ὅτι οὐκ — potentialis —, ἀλλ' ἀπόλωλεν ἅπαντα τὰ χρήματα. — 18. 73 (in decreto) προσήγγειλαν, ὡς καταγήοχε — καὶ ἔχει —. — 19. 60 ἀπήγγελλεν ὑμῖν, ὅτι πάντα τὰ πράγματ' ἐγκεχείρικε Θηβαίοις ὁ Φ. — 19. 125 ἀπήγγειλεν ὑμῖν — ὅτι Φωκεῖς ἀπολώλασι. — 53. 5 ἐπιστέλλω (pr. hist.) αὐτῷ, ὅτι ἀνῆγμαι — sequ. præs. opt. — 37. 23 οὐδαμοῦ γὰρ ὡς ἐγώ τι πεποίηκα τούτων ἔγραψεν. (*III*). — *Isæ.* 9. 35 ἀπέδειξα ὑμῖν, ὡς οὐδενὶ ἐκεῖνος δέδωκε τὰ ἑαυτοῦ. — *D.* 40. 58 εἰς τοσαύτην ὑπερβολὴν τόλμης ἥκουσιν, ὥστε καὶ Κρίτωνος μαρτυρίαν ἐνεβάλοντο, ὡς ἐώνηται τὸ τρίτον παρ' ἐμοῦ μέρος τῆς οἰκίας.

b) in optativo: *D.* 34. 49 ἀναμνήσθητε, ὅτι οὐδ' αὐτὸς ἔξαρνος ἐγένετο, ὡς οὐκ εἴη εἰρηκώς, ὅτι οὐκ ἀπείληφε τὸ χρυσίον. (*I*). — Cfr. *L.* 12. 7.

c) in infinitivo: *I.* 12. 207 πῶς οἷόν τ' ἦν σοι λέγειν, ὡς — γεγόνασιν; — *D.* 21. 104 ἐτόλμα λέγειν, ὡς ἐγὼ τὸ πρᾶγμ' εἰμὶ δεδρακώς. (*II*). — 21. 151 ὡς οὐ — πεποίηκεν οὗτος καὶ — sequ. potent. — οὐκ ἐτόλμων λέγειν. — 27. 49 ἐτόλμα λέγειν, ὡς — πάμπολλα ἐκτέτικεν — καὶ — aor. opt. — (*I*). — *I.* 12. 210 ἐτόλμησας εἰπεῖν, ὡς εὑρεταὶ — γεγόνασι. — *Ae.* 2. 144 φησί με εἰπεῖν (ait me dixisse), ὅτι πάντες κατ' αὐτοῦ τὴν τῆς πορνείας φήμην παρειλήφασι. — *D.* 34. 14 ἐτόλμησεν εἰπεῖν, ὡς ἀπείληφε τὸ χρυσίον. (*I*). — 34. 17 οὐκ ἐτόλμησαν γράψαι, ὡς ἀποδεδώκασι τὸ χρυσίον. (*I*). — *Ae.* 5. 54 τοῦτο βραχὺ ἦν ἀπαγγεῖλαι, ὅτι τέθνηκεν ὁ ἀνήρ. — *I.* 15. 3 ἠμυνάμην αὐτῶν, ἡγούμενος — αὐτὸς — πεποιηκέναι φανερόν, ὅτι προῄρημαι. — *D.* 29. 46 οὐχ εἶχεν ἐπιδεῖξαι ταῦθ' ὡς ἀποδέδωκεν. (*I*). — 37. 1 παρεγραψάμην — οἰόμενος δεῖν — ἀμφότερα ὑμῖν ἐπιδεῖξαι, καὶ ὡς οὐδὲν ἠδίκηκα τουτον καὶ ὡς παρὰ τὸν νόμον μοι δικάζεται. — *Ps. D.*

47. 30 *ἔμελλε τούτοις τεκμηρίοις καταχρήσεσθαι, ὡς ἀποδέδωκε τὰ σκεύη.* (*I*). — *D.* 19. 21 *διδάσκειν ἔφη* (*αὐτὸς τὸν Φίλιππον*), *ὅτι — ἠσεβήκασιν.* — Cfr. *L.* Aposp. 54, *I.* 14. 3, *Ae.* 2. 154, *D.* 29. 2, 56. 11, *Hyp.* 1. 13.

d) in participio: *I.* Ep. 8. 1 *λέγοντός μου, ὅτι δέδοικα, — ἐλιπάρουν.* — *Ae.* 1. 61 *ἐδέοντο — λέγοντες, ὅτι τὸ ὅλον πρᾶγμα παροινία γέγονεν.* — *Ps. D.* 25. 60 *τἀνθρώπου λέγοντος, ὅτι οὐδεὶς ἄλλος ἀφῄρηται, εἰς τοῦτο ἀφικνεῖται* (præs. hist.) *βδελυρίας, ὥστε —.* — 47. 50 *ἐδεήθην — λέγων, ὅτι συμβέβηκέ μοι τριηραρχία.* — 46. 1 *ὅτι οὐκ ἀπορήσειν ἔμελλε — παράγων τῷ λόγῳ, ὡς οὐ πάντα μεμαρτύρηκεν — ὑπενόουν.* (*I*). — *Ps. I.* 17. 11 *ἀφικνοῦνται* (præs. hist.) *οἱ ἀπαγγέλλοντες, ὅτι ὁ πατὴρ ἀφεῖται.* — *D.* 18. 169 *ἧκεν ἀγγέλλων, ὡς Ἐλάτεια κατείληπται.* — 19. 127 *ᾤχετο πρεσβεύων ὡς τὸν ἀπηγγελκότα, ὡς ἐπικεκήρυκται χρήματ' αὐτῷ.* — 30. 36 *μάρτυρας παρεχόμενος τὴν προῖκα ὡς ἀποδέδωκεν — οὐκ εἴα* (*I*). — 34. 47 *ὁ Λ. ἔξαρνος γενόμενος τὸ ἐξ ἀρχῆς, ὡς οὐκ ἀπείληφε τὸ χρυσίον, νῦν μαρτυρεῖ —.* (*I*). — *L.* 16. 8 *ἠξίουν, ἀποδείξας, ὡς οὐδεὶς ὑπ' ἐμοῦ τῶν πολιτῶν κακῶς πέπονθε, δοκιμάζεσθαι.*

B. post verba sentiendi et cognoscendi:

a) in præterito indicativi: *Ae.* 2. 134 *τῆς ἐπιστολῆς ἠκούετε τῆς Προξένου, ὅτι Φωκεῖς οὐ παραδεδώκασιν αὐτῷ τὰ χωρία.* — *D.* 37. 19 *καὶ μὴν ὅτι γ' ἀμφότερ' ἐστὶ πεπραγμένα ταῦτα τούτῳ πρὸς ἡμᾶς, ἠκούσατε τῶν μαρτύρων.* — *I.* 2. 40 *ἠπιστάμην, ὅτι — οἱ μέν τι τούτων εἰρήκασιν, οἱ δ' ἀκηκόασιν, οἱ δ' ἑτέρους ποιοῦντας ἑωράκασιν, οἱ δ' αὐτοὶ τυγχάνουσιν ἐπιτηδεύοντες.* — *Ps. D.* 60. 30 *οὐκ ἐλάνθανεν Οἰνείδας, ὅτι Κάδμου μὲν Σεμέλη, —, τοῦ δὲ Οἰνεὺς γέγονεν.* — *D.* 29. 12 *συνῄδει, ὅτι τἀληθῆ μεμαρτύρηται.*

b) in infinitivo: *D.* 23. 25 *δεῖν ὑπελάμβανε — πεισθῆναι καὶ μαθεῖν ἡμᾶς διδασκομένους, ὡς δέδρακε.* — 40. 10 *τοῦ πατρὸς οὐκ ἂν φάσκοντος πεισθῆναι, ὡς οὗτοι γεγόνασιν ἐξ αὐτοῦ — ὡμολόγησε —.*

c) in participio: *L.* 16. 20 *ἠναγκάσθην — δημηγορῆσαι — ἐνθυμούμενος, ὅτι οὐδὲν πέπαυνται τῶν τῆς πόλεως πράττοντες.* — *D.* 29. 33 *καὶ τούτοις οὐκ ἐπεσκήψατο, δηλονότι ὡς τἀληθῆ μεμαρτύρηται εἰδώς* [1]).

[1]) Perfecti indicativus in oratione recta a particulis *ὅτι* et *ὡς* incipienti his locis invenitur: *And.* 1. 63, *I.* 12. 215, *D.* 19. 22, 21. 151, 53. 12 simul cum imperfecto.

III. In plusquamperfectum indicativus perfecti his locis mutatus est:

A. post verba dicendi et declarandi:

Isæ. 2. 15 *οὐδὲν ἐκεῖνος μετέγνω τῶν πεπραγμένων ἑαυτῷ διὰ τὸ παρὰ πάντων ὁμολογεῖσθαι, ὅτι ἦν ὀρθῶς βεβουλευμένος.* — *D.* 19. 160 *οὐκ ἐβούλετο — οὐδὲ τοῦτο δειχθῆναι πᾶσιν, ὅτι οὐκ ἄρ' ἡ πόλις ἡ τῶν Ἀθηναίων ἥττητο τῷ πολέμῳ, ἀλλὰ* — præs. ind. — 9. 62 *ἐκεῖνος ἐπέσφαξεν ἑαυτόν, ἔργῳ μαρτυρήσας, ὅτι δικαίως καὶ καθαρῶς ὑπὲρ τῶν πολιτῶν ἀνθειστήκει Φιλίππῳ.* — Cfr. 28. 2.

B. post verba sentiendi et cognoscendi:

And. 1. 52 *ἐλογιζόμην πρὸς ἐμαυτὸν τοὺς ἐξημαρτηκότας καὶ τὸ ἔργον εἰργασμένους, ὅτι οἱ μὲν αὐτῶν ἤδη ἐτεθνήκεσαν —, οἱ δὲ φεύγοντες ᾤχοντο καὶ αὐτῶν θάνατος κατέγνωστο.* — *Lyc.* 21 *ἐπειδὴ — φανερὸν ἦν, ὅτι οὐδὲν δεινὸν ἐγεγόνει περὶ τὴν πόλιν, φοβηθεὶς ἐκπλεῖ* (præs. hist.) *πάλιν.* — *D.* 43. 64 *ἦσαν — ὥστε τὸ παράπαν οὐδ' ᾔσθοντο, ὅτι* [1]) *ἦν τετελευτηκὼς Ἁγνίας.* — 44. 34 *παρακαταβάλλει* (pr. hist.) — *οὐκ ἐπιλογισάμενος οὐθ' ὅτι ἐπανεληλύθει εἰς τοὺς Ἐλευσινίους οὐθ' ὅτι οἱ εἰσποιητοὶ — καθίσιανται.* — *Isæ.* 7. 17 *τῶν φρατέρων — οὐκ ἀγνοούντων, ὅτι ἦν ἐξ ἀδελφῆς αὐτῷ γεγονώς, ἐγγράφουσί με* (pr. hist.) *εἰς τὸ κοινὸν γραμματεῖον.* (*III*).

Plusquamperfectum autem orationis rectæ plusquamperfecto respondens in his enuntiationibus non invenitur, nisi habet imperfecti vim, ut *D.* 30. 28 *ἐκέκτητο* et *Ps. D.* 59. 81 *ᾔδει.*

Aoristus.

Aoristi indicativus orationis rectæ in obliqua oratione aut immutatus servatur aut in optativum transit; quorum illud *duplo* fere sæpius fit quam hoc. Neque enim in his enuntiatis aoristi optativus apud oratores tam rarus est, quam ex ceterorum temporum numero optativorum exspectare licuit; et hoc præcipue dignum est, quod commemoretur, aoristi optativum plus duplo sæpius

[1]) Melius *ὅτι* legitur quam *ὅτε*, quæ tamen est plurimorum et codicum et editorum lectio.

quam futuri optativum inveniri [1]). Ceterum est animadvertendum has enuntiationes, sive optativus sive indicativus legitur, a verbis dicendi et declarandi longe sæpissime pendere; post verba sentiendi et cognoscendi hujus rei exempla esse admodum rara et quidem ea rarissima, ubi in optativum transitio facta est. — De temporali autem vi ac significatione aoristi in his enuntiatis tam docte tamque ad persuadendum apte disputavit S. I. Cavallin [2]), ut facere non possim, quin ei totus assentiar. Aoristum enim, sive indicativus usurpatur sive optativus, de eis, quæ tempus enuntiati regentis antecedunt, in his enuntiatis semper fere usurpari non potest negari [3]). — Sed jam ad locos afferendos aggredior.

---

[1]) Præterea observes velim etiam pro numero exemplorum, ubi indicativus retinetur, multo rariorem esse *futuri* optativum, quem pæne *quater* rarius quam indicativum futuri usurpari infra docebo. Postremo inter *perfecti* et *futuri* optativi exempla oratorum hæc ratio intercedit: 4: 3.

[2]) l. l pagg. 34—35.

[3]) Vide præterea Kühner. l. l. § 389. 7. a) Anm. 1. ”Der *Optativ* des *Aorists* und des *Imperfekts (Plusquamperfekts)* wird von einer *Vergangenheit* nur in *Nebensätzen* gebraucht, welche einem *Hauptsatze* angehören, dessen Prädikat eine *Vergangenheit* ausdrückt, und zwar nur in folgenden Fällen: in den ***Substantivsätzen*** mit ὅτι, ὡς, ***dass,*** in den ***Adverbialsätzen*** mit ὅτι, *weil*, *quia* oder explikativ *quod*, *dass*, und in ***indirekten Fragsätzen,*** welche in ***direkter*** Rede durch den ***Indicativ*** ausgedrückt sein würden, endlich in den ***Adverbial-*** und ***Adjektivsätzen,*** welche eine ***unbestimmte Frequenz, öftere Wiederholung*** einer Handlung in der Vergangenheit ausdrücken. Der *Optativ* des *Aorists* entspricht alsdann hinsichtlich des Zeitverhältnisses stäts dem *Indikative* des *Aorists* in der unabhängigen Rede; der *Optativ* des ***Imperfekts*** und ***Plusquamperfekts*** aber entspricht nur in dem letzten Falle von einer ***unbestimmten Frequenz*** dem ***Indikative*** des ***Imperfekts*** und ***Plusquamperf.*** und unterscheidet sich von dem Optative des Aorists nur dadurch, dass er die Handlung des Nebensatzes als eine mit der des Hauptsatzes gleichzeitige ausdrückt, während der Optativ des Aorists dieselbe als eine der des Hauptsatzes vorangehende bezeichnet; in den drei ersten Fällen hingegen vertritt der ***Optativ*** des ***Imperfekts*** oder des ***Plusquamperfekts*** der von einem Präteritum abhängigen Rede in der Regel den ***Indikativ*** des ***Präsens*** oder des ***Perfekts,*** seltener den ***Indikativ*** des ***Imperfekts*** oder des ***Plusquamperfekts*** der ***unabhängigen*** Rede, da hier statt des Optativs der Indicativ der genannten Zeitformen gesetzt zu werden pflegt.” — Madvig, Gr. Synt. § 134 ”In Objektssätzen mit ὅτι und ὡς und in abhängigen Fragesätzen, die in unabhängiger Form den Indikativ haben würden, entsprechen die Zeiten des Optativs ganz denselben Zeiten des Indikativs *(so dass der Aorist, wie im Indikativ, Präteritum ist”).* Cfr. præterea ejus Bemerkungen, pagg. 22—24. — Aliter hac de re judicat Aken, l. l. § 98. Sed nec, quid sibi velint verba Akenii, facile intelligitur, et si qui sensus verbis ejus subsit, is qualis esset, satis ostendit S. I. Cavallin, l. l. p. 35. Ceterum quod dicit Aken: ”es giebt auch das ***Præs.*** opt. von Vergangenheit,”

I. Optativus igitur aoristi legitur:

A. post verba dicendi et declarandi:

a) in præterito indicativi: *A.* 5. 33 ἔλεγεν, ὅτι πεισθείη ὑπὸ τούτων ἐμοῦ καταψεύδεσθαι. (*I*). — 6. 21 ἔλεξεν — οὑτοσὶ — ὅτι ἀδελφὸν αὐτοῦ ἀποκτείναιμι ἐγὼ ἐν τῷ χορῷ. (*II*). — *And.* 1. 19 ἔλεξαν, ὡς ἐγὼ μηνύσαιμι περὶ τῶν μυστηρίων, ἀπογράψαιμί τε τὸν πατέρα τὸν ἐμαυτοῦ παρόντα καὶ γενοίμην μηνυτὴς κατὰ τοῦ πατρὸς τοῦ ἐμαυτοῦ. (*II*). — 1. 22 αὐτὰ ταῦτα ἔλεγεν, ὡς οὐδεπώποτε ἔλθοι εἰς Θημακὸν ὡς Φερεκλέα. (*I*). — 1. 37 ὡς ἴδοι καὶ περιτύχοι τῷ πράγματι, ἔλεγε. (*I*). — 1. 113 ἔλεξαν — ὅτι αὐτώ με τὼ θεὼ παραγάγοιεν. — 1. 115 ἐπειδὴ δ' ἔλεγε τῇ βουλῇ Εὐκλῆς, ὅτι οὐδεὶς ὑπακούοι, πάλιν ὁ Καλλίας στὰς ἔλεγεν, ὅτι εἴη νόμος πάτριος, εἴ τις ἱκετηρίαν θείη ἐν τῷ Ἐλευσινίῳ, ἄκριτον ἀποθανεῖν, καὶ ὁ πατήρ ποτ' αὐτοῦ Ἱππόνικος ἐξηγήσαιτο ταῦτα Ἀθηναίοις, ἀκούσειε δέ, ὅτι ἐγὼ θείην τὴν ἱκετηρίαν. — *L.* 12. 16 ἔλεγεν, ὅτι Ἐρατοσθένης αὐτὸν ἐν τῇ ὁδῷ λαβὼν εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀπαγάγοι. — 22. 8 ἔλεγεν, ὡς — συμβουλεύσειεν αὐτοῖς παύσασθαι φιλονεικοῦσιν. (*I*). — *Ps. I.* 17. 12 λέγει (præs. hist.) λόγον δεινότατον, ὡς ἐγὼ καὶ Μενέξενος διαφθείραντες καὶ πείσαντες τὸν ἐπὶ τῇ τραπέζῃ καθήμενον ἓξ τάλαντ' ἀργυρίου λάβοιμεν παρ' αὐτοῦ. (*II*). — 17. 51 ἔλεγεν, ὅτι præs. opt. —, εἰσπέμψειε δ' αὐτὸν Πασίων διδάξοντα περὶ τῶν χρημάτων. — *D.* 34. 11 ἔλεγεν, ὅτι οὔτε τὰ χρήματα ἔνθοιτο εἰς τὴν ναῦν οὗτος κατὰ τὴν συγγραφὴν οὔτε — perf. opt. — *Ps. D.* 7. 2 ἔλεγε πρὸς ἡμᾶς τοιούτους λόγους, ὅτε πρὸς αὐτὸν ἐπρεσβεύσαμεν, ὡς λῃστὰς ἀφελόμενος ταύτην τὴν νῆσον κτήσαιτο, καὶ προσήκειν αὐτὴν ἑαυτοῦ εἶναι. (*I*). — *L.* 32. 9 καλέσας αὐτοὺς εἶπε Διογείτων, ὅτι καταλίποι αὐτοῖς ὁ πατὴρ εἴκοσι μνᾶς ἀργυρίου καὶ τριάκοντα στατῆρας. — *Ae.* 2. 12 εἶπον, ὅτι καὶ Φίλιππος αὐτοὺς κελεύσειεν ὑμῖν ἀπαγγεῖλαι, ὅτι —. — 2. 46 ὑπὲρ ἐμοῦ δὲ εἶπέ τι τοιοῦτον, ὡς οὐ ψεύσαιμι τὰς τῶν ἑλομένων με ἐπὶ τὴν πρεσβείαν ἐλπίδας. (*III*). — *D.* 48. 16 αὐτὸς αὐτοῦ κατεῖπεν, ὅτι χιλίας δραχμὰς ὑφέλοιτο τοῦ Κόνωνος. (*I*). — 35. 36 ἀπεκρίνατο, ὅτι — στατῆρες — περιγένοιντο — sequ. perf. et præs. opt. — 50. 36 ἀπεκρινάμην αὐτῷ,

---

hoc ad rem nihil pertinet; nam hujus modi optativus præsentis, ubicumque invenitur, imperfecto orationis rectæ respondeat necesse est. Et cum paulo infra dicit: "Der ganze Gebrauch beruht nur auf einer Vernachlässigung der temporalen Bezeichnung überhaupt" et quæ sequuntur, quantopere erret, facile perspicitur.

ὅτι σκεύη — οὐ λάβοιμι ἐκ τοῦ νεωρίου. — 53. 8 *ἀπεκρινάμην αὐτῷ, ὅτι καὶ* præs. opt. — *καὶ* fut. opt. — *καὶ τάς τε τριακοσίας, ἃς τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἔδωκα —, ἀφείην* [1]) *αὐτῷ, χιλίας τε δραχμὰς — εἰσοίσοιμι.* — *I.* Ep. 6. 1 *ἀπήγγειλέ τίς μοι τῶν πρεσβευσάντων ὡς ὑμᾶς, ὅτι καλέσαντες αὐτὸν ἄνευ τῶν ἄλλων ἐρωτήσαιτε* —. (*III*). — *Lyc.* 18 *ἀπήγγελλεν, ὡς τὸ μὲν ἄστυ τῆς πόλεως ἑαλωκὸς καταλίποι —, αὐτὸς δὲ — ἥκοι.* (*I*). — *Ae.* 2. 110 *προσέθηκέ τι τοιοῦτον ἐνθύμημα τῷ λόγῳ, ὅτι πρῶτος ἐπιστομίσειε τοὺς τὴν εἰρήνην ἐκκλήοντας.* (*I*). — *D.* 43. 39 *κατεχρῶντο* (scil. *τούτῳ τῷ λόγῳ* = *hoc mendacio utebantur*), *ὡς — οὐδεμία γένοιτο ἀδελφή.* — *And.* 1. 61 ind. et opt. *ἐξήλεγξα τὰ γενόμενα, ὅτι εἰσηγήσατο μὲν — Εὐφίλητος, ἀντεῖπον δὲ ἐγώ, καὶ τότε μὲν οὐ γένοιτο δι' ἐμέ, ὕστερον δ' ἐγὼ μὲν — ἀναβὰς ἔπεσον καὶ τὴν κλεῖν συνετρίβην καὶ τὴν κεφαλὴν κατεάγην, φερόμενός τε ἐπὶ κλίνης ἀπεκομίσθην οἴκαδε.* — Cfr. præterea *L.* 1. 20, 8. 12, Aposp. 52, *Ae.* 2. 83, de quibus locis supra pagg. 26—27 disputavi. Ceterum huc referendi sunt loci illi *D.* 56. 21, *Ps. D.* 59. 5, qui supra pag. 7 allati sunt. Postremo huc referendum est hoc exemplum: *A.* 5. 53 *φασὶ δὲ γραμματείδιον εὑρεῖν ἐν τῷ πλοίῳ, ὃ ἔπεμπον ἐγὼ Λυκίνῳ, ὡς* [2]) *ἀποκτείναιμι τὸν ἄνδρα.*

b) in infinitivo: *And.* 1. 40 (*ἔφη*) — *αὐτὸν — λέγειν, ἅπερ ὑμῖν ἐγὼ εἴρηκα, ὡς ἴδοι ἡμᾶς ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτί.* (*I*). — *D.* 27. 49 *ἐτόλμα τοίνυν πρὸς τῷ διαιτητῇ λέγειν, ὡς* — perf. ind. — *καὶ ὡς πολλὰ τῶν ἐμῶν λάβοιεν.* — *And.* 1. 40 (*ἔφη*) *εἰπεῖν τὸν Εὔφημον, ὅτι καλῶς ποιήσειεν εἰπών.* (*I*). — *Ae.* 2. 43 *ἐμοῦ — δέησιν ἰσχυρὰν ἐδεήθη μὴ παραλιπεῖν ἀλλ' εἰπεῖν, ὡς ὑπὲρ Ἀμφιπόλεώς τι καὶ Δημοσθένης εἴποι.* — Cfr. præterea *A.* 5. 39, *D.* 43. 37 (in testimonio), 52. 15.

---

[1]) Madvig, Bemerkungen pag. 18, dicit *ἀφείην* falsam esse lectionem et codicis Σ lectionem *ἀφίην*, quam imperfecti formam observandam vult, rectam. Sed nemo, quod sciam, hanc lectionem recepit.

[2]) Ph. Weber in "Entwickelungsgeschichte" huic particulæ *ὡς* finalem vim prave addit. Neque enim quisquam intelliget, cûr accusatores (*φασί*), qui si non vera, at verisimilia crimina affingere debebant, dicere potuerint reum Lycino amico suo epistolam mittere voluisse *eo consilio, ut* sibi liceret Herodem interficere, velut si a Lycino petenda reo esset necandi potestas. Huic interpretationi etiam sententiarum sensum prorsus repugnare facile apparet, et Reiske locum ad sententiam haud dubie recte sic interpretatus est: "*Sed ajunt a se repertum in navigio nescio quod epistolium, quod ego mittendum destinassem ad Lycinum, quo perscripsissem, Herodem a me occisum esse.*"

c) in participio: *Ae.* 2. 113 προεῖπον — λέγων, ὅτι πέμψειαν ἡμᾶς Ἀθηναῖοι πρέσβεις. — 2. 48 ἀπήντησα — εἰπών, ὅτι καὶ μνημονικῶς καὶ δυνατῶς ὁ Φίλιππος εἴποι. — 2. 42 συναποφηναμένου δὲ κἀμοῦ τι τοιοῦτον, ὡς καὶ μνημονικῶς εἴποι πρὸς τὰ παρ' ἡμῶν ῥηθέντα — ὁ Σίσυφος — ἔφη. —. 2. 121 διέβαλλε δὲ κἀκεῖνον διαιρούμενος τὸν λόγον, ὡς ἀπαγγέλλειν τἀληθῆ βουλόμενος ὑπ' ἐμοῦ καὶ Φιλοκράτους κωλυθείη. (*I*). — *Ps. D.* 59. 9 ἀπενέγκας αὐτῷ αἰτίαν ψευδῆ, ὡς — πατάξειε (*II*) γυναῖκα καὶ ἐκ τῆς πληγῆς τελευτήσειεν ἡ ἄνθρωπος — προεῖπεν. — *D.* 34. 17 opt. et ind. vide pag. 6 ann. 1. — Cfr. præterea *I.* 16. 6, *Ps. D.* 59. 81.

B. post verba sentiendi et cognoscendi:

a) in præterito indicativi: I. 116 τίνος ἤκουσας, ὅτι Ἀνδοκίδης θείη τὴν ἱκετηρίαν; — *Ae.* 2. 48 τὴν δέησιν οὐκ ἐπελαθόμην τὴν Δημοσθένους, ὅτι ταχθείη λέγειν, ἐάν τι παραλίπωμεν ἡμεῖς, ὑπὲρ Ἀμφιπόλεως. (*I*).

b) in optativo: *And.* 1. 115 ἔλεγεν, ὅτι — ἀκούσειεν, ὅτι ἐγὼ θείην τὴν ἱκετηρίαν. (*II*).

c) in infinitivo: *D.* 43. 35, 36 (in testimonio) μαρτυροῦσι — καὶ μηδενὸς πώποτ' ἀκοῦσαι, ὡς γένοιτο ἀδελφὸς Πολέμωνι. — 43. 44, 45, 46 (in testimonio) μαρτυροῦσιν — ἀκούειν τοῦ ἑαυτῶν πατρός, ὅτι Φίλαγρος λάβοι γυναῖκα —. — Cfr. *Isæ.* 9. 12.

II. Indicativus autem aoristi his locis retinetur:

A. post verba dicendi et declarandi:

a) in præterito indicativi: *Ps. I.* 17. 18 ἔλεγεν, ὡς ἠναγκάσθη μὲν — πειράσοιτο δέ —. (*I*). — *D.* 48. 45 ἔλεγες πρὸς τοὺς δικαστάς, ὅτι ἐδάνεισάς μοι τ'αργύριον. (*I*). — *A.* 4 γ 2 εἶπεν — ὡς οὐκ ἀπέκτεινεν αὐτόν. (*I*). — *I.* 12. 265 περὶ τῶν ἄλλων οὐδὲν ἐφθεγξάμην ὧν εἶπεν, οὔθ' ὡς ἔτυχε ταῖς ὑπονοίαις τῆς ἐμῆς διανοίας, οὔθ' ὡς διήμαρτεν. (*II*). — *And.* 3. 10 ἄλλο τι ἢ τοῦτο (ὑπεθέμην τῷ λόγῳ), ὅτι διὰ τὴν εἰρήνην οὐδεπώποτε ὁ δῆμος κατελύθη; — *Ps. L.* 2. 65 ἀπελογήσαντο, ὅτι οὐ κακίᾳ τῇ αὑτῶν οὐδ' ἀρετῇ τῶν πολεμίων πρότερον ἐδυστύχησεν ἡ πόλις. — *D.* 28. 1 ὡς ὀφείλων ἐτελεύτησεν ἐκεῖνος, οὐδεμίαν παρέσχετο μαρτυρίαν, ἀλλ' ὡς ὦφλεν ἐνεβάλετο (jactavit). — 32. 4 ἔγραψεν ἐν τῷ ἐγκλήματι, ὡς ἐν τῷ πελάγει ἀπώλετο (ὁ σῖτος). — 37. 24 ὡς προσέταξα, ἐνέγραψεν. (*III*). — 48. 44 κατεχρήσατο πρὸς

τοὺς δικαστάς, ὅτι — perf. opt. — *καὶ τὸ ἀργύριον — ὅτι ἐδανεισάμην παρ' αὐτοῦ.* (*II*). — 18. 54 (in accusatione) *ἀπήνεγκεν — ὅτι K. ἔγραψε.* — 24. 12 *διεξῆλθε πρὸς ὑμᾶς, ὡς ἔλαβεν ἡ τριήρης τὸ πλοῖον —, ὡς ἔθεσαν τὴν ἱκετηρίαν ὧν ἦν τὰ χρήματα ἄνθρωποι, ὡς ἀπεχειροτονήσαθ' ὑμεῖς μὴ φίλια εἶναι.* — 27. 49 *ὡς ὀφείλοντά με κατέλιπεν ὁ πατήρ, ἀπέφηνεν.* — *L.* 10. 12 *ὁ διώκων, ὡς ἔκτεινε, τὸν φεύγοντα διωμόσατο.* — 12. 40 *ὑμῖν ἐδήλωσαν, ὅτι — περιεῖλον.* (*II*). — *A.* 2 γ 1 *ὡς οὖν ἀπέκτεινε τὸν ἄνδρα, ἐν τῷ προτέρῳ λόγῳ ἀπεδείξαμεν.* — *D.* 18. 291 *δεῖγμα δ' ἐξέφερε καθ' ἑαυτοῦ, ὅτι τοῖς γεγενημένοις ἀνιαροῖς οὐδὲν ὁμοίως ἔσχε τοῖς ἄλλοις.* (*I*). — 19. 54 *τούτοις ὅτι καὶ τοῖς ἐκγόνοις τὴν εἰρήνην ἐψηφίσασθ' ἐπέδειξαν.* (*III*). — 24. 108 *καὶ πάλιν ὑμᾶς ἐδίδαξα, ὅτι τούτων οὐδ' ὁτιοῦν ἐποίησεν οὗτος.* — 27. 51 *οὐκ ἐπέδειξεν, οὐδ' ὡς οἱ συνεπίτροποι παρέδοσαν.* — 30. 31 *οὐχ ἥκιστ' αὐτὸς ἔδειξεν Ὀνήτωρ, ὅτι οὐκ ἀληθινὴν ἐποιήσατο τὴν ἀπόλειψιν.* (*I*). — 37. 21 *οὐκοῦν ὡς ἀφῆκέ με πάντων — ἐπέδειξα.* — 23. 66 *οὐδεὶς πώποτε — ἐξήλεγξεν, ὡς ἀδίκως ἐδικάσθη τὰ κριθέντα.* — 30. 37 *οὐδένες πώποτ' ἐξηλέγχθησαν, ὡς οὐκ ἀληθῆ τὰ ἐκ τῆς βασάνου εἶπον.* (*II*). — *Isæ.* 1. 11 *ἐμαρτύρησεν, ὡς ὀργιζόμενος ἐκείνῳ καὶ οὐκ ὀρθῶς βουλευόμενος ταῦτα διέθετο.* (*I*). — Cfr. 9. 11. — *D.* 35. 50 *ἐμαρτύρει, ὅτι εἰς τὸν Πόντον ἔδωκα τὰ χρήματα.* (*III*). — *L.* 9. 9 *ἐγὼ δ' ὅτι οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ ἀρχεῖον, μάρτυρας παρεσχόμην.* — *D.* 33. 32 *μάρτυρας παρείχετο, τοῦτο μὲν ὅτι οὐ μόνῳ τῷ Ἀριστοκλεῖ, ἀλλὰ τρίτῳ ἐπέτρεψεν, εἶθ' ὅτι ἀπεῖπεν* (*I*) *αὐτῷ ἄνευ τῶν συνδιαιτητῶν καθ' αὐτοῦ μὴ ἀποφαίνεσθαι, καὶ ὅτι — ὁ τὰς συνθήκας ἠφανικὼς ἐρήμην αὐτοῦ ἐν τῇ ἀποδημίᾳ κατέγνω τὴν δίαιταν.* — 45. 5 *μάρτυρας, ὡς ἀφῆκα αὐτὸν τῶν ἐγκλημάτων, παρέσχετο ψευδεῖς.* (*III*). — *Ps. D.* 46. 2 *οὐδαμοῦ μάρτυρας παρέσχετο ὑμῖν, ὡς ἢ διατιθημένῳ τῷ πατρὶ τῷ ἐμῷ παρεγένετό που αὐτὸς ταύτην τὴν διαθήκην — ἢ ἀνοιχθὲν εἶδε τὸ γραμματεῖον.* (*I*). — Cfr. *D.* 28. 1, 2, *Ae.* 2. 111.

b) in infinitivo: *A.* 5. 16 *λόγον ὑπελίπου — ὥστε — ἐξεῖναί σοι λέγειν, ὅτι κακοῦργος ἀπέφυγον.* (*II* l. *III*). — *Ae.* 3. 131 *ἀπετόλμα λέγειν, ὅτι Φίλιππος οὐκ ἦλθεν ἡμῶν ἐπὶ τὴν χώραν.* — *D.* 18. 206 *εἰ τοῦτ' ἐπεχείρουν λέγειν, ὡς ἐγὼ προήγαγον ὑμᾶς ἄξια τῶν προγόνων φρονεῖν —.* — 22. 59 *ἐτόλμα λέγειν, ὡς ὑπὲρ ὑμῶν καὶ δι' ὑμᾶς ἐχθροὺς ἐφ' ἑαυτὸν εἵλκυσε καὶ* — præs. ind. (*I*). — 39. 22 *ἐτόλμα τοίνυν πρὸς τῷ διαιτητῇ πρᾶγμα ἀναιδέστατον λέγειν, ὡς ὁ πατὴρ αὐτοῦ*

δεκάτην ἐποίησεν ὥσπερ ἐμοῦ καὶ τοὔνομα τοῦτ' ἔθετο αὐτῷ. — Cfr. *I.* 12. 161, *D.* 18. 241, 52. 30. — *L.* 3. 22 ἐτόλμησεν εἰπεῖν, ὡς αὐτὸς μὲν τριακοσίας δραχμὰς ἔδωκε Θεοδότῳ (*I*), ἐγὼ δὲ ἐπιβουλεύσας ἀπέστησα αὐτοῦ τὸ μειράκιον. (*II*). — 12. 31 τῷ δὲ Ἐρατοσθένει ἐξῆν εἰπεῖν, ὅτι οὐκ ἀπήντησεν, ἔπειτα ὅτι οὐκ εἶδεν. (*I*). — 32. 15 σὺ ἐτόλμησας εἰπεῖν — ὡς δισχιλίας δραχμὰς ὁ τούτων πατὴρ κατέλιπε. — *I.* 11. 8 ἐτόλμησας εἰπεῖν, ὡς τούτους ἐζήλωσεν —. — 12. 257 ἐξεῖναι (ἔφη) εἰπεῖν αὐτοῖς, ὅτι — οὐδεμιᾷ πώποτε τῶν μυριάνδρων πόλεων ἠκολούθησαν οὐδ' ἐποίησαν τὸ προσταττόμενον ἀλλ' αὐτόνομοι διετέλεσαν ὄντες, αὐτοὶ δ' ἐν τῷ πολέμῳ — ἡγεμόνες κατέστησαν, παὶ τῆς τιμῆς ταύτης ἔτυχον οὐκ ἀλόγως. (*I*). — *Ae.* 2. 94 ἐπεχείρησας εἰπεῖν, ὡς — τὴν — πρεσβείαν ἐξομοσάμενος παρεπρέσβευσα. (*II*). — Cfr. *Isæ.* 2. 1, *Lyc.* 116. — *L.* 13. 42 ἐπέσκηπτε — φράζειν τῷ γενομένῳ, ὅτι τὸν πατέρα αὐτοῦ Ἀγόρατος ἀπέκτεινε. — *D.* 27. 53 ἐτόλμησε ψεύσασθαι πάντων δεινότατον, ὡς τέτταρά μοι τάλαντα ὁ πατὴρ κατέλιπε κατορωρυγμένα καὶ τούτων κυρίαν τὴν μητέρα ἐποίησεν. — 24. 214 — *I.* 18. 2 βουλόμενοι — τοῖς ἄλλοις ἐπιδεῖξαι, ὅτι οὐκ ἀναγκασθέντες ἐποιήσασθε αὐτάς — νόμον ἔθεσθε. (*I*). — 4. 91 ταῦτα ποιεῖν ἐτόλμων — βουλόμενοι — πᾶσι ποιῆσαι φανερόν, ὅτι — δι' ἀρετὴν ἀλλ' οὐ διὰ τύχην ἐνίκησαν. (*I*). — 9. 57 ὅτι πρὸς Εὐαγόραν οὕτως ἔσχεν, οὐδ' αὐτὸς λαθεῖν ἐζήτησεν. — *D.* 57. 34 προσῆκε — μαρτυρεῖν — ἢ ὡς ἐδούλευσεν ἢ ὡς ἀφείθη ἐλευθέρα. — Cfr. *Ps. D.* 49. 57.

c) in participio: *And.* 3. 10 ἤδη δέ τινων ἤκουσα λεγόντων, ὡς ἐκ τῆς τελευταίας εἰρήνης — οἵ τε τριάκοντα κατέστησαν πολλοί τε Ἀθηναίων κώνειον πιόντες ἀπέθανον. — *Ps. And.* 4. 13 προσεπράξατο λέγων, ὡς ὡμολόγησεν ἐκεῖνος. — *L.* 19. 25 ἐδεήθη — λέγων, ὅτι ἔλαβε σύμβολον — φιάλην χρυσῆν. (*I*). — *I.* 15. 40 ἠκούσατε τοῦ κατηγόρου λέγοντος, ὅτι — πολλὰς ἔλαβον — δωρεάς. (*II*). — 19. 29 συνεβούλευόν μοι φυλάττεσθαι, λέγοντες, ὡς οἱ πλεῖστοι — ταύτην τὴν νόσον αὐτοὶ προσδιεφθάρησαν. — *Isæ.* 7. 28 τούτων — λεγόντων, ὡς οὐκ ἐποιήσατό με υἱόν, — ἐνέγραψάν με. — *Ae.* 2. 30 διεξῄειν λέγων, ὅτι — ἀνοχὰς πρὸς αὐτὸν ἐποιήσασθε. — 3. 194 (bis) ἐτόλμα — σεμνύνεσθαι — λέγων, ὅτι γραφὰς παρανόμων ἀπέφυγεν [1]). (*I*). —

[1]) Codices ita vaccillant, ut altero loco præbeant ἀπέφυγεν et πέφευγεν, altero ἔφυγε, ἔφευγε, πέφευγε. Equidem utroque loco cum WEIDNERO aoristum legendum censeo, et quidem priore loco ἀπέφυγεν, posteriore ἔφυγε.

D. 28. 14 *ἀκοῦσαί φησι — Θηριππίδου λέγοντος, ὡς ἐκεῖνος ταῦτα διέθετο.* — Cfr. *I.* 12. 20, *Ps. I.* 17. 35. — *And.* 1. 58 *οὓς οὐδεὶς ἀπώλλυεν ἢ ἐγὼ μὴ εἰπών, ὡς ἕτεροι ἥμαρτον.* — *Din.* 1. 19 *ἀφίκοντο — ἐροῦντες τοῖς Ἀρκάσιν, ὅτι οὐ τὴν — φιλίαν Θηβαῖοι διαλῦσαι βουλόμενοι τοῖς πράγμασιν ἐπανέστησαν.* — *Hyp.* Aposp. 73 *Δηλίων ἀποκριναμένων αὐτοῖς, ὅτι — οἱ ἄνθρωποι διέβησαν — ἔφασαν.* — *Ae.* 2. 30 *τὴν διαβολὴν ταύτην ἐπειρώμην διαλύειν, διδάσκων, ὅτι Καλλισθένην ὁ δῆμος ἀπέκτεινεν.* — *D.* 18. 75 (in decreto) *ἐχρημάτισαν — ἀνενεγκόντες, ὅτι ἔδοξε τῷ δήμῳ πρέσβεις ἑλέσθαι.* — 23. 162 *γράψας* (= *καίπερ ἔγραψεν*), *ὡς — οὐ προσεδέξατο —.* (*I*). — 29. 7 *μαρτυριῶν — τῶν μὲν ὡς ἔδοσαν — καταμαρτυρουσῶν, τῶν δ' ὡς παρῆσαν — τῶν δ' ὡς — διέλυσαν — ἐπεσκήψατο.* (*I*). — *Ps. D.* 59. 5 *μάρτυρας παρασχόμενος, ὡς ὦφλε τῷ δημοσίῳ — εἶλε τὸ ψήφισμα.* — 59. 10 *ἔλεγε τὴν δίκην οὑτοσὶ διομοσάμενος, ὡς ἔκτεινεν Ἀπολλόδωρος τὴν γυναῖκα.* — *Din.* 1. 52 *ἐξελέγξας — ὅτι μισθώσας αὐτὸν Πυθοκλεῖ κατ' ἐμοῦ ταυτ' ἔπραξεν, ἐτιμωρησάμην.* (*II*). — Cfr. *I.* 4. 144, *Ae.* 2. 29.

B. post verba sentiendi et cognoscendi:

a) in præterito indicativi: *And.* 1. 54 *εἰ — γνώμη τοιαύτη παρειστήκει — ὡς ἄρα ἐγὼ ἐμήνυσα —.* (*II* l. *III*). — *L.* 8. 13 *ἤδη πότ' ἐκεῖνος, ὅτι Κλειτοδίκου δεηθεὶς ἐπιλέγειν οὐκ ἔτυχον;* — *Ps. I.* 21. 20 *ἀκηκοότες ἦσαν, ὅτι τὸ ἀργύριον — τούτῳ παρακατέθετο.* — *Isæ.* 7. 34 *ὡς ἐγενόμην οὐκ ἄδικος οὐδὲ πλεονέκτης, ἠπίσταντο σαφῶς.* (*III*). — *D.* 22. 76, 24. 184 *οὐδ' ἐκεῖν' εἶδεν, ὅτι πρὸς χρημάτων κτῆσιν οὐδεπώποτε ὁ δῆμος ἐσπούδασε.* — 27. 57, 29. 49 *τὴν οὐσίαν, ἣν καὶ ὑμῶν οἱ πολλοὶ συνῄδεσαν ὅτι κατελείφθη.* — 29. 44 *φανερὸν ἦν, ὅτι οὐκ ἀπὸ μικρᾶς οὐσίας — ταῦτ' ἀφεῖλεν.* — *Ps. D.* 60. 31 *οὐκ ἐλάνθανεν Αἰαντίδας, ὅτι τῶν ἀριστείων στερηθεὶς Αἴας ἀβίωτον ἑαυτῷ ἡγήσατο τὸν βίον.*

b) in infinito: *D.* 43. 36, 37 (in testimonio) *μαρτυρεῖ — ἀκούειν* (audisse) — *ὅτι ἀδελφὸς οὐδεὶς ἐγένετο τῷ Πολέμωνι.* — 45. 55 (in testim.) *μαρτυρεῖ — μὴ αἰσθέσθαι* (animadvertisse), *ὅτι Ἀπολλόδωρος ἀφῆκε τῶν ἐγκλημάτων ἁπάντων Φορμίωνα.*

c) in participio: *L.* 1. 17 *μεστὸς ἦν ὑποψίας, ἐνθυμούμενος, ὡς ἀπεκλείσθην ἐν τῷ δωματίῳ.* — 12. 69 *ὑμεῖς — εἰδότες, ὅτι οἱ μὲν ἄλλοι* — præs. ind., *ἐκεῖνος δ' ἐν τοῖς αὑτοῦ πολίταις οὐκ ἠθέλησεν εἰπεῖν*

ταῦτα —, *ὅμως ἐπιτρέψατε* —. — 12. 75 *ᾤχοντο ἀπιόντες, τοῦτο γοῦν σφίσιν αὐτοῖς συνειδότες, ὅτι οὐδὲν κακὸν τῇ πόλει ἐψηφίσαντο.* (*I*). — *I.* 4. 48 *ἡ πόλις* — *λόγους ἐτίμησε* — *συνειδυῖα, ὅτι τοῦτο μόνον ἐξ ἁπάντων τῶν ζώων ἴδιον ἔφυμεν ἔχοντες, καὶ διότι τούτῳ πλεονεκτήσαντες καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν αὐτῶν διηνέγκαμεν.* — *Ps. D.* 12. 13 *τούτων οὐδὲν ἐπεσκέψασθε* — *εἰδότες, ὅτι τὴν νῆσον οὔτ' ἐκείνους οὔτε ὑμᾶς ἀφειλόμην.* (*III*). — Cfr. *Isæ.* 3. 33, *Lyc.* 141 [1]).

Futurum.

Futuri indicativus orationis rectæ in his enuntiatis *pæne quater* sæpius retinetur quam in optativum transgreditur. Sed quibus causis ductus scriptor hoc loco indicativum, altero optativum usurpaverit, ad dijudicandum est difficillimum neque credo posse dijudicari. Nam quod de ceteris temporibus observari potest, optativum sæpius post verba dicendi quam post sentiendi verba sæpiusque post indicativum quam post ceteras verbi formas inveniri ac præcipue ubi e prima persona in tertiam transitus factus est usurpari, ne illud quidem ad futurum satis quadrare videtur, ut ex allatis exemplis facile colligere licet. Ubi tamen post verba dicendi optativus futuri legitur, a prima in tertiam personam transitus plerumque factus est. — Sed quamquam apud eos oratores, qui hujus optativi exempla præbent (carent enim et Lycurgus et Aeschines certis futuri optativi exemplis, et apud Hyperidem et Dinarchum ne vestigia quidem hujus optativi restant), numerus exemplorum ad voluminum magnitudinem singulorum oratorum haud male respondet, tamen ut ceterorum temporum ita futuri optativi usum in dies rariorem factum esse cerni potest ex eo, quod, cum ex prioribus oratoribus Antiphon futuri indicativum numquam præbeat, Andocides uno tantum loco [2]), ex posterioribus et quatuor illi, quos modo

[1]) Aoristi indicativus in oratione recta a particula *ὅτι* dependenti hoc loco legitur: *Ae.* 2. 28 *εἶπεν, ὅτι Ἀμύντας ὁ πατὴρ τῶν παιδίων τούτων δι' ἔζη υἱὸν ἐποιήσατό σε, τῇ δὲ Ἀθηναίων πόλει οἰκείως ἐχρήσατο.* — Cfr. *D.* 19. 253.

[2]) Neque enim numerare velim locos illos: 1. 120, 135.

nominavi, nullum certum habent optativi exemplum et Demosthenes summam indicativorum multitudinem præbet [1]). Jam vero locos afferam.

I. Optativus igitur futuri legitur:

A. post verba dicendi et declarandi:

a) in præterito indicativi: *Ps. I.* 17. 18 *ἔλεγεν, ὡς ἠναγκάσθη μὲν — πειράσοιτο δέ —.* (*I*). — *A.* 6. 22 in continuata oratione obliqua *ἔλεξα — — ἃ πέντοι αἰτιῷτο, ῥᾳδίως ἐξελεγχθήσοιτο ψευδόμενος.* — Eodem modo *D.* 50. 50 *ἀπεκρίνατο, ὅτι — λαμβάνοι. πλεύσοιτο οὖν οἷ ἐγὼ κελεύω.* (*I*). — 50. 56 *ἀπεκρίνατό μοι, ὅτι οὐδ' ἀκαρῆ δανείσοι.* (*I*). — 53. 8 *ἀπεκρινάμην αὐτῷ, ὅτι καὶ ἐν τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ εἴην αὐτῷ φίλος, καὶ νῦν — βοηθήσοιμι* [2]) *αὐτῷ, καὶ — ἀφείην — χιλίας τε δραχμὰς ἔρανον αὐτῷ — εἰσοίσοιμι.* — Cfr. *Isæ.* 1. 32.

---

[1]) Quo facilius perspiciatur, quantus sit oratorum futuri optativi usus, fortasse a re non alienum erit omnia exempla in hunc unum locum congerere. Præter ea igitur, quæ in enuntiatis explicativis inveniuntur et jam afferentur, futuri optativi exempla (et in uno exemplo sæpe multæ formæ insunt), quæ numero sunt apud *Antiphontem* (2) 3, *Andocidem* 1, *Lysiam* 3, *Isocratem* 3, *Isæum* (4) 2 (*Lyc.* 15 *δόξοιτ' ἄν* potentialis ad tempus primarium relatus, quam falsam lectionem cum Pinzger in editione sua [Leipzig 1824] tacite sequatur velut si nulla alia cogitari possit, Nicolai in sua editione codicum lectionis nulla facta mentione *δόξαιτ' ἄν*, quod Chr. Cavallin, "Om Grekiskans Futuri Optativus, Lund 1875," commendavit, haud dubie recte legit), (*Ae.* 2. 12 falsa lectio), apud *Demosthenem* 12, hæc insuper inveniuntur:

in enuntiatis hypotheticis: *A.* 4 *β* 4, *Ps. I.* 17. 9, *D.* 31. 2, 49. 15, 52. 22, 57. 16; in enuntiatis relativis: *L.* 23. 9, *Isæ.* 2. 10 (*Lyc.* 14 *ὅτι ἂν βουλεύσοισθε* in *ὅτι ἂν βουλεύσησθε* jure correctum, *Lyc.* 76 *δῆλός ἐστι παρασκευασάμενος οὐδὲν ποιήσειν τῶν δεόντων, ἀνθ' ὧν δικαίως ἂν αὐτὸν — τιμωρήσοισθε*, ita codd. Laur. Mark. Ambr. Vrat. *τιμωρήσεσθε* cod. A., quam lectionem servat, id quod miror, Nicolai. — Edd. veteres *τιμωρήσεσθε.* Sed *τιμωρήσαισθε* est conjectura Neoph. Ducæ, quam cum Heinr. et Bekkero recte recepit Pinzger); in interrogationibus obliquis: *A.* 1. 16, *L.* 23. 9, 10; in enuntiatis ab *ὅπως* particula incipientibus ad verba curandi relatis: *I.* 21. 13 (*L.* 31. 17 *ὠφελήσοι* legitur, sed cod. C habet *ὠφελήσει*, quam lectionem etiam plerique editores præbent), *Isæ.* 2. 10, 6. 35 (*Ae.* 1. 6 falsa lectio), *D.* 27. 40, ubi tamen in indicativum futuri optativum mutavit Reiske; in enuntiato finali: *Ps. D.* 42. 5, ubi recentiores editores indicativum futuri legunt; post particulas *ὅπως μή* ad verbum timendi relatas: *Ps. I.* 17. 22 (in oratione recta: *Ps. And.* 4. 7 *οὐδὲν ἂν — ποιήσοιμεν*, ubi cum Bekkero legendum est *ποιήσαιμεν*, *I.* Ep. 2. 22 *δικαίως δ' ἄν μοι πιστεύσοις οἷς εἴρηκα περὶ τῆς πόλεως*, ubi Kühner, l. l. § 396. 6. Anm. 2, pro *πιστεύσοις* nescio an recte proposuerit legendum *πιστεύσαις*, *L.* 26. 10 in enuntiatione hypothetica *φανοῖσθε* maxime dubia lectio [cfr. Chr. Cavallin, Om Grekiskans Fut. Opt. pag. 16], Cobet *φαίνοισθε*, plerique *φανεῖσθε*, itemque in enuntiato hypothetico legitur *Isæ.* 1. 19 *πιστεύσοιτε*, quod Reiske recte emendavit in *πιστεύσαιτε*).

[2]) Voemelius legit *βοηθήσαιμι.*

b) in infinitivo: *And.* 1. 42 *ἀποκρίνασθαι δὲ αὐτὸς* (*ἔφη*), *ὅτι βουλεύσοιτο.* (*I*).

c) in participio: *L.* 13. 78 *ἔφη — λέγων, ὅτι — εἴ ποτε οἴκαδε κατέλθοιεν, τότε καὶ τιμωρήσοιντο τοὺς ἀδικοῦντας.* (*II*). — *Ps. I.* 17. 21 *ἐδεῖτο — λέγων, ὅτι* — fut. ind. —, *αὐτὸς δὲ — καταγέλαστος ἔσοιτο* (*I*). *ὁ γὰρ παῖς τἀληθῆ κατεροῖ.* — *I.* 19. 21 *ἐδεῖτο μου συμπλεῖν — λέγων — ὅτι χωρὶς ἐμοῦ γενόμενος οὐδὲν ἕξοι χρῆσθαι τοῖς αὐτοῦ πράγμασιν.* (*I*). — *A.* 4 *β* 4 *προλεγόντων αὐτῷ τῶν ἰατρῶν, εἰ ταύτην τὴν θεραπείαν θεραπεύσοιτο, ὅτι ἰάσιμος ὢν διαφθαρήσοιτο, — προσέβαλεν.* (*II*). — *D.* 52. 8 *ἀποκριναμένου τοῦ πατρός, ὅτι οἴοιτο μέν, εἰ μέντοι βούλοιτο εἰς Πειραιᾶ καταβῆναι, τὴν ἀκρίβειαν εἴσοιτο — ἔφη.* (*II*). — *Ps. D.* 59. 38 *ἐπάρας αὐτὴν οὗτος τῷ λόγῳ καὶ φυσήσας, ὡς κλαύσοιτο ὁ Φ., εἰ ἅψαιτο αὐτῆς, ἀδικήσοι δὲ οὐδεὶς ἀνθρώπων, αὐτὸς δὲ — ἕξων* [1]) — *εἰσάξων — καὶ ποιήσων, ἀφικνεῖται* (præs. hist.). — Cfr. *Isæ.* 9. 24.

B. post verba sentiendi et cognoscendi:

a) in præterito indicativi: *D.* 1. 22 *ἤκουον ἔγωγέ τινων, ὡς οὐδὲ τοὺς λιμένας — ἔτι δώσοιεν αὐτῷ καρποῦσθαι.* — *A.* 5. 50 *τὸ συμφέρον καὶ οὗτος ἠπίστατο, ὅτι τότε παύσοιτο* [2]) *στρεβλούμενος, ὁπότε εἴποι τὰ τούτοις δοκοῦντα.* (*I*). — *D.* 23. 10 *εὔδηλον ἦν, ὅτι τοῖς Βηρισάδου παισὶν Ἀθηνόδωρος βοηθήσοι.* — *Ps. D.* Ex. 34 *οὐκ ἄδηλον ἦν, ὅτι συμβήσεται τοῦτο, ὃ νυνὶ γίγνεται,* (scilicet) *ὅτι οἱ τότε κωλυθέντες ἐροῖεν εἰς ἑτέραν ἐκκλησίαν.* — *D.* 50. 44 *ᾔδειν, ὅτι — ἔμελλε τριηραρχήσειν· οὐ γὰρ — τῇ ὑπηρεσίᾳ χρήσοιτο· οὐδεὶς γὰρ αὐτῷ παραμενοῖ.*

b) in infinitivo: *L.* 19. 16 *προῖκα λαβεῖν ἐλάττω συνεβούλευσεν, ὥστ' εὖ εἰδέναι* (ut satis scirem), *ὅτι κηδεσταῖς χρησοίμην κοσμίοις καὶ σώφροσιν.* — *D.* 24. 158 *ἐσκέφθαι* (*ἔφη*) — *ὥστε εὖ εἰδέναι, ὅτι οὐδὲν αὐτῷ γενήσοιτο φλαῦρον ἀπὸ τῆς γραφῆς τῆσδε.*

c) in participio: *Isæ.* 4. 10 *αἰσθόμενος — οὗτος, ὅτι περὶ τοῦ γένους ἐλεγχθήσοιτο, τὴν τοῦ παιδίου ἀμφισβήτησιν παρέλυσεν.* (*I*). — *L.* 1. 22 *εἰδὼς ἐγώ, ὅτι τηνικαῦτα ἀφιγμένος οὐδὲν* [3]) *καταλήψοιτο οἴκοι τῶν*

---

[1]) Notanda est hæc duarum diversi generis constructionum conjunctio.

[2]) Ita recte Madvig, codd. *παύσαιτο.*

[3]) Scheibe secutus codd. *οὐδὲν ἂν* legit. Bekker *οὐδένα*, eumque secuti sunt Bremi, Frantz, Foertsch. Westermann *οὐδέν' ἄν.* Sed Cobet *ἂν* particula deleta legit *οὐδέν*, et meo quidem judicio recte. Quamquam non nego bonam esse Bekkeri conjecturam et levem.

ἐπιτηδείων, ἐκέλευον συνδειπνεῖν. — *Isæ.* 6. 23 *εἰδότες — ὅτι ἐξ ἐκείνου μὲν οὐκ ἂν ἔτι γένοιντο παῖδες ταύτην τὴν ἡλικίαν ἔχοντος, φανήσοιντο δ' ἄλλῳ τινὶ τρόπῳ, καὶ ἐκ τούτων ἔσοιντο ἔτι μείζους διαφοραί, ἔπειθον* —. — *D.* 52. 22 *οὐ τετολμήκασι μαρτυρῆσαι — εὖ εἰδότες* (= *ἐπεὶ εὖ ᾔδεσαν*), *ὅτι διὰ βασάνου — ὁ ἔλεγχος ἤδη ἔσοιτο, εἴ τι τοιοῦτο ψεύσοιντο.* — 36. 6 *ὁρῶν, ὅτι — οὐχ οἷός τε ἔσοιτο εἰσπράττειν, ὅσα Πασίων ἐπὶ γῇ καὶ συνοικίαις δεδανεικὼς ἦν, εἵλετο* —. (*I*).

II. Indicativus autem futuri retinetur:

A. post verba dicendi et declarandi:

a) in præterito indicativi: *Ae.* 2. 137 *οὐκ ἔλεγόν τινες, ὅτι τὰς — πόλεις κατοικιεῖ Φίλιππος;* — *D.* 50. 51 *λέγω* (præs. hist.) *τῷ ὑπηρέτῃ, ὅτι* —

Sed neque *ἂν* servatum loci sententia desiderat et difficillimum erit incorruptos invenire locos, qui hujus modi constructionem defendant. Cfr. Madvig. Gr. Synt. § 138 Anm. 2. "*Ἂν* mit dem Opt. Fut. findet sich nur in unrichtigen Lesarten." — Chr. Cavallin. Gr. Synt. § 153. d. — Et Kühner, l. l. § 396. 6. Anm. 2, hac de re recte dicit: "Da der *Optativ* des *Imperfekts* (*Plusquamperfekts*) oder des *Aorists* mit *ἂν* an sich schon ein *Zukünftiges* bezeichnen kann, so scheinen die Griechen den *Optativ des Futurs* mit *ἂν* nicht gebraucht zu haben. Allerdings finden sich einzelne Stellen, in denen die Handschriften diese Verbindung haben, allein selten ohne Varianten, oder in denen die Form des Futuroptativs durch ein Versehen der Abschreiber leicht aus der Form des aoristischen Optativs entstehen konnte." Sed idem, postquam hujus rei exempla haud pauca attulit eorumque suam cuique medicinam cum criticorum conjecturis tum variantibus codicum lectionibus nixus præcepit, orationis obliquæ futuri optativi cum *ἂν* usum defendere studet exemplis allatis, quæ ad rem probandam non satis valere mihi videntur. Dicit enim: "Anders aber verhält sich die Sache in der *abhängigen* Rede, wo der Opt. Fut. mit *ἂν* dem Indik. Fut. mit *ἂν* entspricht, wie Xen. Comm. I. 1. 6 *περὶ δὲ τῶν ἀδήλων, ὅπως ἂν ἀποβήσοιτο, μαντευσομένους ἔπεμπεν, εἰ ποιητέα*, i. e. quomodo, *si ea peracturus esses, eventura essent.*" Deinde affert nostrum locum, *L.* 1. 22, et postremo *Isæ.* 1. 32 *προσηπείλησεν, ὅτι δηλώσοι ποτ' ἂν τούτῳ, ὡς διάκειται πρὸς αὐτόν* (codd. A. B. *δηλώσει*). Sed primum animadvertendum est orationis rectæ futuri indicativum cum *ἂν* junctum in Attica lingua esse rarissimum, cujus rei Kühner ipse haud immemor fuisse videtur, cum l. l. diceret loco illo Lycurgeo § 76 *δικαίως ἂν αὐτὸν — τιμωρήσεσθε* Bekkerum *τιμωρήσεσθε* in *τιμωρήσαισθε* recte emendavisse. Neque oratorum plus duos hujus modi locos attulit: *Ae.* 2. 11 et *Din.* 1. 108, quorum ille haud dubie corruptus est. Neque hunc tolerandum esse credo, quamquam Mætzner, qui inusitatissimam quamque rem maxime defendere studebat, eum defendit. Ac locum quidem illum Xenophonteum præter Kühnerum et M. Seuffertium nemo, quantum scio, defendere conatus est. Restant igitur *Isæ.* 1. 32 et noster locus. Atque illo quidem quin Isæus scripserit *προσηπείλησεν, ὅτι δηλώσειέ ποτ' ἄν*, ut emendavit Dobree, unde lectio *δηλώσει ποτ' ἂν* orta est, non dubito. Quæ cum ita sint, equidem existimo particulam *ἂν* hoc loco a Cobeto recte esse deletam.

ἐν τῇ ἀγορᾷ ἔσομαι. — *Hyp.* 1. 13 *ἔλεγον, ὅτι ἀναγκάσουσιν οἱ αἰτιώμενοι* —. — *L.* 12. 74 *εἶπε καὶ ὅτι* — præs. opt. *καὶ ὅτι οὐ περὶ πολιτείας ὑμῖν ἔσται.* — *I.* 12. 175 *προεῖπον, ὡς ἐπιδείξω.* — *Isæ.* 8. 22 *εἶπον, ὅτι ἐντεῦθεν ποιήσομαι τὴν ταφήν.* — *D.* 48. 6 *τούτῳ ἀπεκρινάμην, ὅτι ἐν μὲν τῷ παρόντι προσήκει —, ἐπειδὰν δὲ τούτων ἐπιμεληθῶμεν, τόθ' ἡμῖν αὐτοῖς διαλεξόμεθα.* — 16. 12. — *Ae.* 1. 180 *καί τι τοιοῦτο κατ' αὐτῶν ἐβλασφήμησεν, ὡς οὐ πολὺν χρόνον τὴν Σπάρτην ἀπόρθητον οἰκήσουσι.* (*II*). — *D.* 19. 49 *ἐγγράφει* (pr. hist.) *τοῦτ' εἰς τὸ ψήφισμα — ὅτι βοηθήσει ὁ δῆμος.* — 19. 321 *οὗτοι ἐδημηγόρουν, ὡς — Φίλιππος — ταῦτα ποιήσει.* — 18. 99 *ἐδείξατε, ὅτι — — οὔτε μνησικακήσετε οὔθ' ὑπολογιεῖσθε.* — 36. 42 *ὡς οὐκ ἀληθῆ ταῦτ' ἐρεῖ, ἐπέδειξα.* — *Ps. D.* 10. 9 *οὐκ ἐνεδείξασθε τοῦθ' ὅτι οὐκ ἐπιτρέψετε ταῦτα ποιεῖν αὐτῷ.*

b) in optativo: *And.* 1. 4 *πολλῶν μοι ἀπαγγελλόντων, ὅτι λέγοιεν οἱ ἐχθροὶ — ὡς οἰχήσομαι φεύγων* —. (*III*). — Cfr. *Ps. D.* 10. 10.

c) in infinitivo: *Ae.* 3. 160 *ἀπετόλμα λέγειν, ὡς οὐ κινηθήσεται ἐκ Μακεδονίας.* (*I*).

d) in participio: *L.* 13. 25 *ἔφασαν — λέγοντες, ὅτι, εἰ κομισθείη εἰς τὴν βουλήν, ἀναγκασθήσεται ὀνόματα εἰπεῖν.* (*II*). — 27. 1 *ἐνθυμεῖσθαι χρή, ὅτι ἠκούσατε τούτων λεγόντων, ὅτι — ἐπιλείψει ἡ μισθοφορά.* — *Ps. I.* 17. 21 *ἐδεῖτο — λέγων, ὅτι οὐδὲν αὐτῷ πλέον ἔσται* — sequ. fut. opt. — *D.* 6. 30 *οὐκ εἴων προέσθαι Πύλας — λέγοντας, ὡς — Φίλιππος πράξει καὶ τειχιεῖ — παύσει — διορύξει — ἀποδώσει.* — *Ps. D.* 58. 31 *ἔγραψε — λέγων, ὡς, ἐὰν ἐπανέλθῃ εἰς τὸν πατρῷον οἶκον ὁ παῖς, ἀπολωλεκὼς ἔσται τὴν οὐσίαν.* — *D.* 19. 24. — *L.* 32. 11 *ἱκέτευεν — εἰποῦσα, ὅτι τὸ μέγεθος αὐτὴν ἀναγκάσει* —. — *I.* 4. 129 *ἐμνήσθην, προειπών, ὡς περὶ διαλλαγῶν ποιήσομαι τοὺς λόγους.* — *D.* 19. 102 *ἀνάγκη — Αἰσχίνην εἰπεῖν — ἀκούσαντα ὑποσχομένου Φιλίππου, ὅτι πράξει ταῦτα καὶ ποιήσει.* (*I*). — 19. 194 *ἐκείνου τι νεανιευσαμένου τοιοῦτον, ὡς οὐδὲν ὅ τι οὐ ποιήσει, εἰπεῖν φασιν αὐτόν* —. (*I*). — 19. 209 *αὐτὸν οὐκ εἰᾶτε πρεσβεύειν βοῶντα, ὡς εἰσαγγελεῖ με καὶ γράψεται.* (*I*). — 23. 158 *ἐδέησε — γεγραφώς, ὅτι οὐχ ὑπομενεῖ Κότυς αὐτὸν ἀπιόντα.* — 23. 162 *ἐνθυμεῖσθε, ὅτι γράψας, ὡς ἀποδώσει Χερρόνησον, τὰ λοιπὰ αφελέσθαι — ἐπεχείρει.* (*I*). — *L.* 12. 58 *ἔπειθε — διαβάλλων, ὅτι Βοιωτῶν ἡ πόλις ἔσται.* — *I.* 5. 17 *δηλώσαντός μου πρὸς αὐτούς, ὅτι* — præs.. ind. —, *ἕτεροι γὰρ τοῦτο ποιή-*

σουσιν — ἐξεπλάγησαν. — *Lyc.* 84 *ἀνελόντος τοῦ θεοῦ αὐτοῖς, ὅτι τὴν πόλιν αἱρήσουσιν — ἐστράτευον.* (*II*). — *D.* 23. 157 *πείθουσι* (præs. hist.) — *διδάσκοντες, ὡς ὑμεῖς, κἂν ἐκεῖνος μὴ θέλῃ, διαβιβᾶτε καὶ οὐ δυνήσεται κωλύειν.* — 24. 77 *ἐνδεικνύμενος, ὅτι, κἂν ὑμῖν δοκῇ δεδέσθαι τινά, αὐτὸς ἀφήσει, τὸν νόμον εἰσήνεγκεν.* (*I*). — *I.* 12. 170 *ἔπεμψεν — ὑποδείξοντας, ὡς ἡ πόλις αὐτοῖς οὐκ ἐπιτρέψει —.*

B. post verba sentiendi et cognoscendi:

a) in præterito indicativi: *Ae.* 1. 69 *οὐκ ἠγνόουν, ὅτι ὑπερόψεται τὸν ὅρκον.* — *D.* 39. 1 *οὐκ ἠγνόουν, ὅτι πολλοῖς ἄτοπον δόξει τὸ δίκην ἐμὲ λαγχάνειν.* — 57. 16 *οὐκ ἠγνόει Εὐβουλίδης, ὅτι, εἰ λόγος ἀποδοθήσοιτο καὶ παραγένοιντό μοι πάντες οἱ δημόται καὶ ἡ ψῆφος δικαίως δοθείη, οὐδαμοῦ γενήσονται οἱ μετὰ τούτου συνεστηκότες.* — 45. 79 *οὐκ ᾐσθάνετο, ὅτι οὐχὶ τοῦ τάφου μνημεῖον ἔσται τὸ οἰκοδόμημα.* — 48. 5 *ἐπειδὴ ᾐσθόμην, ὅτι οὐχ οἷός τε ἔσται περιγενέσθαι, μετεπεμψάμην τουτονί.* — *Isæ.* 7. 31 *ἐκείνῳ πρόδηλον ἦν, ὅτι, εἰ καταλείψει τὸν κλῆρον ἐπὶ τούτοις, ἔρημον ποιήσει τὸν οἶκον.* (*I*). — *Ps. D.* Ex. 34 *οὐκ ἄδηλον ἦν, ὅτι συμβήσεται τοῦτο.* — *Ps. L.* 2. 22 *αὐτοῖς — τοιαύτη δόξα παρειστήκει, ὡς, εἰ — ἴασι, — πολεμήσουσι.* (*I*). — *L.* 12. 45 *τοῦτο ἠπίσταντο, ὅτι ἄλλως μὲν οὐχ οἷοί τε ἔσονται περιγενέσθαι, κακῶς δὲ πραττόντων δυνήσονται.* (*I*). — *I.* 4. 78 *ἠπίσταντο, ὅτι τοῖς καλοῖς κἀγαθοῖς τῶν ἀνθρώπων οὐδὲν δεήσει πολλῶν γραμμάτων, ἀλλ' ἀπ' ὀλίγων συνθημάτων ῥᾳδίως καὶ περὶ τῶν ἰδίων καὶ περὶ τῶν κοινῶν ὁμονοήσουσιν.* (*I*). — 12. 85 *ᾔδειν, ὅτι πολλοὶ τούτοις ἐπιτιμήσουσιν.* — *D.* 29. 9, 48. 40 *ᾔδει, ὅτι — ἐξελεγχθήσεται.* (*I*). — 30. 23 *ᾔδεσαν, ὅτι — ἐξαιτήσομεν.* (*III*). — *Ps. D.* 47. 10 *εὖ ᾔδεσαν, ὅτι — ἐξελεγχθήσονται ἀδικοῦντες.* (*I*). — 47. 78 *εὖ ᾔδεσαν, ὅτι, εἰ μὲν — παραδώσουσιν, ἐξελεγχθήσονται ψευδῆ ἐγκαλέσαντες, εἰ δὲ μὴ παραδώσουσι —, ψευδομαρτυριῶν ἁλώσονται.* (*I*). — 47. 73. — *D.* 19. 239 *εἶδεν — ὅτι τούτων μὲν οὐδεὶς εἴσεται —, οἱ θεοὶ δὲ εἴσονται.* — 32. 21 *οὐδεὶς ὑπέλαβεν, ὡς ὑμεῖς γνώσεσθε.* (*III*). — *I.* 12. 237 *ὑπέλαβες, ὡς — ὅμοια φανεῖται τὰ λεγόμενα —.* — 8. 5 *πᾶσιν ἦν φανερόν, ὅτι μᾶλλον ἡσθήσεσθε τοῖς παρακαλοῦσιν ὑμᾶς ἐπὶ τὸν πόλεμον ἢ τοῖς περὶ τῆς εἰρήνης συμβουλεύουσιν.* (*III*).

b) in infinitivo: *D.* 19. 306 *ἀκούειν ἔφη τῶν φίλων, ὡς, ἐὰν ἐπιστροφὴν ἡ πόλις ποιήσηται καὶ πρέσβεις πέμψῃ, δίκην ἐκεῖνοι δώσουσιν.* — Cfr. 23. 117. — 32. 22 *οὐδὲ τοῦτ' ἔμελλον ὑμῶν καταγνώσεσθαι,*

ὡς ψηφιεῖσθε —. — 19. 283 *ἔλεγεν* — *ὑμᾶς* — *δεῖν* — *ἐκεῖνο ὁρᾶν, ὅτι, εἰ προήσεσθε τὰ τῶν νόμων καὶ τῆς πολιτείας, οὐχ εὑρήσετε τοὺς ὑμᾶς αὐτοὺς ἐλεήσοντας.* — *I.* 12. 203 *τοῦτο* — *αἴτιον ἐγένετο τοῦ* — *ὑπολαβεῖν, ὡς αἰσχρὸν ποιήσω καὶ δεινόν, εἰ παρὼν περιόψομαί τινα.*

c) in participio: *I.* 12. 161 *ταῦτα διῆλθον οὐκ ἀγνοῶν, ὅτι λέγειν τινὲς τολμήσουσιν* —. — *Ae.* 3. 148 *Φιλίππου* — *οὐκ ἀγνοοῦντος, ὅτι περὶ τῶν ὑπαρχόντων ἀγαθῶν ἐν ἡμέρας μικρῷ μέρει διαγωνιεῖται* — *διώμνυτο.* (*I*). — *Ps. D.* 58. 58 *τὴν ἔνδειξιν ἐποιησάμην* — *οὐκ ἀγνοῶν τοὺς βλασφημεῖν με βουλομένους, ὅτι λόγους εὑρήσουσι.* — *Lyc.* 93. — *D.* 29. 58 *τούτους ἀφῆκεν ἀκούσας αὐτῶν, ὅτι, εἰ μεθ' ὅρκου ταῦτα διαιτήσουσι, καταγνώσονται τὴν ἐπιτροπήν.* (*I*). — *Ae.* 1. 145 *προακούσας, ὅτι* — *ἀπαθανεῖται* — sequ. opt. præs. — *εἵλετο* —. (*II*). — *D.* 23. 169 *γνούς, ὅτι σωθήσεται* — *παραδίδωσι* —. (præs. hist.). — 45. 5 *γνούς, ὅτι πάντα ἐξελεγχθήσεται καὶ κάκιστος* — *ἐπιδειχθήσεται* (*I*), *μηχανᾶται* (pr. hist.). — *Ps. D.* 59. 53 *γνούς, ὅτι κινδυνεύσει* (*I*) *ἐξελεγχθεὶς ξένης θυγατέρα ἠγγυηκέναι ταῖς ἐσχάταις ζημίαις περιπεσεῖν, διαλλάττεται* (pr. hist.). — 59. 68 *γνούς, ὅτι ἐξελεγχθήσεται* (*I*) *πορνοβοσκῶν, δίαιταν ἐπιτρέπει* (pr. hist.) *πρὸς τὸν Ἐ.* — *L.* 12. 15 *ἐδόκει μοι πειρᾶσθαι σωθῆναι ἐνθυμουμένῳ, ὅτι, ἐὰν λάθω, σωθήσομαι.* (*I*). — *D.* 36. 8 *λογιζόμενοι πρὸς ἑαυτοὺς οἱ ἐπίτροποι, ὅτι, εἰ δεήσει κατὰ τὰς διαθήκας,* — *οὐδ' ὁτιοῦν ἔσται περιόν,* — *ἔγνωσαν.* — 23. 156 *λογισμὸν λαβών, ὅτι ληφθήσεται τῷ λιμῷ, εἶδεν.* (*I*). — *Ps. L.* 2. 32 *εἰδότες, ὅτι, εἰ μὲν κατὰ γῆν τοῖς βαρβάροις ἀπαντήσονται,* — *ἐρήμην τὴν πόλιν λήψονται, εἰ δὲ εἰς τὰς τριήρεις ἐμβήσονται, ὑπὸ τῆς πεζῆς στρατιᾶς ἁλώσονται, ἀμφότερα δὲ οὐ δυνήσονται* — *ἐξέλιπον.* (*I*). — *L.* 3. 9 *ἠρούμην* — *εἰδώς, ὅτι* — *ἐμοῦ πολλοὶ καταγελάσονται τοιαῦτα πάσχοντος.* — 12. 70 *ἔπεισεν* — *εὖ εἰδώς, ὅτι, εἰ μὴ πασῶν τῶν ἐλπίδων ἀποστερηθήσεσθε, ταχεῖαν παρ' αὐτοῦ τὴν τιμωρίαν κομιεῖσθε.* (*III*). — *I.* 9. 5 *φιλοτιμοτέρως διέκειντο πρὸς τὴν ἀρετήν, εἰδότες, ὅτι τούτων εὐλογήσονται μᾶλλον, ὧν ἂν ἀμείνους σφᾶς αὐτοὺς παράσχωσιν.* (*I*). — 18. 12 *ἐκείνῳ οὐκ ἐπεξῆλθεν εἰδώς, ὅτι, εἰ μὴ μεταλάβοι τὸ πέμπτον μέρος τῶν ψήφων, τὴν ἐπωβελίαν ὀφλήσει.* (*I*). — *Ps. I.* 17. 11 *εἰδώς, ὅτι φανερῶς ἤδη πράξω* (*III*) *περὶ τῶν ἐμαυτοῦ, ἀφανίζει Κίττον τὸν παῖδα.* (præs. hist.) —. *Isæ.* 8. 37 *εἰδώς, ὅτι πάντων ἐγὼ τούτων κατὰ τὸ προσῆκον εἶναι κύριος ζητήσω, οὐκ ἐκώλυε.* (*III*) —

D. 33. 14 εἰδώς, ὅτι πολλοὶ αὐτῷ συνείσονται ἐπιορκήσαντι, ἐπὶ τὸ ὀμόσαι οὐκ ἀπήντα. — 47. 31 οὐκ ἀπεγράψατο — εὖ εἰδώς, ὅτι ἐξελεγχθήσεται ψευδόμενος, ἐὰν εἰσέλθῃ εἰς δικαστήριον. (*I*). — *L.* 16. 5 πάντων προειδότων, ὅτι δεήσει κινδυνεύειν, — διεπραξάμην. — 13. 61 πεισθείς, ὡς σύ γε, ἂν ἐκεῖνοι ἀπώλονται, μεθέξεις τῆς πολιτείας καθισταμένης, ἀπέγραφες. (*I*). — *D.* 19. 61, 56. 18. — *Ae.* 3. 71 ἀπῆλθεν ὑπειληφώς, ὡς ἔσται μὲν ἡ εἰρήνη, περὶ δὲ συμμαχίας οὐκ ἄμεινον εἴη —, ἔσται δέ. — *D.* 23. 38 ᾤετο —. τί σκοπῶν; ὅτι τοὺς πεφευγότας — ἀποκτενοῦσιν ἕτεροι [1]).

Hic afferre liceat exemplum, ubi aoristi conjunctivus ad præteritum tempus verbi cognoscendi relatus retinetur in enuntiato explicativo, in quo sunt particulæ illæ negativæ οὐ μή. Legitur enim *D.* 23. 179 ἐπεὶ δ' εἶδε τάχιστα τὸν Ἑλλήσποντον ἔρημον δυνάμεως, εὐθὺς ἐνεχείρει καταλύσας καὶ ἀπαλλάξας τοὺς δύο τῆς ἀρχῆς πᾶσαν ὑφ' ἑαυτῷ ποιήσασθαι τὴν ἀρχήν, ἔργῳ πεῖραν ἔχων, ὅτι τῶν πρὸς ὑμᾶς οὐδὲν μὴ δυνηθῇ πρότερον λῦσαι, πρὶν ἂν ἐκβάλῃ τούτους. Apparet hanc constructionem per ellipsim vel attractionem quandam esse explicandam, et a μή particula pendere conjunctivum (cfr. Kühner. l. l. § 516. 9, Madvig. Gr. Synt. § 124. Anm. 3, Krüger. l. l. § 53. 7. 6), qui quoniam, ut semper fere fit in ejus modi enuntiatis, futurum tempus indicat, exemplum hoc loco attuli. Est autem hoc exemplum animadvertendum præcipue ab eam rem, quod in oratione obliqua invenitur, cum cetera omnia hujus modi exempla, quæ a grammaticis allata sunt, in oratione recta legantur. Ceterum ad hunc locum tam bene quadrant ea, quæ Kühner l. l. de harum particularum usu dicit, ut me verba ejus afferre juvet: "Uebrigens wurde das οὐ μή so häufig gebraucht, dass der Grieche allmählich, der ursprünglichen Entstehung dieser Formel nicht mehr klar bewusst, oft an den zu ergänzenden Ausdruck

---

[1]) Futuri indicativus in oratione recta a particula ὅτι incipienti his locis legitur: *And.* 1. 135, *L.* 1. 26, *D.* 19. 242, 50. 49. — Cfr. *D.* 50. 37. — Hic commemorandi sunt etiam hi loci, ubi post ὅτι particulam imperativus legitur: *And.* 1. 120 ἔθηκα παράστασιν καὶ ἔλαχον προτέρῳ μὲν Λεάγρῳ, ὅτι, εἰ μὲν σὺ βούλει ἐπιδικάζεσθαι, ἔχε τύχῃ ἀγαθῇ, εἰ δὲ μή, ἐγὼ ἐπιδικάσομαι. — *L.* Aposp. 52 ἐδεήθη ἥκειν αὐτὸν ἐπὶ κῶμον, λέγων, ὅτι μεθ' αὐτοῦ καὶ τῶν οἰκετῶν πιέτω (Cobet πίεται). — Cfr. *Ae.* 1. 82 εἶπεν, ὅτι τὸ εἰσήγημα ἀποδοκιμάζει ἡ βουλή, καὶ — — μὴ θαυμάσητε, ὦ Ἀθηναῖοι, εἰ Τίμαρχος — ἔχει —.

gar nicht gedacht, sondern beide Negationen als zu einem Begriffe (*neutiquam*) verschmolzen angesehen haben mag. Wenigstens kann man an manchen Stellen nur mit Zwang Etwas ergänzen." — Ac rem ita se habere in nostro exemplo nemo non videt.

Potentialis et Condicionalis.

Quamquam constat potentialis et condicionalis nullam nisi personarum mutationem in oratione obliqua fieri, tamen ea exempla afferre licet, ubi apud oratores post tempora præterita verborum dicendi et sentiendi in enuntiatis explicativis optativus et indicativus cum ἄν juncti inveniuntur.

I. Optativus igitur cum ἄν junctus legitur:

A. post verba dicendi:

a) in præterito indicativi: *I.* 12. 216 *εἶπον, ὡς — δικαίως ἂν αὐτοῖς ἅπαντες χάριν ἔχοιμεν.* — 19. 29 ὅτι aor. — *D.* 34. 9 ὅτι præs. — 35. 30 *ἀποκρίνεται* (præs. hist.) — ὅτι præs. — *Ps. D.* 59. 30 *προαγορεύουσιν* (pr. hist.) *αὐτῇ, ὅτι* — præs. — *Isæ.* 1. 32 *προσηπείλησεν, ὅτι δηλώσειέ ποτ' ἄν* [1]) —.

b) in optativo: *And.* 1. 4 *πολλῶν ἀπαγγελλόντων, ὅτι λέγοιεν, ὡς ὑπομείναιμι ἄν* — sequ. fut. ind.

c) in infinitivo: *D.* 21. 151 *ὡς οὐ* — perf. ind. — *καὶ δίκην ἂν δοίη δικαίως, οὐκ ἐτόλμων λέγειν.* — *I.* 12. 202 ὡς præs. — *D.* 15. 6 *οἶμαι — εἰπεῖν* (credo me dixisse), ὅτι præs.

d) in participio: *Ps. And.* 4. 17 *λέγοντος αὐτοῦ, ὡς οὐκ ἂν δύναιτο ταῦτα πράττειν — προσεῖπεν.* — *Isæ.* 8. 22 ὅτι præs. — 9. 24 *προσῄει — λέγων, ὅτι θεῖος εἴη — καὶ ἀποφαίνοι ἄν* [2]) —, *εἴ τις αὐτῷ κοινώσαιτο* [3]). — *Ps. D.* 59. 69 ὅτι (— perf. opt. sine ἄν — καὶ) præs. — 59. 102 ὅτι aor. — *D.* 56. 6 *ἀποκριναμένων ἡμῶν, ὅτι οὐκ ἂν δανείσαιμεν — προσομολογοῦσι* (præs. hist.). — 50. 9 ὅτι præs.

---

[1]) Cfr. supra pag. 43 ann. 3.

[2]) Ita BUERMANN. Codd. *ἀποφαίν. ι* pr., o in ras. corr. 2; BEKKER *ἀποφανοῖ*; SCHEIBE *ἀποφανοίη*. Dubitari potest, an BEKKER recte conjecerit.

[3]) SCHEIBE *κοινώσοιτο*.

B. post verba sentiendi et cognoscendi:

a) in præterito indicativi: *D.* 22. 25 *ᾔδει, ὅτι — — οὐκ ἂν εἴη.* — 6. 8 *ὅτι* 2 aor. — 23. 156 *ὅτι* aor.

b) in infinitivo: *I.* 15. 125 *διῴκει — ἡγούμενος, εἰ τοιοῦτος ὢν φαίνοιτο περὶ τοὺς πολεμήσαντας, τὴν μεγίστην πίστιν ἔσεσθαι δεδωκώς, ὡς οὐδέποτ' ἂν περί γε τοὺς ἄλλους ἐξαμαρτεῖν τολμήσειεν.*

c) in participio: 6. 23 *εἰδότες — ὅτι οὐκ ἂν ἔτι γένοιντο παῖδες* — sequ. fut. opt. — *ἔπειθον.* — Cfr. *L.* 1. 22 (fut. opt. cum *ἄν*, pag. 43).

II. Indicativus autem cum *ἄν* conjunctus his locis legitur:

A. post verba dicendi et declarandi: *D.* 19. 74 *οὐχ ὡς εἰ μὴ διὰ τὸ καὶ τὸ ἐσώθησαν ἂν οἱ Φωκεῖς, οὐχ οὕτω τότε ἀπήγγειλεν.* — 53. 23 *ἀπεκρινάμην — λέγων, ὅτι, εἰ ἰδίαν δίκην ἐδικαζόμην αὐτοῖς, εἰ ἐμοὶ ἐξεδίδοσαν, παρελάμβανον ἄν.* — 37. 1 *παρεγραψάμην — οὐκ οἰόμενος δεῖν — ἐγγενέσθαι τούτῳ — ποιεῖσθαι τεκμήριον, ὡς, εἴπερ ἐπράχθη τι τοιοῦτον, παρεγραψάμην ἂν αὐτόν.* (*II*). — *Lyc.* 90.

B. post verba sentiendi et cognoscendi:

a) in præterito indicativi: *L.* 3. 44 *ἐβουλόμην ἂν ἐξεῖναί μοι — ἐπιδεῖξαι τὴν τούτου πονηρίαν, ἵνα ἠπίστασθε, ὅτι πολὺ ἂν δικαιότερον αὐτὸς περὶ θανάτου ἠγωνίζετο ἢ ἑτέρους ὑπὲρ τῆς πατρίδος εἰς κίνδυνον καθίσθη.* — *A.* 5. 15 *εὖ ᾔδεις, ὅτι οὐδεὶς ἂν ἦν σοι, ὃς — κατεμαρτύρησεν.*

b) in participio: *A.* 6. 24 *ἠθέλησαν — εὖ εἰδότες, ὅτι οὐκ ἂν τούτοις κατ' ἐμοῦ ἔλεγχος ἐγίγνετο οὗτος.* — *L.* 3. 29 *τῷ ἂν δόξειε πιστόν, ὡς ἐγὼ — ἦλθον —, εἰ μὴ εἰς τοῦτο μανίας ἀφικόμην, ὥστε ἐπιθυμεῖν — μάχεσθαι — εἰδώς, ὅτι ἀσμένως ἄν με εἶδεν —.* — *I.* Ep. 9. 2 *ἐποιησάμην — ἀκριβῶς εἰδώς, ὅτι πράξεις μὲν εὑρεῖν καλὰς — σπάνιόν ἐστιν, ἐπαινέσαι δὲ τὰς ἀρετὰς — οἷός τ' ἂν ἐγενόμην.* — *Isæ.* 2. 5 *ἡμεῖς εἰδότες, ὅτι καὶ ὁ πατὴρ οὐδενὶ ἂν ἔδωκεν ἥδιον ἢ ἐκείνῳ, δίδομεν αὐτῷ* (præs. hist.). — Cfr. 11. 29.

Addenda.

I. Ex eis, quæ attulimus, colligitur nonnumquam fieri, ut post idem verbum regens et ab eadem vel repetita particula explicativa pendentia non solum alia ejusdem modi tempora, sed etiam aliorum modorum eadem atque etiam alia tempora inveniantur. Ac quod alia ejusdem modi tempora ab eadem particula dependentia in alia temporali significatione inveniuntur, nihil est, quod mireris, præsertim cum in omni lingua facile usu veniat, ut præsens tempus cum vel futuro vel præterito tempore conferatur atque conjungatur. Magis autem habes, cur mireris, quod post idem verbum regens eodem loco indicativus et optativus conjuncti leguntur. Neque tamen hæc res explicatione caret grammaticorum, qui ante MADVIGIUM omnes (et post eum nonnulli) docuerunt per indicativum aliquid efferri certum atque ab omni dubitatione remotum, per optativum aliquid incertum, cogitatum, fictum, a vero abhorrens. Quæ explicatio, quamquam per se verisimilis est et in universum æstimanti minime respuenda, tamen si ad singulos applicaretur locos, quam male cum eis congrueret, satis docuit MADVIG (Bemerkungen, pagg. 8—12). Atque apud oratores haud pauca sane sunt exempla, ad quæ explicanda hæc regula nihil valet, atque etiam nonnulla, ubi prorsus contrariam statuere possis.

Ubi vero post idem verbum regens indicativus et optativus conjuncti leguntur, paulo sæpius fit, ut optativum indicativus antecedat, ut *D.* 24. 213, 32. 8 (præs. *ind.* et *opt.*), 53. 5 *(perf. ind. — præs. opt.)*, *Ae.* 1. 145, 3. 71 *(fut. ind. — præs. opt.)*, *D.* 27. 49 *(perf. ind. — aor. opt.)*, *D.* 43. 37 (in testimonio), *Ps. D.* 59. 81 *(impf. — opt. aor.)*, *D.* 50. 44 *(impf. — fut. opt.)*, *Ps. I.* 17. 18 *(aor. ind. — fut. opt.)*, 17. 21, *Ps. D.* Ex. 34 (fut. *ind.* et *opt.)*. — Cfr. *Isæ.* 8. 22, ubi, accepta REISKII conjectura, *fut. ind.* et *perf. opt.* conjunguntur.

Contra optativus indicativum antecedit his locis: *L.* 12. 48 (præs. *opt.* et *ind.*, itemque *Ps. D.* 47. 57, ubi transitus fit in rectam orationem, velut etiam *D.* 50. 37 *præs. opt. — fut. ind.)*, *L.* 12. 74 *(præs. opt. — fut. ind.)*, *Ps. D.* 59. 51 *(præs. opt. — aor. ind.*, si ita legendum est), *L.* 10. 25 *(perf. opt. — impf.)*, *D.* 48. 44 *(perf. opt. — aor. ind.)*, 34. 17 (aor. *opt.* et *ind.)*. — Cfr. *And.* 1. 61 (2 aor. *ind.*, aor. *opt.*, 2 aor. *ind.)*.

II. Cum enuntiatis ab ὅτι vel ὡς incipientibus conjunguntur alia enuntiata in optativo [1]) posita per particulas copulativas, ut *καὶ* — *δέ* *And.* 1. 115, *δὲ* — *καί* *Isæ.* 6. 23, *δὲ* — *γάρ* *Ps. I.* 17. 21, *δέ* *L.* 13. 9, 78 *Ae.* 3. 71, *νῦν δέ* *D.* 53. 23, *γάρ* *Isæ.* 8. 22, *D.* 1. 22, 50. 44 (bis), 53. 10, *μέντοι* — *γάρ* *A.* 6. 21, *οὖν* *D.* 50. 50, *οὐκοῦν* *And.* 1. 40. — Præterea sæpe fit, ut per particulas *οὖν*, *μέντοι*, *δέ*, *γάρ*, *ἀλλά* aut nova enuntiatio in infinitivo posita conjungatur, ubi vel expositum est verbum dicendi, ut *A.* 1. 15 et sæpius, vel omissum, ut *And.* 1. 39, 40, 41, 42 et sæpissime, aut apertus in rectam orationem transitus fiat, id quod apud oratores longe usitatissimum est.

III. Post particulas ὅτι et ὡς ad tempora præterita relatas verbum enuntiati explicativi (sæpius præsens verbi *εἰμί*) omissum est, ubi neque sententiæ loci necessarium est et facile suppleri potest, ut *L.* 12. 57 *τοῦτο πᾶσι δῆλον ἦν, ὅτι, εἰ μὲν ἐκεῖνοι ἀδίκως ἔφευγον, ὑμεῖς δικαίως* (sc. *ἐφεύγετε*), *εἰ δ' ὑμεῖς ἀδίκως, οἱ τριάκοντα δικαίως.* — *Ps. D.* 47. 41 *καὶ ἃ πεπονθὼς ἦν εἶπα, καὶ ὅτι εἰσπράττων τῇ πόλει τὰ σκεύη* (sc. *ταῦτα ἐπεπόνθειν*). — Præterea *L.* 23. 2 *ἠρόμην, ὁπόθεν δημοτεύοιτο* — *καὶ ἀπεκρίνατο, ὅτι Δεκελειόθεν* (sc. *εἴη*). — *Ps. L.* 2. 41 *ἐπέδειξαν* — *ὅτι κρεῖττον* ( ) *μετ' ὀλίγων κινδυνεύειν ἤ* —. — *I.* 18. 9 *τοὺς λόγους ἐποιεῖτο, ὡς δεινὰ πεπονθὼς* ( ) *ὑπ' ἐμοῦ καὶ τῶν χρημάτων ἀπεστερημένος.* — *Lyc.* 87 *γνόντες, ὡς οὐκέτι δυνατὸν* ( ) *αὐτοῖς τὴν χώραν κατασχεῖν, ἀπεχώρησαν.* — *D.* 5. 8 *ἔφη* — *τούτῳ τῷ λόγῳ χρησάμενος, ὡς δεινὸν* ( ) *εἴ τις ἐγκαλεῖ.* — 24. 15 *κατὰ τὴν ἀγορὰν λογοποιοὺς καθίεσαν, ὡς ἁπλᾶ μὲν ἕτοιμοι* ( ) *τὰ χρήματ' ἐκτίνειν, διπλᾶ δ' οὐ δυνήσονται.* — *Ps. D.* 25. 47 *κεκραγὼς* — *ὡς δέον* ( ) *στρεβλοῦν,* — *ἄφωνος ἐγένετο.* — Cfr. *L.* 11. 5, *I.* 12. 218, *Ps. D.* 61. 4.

IV. Nonnullis locis particulæ ὅτι et ὡς cum infinitivo pro finito modo conjunguntur; quibus locis, quippe qui et ab usitata scribendi consuetudine oratorum abhorreant neque semper optimorum codicum auctoritate nitantur,

[1]) Indicativum in hujus modi enuntiatis inveniri et cum enuntiatis antecedentibus per particulas *δέ, καί, γάρ* sæpissime conjungi non est, cur moneam, præsertim cum ostenderim, quanto usitatior sit indicativus quam optativus. Itemque ex allatis exemplis apparet particulas explicativas (et quidem ὅτι multo sæpius) haud raro iterari.

criticorum opera ita subventum est, ut vix ullus jam restet, cui non aliquo modo allata sit medicina. Hos tantum locos, unde tardissime recessit infinitivus, afferam: *L.* 13. 9 *λέγει, ὅτι, ἐὰν αὐτὸν ἕλησθε — πρεσβευτήν, ποιήσειν* [1]) —. 4. 18 *οὐ γὰρ ἂν ἔχοιμι εἰπεῖν ἀλλ' ἢ ταύτας, ὡς οὐδὲν εἰς τοῦτον προνοηθῆναι*, quam codicum lectionem Foertsch solus, credo, defendebat, ceteri acceperunt Augeri emendationem *προὐνοήθην*. — 30. 20 *οὐχ οἷόν τε εἰπεῖν, ὡς οὐχ ἱκανὰ εἶναι* [2]), *ἃ προσῆλθε τῇ πόλει*. — *Isæ.* 6. 10 *ἐπειδὴ προσδιαμεμαρτύρηκεν ὡς* [3]) *υἱὸν εἶναι γνήσιον Εὐκτήμονος τοῦτον, καὶ ταῦτ' ἀποδείξω ψευδῆ ὄντα.* — *D.* 1. 17 *πάντες ἐθρυλεῖτε, ὡς Ὀλυνθίους ἐκπολεμῆσαι δεῖν* [4]) *Φιλίππῳ.*

Quamquam igitur censeo non nimiam adhibendam esse in illos locos clementiam, ubi particulæ *ὅτι* et *ὡς* cum infinitivo conjunguntur, idque præcipue apud oratores (cfr. Franz ad locum *L.* 13. 9: "quam lectionem — ipse ferrem apud Xenophontem atque in dialogis, apud Lysiam ceterosque oratores non item"), tamen minime vexandos credo eos locos, ubi cum enuntiato ab *ὅτι* vel *ὡς* incipienti altera enuntiatio, quæ ad idem verbum regens est referenda, in infinitivo posita conjungitur. Hæc enim exempla non permixtionem, sed conjunctionem duarum diversi generis constructionum præbent, ut *And.* 1. 36 *ἔλεγον, ὡς εἴη τὰ ἔργα τὰ γεγενημένα οὐκ ὀλίγων ἀνδρῶν ἀλλ' ἐπὶ τῇ τοῦ δήμου καταλύσει, καὶ χρῆναι ἔτι ζητεῖν καὶ μὴ παύσασθαι.* — *L.* 10. 15 *ὑμᾶς πάντας εἰδέναι ἡγοῦμαι, ὅτι ἐγὼ μὲν ὀρθῶς λέγω, τοῦτον δὲ οὕτω σκαιὸν εἶναι, ὥστε —.* — 13. 78 *οὐκ ἔφη — λέγων, ὅτι οὐχ οὕτω διακέοιντο, ὥστε τιμωρεῖσθαί τινας τῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ νῦν μὲν δεῖν αὐτοὺς ἡσυχίαν ἔχειν, εἰ δέ ποτε οἴκαδε κατέλθοιεν, τότε καὶ τιμωρήσοιντο τοὺς ἀδικοῦντας.* — 31. 15 *ὑπολείπεται αὐτῷ λέγειν, ὡς τῷ*

---

[1]) Hoc uno loco plerique editores recentiores infinitivum servatum volunt et defendunt allatis permultis locis Xenophonteis. Sed quantopere studeant recentiores grammatici hos ipsos infinitivos e contextu amovere, docet S. I. Cavallin, l. l. pp. 15—16, neque eos ille hac in re vituperat. Neque vero defuerunt, qui hunc infinitivum in futuri indicativum emendare vellent (ut Stephanus in marg. "*Π. ποιήσει.*"*Η παρέλκει τὸ ὅτι μετὰ τὸ λέγει.*" eumque secuti *ποιήσει* scripserunt Reiske, Augerus, Bekker, Bremi, Franz) et meo quidem judicio recte.

[2]) Markland suo jure *ἦν* legit eumque omnes, quantum scio, recentiores editores præter Cobetum, qui legit *εἴη*, secuti sunt.

[3]) Particulam *ὡς* recte delevit Reiske.

[4]) Hoc loco aut *δεῖ* legunt, ut Rehdantz, aut *πάντες ἐθρύλουν τέως, Ὀλυνθίους ἐκπολεμῆσαι δεῖν Φιλίππῳ*, ut Dindorf et plerique editores.

μὲν σώματι — ἀδύνατος κατέστη βοηθῆσαι εἰς τὸν Πειραιᾶ, ἀπὸ δὲ τῶν ὑπαρχόντων ἐπαγγειλάμενος αὐτὸς ἢ χρήματ' εἰσενεγκεῖν εἰς τὸ πλῆθος τὸ ὑμέτερον ἢ ὁπλίσαι τινάς. — *I.* 15. 141 *ἐτόλμησεν εἰπεῖν πρός με λόγον πάντων σχετλιώτατον, ὡς ἄξια μὲν εἴη τὰ λεγόμενα φιλοτιμίας, οὐ μὴν ἀλλ' αυτός γε δεδιέναι —.* — *Ps. D.* 7. 2 *ἔλεγε δὲ καὶ πρὸς ἡμᾶς τοιούτους λόγους, ὅτε πρὸς αὐτὸν ἐπρεσβεύσαμεν, ὡς λῃστὰς ἀφελόμενος ταύτην τὴν νῆσον κτήσαιτο, καὶ προςήκειν αὐτὴν ἑαυτοῦ εἶναι.* — Cfr. *D.* 19. 16. — Hujus generis exempla plura apud oratores inveniri, cum ea colligenda mihi non proposuerim, neque contendo neque nego, sed facile credere licet.

De enuntiationibus a particulis ὅτι et ὡς incipientibus ad præterita verborum affectuum, laudis, criminis, similium relatis.

Constat in his enuntiationibus particulas ὅτι et ὡς inter explicativas (objectivas) et causales (adverbiales) medium quendam locum tenere [1]), et ita quidem, ut recte docuit S. I. Cavallin [2]) "ut aliis locis et post alia verba propius ad illud genus accedant, aliis locis significatio causalis magis eluceat." Neque tamen hæc satis idonea esset causa, cur Kühner et Aken vituperarentur, quod inter constructiones eas, quæ sunt post verba dicendi et sentiendi, et eas, quæ post verba affectuum usurpantur, parum distinxissent, nisi aliæ eædemque graviores huic accederent. Sed primum quidem in his enuntiatis optativus multo rarius invenitur quam in enuntiatis vere explicativis post verba dicendi atque etiam sentiendi, et præterea, quamquam aliquo jure contendi potest, præsertim cum ea enuntiata, ubi optativus legitur, ad verba referantur, quæ dicendi et sentiendi verbis sunt simillima, plerisque locis objectivumne an adverbiale enuntiatum quoddam sit dijudicari posse, et objectiva quidem enuntiata ad explicativa

---

[1]) Cfr. Chr. Cavallin. l. l. § 195 Anm. 2. "Objektssatser med ὅτι och ὡς efter verba affectum (samt laudis och criminis) äro i många fall att fatta såsom adverbiala kausalsatser, så att de utmärka anledningen och icke föremålet." — Cfr. præterea ejusdem "Grek. Synt. i Sammandrag" § 86 Anm. 2. d. "Verba affectuum ha enligt regel objektssats med ὅτι, ὡς (*kausal objektssats*)."

[2]) l. l. pag. 48.

ea, quæ post verba dicendi et sentiendi inveniuntur, adverbialia autem ad enuntiatiationes causales referenda esse; tamen observandum est, quamvis aliis locis et post alia verba alia significatio particulæ emineat, permultos certe esse locos, ubi explicativa vis particulæ cum causali adeo coaluerit, ut altera non magis eluceat. Quæ cum ita sint, hæc enuntiata melius mihi videntur separatim tractari. Ceterum est commemorandum in plurimis exemplis, quæ apud oratores inveniuntur, causalem vim dominari; quam credo etiam esse causam, cur indicativus tanto sæpius quam optativus usurpatus sit. — Postremo animadvertendum est in his enuntiatis, nisi optativus legitur, particulam *ὅτι* longe sæpissime usurpari [1]. Sed jam ad locos afferendos aggredior.

I. Optativus igitur his tantum locis et post hæc verba legitur:

δεινὰ ποιέω *And.* 1. 63 *οἱ αἰσθόμενοι δεινὰ ἐποίουν, ὅτι εἰδείην μὲν τὸ πρᾶγμα, πεποιηκὼς δὲ οὐκ εἴην.*

ὀνειδίζω *L.* 12. 77 *πάντα — ἔλεγεν, ὀνειδίζων μὲν τοῖς φεύγουσιν, ὅτι δἰ αὐτὸν κατέλθοιεν, ὀνειδίζων δὲ τοῖς τῆς πολιτείας μετέχουσιν, ὅτι — αὐτὸς αἴτιος γεγενημένος τοιούτων τυγχάνοι.*

κατηγορέω *And.* 1. 110 *κατηγόρησάν μου καὶ περὶ τῆς ἱκετηρίας, ὡς καταθείην ἐγὼ ἐν τῷ Ἐλευσινίῳ, νόμος δ' εἴη* [2]) *πάτριος — τεθνάναι.* — 1. 137 *κατηγόρησάν μου καὶ — περὶ τῆς ἐμπορίας, ὡς ἄρα οἱ θεοὶ δια τοῦτό με σώσαιεν, ἵνα — ἀπολοίμην.* — *Lyc.* 19 *ἀναγνώσεται ὑμῖν — καὶ τὴν Φυρκίνου μαρτυρίαν, ὃν καὶ ὑμῶν ἴσασιν οἱ πολλοὶ κατηγοροῦντα (= ὅτι κατηγόρει) τούτου ἐν τῷ δήμῳ, ὡς καὶ μεγάλα καταβεβλαφὼς εἴη τὴν πεντηκοστήν.* — *D.* 21. 134 *εἰ ἐποίεις ταῦτα, ἃ — κατηγόρεις ὡς λέγοιεν περὶ σοῦ, δικαίως κακῶς ἤκουες.* — *Ps. D.* 59. 116 *καὶ ἄλλα τε κατηγορήθη αὐτοῦ καὶ ὅτι Σινώπῃ τῇ ἑταίρᾳ ἐπὶ τῆς ἐσχάρας — προσαγούσῃ ἱερεῖον θύσειεν.*

αἰτιάομαι *D.* 57. 19 *μάρτυρας ὑμῖν παρέξομαι — ὅτι οὐδαμοῦ τὸν ξενίζοντα οὐδεὶς πώποτ' ᾐτιάσατο, ὡς εἴη ξένος.*

---

[1]) Hic enim est particularum usus, ut in exemplis allatis cum optativo *ὅτι* 4, *ὡς* 5, cum præterito indicativi *ὅτι* 40, *ὡς* 3, cum temporibus primariis *ὅτι* 10, *ὡς* 5 locis conjungatur.

[2]) Ita Bekker, Dobree, Blass, plures. Codd. *νόμος δὲ ἦν.*

II. Sed multo sæpius invenitur indicativus præteritorum temporum et quidem longe sæpissime aoristus [1]). Ubi vero imperfectum legitur, imperfecto an præsenti orationis rectæ respondeat, indicabitur. Sunt autem verba et exempla hæc:

ἀγανακτέω *L.* 25. 19 *ὅτι ὑπὲρ τῶν ἐκείνοις ἡμαρτημένων τὸ πλῆθος κακῶς ποιεῖν ἠξίουν, ἠγανακτεῖτε* (præs.). — *Ae.* 2. 16 *ἠγανάκτουν πολλοί, ὅτι τὴν πρεσβείαν οὐκ ἀπήγγειλεν ὁ Ἀριστόδημος.* — *Ps. D.* 49. 16 *ἠγανάκτουν, ὅτι οὐ ταχὺ ἀπελάμβανον τὰς δραχμάς.* (præs.).

ἀγαπάω *Ps. D.* 59. 96 *οὐκ ἠγάπα, ὅτι τῆς ἡγεμονίας μόνοι ἠξιώθησαν Λακεδαιμόνιοι ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων.*

αἰσχύνομαι *Ps. L.* 2. 23 *αἰσχυνόμενοι, ὅτι ἦσαν οἱ βάρβαροι αὐτῶν ἐν τῇ χώρᾳ, οὐκ ἀνέμειναν πυθέσθαι* —. (præs.).

ἀνακαλέω — *ἐπιβάλλω L.* 15. 5 *ἐχρῆν αὐτοὺς ἀνακαλεῖν μὲν Πάμφιλον, ὅτι — ἱππέως ἀπεστέρει τὴν πόλιν, ἐπιβάλλειν δὲ τῷ φυλάρχῳ, ὅτι ἄκυρον ἐποίει τὴν τάξιν.* (impf.).

ἀπειλέω (*διαπειλέομαι*) *Ps. And.* 4. 17 *ὅτι κατέλιπε τὸ ἔργον, ἠπείλει.* — *Ae.* 1. 43 *διαπειλησαμένου — τοῦ Φαίδρου τοῖς ξένοις —, ὅτι μειράκιον ἐλεύθερον διέφθειραν, φοβηθέντες οἱ ξένοι ᾤχοντο.*

ἄχθομαι *L.* 16. 20 *ἤδη δέ τινων ᾐσθόμην καὶ διὰ ταῦτα ἀχθομένων μοι, ὅτι νεώτερος ὢν ἐπεχείρησα λέγειν ἐν τῷ δήμῳ.*

δόξαν λαμβάνω *I.* 4. 159 *οἶμαι τὴν Ὁμήρου ποίησιν μείζω λαβεῖν δόξαν, ὅτι καλῶς τοὺς πολεμήσαντας τοῖς βαρβάροις ἐνεκωμίασε.*

ἐγκαλέω *D.* 52. 20 *ἐγκαλέσας τι τῷ Μεγακλείδῃ περὶ τῶν τόκων, ὡς ἐξηπατημένος διεφέρετο καὶ ἐδικάζετο, — — παρεκάλεσε.* (præs.).

ἐπαινέω (*προσ-*) *I.* 4. 43 *τῶν τὰς πανηγύρεις καταστησάντων δικαίως ἐπαινουμένων, ὅτι τοιοῦτον ἔθος ἡμῖν παρέδοσαν, ὥστε — συνελθεῖν — — ἀπελείφθη.* — *D.* 18. 113 *καὶ διά γε τοῦτο ὀρθῶς ἐπῃνούμην, ὅτι τἀνηλωμένα ἐπέδωκα καὶ οὐκ ἐλογιζόμην.* (impf.). — 53. 7 *ἐπῄνει ἐμέ, ὅτι παρέσχον τὰ ἐφόδια τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ.* *Ae.* 2. 156 *ἆρα μέμνησθε, ὡς ἐπιδακρύσας καὶ τὴν Ἑλλάδα κατοδυράμενος καὶ Σάτυρον τὸν κωμικὸν ὑποκριτὴν προσεπαινέσας, ὅτι ξένους τινὰς αὐτοῦ αἰχμαλώτους — ἐξητήσατο παρὰ Φιλίππου — ἐπεῖπεν.*

---

[1]) Plane aliter rem se habere apud Xenophontem docet S. I. Cavallin, l. l. pag. 50.

ἐπηρεάζω *Isæ.* 2. 28 *βουλόμενος αὐτῷ ἐπηρεάζειν, ὅτι ἐμὲ ἐποιήσατο (υἱόν), διεκώλυε* —.

ἐπιτιμάω *Isæ.* 2. 37 *οὗτος ὁ συγγενής, ὃ ἐπιτιμῶν αὐτῷ, ὅτι υἱὸν ἐποιήσατο, — τὸ χωρίον — αὐτῷ περιείλετο.* — *Ae.* 2. 30 *οὐκ ὤκνουν κατ' αὐτοῦ λέγειν ἐπιτιμῶν, ὅτι τὴν ἐκδοχὴν ἐποιήσατο πρὸς τὴν πόλιν τοῦ πολέμου.*

εὐδαιμονίζω *D.* 34. 10 *ηὐδαιμόνιζον πάντες τουτονί, ὅτι οὔτε συνανήχθη οὔτ' ἐνέθετο εἰς τὴν ναῦν οὐδέν.*

θαυμάζω *I.* 4. 1 *ἐθαύμασα τῶν — τοὺς ἀγῶνας καταστησάντων, ὅτι τὰς μὲν — εὐτυχίας — ἠξίωσαν, τοῖς δ' — οὐδεμίαν τιμὴν ἀνέμειναν.* — *D.* 18. 291 *μάλιστ' ἐθαύμασα πάντων, ὅτι — οὐχ ὡς ἂν εὔνους πολίτης ἔσχε τὴν γνώμην, οὐδ' ἐδάκρυσεν, οὐδ' ἔπαθε τοιοῦτον οὐδέν, ἀλλ' — ᾤετο μὲν — δεῖγμα δ' ἐξέφερε* (præs.).

κατηγορίαν ποιέομαι *I.* 14. 62 *ἐνθυμεῖσθε, ὅτι Λακεδαιμονίων μεγίστην ἐποιεῖσθε κατηγορίαν, ὅτι Θηβαίοις χαριζόμενοι τοῖς τῶν Ἑλλήνων προδόταις ἡμᾶς τοὺς εὐεργέτας διέφθειραν.*

μακαρίζω *I.* 7. 56 *τοὺς προγόνους ἐμακάρισαν, ὅτι τὸν τρόπον τοῦτον τὴν πόλιν διῴκουν.* (impf.).

μυθολογέομαι *Ps. D.* 60. 29 *ἠκηκόεσαν Λεωντίδαι μυθολογουμένας τὰς Λεὼ κόρας, ὡς ἑαυτὰς ἔδοσαν σφάγιον τοῖς πολίταις ὑπὲρ τῆς χώρας.*

νεμεσάω *Ps. Ae.* Ep. 10. 8 *τὸν ποταμὸν αὐτῷ νεμεσῆσαι λέγει, ὅτι νικήσας οὐ πατέρα ἀνηγόρευεν αὐτόν.* (impf.).

ὀργίζομαι *L.* 1. 15 *ὀργιζομένη — ὅτι οὐκέτι ὁμοίως ἐφοίτα παρ' αὐτήν, ἐφύλαττεν.* (præs.). — 30. 13 *ὠργίζεσθε τοῖς τριάκοντα, ὅτι οὐ τῶν ἀδικημάτων ἕνεκα ἀλλὰ κατὰ στάσιν αὐτοὺς ἀπέκτειναν.* — *I.* 4. 94 *οὐκ ὀργισθέντες τοῖς Ἕλλησιν, ὅτι προὐδόθησαν, ἀσμένως ἐπὶ τὰς διαλλαγὰς — ὥρμησαν.* — *Isæ.* 1. 23. — *D.* 50. 67 *εἰ τοίνυν ἂν ἐμοὶ τότε ὠργίζεσθε, ὅτι οὐκ ἐπετριηράρχησα, πῶς οὐχὶ νῦν προσήκει —;* — *Ps. D.* 47. 79 *δέομαι ὑμῶν — εἰ ἐμοὶ ὠργίσθητε, ὅτι ἐνεχυράσων ἦλθον ἐπὶ τὴν οἰκίαν τὴν τοῦ Θεοφήμου, καὶ τούτοις νῦν ὀργισθῆναι, ὅτι ἐπὶ τὴν ἐμὴν ἦλθον.*

συγχαίρω *Ae.* 2. 45 *τὴν Ἑστίαν ἐπώμοσε τὴν βουλαίαν συγχαίρειν τῇ πόλει, ὅτι τοιούτους ἄνδρας — ἐξέπεμψεν.*

φοβέομαι *I.* 19. 22 φοβουμένης τῆς μητρός, ὅτι τὸ χωρίον ἐπυνθάνετο νοσῶδες εἶναι, — ἔδοξεν. (præs.).

χαλεπῶς φέρω *L.* 19. 50 ἐκείνου χαλεπῶς φέροντος, ὅτι ἀπιὼν διεβάλλετο, οὐδεὶς ἐξήλεγξε. (præs.?). — Cfr. *Ps. D.* 59. 81 χαλεπῶς φερούσης τῆς βουλῆς καὶ ζημιούσης τὸν Θεογένην, ὅτι τοιαύτην ἔλαβε γυναῖκα καὶ ταύτην εἴασε ποιῆσαι τὰ ἱερά, — ἐδεῖτο.

χάριν εἰδέναι, ἔχειν *D.* 43. 67 ᾤμην — προσήκειν — χάριν εἰδέναι, μὴ ὑμῖν, ἀλλὰ τῇ τύχῃ, ὅτι πολλαὶ καὶ ἀναγκαῖαι διατριβαὶ ἐγένοντο. — *I.* 12. 202 ἐτόλμησεν εἰπεῖν, ὡς — δι' ἐκεῖνό γε δικαίως ἂν αὐτοῖς ἅπαντες χάριν ἔχοιεν, ὅτι τὰ κάλλιστα — κατέδειξαν. — *Ae.* 3. 47.

Cum allatis exemplis fortasse etiam hæc conferenda sunt, in quibus tamen significatio causalis magis apparet: *D.* 33. 13 ὁ Παρμένων ἐδικάζετο τούτῳ τῶν τε πληγῶν — καὶ ὅτι τοῦ — πλοῦ — κατεκωλύθη. — *Ps. D.* 59. 60 λαχόντος τοῦ Φράστορος αὐτοῖς δίκην, ὅτι οὐκ ἐνέγραφον αὐτοῦ υἱόν, προκαλοῦνται (præs. hist.) αὐτὸν οἱ γεννῆται (impf.). — *D.* 19. 233 τοῦτον οὐκ ἔκρινεν Αἰσχίνης, ὅτι τὸν αὑτοῦ παῖδα ἐπ' αἰσχύνῃ πρὸς Φίλιππον ἔπεμψεν. — 19. 295 οὐκ ἐκρίνετο, ὅτι — ἀφίκετο.

III. Postremo indicativus temporum principalium [1]) post hæc verba his locis legitur:

αἰτιάομαι *D.* 22. 2, 24. 7 αἰτιασάμενός με — τὸν πατέρα ὡς ἀπέκτονα ἐγὼ τὸν ἐμαυτοῦ, — εἰς ἀγῶνα κατέστησεν. — 33. 37 ἐνῆν αἰτιάσασθαι Ἀπατουρίῳ, ὡς ἐγὼ διὰ τὴν ἐγγύην ἠφάνικα τὰς συνθήκας.

ἐγκαλέω *Ps. I.* 17. 50 ἐτόλμησεν ἡμῖν ἐγκαλεῖν, ὡς ἔχομεν ἓξ τάλαντ' ἀπὸ τῆς τούτου τραπέζης. — *D.* 43. 67 τούτων οὐδέν ἔμελε Θεοπόμπῳ — ἀλλὰ — ἐγκαλεῖν, ὅτι πολὺν χρόνον ἐχόντων ἑαυτῶν τὸν κλῆρον νυνὶ ἀγωνίζονται. — 56. 11 προσῆμεν — ἀγανακτοῦντες, οἷον εἰκός, καὶ ἐγκαλοῦντες, ὅτι — ἡμᾶς μὲν ἐν ὑποψίᾳ καταλέλοιπε τοῖς βουλομένοις

---

[1]) Quam rara sint apud Xenophontem hujus modi exempla, vide S. I. Cavallin, l. l. pag. 52.

αἰτιᾶσθαι —, αὐτοὶ δ' οὐδὲν μᾶλλον τὴν ναῦν ἥκουσι κατακομίζοντες εἰς τὸ ἡμέτερον ἐμπόριον.

ἐπαινέω *Ps. D.* 49. 27 ὁ πατὴρ — ἐπῄνει τοῦτον, ὅτι μέμνηται εὖ παθών.

ἐπιτιμάω *Ps. D.* 12. 7 οἱ πατέρες ὑμῶν — τοῖς Πεισιστρατίδαις ἐπετίμων, ὡς ἐπάγουσι τὸν Πέρσην ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας.

κατηγορέω *L.* 8. 8 κἀνταῦθα σόφισμα καλὸν εἶναι, εἰ περιήλθετε πάντες ὑμῶν αὐτῶν κατηγοροῦντες, ὅτι πονηροῖς ἑκόντες ὁμιλεῖτε. — Aposp. 52 ἐπέδειξαν αὐτὸν — οὕτω διακείμενον, ὥστε τοὺς ἰδόντας — τῆς πόλεως κατηγορεῖν, ὅτι οὐ δημοσίᾳ οὐδὲ παραχρῆμα τοὺς τὰ τοιαῦτα ἐξαμαρτάνοντας τιμωρεῖται. — *Isæ.* 8. 27 οὕτω τῇ τοῦ πράγματος ἀληθείᾳ κατεπέπληκτο, ὥστ' οὐδὲ — κατηγοροῦντος Διοκλέους, ὅτι τὰ χρήματα ἀποστερῶν τοῦτόν μοι πέπεικεν ἀμφισβητεῖν, οὐκ ἐτόλμησε γρῦξαι.

καυχάομαι *Ps. Ae.* Ep. 4. 5 λέγεται γυνὴ — ἀποκρίνασθαι "τίνι γὰρ ἄλλῃ τοῦτο δέδωκε καυχήσασθαι οὗτος ὁ θεός, ὅτι καὶ πατέρα καὶ τρεῖς ἀδελφοὺς Ὀλυμπιονίκας ἔχει [1]) καὶ υἱὸν ἐπ' Ὀλύμπια ἄγει"; [1])

μέμφομαι *Ps. D.* 7. 21 ὑμῖν ἐμέμφετο, ὅτι ὡρμηκότος αὐτοῦ εὖ ποιεῖν ὑμᾶς — αὐτοὶ κωλύετε.

ὀδύρομαι *D.* 19. 306 δεινὸν αὐτῷ τι δόξαι (ἔφη) καὶ δακρῦσαι καὶ ὀδύρασθαι τὴν Ἑλλάδα, ὡς κακῶς διάκειται.

χάριν ἔχω *D.* 12. 216 εἶπον, ὡς, εἰ καὶ μηδὲν δι' ἄλλο, διά γ' ἐκεῖνο δικαίως ἂν αὐτοῖς ἅπαντες χάριν ἔχοιμεν, ὅτι τοῖς καλλίστοις τῶν ἐπιτηδευμάτων χρώμενοι τυγχάνουσιν. — Cfr. 12. 202.

---

[1]) Cod. A. ἔχοι — ἄγοι.

De interrogationibus obliquis.

Jam sequitur, ut de interrogationibus obliquis quæstionem instituam. Duo enim constat esse interrogationum obliquarum genera, unum earum, quæ ad interrogationes aut enuntiationes (neque enim ad interrogationes rectas omnes obliquæ revocari possunt) rectas in indicativo aut potentiali aut condicionali positas respondent, alterum earum, quæ dubitativæ vel deliberativæ appellari solent et ad interrogationes rectas in conjunctivo (aut futuri indicativo) positas respondent [1]).

Jam vero notissimum est interrogationes obliquas non solum ad verba interrogandi referri, verum etiam ad omnia ea, ad quæ enuntiationes explicativæ referuntur, quæ sunt verba dicendi, declarandi, sentiendi, cognoscendi, atque etiam ad verba deliberandi, dubitandi, providendi, curandi, similia. Nec minus notum est cum his verbis interrogationes indirectas l. obliquas colligari aut particulis interrogativis illis *εἰ, εἰ -- ἤ, πότερον — ἤ, εἴτε — εἴτε*, aut pronominibus et adverbiis interrogativis vel simplicibus, ut *τίς, ποῖος, πόσος, πότερος, ποδαπός, πῇ, πῶς, πόθεν*, vel compositis, ut *ὅστις, ὁποῖος, ὁπόσος, ὁπότερος, ὅπου, ὅπῃ, ὅποι, ὅπως, ὁπότε, ὁπόθεν.*

Sed sæpe etiam fit, idque præcipue post alia quam interrogandi verba, ut simplicia pronomina et adverbia relativa *ὅς, οἷος, ὅσος, ἡλίκος, οἷ, ὡς* usurpentur [2]). At quod docet KÜHNER excepto pronomine *ὅς*, quod in eadem significatione atque *οἷος = qualis* sæpe exhibeatur, pronomina relativa in interrogationibus obliquis numquam usurpari [3]), quantopere ille erret, satis docet S. I. CAVAL-

---

[1]) Cfr. CHR. CAVALLIN, l. l. §§ 202—205. S. I. CAVALLIN, l. l. partis II pag. 1.

[2]) Cfr. MADVIG, Gr. Synt. § 198. b. — CHR. CAVALLIN, Gr. Synt. §. 110. 2 a. — KOCH, Gr. Schulgr. § 79 Anm. 1. — S. I. CAVALLIN, l. l. pag. 2.

[3]) KÜHNER, Gr. Gr. § 562. 4. Dass das Relativ (*ὅς, οἷος, ὅσος*) auch *in abhängigen Fragesätzen* an der Stelle des Fragepronomens *ὅστις* oder *τίς, ὁποῖος* od. *ποῖος* u. s. w. gebraucht werde, wird mit Unrecht angenommen. Wo wirklich nach einem Gegenstande gefragt wird, wird nur das Fragepronomen gebraucht; an vielen Stellen aber steht im Griechischen das Relativ, wo man nach dem Lateinischen oder Deutschen das Fragepronо-

LIN [1]). Atque apud oratores quidem et hoc quod ille dicit rarissime fit et quod negat usu venit sæpissime. Nam semper fere ὅς, ubi interrogationem obliquam inducit, nihil aliud significat quam aut τίς aut ὅστις, ut *D.* 52. 7 **ἐκέλευσε τὸν Κηφισιάδην δεῖξαι, ὅς (= τίς l. ὅστις) εἴη**, et sæpius. Multo autem sæpius quam ὅς leguntur **οἷος, ὅσος, ὡς** in enuntiationibus pendentibus, quæ quin interrogationes obliquæ sint, dubitari non possit. Contra observandum est nonnulla inveniri enuntiata ab **ὅς, οἷος, ὅσος** incipientia, quæ num vere interrogativa sint, imprimis cum indicativo modo utuntur, et perdifficiliter dijudicari potest nec magni momenti esse videtur [2]).

Interrogationes obliquæ, quæ enuntiationibus primariis in indicativo, potentiali, condicionali positis respondent.

Quam in priore commentationis parte rationem secutus sum, ut ex orationis rectæ temporibus proficiscens ostenderem, singula ea tempora quamnam haberent in obliqua oratione structuram, eandem in hac quoque parte sequar.

---

men setzen würde, nach Griechischer Auffassung aber das Relativ sich richtig behauptet. Allerdings wird ὅς an sehr vielen Stellen in einer abhängigen Frage gebraucht, aber *keineswegs hat es alsdann die Bedeutung der Interrogative ὅστις, τίς*, sondern die des relativen **οἷος**, wie im Lat. *qui* st. qualis. — Mit Ausnahme dieses Gebrauchs von ὅς in der abhängigen Frage wird das Relativ nirgends in abhängigen Fragesätzen gebraucht und behauptet überall seine ihm eigene Bedeutung *welcher*, und steht nur scheinbar an vielen Stellen statt des Interrogativs.

[1]) l. l. pag. 3.

[2]) Ut *And.* 1. 56, 58 *εἶπον, ἃ ἤκουσα*, utrum "dixi quæ audieram," "jag omtalade *det*, jag hört" an "— quæ audissem," "*hvad* jag hört" vertendum sit, equidem in medio relinquam. Sed *Ps. D.* 47. 41 *ἃ πεπονθὼς ἦν, εἶπα* quamquam primo obtutu æque bene interpretari posse videmur "quæ passus eram narravi" ac "quæ passus essem dixi," tamen haud scio an hæc interpretatio et propior et facilior sit, atque hanc etiam rectiorem esse vel maxime comprobatur talibus locis, qualis est *I.* 21. 3 *ἔλεγεν, ἃ πεπονθὼς εἴη*, quam sententiam esse interrogativam apparet. Atque ut facile assentior Kühnero l. ante l. dicenti "an vielen Stellen steht im Griechischen das Relativ, wo man nach dem Lateinischen oder Deutschen das Fragepronomen setzen würde," ita credo jure dubitari posse, num ob eam rem liceat, nedum necesse sit statuere omnibus illis locis vere relativas enuntiationes inveniri. Immo rectius mihi videtur S. I. Cavallin judicasse, cum l. l. diceret "in lingua

Præsens.

Cum constet in interrogationibus obliquis eodem modo quo in enuntiatis ab ὅτι et ὡς incipientibus indicativum præsentis aut in optativum transire aut immutatum retineri aut denique in imperfectum mutari, primum eos locos tractabo, ubi in præsentis optativum transiit, deinde eos, ubi retentus est, denique eos, ubi mutatus est in imperfectum.

I. In hac sectione primum eos locos afferam, ubi præsentis optativus ex verbis interrogandi pendens invenitur, tum eos, ubi ad cetera verba et locutiones relatus est.

A. Præsentis igitur optativus ad præterita verborum interrogandi relatus sæpius quam indicativus invenitur et quidem his locis:

1. Ubi ex secunda persona in primam transitus factus est:
L. 12. 12 *ἐρωτῶσιν* (præs. hist.), *ὅπῃ* (alii *ὅποι*) *βαδίζοιμεν.* — *D.* 33. 11 *ἠρώτα, εἰ οὐχ ἱκανόν μοι εἴη αὐτῷ ἀπολυθῆναι τῆς ἐγγύης τῆς πρὸς τὴν τράπεζαν, ἀλλὰ καὶ* — præs. ind. — *καὶ ὑπὲρ ἀνθρώπου φυγάδος ἀπεχθανοίμην αὐτῷ.* — 50. 34 *ἠρώτα με, διότι σκεύη ἴδια μόνος ἔχοιμι τῶν τριηράρχων.*

2. Ubi ex secunda in tertiam personam transitus factus est:

a) post præteritum indicativi: *L.* 8. 14 *ἐγὼ ἠρώτων αὐτόν, εἰ δι' ἐμὲ κακῶς λέγοι Διόδωρον.* — 12. 8 *ἐγὼ Πείσωνα ἠρώτων, εἰ βούλοιτό με σῶσαι χρήματα λαβών.* — 23. 2 *ἠρόμην, ὁπόθεν δημοτεύοιτο.* —

Græca minus discrimen quam in Latina interesse inter enuntiationes interrogativas et relativas." Ceterum etiam in Latina lingua, si quidem ipsam sententiam respicias, nonnumquam admodum exiguum esse hoc discrimen apparet ex talibus locis, qualis est inter plures Horatianus ille: Sat. I. 6. 55—60:

"Tibi, Mæcenas, — — optimus olim
Vergilius, post hunc Varius dixere, *quid essem.*
Ut veni coram, singultim pauca locutus,
(Infans namque pudor prohibebat plura profari:
Non ego me claro natum patre, non ego circum
Me Satureiano vectari rura caballo,
Sed, *quod eram,* narro): respondes, ut tuus est mos,
Esse in amicorum numero."

Sed ut repetam ea, quæ ad hanc rem pertinent, ac breviter complectar, ex eis exemplis, quæ suo quodque loco afferentur, satis, credo, apparebit enuntiata esse ab ὅς, οἷος, ὅσος, ἡλίκος, οὗ, ὡς incipientia, quæ aut necesse sit ad interrogationes obliquas referantur aut ejus modi sint, ut relativane an interrogativa habeantur dijudicari vix possit.

23. 3 ἠρώτων, οὕς τε ἐξευρίσκοιμι Δεκελέων ἐπυνθανόμην, εἴ τινα γιγνώσκοιεν Δεκελειόθεν δημοτευόμενον Παγκλέωνα. — Idem exemplum 23. 7. — 23. 5 ἠρόμην, εἴ τινα γιγνώσκοι — Παγκλέωνα Πλαταιέα. — *Ae.* 1. 84 ἤρετο τὸν δῆμον, εἰ οὐκ αἰσχύνοιντο γελῶντες παρούσης τῆς βουλῆς τῆς ἐξ Ἀρείου πάγου. — *D.* 34. 13 ἠρόμην αὐτόν, εἰ εἰδείη, ὅπου ἐστίν. — 50. 33 περὶ τῶν σκευῶν ἠρώτων αὐτόν, πότερα παραλήψεται ἢ ἴδια σκεύη ἔχων ἥχοι ἐπὶ τὴν ναῦν. — *Ps. D.* 59. 102 ἐπηγγέλλοντο (per legatos sciscitabantur), εἰ βούλοιντο τὴν πόλιν αὐτοῖς παραδοῦναι.

b) post participium: *D.* 52. 5 ἔρχεται (præs. hist.) ἐπὶ τὴν τράπεζαν Κάλλιππος οὑτοσὶ εὐθὺς ἐρωτῶν, Λύκωνα Ἡρακλεώτην εἰ γιγνώσκοιεν.

3. Ubi tertia orationis rectæ persona retenta est illa quidem, sed in nonnullis exemplis pronomina secundæ personæ orationis rectæ respondentia leguntur:

a) post præteritum indicativi: *And.* 1. 126 ἠρώτα, τίνος εἴη τὸ παιδίον. — *L.* 32. 26 ἠρώτων Ἀριστόδικον — εἰ ὁ λόγος αὐτῷ (σοι) εἴη τῆς τριηραρχίας. — *D.* 29. 51 ἠρόμην αὐτόν, πόσα εἴη τὰ χρήματα. — 33. 11 ἠρώτα, εἰ οὐχ ἱκανόν μοι (σοι) εἴη —. — 50. 34 ἠρώτα με, διότι — ἔχοιμι — καὶ πότερα ἡ πόλις οὐκ εἰδείη τινὰς δυναμένους σκεύη παρασχεῖν ταῖς ναυσίν, ὥστε αὐτὴ μὴ παρέχειν. ἢ σὺ — ὑπερπέπαικας — aperta in rectam orationem transgressio. — *Ps. D.* 42. 6 ἠρόμην. ὅπου ὁ σῖτος εἴη ὁ ἀπηλοημένος. — 47. 34 ἠρόμην αὐτόν, πότερα — perf. opt. — ἢ κοινὴ ἡ οὐσία εἴη αὐτοῖς (ὑμῖν;). — 49. 55 ἠρόμην αὐτὸν πρὸς τῷ διαιτητῇ, εἰ ἔτι δοῦλος εἴη ὁ Αἰσχρίων.

b) post infinitivum: *Hyp.* 1. 9 ἐκέλευε Μνησίθεον τὸν χορευτὴν ἐρωτῆσαι τὸν Ἅρπαλον, ὁπόσα εἴη τὰ χρήματα.

c) post participium: *Isæ.* 6. 12 ἐρωτώμενοι ὑφ' ἡμῶν, τίς εἴη αὐτῶν (ὑμῶν) μήτηρ καὶ ὅτου θυγάτηρ, οὐκ εἶχον ἀποδεῖξαι. — 6. 13 ἐρομένων ὑμῶν, ὅστις εἴη καὶ εἰ ζῇ ἢ μή, — ἔφασαν —.

B. Optativus autem præsentis ad præterita ceterorum verborum, quæ cum interrogationibus obliquis conjungi possunt, relatus multo rarius quam indicativus usurpatur et post hæc tantum verba atque his locis invenitur:

αἰσθάνομαι *And.* 1. 62 αἰσθόμενος Εὐφίλητος, ὡς ἔχοιμι, λέγει (præs. hist.).

ἀκούω *Ps. D.* 47. 33 ἀκούων τὸν Θεόφημον τῶν πεπλησιακότων, οἷος εἴη περὶ τὰ διάφορα, — προσῄειν πρὸς — τὸν δῆμον.

γίγνεται ἐπί τινι *Ps. D.* 49. 2 ἐπὶ τούτῳ ἐγίγνετο, ὁπότε βούλοιτο — ἀποδοῦναι (in istius potestate erat, quando vellet reddere pecuniam).

γιγνώσκω *And.* 1. 134 γνόντες τὸ πρᾶγμα οἷον εἴη, ὡς πολλοῦ ἄξιον, συνέστησαν πάντες. — *L.* Aposp. 4 αὐτοῖν γίγνεται θυγάτηρ, ἣν οὐκ ἔφαντο δύνασθαι γνῶναι ὁποτέρου εἴη.

δείκνυμι (ἀπο-) *And.* 3. 30 Συρακούσιοι δ' ὅτε ἦλθον — τὴν συμμαχίαν ἀποδεικνύντες ὅσῳ κρείττων ἡ σφετέρα εἴη τῶν Ἐγεσταίων καὶ τῶν Καταναίων — ἡμεῖς τοίνυν εἱλόμεθα —. — *D.* 52. 7 ἐκέλευσε τὸν Κηφισιάδην δεῖξαι, ὃς εἴη.

διάπειραν ποιέομαι *D.* 44. 58 ἔδωκεν, ὥσπερ διάπειραν ποιούμενος τῶν τρόπων ἑνὸς ἑκάστου ἡμῶν, πῶς ποτ' ἔχοιμεν πρὸς τὸ προπετῶς τι πράττειν.

δίκην ἀγωνίζομαι *Isæ.* 3. 6 τὴν τῶν ψευδομαρτυριῶν δίκην ἠγωνίζετο, πότερον ἐξ ἐγγυητῆς ἢ ἐξ ἑταίρας η ἀμφισβητοῦσα τοῦ κλήρου τῷ θείῳ γυναικὸς εἴη.

ἐξευρίσκω *L.* 1. 15 ἐφύλαττεν, ἕως ἐξεῦρεν, ὅ τι εἴη τὸ αἴτιον.

λέγω *A.* 1. 10 βασανιστὰς αὐτοὺς τούτους ἐκέλευον ἐμοῦ παρόντος, ἵνα μὴ ἀναγκαζόμενοι ἃ ἐγὼ ἐπερωτῴην [1]) λέγοιεν. — *L.* 13. 8 ἔλεγον, ἐφ' οἷς (quibus condicionibus) ἕτοιμοι εἶεν τὴν εἰρήνην ποιεῖσθαι Λακεδαιμόνιοι. — *Ps. D.* 49. 42 ἔλεγεν, ὅ τι ὀφείλοιτο αὐτῷ ἕκαστον καὶ παρ' ᾧ — sequ. aor. ind.

μανθάνω *D.* 54. 7 διαλεχθείς τι πρὸς αὐτὸν οὕτως ὡς ἂν μεθύων, ὥστε μὴ μαθεῖν, ὅ τι λέγοι, παρῆλθε πρὸς Μελίτην ἄνω.

οἶδα *And.* 3. 34 φημὶ — ἄνδρα στρατηγὸν τῇ πόλει τε εὔνουν εἰδότα τε, ὅ τι πράττοι, λανθάνοντα δεῖν τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐξαματῶντα ἄγειν ἐπὶ τοὺς κινδύνους.

παραγγέλλω *L.* 12. 44 καὶ ὅ τι δέοι χειροτονεῖσθαι καὶ οὕστινας χρείη ἄρχειν, παρήγγελλον.

---

[1]) Ita JERNSTEDT. REISKE ἐπερωτῷμι. Codd. ἐπερωτῶ μή. — Ceterum hæc sententia haud scio an potius relativa quam interrogativa habenda sit.

II. In hac sectione primum eos locos afferam, ubi præsentis indicativus ad verba interrogandi relatus remanet, tum eos, ubi ex ceteris verbis et locutionibus pendens retentus est.

A. Præsentis igitur indicativus ad præterita verborum interrogandi relatus his locis immutatus legitur:

1. Ubi secunda orationis rectæ persona retenta est: *Ps. D.* 42. 28 *διὰ τί, ὅτε ἐγὼ μάρτυρας ἔχων ἠρώτων σε, εἴ τι ὀφείλεις* [1]) *ἐπὶ τῇ ἐσχατιᾷ, — ἀπέφηνας* [2]) —;

2. Ubi ex secunda persona in tertiam transitus factus est:

a) post præteritum indicativi: *L.* 1. 25 *ἠρώτων, διὰ τί ὑβρίζει εἰς τὴν οἰκίαν τὴν ἐμὴν εἰσιών.* — 32. 12 *ἤρετο αὐτὸν ἡ γυνή, τίνα ποτὲ ψυχὴν ἔχων ἀξιοῖ* —. — *I.* 12. 203 *ἠρόμην αὐτόν, εἰ μηδὲν φροντίζει τῶν παρόντων μηδ' αἰσχύνεται λόγον εἰρηκὼς ἀσεβῆ καὶ ψευδῆ.* — *D.* 19. 193 *ἤρετο τὸν ὑποκριτήν, τί δὴ μόνος οὐδὲν ἐπαγγέλλεται.* — 50. 49 *ἐρωτῶ* (præs. hist.) *αὐτόν, ὅποι τε τὸν πλοῦν ποιεῖται καὶ ἐπὶ τίνα.* — *Ps. D.* Ex. 43 *οὐδεὶς πώποτε ἴσως ὑμῶν ἐζήτησε, τί δήποτε οἱ κακῶς πράττοντες περὶ τῶν πραγμάτων βουλεύονται.*

b) post infinitivum: *Din.* 1. 58 *Πολύευκτον τοῦ δήμου προστάξοντος ζητῆσαι τὴν βουλήν, εἰ συνέρχεται τοῖς φυγάσιν εἰς Μέγαρα —, ἀπέφηνεν ἡ βουλὴ συνιέναι.*

c) post participium: *Isæ.* 1. 11 *ἐρωτῶντος τοῦ Δεινίου, εἴ τι ἡμῖν ἢ τῷ πατρὶ ἐγκαλεῖ τῷ ἡμετέρῳ, ἀπεκρίνατο —.*

3. Ubi tertia orationis rectæ persona retenta est:

a) post præteritum indicativi: *Ae.* 2. 6 *ἐφάνη — ὅθ' ὑμᾶς ἐπηρώτα, εἰ οἷόν τ' ἐστὶ — Φιλοκράτους θάνατον καταψηφίσασθαι.* — 3. 107 *οἱ ἄλλοι Ἀμφικτυόνες μαντείαν ἐμαντεύσαντο παρὰ τῷ θεῷ, τίνι χρὴ τιμωρίᾳ τοὺς ἀνθρώπους τούτους μετελθεῖν.* — *D.* 19. 245 *ὅστις ὁμιλῶν ἥδεται, οὐ πώποτ' ἠρώτησα.* — 37. 11 *τί ταῦτ' ἐστιν, ἠρώτων.*

b) post infinitivum: *D.* 19. 305 *αὐτὸς θαυμάσας (ἔφη) ἐρέσθαι τινὰ τῶν ὁδοιπόρων, τίς ἄνθρωπός ἐστι καὶ τίς ὄχλος ὁ μετ' αὐτοῦ.*

c) post participium: *Isæ.* 6. 13 *ἐρομένων ἡμῶν.* — opt. præs. — *καὶ εἰ ζῇ ἢ μή, — ἔφασαν.* — *Lyc.* 40 *ὁρᾶν ἦν — γυναῖκας ἐλευθέρας περι-*

---

[1]) Reiske *ὀφείλοις*.

[2]) De transitu ex secunda persona in primam facto vide *D.* 33. 11, ubi indicativus cum optativo conjungitur: *ἠρώτα, εἰ οὐκ* — opt. præs. — *ἀλλὰ καὶ — τὴν ναῦν κατεγγυῶ καὶ τοὺς παῖδας, καὶ* — opt. præs.

φόβους κατεπτηκυίας καὶ πυνθανομένας, εἰ ζῶσιν. — *Ps. Ae.* Ep. 1. 3 *ᾠχόμεθα, πυνθανόμενοι ἀλλήλων κατὰ τὸν πόρον, εἰ τὸ χρῶμα ἔχει ἕκαστος οἷον ἐκόμιζεν οἴκοθεν.* — *D.* 24. 212 *ἐπερωτήσας, εἰ δίκαιος αὐτοῖς καὶ καλῶς ἔχων ὁ νόμος φαίνεται — λέγεται εἰπεῖν* (fertur dixisse). — 43. 5 *τοῦ κήρυκος κηρύττοντος, εἴ τις ἀμφισβητεῖν ἢ παρακαταβάλλειν βούλεται τοῦ κλήρου —, οὐκ ἐτόλμησε παρακαταβάλλειν.* — — 54. 20 *ἡνίκα — — βοὴ τοσαύτη ἦν, ὥστε τῶν γειτόνων τινὰς πέμψαι πρὸς ὑμᾶς ἐρησομένους, ὅ τι ἐστὶ τὸ συμβεβηκός* [1]).

B. Præsentis autem indicativus ad præterita ceterorum verborum relatus his locis immutatus servatur:

1. Ubi formæ illæ *χρή* et *δεῖ* leguntur excepto uno loco jam allato, *L.* 12. 44, ubi et *χρείη* et *δέοι* invenitur.

a. His igitur locis legitur *χρή*:

α) post præteritum indicativi: *A.* 6. 50 *ἐδίδαξα, ὡς χρὴ ἐπεξελθεῖν τῷ πράγματι.* — *L.* 13. 24 *ἐβουλεύοντο, τί χρὴ ποιεῖν.* — *I.* 3. 11 *ὡς χρὴ τυραννεῖν, Ἰσοκράτους ἠκούσατε.* — 5. 111 *ὑπέδειξε τοῖς ἐπιγιγνομένοις, μεθ' ὧν χρὴ καὶ πρὸς οὓς δεῖ τοὺς πολέμους ἐκφέρειν.* — 14. 37 *ἐπεδείξαντο δ' ὑμῖν, ὡς χρὴ τῇ φύσει χρῆσθαι τῇ τούτων.* — *Ae.* 1. 7 *ἀπέδειξαν, ἃ χρὴ τὸν παῖδα τὸν ἐλεύθερον ἐπιτηδεύειν καὶ ὡς δεῖ αὐτὸν τραφῆναι.* — 1. 15 *τίμημα ἐπέθηκεν, ὅ τι χρὴ παθεῖν.* — 1. 22 *ἐσκέψατο, τίνα χρὴ τρόπον συλλεγομένους ἡμᾶς εἰς τὰς ἐκκλησίας βουλεύεσθαι* —. — 1. 27 *ἀπέδειξεν, οὓς χρὴ δημηγορεῖν καὶ οὓς οὔ.* — Cfr. 3. 107. — *D.* 24. 89 *αἵρεσιν αὐτοῖς ἔδωκεν, εἰ χρὴ δοῦναι δίκην ἢ μή.* — *Ps. D.* 47. 71 *ἐβουλευόμην, μετὰ τῶν φίλων, ὅ τι χρή με ποιεῖν.*

β) post optativum: *Ps. D.* 47. 68 *ἦλθον ὡς τοὺς ἐξηγητάς, ἵνα εἰδείην, ὅ τι με χρὴ ποιεῖν περὶ τούτων.*

γ) post infinitivum: *I.* 11. 48 *ἠβουλήθης τοῖς φιλοσόφοις παράδειγμα καταλιπεῖν, ὡς χρὴ περὶ τῶν αἰσχρῶν αἰτιῶν — ποιεῖσθαι τὰς ἀπολογίας.* — 16. 11 *φασὶ παρ' ἐκείνου μαθεῖν Λακεδαιμονίους, ὡς χρὴ πολεμεῖν.* — *D.* 18. 172 *οὐδὲν μᾶλλον ἔμελλεν, ὅ τι χρὴ ποιεῖν, εἴσεσθαι.* — 19. 34 *ἦν τοῦτο πρῶτον τῶν ἀδικημάτων τὸ τὸν Φίλιππον — — παρεῖναι καὶ μηδ' ὅ τι χρὴ* [2]) *ποιεῖν ῥᾴδιον εἰπεῖν εἶναι.* — 23. 74

[1]) Nonnumquam fit, ut verbum interrogandi, dicendi, alia verba interrogatio recta sequatur, ut *D.* 18. 170, 191 *ἠρώτα ὁ κῆρυξ "τίς ἀγορεύειν βούλεται"*; *Ps. Ae.* Ep. 4. 5.

[2]) Codd. *χρή* et *χρῆν*. Bekker conjecit *χρείη*. Sed ut multis aliis hujus modi locis ita hoc, quin præsentis indicativus vividi coloris causa usurpatus sit, vix dubitari potest.

δοκοῦσί μοι ζητῆσαι τοῦτο πρῶτον — πότερ' οὐδένα χρὴ φόνον ὅσιον εἶναι νομίζειν ἢ τινά γ' ἔσθ' ὅσιον νομιστέον. — 24. 146 *οὐκ ἂν ἐξῆν ὑμῖν τιμᾶν, ὅ τι χρὴ παθεῖν ἢ ἀποτῖσαι.* — *Ps. D.* 60. 12 *ἀμηχανώτατος ἦν, ὅ τι χρὴ λέγειν, πορίσασθαι.* — Cfr. *L.* 32. 18.

δ) post participium: *L.* 29. 4 *αὐτὸν τριήραρχον κατέστησεν — οὐκ ἔχων, ὅτῳ χρὴ μᾶλλον αὐτοῦ πιστεῦσαι.* — *Ps. L.* 2. 33 *δυοῖν προκειμένοιν, πότερον χρὴ τὴν πατρίδα ἐκλιπεῖν ἢ μετὰ τῶν βαρβάρων γενομένους καταδουλώσασθαι τοὺς Ἕλληνας, — ἐξέλιπον — τὴν πόλιν.* — *I.* 4. 42 *πολλῆς ἀπορίας οὔσης τὰ μὲν ὅπου χρὴ διαθέσθαι, τὰ δ' ὁπόθεν εἰσαγαγέσθαι, καὶ ταύταις ταῖς συμφοραῖς ἐπήμυνεν.* — *Ae.* 2. 21 *ὃς διασκοπούντων ἡμῶν, ὅτι χρὴ λέγειν — ἐπηγγέλλετο.* — 3. 72 *ἠρώτα — προδιδάξας, ἃ χρὴ ἀποκρίνασθαι.* — *Ps. D.* Ex. 44.

b. Legitur autem *δεῖ* [1]) his locis:

α) post præteritum indicativi: *I.* 5. 111 et *Ae.* 1. 7 simul cum *χρή.* — *Ps. D.* 42. 1 *εἰ μὴ οὗτος ἡμῖν σαφῶς διώρισε, τί δεῖ ποιεῖν τοὺς ἀντιδεδωκότας —.* — Cfr. *Hyp.* 1. 9.

β) post infinitivum: *Ps. L.* 6. 54 *παρήνεσε κρῖναι — ἕκαστον, ἃ δεῖ τὸν ἀσεβοῦντα παθεῖν.* — *Isæ.* 6. 4 *διεμαρτύρησεν — ἀποστερῶν — ὑμᾶς τοῦ κυρίους γενέσθαι, ὅντινα δεῖ κληρονόμον καταστήσασθαι τῶν Φιλοκτήμονος.* — *D.* 24. 116 *ᾤμην δεῖν τὸν νομοθετοῦντα περὶ τῶν μελλόντων ἔσεσθαι, οἷα δεῖ γίγνεσθαι καὶ ὡς ἕκαστα ἔχειν, καὶ τὰς τιμωρίας ὁποίας τινὰς — δεῖ — εἶναι, περὶ τούτων νομοθετεῖν.*

γ) post participium: *Ps. L.* 6. 54 *βούλομαι εἰπεῖν, ἃ — συνεβούλευσε βουλευομένοις ὑμῖν, ὅ τι δεῖ χρῆσθαι ἀνδρὶ ἠσεβηκότι.* — *Isæ.* 7. 22 *ἀπέδωκε — διωρίσας, οὓς δεῖ κρατεῖν.* — *Lyc.* 126 *τὴν στήλην ἔστησαν εἰς τὸ βουλευτήριον ὑπόμνημα τοῖς — βουλευομένοις ὑπὲρ τῆς πατρίδος ὡς δεῖ πρὸς τοὺς τοιούτους ἔχειν.*

2. Ut in enuntiatis ab *ὅτι* et *ὡς* incipientibus ad præterita verborum dicendi et sentiendi relatis ita in interrogationibus obliquis nonnumquam fit, ut præsentis indicativus retineatur, ubi mentio fit de eis, quæ fieri soleant vel semper eodem modo se habeant, i. e. ad quodvis fere tempus eodem jure quo ad tempus enuntiati regentis referantur. Præter ea hujus modi exempla verborum *χρή* et *δεῖ*, quæ supra allata sunt, hæc afferam:

---

[1]) In imperfectum transiit his locis: *L.* 30. 4, *Ae.* 3. 95, *D.* 27. 40.

a) post præteritum indicativi: *L.* 10. 4 *ταύτην ἔχων τὴν ἡλικίαν οὔτε τί ἐστιν ὀλιγαρχία ἠπιστάμην οὔτε* —. — *I.* 8. 58 *οὔτ' ἂν οὗτος ἔσχε ταύτην ποιήσασθαι τὴν ἐρώτησιν, ἡμεῖς τ' ἂν ἔγνωμεν, ὅσῳ κρεῖττόν ἐστι τὸ σωφρονεῖν τοῦ πολυπραγμονεῖν.* — *D.* 24. 25 *ἐφ' ὑμῖν ἐποίησαν διαχειροτονίαν, πότερον εἰσοιστέος ἐστὶ νόμος καινὸς ἢ δοκοῦσιν ἀρκεῖν οἱ κείμενοι.* — 24. 108 *οὐκοῦν ἠκούσατε τῶν νόμων, ἃ κελεύουσι ποιεῖν τὸν τιθέντα νόμον καινόν.* — 37. 43 *ἐνεθυμήθην, ἡλίκον ἐστὶ πλεονέκτημα τὸ μὴ καταπεπλῆχθαι τὸν βίον.* — *Ps. D.* Ex. 32 *εἰ νόμισμα ἐκρίνετο, ὁποῖόν τί ποτ' ἐστί, δοκιμάσαι δεῖν ἂν ᾠήθητε.* — Cfr. *D.* 9. 41.

b) post infinitivum: *L.* 1. 33 *ἐποίησεν — ἡγούμενος — τοὺς πείσαντας οὕτως αὐτῶν τὰς ψυχὰς διαφθείρειν, ὥστε — καὶ τοὺς παῖδας ἀδήλους εἶναι, ὁποτέρων τυγχάνουσιν ὄντες.* — *Ps. I.* 1. 50 *ἡγοῦμαι καὶ τοὺς θεοὺς ἐπὶ τοῖς οἰκειοτάτοις μάλιστα δηλῶσαι, πῶς ἔχουσι πρὸς τοὺς φαύλους καὶ τοὺς σπουδαίους τῶν ἀνθρώπων.* — Cfr. *Ps. Ae.* Ep. 1. 4, *D.* 23. 74.

c) post participium: *I.* 4. 53 *οὐκ ἀγνοοῦντες, ὅσον διαφέρουσιν αἱ μείζους τῶν συμμαχιῶν πρὸς τὴν ἀσφάλειαν, οὕτως ἐβουλευόμεθα.* — *D.* 18. 276 *ἐκέλευεν — ὀνομάζων, ὡς — οὐκέτι τοὺς ἀκούοντας σκεψομένους, τίς ποτ' αὐτός ἐστιν ὁ ταῦτα λέγων.*

3. Postremo præsentis indicativus retentus esse videtur, ut ea, quæ afferrentur, vegetiore depingerentur colore et tamquam magis præsentia proponerentur. Etiam hujus rei exempla in prima classe nonnulla allata sunt. Jam vero multo plura afferentur. Sunt enim hæc:

a) post præteritum indicativi: *I.* 7. 81 *ὡς ὁ βασιλεὺς ἔχει πρὸς ἡμᾶς, ἐκ τῶν ἐπιστολῶν — ἐδήλωσε.* — 10. 21 *οὐκ ἄν πω δῆλος ἦν ὁ λόγος, πότερον Ἑλένης ἔπαινος ἢ κατηγορία Θησέως ἐστίν.* — *D.* 22. 9 *διαχειροτονίαν ἐδίδοσαν, ὅτῳ δοκεῖ — ἡ βουλὴ βεβουλευκέναι καὶ ὅτῳ μή.* — 29. 29 *τὸν M. οὐδ' ὅστις ἐστὶν οὐδεὶς ᾔδει.* — 35. 29 *ἐπεσκοποῦμεν, εἴ τι ἐξαιροῦνταί ποθεν ἐκ τοῦ πλοίου ἢ πεντηκοστεύονται.* — Cfr. *D.* 9. 45, 24. 146.

b) post optativum: *D.* 34. 13 *ἠρόμην αὐτόν, εἰ εἰδείη, ὅπου ἐστίν.* — Cfr. *Isæ.* 1. 32.

c) post infinitivum: *I.* 21. 4 *παρεγένετο, ὥστε — ἀνάγκη — ὑμᾶς δικάζειν, ὁπότεροι ἀληθῆ λέγουσιν.* — Ep. 3. 1 *ἠβουλήθην γράψαι, περὶ ὧν μοι δοκεῖ πρακτέον εἶναι.* — *Ps. Ae.* Ep. 5. 1 *οὐκ — ἠσμένισεν*

ἡμᾶς — λέγειν, εἴ τινων χρῄζομεν. — *D.* 19. 236 ἔδει ἀκοῦσαι τὸν δῆμον τί λέγουσιν. — 39. 35 οὐκ ἔμοιγε προσῆκεν εἰδέναι, τίνες εἰσὶν υἱεῖς ἐκείνου, ἀλλ' ἐκείνῳ δεῖξαι, τίνα ἐμοὶ νομιστέον ἔστ' ἀδελφόν. — — 48. 13 ἔδωκα αἵρεσιν τούτῳ — ὁπότερον βούλεται λαβεῖν. — *Ps. D.* 42. 28 ἐκέλευόν σε δεῖξαι ὅρον εἴ που ἔπεστι. — 59. 4 ἐξήνεγκε — λέγων διαχειροτονῆσαι τὸν δῆμον, εἴτε δοκεῖ — στρατιωτικὰ εἶναι εἴτε θεωρικά. — Ep. 1. 2 ᾠήθην χρῆναι τὴν ἐμαυτοῦ γνώμην ὡς ἔχω εἰς μέσον θεῖναι. — *Hyp.* 1. 9 Ἅρπαλον (ἔφη) ἀποδεῖξαι τὰ χρήματα ὁπόσα ἐστίν. — Cfr. *D.* 4. 1, 29. 1, *Ps. D.* 13. 7, Ex. 1.

d) post participium: *A.* 1. 10 ἠθέλησα — γράψας ἐν γραμματείῳ, ἃ ἐπαιτιῶμαι τὴν γυναῖκα. — *I.* 6. 2 ἀνέστην ἀποφαινόμενος, ἃ γιγνώσκω. — *Ae.* 2. 122 παρακληθεὶς ὑπ' ἐμοῦ — —, εἰ τἀληθῆ καὶ πάντα ἀπαγγέλλω — ἅπερ — εἶπον, — οὐκ ἔφη. — *D.* 9. 60 ἀπέδειξεν — — αἰσθόμενος, ἃ πράττουσιν. — *D.* 19. 11 ἔφη — διεξιών, ἡλίκα τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν, οὐχὶ τὰς ἰδίας ἀδικοῦσι μόνον πατρίδας οἱ δωροδοκοῦντες καὶ χρήματα λαμβάνοντες παρὰ Φιλίππου. — 20. 51. — 23. 13 ἐδημηγόρει — διεξιὼν τὸν Κερσοβλέπτην καὶ τὸν Χαρίδημον ὡς φιλανθρώπως ἔχουσι πρὸς ὑμᾶς. — 39. 2 περίεργος ἂν εἰκότως ἐδόκουν εἶναι φροντίζων, ὅ τι βούλεται καλεῖν οὗτος ἑαυτόν. — 57. 34 προσῆκεν εἰδότας αὐτὴν πολλοὺς ἥτις ἐστὶ μαρτυρεῖν. — *Hyp.* Aposp. 73 οὔσης τῆς διαδικασίας, ὁπότεροί εἰσιν οἱ πεποιηκότες, ἠρώτων —.

III. Sequitur, ut ostendam, quando in interrogationibus obliquis præsentis indicativus in imperfectum transierit. Ac primum quidem animadvertendum est, ut imperfectum illud, quod in enuntiationibus explicativis invenitur, præsenti an imperfecto orationis rectæ respondeat non semper facile est dijudicatu, sic hoc imperfectum utri eorum temporum respondeat nonnullis locis parum apparere. Præterea commemorare licet neque post verba interrogandi neque post vere dicendi verba hoc imperfectum facile usurpari. At quod docet S. J. Cavallin apud Xenophontem "neque post particulas illas interrogativas εἰ, πότερον — ἤ, εἴτε — εἴτε neque post pronomina adverbiaque interrogativa simplicia occurrere" hoc imperfectum, apud oratores quidem, quamquam post pronomina et adverbia vel interrogativa composita vel relativa sæpius usurpatur, tamen etiam post particulas illas

illaque pronomina nonnumquam invenitur. Neque tamen nego, id quod ex eis, quæ jam ante commemoravi, concludere licet, cum in ceteris harum enuntiationum temporibus tum in hoc a me afferri exempla, quæ etiam ad enuntiata relativa forsitan aliquo jure referri possint. Invenitur autem hoc imperfectum his locis post hæc verba:

ἀγνοέω D. 50. 13 *ἔδωκα — οὐκ ἀγνοῶν τὴν παροῦσαν χρείαν ὡς ἀναγκαῖα ἦν —.*

αἰσθάνομαι Ae. 1. 41 *αἰσθόμενος, ὧν ἕνεκα τὰς διατριβὰς ἐποιεῖτο Τίμαρχος, ἀνέστησεν αὐτόν.* — D. 23. 156 *αἰσθόμενος, οὗ ἦν κακοῦ —, εἶδεν —.*

ἀκούω Ps. D. Ep. 6. 2 *ἀκούσαντί μοι, ἃ ἔλεγεν, ἐδόκει — αὐτὸν ἐπιστεῖλαι.*

ἀπαγγέλλω D. 19. 305 *τοὺς Ἀρκάδας ὑμῖν ἀπήγγελλεν, ὡς ἔχαιρον, εἰ προσέχει —.*

γιγνώσκω (*δια-*) L. 13. 36 *ἅπαντες ἐγνωκότες ἦτε, οὗ ἦν κακοῦ ἡ πόλις.* — I. 12. 105 *γνωσθέντες, ὧν ἐπεθύμουν, εἰς πόλεμον καὶ ταραχὰς κατέστησαν.* — Isæ. 11. 13 *εἴ τι δίκαιον εἶχεν εἰπεῖν, διαγνωσθῆναι προσῆκεν.*

γράφω D. 27. 40 *ἐγέγραπτο — ἐξ ὧν ἔδει τούτους λαβεῖν τὰ δοθέντα.* — 50. 30 *οὕτω μοι ἀκριβῶς ἐγέγραπτο, ὥστ' οὐ μόνον αὐτά μοι τἀναλώματα ἐγέγραπτο, ἀλλὰ καὶ ὅποι ἀνηλώθη καὶ ὅ τι ποιούντων, καὶ ἡ τιμὴ τίς ἦν καὶ νόμισμα ποδαπόν, καὶ ὁπόσου ἡ καταλλαγὴ ἦν τῷ ἀργυρίῳ.*

δηλόω (*ἄδηλον*) Isæ. 1. 13 *ἐδήλωσεν, ὡς εἶχε πρὸς ἡμᾶς.* — 7. 33 *τοῦτ' ἦν ἄδηλον καὶ τοῖς γεννήσασιν, εἴτε σπουδαῖον εἴτε μηδενὸς ἄξιον ἔμελλεν ἔσεσθαι.* — Lyc. 135 *ἄδηλον ἦν, ὁποῖοί τινες ὄντες ἐτύγχανον.*

διαλογίζομαι (*ἐκ-, συλ-*) A. 3. 95 *διελογίζετο, ὅσον ἑκάστους ἔδει συντελεῖν.* — 1. 64 *ἐκλογισάμενος, ὅστις ὧν πρὸς οὕστινας ἐπολέμει, εὖ ἐβουλεύσατο.* — D. 18. 172 *ἐκεῖνος ὁ καιρὸς — οὐ μόνον εὔνουν — ἄνδρα ἐκάλει, ἀλλὰ καὶ — συλλελογισμένον ὀρθῶς, τίνος ἕνεκα ταῦτ' ἔπραττεν ὁ Φ. καὶ τί βουλόμενος*[1]).

---

[1]) Hoc imperfectum etiam imperfecto respondere potest, ita ut non modo significet: "cur illa faceret Ph.", i. e. "cur Græcos bello persequeretur" sed etiam: "cur illa fecisset", i. e. "cur Elateam occupavisset", cujus rei mentio a Demosthene modo supra facta est.

διορίζω L. 30. 4 διωρισμένον, ἐξ ὧν ἔδει ἀναγράφειν, αὐτὸν ἁπάντων κύριον ἐποιήσατο.

ἐξετάζω D. 45. 82 τὸν ἡμέτερον πατέρα ἐξήταζες, ὅστις ἦν;

ἐπιδείκνυμι Isæ. 6. 41 ἐπεδείκνυσαν τὰ ἔνδον ὡς εἶχε. — D. 57. 34 προσῆκε — τὰ τέλη ἐξετάσαντας, εἰ ξενικὰ ἐτέλει καὶ ποδαπὴ ἦν ἐπιδεικνύντας. — Ps. D. 47. 67 (bis) ἐπέδειξα, ὡς εἶχεν.

ζητέω Ps. D. 59. 80 ἐζήτει τὴν γυναῖκα ταύτην ἥτις ἦν.

μηνύω And. 1. 15 ἐπαγγέλλεται (præs. hist.) — τῇ βουλῇ, εἴ οἱ ἄδειαν δοῖεν, μηνύσειν περὶ — τῶν Ἑρμῶν τῆς περικοπῆς ἃ ᾔδει. — 1. 34 μηνύει (pr. hist.) περὶ τῶν μυστηρίων ἃ ᾔδει. —

οἶδα L. 1. 42 τί ᾔδειν, εἴ τι κἀκεῖνος εἶχε σιδήριον; — 11. 2 ὥστ' οὐδ' ὅ τι ὀλιγαρχία ἦν ᾔδειν. — Ps. L. 20. 24, 25 οὐκ ἦν — ὥστ' εἰδέναι, οἷος ἦν. — Ae. 2. 40 ὅ τι οὖν ποτ' ἦν ὁ κέκρωψ ἢ τὸ καλούμενον παιπάλημα ἢ τὸ παλίμβολον ἢ τὰ τοιαῦτα ῥήματα, οὐκ ᾔδειν πρότερον. — D. 32. 11 ὅ τι ἦν ἀτύχημα, οὐκ εἰδότες — λαμβάνομεν (pr. hist.). — 35. 8 οὐδὲν ᾔδει, οἵοις θηρίοις ἐπλησίαζε τοῖς ἀνθρώποις τούτοις. — 48. 14 ᾔδει — τὸ ἀργύριον ου ἦν. — 55. 7 ἀπέφαινεν ἂν ἐκεῖνος ἀκριβῶς εἰδώς, ὅπως εἶχεν ἕκαστα τούτων. — Ps. D. 59. 59 εἰδότες — τὴν γυναῖκα ἥτις ἦν, — ἀποψηφίζονται (pr. hist.) τοῦ παιδὸς καὶ οὐκ ἐνέγραφον αὐτὸν εἰς σφὰς αὐτούς.

ὁράω Ae. 3. 35 ἰδὼν αὐτὸν ὁ Φίλιππος ὡς διέκειτο, θαρρεῖν παρεκελεύετο. — D. 21. 4 ἑώρων αὐτόν ἄρτι πρὸ τῶν δικαστηρίων οἷα ἐποίει. — 31. 2 ἰδών, ὡς διέκεισθ' ὑμεῖς πρὸς τοὺς λίαν ἀναιδῶς ἀδικοῦντας, ἔννους γίγνεται (præs. hist.). — 37. 13 ἑώρων ἡμᾶς οἷα ἐσυκοφαντούμεθ' ὑπὸ τούτων. — Ps. D. 47. 41 ἰδοῦσά με ὡς διεκείμην, ἐκέλευεν. — 47. 62 ἰδὼν — τὴν γραῦν ὡς διέκειτο, προσελθὼν — ἐκέλευον. — 49. 17 ὁρῶν ὁ πατὴρ — τό τε μέγεθος τοῦ ἀγῶνος ἡλίκον ἦν τούτῳ καὶ ὡς ἠπορεῖτο οὗτος, — προσαγαγὼν — ἐκέλευσεν —.

πείθω Ps. D. Ex. 35 δίκαιον ἦν πείθειν ὑμᾶς, ὅτι ἄριστον ἕκαστος ἡγεῖτο.

πυνθάνομαι Ps. D. 47. 35 πυθόμενος, οὗ ᾤκει ὁ Θ., ἦλθον ἐπὶ τὴν οἰκίαν. — 49. 13 δάνεισμα ποιεῖται (pr. hist.) — — ἑκάστου πυνθανομένου παρὰ τῶν οἰκείων — ὡς διέκειντο. — 59. 109 πρὶν γὰρ — — πυθέσθαι πάντας, ἥτις ἦν καὶ perf. ind., τὰ ἀδικήματα ταύτης ἦν.

Hyp. 1. 9 *Ἅρπαλον (ἔφη) ἀποδεῖξαι τὰ χρήματα — ὅπως πύθοιτο, ὁπόσα ἦν.*

ψηφίζομαι *D.* 53. 24 *ἡγούμην — ἵν' — ἐψηφίσασθε, ὁποῖόν τι ὑμῖν ἐδόκει.* — Cfr. *D.* 9. 1.

Imperfectum.

In interrogationibus obliquis imperfectum orationis rectæ constat aut in optativum transgredi aut immutatum servari. Sed horum utriusque generum exempla apud oratores admodum rara sunt, et quidem in optativum transitus fit rarissime.

I. Optativi igitur sunt hæc exempla: *L.* 1. 14 *ἐρομένου ἐμοῦ, τί αἱ θύραι νύκτωρ ψοφοῖεν* (quid fores noctu concrepuissent), *ἔφασκε τὸν λύχνον ἀποσβεσθῆναι.* — 1. 20 *κατηγόρει — — καὶ τὰς εἰσόδους οἷς τρόποις προσίοι.* — 12. 2 *ἔδει τὴν ἔχθραν τοὺς κατηγοροῦντας ἐπιδεῖξαι ἥτις εἴη πρὸς τοὺς φεύγοντας.* — *D.* 30. 19 opt. et impf. *τούτων ἕκαστον ἠρόμην, Ὀνήτορα μὲν καὶ Τιμοκράτην, εἴ τινες εἶεν μάρτυρες, ὧν ἐναντίον τὴν προῖκ' ἀπέδοσαν, αὐτὸν δ' Ἄφοβον, εἴ τινες παρῆσαν, ὅτ' ἐλάμβανεν.*

II. Imperfectum autem post hæc verba immutatum restat:

ἀναμιμνήσκομαι *D.* 19 27 *διεξῆλθον — ἵνα τήν, ὅτ' ἀδωροδόκητος ὑπῆρχε, προαίρεσιν αὐτοῦ τῆς πολιτείας ἀναμνησθέντες ὡς προβεβλημένη καὶ ἄπιστος ἦν πρὸς τὸν Φίλιππον, — σκέψησθε.*

ἀπαγγέλλω *Ae.* 2. 169 *οὕτως ἐκινδύνευσα, ὥστε κἀκεῖ στεφανωθῆναι καὶ δεῦρο ἥκων πάλιν ὑπὸ τοῦ δήμου — — τοῦ ταξιάρχου — — τὰ περὶ τὸν γενόμενον κίνδυνον οἷος ἦν ἀπαγγείλαντος.*

βασανίζω *And.* 1 64 *τὸν παῖδα παρέδωκα βασανίσαι — καὶ τὰς θεραπαίνας ἔλαβον οἱ πρυτάνεις (βασανίσαι), ὅθεν ὁρμώμενοι ταῦτ' ἐποίουν ἐκεῖνοι.*

δηλόω *I.* 15. 114 *ἠβουλόμην ἂν — οἷόν τ' εἶναι συντόμως δηλῶσαι — τὰ τῆς πόλεως ὡς εἶχε.*

διηγέομαι Ps. D. 47 68 διηγησάμην αὐτοῖς — τήν τε ἄφιξιν τὴν τούτων — καὶ ὡς εἶχον (ut eam habuissem) αὐτὴν ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ ὡς — aor. opt.

εἰκάζω A. 5. 68. εἴ τις ἠξίου τοὺς συνόντας ἐκείνῳ εἰκάζειν, οἵτινες ἦσαν οἱ ἀποκτείναντες Ἐφιάλτην —.

θαυμάζω I. 19. 26 ἔτι δυσκολώτερον διὰ τὴν νόσον διέκειτο, ὥστ' οὐκ ἐκείνων ἄξιον θαυμάζειν, εἰ μὴ παρέμενον, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον, ὅπως ἐγὼ τοιαύτην νόσον θεραπεύων ἀνταρκεῖν ἠδυνάμην.

εἶπον (κατεῖπον) L. 3. 17 διότι τοιαῦτα παρηνόμουν εἰς ἐκεῖνον, οὐκ ἠθέλησαν εἰπεῖν ἐρωτηθέντες [1]. — 4. 10 ἡ πόρνη τοῦτ' ἂν κατεῖπε, πότερα κοινὴ ἡμῖν ἦν ἢ ἰδία τούτου, καὶ — aor. ind. — καὶ εἰ διηλλαγμένοι ἢ ἔτι ἐχθροὶ ἦμεν, ἔτι δὲ εἰ — aor. ind. — καὶ εἰ οὗτος ἦρχε χειρῶν ἀδίκων ἢ ἐγὼ πρότερος τοῦτον ἐπάταξα.

οἶδα (σύνοιδα) Isæ. 7. 34 εἰς τε τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα οἷος ἦν, ἀκριβῶς ᾔδει [2]. — D. 19. 52 οὐ γὰρ οἷς ἐπέστελλε προσεῖχον τὸν νοῦν, ἀλλ' ἃ φρονῶν ταῦτ' ἔγραφε συνῄδεσαν.

παράδειγμα καταλείπω Lyc. 119 ἐκόλασαν — — ἵνα παράδειγμα εἰς τὸν λοιπὸν χρόνον, ὡς εἶχον πρὸς τοὺς προδότας, καταλίποιεν.

πυνθάνομαι Ps. D. 58. 28 τελευτήσαντος αὐτῷ τοῦ ἀδελφοῦ βιαίῳ θανάτῳ, τοιοῦτος ἐγένετο περὶ αὐτὸν οὗτος, ὥστ' ἀναζητήσας τοὺς δράσαντας καὶ πυθόμενος, οἵτινες ἦσαν, ἀργύριον λαβὼν ἀπηλλάγη.

σκοπέω D. 18. 233 ἐσκόπει ἄν, τίνας εἶχεν ἀφορμὰς ἡ πόλις καὶ τίνας δυνάμεις, ὅτ' εἰς τὰ πράγματ' εἰσῄειν, καὶ — aor. ind. —, καὶ πῶς εἶχε τὰ τῶν ἐναντίων.

---

[1]) Enuntiatio interrogativa etiam ad ἐρωτηθέντες referri potest. Ceterum quamquam dubitare licet præsentine an imperfecto orationis rectæ hoc imperfectum respondeat, tamen tutius est exemplum huc retulisse.

[2]) Imperfectum hoc loco respondere imperfecto orationis rectæ apparere videtur ex additamento illo subsequenti: ὡς ἐγενόμην οὐκ ἄδικος οὐδὲ πλεονέκτης, ἠπίστατο σαφῶς.

ὑπομιμνήσκω *Isæ.* 2. 4 *ᾔτει τὴν ἀδελφὴν ἡμᾶς, ὑπομιμνήσκων τήν τε φιλίαν τὴν τοῦ πατρὸς καὶ ἑαυτοῦ, καὶ ὡς πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς ἦν διακείμενος.*

φανερόν *A.* 2 γ 8 *εἴπερ ἐγένετο φανερὸν ἡμῖν, τίνες ἦσαν οἱ ἀποκτείναντες αὐτόν —.*

Perfectum et Plusquamperfectum.

Perfecti indicativus orationis rectæ in oratione obliqua aut immutatus restat aut in optativum transit aut denique in plusquamperfectum mutatur [1]). Quarum constructionum prima est admodum rara, secunda rarior, tertia rarissima.

I. Optativus igitur invenitur:

A. post verbum interrogandi:

ἐρωτάω (*ἔρομαι*) *Isæ.* 6. 41 *τοὺς οἰκέτας πρῶτον ἠρώτων —, ὅπῃ τετραμμένα εἴη τὰ χρήματα,* — *D.* 35. 31 *οὐδὲν ἧττον ἠρωτῶμεν αὐτούς, ὅντινα τρόπον ἀπολωλότ' εἴη τὰ χρήματα.* — 52. 8 *ἤρετο αὐτόν, εἰ ἤδη ἐπιδεδημηκὼς εἴη ὁ K., ὅτῳ ἐπιγεγραμμένον εἴη ἀποδοῦναι τὸ ἀργύριον.* — *Ps. D.* 47. 34 *ἠρόμην αὐτόν, πότερα μεμερισμένος εἴη* (*II*) *πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἢ κονὴ ἡ οὐσία εἴη αὐτοῖς.*

B. post hæc verba:

λέγω *L.* 18. 10 *ἔλεγε πρὸς ἐκεῖνον καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς παρόντας, ὅσα εἴημεν πεπονθότες καὶ οἵαις τύχαις κεχρημένοι.* — *I.* 21. 3 *ἔλεγεν, ἃ πεπονθὼς εἴη.*

οἶδα *Ps. D.* Ex. 48 *ἔγωγε — οὐκ ᾔδειν, πρὸς τί ποτ' εἴη τοῦτ' εἰρημένον —.*

ὁράω *D.* 52. 19 *προσῆλθε — λέγων, ὅτι τετελευτηκὼς εἴη ὁ Λύκων καὶ αὐτὸς ἀξιοίη τὰ γράμματα ἰδεῖν, εἴ τι καταλελοιπὼς εἴη ὁ ξένος ἀργύριον.*

---

[1]) Commemorare liceat, ubi in his enuntiatis perfecti indicativus in optativum transgressus est, ibi circumscriptas formas usurpari, ubi retentus est, simplices exhiberi præter hunc locum: *I.* 19. 2 (*γεγενημένος — εἰμί*), ubi in plusquamperfectum mutatus est, utramque formam inveniri.

II. Indicativus autem perfecti his locis retinetur:

A. post verba interrogandi:

ἐρωτάω (*ἔρομαι*) *Ae.* 2. 36 *ἤρετό με, εἰ τῶν Ἀθήνησι πραγμάτων ἐπιλέλησμαι, καὶ τὸν δῆμον καταπεπονημένον — — εἰ μὴ μέμνημαι.* (*Π*). — *D.* 27. 50 *ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τοῦ διαιτητοῦ ταῦτά τε καθ' ἕκαστον, καὶ τὴν οὐσίαν τὴν αὑτοῦ πότερον ἐκ τῶν ἐπικαρπιῶν ἢ τἀρχαῖα ἀναλίσκων διῴκηκε* (*Π*), *καὶ πότερον* — aor. ind. cum *ἄν* — *ἀπεκρίνατο οὐδέν.* — 36. 43 *περὶ τῆς εὐπορίας — καὶ ὧν ἐρωτήσειν ἔφησθα, πόθεν τὰ ὄντα κέκτηται Φορμίων, — οὐκ ἔνεστ' εἰπεῖν τὸν λόγον.*

πυνθάνομαι *D.* 21. 36 *ἀπήγγελλέ τίς μοι περιόντ' αὐτὸν συλλέγειν καὶ πυνθάνεσθαι, τίσι πώποτε συμβέβηκεν ὑβρισθῆναι.*

B. post alia verba:

βοάω *D.* 19. 81 *οὐκ ἂν ἔδωκα οὐδενὶ οὐδέν, ὥστε μοι παραστάντας ἐνταυθὶ βοᾶν, οἷα πεπόνθασιν.*

δηλόω *I.* 15. 224 *τοὺς πλησιάσαντάς μοι διῆλθον,* (*δηλῶσαι*) *βουλόμενος, ὅσον διέσταμεν ἀλλήλων.*

ἐνθυμέομαι *I.* Ep. 7. 6 *ἐνεθυμήθην —, ὡς εὐτυχῶς ἅπαντά σοι συμβέβηκεν.*

ἐπίσταμαι *I.* 19. 2 *οὐκ ἂν ἠπίστασθ', ὁποῖός τις γεγενημένος περὶ τὸν τετελευτηκότα κληρονόμος εἰμὶ τῶν ἐκείνου.*

ἐπιτηρέω *D.* 19. 288 *τί παρ' ὑμῖν ἐψήφισται, τοῦτ' ἐπετήρουν οἱ ἄλλοι πάντες Ἕλληνες.*

κρίσιν γράφω *D.* 23. 219 *εἰ — αὐτὸς ἔγραψε κρίσιν, εἰ πεποίηκεν ἢ οὒ καὶ εἰ δικαίως ἢ ἀδίκως, οὐκ ἂν ἠδίκει.* — Cfr. *D.* 53. 3.

οἶδα *D.* 21. 78 *ἡνίκα τὰς δίκας ἔλαχον — — καὶ τοῦτον οὐδ' εἰ γέγονεν εἰδὼς οὐδὲ γιγνώσκων, τότε — εἰσεπήδησαν.*

πυνθάνομαι *Ps. D.* 59. 109 *πρὶν — πυθέσθαι* (comperisse) *πάντας, ἥτις ἦν καὶ οἷα ἠσέβηκε, τὰ ἀδικήματα ταύτης ἦν.*

σκοπέω *I.* 7. 25 *οὐκ ἐσκόπουν, εἴ τι λῆμμα παραλελοίπασιν οἱ πρότερον ἄρχοντες, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον εἴ τινος πράγματος κατημελήκασι τῶν τέλος ἔχειν κατεπειγόντων.* — *Lyc.* 66 *αὐτὸ ἐσκόπουν τοῦτο, εἰ πέφυκε τὸ ἀδίκημα τοῦτο — μέγα βλάπτειν τοὺς ἀνθρώπους.*

φροντίζω *Ae.* 1. 165 *ὁ νομοθέτης οὐχ ὅπως τὸ πρᾶγμα γεγένηται ἐφρόντισεν.*

III. In plusquamperfectum perfecti indicativus numquam post verba interrogandi mutatus est, sed post hæc verba dicendi et sentiendi legitur:

γιγνώσκω *L.* Aposp. 54 *οὕτως οἰκείως αὐτοὺς ὑπεδεξάμην, ὥστε μηδένα γνῶναι τῶν εἰσιόντων, ὁπότερος ἡμῶν ἐκέκτητο τὴν οὐσίαν.*

διηγέομαι *And.* 2. 14 *τὸ πρᾶγμα ἤδη πᾶν διηγεῖτο ὡς ἐπέπρακτο.*

εἶπον *Ps. D.* 47. 41 *ἃ πεπονθὼς ἦν, εἶπα.*

ἐννοέω *L.* 9. 7 *ἐννοοῦντες, οἷα πεπονθὼς ἦν, — ἔπειθον αὐτοὺς ἀφεῖναι.*

ἐπιλανθάνομαι *Isæ.* 7. 14 *οὐκ ἐπελάθετο, ὑφ' ὧν καὶ ἐξ ἀρχῆς εὖ πεπονθὼς ἦν.*

ὁράω *L.* 32. 18 *οὕτω διετέθημεν πάντες — — ὁρῶντες τοὺς παῖδας, οἷα ἦσαν πεπονθότες.*

Aoristus.

Aoristi indicativus orationis rectæ in his enuntiatis apud oratores longe sæpissime retinetur immutatus, id quod minus mirandum est, cum præsertim apud ipsum Xenophontem, quamvis propensus sit ad optativos usurpandos, indicativus aoristi plus duplo sæpius quam optativus inveniatur.

I. Optativus igitur aoristi his tantum locis legitur:

A. post verba interrogandi:

ἐρωτάω *L.* Aposp. 52 *ἠρώτα αὐτόν, πῶς εἰσέλθοι.* (*Π*). — *D.* 50. 55 *ἠρώτων αὐτόν, εἰ ἀναπλεύσειεν ἔχων ἀργύριον ὡς διαδεξόμενός μοι τὴν ναῦν ἢ οὔ.* (*Π*).

ἐλέγχω *D.* 35. 36 *ἐλεγχόμενοι, εἴ τι περιγένοιτο τῶν χρημάτων ἐν τῷ Πόντῳ, ἀπεκρίνατο Λάκριτος —.*

κηρύττω *And.* 1. 112 *ὁ κῆρυξ ἐκήρυττε, τίς τὴν ἱκετηρίαν καταθείη.*

B. post hæc verba:

διηγέομαι *Ps. D.* 47. 68 *διηγησάμην αὐτοῖς ἅπαντα τὰ γενόμενα — καὶ ὡς —* impf. — *καὶ ὡς διὰ τὸ κυμβίον, οὐκ ἀφεῖσα, τελευτήσειεν.*

γράφω *I.* 12. 11 *ἐπὶ τὸ φιλοσοφεῖν καὶ πονεῖν καὶ γράφειν, ἃ διανοηθείην, κατέφυγον.* — Cum hoc loco conferendi sunt hi: *D.* 19. 34, 37. 42 (*πράττειν, ὅ τι δόξαι*), quæ tamen enuntiata, ut hoc, potius relativa quam interrogativa forsitan habenda sint.

II. Indicativus autem aoristi his locis immutatus legitur:

A. post verbum interrogandi:

ἐρωτάω (ἀν-) *D.* 22. 68 ὕβριζεν — — ἐρωτῶν, εἰ μάτην τὸ δεσμωτήριον ᾠκοδομήθη. — 24. 158 ἀνερωτῶντός τινος αὐτόν, ὅτου ἕνεκα τοιαῦτ' ἠθέλησε γράφειν — τετυφῶσθαι τὸν ταῦτα λέγοντ' ἔφη. (*Π*). — *Hyp.* Aposp. 73 ἠρώτων οἱ Ῥηνεῖς τοὺς Δηλίους, δι' ἣν αἰτίαν ὡς αὐτοὺς ἀφίκοντο. (*Π*).

Huc referre licet hoc exemplum post

ἔλεγχος *Ps. D.* 47. 7 ᾠήθησαν οἱ δικασταὶ — φεύγειν ἐμὲ τὸν ἔλεγχον ἐκ τῆς ἀνθρώπου περὶ τῆς αἰκίας, ὁπότερος ἡμῶν ἦρξε χειρῶν ἀδίκων.

B. post hæc verba:

ἀκούω *D.* 29. 59 οἱ δικασταὶ ἀκούσαντες, εἰς οὓς ἐφῆκε, ταῦτα — περὶ αὐτῶν ἔγνωσαν.

βασανίζω *Ps. D.* 47. 8 ἔφη — τὴν ἄνθρωπον τὴν παραγενομένην ἐρεῖν τἀληθῆ — — βασανιζομένην, ὁπότερος ἦρξε χειρῶν ἀδίκων.

γράφω *D.* 50. 30 ἐγέγραπτο — ὅποι ἀνηλώθη τἀναλώματα. — Cfr. *Ps. D.* 49. 8.

εἶπον (κατεῖπον) *And.* 1. 56, 58 εἶπον, ἃ ἤκουσα. — 1. 116 ἐπειδὴ — ἐκεῖνος οὐκ εἶχεν εἰπεῖν, ὅτου ἤκουσε, καταφανὴς ἦν —. — *L.* 4. 10 aor. et impf. — *Ae.* 2. 29 εἶπον περὶ Πτολεμαίου, ὡς ἀχάριστον καὶ δεινὸν ἔργον διεπράξατο. — *D.* 45. 47 ἐγὼ δ' ὃν τρόπον ἐσκευωρήσατο τὴν μίσθωσιν — εἶπον.

ενθυμέομαι *D.* 24. 28 ἐνεθυμήθητε — ὡς τεχνικῶς ὁ γράφων — αὐτὸς ἔγραψεν αὔριον νομοθετεῖν.

ἐξελέγχω (ἔλεγχος) *Ps. D.* 49 44 ἐξήλεγχον αὐτόν, ἐν οἷς τε χρόνοις ἕκαστον ἐδανείσατο καὶ εἰς ὅ τι ἔλαβε τὸ ἀργύριον καὶ εἰς ἃ κατεχρήσατο. — *I.* 19. 41 οὐκ ᾤμην αὐτοὺς οὕτω δυστυχήσειν, ὥστ' ἄπαιδας ἀμφοτέρους τελευτήσαντας εἰς ἔλεγχον καταστήσειν, ὁποῖός τις ἕκαστος ἡμῶν περὶ αὐτοὺς ἐγένετο.

ἐξετάζω *Ae.* 1. 160 οὐ γὰρ εἴ τις ἑαυτὸν κατῄσχυνε, τοῦτ' ἐξήτασεν.

λέγω (λόγος) *D.* 20. 45 πάντα μᾶλλον ἢ ὅπου παρέδωκεν εἶχε λέγειν. — 37. 11 ἐμεμφόμην αὐτῷ λέγων, οἷον ἄνθρωπον προὐξένησέ μοι. — — *Ps. D.* 49. 42 ἔλεγεν ἀρρωστῶν — εἰς ὅ τι ἐλήφθη τὸ ἀργύριον. *And.* 1. 29 λόγους εἶπον — οἷα ἕκαστος αὐτῶν ἔπαθε καὶ ἐτιμωρήθη.

μιμνήσκω (ἀνα-) *L.* 32. 18 οὕτω διετέθημεν — — ἀναμιμνησκόμενοι τοῦ ἀποθανόντος, ὡς ἀνάξιον τῆς οὐσίας τὸν ἐπίτροπον κατέλιπεν. — *D.* 9. 61 ἐσίγων — τὸν Εὐφραῖον οἷα ἔπαθε μεμνημένοι.

μύθους συντίθημι *D.* 18. 149 μύθους, ὅθεν ἡ Κιρραία χώρα καθιερώθη, συνθεὶς καὶ διεξελθὼν — πείθει (præs. hist.).

οἶδα *L.* 4. 15 πότερον πότερος ἐπλήγην ἢ ἐπάταξα, ἐκείνη ἂν ᾔδει. — *D.* 50. 21.

παραλαμβάνω *Ps. D.* 60. 28 παρειλήφεσαν Πανδιονίδαι Πρόκνην καὶ Φιλομήλαν — ὡς ἐτιμωρήσαντο Τηρέα.

περαίνω *D.* 18. 149 ἐπέραινεν, ἐφ᾽ οἷς ἐμισθώθη.

σκοπέω (σκέπτομαι) *Isæ.* 4. 4 οὐδὲν ἂν ἔδει ὑμᾶς σκέψασθαι ἄλλ᾽ εἴ τι διέθετο ἐκεῖνος. — *Ae.* 3. 187 οὐδὲ τοῦτο εἰκῇ πρᾶξαι κελεύει (pr. hist.), ἀλλ᾽ ἀκριβῶς τὴν βουλὴν σκεψαμένην, ὅσοι ἐπὶ Φυλῇ ἐπολιορκήθησαν — οὐχ ὅσοι τὴν τάξιν ἔλιπον —. — *D.* 18. 233 impf. et aor. et impf.

φανερὸν ποιέω *I.* 19. 28 ἠβουλόμην ἂν ὑμῖν οἷός τ᾽ εἶναι ποιῆσαι φανερόν, οἷος περὶ αὐτὸν ἐγενόμην.

Futurum.

Futuri indicativus in his enuntiatis semper fere restat immutatus. Tribus tantum locis apud oratores in optativum transgressus est. Commemorandum autem est nonnullos esse locos, ubi futuri indicativus deliberativam vim ac significationem habeat, i. e. interrogationi rectæ in futuri indicativo positæ respondeat.

I. Optativus autem futuri post hæc verba legitur:

ἐρωτάω *A.* 1. 16 ἠρώτα οὖν αὐτήν, εἰ ἐθελήσοι [1]) διακονῆσαί οἱ. (*II*) [1]).

οἶδα *L.* 23. 9 προσῆλθον βουλόμενος εἰδέναι, ὁποῖόν τι περὶ αὐτοῦ πραχθήσοιτο. — 23. 10 ἔδοξέ μοι χρῆναι — παραγενέσθαι, ἵν᾽ εἰδείην τόν τ᾽ ἐξαιρησόμενον αὐτὸν καὶ ὅ τι λέγων ἀφαιρήσοιτο.

[1]) Cod. A. Bκ. ἐθελήσει.

II. Indicativus autem hic locis retinetur:

A. post verbum interrogandi:

ἐρωτάω (ἐπ-) *Ps. I.* 17. 37 ἐρωτῶντος Στρατοκλέους, ὅστις αὐτῷ ἀποδώσει τὰ χρήματα — συνέστησα. — *Lyc.* 84 τὸν θεὸν ἐπηρώτων, εἰ λήψονται τὰς Ἀθήνας. (*I*). — *D.* 50. 33 περὶ τῶν σκευῶν ἠρώτων αὐτόν, πότερα παραλήψεται ἢ — præs. opt. (*II*).

B. post hæc verba:

ἅμιλλαν ποιέομαι *I.* 4. 85 ἐφιλονίκησαν — — ὁπότεροι δὲ τῆς σωτηρίας αἴτιοι γενήσονται, περὶ τούτου ποιούμενοι τὴν ἅμιλλαν.

ἀπορέω *Ps. D.* 46. 1 ὅτι οὐκ ἀπορήσειν ἔμελλε Στέφανος οὑτοσί, ὅ τι ἀπολογήσεται περὶ τῆς μαρτυρίας, — ὑπενόουν (interrogatio deliberativa).

βουλεύομαι *D.* 19. 122 ἐβουλεύονθ' οὗτοι, τίν' αὐτοῦ καταλείψουσιν. — 48. 22 ἐβουλευόμεθα — κοινῇ, ὅντινα τρόπον ἄριστα καὶ ἀσφαλέστατα προσοισόμεθα πρὸς τοὺς ἀμφισβητοῦντας. — 48. 28 ἐσκοποῦμεν πάλιν καὶ ἐβουλευόμεθα κοινῇ, —, ὅντινα τρόπον τούτων τι πάλιν κομιούμεθα. — Hæ tres interrogationes pro deliberativis habendæ sunt.

γράφω *D.* 19. 41 γράψειν ὡμολόγει, ἡλίκα τὴν πόλιν εὖ ποιήσει. — 19. 40 ἔγραφον ἂν καὶ διαρρήδην, ἡλίκα ὑμᾶς εὖ ποιήσω.

δείκνυμι *D.* 23. 117 ἐκεῖνόν φασιν — εἰπεῖν, ὅτι πίστιν ἂν οἴεται γενέσθαι μόνην, εἰ δείξειαν, ὅπως, ἂν ἀδικεῖν βούλωνται, μὴ δυνήσονται.

δῆλος (ἄδηλον) *L.* 14. 17 οὔπω δῆλος ἦν, ὁποῖός τις ἔσται. — 4. 7 οὐκ ἂν οὕτως ἤλθομεν, ἀδήλου ὄντος, εἰ παρὰ τούτῳ εὑρήσομεν ὄστρακον ἢ οὕτως αὐτὸν ἀποκτενοῦμεν.

διαλογίζομαι *D.* 18. 98 ταῦτ' ἐποίουν οἱ ὑμέτεροι πρόγονοι, οἳ διεκωλύσατε — οὐχ ὑπὲρ οἷα πεποιηκότων ἀνθρώπων κινδυνεύσετε διαλογισάμενοι.

διαπειράομαι *D.* 48. 46 ἐχρῆν αὐτὸν — πρότερον ταῦτα λέγειν καὶ ἐπιδεικνύειν, πρὶν τὸν ἀγῶνα γενέσθαι καὶ διαπειραθῆναι τῶν δικαστῶν ὅ τι γνώσονται.

διαφοραὶ γίγνονται L. 12. 51 *παραστήσω — τὰς διαφορὰς — ὑπὲρ ἑαυτῶν γιγνομένας* (factiones factas esse), *ὁπότεροι ταῦτα πράξουσι καὶ τῆς πόλεως ἄρξουσι.*

εὑρίσκω D. 23. 78 *τὸ εὐσεβὲς εὗρεν ὅπως ἔσται.*

μέλει (*ἀμελέω, ἐπιμελές*) And. 1. 23 *εἰ δ' ἐλεγχθήσονται ψευδόμενοι, οὐδὲν αὐτοῖς ἐμέλησεν.* — D. 43. 8 *εἰ ἐξερημωθήσεται ἢ ἀνώνυμος ἔσται ὁ οἶκος —, οὐδὲ κατὰ τοὐλάχιστον πώποτ' αὐτοῖς ἐμέλησεν.* — I. 11. 7 *ἠμέλησας, εἰ μηδὲν ὁμολογούμενον ἐρεῖς.* — D. 19. 59 *ἦν αὐτοῖς καὶ τί ἀπαγγελοῦσιν οὗτοι καὶ τί ψηφιεῖσθ' ὑμεῖς ἐπιμελές* [1]).

οἶδα L. 1. 41 *ἐπειδὴ ᾐσθόμην τῆς νυκτὸς περιτρέχειν, οὐκ εἰδώς, ὅντινα οἴκοι καταλήψομαι καὶ ὅντινα ἔξω* (interrogatio deliberativa). — Ps. L. 2. 13 *εἶχον — ἐκείνους οὐκ εἰδότες ὁποῖοί τινες ἄνδρες ἔσονται γενόμενοι.* — D. 19. 59. — Cfr. modo supra. — 54. 28 *οὐκ εἰδώς, εἰ περιφεύξομαι* (deliberativa interrogatio), *πρὸς ἅπαντας τοὺς εἰσιόντας τοῦτον ἀπέφαινον τὸν πρῶτον πατάξαντα.*

προεῖπον Ae. 3. 72 *ἠρώτα, προειπών, ἃ εἰρήσεται.*

προσμένω Ps. Ae. Ep. 10. 10 *ὅποι λήξει ἡ τοσαύτη ἀναισχυντία, προσμένων, λίθινος ὑπ' ἀπιστίας ἐγεγόνειν.*

σκοπέω I. 7. 42 *οὐ τοῦτο πρῶτον ἐσκόπουν, δι' ὧν κολάσουσι τοὺς ἀκοσμοῦντας, ἀλλ' ἐξ ὧν παρασκευάσουσι μηδὲν αὐτοὺς ἄξιον ζημίας ἐξαμαρτάνειν.* — 15. 169 *ἐπειδὴ δ' εἰσέπεσον εἰς τὸ λογίζεσθαι καὶ σκοπεῖν, τί χρήσομαι τοῖς παροῦσιν, ἐπαυσάμην τοῦ δέους.* — D. 24. 155 *ἐσκόπει, πῶς λήσει τούτους καταλύσας, κἂν ἄρα ληφθῇ τοῦτο ποιῶν, μὴ δόξει δεινὸν μηδ' ἀναιδὲς μηδὲν εἰργάσθαι.* — 39. 33 *εἴ γε τοιοῦτος ἦσθε, ὥστε ποιήσασθαι μὲν σαυτὸν ἀναγκάσαι, ἐξ ὅτου δ' ἀρέσεις ἐκείνῳ τρόπου μὴ σκοπεῖν, οὐκ ᾔσθα, οἷον δεῖ τὸν προσήκοντα εἶναι περὶ τοὺς γονέας.* — 6. 12 *οἶδεν* (intellexit), *οὖν ἀμφοτέρους — — οὐχ ὅ τι συνοίσει κοινῇ τοῖς Ἕλλησι σκεψομένους.*

---

[1]) Ita plurimi codd., et Voemelius hanc lectionem servat atque defendit. Sed nonnulli codd. et plerique editores habent *ἐπεμελὲς εἰδέναι.* Apparet verbum *εἰδέναι* sententiæ loci non necessarium esse atque æque facile fieri potuisse, ut ad difficiliorem et inusitatiorem lectionem expediendam adderetur, quam ut excideret.

στάσεις ποιέομαι *I.* 4. 79 οὕτω πολιτικῶς εἶχον, ὥστε καὶ τὰς στάσεις ἐποιοῦντο πρὸς ἀλλήλους, οὐχ ὁπότεροι τοὺς ἑτέρους ἀπολέσαντες τῶν λοιπῶν ἄρξουσιν, ἀλλ' ὁπότεροι φθήσονται τὴν πόλιν ἀγαθόν τι ποιήσαντες [1]).

Potentialis et Condicionalis.

I. Potentialis sive optativus cum ἄν junctus in interrogationibus obliquis ad tempora præterita relatis non admodum sæpe usurpatur. Inveniuntur autem et præsentis et aoristi optativi sine ullo temporis discrimine. In his enim enuntiatis neque per aoristi optativum aliquid indicatur, quod antecedit ea, quæ verbo enuntiationis regentis pronuntiantur, neque per præsentis optativum aliquid, quod ad idem tempus quo enuntiatio regens refertur, sed cum uterque optativus aliquid indicet, quod enuntiationem regentem sequitur, aoristi optativus actionem ingredientem, præsentis actionem durantem significat. Præsentis vero optativum duobus tantum locis inveni. Sed ex eo, quod uterque optativus futurum tempus spectat, fit, ut potentialis nonnullis locis ad interrogationem deliberativam prope accedere videatur, in eis dico interrogationibus obliquis, quæ a verbis curandi pendent. Sed ad exempla afferenda transgredior. Potentialis igitur his locis legitur:

A. post interrogandi verbum:

ἐρωτάω (ἐπ-) *I.* 6. 31 ἡμῶν ἐπερωτώντων, ὅτῳ τρόπῳ τάχιστ' ἂν κρατήσαιμεν τῆς πόλεως, οὐδὲν ἀνεῖλεν —. — Ep. 6. 1 ἀπήγγειλέ τις —, ὅτι καλέσαντες αὐτὸν ἄνευ τῶν ἄλλων ἐρωτήσαιτ', εἰ πεισθείην ἂν ἀποδημῆσαι. — *Lyc.* 99 ἠρώτα τὸν θεόν, τί ποιῶν ἂν νίκην λάβοι παρὰ τῶν πολεμίων.

---

[1]) Kühner. l. l. § 587. 7. Anm. 10, dicit: "Zuweilen kommen Nominalfragen vor, die sich auf ein zu ergänzendes Particip, als: σκοπῶν, πειρώμενος, beziehen." Tum hoc tantum exemplum affert. Sed vix credo opus esse hoc loco participium ad sententiam supplendam. Cfr. modo supra allatum exemplum *L.* 12. 51. Ceterum ejus modi enuntiata ab εἰ proficiscentia, ad quæ explicanda participio πειρώμενος vel σκοπῶν opus sit, talia dico, qualia enumerat Kühner l. modo l. Anm. 27, non interrogativa sunt, sed hypothetica. Cfr. Chr. Cavallin. "Grekisk Syntax i Sammandrag" § 95. II. 1. b.

B. post hæc verba:

βουλεύομαι *A.* 1. 17 *ἐβουλεύετο ἡ ἄνθρωπος, ὅπως ἂν αὐτοῖς τὸ φάρμακον δοίη, πότερα πρὸ δείπνου ἢ ἀπὸ δείπνου.*

διδάσκω *I.* 12. 44 *τοὺς Ἕλληνας ἐδίδαξαν, ὃν τρόπον διοικοῦντες τὰς αὑτῶν πατρίδας καὶ πρὸς οὓς πολεμοῦντες μεγάλην ἂν τὴν Ἑλλάδα ποιήσειαν.*

διεξέρχομαι *Ps. D.* 13. 9 *διεξῆλθον, ὡς ἂν συνταχθείητε — καὶ εὐπορία τίς ἂν ἅπασι γένοιτο κοινή.*

ἐνθυμέομαι *I.* 15. 6 *ἐνεθυμούμην, πῶς ἂν δηλώσαιμι τούτοις — τὸν τρόπον, ὃν ἔχω —, καὶ μὴ περιίδοιμι περὶ τῶν τοιούτων ἄκριτον ἐμαυτὸν ὄντα* [1]). —

ἐπιμελέομαι *D.* 35. 29. Cfr. infra *Verba curandi.*

εὑρίσκω *I.* 8. 82 *ἀκριβῶς εὕρισκον, ἐξ ὧν ἄνθρωποι μάλιστ' ἂν μισηθεῖεν.* — *Ps. D.* Ex. 25 *εἰ εὑρημένον ἦν, πῶς ἄν τις ἀσφαλῶς δημηγοροίη, μανία παραλείπειν τοῦτον ἦν τὸν τρόπον.*

λέγω *I.* 5. 105 *ἐπεχείρουν ἂν λέγειν, ὃν τρόπον πολεμῶν τάχιστ' ἂν περιγένοιο τῆς τοῦ βασιλέως δυνάμεως.*

οἶδα *D.* 19. 48 *τοσούτου ἔδει ἐπαγγέλλεσθαι ὥστ' οὐδ' εἰδέναι φησί, τί ἂν ποιῶν ὑμῖν χαρίσαιτο.*

ὁρίζω *I.* 2. 2 *ἡγησάμην ἂν — —, εἰ δυνηθείην ὁρίσαι, ποίων ἐπιτηδευμάτων ὀρεγόμενος καὶ τίνων ἔργων ἀπεχόμενος ἄριστ' ἂν καὶ τὴν πόλιν καὶ τὴν βασιλείαν διοικοίης.*

σκοπέω (*-έομαι*) *I.* 5. 8 *οὕτω διεκείμην, ὥστ' εὐθὺς σκοπεῖσθαι, πῶς ἂν τὰ πεπραγμένα παραμείνειεν ἡμῖν καὶ μὴ χρόνον ὀλίγον ἡ πόλις ἡμῶν*

---

[1]) Hoc exemplum et *D.* 19. 14 (vide modo infra, *σκοπέω, εἰ — ἐσκόπει, πῶς ἂν ἄριστα ἐναντιωθείη τῇ εἰρήνῃ-*), 24, 155 (*ἐσκόπει, πῶς λήσει τούτους καταλύσας καὶ μὴ δόξει δεινὸν μηδ' ἀναιδὲς μηδὲν εἰργάσθαι*), plura enuntiata a *πῶς* incipientia Weber l. l. prave retulit ad enuntiationes finales objectivas, "unvollständige Absichtssätze", ab *ὅπως* (l. *ὡς*) incipientes; sed observet velim ille his locis idem, quod ipse ad *A.* 1. 17 (vide modo supra, *βουλεύομαι*) recte observari jussit: "es liegt hier eine indirekte Frage vor." Ceterum meo jure miror, cur non retulerit *I.* 5. 8 (vide modo infra, *σκοπέομαι, οὕτω διεκείμην, ὥστ' εὐθὺς σκοπεῖσθαι, πῶς ἂν τὰ πεπραγμένα παραμείνειεν ἡμῖν καὶ μὴ χρόνον ὀλίγον ἡ πόλις ἡμῶν — ἐπιθυμήσειε*) eodem, quo hoc, de quo disputamus, exemplum Isocrateum, quorum exemplorum quo alterum relatum sit, eo alterum referatur necesse esse nemo non videt. Nam ne *μή* quidem particula ad hunc locum notata illo desideratur. Præterea apparet, quæ ab *ὅπως* incipiunt enuntiationes, quo referantur, nonnumquam (neque tamen nisi post verba curandi) dubitari posse, quæ autem a *πῶς*, non item.

διαλιποῦσα πάλιν ἑτέρων πολέμων ἐπιθυμήσειε. — *D.* 19. 14 *εἰ* — *ἐσκόπει, πῶς ἂν ἄριστα ἐναντιωθείη τῇ εἰρήνῃ* —. — 23. 11 *ἐσκόπουν, τίν' ἂν τρόπον ἡσυχίαν μὲν ἔχειν ἀναγκασθεῖεν οὗτοι, ὁ δὲ Χ.* — *ἀσφαλῶς πάντα καταστρέψαιτο.*

Conferendum est *D.* 50. 53 *ἐπειδὴ* — *οἱ στρατιῶται εἶχον οὐδέν, ὅτου ἂν ἐπισιτίσαιντο,* — *προσελθὼν* — *ἐκέλευον* —.

II. Condicionalis seu præteriti temporis indicativus cum *ἄν* conjunctus ad tempus præteritum relatus hoc tantum loco invenitur et quidem post verbum interrogandi: *D.* 27. 50 *ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τοῦ διαιτητοῦ* — *καὶ* — *πότερον* — *διῴκηκε, καὶ πότερον ἐπιτροπευθεὶς ἀπεδέξατ' ἂν τοῦτον τὸν λόγον παρὰ τῶν ἐπιτρόπων ἢ τἀρχαῖ' ἂν ἀπολαβεῖν ἠξίου σὺν τοῖς ἔργοις* —, *πρὸς ταῦτ' ἀπεκρίνατο οὐδέν.* Conferre autem liceat nonnulla exempla, quæ relativa enuntiata sunt existimanda: *A.* 5. 60 *οὐκ ἦν χρήματα αὐτῷ, ὁπόθεν ἂν ἔλαβεν ἀποκτείνας ἐκεῖνον.* — *L.* 1. 27 *οὓς διαφυγεῖν οὐκ ἐδύνατο, οὔτε σίδηρον οὔτε ξύλον οὔτε ἄλλο οὐδὲν ἔχων, ᾧ τοὺς εἰσελθόντας ἂν ἠμύνατο.* — 8. 7 *οὐδὲν αὐτὸς ἐξεῦρον, ὁπόθεν ἂν εἰκότως ὑπερείδετε τὴν ἐμὴν ὁμιλίαν.* — *Isæ.* 2. 20 *ἐμὲ ἐποιήσατο* — *διὰ τὸ μὴ εἶναι συγγενῆ μηδέν' ἄλλον αὐτῷ, ὁπόθεν ἂν ἐποιήσατο υἱόν.* — *Lyc.* 39 *τίς ἦν οὕτως ἢ μισόδημος τότε ἢ μισαθήναιος, ὅστις ἐδυνήθη ἂν ἄτακτον αὑτὸν ὑπομεῖναι ἰδεῖν;* — *D.* 18. 43 *οὐ γὰρ ἦν, ὅ τι ἂν ἐποιεῖτε.* — 19. 153 *ἐκεῖνος οὐδὲν ἂν ὑμῖν εἶχεν ἀνατείνασθαι φοβερόν, δι' ὃ τῶν δικαίων ἄν τι παρείδετε.* — 50. 15 *ᾤχοντο* — — *ὁρῶντες* — *οὐδὲ διάδοχον ἥκοντα ἐπὶ τὴν ναῦν, παρ' οὗ ἄν τις ἠξίωσεν ὠφεληθῆναι.*

Addenda.

I. Quemadmodum in enuntiationibus ab *ὅτι* et *ὡς* incipientibus fieri docui, sic in interrogationibus obliquis, quamquam etiam pro exemplorum numero multo rarius, fit, ut conjuncti optativus et indicativus inveniantur, ut *Isæ.* 6. 13 (præs. *opt.* — *ind.* præs.), *D.* 19. 34 *(aor. opt.* — *ind. præs.)*, 30. 19 *(præs. opt.* imperfecto respondens — *impf.* retentum), *Ps. D.*

49. 42 *(præs. opt. — ind. aor.)*, *D.* 33. 11 *(præs. opt. — ind. præs. aor. opt.)*, 50. 33 *(fut. ind. — opt. præs.)*, *Ps. D.* 47. 68 *(impf.* retentum — *opt. aor.)*.

II. Itemque interrogationis obliquæ verbum etiam illis locis, ubi a tempore præterito pendet, interdum omissum est, si aut modo antecessit et facile suppleri potest aut forma est verbi *εἰμί*. Ut *Ps. I.* 21. 21 *ἐγίγνωσκεν, ὅτι μὲν ἔκειτο τὰ χρήματα παρ̕ αὐτῷ, πολλοὺς ᾐσθημένους, ὁπόσα δὲ* (sc. *ἔκειτο*), *οὐδένα πεπυσμένον.* — *D.* 19. 94 *βουλευομένων ἡμῶν οὐ περὶ τοῦ, εἰ ποιητέον (εἴη) εἰρήνην ἢ μή, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ, ποίαν τινὰ* (sc. *ποιητέον εἴη εἰρήνην*) — — *συνεῖπε* —. 29. 30 *τὴν δίκην ἔλαχον τούτῳ τῆς ἐπιτροπῆς οὐχ ἓν τίμημα συνθείς, ἀλλ' ἕκαστον ἐγγράψας, καὶ πόθεν λαβὼν καὶ πόσον τὸ πλῆθος καὶ παρὰ τοῦ* (sc. *ἐπετρόπευσε*). — 32. 4 *ἔγραψεν, ὡς ἐν τῷ πελάγει ἀπώλετο, πῶς δ'* (sc. *ἀπώλετο*), *οὐ προσέγραψεν.* — 50. 30 *τἀναλώματα ἐγέγραπτο — καὶ ὅποι ἀνηλώθη καὶ ὅτι ποιούντων* (sc. *ἡμῶν ἀνηλώθη*). — *Ps. D.* Ex. 36 *ὑμεῖς οὐ μόνον τοὺς λόγους, οὓς ἂν ἕκαστος εἴποι, προΐστε, ἀλλὰ καὶ ὧν ἕνεκ' αὐτῶν ἕκαστος δημηγορεῖ, εἰ δὲ μὴ φιλαπέχθημον ἦν, εἶπον ἂν καὶ πόσον* (quanti, sc. *δημηγορεῖ*).

Forma verbi *εἰμί* omissa est his locis: *L.* 4. 15 *εἰ μεταπεμφθέντες* (sc. *ἦμεν*) *ἢ μή, — ἐκείνη ἂν ᾔδει.* — 32. 18 *οὕτω διετέθημεν — — ἐνθυμούμενοι, ὡς χαλεπὸν ( ) ἐξευρεῖν, ὅτῳ χρὴ — πιστεῦσαί τινα.* — *Ae.* 1. 111 *θαυμασάντων ὑμῶν, πῶς ἀνὴρ καὶ γυνὴ καὶ τίς ὁ λόγος ( ), εἶπε* —. — *D.* 19. 94 vide supra. — 19. 193 *ἤρετο Σάτυρον, τί δὴ μόνος οὐδὲν ἐπαγγέλλεται, ἢ τίνα* (alii: *ἤ τιν'*) *ἐν ἑαυτῷ — ἀηδίαν ἑνεορακώς.* — 23. 34 *ὁ νόμος οὕτω τὸν ἀνδροφόνον — διώρισεν, ὡς κολαστέον ( ) καὶ οὔ.* — 23. 114 *τότε ᾐσθάνετο, ὡς ἀλυσιτελὴς ( ) τὸ τῇ πόλει πολεμεῖν.*

III. Infinitivus in enuntiationibus, quæ relativæne an interrogativæ rectius habeantur in medio relinquam, nonnullis locis invenitur, ut *D.* 20. 158 *ὁ Δράκων — ἔθηκεν, ἐφ' οἷς ἐξεῖναι ἀποκτιννύναι* (propter quæ liceret interficere). — 23. 74 *διορίζουσι σαφῶς, ἐφ' οἷς ἐξεῖναι ἀποκτιννύναι.* — 23. 53 *διδόντος τοῦ νόμου σαφῶς ουτωσὶ καὶ λέγοντος, ἐφ' οἷς ἐξεῖναι κτεῖναι,*

οὗτος ἅπαντα παρεῖδε ταῦτα. — 23. 60 *τῷ μὲν ὑπειπών, ἐφ' οἷς ἐξεῖναι κτείνειν, προσγράψαι τὸ εὐθὺς ἀφεῖλε τὸν τοῦ βουλεύσασθαί τι κακὸν χρόνον.* — Cfr. *D.* 36. 25, 38. 5, ut alios locos omittam, ubi in mere relativis sententiis infinitivus legitur.

De interrogationibus deliberativis seu dubitativis obliquis.

Interrogationes deliberativæ in oratione recta conjunctivo utuntur, qui post tempus præteritum in oratione obliqua aut immutatus restat aut (paulo sæpius) in optativum transgreditur. Sunt autem inter eas interrogationes obliquas, quæ aut potentiali aut futuri indicativo utuntur, nonnullæ, quæ dubitativam vel deliberativam vim habeant. Sed futuri optativus ad indicativum futuri respondens, qui pro interrogatione dubitativa haberi possit, apud oratores non invenitur. Cfr. præterea *Futurum* et *Potentialem*. — Hoc vero est commemoratione dignum, quod excepto uno loco, *D.* 35. 25, ubi aoristi et præsentis optativi conjunguntur [1]), tantum aoristi optativus usurpatur. Præterea ad nostra exempla plane quadrant ea, quæ de usu Xenophonteo observari jussit S. I. CAVALLIN [2]), "ut interrogationes deliberativæ directæ majore ex parte persona verbi I utantur, ita in his interrogationibus obliquis longe plurimis locis idem esse subjectum enuntiationis pendentis et regentis."

Jam vero primum eos locos afferam, ubi in optativum mutatus est conjunctivus, tum eos, ubi immutatus restat.

I. Optativus igitur post hæc verba his locis legitur:

ἀπορέω (-έομαι) *L.* 3. 10 *ἠπόρουν, ὅ τι χρησαίμην τῇ τούτου παρανομίᾳ.* — *I.* 16. 9 *ἀπορῶν, ὅτι χρήσαιτο τοῖς παροῦσι κακοῖς,* — *ἠναγκάσθη* —. — 18. 12 *ἀπορῶν, ὅτι χρησαίμην τοῖς κακοῖς, ἡγησάμην* —. — *Isæ.* 6. 24 *ἀπορῶν, ὅτι χρήσαιτο τῷ παρόντι κακῷ, οὐκ ἀντέλεγεν οὐδέν.* — *Ae.* 3. 90 *ἀπορῶν, ὅτι*

---

[1]) Neque enim locum illum *L.* 14. 21, etiamsi MARKLANDII conjectura haud scio an accipienda sit, exemplorum numero adscribere velim.

[2]) l. l. pag. 29.

χρήσαιτο αὐτῷ, — — κατεῖδε —. — *D.* 50. 56 οὐκ ἠπόρουν, ὅπου δεηθείην δανείσασθαι. — 53. 13 ἐπεβούλευσέ μοι, ἵν' ἀποστερήσειε τἀργύριον — καὶ ἀπορούμενος ἐγὼ τοῖς πράγμασι νέος ὢν ὅ τι χρησαίμην — ἀφείην αὐτῷ τἀργύριον.

οὐκ ἔχω *L.* 32. 20 εἰς τοῦτο ἦλθεν ἀναισχυντίας, ὥστε οὐκ ἔχων, ὅποι τρέψειε τὰ χρήματα, — — ἐλογίζετο —. — *Ps. I.* 17. 22 ταπεινὸς ἦν, οὐκ ἔχων, ὅ τι χρήσαιτο τοῖς αὐτοῦ κακοῖς. — *Isæ.* 10. 19 τὸν κλῆρον — οὐκ εἶχεν ὅπως εἰσπράξαιτο. — Cfr. 9. 18 περὶ τηλικούτου πράγματος οὐκ ἂν ἔχοιμι, ὅπως ὑμῖν παρασχοίμην. — *D.* 35. 25 ἡμεῖς — οὐκ εἴχομεν, ὅτου ἐπιλαβοίμεθα οὐδ' ὅτου κρατοῖμεν, ἕως κομισαίμεθα τὰ ἡμέτερ' αὐτῶν. — 48. 27 οὐκ εἶχον, ὅτου ἐπιλάβοιντο τοῦ ἀργυρίου. — *Ps. D.* 49. 24 οὐκ ἂν αὐτὸς ἡγεῖτο ἀποροῦντα τοῦτον ἔχειν, ὁπόθεν εἰσπράξειεν. — 59. 109 οὐκ εἶχον, ὅ τι χρήσαιντο αὐτῇ. — Cfr. *L.* 14. 21.

διαχειροτονέω *Ps. D.* 47. 43 ἐπειδὴ ἐν τῷ διαχειροτονεῖν ἦν ἡ βουλή, πότερα δικαστηρίῳ παραδοίη ἢ ζημιώσειε ταῖς πεντακοσίαις. — — συνεχώρησα —.

σκοπέω *D.* 48. 23 ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ἐσκοποῦμεν κοινῇ, εἴ πως ἀναβολή τις γένοιτο ἐν τῷ παρόντι.

II. Conjunctivus autem post eadem fere verba his locis retinetur:

ἔρομαι *Ps. D.* 47. 68 ἔροντό με, πότερον ἐξηγήσωνταί μοι μόνον ἢ καὶ συμβουλεύσωσιν.

ἀπορέω (ἀπορία) *I.* 4. 156 ἄξιον ἐπαινεῖν, ὅτι — ἐπηράσαντ' — οὐκ ἀποροῦντες, πόθεν ἐπισκευάσωσιν —. — 9. 55 τῶν στρατηγῶν ἀπορούντων, ὅ τι χρήσωνται τοῖς πράγμασιν, ἐδίδασκον αὐτούς. — 12. 176 ἠπόρουν, ποτέρων διεξίω πρότερον τοὺς κινδύνους — τοὺς Σπαρτιατῶν ἢ τοὺς τῶν ἡμετέρων. — 12. 234 ἀπορεῖν ἔφασκεν, ὅτι χρήσηται τοῖς παροῦσιν. — *Isæ.* 11. 17 εἰς τοσαύτας ἀπορίας καιέστησαν, ὅ τι ἀντιγράψωνται περὶ τῆς ἀγχιστείας, ὥστε — ἐξηλέγχθησαν —.

οὐκ (μὴ) ἔχω *L.* 8. 5 ἐφάσκετε — πάντα ποιοῦντες οὐκ ἔχειν, ὅπως ἀπαλλαγῆτέ μου. — *I.* 4. 4 τῶν — ἐπαινουμένων, ὅτι τοιοῦτον ἔθος ἡμῖν παρέδοσαν, ὥστε — ἑκατέρους ἔχειν, ἐφ' οἷς φιλοτιμηθῶ-

σιν, — ἀπελείφθη. — *Isæ.* 2. 28 ἐπειδὴ — οὐκ εἶχεν, ὁπόθεν ἀποδῷ τὰ χρήματα, τὸ χωρίον ἐπώλει. — *D.* 19. 231 τὸν κατηγοροῦντα ἡγοῦντο — οὐκ ἔχειν, ὅποι τὰ ἑαυτοῦ ῥίπτῃ. — 19. 266 Φίλιππος — οὐκ εἶχεν, ὅ τι πρῶτον λάβῃ. — *Ps. D.* 42. 14 ἔδωκέ μοι βιβλίον, οὐδὲν ἄλλο βουλόμενος ἢ — μὴ ἔχειν με τοῖς ἐν αὐτῷ γεγραμμένοις ὅ τι χρήσωμαι [1]). — 59. 98 ἐν τῷ παρόντι οὐκ εἶχον αὐτοῖς ὅ τι χρήσωνται οἱ Λακεδαιμόνιοι.

ἀνακοινόομαι *Ae.* 2. 64 Ἀμύντωρ, ᾧ τὸ ψήφισμα ἐπεδείξατο Δ. καὶ ἀνεκοινοῦτο, εἰ δῷ τῷ γραμματεῖ. — 2. 68 idem fere exemplum recurrit.

συμβουλεύομαι *L.* 9. 5 ἀπορούμενος καὶ συμβουλευόμενός τινι τῶν πολιτῶν, τί χρήσωμαι τῷ πράγματι, ἐπυθόμην —.

---

[1]) Ita post Bekkerum omnes, credo, editores legunt. Codd. χρήσομαι.

De enuntiationibus a particula ὅπως (l. ὡς) incipientibus ad præterita verborum curandi relatis.

Jam transgredior ad enuntiationes a particulis ὅπως et ὡς [1]) incipientes, ut perspiciam, ad præterita verborum curandi (efficiendi, cavendi, jubendi, petendi) relatæ quamnam habeant in oratione obliqua constructionem; quæ enuntiationes quamquam ad enuntiata primaria orationis rectæ difficile revocari posse videntur, tamen non minus quam enuntiationes illæ, quæ supra tractatæ sunt, ad enuntiata regentia objecti loco referuntur [2]). Quo autem hæ enuntiationes proprie referendæ sint vel quamnam habeant originem, inter doctos viros parum convenit, cum alii particulam ὅπως relativam, alii interrogativam proprie esse existiment, alii has enuntiationes ad sententias vere finales referant [3]). Ac primum quidem Krüger non satis recte fecisse videtur in eo, quod inter has enuntiationes et vere finales parum distinxit. Quamquam enim concedo has enuntiationes cum finalibus aliquam habere et constructionis et significationis similitudinem, ita ut in eis et particula illa proprie finalis ἵνα, quamvis raro [A. 2 δ 3, *Ps. And.* 4. 40, *D.* 16. 28, *D.* 18. 155 (in decreto)] reperiri possit et conjunctivus pro futuri indicativo haud raro usurpetur et contra futuri indicativus nonnullis locis in sententiis vere finalibus inveniatur; tamen observandum est illos locos, qui aliquam quasi permixtionem utriusque generis enuntiationum constructionis præbent, et magnam partem dubia fide esse videri et a viris doctis arte critica ita tractari, ut similitudine illa, si non remota, at certe minuta aliquod harum enuntiationum constructionis discrimen servetur.

---

[1]) Particulam ὡς in his enuntiationibus esse rarissimam, ut quod notissimum sit, vix est, cur moneam.

[2]) Itaque Kühner, l. l. § 552. B., hæc enuntiata appellat *Substantivsätze der Wirkung*, Chr. Cavallin, l. l. § 206, *Finala Objektssatser*, Aken, l. l. §§ 138—156, *Finale Substantivsätze.* Krüger inter has enuntiationes et vere finales nullum certum discrimen fecit.

[3]) Cfr. S. I. Cavallin. l. l. pag. 31.

Quid enim spectavit DAWES ille, cum docuit ὅπως μή cum conjunctivo aor. prim. act. et med., i. e. cum sigmaticis aoristis in his enuntiatis non posse conjungi, nisi ut aliquod tale discrimen jam esse in lingua demonstraret? Atque hunc *"canonem Dawesianum"*, quem ut plerique grammatici (KÜHNER, l. l. § 553. Anm. 5, KRÜGER, l. l. § 54. 8. 5, plures) scriptorum usu comprobari negarunt, ita plerique recentiorum saltem editorum in scriptoribus edendis summa cura observarunt, etiam ab oratoribus, paucissimis exceptis locis, servatum demonstravit WEBER [1]).

Idem ostendere conatus, quomodo hæ enuntiationes exstiterint, ut a sententiis mere finalibus discernantur, docet eum sententiis mere finalibus hoc eis esse commune, quod non solum finem quendam pronuntient assequendum, verum etiam curam quandam esse adhibendam, qua quis finem illum assequatur. Sed a finalibus sententiis has in eo differre, quod non aperte dicatur, quid faciendum sit, quæ certa actio ad finem optatum ducat [2]).

Sed ut hoc in universum æstimanti recte docuisse videtur, ita observandum est non tam a verbo enuntiati regentis, modo sit verbum curandi, efficiendi, cett., quam *ab ipsa conjunctione* enuntiatorum regentis et recti pendere, merene finalis sit sententia necne. Sumamus igitur duo exempla, quorum utriusque verbum regens est idem, ut *D.* 36. 27 **καὶ ἅμα ἐπειδὴ ἀδύνατον ἔγνω ὂν τούς τε συμβάλλοντας καὶ τοὺς μάρτυρας ἀεὶ ζῆν, τὸν νόμον ἀντὶ τούτων ἔθηκεν, ὅπως μάρτυς εἴη τοῦ δικαίου τοῖς ἐρήμοις. — *D.* 24. 137 εἶτ' οὐ καταγέλαστος δόξει ἡ πόλις εἶναι, εἰ τοῖς ἱεροσύλοις, ὅπως σωθήσονται, νόμον φανεῖται τιθεμένη;**

---

[1]) l. l. partis II pagg. 120—122.

[2]) Dicit enim WEBER, l. l. partis I pag. 12: "Nehmen wir das Beispiel "ich gehe spazieren, damit ich gesund werde", so sehen wir, dass die Handlung, welche mit der Absicht des Gesundwerdens verknüpft ist, eine bestimmte ist. Der Wille findet seinen reinen Ausdruck "ich will gesund werden". Ganz anders wird die Gedankenfolge, wenn die Handlung des ersten Satzes eine *unbestimmte* ist, z. B. überlegt euch, sorget, ihr sollt gesund werden. In welchem Verhältniss stehen nun beide Sätze zu einander? Die Absicht ist ja auch ausgesprochen, allein es ist noch nicht die Handlung gegeben, welche zur Erreichung der Absicht führt. Es ist zwar die Absicht vorhanden, aber daneben *noch ein Unbekanntes, Unbestimmtes.* Statt die Absicht schlicht auszudrücken "ich will, dass ihr gesund werdet" wendet der Sprechende den Gedanken so, dass er sagt "wählet die Mittel, welche die Erreichung eurer Absicht ermöglichen". Man sieht, die Absicht ist etwas zurückgedrängt, dagegen die Verwirklichung der Absicht vorgeschoben. Solche Absichtssätze wollen wir *unvollständige* Absichtssätze nennen, da das, was die Erreichung der Absicht herbeiführen soll, noch nicht bestimmt ist. Ex. *Hom.* Od. I. 202 **φράσσεται, ὥς κε νέηται.** Cfr. præterea l. l. pag. 61.

In priore exemplo sententiam mere finalem esse apparet, in posteriore autem enuntiationem finalem objectivam agnoscamus necesse est. Quo modo ita fieri potest? Ipso modo, quo enuntiata regens et rectum conjunguntur. In posteriore exemplo tollas verba illa *ὅπως σώσονται*, totam sententiam sustuleris. In priore autem nullo cum detrimento sententiæ finalem enuntiationem tollere poteris. Quamquam suum locum servat ad declarandum, qua spe ductus legislator statuerit legem.

Hoc igitur inter mere finales et finales objectivas sententias discrimen statuere possumus, ut, cum in mere finalibus conjunctio sententiarum regentis et rectæ tam laxa sit, ut, si discindantur, utraque per se constet et sententiam efficiat, in sententiis finalibus objectivis tam arta sit utriusque sententiæ conjunctio, ut ex utraque una tantum exsistat sententia. Sed ex hac tam arta conjunctione sequitur, ut verbum regentis enuntiationis in his sententiis aliquid *"unbestimmtes"* sæpe significet atque etiam plerumque ejus modi sit, ut nisi cum enuntiatione recta conjunctum nullam sententiam per se efficere possit.

Interrogationibus autem obliquis has enuntiationes similes esse ex eo vel maxime apparet, quod præcipue post verba *sentiendi, cogitandi, considerandi* nonnullis locis dubitari potest, utrum enuntiatio ab **ὅπως** vel **ὅπως ἄν** incipiens pro interrogatione obliqua habenda sit necne. Mihi quidem videntur hæ enuntiationes medium quendam locum tenere inter sententias mere finales et aut interrogationes obliquas aut relativas sententias. Nam interrogativam an relativam rectius statuas habere originem in his enuntiatis particulas **ὅπως** et *ὡς*, non prius dijudicabis, quam ad liquidum perduxeris, quam late pateat in interrogationibus obliquis pronominum et abverbiorum relativorum usus [1]). Ac KÜHNERUM [2]) (cum KRÜGERO, AKENIO, pluribus) docere eas voces a primordio nihil aliud fuisse quam adverbia relativa nemo umquam mirabitur, qui sciat eum negare in interrogationibus obliquis, excepto pronomine *ὅς* in eadem notione

---

[1]) Cfr. P. G. S. JACOBSON. "De usu sententiarum finalium Thucydideo", Upsaliæ 1877, pagg. 49—53, qui postquam copiose exposuit et diligenter examinavit, quid hac de re sentiant viri docti, ipse pag. 52 "quamvis", inquit, "difficile sit ad dijudicandum hæcne enuntiata majore jure in sent. rel. quam interr. obl. proprie sint referenda, tamen nescio an illud præferre possimus."

[2]) l. l. § 552 Anm. 3. Dass *ὅπως* und *ὡς* nach den angeführten Verben (verba curandi) ***ursprünglich als relatives Adverb = wie, auf welche Weise*** aufgefasst worden sei, unterliegt keinem Zweifel.

atque *οἷος*, pronomina relativa umquam inveniri [1]). Sed in una re hæc enuntiata ut a sententiis relativis abhorrent ita cum interrogationibus deliberativis et omnibus sententiis finalibus prorsus conspirant, quod in eis per aoristi optativum futurum tempus semper indicatur [2]). Quæ res minime adjuvat ad sententiam eorum stabiliendam, qui horum enuntiatorum originem relativam fuisse volunt.

Ut vero ad tempora et modos harum enuntiationum transgrediar, jam ab initio commemorandum est in his enuntiatis, sive ad præteritum tempus sive ad primarium referuntur, apud oratores futuri indicativum longe sæpissime usurpari. Præterea post tempora primaria etiam aoristi conjunctivi non ita raro inveniuntur, sed ut præsentis sine *ἄν* conjunctivi ita et præsentis et aoristi cum *ἄν* conjunctivi exempla sunt admodum rara. Post tempora præterita inveniuntur præter usitatissimum illum futuri indicativum conjunctivus et optativus aoristi nonnullis locis, rarius futuri optativus et præsentis conjunctivus, rarissime aoristi conjunctivus, præsentis et aoristi optativus cum *ἄν* juncti.

Sed quoniam futuri indicativus tam sæpe invenitur, ut harum enuntiationum legitimam constructionem constituere videatur [3]), primum ea verba, ad quæ futuri indicativus relatus invenitur, ordine enumerata afferam deinde ea, ad quæ cetera tempora et modi usurpantur.

I. Indicativus igitur futuri post hæc verba his locis invenitur:

βουλεύομαι (*συμβουλεύω*) *D.* 23. 172 *ἐψηφίσασθε* — — *πρὸς ἐκεῖνον ὅπως πολεμήσετε βουλεύεσθαι.* — 9. 6 *οὐδὲν ἄλλο ἔδει λέγειν καὶ*

---

[1]) Kühner, l. l. § 562. 4, cfr. supra pagg. 60—61. Et qui statuit exempli gratia *L.* 18. 10 *ἔλεγεν* — *ὅσα εἴημεν πεπονθότες* relativam esse sententiam, eum statuere etiam hanc *L.* 13. 32 *ἐπεμελοῦντο, ὅπως* — *μήνυσις γένοιτο* esse relativam nihil miror. Sed etiamsi relativæ a principio fuerint hæ particulæ, de qua re judicare non audeo, nihilo minus interrogativam vim nonnullis locis adeo assumpserunt, ut ea liberari non jam posse videantur.

[2]) Cfr. Chr. Cavallin. l. l. § 206. "Till ursprunglig beskaffenhet och konstruktion enahanda (neml. med *deliberativa frågesatser)* äro *finala objektssatser* med *ὅπως, ὡς* efter verba curandi d. v. s. som betyda *tänka på, sörja för, laga att; ἐπιμελεῖσθαι, φροντίζειν, τηρεῖν, μηχανᾶσθαι, μέλει* (curæ est); *ποιεῖν,* samt någon gång efter sådana, som betyda *tillsäga, befalla, bedja, förbjuda, uppmana.*"

[3]) Cfr. Chr. Cavallin. Grekisk Syntax i Sammandrag, § 94. 1. Anm. 1. "Futurum är *regel* i desse objektssatser efter verba deliberandi och curandi hos alla attici med undantag af Xenophon, som har Konj. och Opt. i sådana satser."

συμβουλεύειν [1]) ἢ ὅπως ἀσφαλέστατα καὶ ῥᾷστα αὐτὸν ἀμυνούμεθα [2]).

γράφω (προσ-) *D.* 24. 190 οἶμαι τοίνυν αὐτὸν οὐδ' ἐκείνων ἀφέξεσθαι τῶν λόγων —, εἰ γράψας, ὅπως Ἀθηναίων μηδεὶς δεήσεται, αὐτὸς πείσεταί τε κακόν. — 27. 40 ἐν ταῖς διαθήκαις ἐγέγραπτο — — τὸν οἶκον ὅπως μισθώσουσι [3]). — 27. 42 οὐ προσγραφῆναί φησιν — οὐδὲ τὸν οἶκον ὅπως μισθώσουσιν. — 29. 42 τοῦ πατρὸς — γράψαντος — τὸν οἶκον ὅπως μισθώσουσιν — οὐκ ἀπέδωκεν.

---

[1]) Post tempora primaria horum verborum legitur *fut. ind. I.* 8. 25 = 15. 66, 12. 98, *D.* 23. 115, 9. 7 (ὡς).

[2]) Cfr. *L.* 12. 44 οὐχ ὑπὸ τῶν πολεμίων μόνον ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τούτων πολιτῶν ὄντων ἐπεβουλεύεσθε, ὅπως μήτ' ἀγαθὸν μηδὲν ψηφιεῖσθε πολλῶν τε ἐνδεεῖς ἔσεσθε (Cobetum secuti Rauchenstein, Frohberger, Weber legunt ψηφιεῖσθε, plerique post Bekkerum editores ψηφίσαισθε, codd. ψηφίσησθε, ψηφίσεσθε). Weber de hoc loco dicit, l. l. pag. 23: "Eine ganz seltene Anwendung hat im vollständigen Finalsatze ὅπως," idque concedo, quamquam dubito, num hæc sententia mere finalis sit. Cupide vero recipit ille Cobeti conjecturam, quamquam miratur, "dass hier ein vollständiger Finalsatz nach Analogie eines unvollständigen construirt wird." Neque tamen conjunctivum amovere plane necesse erat. Cfr. *Ps. D.* Ex. 41 σκοπεῖτε, ὅπως μὴ — κρίνητε καὶ τὰ πράγμαθ' ὑμῶν κλινεῖ (Bekker κρίνητε, codd. κρίνετε. Mirum sane, cur Bekker hoc loco in conjunctivum mutaverit et altero loco conjunctivum non toleraverit). Sed eodem loco dicit Weber: "Der Gebrauch von ὡς in vollständigen Finalsätzen ist für Lysias zweifelhaft" et affert locum *L.* 31. 24 τί οὖν βουληθέντες ὑμεῖς τοῦτον δοκιμάσαιτε; πότερον ὡς οὐχ ἡμαρτηκότα; ἀλλὰ τὰ μέγιστα περὶ τὴν πατρίδα ἠδίκηκεν· ἀλλ' ὡς ἔσται βελτίων; Quamvis autem utroque loco Lysiaco (hoc et *L.* 12. 44) sententiam mere finalem esse contendat, tamen illo loco quacumque ratione curat, ut futurum legatur, hoc miratur, quod legitur. Ac quod dicit: "Es ist dieser Satz um so merkwürdiger, weil ὡς mit dem Futurum zur Bezeichnung der Absicht etwas ganz Singuläres ist," recte illud quidem dicit, sed si tam singulare est, cur non attulit locum illum Lysiacum 30. 27 διὰ τί ἂν τις ἀποψηφίσαιτο τούτου; πότερον ὡς — ἀλλ' ὅτι — ἀλλ' ὡς, ἐὰν νῦν αὐτοῦ φείσησθε, αὖθις ἀποδώσει τὰς χάριτας; ubi ἀλλ' ὡς ἀποδώσει optime respondet ad ἀλλ' ὡς ἔσται βελτίων in exemplo *L.* 31. 24? Ceterum de locis Demosthenicis 24. 146, 210, 43. 42, ubi ὡς cum futuri indicativo in sententiis mere finalibus legitur, nihil miratur. Quin etiam tertio loco Lysiaco, 28. 14, τούτοις ὑμᾶς αὐτοὺς ἐπετρέψατε, ὡς μεγάλην καὶ ἐλευθέραν τὴν πόλιν ποιήσωσιν, quamvis sententiam mere finalem esse contendat, (id quod equidem dubito), tamen non modo aoristi sigmatici conjunctivum non fert, qui tamen, si sententia mere finalis est, facillime ferri debet, sed Marklandii conjecturam ποιήσουσι lætus accipit; qui futuri indicativus in sententia mere finali hoc loco æque ægre ac prioribus locis tolerari debuerat. Hac Weberi agendi ratione nihil umquam vidi inconstantius.

[3]) Ita Reiske et post eum omnes, credo, editores. Codd. μισθώσοιντο.

διακελεύω (*παρακελεύομαι*) *Isæ*. 7. 27 *διεκελεύεθ' ὅπως, ἄν τι πάθῃ πρότερον, ἐγγράψουσί με εἰς τὸ ληξιαρχικὸν γραμματεῖον — — καὶ μὴ ὡς ἄλλως ποιήσουσι*[1]. — *Ae*. 2. 20 *ἐν τῇ πορείᾳ παρακελεύσασθαί*[2] *μέ φησιν αὐτῷ, ὅπως τὸ θηρίον κοινῇ θυλάξομεν*[3]. — *D*. 19. 13 *ὅπως τὸν μιαρὸν καὶ ἀναιδῆ φυλάξομεν, πολλὰ παρεκελεύσατο*. — *Hyp*. 2. 3 *παρεκελευόμην αὐτῇ, ὅπως μὴ πλησιάσει Χαρίππῳ, ἀλλὰ διαφυλάξει αὐτήν*. — 2. 6 *ἀκούων ἐμοῦ παρακελευομένου αὐτῇ, ὅπως ἐμμενεῖ, ἐλάμβανεν* —.

διανοέομαι (*προ-, πρόνοιαν ἔχω, πρ. ποιέομαι*)[4] *L*. 31. 71 *οὗτος οὐχ ὅπως ὠφελήσει*[5] *τὴν πόλιν ἐν τοιούτῳ καιρῷ καὶ τοιαύτῃ καταστάσει διενοήθη, ἀλλ' ὅπως τι κερδανεῖ ἀπὸ τῶν ὑμετέρων συμφορῶν παρεσκευάζετο* — 34. 3 *ὅπως Ἀθηναίων τινὰ ἀπώσομεν*[6], *διενοούμεθα;* — *I*. 9. 25 *ἔσχε πρόνοιαν, ὅπως καλῶς λήψεται τὴν βασιλείαν*. — *D*. 23. 62 *ἆρ' οὖν μικρὰν ἢ φαύλην πρόνοιαν ἔχειν ὑμῖν ὁ θεὶς τὸν νόμον δοκεῖ, ὅπως κύριος ἔσται καὶ μήτε συγχυθήσεται μήτ' αὖ μεταποιηθήσεται;* — 33. 28 *ἀπηχθόμην, πρόνοιαν ποούμενος, ὅπως μὴ ἀπολεῖ ἃ δι' ἐμοῦ τούτῳ συνέβαλεν*. — 45. 34 *τίς ἂν — ταῦθ' ὅπως ἡμῖν τοῖς αὐτοῦ παισίν, ἀλλὰ μὴ τούτῳ γενήσεται προὐνοήθη;*

διοικέω *D*. 48. 19 *οὐ πάνυ τι ἠνώχλουν τούτῳ, ἡγούμενος αὐτὸν — διοικήσειν καὶ ἐμοὶ καὶ ἑαυτῷ, ὅπως ἑκάτερος ἡμῶν ἕξει τὰ δίκαια*.

διορίζομαι *D*. 56. 11 *προσῆμεν τούτῳ — ἐγκαλοῦντες, ὅτι διαρρήδην ἡμῶν διορισαμένων ἐν ταῖς διαθήκαις, ὅπως ἡ ναῦς μηδαμόσε καταπλεύσεται, — καταλέλοιπε* —.

ἐπιμέλειαν ποιέομαι[7] *D*. 43. 73 *ἐπιμέλειαν ἐποιησάμην τοῦ οἴκου, ὅπως μὴ ἐξερημωθήσεται*.

[1]) Ita Dobreum secutus legit Buermann. Codd. *ἐγγράφωσι — ποιήσωσι*.

[2]) Post tempus primarium hujus verbi legitur *præs. conj. Lyc*. 127.

[3]) Nonnulli codices habent *φυλάξωμεν*.

[4]) Post tempora primaria horum verborum legitur *fut. ind. L*. 3. 41, *Isæ*. 7. 30, *D*. 20. 43, 88, *Ps. D*. 49. 65, Ex. 41, 54.

[5]) Ita codex C. Ceteri codd. habent *ὠφελήσοι — κερδαίνοι*.

[6]) Ita Turr. Codd. habent *οὕτως ἵνα Ἀ. τινὰ ποιήσομεν*.

[7]) Post tempus primarium locutionis *τὴν ἐπιμέλειαν προστάττω* legitur *præs. conj. cum ἄν Isæ*. 7. 30.

εὑρίσκω[1]) (*ἐξ-*) *Ps. I.* 17. 18 *ἐκέλευεν αὐτὸν ἐξευρεῖν, ὅντινα ἂν βούληται τρόπον, ὅπως τούτῳ γε καλῶς ἕξει κἀγὼ τἀμαυτοῦ κομιοῦμαι.* — *D.* 24. 112 *τούτοις ὅπως μηδὲν πείσονται* — — *μάλ' ἀκριβῶς εὗρεν.* — Cfr. *D.* 23. 78, 117.

κινδυνεύω[2]) *Ps. D.* Ex. 50 *ἔφη δεῖν προαιρεῖσθαι κινδυνεύειν τὸν στρατηγόν, ὅπως μὴ τὰ ἢ τὰ γενήσεται, ἀλλ' ὅπως τά.* — Ibidem *ἦν δὴ τοῦτο γνώριμον, ὅτι ὅπως καλῶς ἀγωνιεῖται ἔλεγεν* (sc. *προαιρεῖσθαι δεῖν κινδυνεύειν*).

μισθόομαι *D.* 19. 316 *ἐμισθώσατο τοῦτον εὐθέως, ὅπως συνερεῖ καὶ συναγωνιεῖται τῷ μιαρῷ Φιλοκράτει καὶ τῶν τὰ δίκαια βουλομένων ἡμῶν πράττειν περιέσται.*

νόμον εἰσφέρω[3]) *D.* 24. 169 *ὅπως* — *ἄδετοι περιίασιν, ὑπεύθυνον αὐτὸν ποιήσας νόμον εἰσενεγκεῖν ἐτόλμησεν.*

παρασκευάζω[4]) (*-ομαι, συμ-, παρασκευή*) *L.* 31. 17 vide supra, *διανοέομαι.* — *I.* 10. 43 *ἐπεθύμησε* — *νομίζων* — *οὐδὲν ἂν κτῆμα κάλλιον καταλιπεῖν τοῖς παισὶν ἢ παρασκευάσας αὐτοῖς, ὅπως* — *ἀπὸ Διὸς ἔσονται γεγονότες.* — *D.* 19. 250 *ὅπως ἐπὶ τοῖς ἐχθροῖς ἔσται ἡ πόλις, παρεσκεύασεν* — 23. 15 *πῶς ἂν τεχνικώτερον ἢ κακουργότερον συμπαρεσκεύασαν ἄνθρωποι, ὅπως οἱ μὲν ἐκπεσοῦνται τῶν βασιλέων, εἷς δὲ* — *πᾶσαν ὑφ' αὑτὸν ποιήσεται τὴν ἀρχήν;* — 24. 113 *καίτοι γ' ὁ Σόλων* — *οὐχ ὅπως ἀσφαλῶς κακουργήσουσι φαίνεται παρασκευάζων τοῖς τοιούτοις, ἀλλ' ὅπως ἢ μὴ ἀδικήσουσιν ἢ δώσουσι δίκην ἀξίαν.* — 24. 115 *ὅπως ἁπλᾶ μέν, ἃ δεῖ διπλάσια, καταθήσουσι παρεσκεύασε, μηδ' ὁτιοῦν δ' ἐπιτίμιον ἔσται πρὸς τούτοις.* — 14. 14 *τὴν παρασκευήν, ὅπως ὡς ἄριστα καὶ τάχιστα γενήσεται, πάνυ πολλὰ πράγματα ἔσχον σκοπῶν.*

πείθω *D.* 21. 93 (in testimonio) *ἐπιστάμεθα Μειδίαν πείθοντα τόν τε Στράτωνα τὸν διαιτητὴν καὶ ἡμᾶς, ὅπως τὴν δίαιταν αὐτῷ ἀποδιαιτήσομεν.*

---

[1]) Post tempus primarium hujus verbi legitur *fut. ind.* *D.* 24. 106.

[2]) Post *κίνδυνός ἐστι, ὡς μή* legitur *aor. conj.* *A.* 4 *β* 1.

[3]) Post. temp. prim. locutionis *νόμους τίθημι* legitur *fut. ind.* *D.* 24, 123, 137, 191; *aor. conj. cum ἂν* *D.* 24. 23 (in legum jussione).

[4]) Post tempora primaria hujus verbi et compositorum legitur *fut. ind.* *L.* 31. 26, *Ps. L.* 6. 34, *D.* 8. 13, 15. 28, 24. 106; *aor. conj.* *D.* 1. 2, 24. 107.

πράττω[1]) (συμ-) *L.* 12. 63 *καίτοι σφόδρ' ἂν αὐτὸν οἶμαι μετὰ Θεμιστοκλέους πολιτευόμενον προσποιεῖσθαι πράττειν, ὅπως οἰκοδομηθήσεται τὰ τέχνη, ὁπότε καὶ μετὰ Θηραμένους ὅπως καθαιρεθήσεται.* — *I.* 12. 164 *ἡγήσαντο — σκεπτέον εἶναι καὶ πρακτέον, ὅπως ἁπάσας ἀπαλλάξουσι τῶν κακῶν τῶν παρόντων.* — 15. 121 *τοῦτ' ἐφιλοσόφει*[2]) *καὶ τοῦτ' ἔπραττεν, ὅπως μηδεμία τῶν πόλεων αὐτὸν φοβήσεται —, ἀλλὰ πᾶσαι θαρρήσουσι.* — *Ae.* 3. 64 *ἐπράττετο — — πρῶτον μέν, ὅπως μὴ περιμενεῖτε*[3]) — — *δεύτερον δ' ὅπως — — ψηφιεῖσθε — — τρίτον δὲ ὅπως K. — — μὴ ἔσται ἔνορκος, μηδὲ μετέσται τῆς συμμαχίας —.* — *D.* 9. 56 *ἦσάν τινες — ὅπως μὴ δουλεύσουσιν οἱ πολῖται, πράττοντες.* — 9. 59 *ἔπραττεν — ὅπως ἐλεύθεροι καὶ μηδενὸς δοῦλοι ἔσονται.* — 9. 61 *ἔπραττον, ὅπως ἡ πόλις ληφθήσεται.* — 18. 302 *τί χρῆν — — τὰ δ' ὅπως οἰκεῖα καὶ σύμμαχ' ὑπάρξει πρᾶξαι;* — 23. 158 *τοσούτου ἐδέησεν ἐπελθεῖν τῷ Κότυϊ ἢ τὴν Χερρόνησον ὅπως κομιεῖσθε ὑμεῖς συμπρᾶξαι, ὥστε — ἐπολιόρκει.* — 32. 11 *ἔπραττεν, ὅπως ἡ ναῦς μὴ καταπλεύσεται δεῦρο.* — 32. 22 *ἔπραττεν, ὅπως μὴ εἰσαγώγιμα δεῦρ' ἔσται. —.* — 33. 8 *ἐμὲ ἐκέλευε πρᾶξαι, ὅπως αὐτῷ ὡς ἀσφαλέστατα ἕξει.*

προοράω[4]) (-άομαι) *D.* 18. 301 *οὐ (χρῆν) τὴν σιτοπομπίαν, ὅπως παρὰ πᾶσαν φελίαν ἄχρι τοῦ Πειραιῶς κομισθήσεται, προϊδέσθαι;* — 19. 250 *οὐδ' ὅπως ὀρθὴ πλεύσεται ἡ ναῦς, προείδετο.* — 19. 285 *καὶ τοῦτον ἀπώλεσεν — οὐδὲ τῶν παίδων, ὅπως ἔσονται σώφρονες, προορῶν.*

προσέχω (*τὸν νοῦν*)[5]) *I.* 12. 139 *προσεῖχεν, ὅπως λήψεται τοὺς ἡγεμόνας —.* — 15. 124 *οὐ τούτῳ προσεῖχε τὸν νοῦν, ὅπως ἐκ τῶν τοιούτων αὐτὸς εὐδοκιμήσει παρὰ τοῖς στρατιώταις, ἀλλ' ὅπως ἡ πόλις παρὰ τοῖς Ἕλλησιν.*

---

[1]) Post tempora primaria hujus verbi et compositorum invenitur *fut. ind. L.* 28. 7, *I.* 4. 126, *D.* 9. 1, 23. 133, 192, *Ps. D.* 13. 15; *aor. conj. cum ἂν D.* 16. 17, ubi tamen dubium est, an particula *ἄν*, quippe quæ Bekkero teste in nonnullis codicibus desit, delenda sit.

[2]) Post tempora primaria hujus verbi legitur *fut. Ind. L.* 24. 10, *I.* 8. 5.

[3]) *Ita* Weidner Cobetum secutus concinnitatis causa legit. Codd. *περιμείνητε.*

[4]) Post tempora primaria verborum *ὁράω* (*προοράω, — άομαι*) legitur *fut. Ind. D.* 5. 14, 8. 46, 19. 271, *Ps. D.* Ex. 50.

[5]) Post tempora primaria hujus verbi *fut. ind. L.* 30. 23, *I.* 2. 11, 9. 77, 15, 278, Ep. 9. 19, *Ps D.* Ex. 22; *aor. conj. D.* 20. 166.

σκοπέω (-*έομαι*, *σκέπτομαι*)[1]) *L*. Aposp. 52 *ἐκέλευσεν αὐτὸν — σκοπεῖν, ὅπως αὐτὸν μόνον που λήψεται.* — *I*. 4. 78 *τοὺς νόμους ἐσκόπουν, ὅπως ἀκριβῶς καὶ καλῶς ἕξουσιν.* — 9. 54 *σκοπουμένοις αὐτοῖς, ὅπως τῶν συμφορῶν αὐτὴν ἀπαλλάξουσι, — παρεσκεύασαν.* — 15. 132 *ἤκουσεν, ὡς χρὴ — κἀκεῖνο παρατηρεῖν καὶ σκοπεῖν, ὅπως ἐπιχαρίτως καὶ φιλανθρώπως ἅπαντα φανήσονται καὶ λέγοντες καὶ πράττοντες.* — *Isæ*. 1. 18 *σκοπεῖσθε — πότερα εἰκός ἐστι βουληθῆναι Κλεώνυμον ἀνελεῖν — ἢ σκοπεῖν, ὅπως ἔτι βεβαιότερον ἡμᾶς ἀποστερήσει*[2]) *τῶν αὐτοῦ.* *D*. 24. 81 *οὐχ ὅπως δώσουσι δίκην — ἐσκόπει, ἀλλ' ὅπως μή.* — 33. 10 *ἐσκοπούμην, ὅπως αὐτός τε ἀπολυθήσομαι τῆς ἐγγύης — καὶ ὁ ξένος μὴ ἀπολεῖ, ἃ — ἐδάνεισεν.* — *Ps*. *D*. 60 1. *ἐσκόπουν, ὅπως τοῦ προσήκοντος ἐπαίνου τεύξονται.* — 60. 37 *οὐχ ὅπως πολλὰ λέξω, τοῦτ' ἐσκεψάμην, ἀλλ' ὅπως τἀληθῆ.*

σπουδάζω (*σπουδὴν ποιέομαι*)[3]) *I*. 12. 86 *ᾤμην — εὐδοκιμήσειν, ἢν φαίνωμαι — ὅπως τῆς ἀρετῆς ἀξίως ἐρῶ — σπουδάζων.* — *D*. 23. 131 *οὐχ ὅπως ἀποδώσει χάριν, ἐσπούδασεν αὐτῷ.* — *Ps*. *D*. Ex. 32 *ἐβουλόμην ἂν τὴν ἴσην σπουδὴν ἐνίους τῶν λεγόντων ποιεῖσθαι, ὅπως τὰ βέλτιστ' ἐροῦσιν ὅσηνπερ ὅπως εὖ δόξουσι λέγειν.* — Cfr. Ex. 46.

τηρέω[4]) *I*. 7. 30 *ἐκεῖνο μόνον ἐτήρουν, ὅπως μηδὲν μήτε τῶν πατρίων καταλύσουσι μήτ' ἔξω τῶν νομιζομένων προσθήσουσιν.* — *D*. 18. 276 *φυλάττειν ἐμὲ καὶ τηρεῖν ἐκέλευεν, ὅπως μὴ παρακρούσομαι μηδ' ἐξαπατήσω.*

φροντίζω[5]) *D*. 19. 271 *ὅπως μηδ' ἄλλος ἀνθρώπων μηδεὶς ἐπὶ χρήμασι μηδὲν ἐργάσεται κακὸν τὴν Ἑλλάδα, ἐφρόντιζον.*

---

[1]) Post tempora primaria horum verborum legitur *fut. ind.* his locis: *Ps. I.* 1. 12, *I.* 2. 10, 16; 4. 172, 181, 188; 6. 71, 97; 7. 15, 8. 131, 14. 16, 23; 15. 309, Ep. 6. 9, 7. 4, *Isæ.* 1. 33, 9. 7, *Ae.* 1. 6, *D.* 2. 2, 12; 3. 1, 6. 5, 9. 29, 51, 63, 69, 75; 14. 7, 41; 15. 30, 18. 231, 19. 101 (*ὡς*), 262; 20. 81, 23. 183, 45. 27, 65; *Ps. D.* 10. 41, 61. 56, Ex. 9. 31 (bis); *præs. conj*, et *fut. ind. Ps. D.* Ex. 41; *præs. conj. D.* 14. 22, *Ps. D.* Ex. 14; *aor. conj. Ps. Ae.* Ep. 6.

[2]) Ita emend. Turr. Buermann recepit. Codd. *ἀποστερήσειε*, quæ lectio facile ferri potest.

[3]) Post tempora primaria legitur *fut. ind. I* 15. 286, *D.* 16. 5, 20. 157, 159; 23. 79, 24. 210, *Ps. D.* Ex. 17, 40; *aor. conj. D.* 16. 28 (*ἵνα*).

[4]) Post tempora primaria hujus verbi *fut. ind.* legitur *D.* 18. 323.

[5]) Post tempora primaria legitur *fut. ind. I.* 2. 37, 15. 305, *Ps. Ae.* Ep. 11. 13, *Ps. D.* Ex. 48.

χρηματίζω *D.* 24. 55 *ἔγραψε — τὸν δῆμον τούτῳ χρηματίζειν, ὅπως ἃ μὲν ἔγνω τὸ δικαστήριον λυθήσεται, καταστήσει δ' ἐγγυητὰς ὁ ὀφλών.*

ὠνέομαι *D.* 18. 32 *πάλιν ὠνεῖται* (præs. hist.) *παρ' αὐτῶν, ὅπως μὴ ἄπιμεν* [1] *ἐκ Μακεδονίας.*

II. Optativus autem legitur his locis:

A. Aoristi optativus post

γράφω *Hyp.* Aposp. 8 (31) *ἔγραψα, ὅπως ὁμονοήσαντες ἅπαντες ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀγωνίσαιντο.*

ἐπιμελέομαι [2]) *L.* 13. 32 *ἐπεμελοῦντο, ὅπως καὶ ἐν τῷ δήμῳ περὶ τῶν στρατηγῶν καὶ τῶν ταξιάρχων μήνυσις γένοιτο.* — *Ps. L.* 6. 39 *δεινὸν ἂν εἴη, εἰ περὶ Ἀνδοκίδου ἀποδημοῦντος αὐτοὶ ἐνδημοῦντες ἐπεμελήθημεν, ὅπως ἐξαλειφθείη αὐτῷ τὰ ἁμαρτήματα.*

παρατηρέω [3]) *D.* 18. 161 *ὅπως τοῦτο μὴ γένοιτο, παρατηρῶν διετέλουν.*

συνεῖπον *D.* 19. 52 *τούτοις, εἴπερ ἦν ὑγιές τι τούτων, τί ἄλλο προσῆκεν ἢ συνειπεῖν, ὅπως ἐξέλθοιτε ὑμεῖς, καὶ τὸν Πρόξενον, ὃν περὶ τοὺς τόπους ᾔδεσαν ὄντα, γράφειν εὐθέως βοηθεῖν* [4]);

φυλάττω [5]) *Isæ.* 6. 39 *εἰς τοῦτο ἦλθον τόλμης, ὥστ' — — ἐφύλαττον, ὅπως μηδεὶς ἐξαγγείλειε μήτε τοῖν θυγατέροιν μήτε τῇ γυναικὶ αὐτοῦ.*

---

[1]) Ita Bekker, Voemelius, Westermann, plures. Codd. *ἀπίωμεν* et *ἀπίωσιν.* Cfr. *D.* 24. 169 *ὅπως — περιίασιν.*

[2]) Post tempora primaria hujus verbi legitur *præs. conj. Ps. And.* 4. 40 (*ἵνα*), *Ps. D.* 17. 15; *aor. conj. D.* 43. 84; *præs. conj. cum ἄν And.* 1. 84 (in decreto), *Ps. L.* 6. 4.

[3]) Post tempus primarium verbi *συμπαρατηρέω* legitur *fut. ind. D.* 16. 10.

[4]) Hoc exemplum Weber aut non vidit aut non intellexit; nam ut id huc non retulit, ita referendum esse apparet. Aliud exemplum Demosthenicum, 57. 9 *τοῦτο δ' ἦν οὐκ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου, ἀλλ' ἐπιβουλεύων ἐμοί, ὅπως ὡς ὀψιαίτατα ἡ διαψήφισις ἡ περὶ ἐμοῦ γένοιτο,* prorsus omisit; nam hoc neque ad *"vollständige"* neque ad *"unvollständige Absichtssätze"* retulit. Hoc autem, cum in eo laxior sit sententiarum nexus, pro sententia mere finali habendum est.

[5]) Post tempora primaria hujus verbi et compositorum legitur *fut. ind. I.* 5. 35, 6. 94, 15, 19, 298, *D.* 20. 107, *Ps. D.* 61. 1, Ex. 2, 52, *Hyp.* 1. 23; *præs. conj. D.* 23. 89; *aor. conj. D.* 5. 17, 6. 25, *Ps. D.* 26. 23.

B. Futuri optativus post:

δείδω[1]) *Ps. I.* 17. 22 *ἐδεδοίκει — περὶ τοῦ γραμματείου, ὅπως μὴ ὑπὸ τοῦ Μενεξένου συλληφθήσοιτο.*

ἐστί τινι περί τι (= *μέλει*) *I.* 21. 13 *ἡγοῦντο τοὺς μὲν ἀδικοῦντας πιστούς, τοὺς δὲ πλουτοῦντας ἐχθρούς. ὥστε μὴ περὶ τοῦτ' εἶναι Νικίᾳ, ὅπως συκοφαντῶν τἀλλότρια λήψοιτο, ἀλλ' ὅπως μηδὲν ἀδικῶν κακόν τι πείσοιτο.*

σκοπέω Isæ. 2. 10 *ἐσκόπει, ὅπως μὴ ἔσοιτο ἄπαις, ἀλλ' ἔσοιτο αὐτῷ, ὅστις ζῶντα γηροτροφήσοι καὶ τελευτήσαντα θάψοι αὐτὸν καὶ εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον τὰ νομιζόμενα αὐτῷ ποιήσοι.* — 6. 35 *ἐσκόπουν, ὅπως καὶ τελευτήσαντος ἐκείνου δι' αὐτῶν ἔσοιτο ἡ οὐσία.*

III. Conjunctivus his locis legitur:

A. Præsentis conjunctivus duobus tantum his locis:

A. 1. 6 *καίτοι αὐτὸ τοῦτο ἐχρῆν, ὃ καὶ ἐγὼ προὐκαλούμην, προθυμηθῆναι, ὅπως τὸ πραχθὲν ᾖ ἀληθές, ἐπεξελθεῖν*[2]). — *D.* 54. 17 *οἱ νόμοι — ὅπως μὴ μείζους προφάσεις γίγνωνται, προείδοντο.*

B. Aoristi autem conjunctivus post hæc verba legitur:

ἀξιόω D. 18. 155 (in decreto) *ἔδοξε τοῖς πυλαγόροις — — ἀξιοῦν, ἵνα βοηθήσῃ τῷ τε Ἀπόλλωνι καὶ τοῖς Ἀμφικτύοσιν.*

ἐπιμελέομαι D. 18. 73 (in decreto) *εἶπεν — — ἐπιμεληθῆναι τοὺς πρυτάνεις —, ὅπως ἡ βουλὴ συναχθῇ καὶ αἱρεθῶσι πρέσβεις πρὸς Φίλιππον.*

ἱκετεύω[3]) *L.* 1. 29 *ὅπως μὴ ἀποθάνῃ, ἠντιβόλει καὶ ἱκέτευεν.*

πράττω D. 19. 15 *ὅπως ἴση καὶ δικαία γένηται ἡ εἰρήνη, πράττοντος ἐμοῦ — ἀναστὰς ἐδημηγόρει.* — 43. 30 *ἅπαντα ἔπραττον κοινῇ, ὅπως ἀφέλωνται τὴν γυναῖκα — τὸν κλῆρον.*

σκοπέω Ps. D. Ep. 2. 11 *ἐπολιτευόμην — οὐχ ὅπως ἀλλήλων ὑμεῖς περιγένησθε σκοπῶν.*

---

[1]) Post tempora primaria hujus verbi legitur *aor. conj. D.* 8. 53 (fut.?), 9. 75.

[2]) Num ita legendum sit, dubitare licet. Blass vult legere: *ὅπως τὸ πραχθὲν εἰς ἀληθὲς ἐξελεγχθῇ.*

[3]) Post tempus primarium hujus verbi legitur *fut. ind. D.* 43. 83.

σπουδάζω *D.* 43. 12 ἐσπούδαζεν, ὅπως ἐκ τῆς θυγατρὸς εἰσποιηθῇ αὐτῷ υἱὸς — καὶ εἰς τοὺς φρατέρας εἰσαχθῇ τοὺς ἐκείνου, — *Ps. D.* 61. 50 ἐπ' οὐδενὶ μᾶλλον ἐσπούδασεν ἢ τῶν ἑπτὰ σοφιστῶν ὅπως γένηται.

συμπαρασκευάζω *D.* 19. 230 ὅπως αἰχμάλωτοι γένωνται Φιλίππῳ, συμπαρεσκεύασεν.

IV. Postremo potentialis et conjunctivus cum ἄν junctus inveniuntur, et quidem potentialis his duobus locis: *L.* 20. 23 ἡμᾶς παρεσκεύασεν, ὡς ἂν τῇ πόλει ὠφελιμώτατοι εἴημεν. — *D.* 35. 29 ἐκελεύομεν τούτους ἐπιμελεῖσθαι, ὅπως ἂν ὡς τάχιστ' ἀπολάβοιμεν τὰ χρήματα; conjunctivus autem cum ἄν junctus hoc loco: *D.* 21. 121 (in testimonio) οἴδαμεν — Μειδίαν — — — ἀξιοῦντα Ἀρίσταρχον, ὅπως ἂν διαλλάξῃ αὐτῷ Δημοσθένην [1]).

---

[1]) Præterea post tempora primaria horum verborum curandi, ad quorum præterita tempora nullas hujus modi enuntiationes relatas inveni, hæc tempora usurpantur: post αἰτέομαι (παρ-) *aor. conj. A.* 1. 12, 23; post ἀσκέω *fut. ind. I.* 9. 80; βλέπω *fut. ind. I.* 12. 188; δεῖ (ὑπάρχειν) *fut. ind. D.* 5. 13; δέομαι *aor. conj. A.* 1. 23, *Ps. Ae.* Ep. 3; ἐνθυμέομαι *aor. conj. L.* 13. 93, ἔργον ποιέομαι *fut. ind. I.* 15. 153, 248; εὐλαβέομαι *fut. ind. D.* 20. 136; ζητέω *fut. ind. D.* 14. 3, *Ps. D.* 61. 38, *Hyp.* Aposp. 175; λογίζομαι *fut. ind.* (Bekkeri conjectura, codd. *aor. conj.*) *Ae.* 2. 130; λόγους ποιέομαι *fut. ind. Hyp.* 3. 21; μέλει *fut. ind. D.* 43. 72, *Ps. D.* Ep. 3. 9; μελετάω *fut. ind. I.* 5. 118; μηχανάομαι *fut. ind. D.* 45. 24; ὁδὸν δείκνυμι *fut. ind. D.* 24. 106; περιεργάζομαι *aor. conj.* (ἵνα) *A.* 2. δ 3; ποιέω *fut. ind. L.* 21. 20, *I.* 4. 174, 9. 3, *D.* 9. 2; *aor. conj. D.* 57. 33; *præs conj. cum* ἄν *D.* 19. 299; προδιοικέομαι *fut. ind. Ae.* 1. 146; προλαμβάνω *fut. ind. D.* 3. 2; φιλονικέω *fut. ind. I.* 5. 113.

Ad extremum commemorare liceat nonnullis locis hujus modi enuntiationes ab ὅπως vel ὅπως μή incipientes inveniri nullo verbo curandi antecedente, quamvis audiatur necesse sit (Cfr. Chr. Cavallin. l. l. § 206. Anm. 3 et ejusdem Gr. Synt. i Smndrg. § 94. 1. Anm. 2). Etiam in his enuntiationibus, quamquam nonnullis locis deteriores codices Demosthenici aoristi conjunctivum præbent, futuri indicativus semper fere usurpatur. Uno tantum loco, *D.* 4. 20, omnes codices defendunt formam ποιήσητε (cfr. etiam *Ps. Ae.* Ep. 4. 2 ὅπως μὴ γέλωτα ὀφλισκάνῃς), sed nihilo minus omnes recentiores saltem editores ποιήσετε legunt. Sunt autem loci hi: *L.* 1. 21, 12. 50, *Isæ.* 11. 5, *D.* 4. 20, 8, 38, 19. 45 (bis), 46, 92; 21. 216, 41. 17; *Ps. D.* 13. 14, Ep. 1. 14.

De enuntiationibus a particula *μή* incipientibus ad præterita verborum timendi relatis.

Quomodo particula *μή* in his enuntiationibus usurpata proprie explicanda sit, inter viros doctos parum convenit; neque enim quidquam pro certo statuere potuerunt [1]). Omnino autem nullum esse enuntiationum liberarum genus, ad quod hæ enuntiationes omnes referri possint, suo jure docet S. J. Cavallin [2]); et quod addit: "immo vero adeo timendi verbum et enuntiatio objectiva in unam quasi notionem coaluerunt, ut hæc sine illo vix possit cogitari," illud de enuntiationibus ab *ὅπως* particula incipientibus ad verba curandi (efficiendi, jubendi) relatis æquo jure contendi posse satis me supra docuisse credo. Neque vero quemquam fugit hæc duo enuntiationum genera inter se simillima esse, id quod cum ex multis rebus cernitur, tum ex eo, quod non solum ad verba vere curandi referuntur enuntiationes a particula *μή* incipientes [3]), sed etiam enuntiationes a particulis *ὅπως μή* (atque etiam ab *ὅπως* particula sola) cum verbis vere timendi conjunguntur [4]).

In enuntiationibus, quæ a *μή* incipientes ad tempora primaria referuntur, conjunctivus aoristi longe sæpissime usurpatur, multo rarius præsentis conjunctivus. Inter quæ tempora ut apud ceteros scriptores ita apud oratores hoc est discrimen, ut cum utrumque semper fere futurum tempus indicet, præsens actionem durantem vel iteratam, aoristus ingredientem actionem significet [5]). Præ-

---

[1]) Vide Jacobson. l. l. pagg. 66—68.

[2]) l. l. pag. 32.

[3]) Ut *ὁράω And.* 1. 103, *D.* 18. 125. 13. 2, 36. 31, *σκοπέω I.* 15. 297, *D.* 16. 5, 20. 41, 21. 151, *διαλογισμὸν παρίστημι Ae.* 2. 159, *εὐλαβέομαι D.* 29. 1, *ἀθυμία L.* 12. 3, præterea verba cavendi, ut *φυλάττομαι D.* 14. 37, 50. 22, *Ps. D* 60. 6, *διατηρέω D.* 9. 20, quamquam hæc sæpius habent *ὅπως* (*μή*).

[4]) Ut *δείδω* cum *ὅπως μή Ps. I.* 17. 22, *D.* 8. 53, 9. 75, *κίνδυνος* cum *ὡς μή A.* 4 *β* 1.

[5]) S. I. Cavallin, l. l. pagg. 39—40. Ceterum observandum est etiam de *præteritis* rebus usurpari aoristi conjunctivum hoc uno loco: *D.* 19. 224 *δέδοικα, μὴ τότε μὲν συνεπισπάσησθέ με τὸν μηδ' ὁτιοῦν ἀδικοῦντα, νῦν δ' ἀναπεπτωκότες ἦτε.*

terea leguntur perfecti conjunctivus ter, perfecti indicativus semel itemque præsentis indicativus, futuri indicativus numquam (cfr. tamen *L.* 12. 3). In enuntiationibus autem ad præterita tempora relatis, quæ apud oratores admodum raræ sunt, aoristi conjunctivus et optativus æque fere sæpe usurpantur. Præterea conjunctivus præsentis semel itemque præsentis optativus et perfecti conjunctivus inveniuntur. Sed num uno loco, *L.* 13. 51, MARKLANDIO auctore aoristi optativus cum *ἄν* junctus legendus sit, jure dubitare licet; de qua re infra disputabitur. Jam vero primum eos locos afferam, ubi optativus legitur, deinde eos, ubi conjunctivus usurpatur.

I. Optativus igitur his locis invenitur:

A. Præsentis optativus hoc tantum loco: *Ps. D.* 49. 17 anteced. opt. aor. **καὶ ἅμα δεδιὼς τὸν Φίλιππον, μὴ καταμαρτυροίη αὐτοῦ ἐν τῷ ἀγῶνι, — ἐδεήθη —.**

B. Aoristi autem optativus legitur post

δείδω[1]) *A.* 5. 58 **ἐμοὶ κἀκείνῳ οὐκ ἦν ἔχθρα οὐδεμία. Εἶεν, ἀλλὰ δείσας περὶ ἐμαυτοῦ, μὴ αὐτὸς παρ᾽ ἐκείνου τοῦτο πάθοιμι;** — *And.* 1. 36 **ἔφευγον, δεδιότες εἷς ἕκαστος μὴ συλληφθείη.** — *L.* 13. 51 **οὐ δήπου, εἴ τι κακὸν — εἰργάσαντο, οἱ τριάκοντα δεδιότες, μὴ καταλυθείη**[2]) **ὁ δῆμος, τιμωροῦντες — ἂν αὐτοὺς**

---

[1]) Post tempora primaria verborum timendi hæc tempora apud oratores usurpantur: *præsentis conjunctivus* post **δείδω** *L.* 17. 1, *I.* 8. 36, 10. 34, *D* 9. 1, 19. 329, 45. 84 post **φοβέομαι** *D.* 6. 33, 9. 54, post **φόβος καὶ δέος** *D.* 23. 103, post **ὁράω** *D.* 18. 125, 36. 31, post **σκοπέω** *I.* 15. 297. Contra *aoristi conjunctivus* legitur post **δείδω** *Ps. L.* 6. 37, *I.* 5. 50, 70, 6. 51, 7. 18, 77; 8. 7, 70, 81; 9. 48, 10. 29, 12. 75, 137; 15. 215, *Isæ.* 5. 22, 8. 34, *Ae.* 1. 194, *Ps. Ae.* Ep. 10, *D.* 1. 15, 9. 65, 14. 4, 31; 18. 214, 19. 224 (*aor.* et *perf.*), *Ps. D.* 25. 7, 61. 15 (*aor.* et *præs.*), 33; Ex. 15, 36, post **φοβέομαι** *I.* 5. 84, 105; 12. 239, 14. 26, 15. 176, 272; 18. 44, *Lyc.* 33, *Ae.* 3. 53. 212; *D.* 5. 19, 6. 34. 18. 142, 176; 21. 129, 41. 2, *Ps. D.* 25. 12, 60. 13, Ep. 3. 31, *Hyp.* 4. 1, post **ὀκνέω** *D.* 1. 17, 16. 21, 18. 129, *Ps. D.* 61. 27, post **ὀρρωδέω** *A.* 3 γ 4. post **δέος** *D.* 1. 3, 9. 7, 19. 298, **δεινότατον** *And.* 3. 1, **κίνδυνος** *I.* 14. 38, **θορυβέομαι** *Ae.* 2. 4, **διατηρέω** *D.* 9. 20, **ὁράω** *D.* 13. 2, **σκοπέω** *D.* 16 5, 20. 41, 21. 151, **φυλάττομαι** *D.* 14. 37, *Ps. D.* 60. 6, **διαλογισμὸν παρίστημι** *Ae.* 2. 159. Præterea *perfecti conjunctivus* post **δείδω** *I.* 15. 310, *D.* 19. 3, 224. Postremo *indicativus perfecti* legitur post **δείδω** *D.* 19. 95 et *præsentis iudicativus* post **ὁράω** *And.* 1. 103.

[2]) Ita BEKKERUM secuti BREMIUS, FOERTSCH, FRANTZ, COBET, RAUCHENSTEIN, plures. Codd. **καταλυθείησαν,** quod MARKLAND in **καταλυθείη ἄν** mutavit. quam lectionem præbent SCHEIBE, FROHBERGER, WEBER et defendere student exemplis illis, quæ sunt *Xen.* An. VI. 1. 28, Vect. 4. 41, *Thuc.* II. 93, *Soph.* Tr. 631, Ph. 493. Quæ exempla, quamvis pauca

ἀπέκτειναν. — *I.* 7. 33 οὐκ ἐδεδίεσαν, μὴ δυοῖν θάτερον πάθοιεν, ἢ πάντων στερηθεῖεν, ἢ — μέρος τι κομίσαιντο τῶν προεθέντων. — *Ps. I.* 17. 47 παρεσκευαζόμην, δεδιώς, μὴ μ'ἐξαιτήσειε Σάτυρος παρ' ὑμῶν. — *Isæ.* 1. 10 ποιεῖται (præs. hist.) τὰς διαθήκας — δεδιώς, μὴ τελευτήσειεν αὐτὸς — καὶ τῆς οὐσίας γένοιτο κύριος Δεινίας. — 8. 37 οὐκ ἐκώλυε, δεδιώς, μὴ τραχυνθεὶς εἰς ὀργὴν καταστταίην πρὸς αὐτόν.

φοβέομαι *Ps. And.* 4. 15 ἔδωκε — φοβούμενος, μὴ διὰ τὴν οὐσίαν ἀπόλοιτο. — *I.* 5. 101 ἐφοβοῦντο, μή ποτε βασιλεὺς αὐτὸς ποιησάμενος στρατείαν. κρατήσειε καὶ τῆς διὰ τὸν ποταμὸν δυσχωρίας —. — *Ae.* 2. 21 Κίμωνος εἰπόντος, ὅτι φοβοῖτο, μὴ — περιγένοιτο ἡμῶν ὁ Φίλιππος, — ἐπηγγέλλετο. — *D.* 19. 123 ἐφοβοῦντο, μὴ σύγκλητος ἐκκλησία γένοιτο, εἶτα — ψηφίσαισθέ τι τῶν δεόντων —, καὶ τὰ πράγματ' ἐκφύγοι τὸν Φίλιππον. — 39. 3 φοβούμενος εἰς δικαστήριον εἰσιέναι, μή τις — — ἀπαντήσειεν αὐτῷ, — δίδωσι (pr. hist.) τὸν ὅρκον. — 50. 51 φοβούμενος ἐγώ, μὴ δεθείην —, αὐτὸς οὐχ ὑπακούω (pr. hist.). — *Ps. D.* 49. 16 φοβούμενος τοὺς ἐχθρούς, μὴ πύθοιντο — sequ. præs. opt. — ἐδεήθη. — 49. 56 οὐ μαρτυρίαν παρέσχετο — φοβούμενος, ἐὰν μὲν μαρτυρίαν παράσχηται —, μὴ — ἐγὼ — ἔλθοιμι —, εἰ δ'αὖ βασανίζειν παραδοίη, μὴ τὰς ἀληθείας κατείποι ὁ Ἀ.

φόβος καὶ ἀγωνία *D.* 18. 33 ἦν ἐν φόβῳ καὶ πολλῇ ἀγωνίᾳ, μὴ — εἰ ψηφίσαισθε βοηθεῖν, ἐκφύγοι τὰ πράγματα αὐτόν.

λόγον παρέχω *Isæ.* 11. 48 λόγον ἐν τῷ δήμῳ παρέσχε, μὴ πόλεμον ἡμῖν ἀντ' εἰρήνης ἐκεῖνος πρὸς Λακεδαιμονίους ποιήσειε [1]).

---

sint, tamen satis essent idonea ad hanc lectionem servandam, si codicum esset; sed cum ipsi illi loci a viris doctis minuantur (cfr. Soph. Ph. 493, ubi Chr. Cavallin in editione sua legit: ὃ δὴ παλαιὸν ἐξ ὅτου δέδοικ' ἐγὼ μή μοι βέβηκε et hanc lectionem firmissimis defendit argumentis), vix credo esse, cur Marklandii conjectura, quamvis sit levis, accepta his exemplis novum addamus.

[1]) Futuri optativus post δείδω, ὅπως μη *Ps. I.* 17 22, vide supra pag. 98.

II. Conjunctivus autem legitur:

A. Præsentis conjunctivus hoc loco: *A.* Aposp. XXIII (77) *ἐδεήθη, δείσας, μὴ ἐγὼ δάκρυσι καὶ ἱκετείαις πειρῶμαι ὑμᾶς ἀναπείθειν.* — Cfr. *Ps. D.* 49. 12 conj. aor. et præs. conjuncti.

B. Aoristi autem conjunctivus invenitur post

δείδω *L.* 1. 44 *οὐ συνῄδει κακὸν οὐδέν, ὃ ἐγὼ δεδιώς, μή τις πύθηται, ἐπεθύμουν αὐτὸν ἀπολέσαι.* — 12. 98 *αὐτοὶ ἂν δείσαντες ἐφεύγετε, μὴ πάθητε τοιαῦτα* —. — 30. 11 *δεδιότες, μὴ οὐκ ἀποκτείνωσιν ἐν τῷ δικαστηρίῳ, πείθουσι* (pr. hist.) — *I.* 4. 91 *ἐτόλμων — δεδιότες, μὴ δὶς ἐφεξῆς ἡ πόλις ἡμῶν αἰτία γένηται τοῖς Ἕλλησι τῆς σωτηρίας.* — 15. 141 *ἐτόλμησεν εἰπεῖν — ὡς ἄξια μὲν εἴη τὰ λεγόμενα φιλοτιμίας, οὐ μὴν ἀλλ' αὐτός γε δεδιέναι, μὴ λυπήσῃ.* — 19. 29 *ὥστε — ἔφασαν δεδιέναι, μὴ προσαπόλωμαι.* — Ep. 8. 1 *λέγοντός μου, ὅτι δέδοικα, μὴ — δόξω, — ἐλιπάρουν.* — *Ae.* 2. 137 *οὐ διεκώλυσαν — δεδιέναι φάσκοντες, μὴ τοὺς στρατιώτας — λάβῃ Φ.* — *D.* 19. 175 — *ὅτι ταῦτ' ἐπέπληττον — δεδιώς, μὴ συμπαραπόλωμαι διὰ τούτους.* — 19. 193 *εἰπεῖν φασι τὸν Σάτυρον, ὅτι — — δέδοικε, μὴ διαμάρτῃ.* — *Hyp.* 2. 5 *οὐκ ἐδεδίειν, μὴ ἀπόλωμαι.*

φοβέομαι *I.* 15. 168 *ἐφοβούμην, μὴ τὰ μὲν ἴδιά μου παραμεληθῇ, τῆς δὲ κοινῆς — διαβολῆς ἀπολαύσω τι φλαῦρον.* — *Ae.* 1. 60 *φοβηθέντες ὁ Τίμαρχος καὶ ὁ Ἡγήσανδρος, μὴ ἀνακηρυχθῇ αὐτῶν ἡ βδελυρία εἰς πᾶσαν τὴν πόλιν, θέουσι* (pr. hist.). — *D.* 19. 221 *εἰ — ἐφοβούμην ἐγώ, μὴ διὰ τούτους ἀπόλωμαι* —. — 21. 128 *ἐφοβούμην ἄν, μὴ — οὗτος — διακρούσηται* —. — *Ps. D.* 49. 12 *φοβούμενος, μὴ καταμαρτυρήσωσιν αὐτοῦ οἱ τριήραρχοι καὶ* præs. conj. —, *δάνεισμα ποιεῖται* (pr. hist.). — 61. 29 *τοσοῦτον μετήλλαξας — ὥστε — φοβεῖσθαι πάντας, μή τι συμπέσῃ.*

φυλάττομαι *D.* 50. 22 *ἀναγκαῖον ἦν ἐπ' ἀγκύρας ἀποσαλεύειν τὴν νύκτα μετεώρους — φυλαττομένους, μὴ τῆς νυκτὸς ἡμῖν ἐπιθῶνται αἱ Μαρωνειτῶν τριήρεις.*

τρέμω *A.* 2 γ 8 *περὶ τῆς εὐδαιμονίας τρέμων, μὴ ἀποστερηθῇ —, ἀπέκτεινε τὸν ἄνδρα.*

ὑπεραισχύνομαι *Ae.* 3. 151 *ὑπεραισχυνθέντες, μὴ δόξωσιν ὡς ἀληθῶς εἶναι προδόται, ἀπὸ τῆς εἰρήνης ἀπετράποντο.*

εὐλαβέομαι *D.* 29. 1 *θαυμασίως ἂν ὡς ηὐλαβούμην, μὴ καὶ νῦν οὐ δυνηθῶ δεῖξαι* —.

ἀθυμία *L.* 12. 3 *εἰς πολλὴν ἀθυμίαν κατέστην, μὴ διὰ τὴν ἀπειρίαν ἀναξίως καὶ ἀδυνάτως ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ ἐμαυτοῦ — τὴν κατηγορίαν ποιήσωμαι* [1]).

κίνδυνος *I.* 7. 57 *εἶναι ἔφασαν ἐμοὶ καὶ κίνδυνον, μὴ τὰ βέλτιστα συμβουλεύων μισόδημος δόξω.*

C. Perfecti conjunctivus hoc loco legitur: *I.* 5. 18 *ἐξεπλάγησαν, μὴ διὰ τὸ γῆρας ἐξεστηκὼς ὦ τοῦ φρονεῖν* [2]).

---

[1]) Codex Palatinus habet *ποιήσομαι*, quam lectionem et Frohberger et Rauchenstein præbent et ita defendere student, ut ille dicat *μή* particulam cum indicativo conjunctam post verba timendi esse interrogativam ("ob nicht"), alter ad Stallbaumii rei explicationem ableget (*μὴ ποιήσωμαι = ne faciam, μὴ ποιήσομαι = ne facturus sim*), quæ explicatio rem nihil expedit. Sed Scheibe lectionem vulgatam *ποιήσωμαι*, ut mihi quidem videtur, recte servat.

[2]) Hic commemorare licet apud oratores nonnullis locis post verbum timendi in enuntiationibus aut negativis aut hypotheticis positum *ὡς* particulam usurpari, ubi particulam *μή* exspectares. Hoc nullam aliam ab causam factum esse credo, nisi quod verbum timendi eis locis verbi sentiendi, credendi vim ac significationem sibi induit. Cfr. Aken. l. l. § 167. Ac quod docet Kühner, l. l. pag. 1044, *ὡς* usurpari, "wenn der Grund der Furcht als ein *gedachter* bezeichnet werden soll; *ὅτι* hingegen, wenn der Grund der Furcht als ein *reeller, wirklicher* bezeichnet werden soll," quamquam omnino rem ita se habere non potest negari, tamen hac explicatione nihil explicari apparet, præsertim cum in utraque re particulam *μή* usurpari solere constet. Sed videamus exempla: *L.* 27. 9 *καὶ οὐ τοῦτο δέδοικα, ὡς ἐὰν ἀκροᾶσθε αὐτῶν ἀποψηφιεῖσθε.* — *Ps. D.* 10. 36 — *εἰ ἀνέλοιμεν ἐκ μέσου — — τὸν φόβον, ὡς οὐ στήσεται τοῦτο ανευ μεγάλου τινὸς κακοῦ.* — *D.* 14. 25 *εἰ πάντες οἱ ἐνταυθὶ λέγοντες φοβοῖεν* (*terrere nuntio*), *ὡς ἥξει βασιλεὺς, ὡς πάρεστιν, ὡς οὐχ οἷόν τε ταῦτ' ἄλλως ἔχειν* —. — *A.* 5. 69 *εἰ μὴ φοβηθείς, ὡς ἀνεβόησεν, — ᾤχετο φεύγων —, ἀπώλοντ' ἂν οἱ ἔνδον ὄντες ἅπαντες* (sententia temporalis aut causalis). — *Ps. L.* 2. 34 *ὃ τίς οὐκ ἂν ἰδὼν ἐφοβήθη, ὡς μέγας καὶ δεινὸς τῇδε τῇ πόλει κίνδυνος ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας ἠγωνίσθη*; Hanc sententiam esse exclamationem censent Reiske et Aken. — Cfr. *And.* 3. 28 (*ὅτι* = quod). — Præterea observanda sunt hæc exempla: *D.* 24. 29 *ἐνομοθέτει — οὐδ' ὁτιοῦν φοβηθείς, εἰ — ὅλην ἀδικῶν φανήσεται τὴν πόλιν.* — 19. 289 *οὐ δέδοικα, εἰ Φίλιππος ζῇ, ἀλλ' εἰ τῆς πόλεως τέθνηκε τὸ τοὺς ἀδικοῦντας μισεῖν.* Hæ autem enuntiationes, ac præcipue posterior, aliquam præbent cum interrogationibus obliquis similitudinem (Cfr. Krüger. l. l. 54. 8. 12). — Postremo *μή* illud paratacticum, quod vocatur, apud oratores his tantum locis invenitur: *L.* 12. 98, *I.* 5. 22, *Isæ.* 6. 5, *D.* 19. 225, 38. 26. — Cfr. *D.* 18. 89.

Collatio singulorum oratorum.

Jam re proposita pertractata, et quidem ita ut omnium oratorum simul exposuerim usum, restat, ut, quis sit singulorum oratorum hac in re scribendi usus, ex promisso quam brevissime ostendam. Ac primum quidem omnino contendi potest apud oratores in his enuntiationibus optativi usum in dies rariorem factum esse. Aliquanto enim sæpius apud priores oratores quam apud posteriores optativum inveniri jam primo obtutu cernitur. Neque tamen in hac re decernenda non considerandum est, quod sit orationis argumentum. Primum enim apparet necesse esse de rebus præteritis mentionem fieri, ut optativi usurpandi occasio offeratur, tum videndum, quo modo illam occasionem singuli oratores adhibuerint. Atque omnino invenies, quæ orationes tamquam uno tenore in præteritis rebus narrandis versantur itaque optativi usum usque permittunt, in eis optativum multo sæpius quam indicativum usurpari, quæ autem rarius hujus rei exempla præbent, in eis optativum rarius inveniri quam indicativum. Ut Aeschines, qui in enuntiationibus ab ὅτι et ὡς incipientibus indicativo optativum alias minime prætulisse videatur, in secunda oratione optativos ubique fere usurpat, ne dicam de Andocide, qui in eisdem enuntiationibus in prima oratione summam optativorum multitudinem coacervat neque in ceteris orationibus ullum hujus modi optativi exemplum præbet. Isocrates autem secundum orationum argumenti naturam et pro volumine parvum præbet numerum exemplorum et in eis, quæ sunt, indicativum longe sæpissime retinet.

Etiam hæc res, quæ commemoretur, digna mihi videtur, quod in plurimis eis orationibus Demosthenicis, quæ spuriæ habentur, frequentissimus est optativi orationis obliquæ usus, itemque in orationibus Isocrateis illis 17 et 21, quas Benseler Isocrati abjudicavit. In eis autem orationibus, quæ quin horum oratorum sint, dubitari non potest, optativi orationis obliquæ usus est rarissimus.

Sed jam transgredior ad *enuntiationes ab ὅτι et ὡς incipientes ad verba dicendi, sentiendi, affectuum relatas,* ut inspiciam, quænam in eis apud sin-

gulos oratores inter optativi et indicativi usum intercedat ratio. Ac primus quidem mihi obviam occurrit ANDOCIDES, qui duplo fere sæpius usurpat optativum quam indicativum, deinde ANTIPHON et HYPERIDES, qui æque sæpe utrumque modum exhibent, quartus ISÆUS, qui æque fere sæpe habet utrumque modum, tum LYSIAS, qui dimidio sæpius indicativum quam optativum præbet, sextus AESCHINES, qui plus duplo sæpius indicativum usurpat, septimus DEMOSTHENES, qui triplo sæpius habet indicativum, deinde LYCURGUS, qui quadruplo sæpius indicativum exhibet, tum ISOCRATES, qui plus sexies sæpius præbet indicativum, decimus denique DINARCHUS, qui optativi exemplum habet nullum (nam 3. 19 falsa lectio est).

Sin numerum locorum, ubi optativus invenitur, respicies, hunc ordinem habebis: Demosthenes, Lysias, Andocides et Aeschines, Isæus, Isocrates, Antiphon, Hyperides, Lycurgus. Quem ordinem videas ad singulorum oratorum volumina non satis respondere. — Rursus si illorum locorum, ubi indicativus legitur, rationem habueris, hunc ordinem habebis, qui ad volumina oratorum haud male respondeat: Demosthenes, Isocrates, Lysias, Aeschines, Isæus, Andocides, Antiphon et Lycurgus, Dinarchus, Hyperides.

Ut vero ad *interrogationes obliquas et deliberativas* transeam, primum animadvertendum est has enuntiationes multo plus duplo rarius inveniri quam enuntiationes explicativas. Quoniam autem in his enuntiationibus præter indicativum etiam conjunctivus immutatus retineri potest, videndum est, quæ sit ratio inter optativum et modos immutatos indicativum conjunctivumque. Ac primus etiam in his enuntiationibus est ANDOCIDES, qui paulo sæpius optativum quam indicativum præbet, tum LYSIAS et ANTIPHON, qui æque sæpe optativum atque indicativum usurpant, deinde ISÆUS, qui pæne duplo rarius optativum habet, tum HYPERIDES, qui duplo rarius optativum exhibet, sextus DEMOSTHENES, qui triplo rarius præbet optativum, deinde ISOCRATES, qui plus quadruplo rarius optativum exhibet, tum AESCHINES, qui ter decies rarius optativum habet, postremo LYCURGUS et DINARCHUS, qui optativum nusquam (nam *Din.* 1. 50 est falsa lectio) usurpant.

Sin autem optativorum exempla numeraveris, hunc habebis ordinem: Demosthenes, Lysias, Isæus, Andocides et Isocrates, Antiphon et Aeschines, Hyperides. Immutatorum autem modorum exempla hunc ordinem dabunt: Demosthenes, Isocrates, Aeschines, Lysias, Isæus, Lycurgus et Andocides, Antiphon et Hyperides, Dinarchus.

Observandum est me in hoc modorum usu computando neque in enuntiationibus explicativis neque in interrogationibus obliquis numerasse ea enuntiata, quæ post tempora historica cum ἄν juncta inveniuntur. Quæ enuntiata, cum numquam fere optativum præbeant, si ceteris adjecta essent (id quod fieri potuit, cum præteritum tempus indicent), quamvis sint præ ceteris pauca, tamen optativi usum etiam minorem effecissent.

Sequitur, ut *de enuntiationibus ab ὅπως et ὡς incipientibus ad verba curandi (efficiendi jubendi) relatis* nonnulla afferam. Ac primum quidem observandum est Demosthenem et Isocratem tantam exemplorum copiam præbere, ut ipsi harum enuntiationum tamquam legem constituant. Demosthenes enim pæne triplo plura exempla habet quam Isocrates, qui tamen plura præbet quam ceteri omnes conjuncti. Dinarchus autem hujus rei exemplis prorsus caret.

Sed ut singulorum oratorum usum persequar, si locos recte numeravi, aut legitur aut legendus est (nam nonnullis locis, idque præcipue apud Lysiam, Isæum, Aeschinem hac in re vacillant codices)

1) *apud Demosthenem* post tempora præterita indicativus futuri 46 locis, conjunctivus præsentis 1, conjunctivus aoristi 8, conjunctivus aoristi cum ἄν 1, optativus aoristi 2, optativus aoristi cum ἄν 1; post tempora autem primaria indicativus futuri 71 locis, conjunctivus præsentis 4, conjunctivus aoristi 11, conjunctivus aoristi cum ἄν 2, conjunctivus præsentis cum ἄν 1;

2) *apud Isocratem* post tempora præterita indicativus futuri 12, optativus futuri 2; post tempora primaria indicativus futuri 38 locis;

3) *apud Lysiam* post tempora præterita indicativus futuri 5 locis, conjunctivus aoristi 1, optativus aoristi 2; optativus præsentis cum ἄν 1; post tempora primaria indicativus futuri 7, conjunctivus aoristi 1, conjunctivus præsentis cum ἄν 1;

4) *apud Isæum* post tempora præterita indicativus futuri 2 locis, optativus futuri 2, optativus aoristi 1; post tempora primaria indicativus futuri 3, conjunctivus præsentis cum ἄν 1;

5) *apud Aeschinem* post tempora præterita indicativus futuri 2 locis, post tempora primaria indicativus futuri 4 locis, conjunctivus aoristi 2;

6) *apud Hyperidem* post tempora præterita indicativus futuri 2 locis, optativus aoristi 1; post tempora primaria indicativus futuri 3 locis;

7) *apud Antiphontem* post tempus præteritum conjunctivus præsentis uno loco (incerta lectio); post tempora primaria conjunctivus aoristi 5 locis;

8) *apud Pseudo-Andocidem* post tempora primaria conjunctivus præsentis 1, conjunctivus præsentis cum ἄν 1;

9) *apud Lycurgum* post tempus primarium conjunctivus præsentis uno loco.

Postremo *in enuntiationibns eis, quæ a particula μή incipientes ad verba timendi referuntur*, tanta est omnium oratorum conspiratio, ut præ temporum et modorum usu nihil omnino impediat, quominus illæ enuntiationes omnes unius ejusdemque oratoris esse possint. Scilicet post tempora primaria longe sæpissime aoristi conjunctivus et nonnumquam præsentis invenitur, post præterita aoristi conjunctivus et optativus æque fere sæpe usurpantur. Quo fit, ut hæ enuntiationes nihil valeant ad distinguendum, quid inter singulorum oratorum usum intersit. Ceterum commemorandum est etiam harum enuntiationum exemplis carere Dinarchum.

Percursio eorum, quæ hac commentatione continentur.

Addenda et corrigenda.

Pag. 12 lin. 15 a summo adde: *Ae.* 2. 102 *εἶπον — ὅτι μοι δοκοῖεν —.*
» 15 » 5 ab imo (in annotatione) lege: *ὁρᾷς*
» 16 » 10 a summo adde: *Ps. L.* 6. 19.
» » » 5 ab imo » *L.* 22. 1.
» » » 2 » » lege: b.
» 18 » 8 a summo adde: *Ae.* 3. 154.
» » » 14 » » » *D.* 18. 155 (in decreto).
» » » 4 ab imo » *D.* 40. 9.
» 21 » 9 » » (in textu) adde: Cfr. *L.* 10. 9.
» » » 2 » » » » lege: *ᾐρούμην.*
» » » 1 » » » » adde: *D.* 6. 26.
» 23 post *ἀκούω* adde: *ἀρνέομαι* *D.* 30. 27 *ὡς οὐκ ἐκεῖνος ἐγεώργει τὴν γῆν, οὐκ ἐδύνατ' ἀρνηθῆναι.*
» » lin. 19 a summo lege: *ἐδήλωσεν,*
» » » 21 » » » *ὑμῖν.*
» 24 » 7 » » adde: *D.* 35. 25.
» 27 » 3 ab imo (in textu) deme exemplum *D.* 41. 17.
» 28 » 7 a summo adde: *D.* 41. 17.
» 29 » 4 » » » *D.* 21. 26.
» 31 » 9 » » lege: (III).
» » » 11 ab imo adde: *D.* 23. 100.
» » » 7 a summo lege: *τἀνθρώπου.*
» 36 » 3 ab imo (in textu) lege: (II).
» 38 » 8 » » adde: *Ae.* 3. 154, *D.* 19. 36.
» 45 » 17 a summo adde: *D.* 24. 140.
» » » 3 ab imo lege: *ἀφελέσθαι*
» 48 » 3 a summo » *L.* 16. 15.
» » » 5 » » » *ἀπόλωνται,*
» 67 » 22 » » adde: *Ae.* 3. 142.
» 73 » 1 verbi *πονθάνομαι* lege: *αὐτῷ.*
» 80 inter *οἶδα* et *προεῖπον* insere *περιοράω* *Ae.* 2. 79.

Typothetica errata plura si inveniet qui leget, sive typothetæ fuerint sive mea, utrique nostrum benigne ignoscat velim.

